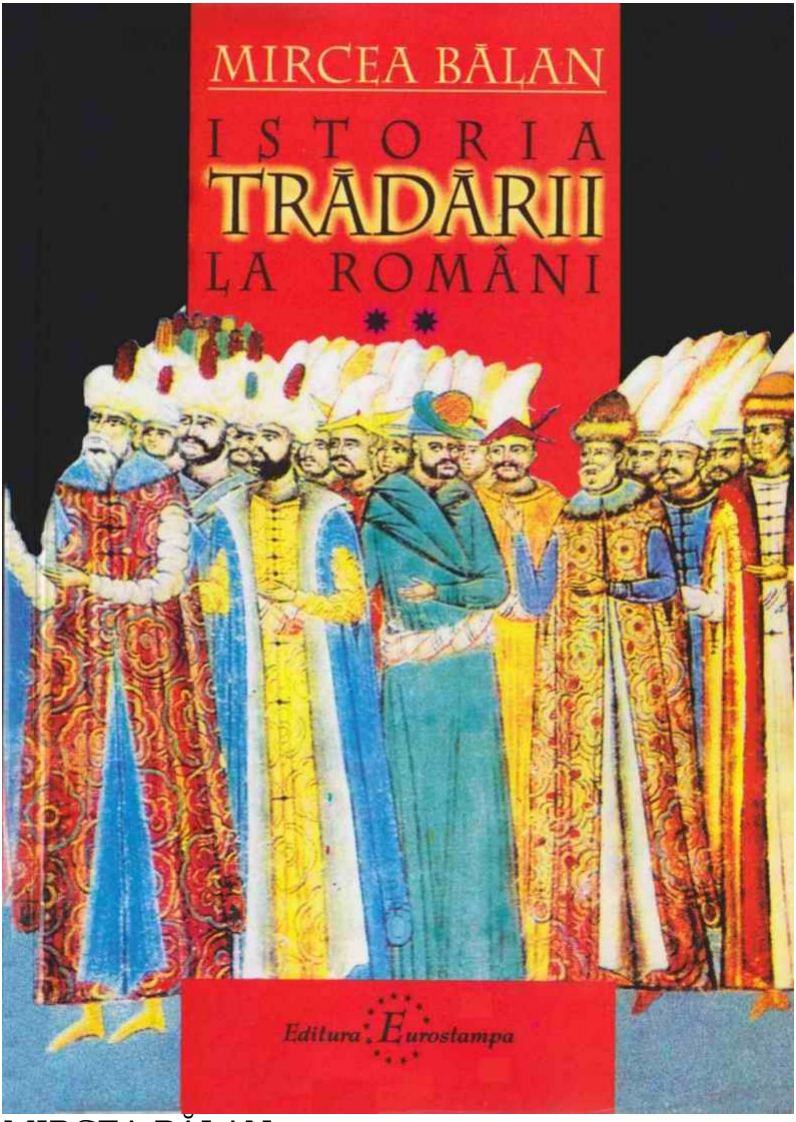

MIRCEA BĂLAN
ISTORIA trădării la români
Volumul II
DE LA MIHAI VITEAZUL PÂNĂ ASTĂZI
Ediţia a III-a
Editura Eurostampa
Consilier editorial: EUGEN GEORGESCU

MIRCEA BĂLAN
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
BĂLAN, MIRCEA
Istoria trădării la români: de la origini până în prezent/
Mircea Bălan – Timişoara: Eurostampa 2 vol.
ISBN 973 – 687 – 027 – 8
Vol. 2, Bibliogr. ISBN 973 – 687 – 029 – 4
94 (498)
ISBN: 973 – 687 – 027 – 8 973 – 687 – 029 – 4
Editura Eurostampa
Timişoara, bd. Revoluţiei nr. 26
www.eurostampa.ro
Motto:
„Iubesc trădarea, dar îi urăsc pe trădători".

PARTEA I-A

DE LA MIHAI VITEAZUL PÂNĂ LA 1800

I. EPOCA LUI MIHAI VITEAZUL

Prin meandrele trădării în raportul său din Moldova, din 1502, Matteo Muriano notă că românii *„sunt toţi bărbaţi viteji. Ageri şi nu făcuţi să stea pe perne, ci la război pe câmpul de luptă".* Michael Bocignoli din Raguza ne consideră un neam de beţivi şi de lacomi, cu un spirit *„grosolan şi* necioplit". Românii ar fi, după acest călător străin, *„porniţi pe harţă şi ceartă, încât de cele mai multe ori nu se dau în lături de a-şi omorî domnii, din care cauză s-a întâmplat că deşi erau tributari doar ungurilor au ajuns nu numai tributari turcilor dar aproape subjugaţi de ei"*. Un alt călător vorbeşte de caracterul *„aspru şi foarte primitiv"* al moldovenilor, dar şi de îndemânarea şi agerimea în luptă.

Despre voievozii munteni şi moldoveni aflăm dintr-o sursă anonimă, de pe la mijlocul veacului al XVI-lea, că *„foarte rar se întâmpla... să se poată bucura de o domnie lungă, mai ales din cauza tainicelor urzeli şi curse ale supuşilor lor, prin care urmăresc de cele mai multe ori pe*

principii lor atât de aspri şi de cruzi „Urzelile” şi *„cursele”*, comploturile de hiclenie, erau aspru pedepsite şi călătorul spunea că: *„O dovadă a acestui lucru se poate vedea în mulţimea de oameni orbi cărora li s-au scos ochii sau cei cărora li s-au tăiat mâinile...* „Petre Opaliński scria în 1533 despre o întrevedere secretă, în ceas de noapte, cu Domnul muntean Vlad Vintilă. Cei doi se întâlnesc pe ascuns, că nu cumva vreun trădător să afle ce au vorbit: *„am mers de-a dreptul la palatinul Ţării Româneşti, Vlad voievodul, cu care am tratat multe lucruri, după săvârşirea cărora a trimis la mine dorind să se poată întâlni noaptea cu mine sau la el sau la locul meu de găzduire. Eu m-am arătat gata să merg la el şi am fost în taină în ora a treia a nopţii. Lmi făcu cunoscut că avea să-mi spună un lucru tainic şi de mare însemnătate pentru mine. Am venit (în întuneric), fără lumânare în cămăruţa sa unde l-am găsit – fiind doar noi doi – şezând cu buzduganul şi sabia înaintea sa şi cu doi câini”*. Avea vodă trădători periculoşi la curte, din vreme ce doar în arme şi în câini se putea încrede.

Chiar dacă la mijloc nu este *o nebunie înnăscută* „care-i fac pe valahi, *să-şi omoare aproape pe toţi domnii, fie în* ascuns, *fie pe* fată M, după cum afirmă Veranesics, *urzelile* comploturile care îl vizează pe Domn sunt fapte reale. Tot Veranesics mai adaugă *ci „tot neamul acestor voievozi, mai ales din Ţara Românească, se ţine veşnic de vărsări de sânge şi de fapte crude* Franco Sivori notă că hotărârile Domnului nu sunt arbitrare, el sfătuindu-se în problemele importante şi evident în cele ce vizează pedeapsa capitală cu 12 mari boieri. Sfetnicii îşi exercită atribuţiile chiar dacă sunt schimbaţi, după bunul plac al voievodului şi există cel puţin un simulacru de judecată. La turci nu găsim aşa ceva, pentru că Sivori relatează gestul incalificabil al beglerbegului Greciei, Khadim Mesih pasa, care a ordonat Mnoaptea „arestarea ambasadorului lui Petru Cercel şi a început să-l tortureze, scoţând de la el toate secretele. Beglerbegul*, la poruncit să pună mâna pe*

el noaptea şi aflând în urma caznelor (la care a fost pus) despre *gândul duşmănos al principelui, a început să ţeasă pânza trădării...”*

Vlad Geoiţescu observa în *„Istoria ideilor politice româneşti (1369 – 1878)* „că*: „În veacurile XIV-XVI, violenţa politică a fost îndreptată aproape exclusiv împotriva voievozilor, ucişi fie de facţiuni feudale rivale, fie de pretendenţi”* şi că secolul al XVII-lea va *deţine apogeul* violenţei în secolul al XVII-lea, *„numărul domnilor ucişi sau exilaţi, de astă dată nu numai de boieri dar şi* de *Poartă, continuă să fie ridicat (11), dar alături de ei apare şi un grup compact de mari boieri şi monahi (8), în gândirea politică românească, după 1538, căderea Moldovei sub turci, stavroforia devine o temă rară, dar o găsim la Aron Tiranul şi Mihai Viteazul. Aron Tiranul va scrie polonezilor, în 1595, „căci ţara noastră e cu adevărat zid a toată creştinătatea* Nu am trădat ideea creştină şi Nici rolul nostru în cadrul sistemului creştin.

Istoria României, vol. II, distinge în raporturile română-turce trei forme; independenţa condiţionată de plata unui tribut, ca în timpul lui Mircea cel Bătrân, vasalitatea, de tipul celei instaurate de Radu Praznaglava şi Alexandru Aldea şi aservirea propriu-zisă, instaurată după Mohács. Turcii nu au introdus în Ţările Române formula paşalâcului şi ca urmare a scăderii influenţei sistemului timariot[1]. În Imperiul Otoman, ca factori conducători, cu funcţii administrative importante, ajung elementele levantine, corupte şi trădătoare. După 1500, cuceririle turceşti sunt organizate după formula *„exploatării fiscale”*, pusă în practică de levantini şi acest lucru e mai rentabil pentru otomani, vis-à-vis de Principate, decât administrarea directă, sub forma

1 TIMARIÓT, timarioți, s. m. (Înv.) Militar turc împroprietărit, dator să se întoarcă sub arme la prima chemare, împreună cu mai mulți mercenari întreținuți de el. – Din fr. timariot.

paşalâcului Obţinând poziţii importante în sistemul social-politic românesc, turcii vor domina economic şi politic Ţările Române, creând un întreg aparat de constrângere. Această dominaţie indirectă aducea, prin corupţie şi mită, venituri imense nu doar sultanului, ci şi mărilor dregători ai Porţii. Raporturile româno-turce s-au stabilit în secolele XVI-XVIII pe baza unor firmane ale padişahului, dar clauzele au fost trădate, *n-au fost respectate de niciuna din părţile contractante şi în special de puterea* suzerană! Tendinţa otomană de a considera principatele ca *„vilaiete"* provincii ale Imperiului, cucerite cu sabia şi nu închinate prin trădarea boierimii, întâmpină multe replici, şi luări de poziţie ale românilor. Cu toate că politica externă a Ţărilor Române era teoretic subordonată Porţii, se încheie tratate cu alte ţări, pe faţă, turcii făcându-se că nu observă gestul, în măsura în care interesele lor nu erau lezate. Alte convenţii şi tratate le încheiem însă secret şi ele vizau alianţe antiotomane. Când turcii aflau despre trădare, interveneau rapid şi brutal.

Armata Ţărilor Române a fost obligată, în mai multe rânduri, să participe în expediţiile turceşti, dar teama de trădare, neîncrederea în români i-au făcut pe turci să folosească oştirea noastră nu în intervenţii directe, ci auxiliare, în diverse incursiuni în Polonia şi Ungaria, de mai mică amploare, ori ca paznica salahorilor la lucrările de fortificaţii. fflipsa de încredere a turcilor se manifestă şi prin punerea contingentelor de oaste românească – chiar şi atunci când sunt conduse de domni – în subordonarea comandanţilor turci de *la Dunăre, adeseori neaducând domnilor la cunoştinţa nici f obiectivele imediate ale atacurilor lor* (*Istoria României, voi* II).

Chiar ştirbită, autonomia internă, sub suzeranitate otomană, funcţionează şi Domnul este şeful statului şi concentrează în mâinile sale puterea militară, justiţia şi administraţia. Teoretic, Domnii se alegeau din familiile Basarabilor şi Musatinilor şi erau confirmaţi *de sultan, dar*

în practică se recuiţea tot mai mult la formula numirii dirrete, fără consultarea boierilor, a voievozilor. „Spre sfârşitul viacului (ă1 7), pe tron se urca elemente boiereşti, ridicate de marii boieri din rândurile lor sau impuse de alte puteri. Ocuparea domniei în acest mod, /ară o prealabilă înştiinţare şi aprobare a Porţii, începe să fie considerată de turci drept caz de trădare. Iar confirmarea. Atunci când se obţine, costă şi mai mari sume de bani decât cele obişnuite... Un cronicar turc... ţine să precizeze că Poarta evită intenţionat să numească domnii ceruţi de boierii tării*, încredinţând domniile numai celor care i se păreau slugi credincioase „(Istoria României, voi* II). Domnia, deşi continuă să fie considerată *„din mila lui Dumnezeu „*devine condiţionată şi de un stăpân lumesc, sultanul. Pătraşcu cel Bun afirma despre domnia sa şi căderea lui Mircea Ciobanul că *„s-au întâmplat de i-au luat domnu' Dumnezeu şi cinstitul împărat domniia (lui Mircea Ciobanul), deci au dat-o domnii mele... „*în alt document citim despre *„vremea în care m-a dăruit domnul Dumnezeu şi stăpânul nostru, cinstitul împărat, cu moşia părinţilor domniei mele, Ţara Românească..."*

Sistemul numirilor era foarte profitabil, pentru că tronurile se cumpărau cu aur, iar extrema lăcomie turco-levantină făcea ca domniile să fie cât mai limitate în timp. *„În concepţia otomană, domnia este acum o funcţie administrativă, ca oricare alta din Imperiu, iar domnul un înalt dregător al Porţii, ocupând un anumit grad în ierarhia administrativă otomană... Caracteristica domniei, de slujbă temporară la discreţia Porţii reiese şi din faptul că din 29 de domni ce se succed în cursul unei jumătăţi de veac (al XVI-lea) în cele două ţări... numai patru mor în scaun..."* (*Istoria României*). Giovanni Botero nota în veacul al XVI-lea: *„Turcii numesc pe voievodul Ţării Româneşti, adică pe guvernator, a cărui domnie durează de obicei puţin, căci, din cauza vexaţiunilor turceşti, sunt adesea goniţi, la cererea celui care oferă o sumă mai mare de bani, sau*

uciși de locuitori, din cauza dărilor excesive”.

Datorită temerii că ar putea trăda Imperiul, Domnii nu mai au voie să poarte corespondenţă personală cu străinătatea, să facă vreo călătorie peste hotare sau să aibă proprietăţi în afara ţării.

Mazilirea, demiterea Domnilor, va duce automat şi la confiscarea averilor lor de către sultan. Sistemul luării de ostateci dintre membrii familiei domnitoare se dezvoltă, aşa că dacă Domnul s-ar haini faţă de sultan, capetele celor dragi să cadă. Tot ca o chezăşie împotriva trădării domneşti sunt şi reprezentanţii voievozilor la Stambul, capuchehaiele. Dacă până la mijlocul veacului al XV-lea mazilirea era urmarea trădării lui vodă, după acest moment numirile şi mazilirile vor deveni doar simple acte administrative ale padişahului şi nu vor fi justificate în niciun fel.

Sfatul domnesc sau divanul ajută şi controlează domnia, dar acest din urmă rol nu se mai face în beneficiul vreunei „*partide* „boiereşti, ci în cel al sultanului. Boierii din divan sunt puşi de padişah să-l spioneze mereu pe vodă, iar dacă acesta s-ar face vinovat de trădarea intereselor otomane, să-l denunţe, să-l răstoarne. E o instigare la delaţiune, la trădare şi pătrunderea elementelor levantine, greco-italiene în dregătorii face că trădarea să ia proporţii mult mai mari şi grave. Levantinii sunt oamenii devotaţi Porţii şi pentru interesele lor nu se sfiesc să-l pârască, să-l trădeze pe Domn la Stambul, sau să-l ameninţe că o vor face, dacă vodă nu se va arăta cooperant şi ascultător fată de ei. La curtea domnească staţionează, ca mijloc de pază, dar şi de spionaj, trupe turceşti, ieniceri, spahii, beşlii.

Cu toate aceste diminuări ale puterii domneşti şi cu masiva imixtiune otomană în afacerile interne ale Principatelor, turcii, când este posibil, sunt trădaţi fără părere de rău. Astfel, în 1559, vâslaşii români trimişi să transporte orzul pentru turci, de la Brăila la Nicopole, lasă

de izbelişte cele 62 de vase. Sultanul îi va scrie domnului, Petru» Cel Tânăr, că nici mă *în prezent zahereaua n-a fost încărcată în vasele de la Nicopole, după cum îţi poruncisem, iar fuga vâslaşilor trimişi de tine a împiedicat bunul mers al serviciului*.

Istoria României, vol. II, *ca şi „*Istoria medie a României *1966, consideră că una din cauzele decăderii politice a Ţărilor Române în a doua jumătate a secolului al XVI-lea se datorează „*tendinţei marii boierimi pentru menţinerea fărâmiţării feudale, în dauna întăririi puterii domneşti*" şi că va avea loc un lung şir de lupte* Între apărătorii puterii centrale şi reprezentanţii reînviatei fărâmiţări feudale. Între vechea boierime conservatoare şi o *brerime nou. T interesată în întărirea puterii centrale, între diverse grupări de boieri, interesate în acapararea puterii politice în stat* *! Nu putem vorbi de o fărâmiţare feudală, pentru că ea nu a existat, şi nici de o luptă a boierimii *„pentru imunităţile avute anterior*" din acelaşi motiv. Că boierimea veche va începe să fie concurată de una nouă» legală de domnie, este o realitate politică terâl şi, mai mult, această boierime nouă nu mai este interesată în promovarea anarhiei, care prin desele trădări au zdruncinat nu numai interesele diverselor *„partide*" boiereşti, puterea centrală, dar şi puterea grupului, *„partidului*" *în* sine. Cronicarii boiereşti, în scrierile lor, sunt foarte sensibili la raporturile Domn-boieri şi sancţionează imediat orice tentativă de domnie autoritară, *„matca fără ac*** devenind idealul de conducător. Amestecul turcesc în luptele pentru putere dintre diferitele grupări boiereşti şi dintre acestea şi instituţia domniei a slăbit capacitatea de rezistentă a ţărilor, le-a adus treptat-treptat sub călcâiul tot mai apăsător al sultanului. Turcii aveau tot interesul să alimenteze anarhia, luptele interne şi scăderea puterii centrale era privită favorabil

9 f Domnia a lovit mai în tăi în puterea economică a marii boierimi şi apoi în cea politică Atât boierii, cât şi

mănăstirile au fost impuşi ia bir, în ambele ţări. Principiul răspunderii solidare la dări s-a extins şi asupra stăpânilor de moşii S-*au confiscat tot mai multe domenii de la marea boierime; care apoi au fost cedate unor oameni noi\ridicaţi dintre boiernaşi şi grupaţi în jurul puterii centrale. Marii boieri încep să fie înlocuiţi în sfatul domnesc cu alţi oameni, din rândurile micii boierimi, în cele din urmă, domnia Trece chiar la măsuri de exterminare a multora dintre ei* cu *excepţia lui Pătraşcu cel Bun9 în Ţara Românească, şi a lui Petru Şchiopul* [*în Moldova, toţi ceilalţi domni – îndeosebi Mircea Ciobanul şi Alexandru Lăpuşneanu – prin uciderea de grupuri importante, au răzit simţitor rândurile marii boierimi*" (*Istoria României, voi fi*). Reacţia boierimii la domniile autoritare e lupta manifestată prin comploturi, contra lui vodă, tentative de a-l asasina, fugă peste hotare, pâri la Poartă, luptă armată, în *relaţiile cu domnia*e *marii boieri tratează adesea de la egal la egal, prezentându-se ca o putere similari cu a domnului. Pătraşcu cel Bun şi Mircea Ciobanul.*

* * *

Pentru a putea guverna în linişte, sunt nevoiţi să încheie cu boieri pribegi adevărate pacte, cu făgăduieli de pace şi prietenie de o parte şi de alta. Pe măsură ce ne apropiem de sfârşim! *Veacului şi se răresc rândurile mani boierimi, care nu mat este în stare să organizeze o oaste, să atace sau să se opună puterii domneşti, ea recurge tot mai adesea la ajutorul Porţii, părând pe domni. M* (ibidem) Trădarea marii boierimi face ca amestecul otoman în Ţările Române să ia proporţii tot mai mari. Când turcii numesc direct pe favoriţii, oamenii lor pe tron, anarhia boierilor nu mai convine şi ei vor linişte în ţară. Apelurilor la intervenţie sau pârilor nu li se mai dau curs, ba dimpotrivă, boierii turbulenţi vor fi pedepsiţi cu bătaia, în divan, la Stambul, cu punerea în lanţuri sau trimiterea la galere, în deceniile 6 şi 7 ale secolului al XVI-lea, în *urma loviturilor primite din partea domniei şi a aliaţilor ei*

(*curtenii\mica boierime şi chiar ţăranii liberi, pe plan intern, uneori turcit\pe plan extern*) *f puterea politică a marii boierimi privilegiate fusese serios zdruncinată... Vechilor familii boiereşti încep să nu le mai fie confirmate prin privilegii de cancelarie proprietăţile ce le au mai demult* (*ibidem*)". Evident că nu toată vechea boierime a dispărut, dar dintre logofeţi, cluceri, armaşi, postelnici, medelnicen, pârcălabi, portari, starosti, aprozi, pitari şi elemente levantine ori sud-dunărene îşi va recruta domnul sfetnicii. Noua boierime e axată pe comerţ, pe economia de schimb şi are interesul stabilităţii domniei, ca garant al intereselor ei.

Din această nouă boierime fac parte şi Buzeştii, a căror sprijin e căutat *„de fiecare din cei cinci domni care s-au succedat pe tronul tării de la 1577 şi până la sfârşitul veacului, fiecare contribuind cu danii de ocine şi dregătorii la întărirea puterii*" lor. *„În schimb, servindu-se de ei cei trei fraţi Buzeşti i-au trădat pe rând pe toţi. Trecând de fiecare dată de partea domnului celui nou, care reprezenta în acel moment puterea turcească în cronica sa, Radu Popescu notă că „*După mazâliia Mâhnii vodă, au trimis împăratul pe Ştefan vodă, ce i-au zis Surdul*" El a domnit între 1591 – 1592, urmat de Alexandru cel Rău, 1592 – 1593. Prin acest sistem de numiri directe şi maziliri, s-a distrus „*tot mai mult, *scria Xenopol*, conştiinţa dreptului la domnie în ţările române, *fax-orurile*. Dreptatea şi toate celelalte*". Era o mare *„ură şi dezbinare „*între români şi fiecare vedea în *superiorul său, nu un om care să-l lumineze şi să-l conducă, ci unul care să-l prade, jefuiască şi exploateze*". A pierit şi dragostea de ţară, cinstea şi *încât nu se putea coborî mai tare „*(Xenopol).

În *„Istoria lui Mihai Viteazul*", Nicolae Iorga menţiona numărul mare de pretendenţi la tronul Ţărilor Române şi eforturile financiare deosebite pe care ci le făceau pentru cumpărarea domniei.

Jlftja. A. II IţiM! R. mai. ni... → îl «*Jk* k JAA» –

Creditorii greci, turci, armeni, e\rei uoreau nu uoar recuperarea rapidă a împrumutului, ci şi încasarea dobânzii, care depăşea de mai multe ori suma creditată. Ei, ca să fie siguri că banii daţi cu împrumut se vor întoarce negreşit în cuferele lor, veneau în ţară, alături de noul Domn, unde se dedau la o serie de abuzuri. Murad al III-lea privea favorabil competiţia pentru cumpărarea scaundor domneşti, pentru că era mistuit de patima femeilor, piticilor şi a aurului. Alături de turcii veniţi ca trupe de pază şi control, încă din vremea lui Petru Rareş, Ţările Române vor fi literalmente invadate de creditorii turco-levântini. Bailul veneţian scria în 1592 că *„Ienicerii nu se amestecă numai în mazilirea şi uciderea* ca noul vodă să preia pe seama lui şi datoriile contractate de înaintaşul său, aşa că datoriile domneşti se dublau dintr-odată.

Foarte curând, după ce Alexandru cel Rău a luat domnia, *„o ceată de boieri*, scria Ion Sârbu în «*Istoria lui Mihai vodă Viteazul Domnul Ţării Româneşti*», *veniră, în frunte cu Stroe Buzescu şi Radu Florescu comisul, la Constantinopol, să se vaite de răutăţile lui*: *că nu mai pot de atâtea mişelii, câte face oastea de pază a domnului şi negustorii turci. Şi averea toată ţi-o iau, şi cinstea casei ţi-o tulbură, ziua la amiază şi copiii li-ifură… ziceau ei. Şi în genunchi se rugară de sultanul să le dea domn legiuit pe banul Mihai…* „Bailul veneţian scria în 1593 că a venit la Stambul o delegaţie din Valahia să-l pârască la Poartă pe Alexandru cel Rău, pentru *tiraniile lui şi grozavele dări*”. Din punctul de vedere al lut vodă Alexandru, pâra boierilor contra lui este o hiclenie, cu atât mai mult cu cât elita politică cere un nou domn şi chiar îl şi nominalizează: Mihai, fost ban de Mehedinţi, mare stolnic şi postelnic, apoi ban de Craiova. Mihai a intrat în conflict deschis cu domnia, pe considerentul că *„s-au scornit nume cum că este fecior de domn*”. Potenţialul pretendent era sprijinit de o rudă a sa, Iani ori Iane, care *eprocatorul domnilor Munteniei şi Moldovei*” şi Mcel *mai mane trădător ce s-a*

născut vreodată pe pământ după cum scria ambasadorul Pezzen arhiducelui Ernest. Iani *„la mulţi pretendenţi la domnie Le-a răpus viaţa cu viclenie* preciza sursa citată.

Mihai Viteazul, despre care C.C. Giurescu, în *Istoria românilor*, vol. II, afirmă că *„a văzut pe cei trufaşi închinându-i-se şi a căzut prin trădarea lor"*, a fost fiul lui Pătraşcu cel Bun, legitim, spun unii istorici, nelegitim alţii, şi, în fine, că nu ar fi avut niciun fel de origine domnească, crede o a treia parte a cercetărilor. C.C. Giurescu afirmă tranşant că *„Mihai rămâne, în primul rând, fiul faptelor sale"*. A fost unul din marii boieri, stăpânind un domeniu întins, 44 de sate, totalizând 59.698 de hectare şi s-a îmbogăţit de pe urma negoţului.

Amestecat într-un complot contra lui Alexandru cel Rău, alături de Buzeşti şi Radu Florescu, Mihai scapă de condamnarea la moarte, spune legenda, prin înspăimântarea călăului, dar, în realitate, cu fuga în Ardeal şi de aici la Stambul, unde împreună cu Iane, ambasadorul englez Burton şi Andronic Cantacuzino începe acţiunea pentru dobândirea tronului, pe care îl cumpără cu 400.000 florinţi. Marele vizir vă primii 100.000 de galbeni. Mihai va lua asupra sa şi datoriile restante ale celorlalţi domni şi, ne spune Bernardo Lorenzo, că *„atâta erau de mari aceste datorii, că de-ar fi vândut toţi copiii şi toţi oamenii din ţară nu le-ar fi putut plăti toate*

Mihai, în 1593, *Jncărcat cu aceste datorii şi făgăduinţe de împlinit... e investit de moleşitul şi melancolicul sultan Murad* (*sau Amurad*) *III cu rangul de voievod al Ţării Româneşti în plin divan, cu multă paradă. Şi apoi un convoi de paşi şi begi călare îl duc până la cuartirul său. Mai strălucită e încă ieşirea sa din Constantinopol şi plecarea acasă... Mihai trimise înainte să-i ocupe seaimuf pe Strxva Buzescu, iar elpleca cu un alai de 2000 de turci de frunte. Spahii ieniceri şi alte trepte. /? *? fifci onoruri i-a făcut sultanul cât şi pe piticii muţi i-au trimis cu el şi pe emirul hogilor, căpetenia*

preoţimii turceşti" (Ion Sârbu).

H. Dj. Sinini notă că primirea domnitorilor români la curtea otomană se (acea cu un fast deosebit şi că ei primeau de la padişah cuca împodobită cu un panaj, egretă, prins într-un diamant, caftanul şi un cal, semn al investiturii. Audienţa nu era decât un act omagial şi noul vodă făcea trei prosternaţii înaintea tronului. *„Până în timpul lui Nicolae Manvconlat (1716), Domnii români erau trataţi de Poartă cu mai multă distincţie şi nu emu obligaţia se înjosi înaintea turcilor*

Nicolae Bălcescu, în *„Românііsupt Mihai-voievod Viteazul*" afirmă că, odată cu venirea lui Mihai pe tron, numărul turcilor care staţionau în ţară, că pază, control şi pentru a-şi recupera împrumuturile, ajunsese la 4.000 şi căci se purtau ca într-o ţară cucerită şi ocupată. *„O seamă de boieri, după vechiul obicei; săpa pe domnul lângă sultanul. Mihai nu putea a se înţelege cu creditorii\ lipsindu-i mijloacele de a plăti\Vru a pune stavilă la răpirile lor, dar nu izbuti decât a-i întărâta mai mult şi a-i revolta asupră-i încât; spre a scăpa de a fi ucis, fu silit a se închide în palatul său*" în ferestrele căruia creditorii aruncau cu pietre. Domnul încă de la începutul secolului al XV-lea, spune Iorga în *„Istoria poporului românesc*", primea de la sultan, odată cu steagul de domnie şi *„mazza ferată* „buzduganul din argint, *„care poate fi însă întrebuinţat întâmplător şi în timp de pace, pentru pedepsirea vreunui boier criminal, necredincios sau răzvrătit*", adică trădător. Pe lângă supuşii pe care vodă avea dreptul de a-i pedepsi, el putea să-şi exercite această prerogativă chiar şi asupra negustorilor ori soldaţilor turci care se aflau pe pământ românesc. Doar trimisul sultanului, *„omul împărătesc*", nu putea fi arestat, pedepsit ori ucis, pentru că acest lucru era considerat de Poartă ca o trădare a domniei faţă de Imperiu. Acum însă turcii deveniseră extrem de obraznici. Una dintre cauzele căderii lui Alexandru cel Rău a fost tocmai un conflict cu o pane a ienicerilor, pentru că unul

dintre ei a fost ucis în Muntenia şi ceilalţi considerau fapta ca o trădare a voievodului.

*Corp scurt şi îngroşat încă de bătrâneţă şi de boli „*fetim îl caracterizează Iorga, în considera ca pe un om al său, în care avea de a administra ţara în folosul lui exclusiv şi atât. Mihai însă, din capul locului gândea altfel, el fiind hotărât să-l trădeze pe sultan şi să ridice sabia contra lui. *„O mărturie contemporană – a unui adversar al său – consemnează că din zilele investiturii, aflat încă la Istanbul, domnul ar fi făcut un legământ fată de propriul său cuget, de a luptalară şovăire împotriva Porţii, a puterii suzerane* (C. C Giurescu). Conjunctura europeană e favorabilă unei răscoale antiotomane în acel moment, pentru că Papă Clement ai VIII-lea plănuia o cruciadă contra păgânilor. Împăratul Germaniei, Rudolt al II-lea, urma să concentreze în jurul său eforturile în bani şi oaste ale Spaniei, Toscanei, Mantovei, Ferrarei şi ale statelor germane, în *„Liga sfântă „ce* urma să declanşeze războiul crucii contra semilunii, cele trei tan române, vecine cu Imperiul Otoman, trebuiau să joace un rol important şi vor începe diligenţele spre atragerea lor.

Mihai dorea să treacă de partea *„Ligii”*, şi încă din primul an de domnie, pe ascuns, pentru a adormi bănuielile turcilor, începuse pregătirile politico-militare. Secretul a fost atât de bine păstrat, încă până şi abia şi iscoditoarea diplomaţie a Curţii austriece şi a Vaticanului nu a aflat nimic. Alexandru Cumulovici, solul papal trimis la Aron vodă în Moldova, va ocoli Ţara Românească pentru că îl consideră pe Mihai *„prea legat de turci”*.

Mihai, după înscăunare, spune Iorga, *„îşi alese un Sfat din boierii cumpătaţi mai bătrâni”*. Dar adevărul este că acest sfat nu era nici din boieri *„bătrâni”* şi cu atât mai puţin *„cumpătaţi”*. Este un sfat neutru, la fel de şters ca şi al lui Ştefanăurdul ori Alexandru cei Rău, în care dregătoriile cheie erau deţinute de străini necunoscuţi: Dumitrache spătar, Stasache şi Pangratie vistieri. Coci

mare postelnic. „Bătrân” ar fi doar Mitrea din Hotărani. Credincioşi ai lui Mihai în acest sfat sunt, cu adevărat, doar cei doi mari stolnici, ragomir şi Sârbu. Andronic Cantacuzino e mare ban, pe urmă vistier, iar Andrei mare logofăt. Nu fac parte din sfatul domnesc, din primul an de cârmuire, nici Buzeştii şi nici Teodosie Rudeanu, Mihalcca că răgea din Cocorăşti, rudele domneşti. O asemenea componenţă a sfatului domnesc nu putea trezi bănuielile turcilor că vodă ar plănui vreo hicicnie, vreo răscoală contra lor, pentru că aceşti boieri nu erau „oameni de război”, de iniţiativă. Noua boierime, al cărei exponent este Mihai însuşi, stăpâneşte multe sate *„porunceşte unei întregi oştiri de ţerani, cari la ocazie se puteau prezenta chiar înarmaţi supt steagul* voievodului M, e reprezentanta unei culturi superioare şi poate fi câştigată de domnie *„când era wrha de faimă, de cucerire sau pradă „*şi e plină de îndrăzneală, de bani şi admiraţie *„pentru faptele vitejeşti ale* cazacilor M (N. Iorga). Această nouă boierime agresivă dorea un Domn dependent de ea şi nu de turci, *„căuta. Suh un stindard propriu, să-şi consolideze puterea* Trebuie subliniat *„că acest* «*program*» *politic al marii boierimi era susţinut şi de o parte din bogătaşii Fanarului – cu interese importante în Ţara Românească – şi ai cărui reprezentanţi intrau în mare măsură în componenţa noii clase conducătoare M* (*Istoria României*, vol. II). Grecii, aşezaţi în număr mic în Ţările Române, până în secolul al XVI-lea, devin tot mai numeroşi şi odată cu ei pătrunde şi îndoielnica lor moralitate, trădarea rafinată, minciuna, corupţia, viclenia. *„Grecii*, nota Iorga, *cari stăpâneau mezatul domnesc şi bursa begilor la Constantinopol, erau în stare, când unul dintr-înşii întrecea necontestat în dibăcie pe ceilalţi, sau când ei îşi întruneau silinţile, să aducă pe tronul Moldovei sau al Ţării Româneşti pe voievodul agreat de ei şi să răstoarne pe orice dinast român*... „Fătarnici, fanfaroni, aroganţi, grecii, pentru realizarea intereselor lor, erau oricând gata de intrigi şi

trădări.

„Liga Sfântă" şi trădarea

Sinan pasa, *duşmanul cel mai înverşunat al nemţilor* după expresia lui A, D. Xenopol, albanezul renegat, trădător al religiei, *„care-i ura atât de mult pe creştini, pentru că el însuşi fusese creştin* revenit în funcţia de mare vizir, dorea reînceperea războiului de cucerire otoman. El îl sprijinea şi aţâţa în acţiunile sale, pe neastâmpăratul paşă de Bosnia, Hasan. În 1593, războiul e *hotărât de Murad al III-lea, şi ca urmare a unei scene melodramatice, în care* „două sultane, care-şi pierduseră copiii în lupta de la Culpa, se aruncară cu părul despletit la picioarele sultanului" (*Xenopol*).

Papa Clement ar fi dorit o raliere a întregului Răsărit ortodox la planurile sale antiotomane, în care vârful de lance urma să îl joace Ţările Române. În Moldova domnea, din 1591, Aron, supranumit Tiranul. El participase la licitarea tronului Moldovei cu o ofertă impresionantă, 400.000 de galbeni sultanului, 50.000 vizirului, 150.000 pentru alţi demnitari turci. S-a împrumutat de la diverşi cămătari cu un milion de galbeni şi a acceptat dobânzi nemaiauzite până atunci. A primit domnia şi *„se aruncă ca un lup flămând asupra ţării ce îl aştepta cu cea mai mare îngrozire"* (Xenopol). Noul vodă începu spolierea ţării, pentru a-şi plăti datoriile şi *„se înconjură de o gardă de lefegii străini, unguri, pe care îi aşează chiar în palatul său* din teamă de un complot care ar viza asasinarea sa. Măsura Mera *destul de înţeleaptă"*, spune Xenopol, pentru că începu o răscoală în ţinuturile Orheiului şi Lăpuşnei, iar răsculaţii îl ridicară Domn, peste capul lui Aron, pe un Ionaşcu ce fii botezat Bogdan. *„Aron, înainte de a pleca contra răsculaţilor, pune să taie pe trei boieri mari de la curtea lui, învinuindu-i că ar fi în înţelegere cu aceia, anume pe marele vornic Bucium, pe logofătul Bârlădeanu şi pe vornicul Paos, numind în locul lui Bărlădeanupe Ureche mare logofăt"* (Xenopol). Hiclenii boieri o dată

decapitaţi, pentru a-i atrage de partea domniei pe ceilalţi, Aron vodă a făcut manevra cu Nistor Ureche, pe care îl numi mare logofăt. Răsculaţii au fost şi ei biruiţi, iar pretendentul Bogdan, trădător şi el în ochii voievodului legitim, va fi prins, însemnat la nas şi băgat într-o mănăstire. *„După aceea începu o răzbunare fioroasă, nu numai contra acelora care-l combătuse, dar şi în contra rudeniilor lor, fără deosebire de vinovaţi sau nevinovaţi, răzbunare cu atât mai dorită de domn, cu cât confiscarea averilor, ce era o urmare neapărată a pedepsei pentru trădare, mulţămea nesfârşitele nevoi de bani ale domnului”* (ibidem). Este clar că vodă şi-a trădat rolul de ocrotitor al supuşilor şi a devenit un tiran lacom. Printre victime se va număra şi Bartolomeo Brutti, trădat de urm boieri, care nu au văzut cu ochi buni ascensiunea şi puterea sa. A fost acuzat că ar întreţine o corespondenţă secretă şi trădătoare cu polonii, în vederea restabilim pe tron a lui Petru Şchiopul. I s-au prezentat Domnului scrisori falsificate şi el le-a luat drept bune, dacă nu cumva din porunca să se şi ticluiseră scrisorile, iar Brutti, acuzat de înaltă trădare, va fi ucis. Cauza reală a fost eliminarea unui creditor important, căruia domnia îi datora mulţi bani.

Aron va intra în legături cu Papa şi Rudolf al II-lea şi va spune că e oricând gata, dacă e sprijinit, să ridice sabia contra turcilor, dar asupra lui va plana mereu suspiciunea de nesinceritate. Un document preciza că purtarea lui Aron nu a părut niciodată sinceră, *„căci… adunase mari bogăţii. Şi că el nu are altă dorinţă decât a părăsi ţara şi a se pune în siguranţăf înainte că barbarii în lăcomia lor să-l fi despuiat”*.

Aron va fi mazilit de turci ca urmare a răscoalei pretendentului Bogdan. La tronul Moldovei se iviră doi pretendenţi, unul Alexandru, susţinut de ieniceri, şi altul Petru, sprijinit de cazaci. Petru Cazacul a năvălit în Moldova şi a intrat în Iaşi, iar o parte a boierimii l-a primit

cu supunere. Sultanul însă nu acceptă această formulă.

— În joc erau bani mulţi investiţi de creditori – şi îi ceru principelui ardelean Sigismund Báthory să trimită un corp de oaste ca să-l alunge pe hiclean.

La Stambul se dădea lupta, ofertă-contraofertă, între Alexandru şi Aron. Mazilit în 1592, vodă Aron reia după câteva luni tronul, prin voinţa creditorilor, de care padişahul a ţinut cont. Marea boierime moldoveană nu dorea de loc să-l recunoască Domn pe Aron şi considera domnia lui ca provizorie. O mare parte dintre boieri au luat calea exilului polonez şi ei, din punctul de vedere al lui vodă, erau hicleni, iar averile le-au fost confiscate. Domnia lui Aron intrase în criză, atât politică, lipsa de cooperare a boierimii, hăituiala pretendenţilor aventurieri, capriciile Porţii, cât şi financiară, imposibilitatea achitării împrumuturilor şi a dobânzilor. Aderarea lui Aron la o coaliţie antiotomană i-ar fi redresat situaţia, l-ar fi scos din criză.

După reprimirea domniei, Aron s-a pregătit de înapoiere în ţară şi a vrut să scape de toţi duşmanii, de toţi boierii trădători, mai cu seamă de cei care i s-au închinat lui Petre Cazacul. Armaşul Oprea e trimis înainte, ca să cureţe terenul, să lichideze opoziţia adică pe hicleni Logofătul Ureche, când a auzit de întoarcerea lui Aron, şi Mştiind *câta groaza şi câte răutăţi făcuse mai nainte în domntia dentâi şi acum a doua oară mai de mari cazne va să se apuce* la hotărât să fugă din ţară. Pretextând că merge la moşia sa, Cârligătura, „*noaptea*. *Toată noaptea şi zioa*, *toată zioa*, *fugindu*, *au ieşit pre la Soroca în Ţara Leşască* Nistor Ureche s-a făcut hiclean faţă de domnie. Fiul său, Grigore, cronicarul, în „*Letopiseţ* nu-l iartă pe Aron, căruia îi aduce o serie de acuze, care în mare parte sunt exagerări ale sale, ceea ce înseamnă, de fapt, o trădare a adevărului istoric.

În Transilvania, principe este din 1581 Sigismund Báthory. Proclamat în 1588 major, el e nevoit să accepte

condiţiile impuse de dietă: să conducă ţara printr-un consiliu aristocratic şi să-i alunge pe iezuiţi. Nobilimea transilvăneană dorea consolidarea puterii ei şi participarea directă la viaţa politică, prin tutelarea principelui. O politică proprie nu putea duce decât pe ascuns, cu atât mai mult, cu cât partida turcofilă era foarte puternică şi ea trăda cu bună ştiinţă interesele creştinătăţii, pentru că vasalitatea faţă de otomani îi permitea nobilimii să-şi asigure, peste capul principelui, supremaţia în stat. Despre Sigismund, Iorga spunea că *„era un Báthory numai în ce priveşte ambiţia şi pofta de titluri şi cuceriri; încolo, numai un ridicol slăbănog, care avuse parte de o bună educaţie iezuită, vorbea şi scria latineşte şi italieneşte, compunea, strălucea în jocuri de salon şi pe calul de paradă făcea pe noul Ahile, dar nu era un principe, un războinic, un om politic şi, ceea ce-ipecetlui nenorocul, nici măcar un* bărbat Iezuitul Alfonso Carrillo îi gâdilă orgoliul, făcându-l să se creadă, încet-încet un nou David în luptă cu Goliathul musulman. A. Amalteo s-a prezentat la Sigismund pentru a negocia concret condiţiile unei rupturi cu sultanul a Transilvaniei, dar principele a ezitat. În martie 1594, soseşte şi trimisul lui Rudolf al II-lea, Ioan de Marini Poli, dar discuţiile cu Sigismund sunt foarte dificile. Eroul de paradă se teme de gruparea turcofilă, potrivnică unei alianţe cu imperialii şi a unui război cu turcii. Opoziţia turcofilă se transformă într-o adevărată conspiraţie, care are ca scop răsturnarea lui Sigismund şi înlocuirea lui cu Baltazar Báthory, vărul său. Ioan Iffiu, vărul lui Sigismund şi participant alături de Baltazar la complotul care urma să-l aresteze şi să-l dea pe mâna turcilor pe Principe, e trimis să-l avertizeze Mprieteneşte „de trădarea nobilimii şi să renunţe la *„alianţa cu nemţii*" ori să plece. Sigismund consideră că Alba Iulia nu e destul de sigură şi fugi la Chioar. Iezuitul Carillo îi insuflă curajul unei *„lovituri de stat*" şi Sigismund se hotărî, în sfârşit, să-i ordone lui Albert Kiraly arestarea trădătorilor turcofili, Baltazar

Báthory, Iffiu, fraţii Kendi, Sennyei. În august 1595, Baltazar Báthory, Kovacsocsy şi alţi fruntaşi ai conspiraţiei vor fi executaţi. A învins, după îndelungi eforturi, orientarea antiotomană.

*

* +

Aron vodă va avea, după revenirea lui pe tronul Moldovei, ca oameni de încredere pe Oprea, pârcălabul de Hotin, şi pe un fiu de ţigancă, Răzvan. Deşi jurase credinţă padişahului, el se hotărâse să o rupă cu turcii. Va încheia un tratat cu Rudolf al II-lea, prin Marini Poli.

Legăturile dintre Aron şi Sigismund Báthory se vor strânge tot mai mult din 1592, când principele va reuşi să-l răstoarne, să-l captureze şi să-l trimită la Stambul ca hiclean pe Petre Cazacul, care se făcuse Domn în Moldova, în timpul când Aron fusese mazilit. Garnizoanele ungureşti din Moldova, venite contra lui Petre Cazacul, au rămas pe loc, iar Aron s-a recunoscut vasalul principelui Sigismund. Pericolul unei confederaţii moldo-ardelene a fost întrevăzut de sultan, care a cerut retragerea oştirii transilvănene din Moldova.

În tot acest timp, Mihai Viteazul a fost ocolit de trimişii papali sau imperiali. Alexandru Cumulovici, solul Papei, afirma că *„în Valahia nu s-ar şti cum stau lucrurile”*, şi că *„nu ne pare înţelept a se destăinui acestei ginţi un secret de o aşa însemnătate* adică constituirea *„Ligii sfinte* „antiotomane. Se bănuia o posibilă trădare şi tot de trădare se temea, din partea lui Mihai, şi Ioan de Marini Poli, care nu va merge în Ţara Românească, sub motivaţia că a descoperit *„câteva trădări”*. Mihai, din proprie iniţiativă, va adera la *„Liga sfântă „*şi va trimite ca soli, în Ardeal pe Radu Buzescu şi în Moldova pe Stroe Buzescu, ca să perfecteze alianţa antiotomană.

Aron, Sigismund şi Mihai au jurat. ca *să fie nedespărţiţi unii de* alţii. Gr. Ureche nota în *„Letopiseţ”* că Aron *„socoti să ajungă cu Mihai vodă... ca să se dezbată de*

supt mana turcilor". S-a stabilit un plan comun de acţiune, sprijin reciproc şi s-a hotărât momentul începerii răscoalei. Din punct de vedere al sultanului, principele Transilvaniei şi cei doi Domni, ai Moldovei şi Munteniei, erau vicleni, iar răscoala o trădare care urma să fie aspru pedepsită.

La 13 noiembrie 1594, Mihai dă semnalul începerii luptei contra semilunii. S-a hiclenit pe faţă contra Porţii. În toamna lui 1594, vodă a remaniat sfatul domnesc de o manieră drastică. Partidă noilor boieri, cea războinică, a triumfat. Sfatul ţării, *„toţi boierii mari şi mici"* şi-au dat aprobarea pentru încheierea alianţei antiotomane cu Transilvania şi Moldova, iar fraţii Buzeşti au fost şi solii domneşti trimişi la negocieri. Orientarea prorăzboinică, decizia de a ridica sabia contra păgânilor, afirma P.P. Panaitescu, aparţinea nu lui Mihai, ci Buzeştilor şi celorlalţi boieri noi, care *„îl aveau la mâna pe Mihai şi îi impu*seseră *această hotărâre*. Răscoala a început prin chemarea creditorilor în „casă bolovănită" a lui Dan Danilovici, fost mare vistier, sub cuvântul că le vor fi plătite datoriile. *„Mulţime de turci, greci, evrei şi alţii se înfăţişară. Li se cerură cărţile de datorii şi poliţele. Apoi, la un semn dat, 4.000 de ostaşi, ce ţineau înconjurat divanul, năvăliră asupră-le. Datoriile domnului şi ale înaintaşilor lui fură plătite cu sabia. După aceea, fu chemat poporul. Cărţile şi poliţele se arseră în faţa tuturor. Şi domnul dete lumii în ştire «că precum s-a liberat pe sine de toate datoriile sale, aşa îşi va libera supuşii de toate sarcinile şi că cine vrea să-i urmeze să vină lângă el»* „(I. Sârbu). Tot acum, scrie Baltazar Walther, vor fi ucişi în Bucureşti 2000 de ieniceri. Mihai,» *

Pe lângă trupele proprii beneficia în acel moment şi de un ajutor de vreo 2000 de ostaşi, trimişi de Sigismund Báthory, sub comanda lui M. Horvath, căpitan suprem şi castelan de Făgăraş, şi de oastea de ţară, adusă de Buzeşti din Oltenia. Domnul a plănuit din timp şi în mare taină uciderea creditorilor şi a turcilor. Totuşi, secretul a

transpirat, şi s-a găsit un trădător, care l-a informat pe Ali Djan Efendi, ajutor de cadiu aflat în Bucureşti, despre măcelul care s-a pregătit în taină. Un român i-a spus lui Ali: *„Dacă vrei să-mi asculţi*

*<w «mm/. Să nu ritmat aici până la chindie şi de asemenea, mergând la Giurgiu, să nu te laşi dus pe gânduri, ci să te strădui eşti să pleci îndată la Rusciuk şi să treci Dunărea cu un ceas mai devreme „*Nedumerit, Ali Djan a întrebat. *Care epricina*? *Iar el (trădătorul) mi-a răspuns Ţi-am spus eu ceva7 De ce mă întrebi pricina*? *v-am putut să-l fac să-mi spună din nou acest lucru. Dar am văzut că oraşul nu era ca mai înainte Aici era o mişcare. O mulţime adunată. Niciun ghiaur nu era liniştit*

Mihai a trădat încrederea creditorilor turco-levantini, i-a convocat sub pretextul plăţii datoriilor, dar în loc de bani le-a dat fler şi sânge, în acelaşi timp, la Iaşi şi Aron i-a măcelărit prin surprindere pe turci. Răscoala antiotomană a devenit generală.

La Stambul acţiunea celor doi Domni era privită ca o trădare, iar hainii urmau să fie rapid schimbaţi de pe tronuri cu Bogdan, fiul lui Ian cu Sasul şi cu Ştefan Surdul. Hasan pasă şi Mustafa pasă cu trupele lor trebuiau să realizeze înlocuirile.

Analizând acţiunea lui Mihai din 13 noiembrie 1594, A. D.

Xenopol concluziona că: *„Fără îndoială că trădarea însoţise acest act de răzbunare*! *Dar oare această cale piezişă şi înşelătoare nu era îndreptăţită prin nemaipomenitele jafuri ale turcilor, şi nu era oare permis a se răzbuna printr-o singură nedreptate sutele şi miile de strâmbătăţi comise pe fie-ce zi de un nenumărat şir de ani*? *Toate revoluţiile conţin în sine şi un element pregătitor, ascuns, care este nedespărţit de ideea trădării. Cu toate acestea cine va tăgădui legitimitatea revoluţionarilor când cuţitul a ajuns la os*?

Trădarea este urâcioasa numai în viaţa individuală,

unde niciun *Interes nu poate fi atât de mare, nici chiar acel al vieţii, pentru a îndreptăţi încălcarea credinţei. În viaţa întinsă a statelor şi popoarelor; unde prin ea se poate scăpa nu numai generaţia existentă, dar încă şi toate acele ce sunt ascunse în sânul viitorului,*»

Scopul este atât de măreţ încât el scuză dacă nu chiar îndreptăţeşte mijlocul întrebuinţat

Răscoala Ţărilor Române a pus Imperiul Otoman într-o situaţie critică şi nevoia de linişte la Dunăre era urgentă. Xenopol crede ci turcii au încercat *„să stâmpere „*răzmeriţa prin capturarea sau uciderea lui Mihai. Acest lucru trebuia să se facă prin concursul unor boieri trădători, care nu doreau războiul cu turcii şi complotau contra domniei. Ei îl preferă Domn pe Bogdan, fiul lui Iancu Sasul.

Un viteaz şi mal mulţi trădători

În timp ce Mihai Viteazul lovea garnizoanele turceşti de la Dunăre, Sigismund Báthory îşi făcea visuri de mărire şi o nouă titulatură. Nu a întreprins nicio acţiune serioasă contra turcilor, dar, în schimb, a urzit contra lui Aron şi Mihai. Ambii Domni l-au recunoscut ca suzeran pentru a primi ajutoare de război. Principele însă îşi va trăda vasalii şi-i va acuza, nici mai mult nici mai puţin, decât că ar conspira cu… turcii, tocmai ei, care, efectiv, avuseseră lupte grele cu aceştia. Credinciosul lui Sigismund, Simon Genga, trădează adevărul şi afirmă că la Putnei şi Stăneşti a fost o victorie *„ungurească „*şi nu una a lui Mihai. Mai mult, în bătălia de la Şerpăteşti s-a produs o gravă defecţiune a contingentului ungar, pentru că cei 2000 de ostaşi ai lui Horvath Mihai nu au ajuns la timp pe câmpul de luptă. Cronicarul Szamosközy scria că: MHorvath *Mihai nu sosise la luptă, ori că a voit să întârzie; pentru această pricină Mihai Vodă multă supărare a avut pe el „Cronica Buzeştilor*" nota acelaşi lucru: *„Făcându-se aceste războaie, iar Horvath şi Bekxs Istfan, căpitanii ungurilor, avură imputăciune cu Mihai Vodă; iar Mihai Vodă nu-i*

suferi, ci-i trimise la Bator Sigmon craiul. Şi-i trimise alţi căpitani\pre Kir-Albertleea ce spunea Szamosközy despre Horvath, că „a *voit să* întârzieeste indiscutabil un act de trădare; de aici mânia Domnului şi licenţierea celor vinovaţi. Sigismund Báthory însă ia gestul ca pe un afront personal şi-i spune lui Rudolf al II-lea că luptele lui Mihai cu turciii Le-a cerut el, ca să îl verifice dacă este ori nu loial, dar că tot îl suspectează pe Mihai de trădare. Tot împăratului îi va scrie principele Transilvaniei, care trădează din nou adevărul, că atât Aron, cât şi Mihai *„nu se gândesc poate la alta decât să se îmbogăţească şi apoi să fugă undeva ca să se bucure de stoarcerile făcute acestor biete populaţii*”.

Sigismund îl va anunţa pe Rudolf al II-lea că va intenţiona în curând să suprime domniile lui Aron şi Mihai, iar Moldova şi Ţara Românească să le unească cu Ardealui. La 16 aprilie 1595, în Dieta de la Sas-Sebeş, ambii Domni au fost convocaţi, „ca şi cum ei ar fi *memhrii ai statului ardelean. Ori, dacă nu vin, să trimită fiecare din ei doisprezece boieri* «*pentru a face împreună dieta generală şi a încheia ce va fi de nevoie pentru creştinătate şi binele statelor*» *Şi Ioan de Marini Poli adauge că, de nu s-ar supune, vor fi amândoi declaraţi trădători şi imediat schimbaţi* „(N. Iorga).

Sigismund nu putea să accepte veleităţile de independentă ale lui Aron Tiranul, care, având un tratat cu Rudolf al II-lea, se considera ca închinatdoaracestuia. Mihai, în memoriul către Rudolf, din 17 ianuarie 1601, scria că Aron a fost răsturnat de pe tron pentru că nu a vrut să se supună lui Sigismund, ci numai împăratului. Principele Sigismund începuse să se intituleze *„cu mila lui Dumnezeu prinţ al sacrului imperiu roman, al Ardealului, Moldovei, Valahiei Transalpine, conte al secuilor, precum şi domn al unei părţi din Ţara* Ungurească*i*ar Aron, care ducea tratative cu Polonia, era pe cale să-i încurce socotelile. Sigismund îşi trădează aliatul din *„Liga sfântă*

cu toate jurămintele de credinţă depuse şi cu toate faptele realizate în războiul cu turcii, şi hotărăşte să-l înlăture de la tron. Îl considera pe Aron subaltern, iar Marini Poli îi alimenta veninul contra aliatului, făcându-l pe Domn mincinos, trândav şi mare chefliu în anturajul grecilor, care i-au năpădit reşedinţa. Suspiciunile lui Sigismund cresc, când Marini Poli îl anunţă că Aron are de gând să-şi trădeze suzeranul, pe principe, şi că plănuieşte ca într-o noapte să-i ucidă pe toţi ungurii din garnizoana lăsată în Moldova. Báthory, într-o discuţie cu nunţiul papal, spune furios că Aron îl trădează şi pe el şi pe împărat, pentru că *„a descoperit înţelegerea ascunsă cu turcul şi că voia să ucidă pe toţi ostaşii pe care/-/trimisese în ajutor*

Aron nu a trădat cauza *„Ligii* sfinteba mai mult, a tăiat *în bucăţi pe 4 ciauşi turci, pe care sultanul avusese îndrăzneala a-i trimite cu bani spre a-l cumpăra „*(Xenopol). Sigismund, în schimb, e gata să trădeze *„Liga sfântă* A parlamentat îndelung cu un ceauş turcesc, care, în mai 1595 a oferit în schimbul trecerii principelui de partea sultanului, o scădere a tributului şi cedarea către Transilvania a Ţării Româneşti şi a Moldovei. Pe medaliile bătute cu prilejul căsătoriei cu Maria-Cristina, Sigismund se intitula. *Serenisim al Ardealului. Ţării Româneşti şi Moldovei*".

Ştefan Răzvan, fiu de ţigănei, ajunsese din slugi hatman şi Aron îl considerase omul lui de încredere. Răzvan însă, instigat de Báthory, îl va trăda pe Domn şi va urca el pe tron, deşi nimic nu-l îndreptăţea la aceasta. Trădătorul a luat legătura cu Caloghera şi cu Mihai Tolnay, comandantul garnizoanei ungureşti din Moldova, şi a pus la cale o lovitură de stat. L-a arestat pe vodă şi pe soţia lui. A mai perfectat amănunte cu Iojica, cancelarul ardelean, şi a avut pe ascuns, noaptea, trei convorbiri, iar Andrei Baresai, comandantul husarilor, a fost de-asemenea câştigat de partea hicleanului. Rămas singur, trădat de omul de încredere şi de garda personală, Aron va fi legat

şi, împreună cu averile pe care le strânse, dus la Sigismund, care-l va închide în castelul din Vinţi. Aici va fi otrăvit în 1597. Lovitura de stat a hicleanului Răzvan cu complicitate ardelenească a fost urmată de uciderea boierilor credincioşi lui Aron: Gheorghe, vornic al Ţării de Jos, Cârstea, al Ţării de Sus, Rizan, pârcălab de Hotin, Vasile şi Lupu, pârcălabi de Neamţ, Condrea şi Ilea, pârcălabi de Roman, postelnicul Iani, paharnicul Coci, comisul Tănase, stolnicul Stamate.

Pârcălabul Nicolae din Hotin afirma că pe Răzvan *„tot poporul şi ţoli negustorii l-au primit cu dragă inimă”*. *„Cronica Buzeştilor”* notă că *„Nevoindu-se Aron-vodă pentru creştini tare, tăiară turci mulţi. ca să dobândească cinste; iar el căzu la mare pacoste şi năpaste, pentru multe pâri mincinoase. Că trimise Ba tor Jigmon de-l legase cu doamna sa şi-i luară toată averea, scoţându-i din tară cu mare ruşine, băgându-l în temniţa Vinţilor, tăindu-i boiarii şi toate capetele... Iar Mihai vodă dacă prinse de veste, foarte se întristă”*.

Of Cronica Buzeştilor *„spune că iniţiativa războiului cu turcii a avut-o marea boierime, pe care Mihai doar a urmat-o în acţiunea* ei: *„Şi se strânse toţi boierii mari şi micit din toată ţaray şi se»* Sfătuiră cum vor face să izbăvească Dumnezeu ţara din mâinile păgânilor. Şi dacă văzură că într-alt chip nu se vor putea izbăvi, de aceea ei ziseră, numai cu bărbăţie să ridice sabia asupra vrăjmaşilor”. *Gh. I. Brătianu comenta că „*Nobilimea munteană porneşte deci lupta într-un spirit corporativ, manifestându-şi într-un mare consiliu solidaritatea de interese şi de năzuinţe; ea este *însufleţiră în acţiunea ei de aceleaşi sentimente xenofobe, cari ridică pn tutindeni Stările împotriva amestecului străinilor în treburile ţarii şi în deţinerea slujbelor”*. Dar nu toată boierimea e pentru un război cu turcii. Iorga notă că *„Ce\>a mai târziu va fi jertfit cutare boier, Dima Stolnicul. Care se va fi împotrivit noii direcţii contra turcilor* El, dovedindu-se hician,

trădător, va fi executat. Simon Genga, într-un raport al său, observa că noul candidat la domnia Munteniei, Bogdan, susţinut de turci contra lui Mihai, ispiteşte spre trădare pe boieri, promiţându-le iertare. Este o manevră similară cu cea făcută de Mohamed al II-lea, când l-a lăsat peste Dunăre pe Radu cel Frumos, care i-a îndemnat spre hiclenie faţă de Ţepeş pe boierii munteni, în cazul lui Radu, trădarea a funcţionat şi Ţepeş a rămas aproape singur. Boierii trădători au trecut in corpore de partea lui Radu. Acum nu se întâmplă o astfel de defecţiune, dar Genga îi suspectează totuşi pe boieri că sunt *„nestatornici şi uşori, obosiţi de cârmuirea lui Mihai"*. Pe acest lucru s-au bazat turcii, până când nu au declanşat expediţia de pedepsire peste Dunăre. Iorga arăta că *„Se întrebuinţa numai mijlocul trădării, căci politica îndrăzneaţă şi plină de atâtea primejdii a domnului celui nou îngrijora pe unii din oamenii trecutului, între care şi greci, care-şi urmau legăturile cu Constantinopolul"*. Pentru a-l răsturna pe Mihai, turcii mizau pe trădarea vechii boierimi şi pe elementele levantine din ţară. Sperau, poate, un complot, o lovitură de stat sau chiar asasinarea lui Mihai. La Craiova va avea loc un incident destul de curios, o revoltă a vreo 1.000 de sârbi şi 300 de turci veniţi de la Vidin, la care se adaugă şi ostaşi români. Logofătul Teodosie spune că banul Manta a îngăduit şi chiar înteţit această răzmeriţă. Iorga crede că acest grec, Manta, ca şi Mihalcea, s-ar fi putut să fie în înţelegere cu Mihnea Turcitul de la Nicopole. *„Mihai iertă acest păcat aceluia pe care-l păstră în rostul de odinioară*; *ostaşii cari se răsculaseră*, *probabil şi fiindcă nu vor fi* fost *plătiţi la vreme*, *rămaseră şi mai departe în serviciul* domniei Marini Poli spune, însă, că revolta ostaşilor contra lui Mihai, alimentată şi de boierii consideraţi loiali, credincioşi, a fost înfrântă de Delimarcu şi Kiraly. Era o defecţiune, o revoltă cauzată de neplata soldelor sau acţiunea făcea parte dintr-un complot mai vast, cu bătaie mai lungă? Clemenţa lui Mihai se datorează

unui imbold creştinesc, de iertare, sau a fost dictată de slabă lui poziţie internă, de incapacitatea de a lua o decizie drastică, peste capul boierilor? Ceea ce notă P.P. Panaitescu, că Buzeştii *JI aveau la mâna „*pe Mihai, pare o realitate. De altfel, puterea boierimii o putem vedea şi din comportarea lor la Alba Iulia, în mai 1595.

Urcarea pe tronul sultanilor a lui Mohamed al III-lea, un prinţ cum nu a mai fost în Casa otomană şi cu care nici nu se poate compara Alexandru cel Mare, după surse oficiale turceşti, înseamnă clar, pentru Mihai, că represiunea păgână nu va întârzia prea mult. În aceste condiţii el are nevoie urgentă de un sprijin militar concret. Gh. I. Brătianu notă că *„Alianţa cu Ardealul era o necesitate politică de neînlăturat*: *ea trebuia concretizată într-un tratat formai şi urma să capete aspectul unei subordonări a celor două principate româneşti fată de principele ardelean, care dispunea de o necontestată superioritate în bani. În oameni şi în legături diplomatice* Sigismund a fost foarte interesat de reglementarea poziţiei Transilvaniei faţă de Imperiul german şi pentru realizarea unei alianţe şi colaborări cu Rudolf al II-lea. Cere ca maiestatea sa să promită că va continua războiul cu turcii, iar, în caz de pace, în tratat să fie cuprinsă şi Transilvania, dar şi *„cele două Valahii"* supuse lui. Ardealul/cu părţile Ungariei şi Baia Mare, să fie în stăpânirea absolută a familiei Báthory, fără nicio atârnare de împărat, să i se dea de nevastă o principesă şi decoraţia „Lâna de aur", să primească 100.000 de florini subsidii cât ţine războiul cu turcii, să fie sprijinit militar de generalul de la Caşovia şi să primească azil în caz de nevoie. Sigismund s-a târguit ca în bazar şi împăratul va sfârşi prin a ceda în faţa cererilor sale. Altfel însă vor sta lucrurile în cazul lui Mihai Viteazul.

La 10 mai pleca din Târgovişte o solie a domnitorului, compusă din Mitropolitul Efitimie, episcopii de Râmnic şi Buzău, Teofil, Luca de Cipru, vornicii Mitrea şi Chisar,

logofătul Dumitru, vistierul Dan, postelnicul Rău, Radu clucerul Buzescu, Radu postelnicul cel mare, logofătul Borcea, clucerul Vintilă, postelnicul Stănilă, logofătul Preda, Teodosie Rudeanu. Impunătoarea delegaţie, formată din 12 boieri şi trei înalte feţe bisericeşti, a ajuns la Alba Iulia şi la 20 mai a semnat un tratat, care a însemnat, de fapt, desfiinţarea statului muntean. Gh. 1. Brătianu menţiona că „Citirea clauzelor acestui act, încheiat cu Mihai Vodă şi toate ordinele şi borern acestei ţări» arata însă limpede că înţelesul său depăşeşte i u mult scopul iniţial. Mu e vorba numai de o alianţă, sau de o necunoaştere a unei suzeranităţi, formă obişnuită a hegemoniei politice; este o integrare a Ţării Româneşti în posesiunile principelui ardelean. Care înseamnă de fapt desfiinţarea suveranităţii ei de stat deosebit între serenisimul Principe Sigismund Báthory, principe al Transilvaniei. Moldovei şi al Ţării Româneşti, cum se intitula, şi *„magnificul domn Mihai”* se încheie *„pacta et conventa iniţa”*. *„legământulşi înwiala”*, de faţă fiind delegaţia Munteniei şi Ştefan Josica, cancelar, şi Georege Ravazdy, sfetnic şi căpitan de Ujvar. Delegaţia română declară că se leapădă de orice legătură faţă de Poartă, iar Mihai Viteazul va deveni un simplu locţiitor al principelui Sigismund. Lui Sigismund i se supun tot poporul ţării şi voievodul Mihai iar Sigismund va fi *„principe al nostru şi ca domn şi rege moştenitor al Ţării noastre Munteneşti”*.

Pentru că serenitatea să nu vă putea sta în Valahia, va pune aici un locotenent al său, cu numele de voievod, căruia îi va trimite, în semn că slujeşte în locul său, un steag militar, un buzdugan şi o sabie. Voievodul va fi înconjurat de un sfat din 12 boieri, oameni în vârstă şi cu experienţă, cu care se va strădui în toate împrejurările, judecătoreşti şi administrative şi niciun grec nu va face parte din acest consiliu restrâns, nici nu va obţine vreo slujbă. Principele Sigismund şi urmaşii săi vor pune sau vor demite pe cei 12 boieri din sfat. De câte ori se va ţine

dieta în Transilvania, va lua parte şi o delegaţie din Muntenia, cu drept de vot, care va stabili cu principele ardelean impozitele. Toate daniile anterioare se vor întări, iar cele viitoare vor fi hărăzite cu pecetea principelui. Venitul lui Mihai îl va stabili Sigismund, *„după trebuinţele cuvenite* Judecăţile se vor face după vechiul obicei şi legea ţării, cu drept de apel la principe în legătură cu viaţa şi cu averea boierilor, numai Sigismund şi urmaşii lui pot dispune, nu voievodul Ţării Româneşti. Dacă, totuşi, un boier e pedepsit, bunurile lui vor fi lăsate urmaşilor. Titlul lui Mihai Viteazul va fi. *spectabilis et magnificus Michael Vaivoda regni noştri transalpinensis… fidelis honorandus*". Nu se mai pomeneşte nimic despre *„Domn din mila lui Dumnezeu*". De asemenea. *nu va numi ale sale (Mihai Viteazul) nici oraşele, nici locurile acelea de unde va trimite scrisori serenităţii sale „*şi va folosi numai sigiliul personal, al ţării fiind predat lui Báthory. Dregătorii, slujbaşii, nu vor mai fi ai voievodului, ci ai principelui, iarvoievodul *Ţării Româneşti va fi socotit între sfetnicii serenităţii sale şi ai urmaşilor lui*". Voievodul nu va putea trimite solii şi nu va putea trata cu nicio putere străină, principele având grijă de politică externă a Munteniei. Boierii şi voievodul pot fugi în Transilvania, fără să-şi piardă averile. Dările le hotărăşte principele în dietă şi le vor strânge boierii.

În 27 mai, boierii au depus jurământul şi au plecat acasă. Imediat a fost trimis George Palatici, banul Lugojului, să-i aducă umilitului Mihai steagul şi sceptrul de domnie. Boierii la Alba Iulia l-au trădat într-un mod josnic pe Mihai, pentru că au acceptat să semneze un tratat care conţinea prevederi incalificabile pentru Domn şi tară. Ei au trădat implicit, nu numai interesele lui Mihai, ci şi patria. *„Niciodată*, scria P.P. Panaitescu, *turcii nu puseseră asemenea condiţii şi nici chiar în cele mai negre zile de decădere politică din veacul al XVIII-lea ţara noastră n-a primit condiţiile ce fură iscălite de boierii lui Mihai*

Viteazul. În schimb, ei obţineau cele mai mari avantaj îi..."

Însuşi Mihai se va plânge solului polon Lubieniecki că boierii trimişi la Alba Iulia „*n-au făcut ce aveau în instrucţiunile lor, ci ceea ce era spre folosul lor, obţinând privilegii pentru dânşii... Nu au tratat cu principele Ardealului, aşa cum îi însărcinasem eu*". „*Letopiseţulcantacuzinesc*" precizează că între membrii delegaţiei s-au conturat, la Alba Iulia, două orientări. Una mergea pe linia respectării instrucţiunilor primite, alta era adversară a Domnului. Aceasta a şi triumfal. Cronica afirmă: „*Dintr-aceşti boiari ce-i trimisese Mihai Vodă pentru tocmeală, învrăjbitoriul diavolul umblase în mijlocul lor de să apucară unii ca aceia mai mult să facă vrajbă decât pace, cum să scază pre Mihai Vodă din tară. Iar ceilalţi boieri ce să nevoia să slujească domnu-său în dreptate, de epriiatini fură biruiţi. Şi scăzură pre Mihai vodă despre domnia ttirii şi despre venitul ei, numai să fie tocma cu căpitanii* lui Mihai însuşi îi va spune cancelarului Josica că se aşteptase la o lovituri din partea adversarilor săi, dar că această trădare a întrecut orice aşteptare. Clauzele tratatului au fost „*în multe, peste aşteptarea mea, demnitatea mea de mai înainte a fost scăzută şi situaţia slăbită*". Boierii, mai spune cu durere Domnul, *m-au trădat, căci nu au transmis ceea ce am poruncit eu şi nu au făcut aşa cum le-am spus eu*". Iorga considera că Mihai a trebuit să primească actul de la Alba Iulia „*cu un sentiment de imensă indignare. Boierii îşi bătuseră joc de sarcina aşa de gingaşă care li se încredinţase. Ei îşi uitaseră şi de propria lor demnitate, şi de datoria faţă de domnul lor, pe care-lprefăcuseră într-o simplă slugă a omului jară minte şi fără ruşine care-şi închipuia că o lume se învârte în jurul lui şi că în el e temeiul* sfintei *lupte pentru cruce* Dar, cu toate acestea, nicio *pedeapsă n-a ajuns pe acei care greşiseră aşa de mult faţă de ţara lor însăşi*". Nu este o greşeală, ci o trădare, şi încă una cum nu s-a mai pomenit în istoria noastră. Xenopol afirma că pentru a *scăpa de robia reală*

în care-l ţineau turcii prin puterea lor, Mihai crezu că poate să se oblige la o robie închipuită şi mai mare încă, către principele Ardealului, pe care însă ştia bine, că odată ce el era să scape de sub turci, acela ce i-o impunea nu o va putea menţine. Este pentru ce Mihai primi un asemenea tratat".

La 1 iunie 1595, la Alba Iulia au sosit şi delegaţii Moldovei, vistierul Ioan Călugărul şi aga Mihai, care în 3 iunie au semnat în numele lui Răzvan vodă un tratat similar. I. Sârbu considera că prin aceste tratate Moldova şi Muntenia au fost „*prefăcute în provincii* Prin tratatele încheiate boierii nu-şi pierdeau drepturile politice, ba din contră, câştigau şi altele în plus, ceea ce îi apropia de nobilimea transilvăneană. Gh. I. Brătianu sublinia că Tratatul „*urmăreşte un scop bine definit şi are linia lui logică*: *este temeiul tipic al unui regim de stări, reprezentat de cele două ordine ale clerului şi ale nobilimii. Totul corespunde acestei directive fundamentale*: *îngrădirea puterii domneşti, mergând până la anihilarea ei în folosul unui suveran străin, care însă va respecta autonomia şi privilegiile locale*; *asigurarea acestor privilegii, sub cele mai severe sancţiunit şi excluderea străinilor de la orice concurentă la slujbe reprezentarea în dietă, cu dreptul de vot şi facultatea de a hotărî în privinţa dărilor. Sfatul de doisprezece nu e nici el neobişnuit destule adunări de Stări au recurs la o delegaţie restrânsă, cu caracter permanent. Pentru a îndeplini cerinţele lor* Gh. I. Brătianu crede că la Alba Iulia nu a avut loc o trădare spontană, ci că f (*o iniţiativă cu atât de însemnate consecinţe nu poate fi numai rezultatul unei intrigi politicesau a unei improvizaţii de moment... Orice divergente ar fi fost între ei* (*boierii*) *şi oricât s-ar fi depărtat – ceea ce este evident – de instrucţiunile domneşti, rămâne faptul de netăgăduit că şi-au luat răspunderea acestui actt şi că au trebuit deci să împlinească măcar instrucţiunile Stări*lor de *altă parte,*

ţinând seama de dorinţa de a se asimila în totul Stărilor şi ordinelor ardelene, nu se poate să nu fi fost pregătită hotărârea boierilor de o mentalitate şi de o concepţie proprie, potrivite ei Acest regim de Stări, care răsare deodată în Ţara Românească, nu poate fi efectul unei generaţii spontane. La acea dată, o astfel de organizare de stat nu se transpunea dintr-o ţară în alta, ca o constituţie modernă copiată după un model cunoscut; ea trebuie să-şi găsească un reazăm în tradiţii şi obiceiuri băştinaşe, pe care le întăreşte şi le precizează. Actul de la 1595 aruncă astfel o îndoită lumină asupra condiţiilor interne prealabile, cari l-au făcut posibil, ca şi asupra evoluţiei ulterioare ce se leagă de el. Într-adevăr, cu toată strădania lui Mihai Vodă, de a-l înlătura sau măcar de a-i atenua efectele, o parte a dispoziţiunilor sale a rămas în vigoare". În 1600, când Mihai trimite o solie la Rudolf al II-lea, instrucţiunile lui vădesc clar dorinţa de a se lepăda de o stânjenitoare tutelă: *„Altapohteaşte să poată da şi miluipre cine va vrea cu ocine şi cu sate, şi cui va da moşie, să-i fie moşie, şi cine va ieşi vinovaţi, au neames, au boiart t J 9 9» I»*

Au sărac, toţi să se judece, cum le va ajunge legea, aşa să piară". *Sfatul de 12 boieri va funcţiona şi în timpul lui Radu Şerban, instrumentând în numele tuturor boierilor ţării. De subliniat că dacă, mai târziu, clauza cu anexarea Ţării Româneşti la principatul Ardealului a devenit nulă, în conştiinţa boierilor a rămas, însă, ca un drept definitiv câştigat, lista privilegiilor politice câştigate la Alba* Iulia *şi la care elita ţării nu dorea să renunţe. P.P. Panaitescu* sublinia că *„Mihai Viteazul a fost braţul care a lovit, căpitanul ik\ingător şi glorios, dar în spatele sau stau în umbra gloriei boierii, cari dădeau directive politice, hotărau cu sau fără vojQ stăpâni torului. Era o clasă bogată, hotărâtă şi luptătoare Noua* boierime, în parte olteană, constituia partidul războinic pe care s-a sprijinit Mihai. Noua mentalitate transpare şi pe tărâm literar, p. p

Panaitescu susţinând că scrierile cu subiect istoric au precedat pe acelea cu caracter religios. Letopiseţul domnesc scris la curtea voievodală, din porunca acestuia, are după 1600 o replică boierească, care reflectă noua mentalitate, noua gândire politică, gândurile şi dezideratele unei anume partide boiereşti. MOriginea *literaturii istorice în limba română stă deci în intrarea unei nouă clase sociale, la începutul veacului al XVII-lea, în literatură, clasă care a căutat o nouă formă de expresie potrivită cu gradul ei de cultură adică limba naţională… Istoriografia în limba română este creaţia boierimii, pe când cea slavonă era a domniei. Trecerea de la istoriografia domnească în limba slavonă la cea boierească în limba română, coincide… cu epoca trecerii statului şi societăţii româneşti de la perioada voievodală la cea aristocratică MCronica Buzeştilor*" e un exemplu elocvent; Preda şi Stroe sunt pe prim plan, cap de afiş, ei fac şi desfac politica, iar Domnul îi secondează.

Istoria României – M, vol. II, consideră că „*tratatul de la Alba* Iulia *trebuie înţeles nu numai ca o convenţie interstatală, ci mai ales ca un document fundamental de politică internă, oglindind două concepţii diferite despre statul centralizat… Lupta se da astfel la sfârşitul veacului al XVI-lea, nu pentru sau împotriva statului centralizai ci pentru sau împotriva instaurării regimului boieresc* E un document ilustrativ pentru gândirea politică a vremii, care înfăţişează *Mstatutul politic al regimului nobiliar-boieresc*". Tratatul a fost cu certitudine pregătit din timp şi s-ar datora, potrivit sursei citate, unei conspiraţii a boierimii muntene sprijinită de Sigismund Báthory. Trădarea intereselor lui Mihai, a instituţiei domniei, a ţării, în ultimă instanţă, a fost deci pregătită din timp, noua boierime elaborându-şi o formulă proprie, potrivit intereselor ei, de existenţă politică. Instituţia domniei era subordonată categoric, drastic, statului nobiliar, aristocratic, Domnul fiind despuiat de formula „*prin mila*

lui Dumnezeu „şi automat luându-i-se posibilitatea de a osândi la moarte şi de a confisca aven le vreunui boier. În noua formulă statală, în care şeful statului nu mai e unsul lui Dumnezeu şi singur stfipânitor, ci doar un locţiitor al principelui, un dregător al său, iar ci, boierii dregători, nu mai sunt nici slugile măriei sale, miluite de vodă, e limpede că noţiunea de hiclenie, de trădare a domniei nu mai poate exista. Vidată de prerogativele esenţiale, ceea ce nici măcar turcii nu au făcut, instituţia domniei e o simplă ficţiune, un simbol. Boierimea a dorit să realizeze, în fond, ceea ce Parlamentul englez a încercat prin revoluţia din 1642 şi a reuşit prin *„revoluţiaglorioasă „*din 1688. Dacă în Anglia burghezia a dorit subordonarea monarhiei şi a şi reuşit, în Ţările Române boierimea, elita politică, încearcă acest lucru. Burghezia e clasa socială nouă, purtătoarea progresului, reformelor, modernizării. Boierimea are tarele ei, impuse chiar de apartenenţa la clasa respectivă şi nu poate aduce noul, modernizarea, reformele, fiind prizoniera propriei mentalităţi şi poziţii, rezultate din forma de stăpânire şi exploatare a pământului. Nici să vrea, boierul nu poate să fie un reformator, pentru că şi-ar trăda clasa socială, ar dispărea proprietatea asupra pământului şi, prin aceasta, însăşi boierimea. În timpul fanarioţilor vor avea loc câteva reforme notabile, dar ele vor veni de sus, în maniera despotismului luminat şi nu din iniţiativă boierească. Când, după 1821, boierimea liberală militează pentru reforme, ea nu mai este vechea boierime, ci una îmbuighezită, cu o altă mentalitate şi adăpată de la cultura Apusului.

În tratatul de la Alba Iulia, cum era şi firesc în planul politic al boierimii, în primul rând ea îşi fixa locul şi drepturile, statutul în noul regim aristocratic. Hiclenia, trădarea faţă de domnie dispare ca şi culpă în noua ordine ce se prefigura. Domnul, simplu dregător, nu mai poate amenința cu pedeapsa capitală şi confiscarea averilor. Fugă peste graniţă a boierului, privită ca o trădare faţă de

Domn, aducea de la sine şi pierderea moşiilor. Domnul putea cere chiar şi expulzarea sau extrădarea hicleanului fugar. Aceste lucruri dispar prin tratatul de la Alba Iulia.

Istoria medie a României" consideră tratatul din 20 mai 1595 ca o trădare a boierimii faţă de domnie şi ca o dorinţă de cucerire a puterii politice în vederea instituirii regimului nobiliar.

Mihai a acceptat, deşi cu inima sfâşiată, acest tratat *sub imperiul necesitaţiif*\colaborarea militară cu Transilvania, în pragul unei invazii turceşti iminente. Vodă, prin faptul că a primit actul. *doxvdeşte că nu se putea altfel*; *nu-i vorbă, era şi mai greu de putut*. *După ce boierii ţi încheiaseră*\adaugă I. Sârbu. Tot el consideră că Mihai încă putea, cu sabia ce o ţinea în mână, să zboare nişte capete de boieri trădători, care s-au *„ţinut prea slab la tocmeală*". Boierii nu s-au tocmit deloc, au acceptat totul şi dacă Mihai avea forţa reală atunci, cu siguranţă că i-ar fi executat pe trădători. El era însă în pragul unei bătălii cu turcii şi nu putea risca o execuţie în bloc a marii boierimi, ceea ce ar fi dus la prăbuşirea platformei sale social-politice şi, implicit, la imposibilitatea luptei cu păgânii. Indiscutabil că şi Sigismund Báthory l-a trădat pe Mihai, aliatul său din „Liga sfântă". A profitat de necesitatea unui ajutor transilvănean, contra căruia i-a smuls voievodului condiţii altfel inacceptabile.

„Reprezentanţii unui popor, scria 1. Sârbu, *clasa lui cârmuitoare, împuterniciţii unui domn, nu pot lăsa nimic din drepturile ţării şi ale domnului lor fără cele mai îndârjite opintiri, nici atunci când prin aceasta câştigă mântuirea de moarte pentru toţi uşurarea de greutăţile vieţii*".

Pe drumul trădării – între Călugăreni şi Turda în „interviul" *acordat de Mihai Viteazul solului polon Lubieniecki, la 27 iulie 1595, domnitorul afirma că* „în supuşii mei nu mă încred, deoarece m-au înşelat... *Domnul, pentru a contracara poziţia obţinută de Sigismund Báthory*

după semnarea tratatului de la Alba Iulia, în 2 iunie 1595, ceruse ajutor Poloniei: „Nu este nimenea, care să-mi dea o mână de ajutor; *spune voievodul*, nici loc nu este unde să-mi plec capul”. *Mihai ştie că Sigismund e în stare să-l trădeze şi în trupele ungureşti nu are încrede deloc*: „mă tem mai mult de dânşii (ostaşii unguri) şi decât de turcii cari odinioară erau în ţara mea”. *Ajutor de la Rudolf al II-lea şi Sigismund nu a primit*, „decât bieţi 3.000 de unguricărora *de 6 luni le plătea leafa zălogindu-şi averea*. *A risipit şi toată zestrea* soţie. Aceşti lefegii. *nu cruţă nici odoarele mănăstirilor* „dup» Călugăreni au ars şi prădat chiar Bucureştiul şi-au trădat, la urma urmei misiunea. Domnul mai e afectat şi de răsturnarea lui Aron Tiranul de către Sigismund şi s-a temut, în ultimă instanţă, să *„nu pată şi el tot aşa „*(Iorga). Solului Lubieniecki îi va spune vodă că *Dacă ar trebui să fug la regele Poloniei, sfătuieşte-mă, te rog din inimă şi pe conştiinţă. Toate acestea eu le ascund, nu ţi le-aş destăinui, dar dacă el ar voi să mă primească sub ocrotirea sa, împreună cu soţia şi domnia mea ereditară, sunt dispus să-i prestez credinţă şi supunere, iar haraciul pe care obişnuiam să-l dau turcului, l-aş plăti regelui şi republicii Poloniei*”. Mihai trădează în fond tratatul din 20 mai 1595 de la Alba Iulia şi-şi motivează astfel gestul: *„Căci pricina pentru care mă închin regelui este că nu trag nădejde nici de la împărat, nici de la palatinul Transilvaniei…”*

La 13/23 august 1595 se va da bătălia de la Călugăreni. Sinan pasa a venit cu mari forţe şi baza lor au constituit-o ienicerii. Dar aceşti ieniceri şi-au trădat rostul lor de soldaţi de elită, pentru că au fost de multă-vreme *„oameni cu familie, doritori de a sta în garnizoană, de a se bucura de plăcerile capitalei şi mai ales oameni de afaceri care traftcau influenţa lor „*(Iorga). Oastea lui Mihai, la Călugăreni, *era mai mult românească decât străină*: *peste 30.000 de români şi peste 10.000 de unguri, şi ceva cazaci*” (ibidem). În comanda armatei muntene, însă, era o

dualitate de conducere. Albert Kiraly înţelegea să primească ordine numai de la Sigismund Báthory, nu şi de la Mihai. Turcii, credea Iorga, erau în jur de 100.000 şi încă de la trecerea Dunării, renegaţii din tabăra lor, sârbii din Bosnia, vor dezerta la Mihai şi îl vor trăda pe Sinan.

Sigismund, preocupat cu nunta sa, nu numai că nu acordă Domnului Ţării Româneşti ajutorul scontat, dar încă îl mai suspectează de trădare. Un căpitan al principelui însă, într-o notă informativă, spunea că Mihai este credincios şi *„nu dă a se bănui nimic contra lui*; *a arătat că nu se preface*, *ci că din toată inima vrea să servească întregii creştinătăţi şi e credincios în toate*... „în timpul bătăliei de la Călugăreni, în prima parte, s-a produs o defecţiune a lui Albert Kiraly, despre care Petru Armeanul spunea că s-a ţinut deoparte, în dosul unei păduri şi nu a intervenit în lupţi în tabăra otomană se afla şi fostul voievod Mihnea, care se turcise Renegatul Mihnea TXnxitui stabilise nişte raporturi secrete cu boierii din partida filoturcă munteană şi spera să poată face „ţara să se în bine şi să nu mai fie război şi stricăciune”. *El se bazează pe o trădare a unei părţi a boierimii*, *pentru că spune*: „şi am încredere că wi izbuti în toate *„S-ar putea ca execuţia boierului Dima*, *fost mare stolnic şi spătar*, *în 23 noiembrie 1594*, *să fie în legătură cu tatonările lui Mihnea Turcitul în vederea hiclenirii faţă de Mihai a unor boieri*. *Stavrinos*, *în* „Vitejiile lui Mihai voievod” *spune că Sinan împreună cu Hasan pasa s-au gândit şi ei la o posibilă trădare a boierilor faţă de Mihai*: „Dacă făgăduim galbeni, uşor îl învingem. Dacă boierilor le făgăduim galbeni, ei îl părăsesc; dacă le dăm, ei ni-l predau”. *Stavrinos scrie în continuare* „Atunci Mehmet bei zice lui Mihnea vodă: «Pe tine am hotărât să te trimitem călăuzitor». Iar el zise: «îl prind eu (pe Mihai) după gândul meu, deoarece boierii care se află la el, sunt toţi ai mei». Atunci trimise vorbă lui Dan vistierul dacă-l prinde de viu, să ia galbenii. Iar Dan aleargă în grabă la întâiul căpitan Craii arpertos (Albert

Kiraly) îl cheamă şi-i zice: «Ascultă pe Dan. Dacă vrei să fii viu şi să aibi capul, pleacă în ţara ta părăseşte-/pe Mihai. Ia galbeni din belşug, cincizeci de mii, şi întoarce-te în ţara ta, cu toate cetele tale. Căci au venit turci din belşug… Iar pe Mihai părăseşte-l. Să vedem ce o să facă. De lucrul de care nu era în stare, să nu se fi apucat. Iar tu ia galbenii pe care ţi-i dă pasă şi nu mai întârzia în această expediţiune a ta». Şi Craii Arpert pe dată se porni să plece şi-l părăsi pe Mihai la Călugăreni. Iar Mihai pe dată înţelege treaba, că din partea boierilor este trădarea *„Cronicarul Szamosközy notă şi el că ajutorul unguresc*, „2000 de secui şi cătane”, *au lipsit în prima parte a bătăliei de la Călugăreni şi boierii Dan vistierul şi Miroslav logofătul, din duşmănie faţă de Mihai, ori de frică, i-au îndemnat pe Albert Kiraly şi pe Mihai Horvath* „să nu meargă la luptă, aşa nerozeşte, căci ce-ar fi 16 mii împotrivă a 100 de mii de oameni”. *Cronicarul mai adaugă că dacă nu ar fi fost trădarea ungurilor, pusă la cale de marii boieri*, ar fi apucat cu toţii împreună cu Mihai lucrul, n-ar mai fi fost trebuinţă, după aceea, să treacă principele Sigismund cu mare oaste în ţara transalpină, căci l-ar fi bătot pe Sinan de tot. Dar Mihai Vodă numai cu oastea sa merse asupra lui Sinan şi tot i-a bătut partea mare a oştirilor lui t şi chiar Sinan căzu de pe pod în mocirlă *Szamosklzy mai spune* ce „Mihai a wit să sjyânzure câţiva boieri pentru acest lucru *pentru că nu au vrut să participe la luptă şi l-au trădat. Radu Popescu nota* în Istoriile Domnilor Târai Rumâneşti” *că Hasan pasa s-a dus la v izirul Sinan şi* „să mira în ce chip ar face să prinză pă Mihai vodă. cu videşug, că cu puterea armelor nicicum nu putea. Şi, chemând pasă pe Mihnea vodă, i-au zis să scrie la niscaiva boieri prieteni ai lui, că le va da vizirul 50.000 de galbeni să împartă oştilor şi să prinză pă Mihai vodă, sau să-l lase. Şi, scriind Mihnea vodă la un Dan visteriul şi la alţi boiari, şi trimiţând într-ascunsu, au început boiarii să-l ficlenească, şi mai vârtos pă unguri să amăgească cu bani…”

Trădarea lui Kiraly s-a petrecut la începutul luptei de la Călugăreni, el în a doua parte fiind alături de Mihai. I. Sârbu consideră că trădarea s-a produs *„la sfârşitul acestei lupte prin faptul că n-a urmărit duşmanul în zăpăceala atâtor pierderi de care era cuprins*... „Din cele relatate reiese existenţa unei partide boiereşti partizane restaurării dominaţiei otomane, care se afla în legătură cu Mihnea Turcitul, partidă gata de hiclenire, dacă împrejurările se arătau favorabile. Kiraly, care nu-l considera pe Mihai decât supusul lui Sigismund Báthory şi nu înţelegea să-i dea ascultare, nu a fost greu de câştigat de partea boierilor complotişti. Retragerea lui Mihai, după bătălia de la Călugăreni, în plină noapte, spre munţi, se datorează şi temerilor sale de trădare. Defecţiunea lui Kiraly a tras un serios semnal de alarmă. Credinţa lui vodă în boieri nu era nici ea totală şi Mihai a hotărât plecarea de pe câmpul de luptă. În *lunile următoare*, *uneltirile acestei grupări boiereşti* (*pro otomane*) *au continuat mai ales în legătură cu diferitele itxcercări ale lui Radu Mihnea de a se înscăuna domn al Ţării Româneşti „*(*Istoria României*, vol. *Uf* Din cronicile turceşti aflăm despre Mrugămintea *făcută de către locuitorii din Ţara Românească*” în acest scop. *„Legată de acelaşi uneltiri este probabil şi răzmeriţa de care se vorbea în martie 1596. Desigur o dată ct4 consolidarea situaţiei, în 1596,* a *urmat realţiQ domnească, deoarece, în septembrie 1596, domnul Ţării Româneşti 6 ctmmnica lui Sigismund Báthory pedepsirea unor boieri trădători wmm începutul lichidării boiereşti filoturce, care treptat se refugiân Moldova şi în Imperiul otoman „*(*Istoria României*, vol. II).

La câteva zile după bătălia de la Călugăreni, la 27 august 1595, în Moldova, cu sprijin militar polon, e proclamat Domn Ieremia Movilă. Ştefan Răzvan, „hatmanul şi slugă” *lui Aron Tiranul, despre care Mihai spunea că e* „călcător de credinţă, supus nu ţărant ci grădinar”, *era total obedient principelui transilvan şi lipsit*

de o bază social-politică. Ion Zamoyski, cancelarul polon, va triumfa alături de facţiunea sa în luptele pentru putere din Polonia, ceea ce va însemna consolidarea regimului nobiliar. Zamoyski va intra cu trupele în Moldova şi va spune că o apără de o eventuală ocupaţie turco-tătară. Nu minţea întru totul, pentru că sultanul, în viitoarea configuraţie pe care o hărăzea Ţărilor Române după recucerirea lor, dorea să cedeze Moldova hanului tătăresc. Prin aceasta sultanul trăda toate înţelegerile moldo-turce, ba mai mult, Moldova, care nu făcea parte integrantă din Imperiu, nu o putea ceda, ca pe o provincie cucerită şi ocupată, cui voia şi când voia. Zamoyski are alături pe Ieremia Movilă şi vreo 30 de boieri transfugi, Simion Movilă, fratele lui Ieremia, Nistor Ureche, Luca Stroici. „Domnul moldovean (Răzvan) va fi ştiut că regele (Poloniei) îl consideră ca pe un trădător *„nota Iorga. Boierii pribegi în Polonia complotau neîncetat pentru răsturnarea lui Aron şi, pe urmă, a lui Răzvan. Între boierimea pribegită peste hotare, hiclenii din Polonia şi panii, marii nobili, se încheie o alianţă şi această boierime vedea în regimul nobiliar din ţara vecină idealul de stat. Răzvan, au susţinut marii boieri, s-ar fi purtat cu multă cruzime faţă de ei şi i-ar fi prigonit. Şi-a trădat astfel obligaţiile de Domn creştin şi milostiv faţă de supuşii săi. Între Moldova şi Polonia s-a încheiat un tratat care, considera Gh. I. Brătianu,* „substituia supremaţiei ardelene acea a Poloniei Tratatul *era o trădare a intereselor Moldovei şi ale Bisericii ortodoxe, ca şi a instituţiei domniei.* Zamoyski, *preciza Iorga*, împrumută craiului ardelean concepţiile sale expansioniste. Deci Moldova nu mai era, în jurământul depus de noul domn, ca şi *în declaraţia celor mai de frunte ai săi prieteni, Stroici. Ureche păhamicul Grigorie, postelnicul Avram, logofătul Toma, şi în sfârşit în discursul rostit de însuşi protectorul polon, o ţară deosebită, legată de Imperiul Otoman, dar un palatinat polon ca oricare altul. Condiţiile păreau chiar*

*mai aspre, din punctul de vedere al scrupul*elor *naţionale. Sigismund nu admitea nici amestecul străin, nici schimbarea tradiţiei religioase a ţării, pe când, după pactul cu Ieremia, polonii puteau avea moşii în Moldova şi religia catolică urma să fie ocrotită de Domn. În schimb, un spirit mult mai larg împiedica de a se introduce în noul regim moldovenesc restrângerile aduse autorităţii domneşti şi exerciţiului puterilor ei... Ambasadori solemni ai Moldovei trebuiau să meargă la rege, în mijlocul Dietei polone, să-i aducă omagiul deplin şi definitiv al ţării, ce se păstrase până atunci fără pătrundere străină în treburile ei lăuntrice Ocuparea Moldovei de către poloni înseamnă începutul regimului boieresc în Moldova şi scoaterea ei din coaliţia antiotomană.* „După ce Ieremia Movilă, *afirma A.D. Xenopol*, îşi asigură tronul prin sângele lui Răzvan şi al partizanilor săi, el începe ca vrednic supus turcesc şi polon a unelti împotriva lui Mihai Viteazul. El dă adăpost unui pretendent la coroană munteană, anume acelui din fiii lui Mihnea Turcitul, pe care muma lui îl scăpase de a trece la religia mahomedană Ieremia Movilă era considerat de Zamoyski în discursul său ţinut la Iaşi, în 27 august 1595, *„nu un fals urmaş al domnilor Moldovei, cum mulţi până acum au pretins o astfel de moştenire, nici pe unul dintre români, adică* muntenici, *un boier de neam moldovenean, om cinstit, care e sânge din sângele lor* Este trădat principiul succesoral electiv-ereditar în familia Muşatinilor, pe tron urcând, susţinut de marea boierime, un mare boier. Răzvan nu a fost agreat de marea boierime, care a fugit în Polonia şi s-a întors de acolo cu sprijin militar ca să-l răstoarne. În 1591 a fost un prim exod al acestei boierimi, în timpul fugii lui Petru Şchiopul, al doilea, în 1592, legat de răscoala orheienilor şi sorocenilor şi al treilea, după mazilirea lui Aron Tiranul. Leremia Movilă, fost mare vornic al lui Petru Şchiopul, şi Luca Stroici, mare logofăt, au pus la cale, pe când Aron Tiranul mai domnea în Moldova, un complot, pentru aducerea din exil, de la

Bozen, a lui Ştefan, fiul lui Petru Şchiopul pentru a-l urca pe tron. Ştefan era minor şi urma să domnească sub epitropia lui Icremia Movilă şi a lui Luca Stroici care deveneau astfel adevăraţii Domni. Au prezentat regelui Poloniei o scrisoare falsă, venită, chipurile, de la Petru Şchiopul, un fel de testament, în care ex-Domnul l-a rugat pe Ieremia Movilă şi pe mitropolitul Gheorghe Movilă să-l înscăuneze pe Ştefan. Complotiştii, care au luat legătura cu Răzvan, urmau să intre cu pretendentul Ştefan în Moldova şi să-l răstoarne pe Aron. Dintr-o scrisoare contemporana cu evenimentele aflăm: MCazacii *cu hatmanul din fruntea ungurilor au trădat pe Aron*, *domnul Moldovei*; *legându-l*, *l-au trimis în Ardeal*. *Vor aduce la domnie pe Ştefan*, *fiul lui Petru*... „Răzvan însă va trăda înţelegerea cu boierii hicleni din Polonia şi cu sprijinul lui Sigismund se va face el Domn. „*Aceasta explică apoi şi soarta lui crudă de mai târziu*: *era*, *pe lângă altele*, *şi răzbunarea celor păcăliţi*” (I. Sârbu).

Gazi-Ghirai, hanul tătarilor, într-o scrisoare către regele Poloniei, îl considera pe Aron tiranul un trădător, iar pe Răzvan „*trădătorul şi mai rău*”. Lui Luca Stroici, venit în solie, îi spune de la obraz: „*Aveţi domni de ispravă*, *dar* îi *sunteţi trădători*”. Dacă tătarii gândeau aşa, însemna că, o mare decădere morală cuprinse Moldova.

În 1596, în ianuarie, sosea pe ascuns la Poartă o scrisoare trimisă de un grup de boieri trădători din Muntenia, prin care se cerea înlocuirea lui Mihai Viteazul cu Radu Mihnea, fiul lui Mihnea Turcitul. Semnatarii scrisorii sunt hiclenii Mitrea din Hotărani, fost mare vornic, Chizar din Leoteşti, fost mare logofăt, Dan Danilovici, fost mare vistier şi clucerul Vintilă Corbeanu. Boierii trădători faţă de Mihai erau în legătură cu Ieremia Movilă, care intenţiona să pună pe tronul Ţării Româneşti, în locul lui Mihai, pe fratele său, Simeon. Mustafa Selaniki nota în cronica sa oficială că după dezastrul turcilor din campania din 1595, sultanul a renunţat să transforme Ţara

Românească în paşalâc şi-l investi pe Radu Mihnea, care primise *„potrivit legii, un cal împodobit… şi buzdugan şi steag…* „în august sau septembrie Mihai a descoperit complotul boierilor hicleni care erau în strânsă legătură cu turcii şi cu Ieremia Movilă. Capetele lui Mitrea (Dumitru) din Hotărâm şi Chizar vor cădea. Dan Danilovici şi Vintilă Corbeanu reuşesc să fugă în Moldova. La 6 septembrie Mihai îi scria lui Sigismund Báthory că *am prins pe unii boieri cu viclenie, care-şi aveau înţelegere în scris cu turcii şi cu Vodă din Moldova. Cari au primit după faptă răsplată*". Leremia Movilă e socotit hiclean *„Căci el se străduieşte în ce chip ar putea să puie pe fratele său în scaunul ţării acesteia*". Mihai a interceptat corespondenţa boierilor trădători, pentru că i-a spus lui Sigismund că îi va trimite *„printr-un om de seamă* originalul scrisorii de hiclenie. Balthasar Walther vorbeşte şi el despre, *Uneltirile trădătoare ale numitului logofăt Chisar şi primejdiile puse la cale împreună cu turcii*". Tot Walther precizează că la 4 zile după execuţia lui Dumitru şi a lui Chizar, două oştiri turceşti au trecut Dunărea, dar că au fost risipite. Complotiştii şi-au coordonat acţiunea cu invazia străină, dar Mihai a aflat şi a contracarat acţiunea trădătorilor.

Cronicarul Selaniki afirmă că deşi Radu Mihnea a fost investit Domn peste capul lui Mihai de către turci şi că a beneficiat şi de un sprijin al boierimii trădătoare *„nu putuse să intre în vilaietul* Ţării *Româneşti. Raialele ţării* (*locuitorii*) *nu-l primiseră. Ele au sens şi au trimis un mahzar, cerându-l ca voievod tot pe afurisitul de Mihai*". Turcii se gândesc la o împăcare cu Mihai, propunere avansată de comandantul de la Nicopole. Domnul avea nevoie de bani pentru a-şi plăti mercenarii şi nici Sigismund, nici Rudolf nu se grăbeau să-i dea. Cu Rudolf al II-lea voievodul nu avea un tratat, iar Sigismund, după caracterizarea lui Mihai, nu se putea nici pe sine apăra, dar să mai ajute pe altul. Despre aceste tratative cu turcii ale voievodului, nişte trădători îl înştiinţează pe

Sigismund: … *nişte nipriiateni porniră pârâ mincinoasă asupra lui Mihai Vodă. Deci Batârlicmon crai, cum s-au lepădat Mihai Vodă şi s-au împrietenit cu turcii, Batârlicmon făcu sfat cu toţi voievozii Ardealului, ca să afle de dreptatea lui Mihai Vodă*… „La 9/19 decembrie 1596, Domnul, însoţit de banul Mihalcea, Radu Buzescu şi câţiva alţi boieri, soseşte în Ardeal. Cronicarul Szamosközy relatează discuţia dintre Mihai şi Sigismund şi precizează că voievodul a pus tranşant problema: sau e vorba de război, dar atunci *„să adune împăratul într-adevăr toate puterile sale şi împreună cu căpeteniile* iyvştinătăţii *să înceapă a lucra serios nu ca până acum* sau dacă nu, să se încheie pace cu turcii. Sigismund e ambiguu şi la 7 ianuarie 1597, pasa de Belgrad, Hasan, anunţa că sultanul i-a trimis lui Mihai steag de domnie, *„aşa că atât acesta cât şi întreaga Ţara Românească se găseşte în pace bună*. Mihai nu a trădat cauza creştinătăţii pentru apărarea căreia scosese sabia, dar fără un sprijin concret era în imposibilitate să continue lupta. Şi aşa, timp de doi ani, ţara avusese mult de suferit. În plus, Mihai se teme şi de o posibilă agresiune din partea Poloniei. Nunţiul papal Speziano spunea că Mihai *„n-a primit steagul de la turc decât pentru a se mântui de poloni*

Mihai a stabilit unele contacte confidenţiale cu Rudolf al II-lea încă din 1595. În 1597 trimite în solie la Praga pe banul Mihalcea, care solicită împăratului să ia sub protecţie Ţara Românească şi să ofere bani pentru întreţinerea unei armate. Un mercenar călare era plătit cu 5 taleri, iar un pedestraş cu 3. Comandanţii, căpitanii, aveau o „leafa” în plus. Rudolf promite, şi se şi ţine de cuvânt, să-i dea Domnului muntean bani pentru întreţinerea a 4.000 de mercenari. La 9 iunie 1598 se încheie tratatul dintre Mihai şi Rudolf al II-lea la mănăstirea Dealul. Domnul va recunoaşte suzeranitatea lui Rudolf, dar fără *„a plăti vreun tribut sau vreo dare* împăratul se obligă să plătească bani pentru o armată de

5.000 de ostaşi profesionişti şi recunoaşte domnia ereditară a voievodului asupra Ţării Româneşti, *„cu toate veniturile sale, drepturile şi hotarele sale"*. Fugarii şi dezertorii vor fi extrădaţi. Mihai va primi, în caz de nevoie, azil în Ungaria sau Transilvania. Între acest tratat şi cel din 1595 este o enormă deosebire. Tratatul cu Rudolf va fi considerat de către turci ca o trădare şi ei vor Redeschide ostilităţile.

În 1598, Sigismund Báthory va ceda principatul Transilvaniei lui Rudolf al II-lea. Este o trădare de tară, din cauză că bicisnicul principe considera Ardealul ca pe o moşie proprie, pe care a schimbat-o cu ducatele Oppeln şi Ratibor. După câteva luni se răzgândeşte şi revine în Transilvania, iar Dieta îl proclamă din nou în fruntea ţării. Comisarii imperiali care guvernau ţara vor fi arestaţi.

Mihai se teme că Sigismund ar încheia pace cu turcii şi acum spune că dacă principele o va face, atunci îi va fi el *„în loc păgân şi turc destui*\Dar Sigismund, nestatornic, va renunţa pentru a doua oară la titlul de principe şi va face să fie ales în locul său Andrei Báthory, vărul lui. Cardinalul Andrei Báthory era bun prieten cu cancelarul polon Zamoyski. Zamoyski era pentru menţinerea unor relaţii bune cu sultanul şi nu îl interesa efortul *„Ligiisfinte"* de luptă cu păgânii. Aceeaşi orientare o imprimase şi Moldovei. Leremia Movilă va fi în fond creaţia sa. Era de aşteptat că şi Transilvania lui Andrei Báthory se va alinia la politica filoturcă, promovată de cancelarul polon. Cardinalul spune că, *voim să ne întoarcem la bună pace de mai* înainte *şi să recurgem la puternicul împărat* (*sultanul*) *şi să ne putem sub fidelitatea Puterniciei sale*".

Mihai Viteazul, precizează *„Istoria României"*, vol. II, se va afla într-un conflict surd cu gruparea boierească turcofilă şi cea înţeleasă cu Sigismund Báthory, partizan a instaurării regimului aristocratic, de subordonare a domniei. *„Faţă în faţă cu această facţiune, domnia se apără şi atacă, constituindu-şi o grupare boierească*

proprie, ale cărei căpetenii ocupau principalele funcţii în divan. Membrii acestei grupări erau răsplătiţi cu donaţii de moşi din domeniul domnesc, mai ales dintre cele confiscate de la boierii vinovaţi de hiclenie – formulă care vădeşte şi intensitatea şi mijloacele luptei". Gruparea filoturcă, într-o atmosferă vădit antiotomană, nu putea să-şi afişeze deschis crezul, pentru că ar fi imediat etichetată ca trădătoare şi atunci se erijează în sprijinitoarea politicii „ardelene", aflate în opoziţie cu orientarea „imperială" a lui Mihai. Unii boieri moldoveni participau, ca reprezentanţi ai unei ţări dependente, la lucrările dietei poloneze, în timp ce alţii aveau „indigenatul" polon, fiind cetăţeni propriu-zişi ai Poloniei. Domnia trebuia să asigure prompt şi rapid cele mai importante şi utile informaţii politice privitoare la Muntenia, Transilvania, tătari şi turci. Între boierimea moldoveană şi panii poloni s-a născut o solidaritate de interese spre care concură şi o parte a boierimii rauntene. Aceasta se plânge Poloniei, prin intermediul lui Ieremia Movilă, manevră prin care îl trădează pe Mihai, că interesele ei sunt lezate. Gruparea boierilor fideli lui Mihai, în frunte cu Buzeştii devine tot mai plină de păcate în ochii boierimii moldovene şi ai lui Ieremia Movilă. Dorinţa lui Mihai de a-şi vedea recunoscut caracterul ereditar al domniei nu convine boierimii moldovene regelui polon şi unei părţi a boierimii muntene. Regele Poloniei! acuză chiar de *„absolutism* Mihai va încerca o întărire a autorităţii domneşti şi boierii fideli, fiind vorba de apropiata cucerire a Transilvaniei, îi vor conceda, cu titlu temporar, plusul de putere. Formula tot mai frecventă a cancelariei domneşti, *„şi ispravnic însăşi spusa domniei mele* importanţa ispravnicilor, denotă tocmai această tendinţă de întărire a puterii domneşti. Vastul său domeniu domnesc îl va ajuta pe Domn în aceeaşi direcţie. Potrivit lui I. Donat, Mihai *„într-o domnie efectivă de aproximativ şase ani... acumpărat 64.5% din totalul satelor cumpărate până la 1600 de toţi domnii Ţării*

Romaneşti la un loc... Predecesorii lui Mihai Viteazul şi-au cumpărat satele, în marea majoritate a cazurilor de la boieri; pe când din cele 149 de sate ale lui Mihai numai 25 au fost boiereşti. În schimb, domnii de până la el au cumpărat doar 5 sate de moşneni, fată de 113 cumpărate de Mihai Viteazul. Aceasta înseamnă că din totalul satelor rumânite prin cumpărare, până la 1600, Mihai Viteazul a rumânit 95, 7%". Din domeniul domnesc Mihai a făcut şi danii, aşa că la moartea lui mai dispunea doar de 83 de sate. Credincioşilor domniei trebuia să le ofere o răsplată. Dar, odată cu extinderea domeniului boieresc, scade implicit şi puterea domniei. Mihai şi-a dorit un domeniu întins, pentru că acesta îi conferea forţa economică în confruntarea cu boierimea, dar şi cu duşmanii externi.

Domnul a folosit oastea de mercenari din considerente, o dată pur militare, soldaţi profesionişti, specializaţi în mânuirea armelor de foc şi a doua oară politice, *„smulgerea din mâna boierimii a ceea ce mai rămase din monopolul feudal al armelor şi statornicirea unui monopol militar al domniei* (*Istoria României*, vol. II). Cronica spune că, *Mihai vodă, deacăpierdu atâţia voinici, elfu scârbit. Şi începu a trimite pen toate ţările streine, ca să strângă voinici viteji şi aduse Ieşi şi cazaci şi de tot felul de oameni, care-i erau de folos*". Într-o convorbire din 1597 cu un reprezentant al lui Rudolfal II-lea, Domnul mărturiseşte că nu poate să aibă încredere deplină în steagurile boiereşti.

Politica lui Mihai de întărire a puterii domneşti, de creştere a autorităţii i-au făcut pe cei mai mulţi boieri să comploteze contra lui. Să devină hicleni. Aga Leca, considerat un credincios al domniei, va fi cumpărat de turci, ca să-l asasineze pe voievod. Conspiraţia hicleanu ui csust însă. În 1599, presiunea fiscală exercitată de Domn va duce la constituirea unui nou complot boieresc, trădătorii luând legătura cu turcii. Conspiraţia altui hiclean, Radu Calomfirescu. va fi descoperită doar în 1600

şi înăbuşită. Mulţi boieri ai lui Vodă vor fugi în Moldova, ei fiind prin acesta, automat, trădători către 1600, opoziţia marii boierimi se va unifica şi hiclenii vor fi hotărâţi să-i dea Domnului lovitura de graţie. Este vorba de complotiştii din ţară, care strâng tot mai mult relaţiile cu cei din emigraţie, care caută sprijin străin, lucrează în sensul unei intervenţii din exterior în 1598 sau 1599, boierii munteni din ţară, aproape în totalitate, s-au hiclenit faţă de Mihai şi au trimis o scrisoare boierilor fugiţi în Moldova să facă diligenţe pe lângă Ieremia Movilă şi regele Poloniei ca să intervină militar pentru a-l răsturna şi a-l aduce pe tron pe Simion Movilă. În scrisoare se arată că *„şi Mihai vodă atâta mare rău şi mai mare năpăşti ne face, de câţi am rămasu şi câţi amu hălăduit de turci şi de tătari, de dânsul noi pierim acum…* „Scrisoarea mai dezvăluie că, apropiindu-se de complotişti, boierii, care până acum sprijineau domnia, s-au hiclenit şi ei. Perturbarea comerţului exterior, orientat spre piaţa sud-dunăreană, în urma operaţiunilor militare, însemna dificultăţi financiare pentru ţară şi boieri. Banii pentru plata mercenarilor, trimişi de Rudolf al II-lea, întârziau de multe ori, ceea ce provoca *„mare zarvă*”, citim într-un raport din 1599. Dan vistierul şi Vintilă clucerul, trădătorii fugiţi în Moldova, erau cei mai activi complotişti. Ei vor lua personal legătura cu cancelarul Zamoyski pledând pentru venirea pe tronul Ţării Româneşti a lui Simeon Movilă.

Scrisoarea boierilor trădători din Muntenia, din 1598 sau 1599. – Nu are dată – este adresată boierilor hicleni transfugi, Dan vistier, Vintilă clucer, jupân Ioan agă, Preda Postelnic, Jipa portar, Stânciu şi Mihai logofeţi. O semnează cu numele mic, *„Kireftimie din Târgovişte şi toţi egumenii de la toate mănăstirile*”, apoi Dumitru vornic, logofătul Teodosie, clucerul Radu, stolnicul Stroe.

Postelnicul Preda, banul Calotă, Sava armaş, Radu comis, Udrea banul. Radul Otetilişanul şi *„toţi alalţi boiari mari şi* micil. C. Giurescu afirmă că: *„uneltitorii doresc să*

arate că toată boierimea este de partea lor lucru firesc, dar „mi *poate fi crezut Identificarea semnatarilor… este dificilă. Amintitele prenume se pot asocia cu Dumitru din Cepturi, Teodosie Rudeanu fraţii Buzeşti, Radu, Strve, Preda. Calota din Lipov, Sava… Radu Florescu, Udrea din Băleni… Ipoteză greu de admis, dacă socotim că aproape toţi cei amintiţi au avut misiuni şi răspunderi importante în tot anul 1599 şi în 1600… că au sprijinit efectiv cu arma în mană politica lui Mihai, inclusiv campaniile din Transilvania şi Moldova* Scrisoarea nu cuprinde semnăturile autografe ale hiclenilor, de unde putem deduce ori că acest lucru a fost o măsură de precauţie, pentru cazul când ar fi fost interceptată de oamenii lui Mihai, ca să nu existe o probă directă a trădării, ori că un grup de complotişti i-a înşirat pe toţi dregătorii domneşti, ca să dea mai multă greutate cererii lor de răsturnare a voievodului, *„tiranu „*care *„face toate vrajbele"*. Pentru Mihai, Ieremia Movilă este *„şiretul, trădătorul, omul fără nicio credinţă"* care-i spionează şi-i denunţă toate acţiunile şi pe care tare mult ar dori să-l atace, pentru că *„i-ar fi foarte uşor să aibă pe* Ieremia *legat şi stăpânirea Moldovei*

La 26 iunie 1599, Mihai va încheia cu Andrei Báthory un tratat, făgăduind Mcredinţă, *dreptate şi ascultare* Tratatul de vasalitate păstra aparent situaţia de pe timpul lui Sigismund Báthory. Boierii şi mitropolitul jură şi ei credinţă, într-un act separat, lui Andrei Báthory, *„principele Ardealului, Munteniei şi Moldovei"*. Domnul Ţării Româneşti jură *„pe unul Dumnezeu, Tată, Fiul şi Duhul sfânt că va fi cu aceeaşi credinţă către Andrei cu care fusese către fratele său, de a avea de prieteni pe prietenii săi, de duşmani pe duşmani, şi de a-/înştiinţa despre toate uneltirile pornite în contra lui"*. Mihai, notă A.D. Xenopol, *„jură cu deplină conştiinţă, că nu se va ţinea nici de un cuvânt al jurământului său; dar în acele timpuri jurământul era o formă sacră, precum este şi astăzi cuvântul dat şi chiar legăturile scrise între domni şi*

împăraţi. Între cinstea politică şi cinstea privată a fost şi va fi totdeauna o prăpastie! *Ceea ce în una se numeşte trădare, în cealaltă poartă numele de necesitate politica*; *înşelăciunea se numeşte dibăcie. Iar despoierra este salutată cu titlu de triumf şi niciun popor nu a experimentat mai crud decât acel român amarul acestui adevăr De aceea să nu învinuim pe Mihai că atunci când îi veni la îndemână a inşălat şi el pe alţii, căci şi aceştia tot cu gând de trădare se apropiau de ei Dacă Mihai le-a plătit anticipat prin aceiaşi monedă, aceasta a trebuit s-o facă, spre a se pune în legiuită apărare contra unor atacuri ascunse, care tindeau la pieirea lui*

Letopiseţulcantacuzinesc „arăta că încă dinainte de semnarea actului din 26 iunie 1599: *„Ieremiia vodă, domnul Moldovei*, de-acasă *aşază Batăr Andreiaş pă crăie iar el trimise cărţi la Batăr Andreiaş cum să fie amândoi una şi să scoaţăpre Mihai vodă din mijlocul lor şi de nu va ieşi cu voie, ei să rădice oşti asupra lui să-l prinză, să-l dea turcilor. Şi Batăr Andreiaş fu bucuros acelui sfat rău şi trimise sol la Mihai vodă pre un nemeş, anume Ciomârtan Tamaş, cum să iasă Mihai vodă din ţară cu pace, ca apoi va încăpea în mâinile turcilor* Mihai va scrie el însuşi despre solia insultătoare a lui Thoma Ciomortani, care-i cerea să plece din Muntenia. *„Această vorbă, între altele, ne-a băgat gheaţă la inimă1*, va afirma voievodul. Cât despre propunerea lui Andrei Báthory, ca Domnul să vină în Transilvania, unde i se va da un loc în care să trăiască, vodă a replicat: *„Bine, mă chemaţi să mă aşez în Transilvania*; *voi merge, dar cu oaste cu tot*". Complotul lui Andrei Báthory, împreună cu Ieremia Movilă, Polonia şi cu turcii ca să-l răstoarne de pe tron, e văzut de Mihai ca o trădare, o ameninţare directă, căreia trebuia să i se opună cu forţa. El afirmă că *„în ceea ce priveşte cedarea voievodatului, nu-mi las nimănui ţara şi patria, până ce nu mă va trage de acolo cu dinadinsul de picioare*". Şi Ieremia Movilă îi va trimite, după ce şi-a pregătit oastea şi a dus

tratative cu turcii, o solie asemănătoare lui Mihai, cerându-i să plece de pe tron. Mihai va prelua însă el iniţiativa, ideea sa fiind *„de a se folosi de poziţia lui de vasal al împăratului pentru a cuceri sub scutul lui ţara Ardealului, apoi şi Moldova, şi a întruni astfel în persoana lui acea triplă coroană a ţărilor carpatine, cu care Bathoresty încercaseră să-şi cunune fruntea „*(Xenopol).

În urma trădării suzeranului Andrei Báthory, care era şi o înaltă faţă bisericească, cardinal, căruia Mihai în iunie *1599 i-a* iunt credinţă. Domnul va trimite în iulie o solie la Rudolf al II. Caca să-i expună planul de cucerire al Ardealului, cu precizarea ci este în folosul Casei de Austria o a doua solie, care trebuia să fixeze data intervenţiei comune peste munţi, va fi condusă de Petnj Armeanul şi Ştefan Petnehazi. Solii sunt însă înşelaţi de secretarul lui Mihai, Ioan Rat, care-l trădează pe Domn. Ioan Rat, nota I Sârbu, începuse să-l trădeze pe Mihai încă cu un an înainte. El a dezvăluit toate secretele lui către nobilimea ardeleană. Despre Rat, Darahi spunea că este Mvânzătorul *cel mai sigur şi cel mai vădit*" Mihai îl bănuia de trădare, dar nu avea dovezi sigure şi aştepta momentul ca să-l demaşte drept hiclean. Pentru a nu i se găsi corespondenţa compromiţătoare de la Rudolf al II-lea către Mihai asupra sa, Petnehazi va înghiţi scrisorile. Petru Armeanul, mai dibaci, a găsit posibilitatea să le ascundă. La Târgovişte, Ioan Rat află ceva din conţinutul corespondenţei secrete şi imediat trădătorul îi scrie lui Andrei Báthory că „ar *trebui să stea cu grijă mai ales dinspre Germania, căci ar fi sigur că împăratul romanilor unelteşte ce\>a cu voievodul în contra principelui Andrei şi a ţării sale*". Scrisoarea trădătoare va fi interceptată de Mihai, iar Rat arestat. Curând însă, la insistenţele soldaţilor unguri, Domnul îl va ierta.

Potrivit raportului bailului veneţian la Stambul, din 2 octombrie 1599, Ibrahim (Ibraim) pasa a pus la cale împreună cu şeful, comandantul gărzii lui Mihai, pe care-l

convinsese să se hiclenească, asasinarea lui vodă. Numele comandantului, în raportul veneţian, este „Carpus”. Ibraim a trimis lui Mihai Viteazul steagul de domnie şi cuca prin Osman Aga capugiul şi ceauşul Mustafa. Odată cu însemnele de domnie e expediată şi o scrisoare către trădătorul „Caipus”, care e îndemnat să-şi îndeplinească făgăduinţă, să-l ucidă pe Domn în momentul solemn al primirii solilor turci, veniţi cu însemnele de domnie. Ca răsplată a omorului, a regicidului, trădătorului i se promitea de către Ibraim pasa domnia în Ţara Românească. Un turc a aflat însă despre tentativa de lovitură de stat, spune bailul Veneţiei şi l-a informat imediat pe Mihai, care a descoperit asupra lui Carpus scrisoarea incriminatorie, ce comanda asasinarea sa., *De unde adeverindu-se Mihai despre trădare, trimise şi-l cheme şi-l întrebă dacă a auzit de venirea lui Osman.*

Răspunzând el că da. Mihai adău. Ce că lui. ca principe al Ţări, Româneşti, x-a fost adusă cuca şi sabia, şi în acelaşi timp. Punând mâna pe un pumnal. Îi dete câteva lovituri şi apoi îl omorî de tot cu o măciucă ferecată, punând să-i taie nasul şi urechile lui Mustafa ceauşul şi să-l arunce în închisoare pe Osman cu toţi ai săi”. Din altă sursă, ceauşul Mustafa ar fi fost prădat în apropiere de Niş de nişte haiduci, care în lădiţa cu bani şi bijuterii a turcului au găsit şi scrisoarea fatală care cuprindea ordinul de executare a crimei. Scrisoarea i-a fost predată lui Mihai şi el a aflat astfel de trădare. Tot în legătură cu acest episod mai există şi o relatare de la un dragoman împărătesc”: valahul Mihai, trimiţând un căpitan *al feciorilor gărzii sale ce se chemă Leca Aga, de naţiune albanez, ca ambasador la Ibraim generalul, pe când se tocmeau împreună, Ibraim atâta îl dezbătu pe Leca Aga. Că el, ca om fruntaş şi de mare credinţă şi cu multă vază în sfatul lui (al voievodului), şi iubit cum e de toată miliţia valahului, dacă şi-ar lua inima să omoare pe Valah, ar fi făcut îndată nou valah (adică nou voievod) … El a primit planul cu un capugi başa*

şi cu un ceauş. Dar norocul domnului a voit să fiejefuiţi pe drum de cazaci, care au dus lucrurile la stăpânul lor, între ele ordinul scris cu litere de aur ce Ibraim dăduse pentru acest lucru lui Leca Aga". După sursa citată, Leca Aga ar fi fost ucis pe loc de Mihai, dar în realitate va mai trăi încă. Totuşi, Leca îl va trăda pe Mihai, trecând de partea lui Basta şi a nobilimii transilvănene, care se va răscula contra voievodului în 1600. Dacă a fost ori nu implicat în această tentativă de asasinat e greu de precizat. Tentativa a existat, pentru că despre ea va vorbi la Viena şi la Praga Petru Armeanul. S-a spus că Mihai ar fi găsit o scrisoare prin care Leca Aga urma să fie înălţat Domn, după asasinarea lui Mihai, dar prins şi torturat, el nu a mărturisit nimic şi a afirmat că totul este o minciună, o înscenare. Fără dovezi certe, care să-l incrimineze, a fost graţiat, dar deposedat de titluri.

După ce primeşte în 1599 steagul de domnie de la turci, ceea ce înseamnă că din partea Imperiului Otoman nu mai trebuie să se teamă de un atac, Mihai se concentrează asupra Ardealului, unde Andrei Báthory unelteşte ca să-i ia domnia. *„Mihai vodă. Deaca auzi acel sfat rău şi amar* (*solia lui Ciomortani*). *El încă-şi strânse Mării şi făcură sfat foarte de folos*\preciza *„Letopiseţ*\ *rontacuzinesc*%\Solii lui Mihai, Stoichiţă vistierul şi Petre Cngorovici, îi aduc răspunsul lui Rudolf al II-lea, care e de acord cu planul de cucerire al Ardealului: *„Iar împăratul nemţesc fu bucvnos să-i facă de toate pe*\>*oia* lui spune cronică. Mihai trebuia să-şi coordoneze acţiunea cu generalul imperial George Basta Rudolf înţelegea că politica filoturcă a lui Andrei Báthory era o trădare a MLigii *sfinte*" pe care el o conducea şi defecţiunea Transilvaniei periclita obiectivele creştinătăţii. În acest timp, Andrei Báthory şi Ieremia Movilă făceau planuri cum să-l prindă pe Mihai, prin viclenie, Ieremia se baza pe boierii vicleni transfugi în Moldova, care erau în relaţii cu boierii din Ţara Românească şi împreună complotau contra

lui Mihai. Domnul o va lua însă înaintea lor. A hotărât să pornească singur, fără a-l mai aştepta pe Basta, care nu a primit de la Rudolf instrucţiuni precise pentru campania contra Ardealului. Ideea şi înfăptuirea acestei idei, de cucerire a Transilvaniei, aparţinea în exclusivitate lui Mihai. Andrei Báthory, bănuind că Mihai pregăteşte ceva, l-a trimis în spionaj pe solul Pancraţiu Senyey. Mihai, spune Xenopol, pentru a nu-şi trăda concentrarea de forţe de la Ploieşti, l-a primit noaptea în oraş pe Pancraţiu şi tot noaptea l-a expediat şi îndărăt, jurându-se că este credincios Cardinalului şi blestemându-se *„ca să ajungă să-şi bea sângele copilului său'*\dacă ar nutri cel mai mic gând de trădare contra principelui transilvan. Armată era însă gata pregătită să treacă munţii. Cardinalul îi considera drept trădători pe Gaşpar Korniş, Napragy, Ştefan Bocskai. Aceştia erau sincer de partea colaborării cu *„Liga sfântă „*şi îi cereau împăratului Rudolf să acţioneze contra lui Andrei Báthory, căci *„dacă lupul va căpăta mai multe puteri şi mai multă măduvă, fără îndoială va îngădui mai greu vulturului să-i ia pielea*

Nunţiul papal Malaspina va încerca, după ce Mihai a trecut munţii, să-l convingă să se retragă în Ţara Românească şi să nu se lupte cu Andrey Báthory, pentru că e o trădare a solidarităţii creştine şi un mare păcat să se ucidă creştinii între ei. Mihai i-a replicat că a fost obligat să treacă munţii, pentru că principele aliat cu turcii, Poloma şi Moldova voia să-l scoată din propria lui tară. La 18/28 octombrie 1599, Mihai e biruitor la Şelimbăr şi la 1 noiembrie intră în Alba Iulia. Ardealul, afirma Iorga în Istoria românilor din Ardeal şi Ungaria", îl primi" *Mihai*. pentru împăratul. În numele căruia vorbea, al Cărui locţiitor se declara, dar îl primi pentru el".

Boierii Buzeşti nu au fost de acord cu cucerirea Ardealului, iar Paolo Giorgio notă că *„Boierii munteni, şi mai ales Buzeştii, nu sunt ca voievodul să rămâie în această ţară şi s-o ocupe pentru sine, dar boierii sârbi şi*

greci sunt foarte potrivnici părerii lor". Pentru nunţiul papal, Mihai ar fi „*foarte şiret şi plin de foarte multe meşteşuguri şi ilegal, nestatornic din fire, crud, libidinos, fără frică de Dumnezeu*".

Mihai i-a iertat cu mărinimie pe nobilii unguri, pe care i-a înfrânt la Şelimbăr, şi ei şi-au păstrat averile şi funcţiile. Foarte repede însă aceştia se vor dovedi trădători. În dieta de la Alba Iulia Mihai va jura credinţă împăratului Rudolf, dar Malaspina îl va suspecta de trădare, pentru că afirmă: „*Din negocieri am descoperit că el doreşte cu tot dinadinsul să fie domn al acestei ţări, pentru că, în afară de convocarea dietei. Împarte posesiuni cui îi place dintre români şi exercită toate acele acte de jurisdicţie pe care le poate exercita un stăpân desăvârşit*". Nobilimea maghiară va începe o amplă campanie de denigrare a lui Mihai, trădându-l. În faţa lui Rudolf al II-lea e acuzat, prin pâri mincinoase, că întreţine corespondenţă secretă cu turcii, primeşte ceauşi turci, pradă oraşele de bani şi de postav pentru oştenii săi şi tezaurul de acasă. Numai arhiducele Matthias îl vede pe Mihai ca un credincios al împăratului şi ca duşman declarat turcilor. Matthias a propus chiar să i se lase Ardealul lui Mihai, cu titlul pe care şi l-a luat, de guvernator şi locţiitor al împăratului, dar sub supravegherea unor comisari şi a unei gărzi germane. Titlul complet luat de Mihai după cucerirea Transilvaniei a fost „*Voievod al Ţării Româneşti, consilier şi beţiilor al împăratului pentru Ardeal, căpitan general al oştilor imperiale pentru părţile din afara Ardealului supuse lui*". Domn efectiv în Ţara Românească rămâne fiul său, Nicolae Pătraşcu, care e confirmat şi de Poartă. Nicolae Pătraşcu ocupă tronul din noiembrie 1599, până în septembrie 1600.

La curtea lui Mihai, arăta Victor Papacostea, erau două curente: unul, în frunte cu Buzeştii, sfătuia pe Domn să nu se opună Habshuiţilor şi să părăsească Transilvania, iar altul, în frunte cu banul Mihalcea şi vistierul Stoichiţă

(Stoica), îndemna la păstrarea cuceririi. Mihalcea va negocia multă vreme cu imperialii, care, spune Boduccini*„S-au purtat în cel mai rău chip cu hanul în negocieri*” Dar şi el, *a tratat la rându-i afacerile sale în termeni odioşi, fără să ţină seama că succesul atârna de voinţa altora* „Altă acuză a fost ci banul Mihalcea a dispreţuit obiceiurile şi manierele curţii imperiale.

Mihai a avut mai mulţi diplomaţi, pe Gh. Rat, Petru Armeanul, Dimolelebi, capuchehaia sa la Poartă, Stoica şi Hector Verşi. Petru Armeanul l-a trădat pe Domn, într-o ladă găsită după moartea sa în Polonia descoperindu-se o scrie de chitanţe de bani de la imperiali. Armeanul era pe statele de plată ale Habsburgilor şi s-a hiclenit faţă de Mihai. Cronicarul Szamosközy scria că *„Avut-a Mihai Vodă un sfetnic de frunte*: *banul Mihalcea, care văzând ce s-au întâmplat* (*asasi*narea *lui Mihai*), *a încălecat şi fiind o moară mai sus de Turda, s-a dus la acea moară. Dar Valonii au intrat după el şi l-au scos afară. După multe cazne şi schingiuiri, în cele din urmă, trupul banului Mihalcea a fost aruncat într-o groapă cu pietre... de unde l-au scos câinii şi l-au mâncat*”.

Diplomaţia nu a fost punctul forte al lui Mihai, şi în ceea ce-l priveşte personal şi ca instrument de stat. Iorga îl caracterizează ca „nerăbdător; pripit uneori speriindu-*şi interlocutorii prin* „suflarea sălbatică a mâniei sale”, *dar că în* „această furie, de care e cuprins înaintea înşelării, încetinelii, nepriceperii altora, e o netăgăduită sinceritate, adesea *a căzut pradă propriului temperament. Translatorii, de multe ori, ca să evite izbucnirile de furie, nu-i traduceau e*xact sau *complet ce spunea vreun diplomat străin. În faţa abilei, sinuoasei şi machiavelicei diplomaţii imperiale Mihai nu a ştiut să se impună. Nu a reuşit să-l convingă pe Rudolf al II-lea, atunci când acesta nu avea încă clară o formulă pentru Ardeal, că el este omul nimerit să-l stăpânească*. „Mihai pretindea nu numai că a cucerit Ardealul în numele şi spre folosul împăratului german, dar

mai susţinea că acela i-ar fi cerut cu dinadinsul asemenea expediţie şi anume nu odată, ci în 14 rânduri" (*Xenopol*) *Degeaba se prevala de faptul că e omul împăratului, însărcinatul lui, pentru că tocmai* „atare punct nu fusese însă de loc dezbătut şi *stabilit între el şi împăratul şi tocmai din partea aceluia în numele căruia Mihai se dădea că lucrează, nu intervenise niciun soi de recunoaştere a însuşirii pe care şi-o lua Mihai Viteazul Din nehotărârea poziţiei domnului muntean la cucerirea Ardealului se desfăşură ca un lanţ neîntrerupt, toate nenorocirile lui viitoare*" (ibidem).

Mihai a lăsat să se înţeleagă că nu cerea nimic pentru dânsul şi spunea că „Până acum am dat în mâna maiestăţii sale Ţara Românească şi Ardealul; tot aşa. cu ajutorul lui Dumnezeu, nu voi lipsi să-i dau şi Moldova, iar mai pe urmă şi o bună parte din Turcia". *Şi banul Mihalcea vorbeşte în noiembrie 1599, în faţa împăratului, de planul Domnului de a năvăli în Imperiul Otoman, până la Adrianopole, şi că aşteaptă un comisar că să-i predea Ardealul. A fost o manevră politică pentru a nu da de bănuit lui Rudolf, că, de fapt, planurile lui erau altele, ori aşa se gândea realmente atunci? Ardealul l-a cucerit singur şi tot singur şi-a luat şi titlul de locţiitor şi căpitan general al împăratului. Ioan de Marco susţinea, la Praga, că Mihai* „arde de dorinţă *„să cedeze Ardealul. Gheorghe Rat, însă, la Viena, vorbea de faptul că* „Domnul său. Voievodul, a luat Ardealul cu sabia, şi nu se gândeşte de loc a fi gonit de acolo, ci-şi va căuta norocul şi în Moldova, cu voia împăratului sau fără". *Lui Carlo Magno, omul împăratului, îi va spune Domnul că* „Maiestatea-sa împăratul se încrede mai mult şi dă mai multă ascultare celor ce o trădează şi-i păgubesc ţările decât celor care i-au câştigat ţări". *Se referea la Basta şi la Bocscai. Pezzen comunică lui Rudolf că voievodul vrea Ardealul pentru sine, iar banul Mihalcea devine foarte furios când aude de la Petre Armeanul că împăratul vrea să pună întreaga*

*Transilvanie sub controlul lui Basta şi că pe Mihai vrea să-l trimită înapoi în Ţara Românească. So*lilor *imperiali, într-o memorabilă audienţă, le va striga voievodul*: „Am luat Transilvania punând în joc viaţa mea; am crezut că împăratul nu-mi va trimite numai laude deşarte, ci steagul împărătesc şi scrisoarea lui cu pecetea. Aşadar vrea să mă alunge din Ardeal cum se alungă o desfrânată. Asta n-o va îngădui Dumnezeu, nu voi îngădui eu să fiu alungat, chiar de ar fi să-mi las capul, căci am cuprins ţara cu sabia mea. Pentru împăratul rumânilor am primejduit ţara mea, viaţa mea. A soţiei, a fiului meu *şi o boierilor, iar el îmi trimite ca răsplată trei foi de hârtie phd*% *otrava, ruşine şi ocară*”.

Mihai nu a schimbat structurile principatului, regimul „stări”, dar, după izbânda lui, împăratul s-a gândit la aşezarea Transilvaniei sub o bună administraţie, adică una austriacă. „Acest *scop al împăratului era de-a dreptul potrivnic acelui urmărit de Mihai Viteazul, care vrvia tocmai să întrebuinţeze autoritatea imperială ca paravan spre a acoperi cucerirea pentru el Q Transilvaniei. Fiecare din cei doi rivali ascunşi, în aparentă prieteni, se silea să se folosească pe socoteala celuilalt; fiecare căuta să înşele pe celălalt. Şi cu toate acestea. Deşi se vânau unul pe altul într-ascuns, în formă trebuia să păstreze bunele relaţii, căci Mihai avea neapărată nevoie de numele şi de ajutorul împăratului spre a se menţine în Transilvania, iar acesta se temea că nemulţumind pe Mihai, să nu-l arunce în braţele turcilor ce tocmai pe atunci deveniseră iarăşi ameninţători*” (Xenopol).

Nemeşii unguri, "trădătorii *tuturor*", după expresia lui Iorga, lansau contra lui Mihai zvonuri calomnioase. Mai mult, în persoana lui George Basta, generalul imperial, care-şi făcuse ucenicia armelor în Ţările de Jos, Mihai va avea un mare duşman. Basta a fost solicitat de Rudolf al II-lea arhiducelui Ernest, pentru a conduce operaţiile militare contra turcilor. Crescut la şcoala lui Don Juan şi Farnese, vedea în venirea aici „*o jertfă*”, cum afirma Iorga

într-o conferinţă ţinută la *Ateneul Român* în 1895, *„Basta şi Mihai Viteazul"*. Mihai l-a acuzat pe general că l-ar fi trădat pe împărat şi *„Liga sfântă",* şi că a luat bani de ia Andrei Báthory, ca să nu intervină în Transilvania. Generalul, superorgolios şi *„un anumit fel de om rău",* s-a considerat foarte jignit. Răutatea omenească, adăuga Iorga, nicăieri ca în Ţările de Jos, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, *nu s-a prezentat într-o formă mai respingătoare"*. Ducele de Alba i-a fost un bun dascăl tânărului Basta, de la acesta învăţând ce e cruzimea, răzbunarea şi trădarea. A studiat şi *„Principele"* lui Machiavelli, care nu e *„răutatea unui om, ci infamia unei* epoci" (Iorga), şi are ades pe buze fraze din el. În scrierile sale, Basta deplânge faptul că prinţul Condé a fost lăsat în viaţă şi consideră noaptea Sfântului Bartolomeu drept Mopera *fericit izbutită* Albanez de origine, Basta era înalt şi bine legat, dar suferea de stomac. Elev al iezuiţilor, cunoscător al mai multor limbi străine, iubitor de muzică, era *„o mediocritate cu spoială de om de lume* (Iorga). E *„o vulpe, care rabdă şi nu iartă „crescut într-o minunată şcoală de prefăcătorie* Mihai e un adevărat leu impulsiv şi strigă că scrisorile lui trădătoare ar trebui să i se ţintuiască în frunte. Basta, foarte ambiţios, are planuri proprii în Ardeal şi exploatează ştirile lui Paolo Giorgio, care îl consideră pe Mihai un trădător *„De la trecerea Carpaţilorpână la asasinatul de la Turda, Mihai va fi atacat pe tema* trădăriilorga se întreba dacă învinovăţirea aceasta avea sau nu temei şi concluziona că dorinţa lui Mihai de a ţine Ardealul sub stăpânirea sa, *„această intenţie a să nu implică ideea de trădare*: *era să fie în Ardeal, ca şi în Muntenia, vasalul împăratului... Ceea ce va complica lucrurile, e că Rudolf şi mai ales unii din consilierii săi refuză, fără cauză şi fără dreptate, această cedare, cu titlul de vasalitate, a Transilvaniei către Mihai"*.

Basta informează sistematic curtea imperială şi lansează tot felul de minciuni la adresa lui Mihai prin care

trădează adevărul şi pe aliatul din *„Liga sfântă”*. A afirmat că Mihai I-a numit pe Rudolf al II-lea *„pui de câine mincinos* de care nu e sigur de-i bărbat ori femeie. Generalul Basta va cere permisiunea împăratului de a-l alunga din Ardeal pe *„valahul insolent”* şi trădător Mihai. Sultanul i-a trimis însă steag de domnie atât lui Mihai, ca stăpân al *Transilvaniei, cât şi fiului său Nicolae Pătraşcu*. „Gestul Porţii *înseamnă şi o recunoaştere internaţională a unirii celor două ţări sub autoritatea lui Mihai*”. (C.C. Giurescu).

Mihai, în faţa ostilităţii lui Ieremia Movilă, încă din 1597 a Vrut să îl atace, dar a fost sfătuit de împărat să mai aştepte. În 1598, comisarii imperiali îl povăţuiesc acelaşi lucru şi Mihai spune că „nu doreşte Moldova, nu vrea s-o strice ci (să-l lovească) pe *Ieremia*”. În 1599, conflictul dintre Mihai şi Ieremia lua noi proporţii pentru că acesta ţinea la curtea sa pe Sigismund Báthory şi încercase să-l asasineze pe Domn *„cu otravă sau prin trădare”*. Nedorind complicaţii cu Polonia, sub *„ocrotirea”* căreia se afla Moldova, Curtea imperială şovăia să dea un răspuns tranşant la propunerea lui Mihai de a porni contra lui Ieremia Movilă. Iniţiativa o are şi îl anim tot Mihai şi în 1600 intră cu trupele în Moldova. La Iaşi primeşte jurământul de credinţă al unei părţi a boierimii, pentru că restul, legată de Ieremia Movilă, fuge în Polonia alături de vodă. Şi o parte din înaltele feţe bisericeşti fug, ceea ce va duce mai târziu la caterisirea lor. După cucerirea Moldovei, Mihai va scrie oraşelor săseşti că *„spre binele creştinătăţii şi spre folosul împăratului, am luat ţara aceasta cu ajutorul lui Dumnezeu. Mai mare duşman decât acesta (Ieremia) n-am avut...*" În altă scrisoare domnească citim:

Moldova, care a fost răzvrătită de un timp încoace faţă de creştinătatea întreagă, am luat-o, slava Domnului. Astăzi supt stăpânirea noastră, pe domnul ei, Ieremia vodă, cu toată oastea lui, l-am gonit până la Nistru, bătutu-

l-am şi, trecând în Polonia, cea mai bună parte din oastea lui s-a înecat în apă. Cu care era şi prinţul Sigismund, dar şi cât noaptea, cu toată primejdia ce amenința pe mulţi, a fugit dincolo de râu.

Pentru a nu trăda adevărul istoric, în legătură cu Mihai şi faptele sale, se cer puse cel puţin două întrebări, anume dacă el a acţionat după un plan prealabil, bine gândit, având ca urmare stăpânirea „Daciei", adică supunerea sub autoritatea sa a celor trei Ţări române, sau totul s-a datorat, cum spunea *„Consiliul de Război imperial"*, unui simplu hazard şi dacă unirea din 1600 poate fi considerată ca o manifestare a conştiinţei unităţii de neam. Unirea Ţării Româneşti, Moldovei şi Transilvaniei sub un singur stăpânitor a fost luată atât în calculul diplomaţiei româneşti, fie ea transilvăneană, munteană, moldoveană, dar şi în al diplomaţiilor străine, imperiale sau otomane. Într-o scrisoare a lui Mihai către Basta, el spune că turcii i-au oferit, în caz că le recunoaşte suzeranitatea şi le plăteşte tribut, domnia ereditară a celor trei Principate. O propunere similară făcuseră turcii şi faţă de Sigismund Báthory, dacă iese din *„Liga sfântă"*. Mihai a realizat unirea din 1600 sub presiunea împrejurărilor – pericolul ce-l reprezentau pentru el trădătorii Andrei Báthory şi Ieremia Movilă dar Unirea ca soluţie politică e mult mai veche. Xenopol sublinia că *„Mihai nu avea conştiinţă că, cucerind aceste ţări, el uneşte într-un singur corp poporul românesc, şi numai noi astăzi, văzând realizat pentru o clipă de Mihai acest vis al timpului nostru, putem în acel lut plăsmuit de Mihai gândirea ce-l însufleţeşte...* „Lui Mihai nici nu *I-a trecut prin minte ideea* unirii Fl. Constantiniu spune că: *„Dacă Mihai a avut dintru început gândul unirii, sursele de care dispunem până acum nu spun nimic. În niciun caz nu poate fi considerată ca o dovadă a planului domnesc de unire un text din 1600 al voievodului, care ar fi sunat astfel*: «*Şi hotaru Ardealului pohta ce-am pohtit, Moldova Ţara Românească*» *„C,*

Rezachevici nota că avem de-a face cu simple notaţii alăturate arbitrar, cu mari spaţii între ele, pe un document unguresc, de fapt pe dosul lui, şi nu cu un text unitar. În altă lectură putem spune că ar fi vorba de un „*aide mémoire*" - idei sau instrucţiuni viitoare, în sensul de a se avea în vedere frontierele Ardealului, revendicările domniei, adică „pohta", şi eventual domnia ereditară în Ţara Românească şi Moldova.

În Transilvania Mihai l-a lăsat pe Napragy episcop, pe Gaspar Korniş, învinsul de la Şelimbăr, cancelar şi pe Moise Szekely comandant al armatei. Nemeşii l-au trădat, adepţii Movileştilor complotau contra lui, dar, mai grav, avea hicleni şi printre boierii munteni. Corpul diplomatic, în mare măsură, îl va vinde. Toţi aceşti trădători însă, pentru a putea realiza căderea lui Mihai, aveau nevoie şi de sprijinul imperialilor şi al Poloniei. Politica fiscală inaugurată de voievod în Transilvania – dările au ajuns în câteva luni de la 3 la 16 florini de poartă – a fost văzută de ardeleni ca o trădare a intereselor lor, dar mercenarii lui Mihai cereau bani, bani foarte mulţi. „*În istoria românilor, nota C.C. Giurescu, nu cunoaştem un alt caz în care căderea să fi urmat atât de repede momentului de glorie* culminantă". Evident că acest lucru nu se putea realiza decât printr-o trădare bine concertată. Basta spunea că „*Adeseori natura, norocul şi nebunia, legate la un loc, dau ambiţie de principe unei inimi mici şi slabe de rândaş. Suişul spre marea fericire a lui Mihai e de sticlă, vârful un cutremur, coborâşul o prăpastie, căci nu dă voie Dumnezeu niciodată să se bucure cineva în linişte de aceea ce a câştigat prin şiretlic, mijloace piezişe şi război nelegiuit*". Pe lângă răutatea, veninul, invidia faţă de Mihai ce transpar din aceste rânduri, Basta cocea un plan diabolic de a-l trăda pe aliatul său de circumstanţă şi de a-l sorti pieirii.

Jafurile mercenarilor care nu şi-au primit soldele, românofobia nobililor unguri sunt alte elemente care

grăbesc trădarea nemeşilor faţă de Mihai Viteazul, pe care in extremis Rudolf al II-lea l-a acceptat ca guvernator al Transilvaniei. Dieta ardeleană trebuia să se întrunească la Sas Sebeş, la 1 septembrie 1600. Nobil, însă se adună la Turda şi proclamă răscoala contra lui Mihai fo' fruntea trădătorilor se află Ştefan Csaki, cu atât mai vinovat de felonie cu cât a beneficiat de mari favoruri de la Mihai. Mor Szekely fugise ceva mai devreme în Polonia. Oraşele Cluj, Bistriţa Sibiu, Braşov se ridică şi ele contra voievodului român. Mai este faptul că şi o parte din oştenii domneşti, cei care nu-şi primiseră soldele, trec de partea trădătorilor. Mihai a fost hiclenit şi de aga Leca. Prin fugă unui numeros grup de nobili ardeleni în Polonia, în frunte cu Moise Szekely, toţi trădători ai domniei, după practica din Ţara Românească, Mihai se hotărăşte, pentru că s-a umplut paharul, să-i execute pentru felonie pe Farkaş Korniş, Mihai Zemere, Gheorghe Niutodi, Francisc Fărcaş şi Benedek Tombatfalvi. Nobilii rămaşi intră în panică şi Gaspar Sibrik, al doilea comandant de armată, fuge la Arad. *„Revolta ungurilor transilvăneni contra lui Mihai Viteazul este* foarte *însă leasă*: *era protestarea corpului politic al ţării contra unei stăpâniri străine „*(Xenopol). Iorga spunea că *MCE s-a petrecut până atunci în Ardeal şi la hotarele lui din partea imperialilor e una din cele mai mizerabile acţiuni de clevetire şi subminare a unui om vrednic*, *care-şi pune din nou în risc persoana şi ţara pentru a îndeplini ceea ce era pentru Mihai un serviciu creştinătăţii"*. Contra lui Mihai au complotat, prin pără la Rudolf, Napragy, *„marele uneltitor"*, Ungnad şi Pezzen, comisarii imperiali, mai mult şi cu folos decât ceilalţi. Nobililor răsculaţi, trădători faţă de Mihai, li se alătură George Basta. Rudolf a fost anunţat că Mihai avea în plan uciderea tuturor nemeşilor şi că a stabilit relaţii cu *Turcii*, *care urmau să atace Oradea*. *Nobilimea i-a trimis lui Rudolf şi o scrisoare*, *în care îi cere intervenţia pentru a „*scăpa de jugul prea crudului tiran*"*. *În finalul scrisorii se*

spune că dacă nu vor fi ajutaţi, „nu vom fi noi vinovaţi, dacă provincia nu va cădea în *mâinile maiestăţii sale*”.

*

Basta intra în Turda, unde nobilii transilvăneni îi jură credinţi De aici îi scrie arhiducelui Matthias că *„vom pleca cu ostile contra valahului, care stă dincolo de Alba Iulia cu puţini oameni. Indato ce-l* vr>m *gom din ţară wm ataca Timişoara Este sigur că numitul valah a trimis după ajutor la păsa din Timişoara* „Mihai încercă, prin trei solii, promiţând iertare trădătorilor, să stingă răscoala. Lui Basta îi şi spune direct că nu are niciun drept să-l atace pentru că nu a primit ordine în acest sens de la împărat. Basta făcea însă propria sa politică, chiar şi fără mandat imperial. Generalul Basta, în fond. Îl trăda atât pe Mihai, partenerul său din *„Liga sfântă* trăda „Liga sfântă” însăşi şi pe Rudolf al II-lea, deoarece îi atacă vasalul. El însă a intuit exact direcţia politicii Curţii imperiale, care a făcut un joc ascuns şi trădător faţă de Mihai şi nu s-a temut că va suferi consecinţe ca urmare a gestului său. La 18 septembrie 1600, Mihai va fi bătut la Mirăslău. Csaky va pune preţ pe capul fugarului *„o moşie şi 500 de iobagi – ieftin – spune Iorga – pentru un asemenea cap* La Mirăslău, pe lângă greşelile făcute de voievod, tactice şi strategice, a mai avut loc şi o trădare a unei părţi a lefegiilor cazaci, care au trecut la inamic.

Mihai, afirma Xenopol, a crezut că la Mirăslău *„se lovea nu cu omul împăratului, ci numai cu unealta răscoalei Ardealului*” şi nu a putut crede că *„împăratu însuşi voia să se desfacă el*; *înconjurat de trădători el nu aflase de gândul ascuns cu care Pezzen venise în Ardeal*” Mihai mai credea cu naivitate în sinceritatea împăratului. A refuzat să-şi închipuie că acesta îl sacrificase, îl trădase. De ce nu a făcut atunci apel la românii din Ardeal? Mihai conducea cu şi prin boieri şi nu-şi putea trăda clasa socială. Un stat ţărănesc era o utopie. Mihai nu şi-a putut depăşi condiţia şi timpul, momentul istoric în care a trăit.

Îndată după înfrângerea de la Mirăslău, Moldova va fi ocupată de poloni, iar Ieremia Movilă se va întoarce pe tron. Sigismund Báthory încearcă o pătrundere în Ardeal, dar e respins. La 6 octombrie cancelarul Zamoyski şi-a încheiat concentrarea trupelor la Focşani. Totul era pregătit pentru invazia Ţării Româneşti şi înscăunarea lui Simeon Movilă în locul lui Mihai. Simeon Movilă va fi proclamat Domn după intrarea în Ploieşti şi va jura credinţă regelui Poloniei. În calitate de vasal urma să plătească polonilor un tribut de 40.000 de galbeni şi să ţină în ţară, pentru pază şi control, 3.000 de lefegii Ieşi. În cetăţi se vor pune garnizoane polone. Toate ceste cereri, acceptate fără discuţii, sunt tot atâtea trădări că Ţara Românească, făcute de un Domn străin, pus de forţe milistrăine. La Târgovişte, în urma colaborării turco-polone, SimJ! Primeşte de la otomani steag de domnie. Mihai Viteazul a fost înfrâm de trupele străine în bătăliile de avangardă de la Năeni şi Ceptur* în cea decisivă de la Bucov şi silit să se refugieze în Oltenia. Spen în tot acest timp un ajutor de la imperiali, ca unul care se considera omul lui Rudolf şi îşi lăsase familia şi câţiva boieri ca ostateci în Ardeal. Ajutoarele atât de dorite nu vin, în schimb beii de Vidin şi Nicopole trec Dunărea, dar sunt bătuţi. Xenopol notă că acum, pe fundalul înfrângerilor repetate suferite de Mihai, boierii încep din nou uneltirile. La Craiova Mihai va descoperi un complotai trădărilor care îi vor pieirea şi *„cuprins de o furie cumplită, el prinde casele întregi ale boierilor răzvrătitori şi îi ucide cu femei şi copii, răzbunând în sângele lor toate suferinţele şi amărăciunile cu care soarta îl adăpa*

Cancelarul Zamoyski dăduse încă de la 10 octombrie 16.000 proclamaţie prin care garantase boierilor, în schimbul recunoaştem lui Simeon Movilă, Msiguranţa *vieţii şi averii lor*". O parte boierimii din ţară, ostilă lui Mihai, va trece în tabăra lui Simeon, unde s-a alăturat boierilor fugiţi cu ani în urmă în Moldova, vechii trădători

ai domniei. Ei s-au hiclenit fată de Mihai fără mustrări de Conştiinţă. Dar restul boierilor, partizanii Domnului de drept, sunt puşi în faţa unei alternative tragice. Dacă nu vor trece de partea domniei noi, îşi vor pierde averile şi vieţile. Dacă îşi leagă în continuare soarta de Mihai, care este într-o situaţie mai mult decât Critică, aceasta înseamnă ori moarte ori exil alături de el. În problema fugii, care i-ar fi făcut automat hicleni faţă de Simeon şi ar fi dus la pierderea averilor lor, situaţia era şi mai complicată. În Transilvania, Moldova, Polonia şi Imperiul Otoman, toate ţări ostile lui Mihai, boierii nu putea pribegi. O luptă disperată se încercase la Bucov şi încă una avea să se dea la Argeş. Din păcate tot polonii învinseseră. Continuarea războiului cu Simeon ar fi însemnat distrugerea fizică şi materială a boierimii muntene. Această boierime, chiar dacă nu-l agrea pe noul vodă, se va hotărî, din raţiuni politice, dintr-o necesitate majoră de a supravieţui, să treacă de partea lui Movili E o trădare făcută din raţiuni extrem de serioase şi Mihai Viteazul o va lua ca atare, şi mai târziu nu va învinui pe nimeni de hiclenie. Udrea din Băleni, împresurat de poloni pe Argeş, a luat legătura cu starostele de Oameniţa. Potocki, pentru a ajunge la un compromis cu Simeon. Udrea îi va jura credinţă lui Simeon Movilă, deşi cu inima îndoită. Vor urma Buzeştii, care stăpâneau un sfert din Ţara Românească. Hrisovul de întărire al moşiilor lor, dat de Constantin Şerban, este cel mai lung hrisov din istoria noastră şi măsoară câţiva metri. Buzeştii s-au închinat noului vodă ca să câştige timp şi a fost un act pur formal, nu o trădare faţă de Mihai. După 6 luni, atât ei cât şi alţi boieri din tabăra lor îl vor răsturna pe Simeon fără nicio părere de rău, în vreme ce Mihai se pregătea să dea bătălia de la Guruslău.

În mai 1601 va avea loc prima răscoală a boierilor contra lui Simeon Movilă. S-au hiclenit Udrea Băleanu, fost mare ban şi Negrea, fost mare spătar. Tentativa de lovitură

de stat va eşua şi hiclenii vor fi executaţi. După câteva săptămâni, la 10 iunie, Buzeştii deveniţi hicleni faţă de Simeon, ridică toată ţara şi-l alungă.

Mihai a luat drumul către Praga. Singura şansă i-a rămas împăratul Rudolf. Spera un ajutor care l-ar aduce din nou în poziţia din care tocmai căzuse. Speranţele nu erau zadarnice pentru că Basta, în Ardeal, a fost trădat de nobili. Nobilimea maghiară din Ardeal nu-l dorea nici pe Mihai că stăpân şi nici pe Rudolf al II-lea. Nemeşii l-au recunoscut principe pe Sigismund Báthory. Basta a fost arestat prin surprindere la Cluj de nemeşii trădători, pe urmă eliberat şi silit să fugă din Ardeal. Mihai e din nou în centrul atenţiei. Va pruni 100.000 de taleri subsidii pentru o nouă oaste şi i se va propune o împăcare cu Basta, care va urma să-l sprijine în recucerirea Transilvaniei. Împăcarea cu trădătorul Basta, hotărâtă de Curtea imperială, a avut loc la Caşovia. Mihai strânge repede o nouă oştire, dar în acelaşi timp, Sigismund Báthory şi Ieremia Movilă bombardează Praga cu scrisori mincinoase contra lui. Mihai e acuzat că *„se supune turcilor „*şi că îl trădează pe împărat în favoarea lor. Leremia mai inventiv, falsifică chiar, pentru un plus de credibilitate sigiliul lui Mihai, ca să demonstreze că acesta s-a hiclenit faţă de împărat în beneficiul osmanlâilor. Şi Basta va primi de la Sigismund Báthory câteva scrisori falsificate grosolan, în copii şi în „original”.

Din cure reieşea „trădarea” lui Mihai. Basta şi-a dat seama de fas dar şi de perspectiva deschisă de el. Şansa de a profita, când împrejurările vor fi prielnice, de scrisorile ticluite de Ieremia Movili şi Sigismund Báthory, nu era de lepădat pentru George Basta amorul atât de atent al lui Machiavelli.

La 24 iulie/3 august 1601, la Guruslău, Sigismund Báthory cu nobilimea maghiară trădătoare, soldaţi de la Ieremia Movilă şi chiar cu turci, va fi bătut de Mihai şi Basta. Mihai îi va scrie lui Matthias şi Rudolf al II-lea: „Rog

pe maiestatea voastră să nnewiască a mă avea în vedere cum se cuvine şi să-şi recheme în amintire că a treia oară mi-am vărsat sângele pentru recăpătarea ţării Ardealului şi că mi-am pierdut toată averea, numai să fiu slugă de folos a maiestăţii voastre şi a toată creştinătatea *Răspunsul imperial era măgulitor şi Mihai urma să fie ajutat în continuare de Basta pentru reluarea Ţării Româneşti. Basta îi va scrie lui Gonzaga, după Guruslău, că „*avea gânduri grele *pentru că „*descoperise, după bătălie şi luarea Clujului, în Mihai planuri foarte noi contra serviciului maiestăţii sale şi al arhiducelui Matthias”. În *fond „*era hotărât să rezolve vechea rivalitate a lui cu Mihai prin îndrăzneala unei crime *„Basta a premeditat crima, a pus bine la punct trădarea aliatului său. „*Cronica Buzeştilor” *spune că „*Basta/acu meşteşug viclean, că zise lui Mihai vodă ca să-şi trimită toate ostile înainte la Făgăraş, numai să rămâie el cu Curtea lui şi, trecând câteva zile, îi va da ajutor în *între Basta şi Mihai a mai avut loc o ultimă ceartă. Domnul i-a spus tranşant că Ardealul e numai a aceluia care îl poate ţine şi că „*împăratul nu are nevoie de această ţară, având multe altele *George Basta a ţinut un consiliu, în care a evocat cuvintele lui Mihai, pe care le-a socotit dovezi de trădare şi a propus arestarea voievodului chiar în cortul lui, „*spre care se trimise un oarecare Sliferstein sau Scharfeneck, cu germanii lui, şi un grup de valoni credincioşi, cari pricepeau asemenea meşteşuguri, supt comanda lui Beauri şi lui Mortagne. Aveau voie să-l ucidă, dacă se opune. Aceasta însemna însă ordinul de a o face, şi oamenii erau dintre aceia care-l puteau înţelege”. (*Iorga*). „Nuştiuse9, *scrie cronică*, „niciseprilejisesabia lui cea iute în mâna lui cea vitează”. *Mihai şomat să se dea prins*, va spune doar un singur cuvânt, „*ba*” şi dând să pună mâna pe sabie, valonul Rosini I-a lovit cu halebarda. f, *Bestiile-i tăiară capul cu însăşi sabia lui şi zvârliră trupul câinilor din tabără, unde rama de trei zile, până l-au înmormântat pe*

furiş nişte sârbi” (Iorga). Capul tăiat a *fost* pus în bătaie de joc pe un hoit de cal. Va fi dus de către Turturea paharnicul din Glina, din porunca lui Radu clucerul Buzescu, la mănăstirea Dealul.

Trădătorul Basta justifica crima de pe câmpia Turzii, din 9/19 august 1600, prin scrisorile falsificate de Sigismund Báthory. Aceste falsuri grosolane „demonstrau” aşa-zisa trădare a lui Mihai Viteazul.

N. ŢARA ROMÂNEASCĂ ŞI MOLDOVA LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVII-LEA

Trădarea în Moldova în timpul Movileştllor

Din vremea lui Petru Şchiopul, în Moldova se puneau bazele unui regim nobiliar, aristocratic, Petru a fost *„matca fără ac”* idealul de Domn supus puterii boiereşti, a regimului de „Stări”. În timpul lui Ieremia Movilă se dezvoltă forma nobiliară a statului feudal. Lupta pentru obţinerea de dregătorii era acerbă, pentru că dregătona conferea mijloacele extraeconomice prin care marea boierime avea posibilitatea de a strânge rapid averi substanţiale. Marea boierime îşi măreşte treptat domeniile în veacul al XVII-lea, pentru că are capacitatea de a achiziţiona moşii. Astfel, într-un interval scurt, de 10 ani, Nestor (Nistor) Ureche înregistrează o creştere a averii de 5 – 7 ori. Nicolae Prăjescu tot în scurt timp intră în posesia a 25 de sate. Elita politică îşi sporeşte odată cu averea mobilă şi cu domeniul feudal şi puterea politică.

Concepţia geopolitică a Poloniei, în funcţie de care a acţionat la Dunăre, după înscăunarea în 1595 a lui Ieremia Movilă, transpare şi din scrisoarea regală către cancelarul Lituaniei, Leon Sapiecha: *Ţara Muntenească se clatină, tar cât de trebuincioase sunt aceste ţări pentru noi şi pentru statul nostru, uşor poate vedea oricine, căci ele ne sunt pavăză şi scut despre* păgâni pentru Moldova, concepţia geopolitică era dublată de interese economice fundamentale, pentru că drumul comercial dintre Polonia şi turci trecea pe aici. Din aceste motive a rezultat

interesul cancelarului Zamoyski de a subordona Moldova intereselor sale. Leremia a fost recunoscut Domn de sultan şi a ştiut să realizeze un echilibru, cel Puţin la început, între poloni şi otomani, pentru a menţine autonomia ţării. În 1596, Malaspina notă că *„situaţia în care se află Moldova este astfel. Încât nu se poate spune că numita provincie ar fi nici a acestui regat* (*Polonia*), *nici a Turcului*, *nici a Transilvăneanului* „în 1600, când Zamoyski îl readuse pe tron pe Ieremia, după ce Mihai îl alungase, avuse grijă să schimbe situaţia precedenţi Cancelarul voia să impună o formulă nouă, nu de vasalitate propriu-zisă, cicuprinderea şi unirea Moldovei cu statul Poloniei şi chiar şi o altă orânduire decât aceea care fusese până atunci legea domnilor”.

Dacă formula *„unirii*” Moldovei cu Polonia a fost agreată de o parte a boierimii, Domnul *„a refuzat făţiş să presteze jurământul*”, nu a vrut să trădeze interesele ţării, chiar cu riscul de a-l jigni pe Zamoyski şi a-l determina să se gândească la schimbarea să iorga îl consideră pe Ieremia total înfeudat Poloniei şi îl numeşte chiar. *locţiitor al cancelarului*”. Moldova a trebuit în această perioadă să plătească tribut turcilor şi polonilor, 28.000 de galbeni, spune Xenopol. În plus a fost obligată să mai suporte şi prădăciunile cumplite ale mercenarilor, care datorită faptului că nu şi-au primit la timp soldele, au jefuit cu sau fără voie şi mai mult fără de voie. La fel s-a întâmplat şi în Ardeal, cu mercenarii lui Mihai, care au jefuit şi au ars Huedinul şi au prădat bisericile.

Alături de facţiunea filopolonă s-a conturat în Moldova şi o alta potrivnică. Marii boieri i-au transmis lui George Basta, după căderea lui Mihai, rugămintea de a lua ţara sub scutul său. Este evident un act de hiclenie către Polonia, dar el nu se opreşte doar aici, pentru că boierii cer protecţie şi contra „tiraniei lui Ieremia”. Trimisul grupului trădător la George Basta, din motive de securitate, nu aduce cu el nicio scrisoare purtătoare de

nume sau semnături şi generalul nu acordă încredere misiunii. Considerându-l pe sol mai mult un spion îl expediază elegant înapoi. Boierii şi o parte din cler vor trimite un al doilea mesager, de astă dată cu scrisori de acreditare, scrise în româneşte, în care vor cere sprijin pentru răsturnarea tiranului lui Ieremia. Basta nu are însă instrucţiuni de la împărat şi Curtea austriacă nu doreşte complicaţii cu Polonia. Un anume Marcu vodă, fiul lui Petru, pretendent la tronul Moldovei şi hiclean prin urmare faţă de Domn, îi cere ajutor militar lui Basta, dar el îl refuză, atitudine apreciată şi de Rudolf al II-lea. Un alt pretendent la scaunul Moldovei va fi Ştefan Bogdan, care îi va oferi lui Rudolf al II-lea, într-o primă scrisoare, 80.000 de galbeni şi în a doua 130.000, dacă îi va acorda sprijin.

Lui Ieremia Movilă, care a murit în 1606, îi urmează pe tron Simeon, fratele său. În conformitate cu *„uricele* adică privilegiile obţinute de ieremia la Stambul, fiul său Constantin trebuia să j r urmaş la tron. Constantin nu are decât 8 – 9 ani şi turcii îl preferi maturul Simeon, nu numai din calcul politic, stabilitatea dommci şi ca urmare a darurilor, şi a mitei date din belşug sultanului înalţilor dregători. Rocada petrecută în sânul familiei domnitoare va avea grave consecinţe interne şi externe.

Simeon se va arăta credincios turcilor pentru că îl susţinusem şi va fi reţinut faţă de poloni. Aceştia erau sprijinitorii fiilor Ul Ieremia, duşmanii lui. Doamna Elisaveta, văduva lui Ieremia, va considera urcarea pe tron a lui Simeon drept o trădare a intereselor familiei sale şi va acţiona în consecinţă. Va comite după Doamna Stânca, soţia lui Ştefniţă vodă, un al doilea regicid, o crimă fată de Domnul ţării şi va intra în marea galerie a trădătoarelor şi asasinelor Miron Costin în 44 Letopiseţul" său, scria că Doamna Elisaveta, după un an şi două luni de domnie a lui Simeon Movili, l-a otrăvit: *„Iar moartea lui, precum au rămas den om în om în ţară poi este, au murit otrăvit de cumnată-sa, de doamna lui Ieremia vodă, trăgându*

domniia mai curundu la feciorii săi, temându-se că vor întemeia ficiorii lui Simion vodă la domniia târâi, care fapte acei doamne apoi mai pre urmă au arătat Dumnedzău cu patimile eiun raport veneţian a atribuit asasinatul unei grupări a boierilor care s-a hotărât să-şi trădeze Domnul *„din pricina cruzimii sale"*. Dintre fii lui Simeon, Mihai şi Moise au domnit în Moldova, Gavriil în Ţara Românească, iar Petru a ajuns mitropolit la Kiew.

După dispariţia în 1607 a Domnului, *„Stătut-au la mare amestecătură şi zarvă scaunul ţării după moartea lui Simeon Movilă; că erau feciorii Eremiei Vodă trei... eară a lui Simeon erau feciori cinci... Deci se împerecheară boierii şi, cu dânşii, şi ţara în două părţi; o parte ţinea cu casa Ieremiei Vodă, eară altă parte cu casa lui Simeon Vodă* „(Miron Costin). În urma acestei scindări a boierimii, potrivit intereselor şi legăturilor cu cele două ramuri ale familiei Movileştilor, taberele se vor acuza reciproc de trădare şi vor căuta să tragă, fiecare de propria parte, întâi pe boierii indecişi, pe urmă pe cei care aparţineau adversarilor. Se conturează o situaţie similară celei de după moartea lui Alexandru cel Bun, când urmaşi» săi, se luptă neîntrerupt pentru tron. Au transformat astfel Moldova într-un jalnic câmp de bătaie Evident ci în timpul luptelor pentru putere, duse de cele două văduve ca să-şi înscăuneze proprii fii, în timpul acestui „război al femeilor", autoritatea domnească scade, i. u anarhia ia proporţii şi trădarea a devenit o cumplită armă politică! Prin trădare se căuta dobândirea puterii politice şi avantaje economice

Klisaveta şi Marghita, cele două văduve, ale lui Ieremia şi Simeon, *femei aprige şi ambiţioase amândouă"*, voiau să asigure tronul, fiecare copiilor proprii. Iorga şi P. P Panaitescu o consideră pe Elisaveta (Elizabeta) sau Elisafta, ca fiică a lui Toma Ciomortani şi catolică de religie *C*. Gane, în *Trecute vieţi de doamne şi domniţe"* o prezintă ca pe *„o femeie mândră, ambiţioasă şi frumoasă*, dar spre

deosebire de Chiajna, îi *lipsea însă agerimea nunţii, pătrunderea clară a situaţiunilor şi repeziciunea în hotărâri. Su era inteligenţa ei la înălţimea ambiţiei care o rodea*… „Marghi ta era se pare fiica contelui Zolkiewski, catolică şi ea. Elisaveta avea în lupta cu Marghita un atu în plus, ajutorul polonilor, pentru că îşi măritase două fete cu panii Ştefan Potoki şi Mihail Wiszniewiecki.

După moartea lui Simeon va urca pe tron fiul său Mihai sau Mihăilaş, dar după puţin timp va fi răsturnat de Constantin, fiul lui Ieremia, care va veni cu boierii fideli lui şi cu sprijin polon. Marghita, mama lui Mihăilaş şi boierii care şi-au legat nădejdile de acesta, şi-a strâns grabnic o nouă oaste şi l-a silit pe Constantin să fugă din Iaşi. Nu trece o lună şi din nou Constantin, împins de Elisaveta, mama sa, revine cu ajutor polon şi la Ştefăneşti îl înfrânge pe Mihăilaş, care fuge alături de boierii rămaşi credincioşi în Ţara Românească, la Radu Şerban. Boierii fugari, socotiţi hicleni de către Constantin îşi vor pierde moşiile. Transfugii mai suferă o grea lovitură prin moartea lui Mihăilaş, în Muntenia, în decembrie 1607, la 16 ani, când rămân fără stăpân. În trei luni, în Moldova se schimbaseră trei domnii., *Vai de acea ţară unde este Domnul tânăr* „suspină cronicarul. Elisaveta a triumfat, fiul său a ajuns Domn, dar nu s-a bucurat de linişte. Maighita, din exil, unelteşte ca să-şi impună pe tron pe celălalt fiu, Gavriil. Boierii credincioşi Doamnei Elisaveta vor fi recompensaţi cu dregătorii şi moşii ce vor fi luate de la hicleni. Dregătoriile erau din păcate în număr prea mic în raport cu mulţimea celor doritori să le apuce. Fireşte că nemulţumiţii, fie cei care nu primit dregătorii sau cei ce s-au considerat nedreptăţiţi pentru căprimit una mai mică decât au sperat, s-au plasat pe poziţia unvirtuali hicleni. Ei vor râvni la mai mult, la o „reparaţie” de U0 viitoare domnie. Pe acest lucru s-a bazat şi văduva Maighita, câne; a luat contactul cu boierii opozanţi lui Constantin şi i-a poftit şi. Şi Trădeze Domnul. Răsplata urma să vină după

reuşita loviturii fe stat. Turcii, care îi erau favorabili lui Mihăilaş, vor fi puşi într-o grea dilemă; sau să acţioneze contra lui Constantin, să-l răstoarne şi să anihileze influenţa Poloniei în Moldova, sau să-l accepte pe Constantin, şi să recunoască implicit amestecul direct polon, şi 0 dată cu acesta şi pungile cu aur care se revărsau spre Stambul Elisaveta pusese în joc 50.000 de ţechini, din care vizirul îşi opne* o bună parte şi prin aceasta trădase liniştit interesele Porţii. Demnitarii turci mituiţi, corupţi de aurul lui Constantin, au acceptat candidatul polon, *„uitând şi de vază şi de onoare* „Marghita a trimis şi ea la Stambul o delegaţie a boierilor rămaşi credincioşi lui Simeon, dar nu a dispus de sumele Elisavetei şi nu a avut câştig de cauză. Turcii le vor spune solilor că încă nu a sosit sorocul pentru Gavriil. Fugarii au fost sfătuiţi să se reîntoarcă în Moldova şi săsc închine actualului Domn. Dar tronul Moldovei mai era solicitat şi de Ştefan Bogdan, care s-a aşezat la Stambul în casa ambasadorului Angliei. Caraman aga, agentul lui Constantin Movilă la Poartă, va duce o luptă surdă contra acestui candidat, hiclean al domniei, dar scutul englez îl va ocroti contra uneltirilor de tot felul.

Constantin Movilă a domnit între 1607 şi 1611 sub tutela i mamei sale, care s-a intitulat *„Doamnă din mila lui Dumnezeu*" „voievodeasătitlu unic până acum la soţiile sau văduvele Domnilor noştri. Alături de boierii fugari în Ţara Românească, care contestau nouă domnie, unelteau alţii din Moldova, care nu agreau partida polonofilă şi amestecul direct al Doamnei în treburile statului. La Stambul vine din nou o delegaţie boierească, hicicană faţă de Constantin, care îi cere schimbarea. Aurul Elisavetei face din nou minuni şi turcii, înalţii dregători care se lasă cu plăcere corupţi, chiar dacă prin aceasta trădează interesele Imperiului, iau măturі contra boierilor veniţi cu pâra. Caraman aga va da porunci ca hiclenii să ftc bătuţi în faţa palatului divanului, pe urmă că fie arestaţi, puşi în

lanţuri şi închişi în celebra Yedy Cule, sau închisoarea „Celor şapte turnuri”.

Relaţiile polono-turce începeau însă să se încordeze tot mai mult şi în aceste condiţii aliatul virtual al Poloniei nu putea fi decât imperiul german. Radu Şerban, voievodul muntean, şi Constantin Movilă, în aceste condiţii vor fi obligaţi să se orienteze spre Curtea imperială. Radu Şerban a venit la Iaşi în calitate de fugar după năvălirea în Muntenia a lui Gabriel Báthory. Cei doi Domni încheie un tratat cu habsburgii. Tratatul a fost semnat de Domnul Constantin Movilă în mare taină şi a fost trimis cu oameni de toată încrederea peste munţi, dar s-a găsit un trădător care a adus la cunoştinţa sultanului trădarea voievodului. Pe lângă această hiclenie şi politica filopolonă a lui vodă, în momentul încordării relaţiilor polono-turceşti, contribuie la căderea lui. Padişahul hotărăşte mazilirea lui Constantin Movilă şi urcarea pe tron a lui Ştefan Tomşa, care se dă drept fiul lui Tomşa, cel care îl omorâse pe Despot vodă.

În 1611, Tomşa a urcat pe tronul Moldovei şi a fost primit bine de boierii ostili lui Constantin Movilă, care împreună cu Doamna Elisaveta *„şi cu fraţii săi au purces la Ieşi şi cu câţiva şi din boieri*, între *carii era şi Nistor Ureche*, *tatăl lui Grigore Ureche* (M. Costin). Fugarilor, declaraţi hicleni, averile le vor fi luate în beneficiul domniei. Nistor Ureche avea experienţa fugii peste hotare pentru că el s-a dovedit hiclean în mai multe rânduri. În 1612, Constantin intră în Moldova cu o oaste formată din boierii credincioşi, vistierul Nicoară Prăjescu, Dumitru Buhuş, Pătraşcu Cigolea, Ştefan, cazaci şi poloni, sub comanda lui Zolkiewski. Cei 6.000 de oşteni ai hicleanului Constantin, din punctul de vedere al lui Ştefan Tomşa, se întâlnesc la Cornul lui Sas cu adversarii, care au în rândurile lor şi pe tătarii lui Cantemir şi pe foştii căpitani ai lui Mihai Viteazul, Mârzea, Chetea, Rat. Ştefan Tomsa e biruitor

Iar nobilul polon Potocki şi Constantin Movilă cad

prizonieri. Tânărul Constantin va lupta cu vitejie şi va muri mai târziu înecat în Nipru. Au fost luaţi prizonieri mulţi boieri *„tot oameni de casa lui Ieremiai vodă”*, care au fost duşi în faţa lui Tomsa. Acesta, crud din fire, i-a acuzat de trădare şi i-a ucis pe toţi, în frunte cu logofătul \tosile Stroici, Balica Hatmanul, Chiriţa postelnicul, Miron stolnicul. M. Costin notă că *„Numai Nistor Ureche n-au vrut să vie din la menita şi asea-i sfătuia şi pre dânşii, să nu meargă, dzicându-le să José să se mai wchească domnua lui Ştefan vodă, că ac mu fiind domnia noa A, moldovenii sintu den hâre pururе la domniea noaa* lacomi. Pe Vasile Stroici, *„din casă mai vechi şi cinste decât toate casele în tară”*, Tomşa l-a iertat, dar l-a pus pe arm asul Nicorită să-l ducă să vadă, pentru învăţătură de minte, cum sunt executaţi ceilalţi hicleni. Armaşul însă nu i-a spus acest lucru şi tânărul boier, *„din hirta lui inimos* a crezut că e dus şi el la execuţie şi a avut un gest eroic, a vrut să smulgă sabia de la un ostaş şi *„să moară cu răscumpărare „*Ceilalţi au sunt asupra lui şi l-au omorât. Prizonierii vor fi executaţi toţi, *„Şi pre câţi-şi aducea. pre toţi îi omorâea, până şi în slugi şi prostime. Acela vărsă toriu de sânge s-au arătat dintâiaşdată Tomşa vodă „*(M. Costin). C.C. Giurescu concluziona faţă de acest masacru că MTomşa *avea dreptul să-i omoare, deoarece se ridicaseră împotriva* domniei pentru trădare, Domnul pedepsea cu moartea. Dar Tomşa avea şi o doză de sadism. Când boierii îl roagă să cruţe viaţa unui diac, *„că este cărturariu bun* vodă *„Au răspunsu’: Ha, Ha, Ha. Mai cărturariu decât dracul nu este altul. Şi totuşi l-au omorât şi pre acela* Călăul lui Tomsa era *„un ţigan calo. gros şi mare la trup. Acela striga de multe ori înaintea lui, arătându-pre boieri*: «*S-au îngrăşatu, doamne, berbecii, bunisântu de giunghiat*». *Ştefan vodă râde la aceste cuvinte şi dăruia bani ţiganului „*(M. Costin). Cronicarul spune că Tomşa era un tiran şi-i ura pe boieri, iar Beldiman logofătul, Bărboi vornicul, Sturdzea hatmanul, Boul vistierul, care *„erau mai toţi de casa lui”*,

oamenii doamnei prin urmare, de teama că vor fi şi ei executaţi *„îmbla în tot ceas… cu dzilele amână 9*. Pentru Miron Costin, acolo unde domneşte frica, nu poate încăpea şi dragostea şi binecuvânta ţările unde slujitorii slujesc din dragoste, nu din frică, pentru că *„frica face urâciune şi urâciunea*, că tu *de tărdziu tot izbucneşte*". El se pronunţă pentru o domnie blândă, în care voievodul să nu-şi asuprească şi osândească la moarte supuşii. În caz contrar el trădează interesele supuşilor şi o răscoală contra lui e justificată. Frica, feroaic, îndeamnă spre trădarea tiranului, conduc la hiclenirea boierilor. În 1615 boierii au făcut un complot contra Domnului şi s-au strâns cu oamenii lor la Cucuteni, de unde au cerut acestuia să părăsească tronul. Hiclenirea elitei politice este urmarea tiraniei şi a vărsărilor de sânge inutile făcute de crudul Tomşa. Boierii vicleni au atras de partea lor şi oastea ţării. Tomşa, ca să poată înfrânge răzmeriţă, a plătit dărăbanilor unguri soldele înainte şi a anunţat că angajează cu leafă mare orice târgoveţ se prezintă. La Iaşi, *„deasupra fântânii lui Păcurar*", boierii rebeli, trădători ai domniei, vor fi bătuţi. Vornicul Bărboi va cădea prizonier împreună cu fiul său şi ambii vor avea o soartă tragică. Hicleanul vornic va fi tras în ţeapă, iar fiul său spânzurat în faţa casei părinteşti. *ttPre câţişi aducea prinşi*, *pre toţi îi omorâia*, *cu mustrarea ce avea elu obiceaiu*: «*Să nu te ierte Dumnedzău*, *cu cel cap mare al tău*» „(M. Costin). Potrivit unei scrisori a cancelarului ardelean Simon Pechy, din 2 noiembrie 1615, au fost executaţi ca trădători 72 de boieri. Capetele lor vor fi umplute cu paie. Logofătul Beldiman, Sturdza hatmanul şi vistierul Boul au fugit în Ţara Românească după eşuarea răzmeriţei. Tomşa vodă îi va cere pe hicleni înapoi şi marele vizir va ordona arestarea şi extrădarea lor, pentru că era în relaţii amicale cu Domnul. Şi aceşti trădători vor fi executaţi.

Refugiată în Polonia, Doamna Elisaveta, după ce şi-a plâns moartea fiului mai mare, Constantin, s-a gândit să-l

impună pe tronul Moldovei pe cel mijlociu, Alexandru. Avea alături pe panii Wiszniewiecki, ginerele, şi pe Koreki, un viitor ginere, oaste polonă şi boierii credincioşi aflaţi în pribegie. În 1615, în noiembrie, la o lună de la răscoala boierilor împotriva lui Tomşa, Alexandru cu oastea străină intră în Moldova. C. Gane spune că pretendentul a fost întâmpinat de doi boieri moldoveni, Petre, pârcălabul de Hotin şi Gh. Balş, care i-au predat cheile Hotinului. Cei doi l-au trădat pe vodă Tomşa, rezistă la acţiunea an ţi boierească a voievodului. La Tătăreni se va da o luptă grea între hiclenii care doreau ocuparea tronului de către Alexandru Movilă şi Tomşa cu oamenii lui. Artileria Im Tomşa va înregistra o defecţiune, vă trăgea ineficace, pentru că şeful ei se va hotărî să-l trădeze pe Domn. Dărăbanii unguri, corpul omsa, rezistă foarte bine şi polonii le cer să se predea, când şansele Domnului se diminuează şi le promit în schimb viaţa, cu jurăminte sforăitoare. Dărăbanii s-au încrezut în cuvântul panilor şi au depus armele, dar polonii şi-au trădat jurământul şi o dată dezarmaţi i-au ucis până la unul. Tomşa a fugit în Ţara Românească şi de aici a mai încercat câteva expediţii în Moldova ca să srecupereze tronul, rămas acum în mâna lui Alexandru Movilă

Domnia lui Alexandru Movilă, noiembrie 1615 – august 1616, nu a durat niciun an şi a fost plină de dramatism şi de trădăn în fruntea boierilor din divan sta Nistor Ureche, cel hârşit în hiclenii şi fugit peste hotare, omul politic care ştia bine că o lovitură de stat are sorţi de izbândă după ce se uzează o vreme domnia şi apar nemulţumiri printre susţinătorii ei de până atunci. Boierii credincioşi Doamnei Elisaveta au fost răsplătiţi cu moşiile celor hicleni şi cu dregătorii. A.D. Xenopol sublinia că, *Un spirit rău se încuibase în boierimea română. Era destul ca un principe să ajungă în scaun pentru a fi combătut*" pentru că elită politică *„devenise o clasă de dregători, din una de nobili ce fusese altă dată. Dregătoriile dând acuma*

singure numele, vază şi averea, şi neputând încăpea în ele toţi boierii ţării, era destul ca un domn să ajungă în scaun spre a pierde prin neîndeplinire ceea ce câştigase prin făgăduieli. Numai lipsa de conştiinţă a nevoilor obşteşti, înghiţirea interesului colectiv de acel individual, îngrijirea numai de bună stare personală, distrugerea ideii pe care se întemeiază mersul societăţilor, explică o atare destrăbălare a boierimii româneşti. Atâta îi mai rămăsese Din vechea cunoştinţă a drepturilor sale, apărarea contra elementului străin, manifestat în lupta memorabilă contra grecilor... Se vede că tot acest simţământ duşmănos în contra grecilor împinse boierimea romană în braţele lui Constantin Movilă şi împotriva lui Ştefan Tomşa, deoarece acesta este arătat de contemporani, ca un om cu totul dedat obiceiurilor turceşti, care şi-ar fi alcătuit sfatul său numai din venetici străini, greci şi turci

Când Alexandru Movilă a intrat în Iaşi, flancat de susţinătorii lui, Wiszowiecki şi Koreki, a găsit oraşul pustiu. Locuitorii au fugit ca să-şi salveze vieţile. Nouă domnie însă nu are parte de linişte. Ştefan Tomşa prin uneltirile sale îi aţâţă pe orheieni la răzmeriţă Hiclenirea lor va fi curmată printr-o intervenţie polonă. O nouă tentativă militară a hicleanului de acum Tomşa e respinsă şi el se refugiază cu slujitorii care-i rămân credincioşi în Ţara Românească Potocki se pregătea de nuntă cu sora lui Alexandru Movilă, dar un doliu o va întrerupe. În Ajunul Crăciunului din 1615, cumnatul Domnului Alexandru, Wicsznowiecki, rutean ortodox, „ceru unui preot, după spovedanie, sfânta cuminecătură Popa, vândut partizanilor lui Tomşa, îi puse otravă în anaforă şi în vin. Durerile începură îndată, şi după o noapte de îngrozitoare chinuri. În dimineaţa Crăciunului, Wisznowiecki îşi dete duhul. Crima fiind descoperită, preotul a fost legat de-un scaun cu sârmă, s-a făcut împrejurul lui un foc mare care I-a învăluit, l-a cuprins şi l-a ars, aşa cu încetul. de i se mai auzeau încă vaietele după douăsprezece ore însă

răzbunarea Elisavetei nu folosi nimănui. Scaunul ei rămânea cu-n sprijin mai puţin *Această trădare a unei feţe bisericeşti, pe care a povestit-o C. Gane, e cumplită. Om al lui Tomsa, preotul îşi trădează misiunea, trădează cele sfinte, asasinează cu anafora şi vinul în care pusese otravă un creştin, în zi de mare sărbătoare. Un preot asasin e un lucru mai rar în istoria noastră* în primăvara lui 1616, Tomşa reveni cu oaste de la Radu Mihnea şi Skender pasă în Moldova. Curtea domnească şi marii boieri se refugiază la Hotin. Oştirile hicleanului Tomşa ajung la Hotin, dar sunt bătute. În fugă lui spre Ţara Românească, Tomşa arde Iaşul, 22.000 de case din 23.000, sau 5400 de case din 6.000, ţ *

La Xenopol. Era o trădare a locuitorilor ţării, pe care Ştefan Tomşa ca fost şi viitor Domn, după cum spera, avea obligaţia să-i apere, să-i ocrotească, nu să-i nenorocească.

Turcii au socotit că starea din Moldova a devenit intolerabilă şi interesele lor au fost trădate şi se hotărăsc să acţioneze în consecinţă. Alexandru Movilă urma să fie mazilit şi în locul lui să urce pe tron Radu Mihnea, Domnul Munteniei, iar Tomşa să fie arestat şi expediat la Stambul. Skender pasa conduce expediţia contra lui Alexandru vodă şi Potocki nu are forţe suficiente ca să i se poată opune. C.C. Giurescu notă că *„mândria împiedică însă pe fălosul comandant leah „*să ordone retragerea, cum o cereau împrejurările. C Gane afirmă că vina o poartă mândra Doamnă Elisaveta, care se «nerede în cuvântul turcilor, că vin să-i aducă confirmarea în domnie a fiului ei. Turcii însă şi-au trădat cuvântul, iar Elisaveta a fost îtişelată. Foarte târziu, un trădător de la curtea lui Radu Mihtnvine în faţa ei şi-i spune adevărul, că Alexandru a fost mazilit. Fuga e tardivă Turcii îi vor ajunge din urmă. Cad prinşi Doamna şi Domnul, fratele domnesc mai mic, Bogdan, floarea boierimii Korecki. Pe boieri îi va răscumpăra de la turci Radu Mihnea. Acum mândra Elisaveta, în drum spre robia în Stambul strigă disperaţi, tăindu-şi pletele: *„Boieri,*

boieri, ruşinatu-m-au păgânul/” Doamna e turcită silit şi Alexandru şi Bogdan au de ales între renegare sau moarte. Vor deveni renegaţi, trădători ai credinţei creştine. C. Gane spune că ex Domnul Alexandru va muri în curând după renegare, ca urmare a unei infecţii în urma operaţiei de circumciziune. Bogdan Movilă Turcitul va ajunge capigibase. *„La această ocară*, afirma Miron Costin, *au sosit casa lui Ieremia Vodă*; *şi poate hi pentru răutăţile* (*doamnei Elisaveta*) *că era o femeie răpitoare*, *precum spun*, *şi de vreme ce şi pre cumnatu-său*, *presimeon Vodă ea l-au otrăvit* (*de va fi aşa*) *t şi de frica lui Dumnezeu depărtată*

Trădarea în Ţara Românească până la Matei Basarab

Acţiunea conjugată polono-turcă împotriva lui Mihai Viteazul va duce la înscăunarea în Ţara Românească a lui Simeon Movilă, pe care Poarta cu mare repeziciune îl va confirma. Baza politică internă a lui Simeon vodă o constituie în primul rând un grup de boieri munteni hicleni, pribeţi de multă vreme în Moldova, în frunte cu Dan Danilovici şi Vintilă Bengescu. Ei l-au trădat pe Mihai, deoarece nu au fost de acord cu formula să autoritară şi războinică, cu linia lui politică. Erau adepţii regimului aristocratic de sorginte moldo-polonă şi ai ideii unirii dinastice a Munteniei şi a Moldovei în folosul Movileştilor. Alte „cadre politice” care l-au susţinut pe Simeon au fost boierii moldoveni, sosiţi cu el în tară. Dumitrache Chiriţă Paleologul, cumnatul lui Ieremia Movilă va deveni în decembrie 1600 mare postelnic, iar dregătoria de mare ban va fi dată lui Nestor Ureche, cel hârşit în hiclenii şi pribegii. Boierimea munteană nu a văzut cu ochi buni această suprapunere a boierimii moldovene peste ea. Boierii din Ţara Românească consideră o trădare a intereselor lor acest comportament de cuceritor, pe care Simeon şi Zamoyski îl afişează aici, vrând să ridice o nouă clasă nobiliară din elemente străine.

Singurul fost mare dregător al lui Mihai Viteazul,

căruia Simeon i-a acordat de la început încrederea, a fost Dumitru din Cepturi. Teodosie Rudeanu va deveni membru al sfatului domnesc mai târziu, în mai 1602. Simeon se temea de trădarea boierilor lor care îl susţinuseră pe Mihai. Cu Buzeştii care au rămas în tară şi i S-au închinat formal, relaţiile noii cârmuiri au fost mereu tensionate. Erau cei mai puternici boieri şi nici Simeon vodă nu credea în sinceritatea actului omagial făcut de ei. Dan Zamfirescu spune totuşi că Buzeştii îl trădează pe Mihai. S-au supus ca să câştige timp şi să nu-şi piardă vieţile şi averile. Dacă totuşi au trădat pe cineva, nu pe Mihai l-au trădat, ci pe Simeon. Faţă de acesta se vor hicleni, atunci când îşi vor călca jurământul de credinţă şi vor dezlănţui răscoala.

(Că Buzeştii nu l-au trădat pe Mihai, ci mai degrabă a fost o înţelegere a lor cu voievodul înfrânt, abandonat, o dovedeşte şi o scrisoare din 1605 a lui Radu Şerban: *„Astfel iar a strâns oaste Mihai vodă; atunci a avut multă greutate şi nevoie din pricina luptei şi în aceea nevoie răposatul Mihai voievod nu a putut să găsească de nicăieri să ia bani cu împrumut. Într-aceea cinstitul dregător al domniei mele Jupân Preda mare ban, a împrumutat pe Mihai voievod cu 67.000 (aspri) şi încă i-a dat şi un cal bun şi a numărat banii atunci chiar Bârcan vistierul"*. Dacă trădezi, nu dai bani cu împrumut şi un cal! Udrea Băleanu, în lupta de lângă Curtea de Argeş *„de trei ori"* s-a *„lovit bărbăteşte cu noi"* (*polonii*). El, împreună cu alţi boieri mari, în *„a 12-a zi de luptă „*se va închina la Piteşti lui Simeon Movilă. În scrisoarea pe care i-o adresează acestuia arăta că: *„... şi eu sunt fiu de boier din această ţară şi am moştenire şi avere în această tară şi Dumnezeu a dat tara în mâinile Mariei vostre"*. Udrea Băleanu şi restul boierilor s-au închinat dintr-o necesitate imperioasă, pentru a-şi păstra controlul asupra resurselor economice ale domeniilor şi evident vieţile, în condiţiile în care o rezistenţă prelungită nu ducea la nimic. Execuţiile lui Udrea din Băleni şi Negrea, acuzaţi de hiclenie de către

Simeon vodă, vor precipita lucrurile *„Letopiseţul cantacuzinesc „*cuprinde următoarea informaţie: *Atuncea Buzeştii văzând atâta răutate, n-au mai pună răbda, ci au fugit peste Olt*! *A Craiova. Şi în grab au strâns ostiU Mehedinţilor şi numaidecât s-au învârtejit înapoi la Simeon voda iar el prinzând de\peste n-au putut sta împotriva lor ci au dat dosul a fugi. Buzeştii încă dupre dânşii găsindu-i, lovindu-i*, l-am *rău i-au tăiat. Şi de abiia Simeon\>odă cu puţinei oameni au scăpat H* încercarea de revinire a lui Simeon cu trupe moldoveneşti, polone şi tătăreşti e respinsă de marele paharnic Radu Şerban, viitoru, Domn. Conducerea ţării o va prelua o locotenenţă domneasca formată din Radu, Preda şi Stroe Buzescu, Stoica Râioşeanul şi Andronic. Răscoala s-a sincronizat cu pregătirea lui Mihai de recucerire a Transilvaniei. Buzeştii s-au ridicat şi cu „haiducii" corp de mercenari care a trebuit plătit. Pentru recompensarea lui „Rat Ianoş", un comandant de mercenari, Buzeştii i-au dat un sat care a aparţinut lui Mihai. *C*. Rezachevici a susţinut că ridicarea Buzeştilor s-a făcut *„din iniţiativa lor, urmând propriile interese. Şi nu în legătoră cu Mihai*". Cu alte cuvinte, hiclenirea lor faţă de domnia lui Simeon vodă e rezultatul unui joc politic propriu, al unei decizii personale. C. Rezachevici, care crede într-o trădarea Buzeştilor fată de Mihai, consideră răscoala din 1601 ca o tentativă De anulare a efectelor vechii hiclenii. Răsturnându-l, din iniţiativa proprie pe Simeon, trădându-l altfel spus şi înfăptuind o lovituri de stat în favoarea lui Mihai, implicit erau absolviţi de păcatele anterioare, Mihai fiind nevoit să-i ierte, din moment ce i-au oferit Ţara Românească pe tavă. Instituirea „locotenenţei domneşti demonstrează că acţiunea Buzeştilor a fost în beneficiul lui Mihai Viteazul, altfel boierii victorioşi puteau înscăuna alt Domn. Lovituri contra lui Simeon se produce după ce Zamoyski i-a ordonat lui Tamowski să plece cu grosul trupelor polone în Ardeal, în sprijinul lui Sigismund Báthory. Simeon catalogheză

plecarea acestuia ca o trădare şi spune că *„neluând în seamă primejdia, ce ar fi putut cădea asupra mea după plecarea sa, s-a dus cu oastea în ţara Ardealului, nelăsându-mi decât 300 de călăreţi cazaci, şi aceştia ca vai de ei. Aşadar duşmanii mei, Buzeştii, văzând că lângă mine nu-i putere pentru respingere, m-au alungat din ţară…* „Momentul fixat pentru hiclenire e bine ales şi lovitura de stat are toate şansele de reuş. îl c C.G. urescu crede într-o strânsă coordonare Mihai-Buzeşti în răsturnarea lui Simeon.

După asasinarea lui Mihai boierii munteni au trimis o delegaţie la Basta cu propunerea de a alege ca Domn în Ţara Românească pe Stroe Buzescu, fidel imperialilor şi agreat de boierime. „Locotenenţa domnească" trebuia să ţină seama şi de opţiunea Porţii, care-i dăduse steag de domnie lui Simeon. Mungându-l pe acesta, boierii şi ţara se aflau pe o poziţie de trădare lată de interesele Porţii, de voinţa ei. O nouă solie ia drumul Stambulului. Care ameninţă că dacă nu i se dă *„domn dintre fiii domnilor lor", atunci de bunăvoie. Toţi ne vom lăsa tăiaţi de sabie şi vom da ţara nemţilor şi ne vom alege domn de la ei, iar lui Simeon voievod nu ne vom închina* Este un act de mare curaj care demonstrează şi o conştiinţă politică dezvoltată. Ei vor lua un Domn din Muntenia şi nu se tem de aşezarea lor pe o poziţie de trădare a intereselor şi voinţei Porţii şi riscă chiar un război, din care nu exclud nici posibilitatea tăierii lor de sabia turcească. Sultanul care vrea să curme amestecul polon în Ţara Românească, îi dă tronul lui Radu Mihnea. Chiar atunci însă, Simeon Movilă are o nouă intervenţie militară, înaintează spre Bucureşti şi reocupă scaunul de la Târgovişte. Buzeştii şi partizanii lor se retrag la Cârstineşti şi-l aleg Domn pe paharnicul Radu Şerban, în noiembrie 1601. Stroe Buzescu pleacă în solie la Viena şi Praga, în decembrie 1601, pentru recunoaşterea alegerii noului Domn de către imperiali. Recunoaşterea e înţeleasă implicit şi ca un viitor ajutor militar, în condiţiile în care

Simeon nu renunţă la domnia Munteniei şi sultanul» 1

A numit pe Radu Mihnea.

Radu Mihnea a încercat de la Giurgiu o acţiune militară repetată spre a intra în posesia tronului conferit de sultan, dar a întâmpinat rezistenţa îndârjită a lui Simeon. Turcii nu-i dau sprijin suficient lui Radu Mihnea, pentru că nu vor o ruptură bruscă cu Polonia care îl sprijină pe Simeon. Radu Mihnea va lua contactul cu Buzeştii, care sunt de acord să-i susţină cauza. L-au trădat deja pe proaspătul ales la tron, Radu Şerban ori Buzeştii au făcut un abil toc politic; au vrut să scape ţara de Simeon şi polonii lui cu ajutorul chiar al candidatului Porţii şi pe urmă să-l elimine şi pe el? Mihnea mu a putut să se menţină în centrul ţării şi a ajuns la Strehaia. Aici va avea alături de el pe Vintilă Corbeanu şi Stoica din Strâmbi, fost membru al Jocotenenţei domneşti". Stoica este foarte apropiat Buzeştilor şi are pe lângă Mihnea dubla misiune de ajutor, control şi informaţii către ei. Radu Mihnea era omul turcilor, pus de ei şi domnia sa ar fi însemnat că Ţara Românească ar fi intrat în orbita otomană, ceea ce evident contravenea intereselor imperiale. Jocul Buzeştilor putea fi interpretat şi ca o sensibilizare a împăratului faţă de Ţara Românească, care nu voia să părăsească tabăra creştină, dar pentru această era nevoie de ajutor de la Rudolf al II-lea. Buzeştii au trădat poate încrederea lui Radu Mihnea, dar nu interesele ţării şi ale coaliţiei creştine antiotomane.

Radu Mihnea va fi înfrânt de Simeon Movilă la Creţeşti, lângă Craiova, la începutul lui martie 1602, de oastea comandată de Potocki şi Nestor Ureche. Radu Mihnea a avut alături pe Stoica şi boierii credincioşi partidei Buzeştilor. Stoica, retras în munţi, face apel la Radu Şerban şi la imperiali, de unde rezultă clar jocul politic subtil al Buzeştilor, care frizează pe alocuri şi trădarea. În vara lui 1602, Radu Şerban, cu sprijin de la Basta şi cu aportul masiv al Buzeştilor, reuşeşte să îl alunge pe Simeon Movilă din Muntenia.

Ocupaţia militară a Ţării Româneşti, pentru că în fond asta a şi fost domnia lui Simeon Movilă, jafurile lefegiilor străini, care l-au prădat până şi pe Teodosie Rudeanu, unul dintre puţinii dregăton ai lui Mihai Viteazul care a aderat sincer la tabăra Movileştilor, a făcut mult rău. Este astfel explicabilă imensă bucurie a lui Preda Buzescu la auzul veştii că Simeon a murit. El va răsplăti împărăteşte pe Petru din Plăviceni care i-a adus vestea.

Radu Mihnea este şi el îndepărtat de la competiţia pentru tron de către Radu Şerban care rămâne singur Domn. Proclamarea lui Radu Şerban de către boieri ca domnitor se face în spiritul vechiului drept de alegere al succesorului şi „Stările" ţării dau de înţeles sultanului că nu trebuie decât să ratifice voinţa elitei politice. Concepţia otomană este alta; Poarta investeşte pe candidatul la domnie după criteriile ei, un Domn care să nu trădeze interesele împărăţiei şi să execute întocmai poruncile, iar boierii, „Stările", au au altceva de făcut decât să-l primească pe cel numit, să i se închine şi să nu-l hiclenească. Cele două concepţii succesorale la domnie vor marca o luptă acerbă în secolul al XVII între turci şi factorii politici răspunzători din ţară. Radu Şerban e ales de marea boierime şi ostaşi, ca să împiedice *„răutăţile şi robiile* cum spune cronică, adică pentru a păstra privilegiile clasei conducătoare şi a îndepărta intervenţia străină.

În 1603, Radu Şerban este solicitat de Basta să îi dea ajutor *contra lui Moise Szekely, trădătorul lui Mihai Viteazul, care-l silise să* se *refugieze la Gherla. Nobilimea ardeleană care îl trădase pe Mihai, îl va trăda şi pe Basta şi pe împărat. Moise va fi bătut şi ucis. Radu ar fi putut ocupa Ardealul, ca odinioară Mihai, dar nu avea îndrăzneala necesară. Rudolf al II-lea îi confirmă domnia Ţâni Româneşti şi îi dă şi un steag. Atât*! *Xenopol spune că* „Nemţii însă întrebuinţează pe Radu Şerban ca pe un simplu instrument al politicei lor, când în contra turcilor şi

a tătarilor, când… în contra *transilvănenilor*

În 1604, principe al Transilvaniei va fi proclamat de nemeşi Ştefan Bocskay, unchiul lui Sigismund Báthory. El îi sprijinea pe Movileşti şi se pronunţase contra imperialilor. În 1606 Bocskay avea să piară prin trădare, otrăvit. În 1608, principe e proclamat Gabriel Báthory, nepotul lui Ştefan Báthory, fostul rege al Poloniei. Gabriel Báthory se hotărăşte în plină iarnă, în 1610, să atace Ţara Românească. Domnul ar fi fost cu siguranţă luat prizonier, dacă judele sas din Braşov, Mihail Weiss nu l-ar fi trădat pe invadator, şi nu ar fi trimis peste munţi, în grabă mare şi m şi mai mare taină, un curier. Gabriel Báthory, pe cât de frumos, pe atât şi de nebun, a profanat bisericile, a schingiuit populaţia, a scos morţii din morminte, a trădat învăţătura creştină şi a făcut ceea ce nici turcii» Nu au făcut. Intrat în Târgovişte îşi va lua titlul de principe *„al Transilvaniei şi Valahiei Transalpine”*. Sultanului îi va trimite o solie prin care îi va cere fără teamă de ridicol domnia Munteniei pentru sine. Turcii însă îi dau tronul lui Radu Mihnea. Refugiat în Moldova, la Roman, Radu Şerban, împreună cu vodă Constantin Movilă încheia un tratat cu imperialii. Domnul Şerban revine cu o o «te nouă, în Muntenia, îl alungă pe Mihnea, hiclean în faţa domniei sale şi rapid trece în Ardeal, unde-l bate pe Gabriel Bathorv intervenţia turcilor care-l socotesc hain duce la căderea lui R Scrban, şi astfel e silit să ia calea pribegiei spre Viena.

Fiica lui Şerban, Anca, se va mărita în 1618 cu Nicolae Pătraşcu, fiul lui Mihai Viteazul. În 1608, Nicolae Pătraşcu se afla în Braşov, fugar de la Curtea imperială a lui Rudolf al II-lea, cu gândul de a intra în Ţara Românească ca să ocupe tronul. Avea alături un grup de boieri credincioşi care-l susţineau. Radu Serbau îi va cere lui Gabriel Báthory să aresteze grupul de complotişti şi acesta se va executa. Îi va aresta pe Pătraşcu, pe logofătul Stoichiţa şi pe încă 24 de boieri. Domnul a cerut

extrădarea hiclenilor, care potrivit lui D. Todiţa, autorul monografiei *„Pătraşcu cel Tânăr fiul lui Mihai Viteazul”* au fost iertaţi C. Gane spune însă că Radu Şerban l-ar fi însemnat la nas pe Pătraşcu, ca să nu mai ridice pretenţii la tron. Oricum, cei doi se vor împăca, din vreme ce Pătraşcu se va căsători cu Anca şi împreună vor mânca pâinea amară a exilului. Pătraşcu şi Radu Scrban vor avea o aventură în 1616, Când vor organiza o expediţie pe cont propriu, pentru recuperarea tronului. S-au hiclenit faţă de Domnul în scaun şi au fost respinşi de Skender Pasa.

Radu Mihnea a avut o primă domnie în Ţara Românească între 1611 – 1616. Era fiul renegatului, trădătorului credinţei creştine străbune, Mihnea Turcitul. Boierii vedeau în Radu Mihnea un *domn turc „*şi-l acuzau că ocroteşte pe turci, face moschei şi strânge lângă el pe fraţii şi surorile de lege păgână. Boierii din partida lui Radu Şerban îi vor scrie în 1614 Domnului aflat în exil că *„În ţara* Noastră acum strigă hogea, că-şi ţine acest domn (Radu Mihnea) fraţii şi surorile în casă cu el şi sunt turci… Şi robii cari au scăpat de prin catarge (galere) şi de printr-alte robii, măcar de la Mihai Vodă, domnul cine este în ţară el (în dă turcilor… *„I se cere lui Radu Şerban să îl înştiinţeze pe împăratul creştin ca să vie cu oaste şi să-i scape „*căci inima noastră nu poate suferi cu păgânii” *Cronica lui Radu Popescu mai adaugă un motiv al nemulţumirii boierilor munteni faţă de domnia lui Radu Mihnea*: „că aduse pre mulţi (greci) de-i cinstise şi-i miluia; ci boierii rumâni, aceştia văzând, nu le-au fost pă voie; precum de multe ori, la mulţi domni, s-au făcut răzmeriţă şi tulburare pentru răotatea grecilor *Datorită* pătrundem masive a elementelor greceşti, care vor concura clasa politici băştinaşă, se va produce în timpul domniei lui Radu Mihnea o reacţie boierească antigrecească, care va lua forma unui complot anti domnesc. Elita politică valahă s-a considerat trădată de Domn şi astfel un grup de 9 boieri a apreciat hiclenirea lor ca o salvare a ţării. Cei 9. În frunte

cu Bărcan, fost mare stolnic al lui Radu Şerban

*» *

Vor face un complot pentru a-l ucide pe Domn. Din punctul de vedere al domniei, acţiunea lor e un act de înaltă trădare, dar dintr-al boierilor e unul justiţiar, pentru că trădător e considerat vodă. Radu Popescu scria: „numai un boier, anume Bărcan… acesta nu s-au odihnit, ci s-au mai găsit şi alţi opt boiari asemene lui t de făcea sfat în taină să omoare pă Radul vodă şi să facă domnu' pă un Mihai cămăraş. Acestea înţelegându-le Radul vodăt au apucat el mai naintet de i-au prinsu, şi le-au tăiat capeţi le tuturor" *Radu Popescu va veni imediat şi cu următoarea precizare*: „Însă – această rădicare ce au fost să se rădice, n-au fost pentru alt… ci pentru mândri ia şi răotatea grecilor în dregătoriile din Ţările Române elemente greceşti au intrat încă din timpul lui Mircea cel Bătrân, care a avut un logofăt pe nume Filos. Vistierul Kirakola al lui Ştefan cel Mare era şi el grec. La fel erau Iane *şi* Androanic Cantacuzino din timpul lui Mihai Viteazul şi Dumitru Chintă Paleologui, ruda Movileştilor. Greci au fost şi primii mitropoliţi, Iachint, Critopol, Antim şi Hariton ai Munteniei. Nifon vine în timpul lui Radu cel Mare cu mai mulţi călugări greci. *Ei devin* egumeni în mănăstirile noastre. Influenţa greacă va duce şi la practică închinării unor mănăstiri la Muntele Athos. În secolul al XVI-lea, în Ţările Române, e un numeros grup de negustori greci, mai ales gelepi, greci. Când tronurile sunt scoase la Stambul la mezat, grecii devin creditorii domniei şi ca să fie siguri că îşi primesc împrumutul *şi dobânzile* aferente se aşază în ţară, *unde* obţin şi *dregătorii*. *Între boierimea* română şi *greci se* ajunge la legături *de rudenie*. *O fiică a* lui *Mircea* Ciobanul se va căsători cu *fratele* lui *Mihai Catnacuzino* (Şeitanoglu), *alta cu* Stamatie, *nepotul Patriarhului de Constantinopolf Ioasaf*. Alexandro al II-lea a fost căsătorit cu *greco-italianca* Ecaterina Salvaressos, Iancu Sasu cu *Maria* Pa/colog, *Petru Şchiopul* cu Mâna Amirali din

Rhodos. Rudele domneşti prin alianţă vor dobândi nun dregătorii la Curte. Multiplele legături cu spaţiul elen, religios economice, matrimoniale, au făcut ca aceste elemente să ajungi noi şi să obţină poziţii tot mai importante în biserică, corner; dregătorii. După 1600, penetraţia greacă devine alarmantă, domnia lui Radu Mihnea confirmă acest lucru. Odată cu grecu vine în spaţiul nostru şi mentalitatea, psihologia, felul de a fi îl grecilor, cu părţile bune, dar mai ales cu cele rele. Sub influenţi lor, trădarea devine o artă, un mod de a trăi. În timpul lui Radu Mihnea a avut loc prima răscoală antigrecească şi frământările au ţinut până la domniile lui Vasile Lupu şi Matei Basarab, care au ajuns la tron tocmai ca urmare a acestei reacţii. Una din cauzele decăderii morale din secolul al XVII-lea din Ţările Române, arăta V. Drăghicescu, a fost şi această influenţă negativă grecească care stă sub pecetea trădării.

Radu Mihnea, deşi ajuns pe tron cu sprijinul turcilor şi considerat omul turcilor, îi va trăda. I-a dat de ştire lui Gabriel Báthory că osmanlâii îi vor pieirea şi că vin cu forţele conjugate ale Ţării Româneşti şi Moldovei în Transilvania. L-a sfătuit să nu opună rezistenţă şi să fugă, dar principele nebun nu a ascultat. S-a închis în Oradea şi aici nişte ostaşi trădători care au aparţinut corpului de mercenari al haiducilor, l-au asasinat. De organizarea complotului, ce urmărea uciderea lui Báthory, a fost suspectată Curtea imperiali de la Viena, care se orientase spre Gabriel Bethlen.

Radu Mihnea va fi numit în 1616 ca Domn în Moldova, şi va deveni după tiranul Tomşa, *„omul reconcilierii*

Pe tronul rămas liber, boierii munteni l-au solicitat pe Gavriil Movilă, fiul lui Simeon, care se afla în Polonia, dar *„aflându-se* Alixandru vodă Iliiaş la Poartă, cu bani, cu prieteni, s-au întorsu socotelile turcilor dentâi, sii-au dat lui domniia. Iar Gavril voda t *au purces de s-au dus la*

Poartă, măcar că ţara îl vrea, şi toţi boiarii, şi nu vrea să-l lase să se ducă, zicând că vor da bani şi w face pă turci de va fi el, iar nu altul...” (Radu Popescu) Gavnil Movilă însă nu a vrut să se împotrivească opţiunii Porţii, dar important rămâne aspectul corupţiei, pentru că boierii ştiu că daci plătesc şi mituiesc pe demnitarii otomani, pot avea câştig de cauzi

Din 1616, pini în 1618, Alexandru Iha? Va fi Domn al Tir. I Româneşti. După ce s-a împrumutat cu mari sume pentru a cumpăra tronul, când a venit în ţar. *aduse mulţi greci cu dânsul, îl cu ce mai era mai înainte aicea, să făcuse o grămadă*”, spune Radu Popescu. Mulţimea grecilor – inclusiv socrul domnesc lanake Catargiu – crează o puternici nemulţumire printre boieri şi ei se consideri din nou trădaţi în interesele, speranţele lor. Se organizează un complot în frunte cu Cârstea vornicul, la care mai participau şi Lupu paharnicul, Spătaru, Buzdugan, boieri mari care au ca plan să-i taie pe greci. Domnul afli de biclenia boierilor de la nişte lefegii sârbi şi bulgari, angrenaţi poate şi ei în complot, dar deveniţi mai apoi trădători. Pentru că a trebuit să plece alături de Skender pasa contra polonilor, vodă a amânat pedepsele. Paharnicul Lupu, Spătaru şi Buzdugan după ce află că au fost trădaţi, profită de răgazul ivit şi fug în Ardeal. Cârstea şi ceilalţi hicleni ai domniei care au rămas, au negat cu jurăminte şi blesteme cumplite orice implicare în complot, dar capul lui Cârstea va cădea. Acuzat de hiclenie i se confiscă în beneficiul domniei şi averile. În 1618, complotiştii, hiclenii fugiţi în Ardeal, intră în ţâră cu forţe importante şi Ilias, ca şi scape, fuge la Brăila *„mai gol. Jară manta*”. Relatează Matei al Mirelor. Mercenarii l-au trădat pe vodă şi-au trecut de partea complotiştilor pentru că nu şi-au primit lefurile şi singură scăpare în atari condiţii a fost fuga. Intrarea lui Lupu în Bucureşti va însemna un masacru contra grecilor, un veritabil pogrom. Au căzut sub tăişul sabiei boieri, negustori şi chiar un

arhiereu. Grecii, consideraţi vinovaţi de toate relele, intriganţi, mincinoşi şi trădători, vor fi cumplit jefuiţi. Buzdugan s-a arătat de o mare ferocitate. Răzmeriţa boierească, hiclenirea către domnie, va determina Poarta să-l mazilească pe Alexandru Iliaş.

Gavriil Movilă (1618 – 1620) a fost dorit de boieri de mai mult timp şi la venirea lui toţi se bucurară*". Radu Popescu povesteşte că Gavril Movilă a fost solicitat de Skender să-i dea» jutor militar în campania din „*Ţara Leşască*" şi că atunci vodă* vrând să răsplătească Lupului, şi lui Buzdugan, pentru răotătile tflkuse târai. Când au scos pă Alixandru vodă den domnie, au socotit să i ducă molcomind, să-i dea în mâinile pasai. Ci cu cuvinte *blânde i-au boierit*; *pă Lupu l-au pus spătar mare*, *pă Bzugon sârdar*; *carii bucurându-se mergea cu domnul la oaste şirtu ştiiQ ce li se găteşte*... „în satul Ciocăneşti, Skender pasa îi va trage în ţeapă pe cei doi boieri, capii hicleniei contra lui Alexandru Iliasăi a suitei sale. Prin această faptă, Gavril Movilă i-a trădat pe Lupul, Buzdugan. I-a boierit, i-a păcălit şi i-a dat pe mâna turcilor. Se temea poate de cei doi pe considerentul că cine trădează o datăun

Domn o va face şi a doua oară?"

În 1623, pe tron se află Alexandru Coconul, fiul lui Radu Mihnea. În timpul domniei lui *„călăraşăi den Măneşti, de k Gherghiţa, de la Ploieşti, den Rusăi-dă-Vede, ce neşte nebuni (pn>cum dă multe oh au făcut), s-au sculat asupra domnului să-l scoată den domnie. Boiarii încă le-au prinsu veste, şi au făcut gătiri mai bună; şi s-au lovit la Măneşti; şi i-au biruit pă călăraşi, şi i-ctu risipit, şi. pe carii au fost pricina aceştii rădică îi, pă urmă aflându-i, i-au omorât"* (Radu Popescu). Răscoala armatei contra domniei, hiclenia cu alte cuvinte, e urmarea unei situaţii economice grele şi a unei fiscalităţi împovărătoare.

Boierii se grăbesc să înfrângă răzmeriţa şi instigatorii, capii hiclenilor, sunt arestaţi şi executaţi.

Ostaşii sau slujitorii domneşti s-au mai revoltat, după cum arată cronică, pe motivul, se presupune, al neplăţii lefurilor sau al opresiunii financiare. Revolta călăraşilor din timpul lui Alexandru Coconul are proporţii mai mari şi cuprinde mai multe centre, reşedinţe ale steagurilor. Pentru domnie, răscoala armatei este un grav incident. Dacă chiar oastea, călăraşii, vrea să-l scoată pe vodă din scaun, trădează instituţia domniei şi aceasta înseamnă existenţa unei crize profunde interne. În aceiaşi vreme, peste Olt, se ridică contra lui vodă, un pretendent, Paisie, hiclean care alături de partizanii lui, *„lotri”*, vrea să se înscăuneze Domn. Şi acest trădător, complotist contra lui Alexandru Coconul, va fi înfrânt de boieri. Boierii au deci posibilităţi militare destul denian, din vreme ce îi *„risipesc „*şi pe călăraşi şi pe Paisie cu susţinătorii lui. De forţa lor economică şi militară domnia trebuie evident să ţină seama în cârmuire. Dacă nu intervenea elita politică, Alexandru Coconul ar fi fost răsturnat sau ucis. Boierii însă nu l-au trădat ceea ce denotă că au avut interese mari în a-l menţine pe adolescent în scaun. Vodă desigur că nu ieşea din cuvântul lor Regimul nobiliar s-a impus, în dauna instituţiei domniei şi dacă dispărea şi concurenţa grecească, boierii se puteau considera satisfăcuţi.

Tulburările din ţară îi fac pe turci să-l mazilească pe Alexandru Coconul. Deşi s-a căsătorit cu Smaranda, fiica bogatului şi influentului grec Scarlat Saegiu, Alexandru Coconul nu va primi de la socru sprijinul aşteptat. Acesta s-a orientat spre un rival, Alexandru Iliaş, fostul domnitor Semnificativ pentru moravurile timpului este aportul socrului lui Alexandru Coconul la înscăunarea lui Iliaş, pe care l-a împrumutat cu banii necesari cumpărării tronului că se trădau interesele ginerelui nu conta, din vreme ce Scarlat era în câştig curat.

*În timpul domniei lui Leon vodă, birurile extrem de grele crează o situaţie explozivă „*spartu – s-au toate judeţele de peste Olt, fugind care încotro au putut*”*, *nota*

*cronică. Reacţia marii boierimi în urma dezastrului economic şi a consecinţelor prezenţei masive a elementului grec în ţară a fost fuga în Ardeal, ceea ce însemna în fond o hiclenie. La 27 octombrie 1630, au fugit boierii olteni, Aslan vornicul, Gorgan spătarul, Barbu paharnicul Brădescul, Mihai spătarul Coţofeanul, Dumitru slugerul Filisanul, Mitrea vistierul şi mulţi alţii, în cap cu Matei aga din Brâncoveni. Un exod atât de masiv al marii boierimi oltene, hiclenirea aceasta în masă l-a pus pe Leon vodă într-o situaţie extrem de critică. Era clar că trădătorii domniei vor unelti din străinătate şi vor lua legătura cu boierii rămaşi în tară pentru realizarea unei lovituri de stat, răsturnarea Domnului. Principele Transilvaniei, Gheorghe Rakoczy, alături de nobilimea maghiară, i-au primit bine pe fugarii hicleni ai domniei, şi ei şi-au strâns repede o oaste pentru o intervenţie militară în Muntenia Atunci, scrie cronicarul, „*Leon vodă, văzând că au fugit atâta boierime, şi temându-se dă niscareva amestecături, să nu să facă, în multe rânduri au trimis cărţi la dânşii, cu jurământ, ca să vie în ţară, că nu le va face rău; şi n-au vrut să vie. Trimis-au şi pă părintele Theofil episcopul, şi pă Hrizea vornecul, cu cărţi, la dânşii, să vie, ci iar n-au vrut să vie, ci au cerut de la craiu şi de la Zolomi oşti ajutoru, să vie să scoată pă Leon vodă den tară; şi le-au dat9*Leon vodă le va trimite în trei rânduri „*cărţi*” cu* Jurăminte de *iertăciune* „şi cu promisiuni de boierie fugarilor, dar fără folos t drept că Domnul promitea iertare hiclenilor. Dar nu o dau 5 întâmplat ca fugiţii întorşi şi fie aşteptaţi nu cu îmbrăţişări domneşti ci cu sabia călăului. În plus nu putea fi vorba de o reconcilie pentru că boierii care l-au trădat pe vodă au făcut-o pentru ci programul lor politic nu concordă cu cel afişat de domnie. Ion Sârfe în *Relaţiile externe ale lui Matei Vodă Basarab*”, preciza că Leon a venit în ţară însoţit de numeroşi greci şi că dintre *„aceştia şi-a ales curtenii, lor le împărţea şi le vindea primele demnităţi ale ţării. Aceştia, la rândul lor făceau un*

adevărat comerţ cu majoritatea celorlalte dregătorii pe care le concedau în schimbul unor mari dobânzi conaţionalilor lor ce mişunau prin ţară… Grecii lui Leon au făcut cele mai mari rele în Muntenia. Înlăturând toate «obiceiurile ţării» şi «bunele rânduieli», ei aduc «legi rele şi apăsătoare, mărind unele dări fără măsură». Prin cadourile şi uneltirile lor, prin denunţurile false şi suspiciunile faţă de boierii ţării, ei l-au înstrăinat pe domn de aceştia, ţinându-l la distanţă de treburile guvernării, «pentru a putea distruge şi prăda ţara cu atât mai liberi, după dorinţa lor» Boierii munteni, prin faptul că grecii dobândeau moşii întinse şi mănoase şi înalte dregătorii, se simţeau concuraţi şi prin aceasta trădaţi de Domn, care avea obligativitatea de a-şi ocroti, apăra, supuşii.

A patra solie trimisă de Leon vodă ca să aducă împăcarea cu boierii hicleni îi găseşte pe aceştia la Târgu Jiu, veniţi în fruntea unei armate. Logofătul Radu din Desa, conducătorul soliei, îl trădează şi el pe Leon şi se alătură taberei hiclenilor. Într-o primi confruntare, luptă de avangardă cu boierii trădători, spătarul Mihai e înfrânt în august 1631 la Ungureni. Când a văzut că pericolul creste, Domnul şi-a strâns toată armata şi a plătit lefurile înainte, că nu cumva lefegii să-l trădeze şi în marginea Bucureştilor, *„deasupra viilor, din jos de mănăstirea Mihai Vodă”*, se întâlneşte cu oastea hiclenilor. Va fi victorios iar cei căzuţi prizonieri vor avea cu măria să o neplăcută întâlnire. Preda Brâncoveanul, nepotul lui Matei aga şi logofătul Radu din Desa, au fost şi ei prinşi, dar Leon *„nu le-au/acut niciun rău, numai i-au pus de au dat bani mulţi99* precizează cronică. Domnul a iertat pe unii trădători contra răscumpărării cu bani grei a păcatului comis. Însă nu toţi boierii prinşi au această şansă Au fost ucişi ca hicleni Adam Banul şi Preda Floricoiul din Greci, ginerele lui Mihai Viteazul. Nuşa armaşul a fost *„înţepat”*, adică tras în ţeapă. Leon vodă trimite apoi sultanului 40 de prizonieri dintre lefegii unguri veniţi cu viclenii din Ardeal.

Matei aga şi alţi partizani de ai săi au izbutit să scape şi să se refugieze la Tismana, de unde au trecut din nou munţii în Ardeal. *„Gonacii"* trimişi de Vodă, banul Boul şi Nedelco Boteanul nu i-au putut prinde. După aceasta *„Leon vodă iar au mai trimis la boiarit să vie la casele lor, şi dentr-înşâi au venit, iar dentr-înşâi au rămas Matei aga* Vedem că tabăra fugarilor trădători a cuprins şi... trădători. Trădătorii trădătorilor au dat ascultare cererii domneşti de reîntoarcere şi au crezut în jurămintele de iertare. Au făcut acest gest pentru că Leon vodă le-a împlinit programul lor politic pentru care se revoltaseră şi deveniseră hicleni. La 2 august 1631, Domnul a dat un act solemn, un aşezământ împotriva grecilor, măsură necesară pentru a putea ţine alături pe dregătorii care îi mai rămaseră şi armata de ţară, dar şi pentru a dezbina tabăra transfugilor. Nu i-a fost uşor lui vodă să facă un asemenea gest prin care îşi trăda prietenii şi susţinătorii – însăşi soţia sa era grecoaică – dar înaltele raţiuni de stat o cereau, în document Domnul arată că a strâns *toată ţara, boiari mari şi mici, şi roşii şi mazălii şi toţi slujitorii"* deci a făcut o adunare de *„Stări"* şi *„văzând toţi atâta sărăcie şi pustiire ţării"* a căutat să afle *„de unde cad acele nevoi pre* ţară M. Şi atunci *„Aflatus-au şi* s-au *adevărat cum toate nevoile şi sărăcia ţării se încep de la grecii streini, carii amestecă domniile şi vând ţara fără milă şi o precupesc pre capete asuprite (dobânzi mari) şi dacă vin aici în ţară, ei nu socotesc să umble după obiceiul ţării, ci strică toate lucrurile bune şi adaugă legi rele şi asuprite... şi încă alte multe streinări au arătat spre oamenii ţării...* „Din aceste cauze Domnul se jură pe Evanghelie, în faţa înaltelor feţe bisericeşti, vlădică Grigorie şi episcopul de Râmnic Teofil, că din acea clipă *„călcat-am acele obicee rele şi le-am pus domnia mea toate jos, şi am scos acei greci streini den ţară afară ca pre nişte neprieteni ţării fiind şi am tocmit domnia mea şi alte lucruri bune care să fie de folos ţării"* Fată de armată, Mroşiise hotărăşte prin acelaşi aşezământ o dare de 40 de

galbeni ungureşti de Sf. Dumitru şi Sf. Gheorghe, iar mănăstirile nu mai au decât călugări români.

Prin acest act, era normal că o parte din boierii fugari să se reîntoarcă, pentru că obiectivul hiclenirii lor a fost, cel puţin teoretic atins. Armata nu Na trădat pe Leon, deoarece era plătită şi beneficia prin aşezământ de condiţii mult mai bune. În această situaţie, Matei aga şi restul partizanilor săi vor schimba tactica. Principele Transilvaniei le va deveni avocat şi va informa Poarta în 1632, că Leon vodă strică bună vecinătate *„şi că face asemenea lucruri împotriva transilvănenilor cum nu le-a mai făcut niciun voievod muntean pe timp de pace”*. În concluzie îl rugă pe sultan ca Domnul să fie mazilit. Gheorghe Rakoczy va bombarda literalmente la cererea lui Matei aga Stambulul cu scrisorile şi plângerile contra lui vodă şi aceste pâri, dintre care unele mincinoase, vor constitui tot atâtea acte de trădare contra Domnului legitim. Leon se hotărăşte, pentru a opri potopul pârilor, să îl mituiască pe principe, cu 5.000 de guldeni anual, sub formă de „tribut”. Rakoczy îşi mai domoleşte din zel, iar ideea îi surâde. Principele se gândeşte să-şi dezvolte afacerea, chiar dacă prin această îl trădează pe Matei aga, pe care a promis să îl sprijine să ocupe tronul. El ordonă trimisului său din Stambul să ia contact cu mulţimea pretendenţilor la tronul Ţării Româneşti şi să le ceară câte 6.000 de ducaţi în schimbul promisiunii de a nu pune piedici la urcarea lor pe tron. Alexandru Coconul s-a grăbit să iscălească o asemenea chitanţă, căci el spera la o revenire în domnie, şi acelaşi lucru îl va face şi Radu Iliaş. Leon vodă promisese cei 5.000 de guldeni principelui dar uitase să-şi onoreze promisiunea. Rakoczy, ca să se ferească de noi surprize, îi spune trimisului său de la Stambul să încheie contracte în toată regulă cu diverşii candidaţi la domnie. Ei urmau să se oblige ca odată ajunşi Domni, să-i dea *„şase, cinci sau, dacă nu este posibil mai mult, cel puţin 4.000 de* guldenibună afacere tronul Ţărilor

Române! Şi dacă vreun pretendent e trădat, cu atât mai rău pentru el!

Aga Matei nu s-a bazat numai pe principele Transilvaniei în obţinerea tronului, pentru că a bănuit că acesta, dacă va avea prilejul îl va trăda în favoarea altuia, ci a intrat în relaţii şi cu Abaza pasa de la Rusciuk. Abaza pasa ducea tratative cu hiclenii lui Leon vodă din Ardeal prin intermediul popii Ignatie Sârbu. Ce ciudată împerechere pentru realizarea unei trădări, între un popă, un paşă şi un boier, aga Matei, hiclean transfug!

Matei aga l-a câştigat de partea sa pe Abaza pasă şi în august 1632, prin Banat, pe la Caransebeş, unde-şi tocmise mercenari, a intrat în Oltenia. Leon vodă a fost mazilit, dar Poarta l-a numit domn pe Radu Alexandru Uriaş. Matei s-a întâlnit cu Abaza pasa, care l-a recunoscut Domn, ba i-a mai şi dat caftanul de investitură, lucru pe care doar sultanul îl putea face. Pasă îşi trăda stăpânul şi evident că o făcea pentru mult aur. Matei a intrat în Bucureşti, în vreme ce Radu Alexandru Iliaş a fugit în Moldova, la tatăl său. De aici, cu ajutorul moldovenesc, tătăresc şi cu al boierilor care nu-l agreau pe Matei şi s-au hainit a pornit să ocupe Muntenia. La Plumbuita, în 1632, Matei e biruitor, iar „*Radu Vodă au dat dosul, fugind cu mare spaimă şi cu capul gol*”. Imediat la Stambul e trimisă o solie în frunte cu Nedelcu, care asigură pe turci de fidelitatea lui Matei şi de plata regulată a tributului. Nu atât argumentul catara „nu ar vreanici *pe un alt grec ca principe*” – despre Leon se spunea că ar fi fost grec – ci darurile bogate, mita dată înalţilor dregători otomani va înclina balanţa în favoarea lui Matei, care va primi semnele investiturii. De fapt capugiul trimis trebuia să i le dea lui Radu Iliaş, dar între timp lucrurile au luat o altă întorsătură, aşa cum de obicei se întâmplă în viaţă. Matei, care îşi va adăuga şi numele de Basarab, va merge la Poartă, însoţit de un alai strălucitor şi va avea alături şi pe înaltele feţe bisericeşti, Grigorie şi Teofil. La Stambul,

Domnul a trecut prin momente grele, pentru că a fost acuzat de Radu Ilias şi socrul său, influentul Curt Celebi, că în Lupta de la Plumbuita ar fi fost omorâţi şi oameni care nu au participat la ostilităţi. Bine plătite, un grup de turcoaice şi grecoaice vor face istericale în faţa porţii vizirului şi vor cere moartea lui Matei, care la Plumbuita le-ar fi ucis soţii şi fii. Trădau adevărul pentru bani, dar bani va pune în joc şi noul Domn, 400.000 de galbeni şi sultanul şi va recunoaşte ca bey. Padişahul nu accepta Domnilor Ţărilor Romane decât titlul de bey.

Ttictul la Moldova p4 n «la Vaalla Lupu începând cu secolul al XVII-lea, consideră Tahsin Gemil raţiunile realiste de stat ale turcilor şi calculele economice, mai ales particulare ale marilor dregători, nu numai că au eliminat coşmarul transformării Ţării Româneşti şi Moldovei în paşalâc dar au urmat respectarea autonomiei lor şi chiar în unele momente întărirea acestei autonomii, ca singură modalitate de menţinere la nord de Dunăre a poziţiilor otomane. Cuantumul tributului, de 70.000 reali pentru Moldova şi 130.000 pentru Ţara Românească a rămas pe tot parcursul secolului aproape constant, pentru că haraciui a recăpătat valoarea sa politică iniţială, de simbol al dependenţei Mai greu atârnă „cadourile”, dar şi ele, „piskes”, „hedaye”, iniţial au fost expresia prezentării omagiului şi au avut un caracter politic, oficial. Acum caracterul oficial e deturnat în sensul de mită, pentru că *„domnii români au căutat, într-un asemenea mod, să profite cu eficienţă de efectele grave ale crizei otomane, fie pentru a impune Porţii un fapt contrar intereselor sale de stat, fie pentru a preîntâmpina o nedorită acţiune a acesteia, fie cu menirea de a obţine chiar sprijinul otoman în unele iniţiative ale lor”*.

După bătălia de la Hotin, din 1621, se constată o creşterea dominaţiei otomane prin pătrunderea masivă a elementelor greco-levantine în structurile interne ale Moldovei. Criza otomană din secolul al XVII-lea a generat

penetrarea elementului grec şi acest element a acţionat pe două planuri; accentuarea crizei propriu-zise turceşti şi accentuarea dominaţiei otomane în Ţările Române.

După 1621, energia politică a clasei conducătoare, boierimea, *„se* vo *consuma ani de-a rândul pentru a stăvili acest primejdios concurent Politica externă, care stătuse în legătură cu atitudinea boierimii faţa de schimbările petrecute în regimul dominaţiei otomane, ceda acum locul politicii interne. Duşmanul cel mai de temut nu mai era în afara hotarelor ţării, ci înăuntrul lor „*(FI. Constantiniu).

După căderea Doamnei Elisaveta Movilă şi o domnie liniştită a lui Radu Mihnea, fostul Domn muntean, pe tronul Moldovei urci Gaşpar Graţiani. Instalarea lui pe tron nu este un *„episodciudat"* sau *„întâmplător"* ci reprezintă un efect al evoluţiei raporturilor otomano-polone în împrejurările războiului de 30 de ani, spune *Tahsin Gemil. Numirea acestui maurovlah din zona dalmatină, din Gradacac, a avut în concepţia otomană menirea de a afirma hotărârca sultanului în restabilirea dominaţiei sale exclusive în Moldova, în dauna Poloniei şi o măsură forte faţă de boierimea filopolonă. Străin de ţară, fără să ştie româneşte (vorbea cu supuşii prin tălmaci), el avea misiunea, ca aflat în serviciul activ al Porţii, de a curăţi Moldova de influenţa polonă. În 1619 va ajunge pe tron „*acest ciudat domn *„cum îl apreciază C.C. Giurescu şi va avea de reprimat acţiunea unui hiclean, un pretendent la tron, ridicat din zona Orheiului. Hicleanul şi tovarăşii lui vor fi prinşi şi vor plăti cu capul îndrăzneala lor. Miron Costin notă că „*şi l-au prinsu şi pre dânsul viu. pre domnişor şi câteva capelă de la Orheiu, pre carii *i-au şi omorâtu îndată*

Deşi omul turcilor şi străin de ţară, maurovlah sau croat, Gratiani începe să-şi făurească planuri mari, în sensul realizării unui stat care ar cuprinde toate cele trei Ţări Române, evident cu el în frunte. După ce a devenit Domn, Graţiani i-a trădat pe turci, patronii săi şi *„s-au*

aşâdzatu cu gândul spre părţi creştine A trimis regelui polonez nişte *„cărţi”*, scrisori ale lui Bethlen către hanul tătăresc, din care renilta că acesta îi aţâţa pe tătari să atace Polonia. La rândul său Bethlen îl pârăşte pe Domn la Poartă că îl trădează pe sultan. Când sultanul se va hotărî să-l mazilească, vodă va trece deschis de partea polonilor. Graţiani, deşi a devenit trădătorul turcilor, prin trecerea de partea leşilor, tocmai invers decât îi era misiunea, şi teoretic trebuia să-şi atragă de partea lui boierimea moldoveană filopolonă, nu a împlinit adeziunea boierimii. Nici când prin tălmaci şi-a explicat planurile antiotomane nu a stârnit vreun entuziasm. Trecerea lui de partea leşilor e considerată de Miron Costin *„fără socoteală şi fără temeiu, în loc de folosul ţării să-i aducă perire* A ignorat politica de echilibru promovată de marea boierime, între turci şi Ieşi şi s-a lăsat pradă propriilor ambiţii, pentru care elita politică nu era dispusă să-şi rişte viaţa şi averile.

În septembrie 1620, când ceauşul turcesc a venit cu firmanul de mazilire, Graţiani a poruncit ca să fie executat. Totodată turcii care se găseau în Iaşi au fost măcelăriţi. Domnul îi va tăia şi pe toţi eru trimi?» de Alexandru Iliaş, viitorul vodă înaintea lui, ca să cârmuiască ţara până când el însuşi va ajunge. Această politici i lui Graţiani, dictată de propria ambiţie, nu era aprobată de marmajoritate a boierimii. Bucioc şi vistierul Vasile Lupu, viitorul domnitor, fac parte din opoziţie şi Graţiani se teme că aceştia îl pe trăda. Pe Vasile Lupu *l-au pus în temniţă şi l-au pus şi la munca** (tortură), iar pe Bucioc *„puse să g*ându *să-l otrăvească* îl va invita la masă pe Bucioc şi-i va oferi bucate şi băutură otrăvite, dar boierul care bănuia că Domnul îi va trăda încrederea, era pregătit cu un antidot şi astfel va scăpa cu viaţă.

Alături de polonii conduşi de Zolkiewski, Graţiani s-a pregătit de război cu turcii. La Ţuţora însă, Skender pasa îi înfrânge pe Graţiani şi pe poloni; *„Gaşpar-vodă văzând-u mare tulburaresi fugă în oastea leşească, părăsit şi de*

oştenii săi, au purcesu şi elu noaptea şi au trecutu Prutul bine. Numai, amu la branişte fiindu cu puţinei de ai săi şi den boieri, Şeptiliciu hatmanul şi Goia postelnicul pe lângă dânsul\l-au omorât ceea ce era cu dânsul. Scârnavă şi groaznică fapta şi neaudzită în toate ţările creştine. Domnul ori bunt ori rău, la toate primejdiile feritu trebuie, că oricum este, de la Dumnedzău este. Precum dzice svinta Scriptura... Nu-i nice o putere, fără de la Dumnedzău datăă „(M. Costin).

Alexandru Iliaş, după ce va urca pe tron, îi va executa pe trădătorii lui Graţiani care comiseseră un regicid: *„Plătit-au apoi cu capetele sale această faptă şi Şeptiliciu şi Goia, de la Alexandru vodă, pe lege direaptă de le-au tăietu capetele şi trupurile le-au aruncată în ieşitoare. Şi cu cale le-au făcut, că după scârnavefapte, scârnave morţi vinu'* „(ibidem). Gestul lui Alexandru Iliaş este un *„Ecou de mentalitate fideistă, dar şi artificiu care permite să fie condamnaţi cei credincioşi turcilor şi să fie compătimit domnul care încercare să scuture jugul acestora. Amintim că Alexandru Iliaş va lua pentru hainie şi moşiile, vornicului Bucioc, cel care se ridicase împreună cu domnul Graţiani contra turcilor* „(Instituţii feudale din Ţările Române. Dicţionar).

Noul Domn Iliaş se va înconjura de o mulţime de greci şi va pune dări foarte mari. După un an de domnie, în 1621, va fi mazilit şi Ştefan Tomşa va fi numit pentru a doua oară, ca Domn. Nu a mai tăiat boierii şi era *„ţara în pace*", spune cronică.

Prima domnie a lui Miron Barnovschi (B. Mowski) (16261629). ca şi domnia lui Moise Movili (1630 – 1631), s-au sfârşit, datorită prea strânselor relaţii pe care aceştia le-au avut cu Polonia! În 1629, Bamowski obţinuse indigenatul polon, pe urmă se căsătorise cu fiica guvernatorului Oameniţei. Turcii îl vor suspecta, ca şi pe Moise Movilă, că îi trădează în folosul leşilor şi vor hotărî mazilirea.

Numirea pentru a doua oară pe tronul Moldovei a lui Alexandru Iliaş, (1631 – 1633), crează o mare nemulţumire în ţară. În mintea tuturor rămăsese prin mulţimea grecilor pe care-i adusese în prima domnie cu el şi prin dările grele pe care le puse. Boierii tâni s-au hotărât să meargă la Stambul şi o delegaţie *„până la 80 de capete numai den boieri, /ară alte căpetenii de teara”*, în frunte cu Lupu vornicul, Cehan vornicul şi Ureche, au venit să se plângă de Domn. Iliaş vodă care a aflat de pornirea delegaţiei cu pâra la Stambul, l-a pus pe Batiste Vevelli să-i oprească şi să-i convingă să nu se haineascâ, dar în zadar. Iliaş obţine de la turci arestarea unei părţi a boierilor delatori, dar în final e silit să accepte o înţelegere cu ei. *„Şi au mers la patriarşie şi au făcut giurământuri boierii lui Alexandru vodă şi Alexandru vodă boierilor şi aşa au purces din Ţarigrad spre teara”*.

Iliaş stătea înconjurat de greci şi prim sfetnic era Vevelli. Faţă de boierii moldoveni care cutezaseră să-l pârască la Poartă, hainie curată, şi care îl obligaseră să încheie un compromis, avea Domnul o mare ură. Boierii îl considerau un trădător al jurământului depus la Patriarhie, prin care s-a angajează solemn că se va lepăda de greci, dar că acest lucru, odată urcat pe tron, nu îl făcuse. Atmosfera era foarte încordată şi un conflict stătea gata să izbucnească. Iliaş *„aşedzase gândul său... numai să omoară pre o seamă de boieri, ales prevasile Lupu vornicul şi pre Cehan vornicul şi presavin hatmanul, pre Buhuş vistiernicul, pre Ureche spătarul”*. Vevelli îl va sfătui *pe* Domn să-i taie pe boierii hicleni de Paşti, dar aceştia vor afla – şi zidurile au urechi – şi vor trece la contramăsuri. De fapt, planul de a-i ucide pe boieri, printre care şi pe Lupul vornicul, care „era *cap tuturor lucrurilor”*, a fost trădat conducătorilor opoziţiei de către un grec, Constantin Areeni, *„om de cursa lui Alexandru vodă”*. Ţara *„şi nu numai Curtea r* ţărănimea „herbând în greutăţi şi în netocmele „*acţionează 5 l *atâta mulţime s-au strânsu*

*den toate părţile, cât nu încăpeau b\târg. Ce împluse locul pe supt Miroslava pretutinderea, strigaruj pre greci depren toate uliţele „*nota cronicarul. A fost o mişcare în masă antigrecească în frunte cu Vasile Lupu. Când a văzut proporţiile ei, o hicicnie cum rar s-a mai petrecut, Domnul a chemat sfatul boieresc şi a spus că va părăsi tronul. Vodă se ţinu de cuvânt şi plecă din ţară. Pe drum, mulţimea îi înconjoară pe fugari şi strigi). *Dă-ne doamne pre greci”*. Ca să se salveze, Iliaş îşi va trăda sfetnicii, pe Batiste Vevelli, Alexandru Mamona şi Ieronim Hores, pe care îi va da pe mâna mulţimii dezlănţuite şi aceasta îi va linşa.

Boierii ar fi dorit, după plecarea lui Iliaş, ca Domn să fie Lupu vornicul. Turcii, credincioşi principiului de a nu pune pe Domnii solicitaşi de boieri, nu se angajează. Mai mult, Lupu nu acceptă să domnească punându-i-se condiţii de către boieri. Ei l-au întrebat *„ce* va *lua den tara*\adică ce biruri va pune. În aceste condiţii boierii au trimis o delegaţie la Ustia, în Polonia, la Miron Barnowski. El va spune că *„Dulce este domnia din Moldova „*şi va acceptă propunerea de a primi tronul. Nu a luat în seamă replica unui polon la vorbele sale: *„Eară şi obezii e turceşti încă sunt grele*. Revenit în Moldova, Miron e primit cu simpatie pentru că spune M. Costin *„Domnul iubea pe ţară şi ţara pe domn*

Alegerea unui Domn făcută de boieri, fără consultarea şi peste capul turcilor, nu convine acestora. Miron vodă va trebui să ia drumul Stambulului ca să primească confirmarea Porţii şi însemnele de domnie. O delegaţie strălucită de boieri îl însoţeşte şi din ea face parte, până la Bucureşti, şi Lupu vornicul. El uneltea din umbri contra lui Miron, proaspătul ales vodă, şi trimitea turcilor scrisori mincinoase, dar pe faţă se arăta foarte credincios. Matei Basarab, la curtea căruia Miron vodă se oprise, îi va atrage atenţia asupra hicleniei lui Lupu. Marele boier Lupu a fost într-adevăr trădătorul lui Miron vodă, dar acesta nu a luat la vreme măsurile necesare

contra lui. Hicleanul şi-a încheiat călătoria alături de Domn la Bucureşti. A pretextat că la Stambul nu vrea să meargă din pricina răzmeriţei pe care a condus-o contra grecilor şi a lui Iliaş şi că s-ar teme de *mustrare* „din partea autorităţilor turceşti. Deşi sătuit de Matei Basarab să-l oprească, Miron nu o face, şi o dată liber, Lupu îşi reia din Moldova activitatea trădătoare. Îl va săpa sistematic şi eficient, la Stambul, pe Domn.

Abaza pasa, duşman al Poloniei, *„încă-i crapărăş* „lui Miron vodă şi diligenţele lui Matei Basarab către puternicul paşă în favoarea Domnului Moldovei nu vor avea ecou. Abaza nu vrea să îl întâlnească pe alesul boierimii, ceea ce este un semn rău. La Stambul vodă se loveşte de aceiaşi răceală. Marele vizir Tabaniyassi Mehmed pasa, succesorul lui Receb pasa, cel de curând ucis pentru trădare, este mituit de Lupu vornicul şi aţâţat contra sa. Noul sultan Murad al IV-lea a inaugurat o domnie autoritară şi a dorit restabilirea ordinii interne. Avea nevoie de linişte în Ţările Române şi se împotrivea imixtiunii Poloniei în Moldova, iar Miron vodă venea tocmai din ţara duşmană.

După o întrevedere scurtă şi rece cu vizirul, lui Miron vodă i se va comunica să aştepte câteva zile până va sosi răspunsul sultanului în cazul său. Pentru Domn şi suita sa era clar că se pregătea ceva conspirativ şi tenebros. Vodă mai poate încă contracara poziţia duşmănoasa a Porţii prin recurgerea la mită, metodă verificată şi prin promisiuni, dar nu o face. El a refuzat în prima domnie şi o sporire a tributului cu 40 de pungi de galbeni şi a părăsit din această cauză tronul şi a plecat în Polonia. În faţa divanului, unde va fi chemat, lui Miron vodă i se va face un adevărat rechizitoriu şi în final va fi acuzat de trădare. La dosar, cel mai greu atârnau „cărţile *„denunţurile făcute de* „neprieteni, mai ales de la Vasile Lupu *„şi* Je la prietenii lui din ţară *cu indicaţia că dacă* „l-or slobozi viu *pe Barnowski vodă, tara Moldovei va hi cu*

leşii tot una însuşi»

Vasile Lupu a mărturisit mai târziu, făcându-şi un titlu de glorie, că *umbletele*" sale, trădările cu alte cuvinte pe la Poartă, au dus la uciderea lui Miron vodă. Între cei doi a fost o animozitate reciprocă. Miron vodă, în prima sa domnie, l-a suspectat pe Lupu de administraţia frauduloasă a vistieriei.

Rechizitoriul deosebit de aspru al vizirului, care-l face trădător pe Miron vodă, se extinde şi asupra boierilor veniţi cu el. Vine cu de ea ca pe boierii din suităt, *să-i puie supt sabie*, *ori să-i dea pe la cătărgi* Intervenţia muftiului însă îi va salva. La 2 iulie 1633 Miron Barnowski a fost executat, după ce a respins propunerea defterdarului de a se converti la islamism ca să-şi salveze viaţa. * refuzat renegarea, trădarea religiei străbune, cum mai târziu o va face şi Brâncoveanu.

Boierii care scăpaseră de la o moarte sigură că prin minune, vor fi chemaţi de sultan care le va spune, spre marea lor surpnzt, să-şi aleagă repede un domn. Cum Moise Movilă se afla la Stambul şi se arătase blând în prima domnie, el fu alesul. Înainte de a ajunge în ţară, l-a trimis în goană pe Cehan ca să-l prindă pe Lupu vornicul, trădătorul lui Miron vodă, care a contribuit la uciderea acestuia. Lupu a aflat, desigur tot ca rod al unei alte hiclenii de ce i se pregăteşte *„şi în câteva zile au fost tupilat pen păduri... apoi. Pen Ţara Muntenească, au trecut la Ţarigrad în chip de neguţătoriu*".

În nouă domnie a lui Moise Movilă, s-a petrecut, cu ocazia conflictului polono-turc, un videşug, o trădare a boierimii contra lui Abaza pasa. Solicitaţi împotriva voinţei lor de a participa la expediţia contra polonilor organizată de turci, moldovenii au lansat zvonul că dau năvală cazacii. Abaza a ordonat retragerea, dar când videşugul a fost dovedit, a poruncit arestarea celor vinovaţi de hiclenie şi ducerea lor la Stambul. Dar avea şi pasa alături destui trădători, aşa că imediat boierii implicaţi au fost anunţaţi

şi au reuşit să fugă. Şi acest episod a contribuit, printre altele, la mazilirea lui Moise Movilă, care a luat drumul Poloniei unde a rămas până la moarte.

III. ŢARA ROMÂNEASCĂ ŞI MOLDOVA DE LA MATEI BASARAB ŞI VASILE LUPU PÂnă LA FANARIOŢI

Matei Basarab, Vasile Lupu şi hiclenta în perioada domniilor lui Matei Basarab şi Vasile Lupu, banul, menţiona Xenopol, *„fiind singurul mijloc de a izbuti în toate, el devenise adevăratul Dumnezeu al timpului. Era destul să promiţi cuiva bani spre a face ca urgia trecută, duşmănia învechită. Ura neampănată, toate să cadă şi să dispară ca prin farmec înaintea strălucirii lor. Aşa era în Constantinopole, unde turcii nu se sfiau a-şi vinde interesul propriei lor împărăţii pentru a îndestula setea lor de aur; aşa trebuia să fie cu atât mai mult în ţările române"*. În 1643, Matei Basarab va da sultanului 40.000 de reali, vizirului 20.000 şi cam tot atunci, încă 40.000 pentru a fi îndepărtat un hiclean, un pretendent la domnie, un anume Bogdan. În 1645, sultanul mai primeşte de la vodă 50.000 de reali, iar şeful eunucilor 20.000, pentru confirmarea domniei pe viaţă. Când va fi chemat la Poartă, în 1650, vodă va reuşi să se eschiveze de la periculosul drum prin mituirea înalţilor dregători otomani cu 50.000 de reali. Tot atâta şi în acelaşi scop va oferi şi Vasile Lupu.

*Moravurile decădeau cu repeziciune şi interesele băneşti stăteau mai ales la baza legării sau trădării unor prietenii. Cronicile sunt pline de exemple de trădări care se fac pentru bani „*şi când le *citeşti îşi vine să te întrebi dacă oamenii pe atunci uitase cu totul Noţiunea de cinste*? *Şi cum să nu o fi uitat, când chiar jurămintele cele mai sfinte, erau făcute astăzi numai pentru că mâine să fie călcate*? „(Xenopol).

Urcarea pe tron a celor doi voievozi va fi şi urmarea unei reacţii antigreceşti a boierimii pământene şi penetraţia greacă va fi mult stopată sub Matei Basarab, dar mai accesibilă sub Vasile Lupu. Reuşita domniei lui

Matei Basarab, în ciuda opoziţiei turceşti, este rezultatul în primul rând al reacţiunii antigreceşti a boierimii muntene, iar căderea lui Vasile Lupu, cu tot ajutorul conferit de sultan „a fost determinată în fond depărăsirea de către el afrontului *antigrvcesc, ceea ce a subminat baza sa de susţinere în Moldova* (Tahsin Gemil).

Aparent, prin deţinerea de către greci doar a dregătoriei de postelnic şi în legătură cu ea cea de capichehaia, se îndepăna concurenţa acestui element în defavoarea boierimii autohtone. În mod real însă. Cele două dregătorii care asigurau relaţiile externe erau sectoarele unde se vehiculau banii, posturile cheie care aduceau aven. Sub Constantin Ducă postelnici sunt Vlasto, Panaite Morona sub Antioh Cantemir, Manolache Ruşeţ, Mascut, sub Racoviti, Mihalache Ruşeţ, sub Dimitrie Cantemir, Sfraioti Dracomana, iar Matei Basarab are şi el grecul lui, vistierul Ghinea Ţucalaş.

Matei Basarab a dus o politică chibzuită, de echilibru între partida „naţională" şi cea grecească, de una având nevoie ca să conducă ţara fără ca boierii să se hiclenească şi de cealaltă ca să-l sprijine şi nu să-l trădeze la Poartă. Grecii din Stambul, spune Xenopol, au fost de partea lui Matei atunci când Leon vodă umbla după recăpătarea tronului şi au facilitat „*însemnarea* „hicleanului, adică tăierea naşului său, act prin care acesta a ieşit din competiţia pentru domnie. După ce l-au trădat pe Leon în favoarea lui vodă Matei, grecii au aşteptat evident o recompensă şi au primit-o. Ei îi vor vinde Domnului nasul rivalului mutilat şi vodă îl va cumpăra! Dar, ca să folosim un termen modern, loby-ul lui Vasile Lupu, făcut de greci la Stambul, era cu mult mai puternic şi eficient. La curte avea un trio grecesc machiavelic, Costea, Pavalache şi Apostolache, care-i erau sfătuitori, consilieri în uneltirile contra lui Matei Basarab. Ei formau un veritabil cabinet de diversiune, intoxicare şi dezinformare.

Turcii nu îl agreau pe Matei Basarab, şi de aceea

Domnul avea nevoie de o oaste puternică şi fidelă. S-a păstrat jurământul către Matei vodă depus de armată în 1635: *„Noi toţi slujitorii tării Rumâneşti, căpitanii, izubaşii, ceauşii, vătăjăii şi toţi cetorii călărime şi pedestrimejurămu-ne pre numele lui Dumnezeu şi presânta Evanghelie şi presânta prea curată Mar ia şi pre toţi sfinţii lui Dumnezeu, cum noi vom fi cu toată credinţa măriei sale domnului nostru"* Matei Basarab. Credinţa armatei, asigurarea că ea nu va trăda, era un lucru esenţial în acele vremuri tulburi. În 1636, turcii au vrut să-l mazilească pe Matei Basarab. Dar acesta *„austrâns toate iuţile ţării. Stând toţi înarmaţi; în zi şi în noapte lângă domnul lor*

Gheorghe Rakoczy, într-o solie trimisă la Viena, atenţionează pe împărat de pericolele *infidelităţii* turceştiadică a unei posibile trădări a înţelegerilor anterioare şi despre faptul că *„se gândesc acuma ce ar putea face săpună mâna „*pe Matei Basarab. Principele se va declara în dezacord cu prinderea Domnului. Gestul era catalogat ca unul *„împotriva credinţei creştine „*şi trădător. Mehmed pasa a vrut să pună mâna pe voievod *„prin intermediul unuia dintre boierii săi"*, a spus un spion prins de sibieni. Cine era acel boier trădător care a *fost* în stare să participe la o asemenea josnicie, spionul capturat nu a putut spune nimic sibienilor. Vasile Lupu, prin mită la dregătorii otomani şi pâri mincinoase, vrea să obţină tronul muntean pentru fiul său. Miron Costin vorbeşte despre dobândirea *„de la împărăţie „*a tronului muntean de către Vasile Lupu şi de atacul lui în Muntenia *„cu ştirea vizirului şi a pasei de Silistra"*.

Matei vodă a intrat în relaţii cu împăratul de la Viena şi în mai 1636 îi va comunica că *„nu se poate încrede în turci pentru că sunt nestatornici" şi* trădători şi din aceste motiva va fi gata, dacă va primi ajutor masiv, să se hiclenească faţă de Poartă.

Relaţiile dintre Matei Basarab şi Vasile Lupu păreau

strânse în 1635, când cei doi acţionau în comun contra uneltitorului, al trădătorului, Kurt Celebi. Vasile Lupu va avansa singur 30.000 de taleri lui Bairam pasă şi jumătate va urma să-i fie restituită de Matei Basarab, bani pentru care Bairam îl va elimina din jocul politic pe Celebi. Într-adevăr, puternicul şi influentul grec Celebi a fost strangulat. În curând însă Matei vodă a aflat că Vasile Lupu i-a trădat încrederea, pentru că demersul acestuia pe lângă Bairam pasa, a avut ca scop nu doar eliminarea lui Celebi, ci şi a sa. Domnul Moldovei urma să pună pe tronul Munteniei pe boierul său Catargiu. Evident că în aceste condiţii Matei va refuza să-i înapoieze lui Vasile Lupu jumătate din cei 30.000 de taleri. Perfidia Domnului Moldovei a mers atât de departe, încât a vrut să-l facă pe Domnul Ţării Româneşti să-şi plătească singur detronarea. Matei a mai pus mâna? I pe scrisorile trădătoare ale vecinului său către Cantemir-Mârza, hanul tătar din Buceag, pe care voia să-l determine să atace Tara Românească. Rivalitatea celor doi Domni vă scoate la iveau i, venalitatea, intrigă şi trădarea ce domnea printre apropii, sultanului, în ciuda măsurilor extrem de drastice luate de aceu* împotriva corupţiei. Silahdarul Mustafa fusese cumpărat de către Matei Basarab cu 50.000 de florini, iar Mehmed pasa la rândul Im se găsea pe statele de plată ale lui Vasile Lupu. Aceşti demnitari pentru bani, sume ce nu intrau în vistieria statului ci în largile lor buzunare, trădau încrederea şi interesele sultanului. Caimacamul Mehmed pasa avea să plătească cu capul, în 1639, acuzat fiind de înaltă trădare, setea lui de bani.

Ca şi prima încercare din 1637, de a-l răsturna pe Matei Basarab şi a doua, din 1639, este un eşec pentru Vasile Lupu. El a oscilat între a da, evident după izbândă, tronul Ţării Româneşti lui Ioan, fiul său ori a-l ţine pentru sine. Moldova în această ultimă variantă urma să-i revină lui Ioan. Pentru 300.000 de taleri, plus sporirea tributului ambelor ţări cu 100.000, vizirul îl sprijină şi Vasile Lupu

obţine firmanul de mazilire pentru Matei Basarab. Atacul din 1639 al domnitorului Moldovei asupra Munteniei a fost precedat de o intensă campanie de denigrare la Poartă a lui Rakoczy şi Matei vodă, minciuni, trădări ale adevărului, dar bine argumentate şi concertate. Într-o scrisoare către Poartă, Vasile vodă arată că *„Matei vodă ar fi mers la poalele munţilor, la graniţa transilvăneană, unde ar fi hotărât împreună cu Înălţimea Sa Principele să-l introducă cu această ocazie pe Ioan vodă (Movilă) în voievodatul* Moldoveiera o minciună pentru că Matei nu a vrut să asculte nici de rugămintea lui Neagoe Basarab, un pretendent la tronul Moldovei din 1635, ca să-l sprijine, deşi acesta se jurase să-l socotească toată viaţa *„ca pe un tată”*.

Sultanul, după 1634, va considera tot mai mult Ţările Române ca parte integrantă din Imperiu. Boierimea moldoveana şi în special „partida greacă”, în frunte cu fraţii Cantacuzino, va impune lui Vasile Lupu o conduită prudentă în relaţiile cu turcii, şi-l va determina să păstreze cu ei relaţii bune. În 1646, regele Poloniei i-a prezentat Domnului Moldovei un plan utopic de cruciadă antiotoman, care în viziunea sa ar fi fost un real marş triumfal spre Stambul. Vasile Lupu şi-a dat seama că numai discuţiile pe această temă i-ar putea fi fatale şi a căutat şi le întrerupă, dar secretarul său de limbi turci, care a aflat, l-a ameninţat cu deconspirarea Acest lucru însemna pentru vodă trecerea în rândul trădătorilor Porţii şi prăbuşirea. Hicleanul secretar va muri brusc, desigur un asasinat politic, dar Domnul tot nu va avea linişte, pentru că soţia decedatului secretar va începe şantajul asupra lui, cu ameninţarea că îi va dezvălui sultanului trădarea. Tot pentru a nu stârni suspiciunile turcilor, Lupu respinge şi planurile de „cruciată calvină” antiotomană ale ginerelui său Radziwiłł. Îl ameninţă direct că dacă nu se astâmpără, va desface căsătoria abia încheiată cu frica să vodă trăda doar când considera el că e necesar şi nu când doreau alţii.

Vasile Lupu, Domnul *„cu hâre înaltă şi împărătească* Domnul *„baroc”*, a dus tratative prin Acaţiu Baresai pentru o viitoare căsătorie a celeilalte fete, Ruxandra, cu Sigismund, fiul lui Gheoighe Rakoczy al II-lea. Curtea habsburgică vedea în încuscrire un proiect al principelui ardelean de a-şi instala fiul că Domn în Ţara Românească. Principele, prin solul său Baresai, îi va spune Domnului Moldovei că un act ostil deschis contra lui Matei Basarab nu e realizabil, dar că vodă, *e om bătrân, mâine ajunge la sfârşitul vieţii”* şi-l va asigura că odată tronul muntean ajuns vacant, pe Vasile vodă îl va sprijini să-l ocupe. În 1652, Timus Hmelniţki, fiul hatmanului cazacilor, începe să o peţească pe preafrumoasa Ruxandra cu sabia în mână şi vodă e silit să-şi calce pe inimă şi să-şi trădeze principiile şi idealurile şi să fie, în faţa forţei, de acord cu nunta. Rakoczy al II-lea vede în alianţa moldo-căzăcească, pe lângă o jignire personală, o adevărată trădare a celor perfectate cu Baresai şi un real pericol. Imediat îl pârăşte pe Lupu la Poartă că urmăreşte împăcarea polonilor cu cazacii şi atacarea Imperiului. Delatorul îi mai scrie sultanului că Domnul Moldovei a primit şi indigenatul polon şi titlul de principe şi astfel are în pecetea să o coroană, lucru care spune foarte mult. Mai adaugă că Domnul Moldovei a pus la cale o urzeală, o *„comspiration* prin care urma să ajungă stăpânul Transilvaniei, iar Timus voievod al Moldovei în vreme ce fratele domnesc să urce pe tronul muntean. Se pare că Vasile Lupu a avut într-adevăr astfel de planuri şi că le-a împărtăşit «demnitarilor turci. Cronica lui Georg Kraus precizează că pasa de la Budă, lacom de bani, l-a trădat pe Vasile Lupu şi a trimit scrisoarea compromiţătoare cu planurile ticăloase ale Domnului atât lui Rakoczy, cât şi lui Matei Basarab.

Rakoczy al II-lea, indignat de trădare, e hotărât să-l atace primul pe Domnul Moldovei şi să isprăvească neînţelegerile cu el Matei Basarab a fost cooptat şi el la plan, cu atât mai mult cu cât un grup de dregători

moldoveni, care s-au hiclenit faţă de vodă, i-au solicitat o intervenţie. Vasile Lupu a fost convins de către logofătul Gheoighe Ştefan ca să-l trimită pe el în Ardeal, la Rakoczy, pentru a-l linişti pe acesta în privinţa intenţiilor Moldovei. La Matei Basarab va merge serdarul Ştefan, un intim domnesc, în acelaşi scop. Vodă nu avea de unde să ştie că cei doi soli erau hotărâţi să-l trădeze şi că de multă vreme complotau şi făceau planuri haine. Matei vodă, principele Rakoczy şi Gheorghe Ştefan au stabilit atacul asupra Moldovei, atac surpriză prin care Domnul urma să fie prins sau ucis. Unul dintre conspiratori, spătarul Cigolea, îşi va trăda complicii şi vodă aflând va avea timp să fugă. Din nou ne întâlnim cu bizara formulă de trădător al trădătorilor, care a apărut şi în acest caz. Cigolea şi serdarul Ştefan însă vor plăti cu capul hiclenirea lor.

La 3/13 aprilie 1653, Gheorghe Ştefan cu ajutor transilvan şi muntean intră în Iaşi şi se proclamă Domn. Boierii rămaşi în tară i se închină. Timus Hmelniţki va veni repede în sprijinul socrului său şi Gheorghe Ştefan, trădat de o parte din trupele de lefegii, va fugi în Ţara Românească. Vasile Lupu, mânios peste putinţă, va hotărî să se răzbune şi va ataca Ţara Românească şi în primele ciocniri cu Ducul Buicescu va fi biruitor. La Finta însă a fost bătut şi silit să fugă. Matei Basarab, deşi biruitor, a avut mult de suferit din pricina unei răni destul de grave *„aproape de încheietura* genunchiului Gheorghe Ştefan va ocupa din nou tronul Moldovei.

După lupta de la Finta din 1653, Matei Basarab s-a ales cu o rană la picior pe care o va „îngriji” un chirurg bărbier din detaşamentul militar polonez al lefegiilor. Acest „doctor” îşi va trăda meseria dar şi pe Domn, pentru că pe bandajele cu care îi oblojea rană va presăra… otravă. Tentativa de asasinat a „doctorului” trădător a fost din fericire descoperită, dar zilele Domnului vor fi numărate. În 1654 a închis ochii. A uitat astfel de toate trădările pe cart viaţai le-a pus în calc. Ultima a fost a oştirii,

dorobanţii şi seimenii, care se bucuraseră de atenţia domniei şi primiseră lefuri bune, dar răsculându-se drept Mmulţumită Aceşti „slujitori”, oşteni, serie Radu Popescu, *să îmbogăţise în zilele lui (Matei Basarab), şi bogăţiile dă multe ori aduc la oameni şi nebunii; precum la aceştia. Că striga pen curtea domnească, ca să le dea lefi, că ei au bătut războiul cu Vasile vodă. Şi zicea lui Matei vodă să se ducă să se călugărească, că nu le mai trebuie să le fie domnu', bătrân fiind şi bolnav… l-au scos afară den târg. Şi ei au intrat în casă la Matei\vodă, unde zăcea, şi zicea să le dea leftle, sau vor să spargă cămările; să-şi ia singuri* ei – M. Ghinea vistierul şi Radu Verzarul armaşul au fost bănuiţi de dorobanţi şi seimeni că l-au sfătuit pe Domn să nu le dea cele „trei leff pe care le pretindeau şi au fost omorâţi. La fel păţeşte şi Socol clucerul Cornăţeanul, căreuia i se jefuiesc şi casele. Revolta ostaşilor este o trădare faţă de domnie, o *faptă aşa scârnava*\cum spune M. Costin *„şi de abiia audzită într-alte* ţări Xenopol afirmă că hiclenia şi răzmeriţa mercenarilor şi a oştirii de ţară s-ar datora uneltirilor grecilor şi că Ghinea Ţucalaş], *a cărui lăcomie, mai ales în timpul bolii domnului, nu mai cunoscu nicio stavilă, mâncase lefile oştirilor*”.

Trădarea în Moldova până la Gheorghe Ducă

Logofătul Gheorghe Ştefan, care l-a trădat pe Vasile Lupu şi s-a înscăunat Domn al Moldovei, a vrut să o necinstească şi pe solia lui vodă, dar aceasta i-a spus cu indignare *„Dulău fără obraz, cum nu te temi de Dumnezeu, că ţi-a fost Domnul meu stăpân şi i-ai mâncat pita. Şi aşa, zice Neculce, i-a dat pace…* „Logofătul a conspirat împotriva Domnului legitim, împreună şi alături de Costin Cigolea spătarul, Pătraşco Cigolea stolnicul şi Ştefan serdarul, care s-au hiclenit şi ei. Miron Costin spune că Cigolea spătarul i-a trimis lui Vasile Lupu un răvaş pentru *„îndreptătură* după ce a intrat în panică la vestea plecării intempestive din Iaşi a lui Gheorghe Ştefan, şeful complotului. În scrisoare, spătarul îşi trădează complicii şi

devine… trădătorul trădătorilor. „Cartea” de pocăinţă a hicleanului, reprodusă de M. Costin, este o raritate istorică. cigolea scrie:

Mibstiw doamne. Eu. Unul den slujitorii cei streini, mânca pâinea şi sărea măriei tale, dentr-atâţia ani, ferindu-mă de osândi să nu mi vie asupră, pentru pâinea şi sărea măriei tale, îţi fiştire pentru Ştefan logofătul cel mare, că-ţi este adevărat hicleo şi* s-*<tu agiunsu cu Racoţii şi cu domnul muntenescu şi sintu gotQ ostile, şi a lui Racoţii, şi a lui Matei vodă, să vie asupra mării-tale De care lucru adevărat, adevărat să credzi măria-ta, că nu este într-alht chip* „Trădătorul pocăit a dat scrisoarea egumenuluiloasalu, de la mănăstirea Aron-vodă, de lângă Iaşi, după ce l-a pus să jure că nu va mărturisi de unde o are şi că o va prezenta fără a o deschide, vistierului Iordache şi apoi Domnului. Călugărul va duce scrisoarea, dar va refuza să denunţe sursa, până când nu va fi dezlegat de jurământul tăcerii de către viădica Varlaam. Vasile Lupu a aflat astfel cine era emitentul şi hiclenii au fost aduşi în faţa sa ca să-şi primească plata pentru fapta comisă.

Gheorghe Ştefan şi-a trimis *„griupăneasa la ţară”* şi s-a înfăţişat mai târziu lui vodă să-i spună *„că-i iestegiupăneasaspre moarte, cu hârtiiescornită”*. Trădătorul a făcut un plan abil ca să poată părăsi laşul. A spus că soţia sa era pe moarte, la moşie. Astfel se punea în siguranţă în cazul în care Domnul va bănui ceva sau complotul va eşua. Această plecare fără anunţarea complicilor declanşează panica lui Cigolea. El crede că Gheorghe Ştefan i-a trădat pe conspiratori şi astfel îi vine ideea de a trimite „carte” lui vodă, ca din partea unui lefegiu străin, trădându-l la rândul său pe trădător.

Cu sprijin străin, muntenesc şi ardelenesc, Gheorghe Ştefan urcă pe tron, *„ca un instrument de răzbunare întrebuinţat de Matei Basarab şi de aliatul său Gheorghe Rakoczy „*(Xenopol). În ultima parte a domniei, Lupu s-a

lovit de opoziţia boierimii, tot mai nemulţumită de domnia sa şi pe acest fundal şi-a ţesut Gh. Ştefan intrigile, hiclenia, ceea ce dovedeşte *„o minte dibace şi iscusită în amestecături99* (M. Costin).

Vasile Lupu a investit averile sale în „afaceri comerciale”, la Constantinopol, Veneţia, Amsterdam şi Gdańsk. Avea modelul lui Radu Mihnea, care îşi depusese la bănci, în Vest, agoniseala. În optica Porţii acest act era similar cu o hainire. Mai mult, numerarul şi l-a răspândit pentru „zile negre” pe oameni de încredere, de unde la nevoie să îl recupereze. Patriarhului de Ierusalim îi dă aparent de pomană” 40.000 de taleri, dar în mod real sub titlu de depozit Aceşti bani vor fi recuperaţi, după căderea sa, de către fiscul otoman îi va da şi logofătului Gh. Ştefan, considerat un credincios şi nu un hiclean, 20.000 de galbeni, că împrumut formal. Însuşi vodă spune căi-a încredinţat banii spre păstrare *„când eram eu domn şi dumneata-mi erai boieriu cinstit şi crezut. Să mi-i ţii feriţi de* primejdii Gh. Ştefan va folosi banii domniei chiar contra domniei şi îşi va finanţa cu ei lovitura de stat. Cu alte cuvinte, Vasile Lupu şi-a autofinanţat trădarea şi căderea!

Paul din Alep, martor ocular al evenimentelor din 1653, notă că *logofătul Ştefan Gheorghe nu înceta de a trimite mesaje, a intrigă şi a face toate silinţele, pentru a atrage în partidul său pe toţi oamenii cei mai însemnaţi din Moldova, care urau foarte mult pe Vasile şi pe nobilii săi dimpreună cu toţi grecii lor*. Se gândea mereu la trădare şi povesteşte cronică, într-o zi căzu pe gânduri, în divanul domnesc, sprijinit în toiag. Vistierul Iordachi Cantacuzino I-a întrebat, *Ce zici din fluier logofete*? Iar hicleanul a răspuns: *ic injluier să mi se coboare caprele de la munte* Numai cine nu voia, nu înţelegea la ce se referea trădătorul. Deşi Domnul va trimite în mare grabă după hicleanul logofăt pe Sculi, lacomi şi Alexandru Costin, el nu mai putu fi prins. Luat pe nepregătite, Vasile Lupu fusese blocat în orice iniţiativă şi prin faptul că trădarea

serdarului Ştefanii făcuse inutilizabile şi puţinele trupe ce le mai avea.

Instalat Domn, Gheorghe Ştefan va acuza de hiclenie şi va executa în regim de urgenţă pe nepoţii lui Vasile Lupu, Alexandru paharnicul şi Ianachi comisul, pe Gavril hatmanul, fratele fostului Domn. Au scăpat prin intervenţia Domnului muntean de la moarte Toma şi Iordachi Cantacuzino, fraţii lui Constantin Cantacuzino

— *y* marele postelnic al lui Constantin Şerban.

O delegaţie de boieri trimisă la Stambul de noul voievod va susţine în faţa autorităţilor turceşti că domnia *„crudă şijăfuitoare”* a lui vodă Lupu a dus Moldova *„la marginea prăpastiei”* şi de aceea s-a produs răscoala contra lui. Sultanul e rugat să nu dea tara j-poi *„regimului de tiranie a* Lupuluiboierii hicleniţi ai fostului uomn care compuneau solia îşi sprijină argumentele şi pe numeroase pungi cu aur, 40.000 de galbeni sultanului, 30.000 vizirului, 1 s. oqq dregătorilor mai mărunţi. Gheorghe Ştefan va primi steag de dotndar de la Stambul, Vasile Lupu devenit el acum hiclean în optica noii domnii, va complota întruna. Sprijinit la început pe „partid* naţională”, proaspătul vodă va trece repede la concesii fată de elementul grec.

În timpul domniei lui Gh. Ştefan, lefegii săi se vor hicleni şi ei, imitându-i pe cei din Ţara Românească, dar răzmeriţa va fi repede stinsă, prin decapitarea căpitanului de seimeni şi a trei bulucbaşi *„Ce au trimis poruncă tare Ştefan vodă*, scrie M. Costin, *pre*) *a căpitani\cine ari cutedza să facă vreun* război, *cu capul va plăti*... „Din zona Hotin-Cernăuţi se va ridica contra domniei, cu hiclenie, tâlharul Deţinea, dar stolnicul Bucioc le va risipi coteria.

Gh. Ştefan a semnat şi primul tratat româno-rus din istoria noastră, cu ţarul Alexei Mihailovici, dar tratatul nu s-a aplicat niciodată, şi în plus muscalii l-au şi trădat, pentru că odată ce Domnul a ajuns pribeag, i s-a refuzat şi restituirea unor bani pe care îi datorau domniei nişte

negustori moscoviţi.

Compania dezastruoasă a lui Rakoczy în Polonia, neaprobata de turci şi considerată ca o trădare, a însemnat pecetluirea sortii Domnului Moldovei, aflat în foarte strânse relaţii cu principele ardelean. Vizirul Mehmed Köprülü era duşmanul declarat al lui Rakoczy şi el l-a socotit pe acesta „rebel”. Într-o scrisoare va susţine că *„Infidelul Rakoczy e plin de şiretlicuri şi răutăţi, de aceea el trebuie să fie pentru totdeauna lichidat; cât timp trăieşte nu va înceta să tulbure cu prietenii, cu şiretlicurile şi răutatea sa liniştea* Imperiului Vizirul l-a chemat la Stambul pe Gh. Ştefan, dar amintirea tragicei experienţe a lui Miron Barnowski l-a făcut să refuze. În 13 martie 1658 e mazilit şi începe pribegia în Europa. A preferat să fie declarat de către turci hiclean, decât să-şi piardă viaţa, în 1659, Rakoczy va avea o întâlnire la Podul Dâmboviţei cu Domnul muntean Mihnea al III-lea, în urma căreia se va încheia un tratat de prietenie. Peste 10 zile de la această întrevedere conspirativă a mai avut loc una, la sugestia principelui transilvănean, la care au fost solicitaţi să participe şi foştii Domni, Gh. Ştefan şi Constantin Şerban. Rakoczy propune că tronul Moldovei, în caz că planurile lor antiotomane au succes, să-i revină lui Constantin Şerban Oh. Ştefan a fost aici, la această întâlnire, trădat de Rakoczy, căniia i-a fost tot timpul credincios şi un real sprijin la nevoie.

În 1658, urcă pe tronul Moldovei Gheorghe Ghica, albanez de origine, întemeietorul dinastiei Ghiculeştilor, care în 200 de ani, din 1658 până în 1858 va da Principatelor 10 domnitori.

Gh Ştefan va avea o tentativă de recucerire a tronului pe calea armelor şi va deveni el acum hicleanul domniei, dar va fi respins. Un alt hiclean, mult mai periculos, s-a dovedit a fi Constantin Şerban, fostul Domn al Ţării Româneşti, care potrivit înţelegerii cu Mihnea al III-lea şi Rakoczy al II-lea urma să ia tronul Moldovei. În 1659,

trupele lui Constantin Şerban intră în Iaşi şi Gh Ghica se refugiază la Ţuţora. O parte dintre boierii moldoveni l-au trădat pe Domn şi au trecut de partea lui Constantin Şerban. Cu sprijinul tătarilor Gh. Ghica îl înfrânge lângă Iaşi pe Constantin Şerban, dar nu se mai întoarce în domnia Moldovei, pentru că a primit-o de la turci pe cea a Ţării Româneşti. Pentru 2 ani, 15591661, când moare de „lungoaretifos, tronul Moldovei a fost deţinut deStefaniţă Lupu, fiul lui Vasile Lupu, poreclit şi „Papură Vodă”, datorită foametei cumplite ce s-a abătut atunci asupra ţării, încât oamenii mâncau pâine din papură.

În 1661, Ştefan Lupu are de îndurat atacul lui Constantin Şerban, hicleanul care îi râvneşte tronul. Şerban are succese şi intră în Iaşi, în timp ce Domnul fuge. De partea uzurpatorului trecuseră puţini boieri, *„vlădici… şi câţiva boieri* susenidin Ţara de Sus adică, cei care nu apucaseră încă vreo dregătorie. Ei deveneau oamenii credincioşi ai noului Domn, dar hicleni faţă de cel vechi. Un boier trădător au fost Vasile Djalalăul (sau Gealalăul), care a plătit fapta cu capul şi prin confiscarea averilor. Acestea îi vor fi date de domnie lui Stamatie, fost postelnic, pentru credinţa arătată. În timpul lui Dabija vodă a avut loc, în 1665, un proces dintre verii lui Gealalăul cu Stamatie, căruia Ştefan Lupu îi dăruise o parte din averea hicleanului *„6 dughene şi loc de 5 dughene din târg din Iaşi pre podul Hagieaoaie pre Uliţa Nouă şi nişte case gata pre Uliţa Braşovenească şi nişte vii la Miroslava”*. Dabija a recunoscut dania domnească în favoarea lui Stamatie ca valabilă, dar el totuşi a cedat rudelor hicleanului decapitat casele din uliţa Braşovenească şi VIIC din Miroslava.

Egumenul mănăstirii Aron vodă s-a hiclenit şi el în acec vremuri tulburi. Efemerul Domn, Constantin Şerban, i-a acordat unele privilegii ca pre ţal trădării. Episcopii de Roman şi Rădăuţi sunt alţi trădători ai lui Ştefan Lupu. Venirea ajutorului tătar de a Şah Bolat aga, îl va repune pe

Ştefan Lupu pe tron. Vodă nu a avut parte numai de hicleni, ci a beneficiat şi de sprijinul incontestabil al *„celei mai credincioase capichehaie „*pe care vreun Domn a avut-o vreodată la Stambul. Era chiar tatăl său, Vasile Lupu, care tocmai a ieşit din Yedy Cule şi a reînceput să se afirme pe scena politică. Turcii i-au dat tronul lui Ştefan Lupu pentru că ştiau cu certitudine că nu vor fi trădaţi niciodată, din motivul că, la Stambul, Vasile Lupu era un ostatec preţios. Fiul nu avea cum să se hainească, să se viclenească, atâta vreme cât capul tatălui era în joc.

După moartea lui Ştejanită vodă, fiul lui Vasile vodă, au stătut domnu' Evstraţie Dabija vodă den pementiani9 scrie *„Cronica anonimă a Moldovei"* sau *„PseudoAmiras* în timpul său *„nu era niciun boier în prepus sau în minciuni la acest domn „*afirma I. Neculce. El a urcat pe tron ca reprezentant al boierimii din care făcea parte, la cererea către Poartă a mai multor boieri. Sultanul, care se pregătea de război în Ungaria, a acceptat. În 1663 şi 1664, Dabija a participat la cele două expediţii otomane în Ungaria, dar moldovenii au fost mai mult aplecaţi spre tabăra creştină. Dabija, deşi integrat trupelor lui Husein păsa din ordinul padişahului, trimite baronului Puchhaim, spune Xenopol, o delegaţie de boieri formată din Drăghici Cantacuzino, spătarul Stoica, Şerban Cantacuzino şi Radu Creţulescu, care vorbeşte de situaţia ingrată a Ţărilor Române şi de sentimentele filocreştine ale Domnilor. Mesagerii domneşti în tabăra inamică sunt o dovadă că Dabija i-a trădat pe turci.

De la Constantin Şerban la Şerban Cantacuzino în 1654, după moartea lui Matei Basarab, pe tronul Ţării Româneşti urcă Constantin Şerban Basarab, fiul nelegitim al lui Radu Şerban, căruia i se mai spunea şi „Cârnuf. Din clucer va «junge la începutul domniei lui Matei Basarab al doilea postelnic şi serdar. Subalternul marelui spătar, comandantul armatei. Matei Basarab îl însemnase la nas, poate pentru că simţise în el un periculos concurent la tron

sau poate că avusese în mod real vreo tentativă de hiclenie. Paul din Alep, care l-a cunoscut, povesteşte că Matei vodă *însemnase la nas pe Constantin voievod, când acesta era încă tânăr, pentru că era fiu de domn, dar nasul mutilat s-a vindecat* „Şi Miron Costin, care de asemenea l-a întâlnit pe Constantin Şerban, afirmă că *„la nas puţin lucru era însemnat*”. Obiceiul mutilării, al jnsemnărif venea din Bizanţ, unde în acest fel potenţialii candidaţi la titlul de basilei erau scoşi din competiţie. Metoda însă nu a fost infailibilă, pentru că Iustinian al II-lea a ajuns basileu cu toate că era crestat la nas. Contemporanii îl vor porecli „Rinotmetuf, Cârnuf. Paul Strassburg, la 1631, notă că *„în Ţara Românească este obiceiul după o străveche datină, ca toţi cei care râvnesc la domnie să fie însemnaţi prin tăierea nării drepte, în semn de veşnică înfierare şi din această cauză să nu mai fie volnic a căpăta domnia*”. Potrivit lui Iorga, mutilarea consta în tăierea cartilajului despărţitor dintre nări, ceea ce dădea celui însemnat aspectul *„unui cal leşesc*”.

Paul din Alep relatează că, *mai înainte de a-şi da sufletul Matei, veni kir Ignatie mitropolitul local şi toţi boierii se adunară în prima piaţă şi ţinură sfat; apoi aleseră de domn jără întârziere pe unul Constantin* Graba alegerii *„se explică prin faptul că domnul era pe atunci temelia ordinii sociale, şi că era cel mai mare pericol ca statul să rămânăfie şi numai cât un momentfără stăpân*” (Xenopol). Sirianul Paul ne mai spune că după ce boierii l-au ales pe Constantin Domn, a doua zi *„se procedă la luarea jurământului, care se săvârşi în biserică dinaintea mitropolitului şi a patriarhului (se găsea atunci în Muntenia). Se aşezară două mase acoperite cu covoare, şi pe care erau puse un evangheliar poleit ornat şi o cruce de aur. Boierii înaintau lângă masă, puneau mâna pe cruce şi evangheliar, iar grămăticul le cetia jurământul. La fiecare frază rostită de grămătic, boierii afirmau prin un Da. Urmă după jurământ un blăstăm, la care ei întăreau prin*

cuvântul amin. Apoi fiecare boier săruta mâna patriarhului, după aceea mâna domnului şi poala hainei lui şi se retrăgea... După boieri veniră ăilalţi servitori domneşti şi de curte şi toţi copiii de divan Jurând în şirurile lor toţi uniţi într-un glas (în mod colectiv); apoi veniofiţerii armatei. Dintâi marele spătar după el aga seimenilor, dupel wl-căpitanul şi în fine toţi ceilalţi căpitani şi iuzbaşi şi oastea b şirurile ei. Fiecare căpitan venea cu compania să şi fiecare iuzha cu plutonul său

Depunerea jurământului de credinţă, întărit prin tehnică specială a blestemului, era un act esenţial al fiecărei noi domnu' supuşii în acest fel, făgăduind să nu-l trădeze pe vodă. Teoretic toţi cei ce juraseră credinţă domniei urmau să fie fideli şi cinstiţi, dar practic lucrurile stăteau altfel. Foarte mulţi s-au hiclenit aproape imediat după ce au sărutat mâna voievodului. Stabilitatea domniei stătea în credinţa boierilor, a curtenilor, a slujitorilor şi a armatei Turcii au recunoscut alegerea făcută de boieri şi i-au trimis lui Constantin vodă steagul de domnie. Lucrurile s-au desfăşurat cu bine şi ca urmare a unor peşcheşuri de 400.000 de taleri. Faţade armată, care la sfârşitul domniei lui Matei Basarab se hiclenise. Constantin Şerban se arătă plin de atenţii; scutire de bir pe timp de un an, iar pentru dorobanţi şi călăraşi iertarea de dijmă şi oierit. Oştirea primeşte stofe bune pentru uniforme şi căpitanii obţin mătase şi ceaprazuri cu fir de aur. De asemenea lefi le sunt onorate la zi şi se acordă în plus o serie de daruri. Prin aceste metode Constantin vodă spera că revolta seimenilor şi dorobanţilor, abia cu greu domolită la sfârşitul domniei lui Matei Basarab, nu se va mai Aprinde. Este greu de crezut afirmaţia lui N.C. Bejenaru că serdarul Constantin Şerban ar fi „regizat" răscoala seimenilor din 1653 pentru a-şi netezi drumul spre tron. Era teribil de riscant să te joci cu focul, atunci când acest foc se numea armată de mercenari. Ea putea distruge rapid, odată scăpată de sub control, întreaga ordine existentă. O revoltă asemănătoare

va cuprinde şi Moldova în timpul lui Gh. Ştefan. Cel puţin aici culpabilitatea lui Constantin Şerban iese din discuţie. Neverosimilă este şi acuzaţia că Mitropolitul Munteniei, Ştefan, l-ar fi hiclenit pe Matei Basarab, şi că ar fi fost implicat direct în răscoala seimenilor din 1653. După ce Matei voda l-a destituit, pe Mitropolit, Constantin vodă i-a redat scaunul, dar acest lucru nu înseamnă că cei doi ar fi participat împreună la un complot contra lui Matei Basarab.

În testamentul său, vlădică scria în 1668: Mştiind *cd nimica vino\vt n-am fost*" şi nu erau doar cuvinte de circumstanţă ci purul adevăr. Bănuiala pe care o are şi Iorga asupra implicării lui Constantin în prima răzmeriţă a seimenilor, din 1653, rezidă din kptul că el realmente a fost beneficiarul ei, ajunge Domn. W. Zekely afirmă că fostul serdar Constantin *„a luat frânele ţării printr-un complot, pe care boala lui Matei nu l-a curmat, ci l-a favorizat*" pic că l-a trădat sau nu pe Matei Basarab, că a fost sau nu implicat în răzmeriţa seimenilor, cert este că Domnul nu l-a dorit urmaş pe Constantin Şerban, ci pe Ducu Buicescu. Dar tocmai în momentul cheie, când trebuie desemnat noul Domn, Ducu lipseşte din Târgovişte şi când se întoarce, nu are altceva de făcut decât să se închine noului vodă. Ajurat credinţă că şi ceilalţi, după formula *juraţi voi pe această sfântă evanghelie şi pe sfânta cruce să fiţi într-un cuget şi într-un gând cu chir Constantin voievod, fiul lui Şerban voievod, să-l ascultaţi şi să-i fiţi credincioşi, pe faţă şi în taină, Jară să-i ascundeţi vreo taină, atâta timp cât va trăi el şi veţi trăi şi voi şi să nu-l trădaţi, nici să uneltiţi împotriva lui* în 1655, Constantin Şerban a avut o întrevedere cu toţi comandanţii slujitorilor, ai oştirii, cărora le-a cerut acordul pentru desfiinţarea seimenilor, mercenarilor sârbi, pe considerentul că ţara era în vreme de pace şi *„nu trebuie să se sărăcească... cu atâtea lefi în deşert*", iar, cu banii economisiţi *„să putem face bine şi ţăranilor*". Un alt motiv

era legat şi de dorinţa domniei de a se debarasa de elementele turbulente ale oştirii, pentru a preîntâmpina o nouă răscoală. Dorobanţii însă se solidarizează cu seimenii, ameninţaţi cu desfiinţarea şi se răscoală. Mai circulă şi zvonul că Domnul i-a trădat pe seimeni la instigarea boierilor şi că ar dori să-i aducă la starea ţăranilor dependenţi. O cronică transilvăneană vorbeşte şi ea de o trădare domnească. Şi arată că vodă l-a arestat pe comandantul seimenilor şi în taină l-a asasinat, fapt ce a declanşat răscoala din 1655. Cronica spune că slujitorii şi seimenii *„Jarnici o milostivire abătură în neamul rumânesc, în boieri, de-i ucidea ca pe nişte dobitoace, prepuindu-le că sunt hicleni şi că ei au sfătuit preconstantin vodă să scoată (desfiinţeze) presiimeni”*. Considerări către seimenii răsculaţi ca hicleni, trădători, mulţi boieri vor fi ucişi: Ghiorma Alexandru mare ban, Gheorghe Carida vistier, papa fiul lui Preda Brâncoveanu mare vornic şi tatăl viitorului Domn Constantin Brâncoveanu, Cârstea, fiul lui Socol Cornăţeanu clucerul, care fusese omorât în răscoala din 1653, Dumitru, fiul Uj Mitrea pitarul din Stăneşti şi alţii, inclusiv 4 căpitani. Urmează după baia de sânge şi un jaf cumplit: *„au dat jaf caselor boiereşti şi neguţătorilor şi tuturor câţi ştia ei că se biruesc şi au bucate. Şi au jefuit toată ţara, din cap până în cap, şi cruciş şi curmeziş, mai prescurt să zicem, vecin prevecin. fin pre naş, slugă prestăpân*. Răsculaţii nu iertau nici sfintele lăcaşuri; jefuiau, *odăjdiile, potirele discosile, cărţile”* pe care *„le vindea pen târg”* Preoţii au fost maltrataţi, icoanele pângărite pentru a li se fură aurul şi argintul sfintele moaşte împrăştiate.

Oştirea era formată din curteni sau roşii, dorobanţi şi seimenii sau lefegii. Seimenii au fost mercenari străini şi cu ei curtenii (roşii) nu s-au solidarizat. Pe de o parte curtenii erau români şi pe de alta deţineau o poziţie socială diferită, posedau moşii şi reprezentau în fond mica boierime. Curtenii (roşii) au fost împărţiţi în cete şi au

făcut parte din cavaleria oştirii de ţară şi în fruntea lor a stat marele paharnic. Slujitorii erau alcătuiţi din călăraşi şi dorobanţi şi au constituit un corp auxiliar al domniei. În fruntea lor se afla marele spătar şi de obicei stăteau pe moşiile domneşti. Dorobanţii purtau haine *„vinete”* şi chivere pe cap şi aveau în dotare puşti şi tunuri, în fruntea lor se găseau marele agă şi marele căpitan de dorobanţi. Seimenii alcătuiau pedestrimea, erau mercenari străini, sârbi, cazaci, nemţi. Organizaţi în corpuri separate, îşi aveau comandanţi proprii. Purtau ceapcân roşu cu mânecile despicate, iar pe cap *„barete}* cu fundul roşu scos afară într-o parte. Şedeau în preajma Domnului, la curţile lui din Bucureşti şi Târgovişte.

Constantin Şerban considera răscoala seimenilor ca pe o trădare şi trădătorii trebuiau să plătească cu capul. Domnul s-a arătat foarte sensibil la faptul că oştirea şi-a călcat jurământul de credinţă depus la înscăunarea sa. Într-un document din 1656, prin care vodă întăreşte lui Gheorghe Băleanu, marele vornic, proprietăţile lui Alexe dorobanţul din Săteni-Dâmboviţa, se arată că *„sculatu – s-au şi ei cu multe fapte rele şi hoţeşti, împreună şi cu alţi ai lui potrivnici hoţi asupra domniei mele şi a toată ţara de au tăiat boiarii ţării şi au jăcmănit toată ţara şi au călcat şi jurământul care I-au avut ei cu domnia mea*

Răscoala luând proporţii şi *„văzând că nu va putea potoli FĂcest lucru într-un chip* scrie cronică, Domnul, faţă de care oştenii şi-au trădat jurământul, *„s-au sfătuit cu boiarii ca să aducă oşti striine asupra lor, să-i taie, să-i omoare, cu tot realiul de cazne, şi au trimis o seamă de boiari la Racoţi, craiul Ardealului, alţii la Ştefan vodă din Moldova (şi aşa au scos cuvânt că au fugit boiarii fără ştirea domnului!), carii, mergând pe acolo, au rugat pe acei Jomni să vie cu ostile lor să bată pe acei făcători de rău. Şi le-au ascultat ruga şi s-au gătit cu oşti multe şi au purces să vie”*. Au mai promis ajutor şi pasa de Silistra şi tătarii. Trupele străine de intervenţie trebuiau în primul

rând să ocupe Bucureştiul, unde Domnul şi o parte din dregători, care scăpaseră cu viaţă, erau prizonieri ai răsculaţilor. O parte din boieri îl acuză pe Constantin Şerban de slăbiciune, în timp ce altă îl suspecta că ar fi trecut chiar de partea seimenilor şi că astfel au fost trădaţi. Xenopol scria *„Spre a înlătura silnicia, domnul fu nevoit a le trăda pe boierii ce se adăpostise în palat, şi el privi cu ochii săi cum credincioşii săi sfetnici fură puşi în bucăţi de soldăţimea înfuriată „*I se mai reproşează lui vodă că: *„tu niciodată nu ai pedepsit pe cel vinovat, n-ai pus să fie ucis nimeni şi toată primejdia ce va cădea pe noi de aceea este* Boierii s-au gândit la un moment dat să-l aleagă Domn în locul lui Constantin Şerban pe Preda Brâncoveanu, dar acesta nu a vrut să fie acuzat de hiclenie şi s-a eschivat elegant. Prin atitudinea sa, boierimea a creat confuzie totală în tabăra răsculaţilor. Seimenii revoltaţi s-au văzut dintr-odată pe aceeaşi poziţie cu vodă, pentru că atât ei cât şi acesta au fost declaraţi duşmanii boierilor, cu alte cuvinte trădătorii lor. Dar lucrurile nu stăteau deloc aşa. Domnul nu i-a trădat pe boieri în favoarea seimenilor. Pe aceştia din urmă îi considera fără niciun dubiu hicleni şi le pregătea o pedeapsă binemeritată. Dar vodă a profitat de confuzia din tabăra răsculaţilor pentru a-i manevra în sensul dorit de el. I-a convins cu abilitate să limită în Ardeal un grup reprezentativ de *„fruntaşi din toate categoriile de slujitori"* ca să-i determine pe boierii fugiţi să se reîntoarcă, că nu li se va întâmpla nimic şi cu această ocazie rebeli, au fost lipsiţi de unii dintre cei mai buni căpitani. Ei vor fi aresta imediat de Rakoczy, care a înţeles jocul dublu al Domnului. Astfel „lotrul cel mai mare dintre seimeni şi căpitanul pedestrimn *împreună cu alţi 23 de inşi"* vor fi reţinuţi în Ardeal. A doua manevrj a lui Constantin Şerban a fost să-i strângă pe răsculaţi şi să le spunj că Rakoczy *vine asupra scaunului lui"*, cu gând să-l răstoarne

Vbdă, chipurile, nu avea niciun amestec, nu l-a

chemat pe Rakoczy nu a aprobat venirea acestuia, ci era o victimă. Seimenii, fac front comun cu vodă şi răcnesc furioşi *„La ei, la ei, numai să ni-i arăţi!”*

Oştirea răsculată, cu Domnul în mijlocul ei, pe care îl credea sincer alături, înaintează spre Ploieşti, ca să-l întâmpine pe Rakoczy cu sabia şi cu tunul. După ce înşală vigilenta seimenilor, într-un moment favorabil, Constantin vodă fuge la Slavus pasa de Silistra.

Răsculaţii, când se văzuseră trădaţi de voievod, în cuvintele căruia crezuseră sincer, mai ales atunci când acesta spusese că *„ficlenii* boiari iar nu s-au lăsat de rdotate, ci au fugit în alte ţări şi acum *aduc oşti asupră-ne „*îşi aleseră drept Domn pe Hrizea sau Hrizică *„şi i-au pus surguei în cap”*. Constantin Şerban *„foarte îl iubea”* Pe acest nepot al lui Matei Basarab şi l-a făcut spătar în locul lui Ducu. Hrizea imediat *„au răpezit cărţi în toată Ţara Muntenească, dând ştire că, de mila lui Dumnedzău, au stătut domnu’ Ţării Româneşti; de sârg să se strângă la dânsul, la Teleajen”*.

În tabăra seimenilor, trădători ai domniei, după ce au venit forţele intervenţioniste, au început să se vehiculeze mai multe opinii în legătură cu viitorul incert. Una era ca toţi seimenii să treacă în Moldova, dacă li se garanta viaţa şi alta să-i aresteze pe capii rebeliunii, pe cei *„carii au făcut acele lucruri”* şi să-i predea lui Rakoczy, ca să-i judece şi să-i pedepsească. Craiul însă a trecut munţii cu 30.000 de ostaşi şi la Şoplea a dat bătălia decisivă. În cadrul acestei confruntări sângeroase, trădarea este din nou prezentă în tabăra rebelilor. Avem din nou formula trădării trădătorilor sau a trădătorilor trădaţi, ceea ce pare la prima vedere o bizarerie. Unii căpitani de lefegii îşi vor trăda în momentul decisiv al luptei tovarăşii de până atunci. *„Tănasi*, nota *„Letopiseţul Cantacuzinesc”*, *vei căpitan să închină la unguri, iar Radul vei paharnic şi alţi căpitani… au fugit la Constantin vodă* Aga Buliga i-a trădat şi el pe seimeni; trăgea aiurea cu tunurile. Radu Popescu

spune *„sau denadins Buliga aşa le îndrepta, au den greşeală „*contra trupelor lui Rakoczy. Numai prin trădarea lui Buliga şi nu prin nepriceperea lui se explică furia lui Hrizică, care după ce vede că *„tunurile nu bat în oaste, ci pe d-asupra... alergă cu calul, mânios, şi. Ajungând la tunuri, scoase paloşul şi lovi pă aga Buliga, de-l făcu în dao*”. După victoria lui Rakoczy a urmat o sângeroasă represiune; toţi cei prinşi au fost traşi în ţeapă ori sfârtecaţi cu săbiile. Hrizca va fi prins şi Constantin Şerban îl va însemna la nas. Rakoczy îl ia cu sine *„că pradă de* războidar hicleanul domniei tot nu se astâmpără, pentru că în 1657 scapă din Ardeal şi cu un grup de aderenţi revine în Muntenia să reaprindă răscoala şi să-şi „revendice” tronul. În 1657, hicleanul va fi prins şi va fi executat. După victorie, care va însemna de fapt distrugerea armatei Ţării Româneşti şi culmea, nu de vreun duşman, ci de un prieten, slujitorii care vor rămâne cu zile şi în funcţii vor depune un nou jurământ, atât lui Constantin cât şi lui Rakoczy, în care se va specifica clar că cei dovediţi *„arătându ceva hiclenie şi necredinţă*” vor fi pedepsiţi *nougroaznică moarte*” alături de neveste şi copiii *„far de toată cruţarea* Până acum, în caz de hiclenie era pedepsit doar cel care o înfăptuia, iar familia nu avea nimic de suferit, ba chiar fii hicleanului puteau deţine înalte dregătorii. Acum lucrurile s-au schimbat şi odată cu trădătorul va fi omorâtă şi familia sa.

Gh. I. Brătianu afirma că în timpul lui Matei Basarab s-a realizat o înţelegere lăuntrică între Domn şi „Stările” privilegiate, fapt ce a dus la întărirea ţării, dar că după lupta de la Finta solidaritatea „Stărilor” privilegiate s-a rupt; *„elementulmilitar, după victorie, câştigă încredere în puterea sa şi dezvoltă o mai mare conştiinţă a rosturilor sale în stat*”. Va începe lupta, cu toate trădările inerente, *„între privilegiaţii mărunţi şi cei mari, a slujitorimii ostăşeşti împotriva boierimii de sfat. Elementul dizolvant îl constituie însă şi de rândul acesta străinii, dar sub forma*

lefegiilor de neam balcanic, cari aduc cu ei mentalitatea soldaţilor de aventură ai secolului, contemporană cu acea a armatelor din războiul de Treizeci de ani Oamenii aceştia nu se simţeau legaţi de nicio tradiţie; ei nu cunoşteau decât câştigul prăzii şi argumentul forţei Amestecul lor în treburile statului trebuia să dărâmervgimuj Stărilor, clădit pe privilegii, pe drepturi moştenite, pe ierarhiQ tradiţională a categoriilor sociale".

Constantin Şerban a condus ţara cu un sfat format din 12 boieri, care în general, cu excepţia lui Ducu, şi-a păstrat aceiaşi alcătuire. Din vechii dregători ai lui Matei Basarab, noul Domn. a Păstrat pe Preda Brâncoveanu, Radu Mihalcea-Cândescu, panj Filipescu, Udrişte Năsturel. A rechemat şi o parte din boierii căzuţi în dizgraţie, suspectaţi de hiclenie de Matei vodă, ca de exemplu Barbu Poenaru, Stroie Leurdeanu, dar a promovat şi boieri noi: Gh Băleanu, Chircă Rudeanu, Neagoe Săcuianu şi alţii., *Puţini dintre ei* spune N. Stoicescu în monografia închinată lui Constantin Şerban, H *vor rămâne credincioşi până la sfârşit, aşa cum a făcut Neagoe Săcuianu mare postelnic, însoţitorul său în pribegia din Polonia*

Ajutorul dat de Rakoczy al II-lea la înfrângerea răscoalei seimenilor îl va obliga pe Domnul Ţării Româneşti să ducă o politică obedientă faţă de Transilvania, politică care nu totdeauna va concordă cu interesele ţării şi trădarea acestor interese va fi un lucru grav pentru patrie şi domnie. În schimb, Constantin Şerban a fost mult mai tranşant faţă de Vasile Lupu, fostul Domn al Moldovei, aflat acum liber la Stambul. Lupu uneltea de zor la Poartă pentru revenirea la tron şi prin fratele său, Gheorghe Coci, căuta sprijin la Constantin Şerban contra lui Gheorghe Ştefan, Domnul aflat pe tronul Moldovei. Constantin Şerban însă va refuza să-l trădeze pe Gh. Ştefan şi va cere capichehaiei sale *„să fie cu foarte mare băgare de seamă"* faţă de Lupu, pentru că acestuia să i se contracareze planurile, urzelile, hiclenia.

Un moment de încordare a relaţiilor cu Gh. Ştefan îl va pricinui nepotul lui Mihai Viteazul, Mihai Pătraşcu, care se afla la cazaci. Mihai Pătraşcu râvnea la tronul Ţării Româneşti, dar Constantin Şerban l-a orientat diplomatic spre cel al Moldovei. Gh. Ştefan se va plânge de această trădare a aliatului său şi va spune că deşi *„nu de mult am încheiat o bună înţelegere şi am jurat*" prietenie, *„din pricina uneltirilor lui Constantin vodă, Mihai vine asupra mea cu cazacii să mă alunge din ţara mea* Cazacii au trimis o solie la Constantin, iar acesta împreună cu boierii şi Ioan Boros, comandantul armatei transilvănene lăsată pentru pază în Muntenia, a răspuns că nu poate face nimic fără ştirea principelui Rakoczy şi dacă el vrea să se implice în susţinerea lui Mihai Pătraşcu, *orice ne va porunci măria* sa, *în toate ne vom ţine de aceste* (*porunci*) *şi le vom* îndeplinilar dacă principele va spune nu, aşa va face şi Domnul. Constantin Şerban a renunţat să mai ducă o politică externă proprie, fapt deosebit de grav, o reală trădare a demnităţii şi domniei.

Turcii nu sunt mulţumiţi de Constantin Şerban şi se întreabă cu mirare *„ce fel de om poate fi el dacă aşa îşi strică şi îşi ruinează tara*? „Plata regulată a tributului şi reinstaurarea liniştii îl salvează deocamdată. Ţara Românească dădea 300 de pungi de galbeni sau 150.000 de taleri ca tribut. Veniturile ţării sub Matei Basarab erau de 600.000 de galbeni, iar ale lui Constantin Şerban de 600.000700.000 de taleri suedezi, ceea ce înseamnă doar două treimi din venitul lui Matei Basarab. Oricum, din aceşti bani se puteau da cei 150.000 de taleri împărăţiei otomane şi mai şi rămânea pentru cămara domnească.

Obedienţa politică faţă de Rakoczy, atât a lui Constantin Şerban, cât şi a lui Gh. Ştefan, căruia în fond ambii Domni îi datorau tronul, va sfârşi prin târârea Ţării Româneşti şi a Moldovei în aventura poloneză iniţiată de principe. Turcii nu au aprobat intervenţia ardelenească în Polonia şi au spus oficial celor doi Domni că *„dacă veţi*

îndrăzni să trimiteţi ajutoare lui Rakoczy împotriva regelui Poloniei, veţi fi nimiciţi de armatele mele". Ei însă îşi trădează propriile interese şi dau ajutorul cerut. Rakoczy din păcate va fi înfrânt şi toţi cei trei suverani vor fi consideraţi „haini" de»

Către Poartă, adică trădători. Turcii hotărăsc mazilirea şi Constantin Şerban încearcă vechea soluţie a mituirii înalţilor dregători, dar de această dată nu reuşeşte. Singura şansă, în cazul unul refuz de a da ascultare unei porunci a sultanului, era hiclenirea pe faţă, adică războiul sau fugă peste hotare. La soluţia belicoasă ajunge şi Gh. Ştefan, care-i scrie lui Constantin Şerban, că *„Mai bine să ne mănânce câinii pământului nostru decât pre alte locuri streine să* 12 idim" Primulcare trebuia să cadă dintre cei trei „haini" a fost ites Rakoczy. Celor doi Domni români li se va face o propunmachiavelici de către Poartă. Ca *„să se curăţească de faptele soi cu amestecăturile* „ce le-au avut cu principele ardelean, cei sunt poftiţi să participe la lupta contra acestuia, cu alte cuvinte şi. trădeze. Gh. Ştefan răspunde: *„cum el este gata pre toată porunca împărătească, unde va hi wia măriei sale veziciului, acolo vă mer*şe *cu toată oastea sa* A fost doar un răspuns diplomatic, pentru a adormi bănuielile Stambulului, sau vodă s-a arătat într-adevăr dispus să-şi trădeze aliatul şi fostul sprijinitor? Miron Costin afirma că turcii vor scrie celor doi Domni *„să vie să sărute poala împărăţiei de domnie şi să-şi meargă iar la domnii... Şi de vor veni, /ard domni vor* fiDar drumul la Stambul presupunea şi un enorm nsc, aşa că s-a ales rezistenţa. Constantin Şerban a făcut strigare la oaste şi au venit să se înroleze 10.000 de lefegii. Domnul îi va pune întâi să-i jure credinţă că nu îl vor trăda, pe urmă le va da muschetele.

După mazilirea lui Constantin Şerban, padişahul i-a dat steag de domnie lui Mihnea al III-lea Radu Mihai. Pasă de Silistra, a primit ordinul *„săpui mănape afurisitul de*

Constantin „cu orice preţ”. Pasă e însă mituit cu 20.000 de galbeni de către Constantin Şerban şi îl trădează pe sultan, pentru că nu duce ordinul la îndeplinire. Sultanul va afla de trădarea paşei şi va ordona în 1658, în 13 iunie, sugrumarea acestuia. Turcii şi tătarii se hotărăsc să treacă la acţiuni deschise, atacarea Munteniei, ca să-l scoată pe Constantin Şerban din ţară. Lefegii care i-au jurat credinţă Domnului l-au trădat totuşi pe Domn şi când turcii s-au apropiat au luat-o la fugă. Vbdă va fugi şi el puţin mai târziu, la Rucăr, în timp ce Mihnea va intra în Târgovişte. Pe Constantin vodă I-au urmat peste munţi Stroe Leordeanu mare logofăt, Pană Filipescu mare spătar, Radu Fărcăşanu mare stolnic, Radu Mihalcea mare comis, Ivasco Ceparol mare armaş şi alţii. Toţi aceşti boieri deveanu prin fugă lor hicleni faţă de nouă domnie. Mulţi dintre transfugi, boieri şi oşteni, se vor întoarce mai târziu în ţară, după ce Mihnea le va promite iertare, *„vestind pace şi iertare şi poftind pe toţi băjenării să se reîntoarcă la casele lor* \Mitropolitul Ştefan şi episcopii Serafim şi Ignatie, ca şi alţi boieri, au trecut de partea lui Mihnea, trădându-l pe Constantin vodă.

Poarta a cerut lui Rakoczy extrădarea Iu. Gh. Ştefan fu. it câş, a lui Constantin Şerban, dar nu a obţinut-o. În 1658 turci titani şi oştirile noilor domni ai Moldovei şi Ţării Romaneşti pornesc împotriva lui Rakoczy. Cu banii lui Constantin Şerban şi ai lui Gh. Ştefan, principcie rebel îşi mai poate crea visun de mărire, dar sfârşitul e aproape. Constantin vodă, al cărui tezaur nu secase încă. Începe şi el recrutarea de lefegii pentru ocuparea unui tron, fie în Moldova, fie în Muntenia. Angajează mai ales iobagi români, fapt ce determină nobilimea ardeleană reunită în adunarea de la Cegheld să ceară expulzarea lui şi să-i declare pe iobagii înscrişi la oaste. *trădători de patrie”*. Mihnea al III-lea, în septembrie 1659, va ajunge la o alianţă cu Rakoczy al II-lea şi astfel Constantin vodă va fi convins să se orienteze spre tronul Moldovei. Trădat de

Rakoczy, Gh. Ştefan a suferit o cruntă dezamăgire. În octombrie, principele şi Mihnea al III-lea, cu Jurământ mare" se leagă în vederea războiului antiotoman.

Mihnea al III-lea este, spune C.C. Giurescuuna *din figurile cele mai curioase şi mai interesante ale istoriei noastre*; *face parte din aceiaşi categorie cu Despot şi Gaşpar Graţiani*". Se dădea drept fiul lui Radu Mihnea, dar era străin de neamul românesc. Era copilul lui Iane Surdul, un grec cămătar. La Stambul, preciza Xenopol, se numea Gioan bei. A fost poliglot, poet, caligraf. Admirator al lui Mihai Viteazul, îşi va lua numele de Mihai. Deşi pus de turci, care vedeau în el un credincios, odată urcat pe tron vRea să ridice Sabia împotriva lor, să-i trădeze. Boierii însă au altă opţiune, anume pacea cu turcii şi plătirea tributului, ceea ce garanta liniştea şi autonomia. În 1658, a fost obligat de Poartă să participe alături de pasa de Silistra la campania contra lui Rakoczy. A vrut să părăsească tabăra otomană ca să treacă de partea principelui, dar boierii i-au zădărnicit planurile extrem de riscante. Ca să scape de opoziţie, pe care o considera in corpore trădătoare, Mihnea a recurs la o tactică inedită şi a luat legătura cu Cădar pasă şi hanul tătarilor şi i-a pârât el pe boieri că ar fi haini, vicleni, adică trădători ai turcilor. Pasă şi-a dat imediat asentimentul ca boierii hicleni să fie executaţi. Vor cădea capetele lui Pârvu Vlădescu vistierul, Istrate postelnicul, Preda Bârsescu vei agă, Vintilă şi Badea. Preda Brâncoveanu a fost ucis *„în casele domneşti*, *în Târgovi-Ste* Postelnicul Constantin Cantacuzino şi fii săi scapă cu fuga la Braşov Şerban Cantacuzino îşi salvează viaţa la Sibiu. Turbat de furjici i-au scăpat preţioasele păsărele din colivic, Mihnea, reîntors acaşi a pus la punct un alt plan, pentru că i-a sărit, spune Xenopol MţandurQ *din mintea lui*, *cea nu prea bine cumpănită* Propune boierilor o împăcare şi-i pofteşte la un banchet. Ei vin, dar Domnul îşi trădează cuvântul şi omoară în iulie 1659, vreo 30 de boieri. Radu Popeslu scria că *„strângându-i pă toţi*

într-o seară; *şi, având pă ucigaş, gata. Câte pă unul îi lua de-i sugruma, şi-i aruncă den case jos pa ferestri, şi tabulhanaoa zicea până i-au isprăvit pă toţi… Radul vornic Cândescu şi doi fraţi ai lui, Negoiţă şi Moisi, Udrişte spătar, Ducu spătar Buicescul, Radul Fărcăşan stolnic, Danciul postelnic Pârăian şi fie-său Preda logofăt, Badea comis Comăneanul, Stroe clucer Bârsescu, Vasile Câmpineanul şi alţii…* „După masacrul făcut pe muzică turcească, „*tiranul drept fantastic, adică burguitor în* gânduricum îl caracterizează M. Costin, consideră că a isprăvit cu opoziţia şi cu trădătorii şi că îşi poate, în sfârşit realiza visul, un război cu turcii, ca cel făcut de Mihai Viteazul. Boierii nu au aderat la planurile acestui aventurier, în acel moment ţara neavând nimic de câştigat printr-un război cu turcii. Boierii nu doreau să-şi sacrifice propriile interese şi pe ale ţării pentru satisfacerea poftelor de mărire ale unui grec. Ei îi spun: „*Doamne… noi suntem o ţară mică… neputincioasă şi Jar de ajutor de nicio parte*. *Iar turcii sunt puternici, mărişi biruiesc toată lumea* Faptul că elită politică nu vrea să-l secondeze, îl înfurie grozav pe vodă, dar cel mai mult l-a indignat faptul că boierii, când au văzut că nu-l pot opri cu vorbă bună şi înţeleaptă din planurile sale distructive, l-au pârât la turci ca hiclean. Mihnea vede în acest fapt o trădare, dar boierii îl văd pe el trădător al lor şi al ţării. Prin mită la turci, a reuşit să-i scoată din Nou trădători tot pe boieri şi a mai tăiat, fără părere de rău, o parte din ei. Încă 30 vor fi ucişi mai târziu.

La 12 septembrie 1659, Mihnea începe răscoala. Taie, după modelul lui Mihai Viteazul, creditorii turci, pe care i-a chemat să le plătească datoriile. Acest jalnic imitator al lui Mihai va începe şi masacrarea turcilor din tară şi va ataca linia Dunării. Se baza pe Dorobanţi şi noii boieri ridicaţi de el. Deşi avusese câteva succese militare, înfrângerile suferite de Rakoczy şi Constantin Şerban îl determinaseră să se retragă în Ardeal. Ţara Românească

va fi ocupată şi prădată de turci, dar asta nu-l va interesa pe Mihnea, care trădase interesele ei pentru propriile fantasme. În aprilie 1660, la Sătmar, Constantin Şerban va da un banchet în onoarea lui. Mâine zi aventurierul a fost găsit mort; otrăvit spun unii, atac de apoplexie alţii. Suspectul numărul unu pentru crimă este Rakoc/. Y. Dacă a comis regicidul, a trădat morala creştină şi pe aliatul său. Mobilul otrăvirii ar fi putut fi intrarea în posesia tezaurului domnesc.

Acţiunea antiotomană a lui Mihnea reprezintă un total fiasco. Era coordonată cu tentativa lui Constantin Şerban de a ocupa tronul Moldovei. Acesta are succese, la început, îl înfrânge pe Gh Ghica, iar boierii luaţi prizonieri sunt iertaţi, măsură menită să-i atragă şi pe alţii de partea lui. A avut însă o domnie efemeră şi a fost alungat de tătari. În 1660, tenacele Constantin Şerban îşi adună, contra plată, din nou oşti şi vizează încă o dată tronul Ţării Româneşti. *„Iar când au fost în april 26 din (zile) 7168 (1660), venit-au la Ghica vodă veste cum vine Constantin vodă cu ungurii pre la Câineni...”* (Istoria Ţării Româneşti). Revenirea lui Constantin va provoca mare bucurie atât în rândul boierilor cât şi în cercurile armatei. Cronica spune că expediţia în Muntenia avea drept cauză principală recuperarea de către Constantin a comorilor pe care le ascunsese în heleşteul de la Dobreni, când a fost silit să fugă în Transilvania. Se pare însă că Mihnea a descoperit ceva mai înainte comoara, de unde şi fantastica propunere lansată sultanului de a-i oferi un milion de galbeni dacă îl investeşte ca principe al Transilvaniei. Dacă lucrurile stau aşa, Rakoczy a avut motive să-l suspecteze de trădare şi otrăvirea lui Mihnea de către el, are o motivaţie. Dar din toate comorile, pe care se presupunea că le poseda Mihnea, la moarte nu mai avea decât 100.000 de galbeni. Să justifice această sumă un regicid?

După ce a intrat în Muntenia, Constantin voda s-a bucurat şi de concursul unor trădători ai lui Gh. Ghica, din

vreme ce în armata acestuia s-au semnalat grave defecţiuni. Dintr-un document aflam că Gh. Ghica a confiscat satul Cotroceni, aparţinând lui Ghioca căpitanul, pentru că *„pre vremea ce au arădicat Constantin vodă sabia asupra împărăţii… iar Ghioca căpitan… s-au sculat ţie/mfidtan… asupra împărăţii şi domnii mele* Constantin Şerbe prin urmare. În optica lui Gh. Ghica, trădător nu numai al s4 u personal ci şi al sultanului. Intervenţia turcă va duce la fuga nou în Ardeal a pretendentului ghinionist.

Gheorghe Ghica, transferat de pe tronul Moldovei pe cel al Ţării Româneşti, în urma căderii lui Mihnea al III-lea, are de făcut fată dezoidinelor grave din ţară şi nu poate să strângă haraciul Cronicarul grec Chesarie Daponte, notă că Domnul a trimis o scrisoare sultanului, prin care cerea să i se admită o amânare de plată pentru restanţa de 30 de pungi, dar că Grigore, fiul său, a pus mâna pe răvaş şi l-a înlocuit cu unul de refuz al celor 30 de pungi. Acest act condamnabil, trădarea tatălui de către fiu, se explică prin dorinţa de nestăpânit a lui Grigore de a urca cât mai grabnic pe tron. Gh. Ghica, în urma scrisorii trădătoare, va fi mazilit la 1 septembrie 1660. Pus în lanţuri şi dus în faţa vizirului, la un pas de moarte, doar intervenţia salutară a postelnicului Constantin Cantacuzino l-a salvat. Tot postelnicul îl va susţine acum pe Grigore Ghica la tronul Ţării Româneşti. Fiul lui Constantin Cantacuzino, Şerban Cantacuzino, îşi va netezi drumul spre domnie tot pe baza cunoştinţelor din lumea marilor dregători otomani. Radu Popescu notă că Şerban s-a apucat să-i facă daruri lui Cara Mustafa, ginerele marelui vizir Mehmed Köprülü: *„t Sar ban logojăt… mai ficlean decât alţi fraţi, au găsit un cal frumos şi s-au dus de l-au dăruit paşei… şi i s-au rugat să-i fie slugă, şi să-l aibă în gândul lui neuitat*". Acum începe competiţia, susţine A. Iordache în *„Principii Ghica*" *„pentru tronul Ţării Româneşti între cele două mari grupări de boieri… feciorii postelnicului, îndeosebi Şerban, ţintind domnia pentru unul dintre ei, neprecupeţind*

mijloacele, dar înverşunând, prin acestea, gruparea opusă contra lor, în frunte cu Grigore I Ghica, devenim domn. Nu lipsesc uneltirile pentru înlăturarea lui, dar, sesizate la timp, au ca urmare uciderea postelnicului şi o cruntă prigoană îndreptată contra fiilor şi familiilor lor".

Şerban Cantacuzino avea tot dreptul să spere că va urca pe tron, atâta vreme cât sistemul mitei şi al corupţiei erau în floare la Stambul. Orice cerere la Poartă trebuia să fie însoţită de peşcheşuri

Ptul din Alep arăta că Maltădată. *Principii pe care Poarta îi numea wnewzi... erau rânduiţi dintre nobilii ţării printr-o alegere generală* e *urma să fie încuviinţată de către sultan... Astz e marele vizir cel ce face alegerea sau mai degrabă închiriază celui care dă mai mult funcţia de bei...* „în Moldova, prin practica mazilirii şi numirii directe, media de domnie între 1612 – 1711 este de doi ani şi jumătate, iar în Ţara Românească, între 16111716 de patru ani şi jumătate, pâra la Poartă, delaţiunea, devine *o instituţie organizată special şi folosită deseori ca o amplă punere în scenă în vederea compromiterii şi răsturnării domnilor sau chiar a nimicirii lor fizice. Boierii vin spontan sau sunt chemaţi special ca să pârască pe domn în scopul înlocuirii lui. Spiritul de intrigă şi manevrele de culise ale capuchehăilor (uneori, ca Vasile Lupu, înlocuitori apoi ai domnilor) servesc în mod efectiv interesele turceşti; în aceste cazuri, dregători ai Porţii sunt trimişi anume în Moldova sau în Ţara* Românească, *ca să adune acolo pârile din ţară. În ce priveşte pâra îndreptată împotriva domnilor maziliţi, ea slujea nu numai la deposedarea acestora de avere, ci şi ca presiune asupra domnilor în scaun pentru executarea promptă a cererilor turceşti, prin ameninţarea cu înlocuirea imediată*" (Istoria României, vol. III). Pentru că Domnii să nu se hainească, ei sunt strict supravegheaţi şi vizitaţi des de agalele imperiale. Pe plan intern, domnia avea mari puteri! Dar în raport cu sultanul ele erau limitate. Un izvor arată că *„soarta boierilor şi a nobililor*

atârnă de arbitrarul principilor, care au puterea de a îndepărta, şi de a pedepsi cu cauză sau fără cauză”. Între puterea cvasi discreţionară a domniei, în condiţiile regimului nobiliar şi toleranţa de către turci a unor măsuri extreme, e o strânsă corelare. Mihnea al III-lea cu asentimentul turcilor îşi taie boierii, pe care îi acuză că s-au hiclenit. Dar turcii prin mită puteau fi convinşi relativ uşor. Cantemir arăta: *„Dacă a îmblânzit prin daruri pe vizir, pe chehaia, pe defterdar şi pe ceilalţi care se bucură de graţia împăratului... domnul poate face orice vrea fără frică şi niciun particular nu se poate opune fără a se teme de pedeapsă*”. Pentru cazurile când Domnul ar trăda pe padişah, sistemul ostatecilor, consideraţi şi ca rezerve pentru tron, funcţiona, fie prin moartea celui lăsat zălog, fie prin numirea acestuia ca Domn.

Grigore Ghica se găsea la Stambul atunci când tatăl său Gheorghe a fost mazilit şi i s-a dat tronul. Tot o urmare a hainirii voievozie şi pedeapsa aplicată întregii ţări cu jaful turco-tătăresc. Aşa întâmplat după răscoala lui Mihnea al III-lea. Turcii au primit la ordin: *distrugeţi şi devastaţi populaţia şi ţara şi gustaţi belşugul prăzilor de acolo* Boierii, care ştiau urmările dramatice ale trădării faţă de turci a Domnului, îl supravegheau atent pe Mihnea ca să nu facă pasul fatal. Atunci nu era nici momentul şi nici cazul pentru o ridicare armată.

În secolul al XVII-lea, în Ţara Românească s-au numărat 24 de domnii, şi numai doi Domni au murit în scaun, iar în Moldova s-au înregistrat 48 de domnii şi doar 5 Domni au murit pe tron restul fiind maziliţi sau ucişi. Domnia ereditară nu era o formulă agreată nici de boieri, nici de turci. Domnul a aplicat o politică prin care a schimbat des pe marii dregători ca un mijloc – prea puţin eficient de a împiedica o posibilă hiclenie. În sfatul tării din Muntenia intrau banul, vornicul, logofătul, vistierul, spătarul, stolnicul, comisul, paharnicul şi postelnicul, la care se adaugă în 1634 clucerul, iar în 1655 sulgerul şi

pitarul. În Moldova sfatul se compunea din logofăt, doi vornici, hatman, postelnic, spătar, paharnic, vistier, stolnic şi comis. Noi dregătorii nu se înfiinţează şi nici nu creşte numărul marilor dregători, dar sporeşte cel al dregătorilor în subordine, ajungându-se la al treilea, al patrulea etc. Stolnic, de exemplu.

La 16 decembrie 1660, a sosit în ţară, venit de la Stambul, noul Domn, Grigore Ghica. Deşi nu-l absolvă de trădarea tatălui, Kogălniceanu îi găseşte *„mari virtuţi”*.

În iulie 1662, Grigore Ghica a trecut cu armata peste Carpaţi, la cererea Porţii de a participa alături de Dabija vodă şi principele Transilvaniei, Mihail Apari, la un nou război în Ungaria de Sus. Campania se încheie prin cucerirea cetăţii Ujvar. Cât timp a durat campania, locţiitori ai Domnului în Ţara Românească au fost vornicul Stroe Leurdeanul şi vistiernicul Dumitraşcu Cantacuzino. La întoarcerea în ţară, în oastea lui Grigore Ghica vor avea loc nişte clevetiri, iar autorii lor vor fi fraţii Cantacuzino, Şerban, Drăghici şi Constantin, fii postelnicului Constantin Cantacuzino, bogatul şi puternicul boier. Radu Popescu spune că *„s-au făcut neşte amestecături”* ale celor trei fraţi şi a unor boieri adepţi ai lor Mareş şi Creţulescu, care *„să fie umblat între căpitani fi între slujitori, de îndemna să meargă să pârască pă Grigore vodă la vizirul, de făcătoriu de rău, de hain şi de altele. Şi pă urmă să ceară domnu’ ta vizirul pă Şărban logofăt; care, dan om în om mergând vorba, au ajunsu şi la domnu”*. Cantacuzinii şi oamenii lor se hiclenesc prin urmare faţă de Grigore Ghica şi îndemna oştirea să-l pârască la marele vizir că e hain, adică trădător. Scopul pârelor era ca Domnul să fie mazilit sau poate ucis şi în locul lui să fie pus pe tron Şerban Cantacuzino. Domnul a auzit de uneltirile Cantacuzinilor, dar nu a luat măsuri imediat contra trădătorilor, până nu s-a îndepărtat de oastea marelui vizir. De abia atunci va porunci vătafului de aprozi să-i aducă pe conspiratori în faţa sa. Trădătorii vor fi mustraţi, dar vor nega cu

vehementţă că l-au hiclenit pe vodă, chiar atunci când va avea loc o confruntare cu martorii.

Pe lângă acest incident, va mai avea loc imediat unul, care va stârni mânia voievodului. Din ţară, de la locţiitorii, ispravnicii săi, Stroe Leurdeanul şi Dumitraşcu Cantacuzino Ţarigrădeanul, Domnul primeşte ştiri alarmante despre tatăl celor trei haini, Şerban, Drăghici şi Constantin. După toate aparenţele, se hiclenise şi el. „Letopiseţul cantacuzinesc" *povesteşte că* „Diavolul, pizmaşul neamului omenesc" *şi-a băgat coada, pentru că postelnicul Cantacuzino a făcut* „fapte bune „*şi* „milosteniiiar *fii lui* „slujea foarte cu dreptate şi cu credinţă mare" *pe Ghica*. „Atuncea diavolul găsi 2 vase rele: unul rumânesc, altul grecesc, anume Stroe vornicul Leurdeanul şi Dumitrasco... Aceştia era lăsaţi de Gligorie vodă ispravnici, să păzească scaunul domniei. Iar ei făcură sfat drăcesc în tainã cu doamna Mania a lui Gligorie vodă şi trimiseră catâr de olac la Gligorie vodă în oaste, făcând pârã mare asupra ticălosului Constandin, cum el umblă pre la turci pre marginea Dunării, de-l pârăşte că iaste hain şi cum nu bagă în seamă pre doamnă-sa şi-şi bate joc de ia şi cum opreşte ţara să nu dea bir. Şi atâtea prihăni multe au scris. Şi Constandin nimic de acelea n-au fost vinovat, nici n-au ştiut nimic". *Potrivit acestei surse, în timp ce postelnicul Constantin Cantacuzino se ocupa de opere de binefacere şi fii săi îl* shgeau cu credinţi pe Domn, Leurdeanu şi Dumitraşcu, în înţeleg cu Doamnă, puneau la calc discreditarea familiei Cantacuzino ducerea ei la pietre. Prin urmare Cantacuzinii nu au trădat domn* ba dimpotrivă, au fost trădaţi de duşmanii lor, Leurdeanu Dumitraşcu şi Doamna Maria. Domnul ajunge la Craiova şi aici e întâmpinat de Constantin Cantacuzino. Vodă însă nu se prea bucuri de întâlnire, căci. *i-au arătat un chip foarte posomorât şi, vorbind cam alăturea cu calea, i-au ponosluit pentru feciorii lui, că sunt răi şi ficleni, şi cum au îndemnat pă căpitani şi pă slujitori să-l pârască la vizirul şi să rădece*

pă fie-său Şărban domn (*R* Popescu). Postelnicul neagă acuzaţiile ca pe nişte *„pari mincinoase* şi magi pe vodă să nu-şi plece urechea la ele.

Şerban Cantacuzino umbla într-adevăr după tron, chiar din momentul investiturii lui Grigore Ghica. Încă de atunci îl vedem în relaţii foarte amicale, cu marele vizir. Poate că tatăl său nu ştia acest lucru, sau poate că da; şi îl aprobă tacit. Între postelnicul Constantin Cantacuzino şi Domn era o opoziţie şi Bălcescu arătă că postelnicul *„din locul său de retragere, adesea făcea domnului obsenutii. Aceasta simţind-o curtezanii, hotărâră să-l mântuiască de un cenzor incomod, ca să poată şi ei mai fără sfială prăda poporul* Dumitraşcu Cantacuzino era nepot de văr al postelnicului Constantin Cantacuzino, iar Stroe Leurdeanu, socrul lui Şerban Cantacuzino. Înrudiţi prin sânge sau alianţe, teoretic s-ar presupune existenţa unor relaţii bune între protagonişti, dar adevărul se arăta cu totul altul. Ei se vor grupa în două tabere, „partide", cel al Cantacuzinilor şi al Bălenilor şi vor lupta pe viaţă şi pe moarte. Cauza fundamentală a fost acerba competiţie pentru tron a celor două grupări. Despre tabăra Cantacuzinilor, unii istorici cred că ea reprezintă boierimea pământeană, iar Bălenii pe cea grecească. P.P. Panaitescu sublinia că *„Faptul acesta nu corespunde realităţii. Cantacuzinii se aflau în fruntea celor mai bogate familii de mari boieri şi de aici putinţa lor de a răsturna pe rând domni... Greci ei înşişi, nu conduceau o partidă naţională. În realitate, lupta dintre cele două grupări nu avea alt scop decât obţinerea demnităţilor şi veniturilor statului în epoca de apogeu a regimului nobiliar din Ţara Românească. Membrii grupării aflate la putere pun mâna pe 00 ţii*le *adi ei. Rari lor. Cumpără sau cotropesc moşii ale moşnenilor* capătă *privilegii de la domni. De o politică* «*na7ZTA Cantonam, lor în această epocă nu poate fi vorba; ei renunţă la „evotf. Chiar la tradiţionalul sprijin acordat bisericii ortodoxe din Transilvania de către ţările române*

de dincoace de Carpaţi… Lupta dintre facţiunile boiereşti se reduce deci la o rivalitate pentru putere în sânul clasei dominante”. Postelnicul Constantin Cantacuzino era cel mai bogat boier al ţării şi şeful grupării politice a Cantacuzinilor. Stroe Leurdeanul se afla în fruntea celelilalte. Piighici Cantacuzino, în 1663, deţinea 75 de moşii, Iordache 60 de sate, 30 de sate date fiicei sale şi încă 91 de posesiuni, în totalitate 181 de moşii. Numai averea celor doi fraţi e impunătoare. Dacă lui în considerare întreaga familie, ea poate şi chiar concurează domnia prin bogăţie.

Necontenitele pâri ale lui Leurdeanu şi Dumitraşcu Cantacuzino, strecurate perfid la urechea lui Grigore Ghica, sfârşesc pno a-l determina să treacă la măsuri extreme, deşi, spune Bălcescu, *nu era lipsit de oarecare calităţi bune*”. La 20 decembrie 1663, postelnicul Constantin Cantacuzino este arestat şi dus la mănăstirea Soagov. Şerban Cantacuzino, fiul său cel suspectat de hiclenie, pentmcă umbla după domnie, va suferi o mutilare. Cronicarul Georg Kraus notă că *„i se taie nasul şi urechile*”. Alte izvoare vorbesc doar de însemnarea la nas. Oricum, prigoana se dezlănţuise împotriva familiei şi a partidei Cantacuzinilor. La Snagov, Constantin Cantacuzino va fi sugrumat în trapeză. Domnul l-a învinuit, fără însă a o dovedi, de trădare.

Constantin Cantacuzino a avut un rol decisiv în efortul lui Grigore Ghica de a obţine tronul Ţării Româneşti. Acesta, spre mirarea tuturor, nu doreşte pentru ajutor nicio răsplată. Cronica anonimă în versuri, *„Poveste de jale asupra uciderii postelnicului Constantin Cantacuzino*”, nota spusele lui: *„Nu-mi trebuie boierie, nici să fiu la curte*”. El stătea retras, dar amenda prompt °nee greşeală, bâlbâială sau nedreptate domnească. Xenopol ne dă *document curios*”, cum îl numeşte, scris de Grigore Ghica Constantin Cantacuzino, când acesta se puse în slujba lui pentru <*! ««tronul de la turci: *„Dat-am cartea*

noastră la mâna Cinstitului şi credinciosului nostru boier, dumnealui jupân Constantin Cantacuzino biv vei postelnic. ca să fie într-a înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor, cum dacă mă va dârut Dumnezeu şi cu domnia Ţării Româneşti. Să nu alb a mesteca dumnealui la luatul banilor şi nici la chizăşii să nu-l pun pentru bani şi dacă mă va dărui Dumnezeu să merg în ţară, nici la boierie să nu-l amestec, şi nicio bântuială să aibă de la domnia mea, ci se aibă a se repauza la casa lui o slugă bătrână a noastră şi a tarei" *Acest act, o garanţie dată postelnicului, trebuia să-i confere o protecţie, dacă nu imunitate, dar Grigore Ghica uită de el, aşa cum a uitat şi să-i facă judecată presupusului trădător. El porunceşte* doar execuţia.

După execuţie, scrie *„Letopiseţul Cantacuzinesc"*, Domnul e cuprins de remuşcări, dacă nu cumva de spaimă pentru ceea ce îndrăznise să facă şi mitropolitului Ştefan îi spune că *„n-au ştiut când l-au omorât şi cum au fost adormit, căindu-se şi plângând de moartea lui Constandin. Şi blestemă pe Stroe şi pe Dumtiraşco, căci ei l-au îndemnat de l-au omorât, nefiind nimic* vinovat Dacă aşa stăteau lucrurile, Domnul l-a trădat, şi mai mult, l-a omorât pe făcătorul lui de bine, în urma uneltirilor unor rivali. Partidă Cantacuzinilor vedea din acest moment în Domn un periculos trădător şi la fel în gruparea Bălenilor, nume luat de la marele ban Gheorghe Băleanu.

Cu toată căinţa, sinceră ori simulată, afişată de vodă şi de Blestemele aruncate asupra celor ce rău l-au sfătuit, totuşi nu a luat nicio măsură împotriva autorilor morali ai crimei, Stroe Leurdeanu şi Dumitraşcu (Dumitrasco) Cantacuzino. Cei doi au trădat şi legăturile de neam ce-i lega, chiar firav de Cantacuzini. *„Toate acestea lasă să se întrevadă mobilurile unei competiţii acerbe pentru tron, care implica pierderi de vieţi omeneşti, persecuţii şi prigoane, osândiri la surghiun şi torturit menite să domolească pornirile pătimaşe ale* adversarilor *tronului, care dispunea de mijloacele necesare în scopul urmărit"*

(A. Iordache).

După uciderea postelnicului, Cantacuzinii înregistrează noi lovituri, deoarece competiţia pentru tron nu încetează încă Remarcabil este însă efortul depus de familia celui ucis pentru a-i *reabilita memoria*, *a-i salva reputaţia şi onoarea postumi*, *a face şi consemneze într-un act scris că a fost omorât pe nedrept şi a i se radia eticheta de trădător Basta şi-a justificat asasinatul împotriva lui Mihai Viteazul prin faptul că Mihai l-a trădat pe împărat Nicolae Pătraşcu, fiul marelui calomniat şi Mihai Pătraşcu, nepotul, nu întreprind din păcate nimic în acest sens, al reabilitării postume şi a înfierării acuzelor de trădător. Familia Cantacuzinilor nu se lasă spune Xenopol, atunci când Grigore Ghica va pribegi, după prima domnie, în Italia, viitorul mare stolnic Constantin Cantacuzino, care se gâscă şi el acolo, dar la studii,* „se luă după urmele lui Ghica, gonindu-l în toată Italia şi trăgându-l la judecată pentru acea fără\mă ucidere a tatălui său, la care singur Ghica spre a sa îndreptare îi dete scrisorile de pară ale lui Stroia Leurdeanu *„Ceilalţi fraţi s-au străduit să obţină şi au obţinut, de la obştească adunare o „carte" privitoare la nevinovăţia postelnicului şi la radierea etichetării de trădător*: MRăposatul Constantin postelnicul Cantacuzino... tuturor domnilor au slujit cu bună dreptate şi cu credinţă... iar diavolul pizmaşul sufletelor oamenilor intră în inimile unora de le puseră gând de vânzarea sângelui acelui cinstit creştin... Deci îl vândură la Grigore vodă spre moarte Acesta „cunoştea pre vânzătorii aceia, că nu pentru alta fu a lor vânzare a-l omorî, fără numai ca să poată făcui ţara şi pre dânsul a-lfura, şi veni înaintea smereniei vlădicei noastre" *recunoscând* „că nu i-au fost nimic vinovat, ci fără de nicio vină l-au omorât... Pentru care şi noi ştiind şi mai vârtos adeverind din singur gura lui precum mai sus scrie, nu am putut îngădui să se acopere nevinovatul lui sânge şi am dat această a noastră sobornicească carte tuturor care se cuvine a şti".

La 9 mai 1664, Grigore Ghica primea ordin de la Stambul, că împreună cu Dabija vodă, să participe alături de ostile turceşti la un nou război cu austriecii. Generalul Montecuccolli îi va înfrânge pe turci. Grigore Ghica a avut şi el un rol în acest insucces, pentru că i-a trădat pe turci, prin furnizarea de informaţii către austrieci şi prin faptul că s-a lăsat cu prea multă uşurinţă „învins" în momentele decisive. Darurile primite de la imperiali justifică atitudinea sa. Marele vizir, conştient de defecţiunea produsă în tabăra românilor,» va chema la raport pe Ghica vodă şi pe Dabija vodă. Dabija vodă, deşi cu mare spaimă în suflet, se prezintă, dar Ghica care se ştia trădător faţă de vizir, nu dă curs poruncii. Kogălniceanu afinm-Domnul Ţării Romaneşti, dacă nu a vrut să dea ochii personal v izirul, a vrut să-i dea în schimb 40.000 de ducaţi, prin intermediul lui Dumitraşco Cantacuzino. Acesta însă nu va remile banii wzi-L-a trădat pe Domn, şi-a însuşit suma şi în plus l-a mai şi acuzat de hainie în dauna sultanului şi de uciderea fără motiv a lui Constantin Cantacuzino. Ghica va părăsi tronul, va fugi în Ardeal, pe urmă în Polonia şi de acolo la Viena.

Dumitraşco Cantacuzino, care îl trădase pe Constantin Cantacuzino, ruda sa şi pe Grigore Ghica, Domnul său şi furase şi o mare sumă de bani, la Stambul lucrase cu mult folos în favoarea lui Radu Leon. Îl va sprijini pe Radu Leon, cu aurul lui Ghica, ca să ocupe tronul.

În 1665 a sosit la Bucureşti noul vodă, înconjurat de o camarilă grecească. Cantacuzinii au obţinut sub nouă domnie două acte foarte importante, atât pentru reabilitarea postelnicului, cât şi pentru lupta contra adversarilor Băleni. În afară de actul amintit anterior, mitropolitul Ştefan şi cei doi episcopi recunosc şi ei nevinovăţia postelnicului. În septembrie 1667, însuşi Domnul Radu Leon dă un act prin care arată acelaşi lucru, ba mai mult, considera ca nedreaptă şi mutilarea lui

Şerban Cantacuzino. Logic ar fi trebuit ca vinovatul de toate relele, Stroe Leurdeanu, să îşi primească în cele din urmă pedeapsa, dar Domnul refuză să o facă. În 1667 însă, vine pentru vodă chemarea la Poartă în legătură cu reconfirmarea domniei şi în aceste condiţii voievodul e silit la o apropiere de Cantacuzini. Drăghici Cantacuzino aranjează ca toate lucrurile să meargă bine la Stambul şi Leon vodă se reîntoarce mulţumit pe tron. Se aştepta darea în judecată a lui Stroe Leurdeanu, dar vodă ezita. Partidă grecească nu trebuia incitată. Cantacuzinii se consideră pe bună dreptate trădaţi în speranţele lor şi încep să agite spiritele. Se răspândeşte zvonul paralizant, că Radu Leon ar pune la cale, pentru 13 decembrie 1668, un masacru asupra boierilor. Între Domn şi boieri se ajunge la o înţelegere, în urma căreia se va da un nou aşezământ contra grecilor, care e identic cu cel din 1631 şi la fel de ineficient. Aparent lucrurile s-au potolit şi partida Bălenilor a triumfat din nou. La scurtă vreme însă, un mare grup de boieri, cu în spătarul Cantacuzmo în frunte, va trece Dunărea şi va meme în Testlia Acolo se găsea atunci sultanul şi delegaţia boierească centt audienţa, ca să-l pârască pe Radu Leon că a dat tara pe mâna grecilor şi că a plănuit un măcel contra boierilor. În concluzie trădătorul Domn trebuie grabnic mazilit. La rândul său, Leon vodă trimite o delegaţie formată din boierii rămaşi credincioşi, cu misiunea de contracarare a grupului de 30 de boieri conduşi de Şerban Cantacuzino, consideraţi hicleni ai domniei. Turcii sunt în dilemă, pentru că trimişii lui Leon vodă îl acuză pe Şerban de trădare, iar Şerban şi oamenii lui tot de trădare pe Domn. În faţa acestor acuzaţii reciproce, bine argumentate şi susţinute cu patos – sunt interese deosebite în joc turcii hotărăsc să trimită un agă ca să facă cercetări la faţa locului. Xenopol notează că boierii *„temându-se cadomnul să nu câştige pe turc prin bani, se înţeleg cu un grec, Pavâl, care umblase în mai multe rânduri după scaunul Munteniei, şi care era prieten*

cu aga ienicerilor; *dau grecului bani ca să întoarcă pe aga, om influent la Poartă, în favoarea lor, şi-i tăgăduiesc că-l vor cere de domn*; *dovadă cât de puţin serioasă era considerată de însuşi grecii alungarea lor din Muntenia. Pavăl, injlâcârat prin speranţa ce luci un moment înaintea lui, cheltuieşte pe lângă banii luaţi de la boieri şi ce avea şi ce n-avea, spre a scoate la capăt mazilirea lui Radu Leon, ceea ce şi izbuteşte*". Radu Popescu spune că „*boierii trimise dă olac la boierii ce rămăsese în ţară, dându-le ştire pentru turcul ce vine, zicându-le să scoată ţară multă înaintea turcului, să se jeluiască de Radul vodă şi de greci, şi aşa au făcut*". Vin să se „*jeluiască* „o mulţime de femei că au fost necinstite de vodă şi i se dau trimisului Porţii o mulţime de jalbe de la ţărani, dar scrise de boieri, aşa că, având aceste probe „irefutabile" şi lăzile pline cu banii daţi mită de Şerban Cantacuzino şi partizanii săi, aga a „constatat" vinovăţia lui Radu Leo° V «1 a fost mazilit. Tronul i s-a dat în 1669 lui Antonie din Veţi, bătrânul vornic, iar Pavel „*rămase în dăşărt, şi-i dederă warii o tiflă*", spune Radu Popescu, adică l-au amăgit, l-au folosit final l-au trădat. Câţiva greci, Sofialăul, Balasache, Pascale, or cunoaşte o aprigă răzbunare din partea bucureştenilor. Ei au Aeraţi trădători ai ţării. Sofialăul va fi spânzurat, iar Pascale, spune Radu Popescu, Mcă *l-am văzut cu ochii, când iiscotden cămară şi-i ducea cu palme*; *care palme, dă dese şi dă mulţf nu mai a\ea numărM*.

Antonie din Popeşti era omul Cantacuzinilor şi „*Sarban spătar, Constandin postelnic, Mihai postelnic, Matei cupar Şi hrdache*\fii lui Constantin Cantacuzino îl puteau aduce acumia judecată, în divan, pe Stroe Leurdeanu, trădătorul din cauza căruu fusese omorât tatăl lor El se jură că nu are nicio vină, dar i se puri în faţă actele de la mitropolit, de la Radu Leon vodă, „cartea" de la divan şi pe urmă piesele de rezistenţă, scrisorile date de Grigore Ghica lui Constantin Cantacuzino pe când se afla la studii în Italia Stroe scrisese cu mâna lui şi nu putea

tăgădui autenticitatea probelor incriminatorii, *„să facă lui Constantin postelnicul moarte, ear într-alt chip nu* Instanţa îl va condamna pe trădător la moarte, dar prin intervenţia văduvei postelnicului Cantacuzino i se va comuta pedeapsă şi va fi purtat *„numai cu anteriul şi cu nădragii"* prin târg şi pe urmă călugărit la Snagov. Nu stă însă mult, în chip de călugăr, pentru că reuşeşte să fugă în Ardeal.

Cantacuzinii, cel puţin pe moment, i-au biruit pe Băleni şi au subordonat în aşa fel domnia, încât Radu Popescu, partizan al Bălenilor, a spus că vodă *„nici de mâncare nu era sătul"*. Neculce completează că i se dădea tain pe zi, *„de cheltuială cât zece potronici"* (ceea ce într-adevăr era foarte puţin. A mai fost arestat de către Cantacuzini şi Neagoe postelnic Săcuianul *„şi i-au tăiat nasul, den ce pricină noi nu ştim – cei ce l-au pârât, vor fi ştiind de ce şi cum"* şi Badea Bălăceanul. Reiese limpede că pâra a devenit o adevărată instituţie şi ea a funcţionat teribil de bine. Pâra, reală ori Mincinoasă, era un adevărat act de trădare, care putea duce până la pedeapsă capitală a celui pârât. Delaţiunea va fi cultivată cu asiduitate de către turci, pentru că ei vor fi, la urma urmei, principalii beneficiari.

Deşi la urcarea pe tron a lui Antonie, boierii juraseră *„să lipsească pizmă şi mozaviriia şi hicleşugul din mijlocul lor numai de acum înainte să lăcuiască toţi într-o dragoste, ca nişte adevărat)* *creştinin*, se va isca în curând *„vrajbă între boierii tării r. Letopiseţul cantacuzinesc „*scrie că iar şi-a băgat dracul coada *în inimi/e unor boiari, anume Gheorghe dvornicul Băleanul şi cu gineri-său Hrizea vistierul, i Staico paharnicul sân Bărcan ot Bucşani, /Radul Ştirbeiu ot Izvor şi cu alţii mai* mărunţiei au făcut. O *ceafă spurcată* un complot s-au întrunit noaptea în casa lui Băleanu, cu scopul de a-i ucide pe banul Mareş, logofttul Creţulescu şi pe vei spătarul Şerban Cantacuzino, fruntaşii partidei Cantacuzinilor. Hiclenii vor fi deconspiraţi, scoşi din dregătorii şi trimişi la ţară, să stea la moşii. Şi i-am

iertai”, adaugă cronicarul. Mai târziu vor fi reprimiţi la curte, după ce vor fi puşi să jure că vor ţi de acum *„toţi intru dragoste* iar *„cine va călca jurământul, Dumnezeu să-l bată şi trupeşte, şi sufleteşte* Numai că jurământul nu era antidotul cel mai eficient contra trădării.

După trei ani de domnie, Antonie e chemat la Poartă şi mazilit în 1672. Partidă Bălenilor, prin Hrizea, Staico, Radu Ştirbei, *„ca nişte răi hicleni, cu mari meşteşuguri, cu taină la turci au umblat de s-au stricat domniia lui Antonie vodă şi cu mulţi bani au dres domnia lui Gligorie vodă „*(Letopiseţul cantacuzinesc).

Grigore Ghica va ajunge la Viena, unde se va considera prizonier al imperialilor şi va intra în relaţii cu Papa şi Veneţia. Dorea din suflet să scape, ca să meargă la Stambul şi să-şi mai încerce o dată norocul. Fostul Domn, spune C.C. Giurescu, ar fi trecut la catolicism şi astfel şi-ar fi trădat religia ca să beneficieze de sprijinul lumii catolice. Ales cu ajutorul Bălenilor şi al marelui dragoman Panaiotis Nicusios, pe care l-a mituit din greu, Grigore Ghica şi-a reluat tronul în 1672 şi a reînceput prigoana asupra Cantacuzinilor, pe care i-a considerat ca cei mai periculoşi trădători ai săi. Chiar în divanul turcesc vor fi arestaţi Mareş Banul, Gheorghe vornicul şi alţii. Numirea lui Grigore Ghica i-a luat prin surprindere pe Cantacuzini, care au rămas paralizaţi la această veste. Şerban afirmase cu emfază că, *va face pod dă pungi de la sar aiul rumânesc până la al vizirului, şi tot îi va fi pă voie* numai că acum, ca să-şi salveze viaţa, va fugi în Moldova. Noul Domn va trimite de uienţă o scrisoare lui Gheorghe Băleanu, şeful partidei Bălenilor, ca să-i aresteze pe adversarii politici, catalogaţi global ca trădători, în frunte cu Radu Creţulescu şi Şerban Cantacuzino. Gheorghe Băleanu arestează prin surprindere pe Gheorghe şi Matei Cantacuzino şi eliberează imediat pe cei 24 de partizani ai săi, închişi din ordinul lui Radu Creţulescu. Stroe Leurdeanu se înapoiază vesel din pribegie, ca să se închine noului Domn. A uitat că

acesta l-a trădat când i-a dat scrisorile compromiţătoare lui Constantin Cantacuzino pe când s-a aflat în Italia, şi care erau cât pe aici să-l ducă la moane. Mor fi prinşi şi Gheţea clucerul, Stoian comisul, fraţii lui Şerban Cantacuzino, Stoica Ludescu şi alţi oameni din partida Cantacuzinilor. Drăghici va fi executat, dar prigoana se va extinde şi asupra familiilor boierilor care aparţineau facţiunii Cantacuzinilor. Au fost închise şi soţiile lor: *„şi după ce au mărsu în Bucureşti Gligorie vodă îi tot bătea şi căznie pe cei boiari şi pe jupâneasa* Motivul, crede Ion Neculce, ar fi că fraţii Cantacuzino *„îl pârâsa pe Gligorie vodă la* Beciadică la Viena. Domnul a poruncit să fie puşi în obezi, în tumul de la poarta intrării în curtea domnească, Mareş, Radu Creţulescu, vornicul Gheorghe, Gheţea, Mihai Cantacuzino. Ei au fost judecaţi în divan şi de mai multe ori bătuţi la tălpi, fapt considerat o extremă umilinţă. Din averile lor confiscate de domnie s-a hotărât să se plătească datoriile faţă de turci.

Şerban Cantacuzino s-a refugiat în Moldova, dar Grigore Ghica îi va cere extrădarea. Domnul Gheorghe Ducă răspunde că nu are ştire despre existenţa acestuia în ţara sa. Şerban Cantacuzino va anunţa Poarta despre atrocităţile înfăptuite de noul Domn şi de Gh. Băleanu contra grupării Cantacuzineştilor şi turcii vor trimite un capugiu care îi va elibera pe cei patru fraţi Cantacuzini şi-i va duce la Stambul. Ghica a oferit capugiului 200 de pungi de aur, o avere, pentru capetele lor, dar lucru curios, acesta nu a trădat porunca sultanului şi astfel arestaţii au scăpat cu zile. În 1673, vodă îl va executa pe vornicul Gheorghe, socrul lui Matei Cantacuzino şi astfel îşi va mai potoli o parte din necaz. Acuzaţia – de altfel nedovedită – pentru uciderea vornicului a fost hiclenia.

Ghica vodă va fi solicitat de turci să participe la două expediţii împotriva Poloniei, în 1672 şi 1673. În lipsa lui, ispravnici au rămas în ţară Gh. Băleanu, Stroe Leurdeanu şi Hrizea, care au scos zilnic din temniţă pe boierii închişi

sub acuzaţia de trădători şi au poruncit să-i bată la tălpi sau să-i supună la alte torturi. Din exil Şerban Cantacuzino acţiona şi el contra Domnului. Îl pârăşte la Poartă pe Ghica vodă că are înţelegeri secrete cu polonii şi aceştia, bănuitori, îi cer să-şi trimită familia ca zălog ia Stambul. Şerban nu va exagera când va spune că Ghica îi va trăda pe turci, pentru că atât el, cât şi Domnul Moldovei vor trece de partea creştinilor şi-l vor anunţa pe Sobieski să atace cât mai degrabă Hotinul pentru că nu era pregătit de asediu. Ştefan Petriceicu, Domnul Moldovei, va trece făţiş de partea polonilor, dar Ghica, pentru că avea familia ostatecă la Stambul, o va face pe ascuns. Armata domnească, seimenii, se hiclenesc contra lui Grigore Ghica pe câmpul de luptă. Trădătorii vor fi înfrânţi şi puşi în butuci. Ultima trădare a lui Ghica a fost când s-a lăsat luat prizonier, cu 5.000 de ostaşi, de către polonezi. Nu rămâne însă la ei, ci pleacă peste Dunăre, unde cu un tupeu nemaipomenit îl acuză pe Husein pasa că nu l-a ascultat în timpul bătăliei de la Hotin şi că l-a trădat pe sultan. Marele vizir îl va trimite în surghiun pe Husein pasă şi Ghica se va reîntoarce pe tron. Zilele îi vor fi însă numărate, căci pe neaşteptate va muri: *tDzicu unii să fie agiunsu Cantacuzineştii cu un doftor şi să-l fie otrăvit*”, spune Ion Neculce. Oricum, vorba cronicarului, MNărocul *Cantacuzineştilor*!”

Vremea Ducăi Vodă şi trădarea

Grec de origine, din Rumelia, Gheorghe Ducă a ajuns de copil în tară şi a găsit ocrotire la Vasile Lupu. Căsătorit cu Anastasia, fiica Doamnei Dafina Ecaterina, va avea în soacră un puternic sprijin pentru urcarea pe tron. Rudele ei, Ruseteştii sau Cupăreştii, dar şi Cantacuzinii, l-au susţinut. În 1665, va ocupa tronul Moldovei, într-o primă domnie şi va reuşi să-l înlăture din competiţie pe Iliaş Alexandru. A domnit doar 7 luni, pentru că mazilirea i s-a tras de la opseudo trădare. Hanul tătarilor se bănuia că vrea să-l trădeze pe sultan şi vizirul dorea să aibă o dovadă

a atitudinii promoscovite a acestuia. Domnii români aveau şi obligaţii de a informa Poarta şi de a face şi spionaj în favoarea ei. Gh. Ducă va întocmi, în comun acord cu vizirul, o scrisoare către han, în care va lăsa să se înţeleagă şi el a fi dispus să se lepede de turci şi să intre într-o alianţă cu Moscova, prin urmare să se hiclenească. Dacă, aşa cum se băiuia hanul avea intenţii de trădare, răspunsul său s-ar fi arătat edificator Ducă va trimite scrisoarea, dar că va fi interceptată de pasa de 1*\tozia, de pe Nipru, care bucuros de o aşa pradă, pentru că era în duşmănie cu Ducă, o va trimite direct sultanului. Sultanul nu cunoştea aranjamentele lui Ducă vodă cu vizirul şi vizirul tocmai atunci lipsea, aşa că padişahul, după ce a citit scrisoarea, a luat-o drept bună, adică o propunere clară de trădare şi de răscoală contra Imperiului. Faţă de hainia ce rezulta negru pe alb, din scrisoare, padişahul, furios, va cere imediat mazilirea lui Ducă.

După un intermezzo Iliaş Alexandru, Gh. Ducă îşi începu a doua domnie în Moldova printr-o crimă. Iliaş vodă se va întoarce la Stambul şi în 1668 va muri în condiţii suspecte. Cronica precizează: *„moartea lui n-au fost curată, ci să-l fi otrăvit doctorii, cu învăţătura Ducăi Vodă”*. Dacă aşa au stat lucrurile, prin comiterea crimei, poruncirea ei mai bine zis, Ducă a trădat învăţătura creştină şi a înfăptuit un regicid. De la Stambul vodă veni înconjurat de greci şi ei urcară imediat în marile dregătorii ale ţării. Grele biruri cad *„pe boieri şi pe ţară „*f pentru că împrumuturile contractate faţă de creditorii greci se cereau achitate şi ei *„se năpustiră asupra Moldovei, ca un nor de lăcuste pe un lan de grâu plin şi mănos „*(Xenopol).

Din cauza *„dărilor grele”* şi *„a stricării obiceiurilor”* de către greci, izbucneşte în 1671 răscoala Orheienilor, Lăpuşnenilor şi a Sorocenilor, în frunte cu Mihalcea Hâncu, fost mare serdar, Apostol Durac, fost mare medelnicier şi Constantin, fost clucer. Se mai raliază răsculaţilor şi Ştefan Hâjdău, pârcălabul de Hotin şi fraţii

săi, apoi Grigore Grigore Hăbăsescu, Prodan Drăguşescu şi alţii. Ion Neculce notă că răzvrătirii şi-au strâns o mare oaste şi au Venit asupra laşului *„pentru urâciunea grecilor… şi mai ales pentru Cupăreşti ce erau aici în ţară”* şi Hâncu şi Durac *„strigau să-i prinză pe greci să-i omoare. Fugit-au toată boierimea, care încotro a putut”* Răsculaţii *„au intrat în curtea domnească, şi prin casele boiereşti şi neguţătoreşti, prin târg, stricând şijăcuind, şi prinzând pe greci; pe câţi i-au găsit, pe toţi i-au omorât*

Răsculaţii, care erau consideraţi hicleni de către domnie, au, *, trimis o delegaţie de *„12 oameni de tară”*, ca să-i ceară lui Ducă vocii îi plece de pe tron, pentru că *„nu mai este cu putinţă să trăiasc*ă cu *dânsul”* Trimişii hiclenilor mai precizează c8 *„de nu* în *ieşi de bună voia sa. va ieşi şi fără de voia sa „*Ducă, care nu poate face faţa presiunii răsculaţilor, fuge în Ţara Românească ni din drum anunţă Poarta despre răzmeriţă. Sultanul îl va trimite pe Halii păsa să restabilească ordinea şi să-l readucă la Iaşi pe Ducă vocii Hâncu şi Du rac şi-au aşezat tabăra la Paşcani şi au trimis lui Halii pasa o delegaţie care să-i spună că ţara nu-l mai vrea pe Ducă ca Domn. Halii – şi pentru el răsculaţii erau trădători porunceşte spânzurătoarea de grabă a 6 dintre cei trimişi ca să obţină destituirea lui Ducă. Logic ar fi trebuit să urmeze o confruntare militară între tabere, dar Hâncu nu se înţelege cu Durac. Cu grijă ca să nu fie socotit hain, trădător faţă de sultan, el evită o ciocnire armată şi trece peste Nistru. În mod practic, l-a trădat pe Durac, care lipsit de forţe suficiente va dizolva oştirea. Ducă intră în Iaşi fără vărsare de sânge, dar ea se produce imediat prin represiunea pe care o porunceşte contra celor ce s-au hiclenit; *„şi pre mulţi din căpiţenii. Căpitani, hotnogi, prinzându-i, i-au spânzurat şi pre unii i-au înţepat… „*Durac şi Hâncu s-au salvat prin fugă din ţară. Ca amintire a ceea ce s-a întâmplat, a rămas vorba: *„Vodă da şi Hâncul ba”*.

Pe lângă alte pricini care au dus la a doua mazilire a

lui Ducă, s-a numărat şi trădarea unui boier, Ursaki, care a profitat de expediţia asupra Oameniţei, condusă personal de sultan. Hicleanul a mers la padişah, pe când acesta se afla la Iaşi şi l-a pârât pe Domn, spunându-i pe lângă adevăruri şi o serie de minciuni. Cum sultanul avea *„măraz”*, pică pe vodă, pâra cădea tocmai bine. Acest boier se hiclenise pentru că Ducă îl *„prădase”*, adică îl pusese să plătească amenzi foarte mari. Ursaki s-a considerat trădat de domnie şi a acţionat în consecinţă. Boierul şi Domnul se acuzau reciproc de trădare, de unde se deduce cât de diferită era percepţia ei şi ce semnificaţie avea la fiecare. Pe boier l-a costat doar o parte din avere, dar pe Ducă vodă tronul şi se putea întâmpla să-l coste chiar şi viaţa.

După mazilirea lui Ducă vodă, clucerul Ştefan Petriceicu a

y fost ales dintre boieri ca Domn al Moldovei. Turcii îl acceptă pe considerentul că este credincios. În 1673, când reîncepea campania contra Poloniei, se va dovedi exact contrariul, pentru că, Petriceicu vocii” vatrăda deschis pe turci. Marea boierime însă nu împărtăşea tdcea lui vodă de a se hicleni faţă de sultan. Miron Costin chiar i, spunea Domnului: *„ori să fie voia măriei tale, ori să nu fie, noiwm lăsa casele să le ia tătarii şi s-a închinat şi a zis să fie măriQ ta sănătos, şi a ieşit afară”*. La fel au făcut şi restul de man boieri, care s-au desolidarizat de Domn, iar acesta, *a rămas numai singur, numai cu Hăbăşescul Hatmanul şi cu casa lui, şi a început a plânge şi a blestema pe Miron şi pe* alţii Petriceicu vodă se considera trădat de boierii săi, dar nu a fost o trădare, ci un realist calcul politic. Nu era atunci momentul unei confruntări cu turcii, şi mai mult, polonezii se arătau mai preocupaţi de alegerea unui nou rege, decât să exploateze victoria contra otomanilor şi să treacă Dunărea pentru a realiza o nouă cruciadă. În aceste condiţii, boierii care se aflau lângă Petriceicu *„s-au sfătuit şi au scris cărţi la boierii cei din ţara de jos, la Gavriliţa şi la Buhuş şi la alţii, precum şi ei cu toată oastea s-a*

despărţit de Petriceicu vodă, şi vin în jos la dânşii; ca să facă ştire vizirului, să poftească Domn dintre dânşii, să-şi pune pe cine vor socoti… „Ambiţiile şi planurile voievodului, lipsite de susţinerea Poloniei şi a boierilor, s-au prăbuşit ca un castel din cărţi de joc. Petriceicu vodă, devenit hain, trădător al padişahului, îşi pierdu tronul în 1673. Noul Domn va fi Dumitraşcu (Dumitraşco) Cantacuzino. Tot în 1673, în locul lui Grigore Ghica, pe tronul Ţării Româneşti urcă Gheorghe Ducă.

Sprijinit de Cantacuzini, noul Domn e perceput de către partida Bălenilor ca un mare pericol şi ei încep fuga în Ardeal. Ducă vodă îi pofteşte să revină în ţară, dar numai în 1674, după ce Cantacuzinii dau o scrisoare de garanţie că nu li se va întâmpla nimic, boierii din partida Bălenilor se reîntorc, mai întâi Hrizea vistierul, ginerele banului Gh. Băleanu, pe urmă banul însuşi. Bălenii aveau dreptate să ceară garanţii serioase pentru renunţarea la pribegie, pentru că un alt ginere a lui Gheorghe Băleanu, Radu Dudescu a fost arestat după întoarcere şi *„muncit”* cu *„luară arsă pre piept, până lângă moarte „*afirmă cronicarul.

În 1674, ia Domnul Ducă vine postelnicul Voicu, care îi pârăşte, îi trădează, pe vistierii Papa şi Negoiţă, *„că fac sfat să fugă la turci, şi să pârască pă domnu’ de rău, şi altele…”* (Radu Popescu). Judecaţi în divan, Papa şi Negoiţă au fost găsiţi vinovaţi de trădare pentru tentativa de defăimare la Poartă a Domnului, şi executat! Prin strangulare. Mai interesant este că şi Voicu, cel care î, parase a fost executat, ceea ce ne face să presupunem că cei trei complotau împreună şi din motive necunoscute, trădătorul şi-a trădat complicii, în speranţa unei posibile salvări a vieţii.

Dacă la început Cantacuzinii se bucură de prietenia lui Ducă\odă. Treptat relaţiile se răcesc. Domnul află că ei umblă împotriva domniei şi-i arestează, în frunte cu Şerban Cantacuzino. Del Chiaro susţine că Ducă vedea în

Şerban un *„dublu rival”*, la domnie şi ia nurii soţiei sale, Doamna Anastasia. Neculce relatează că Şerban a fost adus *„în doo rânduri… la Bucureşti să-i taie capu11*. Intervenţia promptă a Dabijoaiei, soacra lui vodă, îl salvează din fericire pe Şerban. Acum înţelese Şerban că în lupta contra lui Ducă vodă trebuia mai de mult să ia iniţiativa şi fugi din ţară la turci, pentru a unelti direct în favoarea obţinerii tronului. A devenit făţiş hicleanul domniei.

Ducă vodă, în cei 5 ani de domnie, a participat alături de turci la 5 campanii, din care ultima a fost pentru ocuparea de la cazaci şi ruşi a cetăţii Cehrinului. Succesul otoman s-a datorat faptului că apărătorii cetăţii erau beţi morţi şi că generalul rus Ramadanowski a trădat. El a obţinut de la turci o mare sumă de bani, şi ne spune Neculce, ţarul când a auzit despre trădare, a poruncit să i se toarne topit pe gât aurul primit de la duşmani. După faptă şi răsplată!

*Fuga lui Şerban Cantacuzino peste Dunăre s-ar fi făcut, explică „*Letopiseţul Cantacuzinesc*”, de frica lui Ducă, căruia i s-ar fi trimis scrisori mincinoase de către Băleni. De teamă că odată întors din expediţia contra cazacilor, Domnul îl va omorî, în 1678, Şerban va părăsi ţara. Radu Popescu vorbeşte însă şi de alte dezertări ale boierilor din partida Cantacuzinilor, a lui Radu Creţulescu cu toată casa lui, a lui Vintilă Corbeanul paharnic şi Pârvu postelnic, ceea ce înseamnă că s-a urzit un complot mai larg contra lui Ducă, ce vizează în final răsturnarea acestuia. Domnul îl trimite pe Constantin Brâncoveanu cu „cărţi”, ca să-l întoarcă pe Creţulescu din Ardeal, dar când aude de fuga lui Şerban, o ia şi el pe urmele unchiului său. Ducă, „*viind mâhnit până la Focşani, trimite pă Constantin stolnicu cu cărţi, să muncească, să întoarcă pă JWe-său) Şărban logofăt, şi i-au dat şi pă/a ne Roşca, om al Ducăi *vodă, cu multe făgăduiele Cart, mergând acolo şi împreu*mându-*lt fraţii, au dat răspunsul că nici unii nu se*

vor mai întoarce, a vor duce la vizirul. „(Radu Popescu). Cantacuzinii, în frunte cu Şerban, l-au trădat pe Ducă, ceea ce înseamnă că au început ofensă pentru ocuparea tronului Ţării Româneşti. *Căci cu aceste umblet de demult le umbla Cantacozinii. de tulbura oamenii târai şipârâpă domnu', şi ei încă făcuse jalbă la veziciul Cara Mustafa-pasa prin mijlocul unui tuncu ce-i zicea Fetfagiul...*" (ibidem). Ducă va fi strămutat ca Domn în Moldova.

După trădarea lui Ştefan Petriceico, noul domn al Moldovei a devenit Dumitraşcu Cantacuzino, trădătorul rudei sale Constantin Cantacuzino. Va fi primul dintre voievozi care va primi bani de la turci, pentru primele cheltuieli, pentru binecuvântatul motiv că era foarte sărac. „*Cronica anonimă a Moldovei* (Pseudo*Amiras*) „îl descrie ca pe un „*om lacom, apucător nedreptu şi nestătător, una dzicândşi alta făcând...* Va fi mazilit şi în 1675 va intra în laşi Antonie Ruşeţ, Mom *dreptu, bun şi creştin şi milostiv, cu milă asupra pământului şi cu năroc...* „Grec de origine, el a lăsat însă o bună amintire, spre deosebire de fii săi, Alexandru, Ion şi Iordache, coconii care au făcut o serie de „*nebunii „beţii*" şi „*giocuri*\Capul răutăţilor era Alexandru, care i-a horipilat pe mulţi boieri şi din această pricină ei l-au pârât pe Domn la Stambul. Dar pâri va mai suferi Domnul şi de la Miron Costin şi Buhuş hatmanul, *Cumnatul lui Gh. Ducă. Din* „PseudoAmiras „*aflăm că* „Ducă vodă den Ţara Munteniască să fie îmbiat amestecând să-l mazilească, pentru căci să agiunsiase cu boiarii târâi, adică cu Miron Costin vei logofăt şi cu Ciobanul postelnicul şi cu alţi boiari de acel rând şi i-au îndemnat Ducă vodă pe dânşii să-l pârască şi să-l mazilească... „*Pârât, trădat de boieri, paşnicul Domn se văzu mazilit, pe urmă* „muncit", torturat la Stambul ca să-şi mărturisească averile. Nefiind lacom, nu Avea averi şi va muri sărac la Poartă prin 1684 – 1685.

În 1678, îşi începuse a treia domnie în Moldova Gheorghe Ducă, strămutat din Ţara Românească, pe al

cărei tron se urcase Şerban Cantacuzino. Va duce o apăsătoare politică fiscală, iar pentru dările neplătite îşi va pune supuşii în închisoare şi la tot felul de cazne. Pentru boieri scorneşte torturi speciale; *„pre Ioan Isar* visnernicu şi pe Andrei Şipoteanul vornicul de poartă dezbrăcându-i cu pielea goală şi ungându-i cu miere, vara i-au legat la stâlp de-i mâncau muştele şi albinele *Pe boierul Uraache l-a legat tot gol la stâlp, dar iarna, în gerul cumplit, pe urm*» *l-a băgat* în temniţă*" unde l-a bătut la tălpi. Ca să scape, a trebuit să jet domniei 250 de pungi cu galbeni*. Cronica anonimă *„notează* ci „nu numai boiarilorfacia această strâmbătate, ce şi giupânesălor lor asemenea. Şi nu era închisoare în toate oraşele să nu fie plină de bărbaţi şi de muiari, carele acolo într-acele închisori facia pruncii şi-i hrăniia şi creştia mari copiii şi de-nchisoare altă casă nustiia *Ducă s-a gândit să se răzbune acum şi pe hicleanul din domnia precedentă a domniei sale, Hâncu, şi a poruncit arestarea fiului acestuia, Donie „*şi i-au tăiat capul în Târgul Frumos, în curţile cele domneşti, nefiind vinovat, ce fără giudecată şi fără dreptate l-au omorât Toate *aceste fapte, care sunt abuzuri împotriva supuşilor, se pot cataloga ca tot atâtea trădări faţă de ei, pentru că menirea Domnului este ocrotirea şi nu împilarea lor. El însă „*nu cruţa nici boier, nici sărac, nici ţăran, nici femei

Boierii Gheuca vei vistierul, Gheorghe Bogdan vei jignicerul şi Lupul sulgerul, fac un complot contra Domnului. Hiclenii încearcă ridicarea Orheenilor şi Lăpuşnenilor contra lui vodă printr-o manieră mai puţin uzitată. Ion Neculce notă că cei trei *„au fost făcut hiclenie* cu iscălitura lui Dumitraşco Vodă Cantacuzino la Orheeni şi la *Lăpuşneni, să se ridice cu oaste să meargă să prindă pe Ducă Vodă cu toată casa lui şi pe o seamă de boieri ai lui, şi cu isvod cu ce morţi să-i omoare pe toţi; şi trimiţând cartea aceea cu Lupu sulgerul, ca şi cum ar fi fost de la singur Dumitraşco Vodă"*. Cei trei trădători vor fi deconspiraţi şi executaţi. Alţi boieri, temători pentru

vieţile lor şi ale familiilor, dar şi pentru averile strânse, pungile cu galbeni, iau drumul pribegiei spre Polonia sau Ţara Românească. Ei devin astfel hicleni şi îşi pierd moşiile, dar rămân cu aurul şi cu zilele. Dintre fugari se cunosc numele lui Tudosie Dubău Starul, Savel Smuncilă medelnicerul şi fratele său Gheorghiţă Postelnicul, Ilie Motoc medelnicerul, Ilie Drăguţescu vei armaş, Neculii Mulgulet al doilea logofăt, Vărlam, Zbierea, Gavril Neniu

Fostul Domn, Petriceicu, a încercat să-şi recupereze tronul şi în postura de pretendent a fost considerat de Ducă vodă drehiclean al domniei sale. Ducă vodă va fi prins prin surprindere de un detaşament de 500 de poloni comandaţi de o rudă a lui Petriceicu, căpitanul Baiński, pe moşia de la Domneşti şi va fi dus în 1684, în Polonia, la Lwów. A sperat să scape din captivitate, pentru că soţia sa a trimis preţul răscumpărării, 180 de pungi cu galbeni, dar banii au fost interceptaţi pe drum şi Domnul a făcut, la auzul tristei veşti, un atac de apoplexie şi a murit în 1685.

Pe tronul Moldovei va reveni Dumitraşco Cantacuzino, om fără cuvânt, „telpiz”, adică viclean şi „amăgitor”, care se va înconjura de greci, va pune mari biruri, fapte ce-l vor face pe Neculce să exclame: *„Oh*! *Oh*! *Oh*! *Săraca ţară a Moldovei ce nenorocire de stăpân ca acesta ai* avutun grup de boieri, în frunte cu Constantin Cantemir se vor hicleni faţă de Domn şi vor fugi în Ţara Românească. De aici încep intrigile pentru ocuparea tronului de către Cantemir.

Trădarea în Ţara Românească în timpul lui Şerban Cantacuzino

„Mare şi întunecat nor, şi plin dă fulgere şi de trăsnete, au căzut pe Ţara Rumânească cu Şerban vodă scria Radu Popescu, iar *„Letopiseţul cantacuzinesc*” că *„Pre toţi vrăjmaşii lui i-au supus… că-i dedese Dumnezeu minte şi chibzuială maren*. Del Chiaro ne încredinţează că Şerban a primit tronul de la turci „cu *ajutorul protectorilor săi puternici, susţinut şi de multe pungi cu* bani Tot s-a

lăudat el că va face un pod de pungi cu galbeni ca să îi fie „*pe voie* să-şi realizeze scopurile. A plătit scaunul domnesc cu o sumă enormă, 1300 de pungi cu galbeni. Numit în decembrie 1678 Domn, Şerban a intrat în Bucureşti în ianuarie 1679. Şi-a creat un mare domeniu şi numai înainte de luarea domniei a cumpărat 35 de sate. Constituirea unei averi personale mari, pentru Domn însemna şi dobândirea unei anumite independenţe în ceea ce priveşte iniţiativele politice.

Del Chiaro spune că vodă era „*un om vesel şi civilizat „foarte manierat şi de o statură frumoasă şi impozantă „cu ochi* de «*8™”*! „P* «Itc surse „*şi chipul lui era groaznic cât săsperea de el şi* păgânul C. Oiurescu îl crede *tenace w ură. Răzbunător, mergând până la cruzime, şi violent*”. Patriarhul Ierusalimului, Dosoftei, notă că: „*De s-ar fi născut el la vreun principat de al Europei, de ar fi singur stăpân (nesupus turcilor). S4 irfi vestit numele lui în toată lumea*”. Victor Papacostea considera că în „*general s-ar putea spune că acest voievod schiţează o fizionomie foarte înrudită cu aceea a monarhilor absoluţi ai acestui-eac. Gândiţi-vă la Ludovic al XIV-lea de pildă*”.

Domnia lui Şerban Cantacuzino a însemnat pentru partida Cantacuzinilor biruinţa asupra Bălenilor. Partizanul Bălenilor, Radu Popescu, din acest motiv se lamentează că „*pentru păcatele oamenilor, sau pentru alte judecăţi, care singur Dumnezeu ştie. au luat Sârban vodă domniia Târai Rumâneşti*”. La început noul Domn s-a arătat conciliant. Nepotul său Constantin Brâncoveanu va fi trimis înainte, în ţară, pentru a linişti spiritele, iar caimacami vor fi numiţi Badea vornic Bălăcean şi cu Hrizea vistier, ca să *îmblânzească norodul, atât pă cei mari, cât şi pă cei mici, şi să bucure şi să se veselească toţi dă venirea domnului*” (Radu Popescu). Hrizea Popescu era ginerele lui Gheorghe Băleanu, duşmanul înfocat al Cantacuzinilor, dar l-a începuturile domniei lui Şerban a fost păstrat în dregătoria de vistier, ba a fost şi caimacam, ispravnic de scaun. Era o

măsură considerată eficientă pentru întărirea domniei şi atragerea în ţară a boierilor fugari, care din Moldova nu încetau cu uneltirile şi pârile la Poartă, măsură cu atât mai necesară, cu cât ţara se afla *„spartă şi răsipită pentru multe nevoi şi greutăţi”*, spune *„Letopiseţul cantacuzinesc”*. Familiile, partidele mai exact, ale Bălenilor şi Cantacuzinilor, se găseau de mult într-un conflict sângeros, fiecare căutând să aşeze pe tron un Domn subordonat propriilor interese, de preferinţă un om fără personalitate şi veleităţi politice. Atunci când una dintre partide se afla în opoziţie, căuta prin pâri la Stambul şi intrigi încâlcite să-l wbmineze pe Domnul aflat pe scaun, să-l răstoarne, ceea ce implicit însemna şi prăbuşirea partidei adverse. Poarta, departe de a fi nemulţumită de această politică, prin care pe rând Bălenii şi Cantacuzinii deveneau hicleni, în funcţie de ascensiunea sau căderea Domnului impus, o considera favorabilă intereselor ei. Slăbiremăcinarea forţelor celor două grupări, ca şi instabilitatea donui*, facilita subordonarea ţării faţă de turci, amestecul lor în ţari controlul mai strict al voievodului şi boierilor. Pâra, devenită o reală instituţie, era încurajată de otomani, pentru că prin trădările delaţiunile reciproce, turcii arbitrau de fapt jocul politic muntean Dar aceste pâri şi delaţiuni nu subminau doar puterea adversarilor ci dezorganizau chiar viaţa politică a statului şi prin aceasta se ajungea în fond la aspectul grav al trădării de ţară. Turcii, afirma un contemporan, erau foarte abili *„de a trage foloase din discordiile interne ale supuşilor lor... care-şi schimbă într-una domnii, /ara Q observa răul ce pricinuiesc tării*

Programul politic al celor două grupări rivale nu se deosebea frapant şi scopul final era aducerea la tron a unui Domn care să faciliteze unei partide influenţa şi amestecul exclusiv al elementelor proprii în conducerea statului şi prin aceasta o îmbogăţire rapidă. Cantacuzinii aveau o mai mare influenţă la Poartă şi erau mult mai

bogaţi decât Bălenii, care, drept contrapondere se văd nevoiţi să apeleze la concursul grecilor stambulioţi şi să se sprijine pe Domni ca Radu Leon, Grigore Ghica, Gh. Ducă, străini ca origine. Venirea pe tron a lui Şerban Cantacuzino va însemna, arăta Al. Popescu, în *„Şerban Cantacuzino* nu numai lupta, *împotriva partidei adverse doar ca membru al partidei proprii, ci şi ca domn autoritar care căuta să anihileze orice fel de conflicte interne şi opoziţii, în numele unor interese majore* înaltele raţiuni de stat îl vor face pe Domn, deşi ca un adevărat Cantacuzin îşi va sprijini partida şi-şi va plăti vechile poliţe trădătorilor Băleni, să treacă conflictul pe planul doi. Acest lucru se vede clar la începutul domniei sale, când refuză *„să sparie boiarii, să* fugăba dimpotrivă, caută să-i aducă înapoi. *„Deci*, spune Radu Popescu, *den tăi cu blândeţe s-au arătat tuturor, boierind şipă cei ce nu-i iubiia, pentru pricina aceasta, ca doar ar aduce şi (pe) Ivaşco clucer Băleanul şipă Staico paharnic, pribegii ce era în Moldova* Fugarii Băleanu şi Staico, hicleni de jure faţă de domnie, nu vor sta degeaba peste graniţă, ci vor unelti contra lui Şerban neîncetat. Un document preciza că *„o seamă de boieri... îşi pârăsc mult voievodul... aşa socot că-l vor scoate* Domnul 11 vrcă f* opozanţi lângă el ca să-i supravegheze mai bine şi face diligente să-i readucă în ţară. Hiclenii însă nu se înduri, cu toate garanţiile, să revină şi Domnul trece la prigoană şi represiune. Lista înturor trădătorilor săi personali şi ai clanului Cantacuzinilor o are bine întipărită în memorie şi-i dă curs. Drosul Sărdarul îl arestase în 1675, din porunca Ducăi vodă, şi Şerban Cantacuzino va da ordin tătarilor să-l ucidă *„să-l dea în lături dă drum, să-i taie capul, şi tf-i ia capul"*, pentru adeverirea faptei. După comiterea asasinatului porunca a fost de a se lansa zvonul fugii lui Drosul *„în Bugeac"* Răzbunarea Domnului nu se opreşte doar la uciderea lui Drosul, trădătorul Cantacuzinilor, ci, lucru mai puţin uzitat până acum şi asupra familiei acestuia; *„şi au trimis şipă feciorul Drosului sârdar, tânăr*

săracul, la ocnă, şi legat l-au slobozit în ocnă pustie; acel sfârşit au luat ticăihil – fiind gâde Cobza Dumitraşco căpitan. Mai avea o fată Drosul, ci, pentru ca să-i stingă neamul lui, şi pă aceia o au omorât... 99 (Radu Popescu).

Lupta lui Şerban Cantacuzino, în dubla ipostază de şef al partidei Cantacuzine şi ca Domn al ţării contra Bălenilor, este doar un aspect al acţiunii sale de reaşezare a relaţiilor dintre domnie şi boieri. Şerban era şi prin temperament, nu numai din calcul politic, adeptul autoritarismului domnesc. O stabilitate internă nu se putea edifica fără redarea către domnie a vechilor prerogative, care îi confereau exercitarea efectivă a puterii executive. Autoritatea instituţiei domneşti nu putea accepta existenţa unei dizidenţe boiereşti, pe care Bălenii o practicau. Pe lângă cauzele rezultate din vechile resentimente ale lui vodă, din dorinţa lui de răzbunare asupra celor pe care îi credea duşmanii şi trădătorii familiei şi partidei sale, represiunea contra Bălenilor avea şi înţelesul de anihilare a acestei dizidenţe şi permanentei obstrucţionări a iniţiativelor domniei. Patriarhul Ierusalimului Dosoftei spunea că vodă vrea *„de <fi singur stăpân”*, iar călătorul Paget vorbea despre dorinţa lui de a întemeia o dinastie. *„Istoria Ţării Rumâneşti între 1688 – 1717”* afirma că Şerban *„întâi pohtea pururea să fie domnii în Ţara Muntenească din neamul Cantacuzinilor. Al doilea cerea şi Ţara Moldovei să fie în seama lor şi domni Cantacuzini să fie. Al treilea «reasafie domnii singuri stăpânitori, cum va vrea să facă cu ţara’s» cu ai ţării de nimeni opreală să n-aibă”*. Domnul începe şi exercite un control mai riguros asupra dregătorii lor şi să-şi atribui o parte din funcţiunile unor dregătorii, astfel încât un contempora* putea să afirme că era *„domn, el ban, el vornic şi toate celelalte* Cumulul de puteri, baza materială conferită prin marele domeniu ce-l stăpânea, fac ca Şerban să pună sub controlul său direct institui divanului, să schimbe raporturile Domn-boieri în favoarea sa. Dju oamenii care îl

urmau cu credinţă, ca Vintilă Corbeanu sau Ghincea Vălean, vodă a încercat crearea unei boierimi de Curte supusă şi ascultătoare. Evoluţia politică a voievodului s-a înscris pe traseul ce începea cu poziţia de şef al unei partide boiereşti, apoi şef încoronat al ei şi tindea spre domnie autaritară şi ereditară.

Această întărire a domniei va fi percepută de către boierime ca o trădare a intereselor ei, o subminare a regimului nobiliar. Bălenii au început urzelile şi pârile la Poartă contra domniei, hiclenia lor făcându-se nu numai de pe poziţia de partidă adversă şi prigonită, ci şi de pe cea a marii boierimi, ostilă unei domnii autoritare şi i ereditare. Din aceste motive partida Bălenilor se va erija într-un nucleu al întregii opoziţii boiereşti. Cea mai mare parte a boierimii a refuzat să-l secondeze pe Domn în realizarea politicii sale şi nu numai că nu i-a dat concursul, dar i-a sabotat şi iniţiativele şi l-a *trădat*. *Chiar în sânul propriei familii a întâmpinat o opoziţie, dacă nu chiar o ostilitate. Politica lui de instaurare a unei domnii autoritare, nu convine clanului,* „partidei pentru *că eforturile Cantacuzinilor s-au îndreptat* totdeauna *spre a impune pe tron un Domn uşor manevrabil, un reprezentant şters al intereselor lor. Fratele lui Şerban, stolnicul Constantin, nu-i va aprecia poziţia şi colaborarea lor va fi firavă. Domnul depăşise cum se vede programul tradiţional al familiei şi partidei care îl propulsase la putere şi acest lucru putea crea un periculos precedent, care era perceput ca o trădare a intereselor de clan şi de stare socială. Iar politica domnească exact acest lucru îl şi făcea. Gh. I. Brătianu arăta*: „f Boierul mare, încărcat cu o dregătorie şi nevoit a împrumuta dinainte banii pe care trebuie să-i încaseze, e adus la ruină şi căznit până îşi spune toată averea; boierii mai mici, făcuţi răspunzători de dările unui judeţ, sunt aduşi la sapă de lemn. Se observă procesul de cădere şi sărăcire a *slujitorimii, pe care se întemeiase în deceniile trecute mişcarea Stărilor roşii, odinioară bogaţi,*

sunt acum acei mai săraci»; *călăraşii juscârut la vreo 4 6.000, dorobanţii nu mai reprezintă* decât *1.000 de* «*cruci*» (*unităţi fiscale alcătuite din mai multe familii*) Oastea *„de tară”*. Care cunoscuse o scurtă perioadă de înflorire sub Ghica Vodă, scăzuse la cifre tot mai neînsemnate, până se va reduse la servicii de paşi de transport în spatele oştirilor turceşti.

La porunca Porţii, Şerban Cantacuzino participă la campania din Ucraina, iar odată ajuns în Moldova îi cere lui Gheorghe Ducă jj-i predea pe boierii hicleni care îşi căutaseră acolo adăpost. Ducă a pregătit un mare ospăţ în cinstea Domnului Ţării Româneşti, dar el – a refuzat brutal. *„Pricina aceasta era*: *că avea nădejde să ia pa pribegi, ori cu voie, ori în putere*; *dar Ducă vodă, nevrând să facă obicei rău ca să-i dea, le-au dat cale de s-au ascunsu”*. La întoarcerea din expediţia la care participase, din Focşani *„au poruncit de au închis pă Vălcul vornec la Bucureşti, şi, după ce au venit în scaun, au trimis pă Ghinea căpitan, cu 30 de slujitori, de au luat pă Pătraşco* (*căpitan*) *Urziceanul, de l-au dus la Sneagov mănăstire*; *acolo, cu munci groaznice muncindu-l, l-au spânzurat. Larpă Vălcul vorneac l-au judecat în multe rânduri*; *dar fără nicio cuviinţă era judecăţile, că vină nu-i afla nimic, precum nici altora. Şi, după ceva judecăţi ce i-au făcut, l-au mutat la Sneagov, şi acolo Iau omorât cu multe cazne „*(Radu Popescu). Radu vistier Ocnar a fost ucis din poruncă domnească *„într-al doilea an „*al domniei, spânzurat în Târgu Ocna, *„de poarta* casii preciza Radu Popescu. Aceste execuţii, consideră C.C. Giurescu, sunt o *„răzbunare, desigur pentru suferinţele suferite de partizanii Cantacuzinilor închişi la ocnă, în timpul lui Grigore Ghica”*. Xenopol explică *aceste cruzimi „prin* faptul *„că boierii partidei adverse nu încetau cu pirile lor la sultanul”*. Avem prin urmare o răzbunare contra hiclenilor care au adus suferinţe Cantacuzinilor, trădători ai lor ce recidivează în trădare, prin repetate pâri contra lui vodă la Poartă.

Cea mai ilustră dintre victime va fi Hrizea Popescu, tatăl cronicarului Radu Popescu, omul de casă al Bălenilor. „*Pre la Sfeti*. În postul Paştelui, Hrizea va fi arestat sub culpa de a fi 10 ban» ţării, dar cercetarea va dovedi un lucru neaşteptat.

Nu numai că a gestionat bine vistieria, dar a pus din banii prop –, mare sumă, 30.000 de taleri, ca să acopere deficitul. I se împută° urmă zăhăreaua trimisă la Oameniţa şi i se cere achitarea convalorii de 41.000 de taleri. După ce şi-a vândut moşiile, Hrizea achitat suma şi a fost eliberat, în scurt timp, când nimeni nu se mai aştepta, va fi rearestat. Acum „*multe otrăvi i-au dat, să-l omoară dar nu-l putea omorî cu otrăvite… Care văzând că cu acestea nimic nu-şi poate face voia lui. cu altă moarte groaznică l-au omorât, de s-au plinit wia tiraniei lui*” Şerban vodă.

Radu Popescu povesteşte *ci, De aceştia multe făcea Sârba** *Vodă care de s-ar fi scris câte una, pare-mi-se că n-am avia hârtie să le rânduim toate – că de om nici cum nu-i era milă… ori de au avut* vreo *pizmă den boieria lui, ori de i s-au părut ceva bănuiala pre cineva. Ori l-au pârât cineva, precum mulţi oameni răi sunt în Ţara Românească, îndată, fără întrebare, fără judecată, îl omora tiraneşte*”. Motivaţiile acestor execuţii, după cum vedem din relatarea lui Radu Popescu, ar consta în dorinţa de răzbunare domnească, presupuneri de hiclenie, complot şi pâri ale boierilor.

Del Monte afirma că „*dacă s-ar aduna toate lacrimile câte s-au vărsat de nenorociţii apăsaţi de nedreptatea lui (Şerban Cantacuzino), s-ar face o baie destul de mare ca să se poată scălda comod* dar Domnul, nu trebuie uitat, avea în vedere întreaga partidă a Cantacuzinilor Acestora le conferă avantaje politice, le satisface dorinţele de răzbunare, pe ei îi ajută ca pe spatele celor acuzaţi de hiclenie să-şi recupereze averile pierdute şi să adune altele noi.

Fiscalitatea excesivă a voievodului şi mijloacele

neortodoxe de a aduna banii i-a făcut pe boieri în general să-l considere pe Şerban Cantacuzino ca pe un trădător al intereselor lor. Radu Popescu notă că în primul an al domniei a strâns 2000 de pungi cu galbeni din dările puse pe ţară, în al doilea an, 3.000, şi în al treilea şi mai mult *„cât răsuflu boierii, slujitorii, birnicii nu mai avea*: *bătuţi, căsniţi în toată vremea, îşi vindea moşiile, ţiganii, viile şi tot ce avia, de le cumpăra Şerban vodă şi ai lui*; *iar săracii plângia şi plinia tot ce le ceria, că era legaţi de stâlpii ce era înjâpţi în puşcărie, înăuntru şi afară, de-i bătea cumplit pre boiari, pre căpitani, preslujitori, pân' i-au sărăcit pre toţi*... „O parte din bani, şi încă una apreciabilă, se ducea în buzunarele înalţilor demnitari otomani, ori de câte ori Domnul era pârât de către boieri la Poartă Suspectat mereu de către turci, că ar fi devenit hiclean, Şerban trebuia cu mită grea să cumpere tăcerea dregătorilor de la Stambul ca să-şi poată menţine tronul. Un astfel de moment dificil pentru domnie. A marcat delegaţia celor 300 de boieri care au mers cu pâra la Stambul. Impresionantă delegaţie, condusă de Papa Buicescu, dă de înţeles că s-au pus în mişcare pentru răsturnarea Domnului nu numai membrii partidei Bălenilor, ci şi o mare parte din restul boierimii. Prin banii daţi cu largheţe de către Domn marelui vizir, pâra boierilor contra stăpânului nu e băgată în seamă. Victor Papacostea notă că pe *„Papa Buicescu, ocrotit de turci, nu-l putea atinge* (*Domnul*), *dar parte dintre cei ce-l urmară plătiră cu viaţa* Şerban Cantacuzino îi considera in corpore pe toţi cei 300 de boieri ca hicleni, trădători ai lui şi ei trebuiau pedepsiţi. Dar până atunci s-a făcut recurs la diplomaţie şi o reconciliere părea realizată prin căsătoria fiicei lui Şerban vodă, Smaranda, cu Grigore Băleanu, fiul lui Ivaşco şi nepotul marelui ban Gheorghe.

Şerban Cantacuzino, scria Del Chiaro, *„dăduse de gândit Porţii ca niciodată de când Valahia e tributară turcilor"*, iar Guglielmo adăuga că devenise *„spaima*

turcilor Era suspectat pentru o posibilă trădare a padişahului printr-o alianţă cu tabăra creştină şi într-adevăr promova o politică antiotomană, dar cu multă precauţie. V. Papacostea notă că *„Totuşi, e clar un lucru*: *oamenii care reprezintă în aceste vremi gândirea politică românească n-au încredere în victoria imediată a creştinilor*. *Iată de ce, înclinarea pentru creştini ne apare mereu temperată de raţiunea politică*. *Se recomandă, deci, prudenţă şi temperanţă*". Del Chiaro sublinia: *„Valahia se găseşte între cele două imperii (otoman şi austriac). Acestea constituie o balanţă, pe care voievodul trebuie să-şi dea toată osteneala ca s-o menţină într-un echilibru perfect*". Dacă balanţa s-ar apleca prea mult în defavoarea turcilor, Ţara Românească ar cădea sub stăpânirea Austriei. Promovând o politică de echilibru, neutralitatea era practic imposibilă. Şerban a fost foarte atent, că nu cumva printr-o manevră greşită, să trădeze interesele hadamentale ale ţării. *„Am dus*", condiţiona V. Papacostea, „o politică externă opurtunistă. (Trebuie să luaţi acest cuvânt nu sensul vulgar ci într-acela al intereselor şi raţiunilor de stat) Această politică opommistă nu excludea însă un ideal politic. Hiu este desigur vorba de idealul unei mari naţiuni, puternice biruitoare; este un ideal mai modest... dar urmărit cu înţelepciune şi tenacitate Acest *ideal era apărarea independenţei politice integritatea teritorială şi ideea eredităţii dinastice*.

Staico paharnicul îl va trăda pe Şerban vodă la Poartă şi va dezvălui turcilor poziţia sa duşmănoasă faţă de ei şi va cere trimiterea unui spion în ţară, dar unul incoruptibil, pentru că Domnul *„acoperă cu bani toate lucrurile primejdioase* o grupare destul de numeroasă a boierimii, care înregimenta în rândurile ci elemente nu doar din rândul partidei Bălenilor, dar chiar şi a Cantacuzinilor, se arata ostilă unei politici antiotomane. Filoturcismul acestor boieri, la care se adaugă şi cei neangajaţi direct într-o tabără sau alta, nu înseamnă o

trădare faţă de ţară, ci o opţiune politică proprie, credinţa că o ciocnire violentă cu Imperiul otoman ar duce la un dezastru. În balanţa acestei decizii atârnă greu şi aspectul religios. Creştinii, Viena în speţă, promovează catolicismul şi o parte a elitei politice muntene se teme de agresiunea Bisericii apostolice. Stricarea *„rânduielilor religioase”*, a credinţei, e un lucru grav şi orice iniţiativă care ar lovi în ortodoxism, ca păgânismul, reforma, catolicismul, va fi imediat sancţionată. Trecerea de partea Vienei, pe care Şerban o dorea în lupta contra turcilor, era suspectată, pe lângă inerentele cedări pe tărâm politic şi de concesii religioase. Din toate aceste motive, Staico paharnicul îl va trăda pe Domn, pentru a salva, în viziunea lui, domnia, pe care o dorea ortodoxă şi supusă puterii boiereşti şi nu autoritară, arbitrară, tiranică. Şerban a introdus un fast la Curte, pe care aceasta de mult îl uitase, a impus o atmosferă de respect faţă de instituţia domniei şi se purta atât de autoritar cu boierii, încât îşi permitea să ţipe la ei *„şi unii se îmbolnăveau de frică”*. Ion Neculce, care analizează acest ultim aspect, spunea că Şerban *„era groaznic*: *nu veghea nimănui voia* Dar Domnul s-a purtat la fel şi cu trimişii Porţii, care au venit să se plângă că uneltirile lui fac ca dările trimise la Stambul să nu mai ajungă niciodată. *„Răcnea „*Ia ei şi îi înspăimânta. Pe linia luptei antiotomanc. A hainiei către padişah, se înscrie şi deturnarea convoaielor care duc spre Stambul dările strânse din ţară. Şerban plătea pe haiducii sârbi ca să atace şi să returneze în Muntenia carele încărcate cu tributul către Poartă şi spunea că pe el nu-l interesează ce se întâmplă pe teritoriul turcesc. Acest lucru îl priveşte direct pe sultan. Domnul va refuza şi trimiterea de ostateci, ceea ce în viziunea otomană va însemna o tendinţă clară spre trădare a intereselor şi politicii Imperiului.

Într-al cincilea an al domniei lui Şerban Cantacuzino, scria Radu Popescu, *au rădicat sultanul Mehmet Turcul*

oaste mare (împotriva nemţilor fiind împărat nemţesc Leopold… „La asediul Vienei din 1683, Şerban Cantacuzino a fost obligat să participe cu un contingent de 4.000 de oşteni. Ei vor îndeplini în primul rând sarcini auxiliare, cum ar fi ridicarea de poduri, pentru că turcii nu aveau încredere în Domn şi se temeau de o trădare a românilor. În timpul asediului Vienei, în cele 63 de zile negre pentru oraş, trupele muntene, moldovene şi ardelene vor forma un singur corp, iar Şerban vodă va juca rolul central în ceea ce privea tactica şi deciziile. Rolul de „salahori", cum spunea Iorga că îl aveau românii la Viena, în timpul luptelor, nu-i deranja, pentru că ei nici nu intenţionau să se bată cu creştinii şi nicio victorie turcească nu-i avantaja într-un fel, ba dimpotrivă. Vizirul a adoptat o tactică de uzură şi înfometare a austriecilor şi nu cucerirea oraşului printr-un mare asalt. Acest lucru i-a făcut pe ieniceri să murmure, că ei au venit să lupte şi nu ca să facă foame. Se simţeau trădaţi şi pasivitatea vizirului îi deranja. Strigau celor asediaţi să-şi arate barem căciulile, nota Cantemir, pentru ca să poată fugi, lăsându-l de izbelişte pe vizir.

Şerban Cantacuzino, într-o discuţie cu Kaunitz, care se găsea în tabăra otomană, i-a spus că trupele române, în orice ciocnire cu austriecii, le vor ceda biruinţa, cu alte cuvinte că îi vor trăda pe turci. Hammer relata că vizirul se temea atât de mult de o posibilă tadare a oştilor româneşti, încât paşii de Bosnia şi Magnezia au primit ordine stricte de a-i supraveghea pe Domnii Ţărilor Române. Dar neîncrederea, suspiciunea, domneau pretutindeni în tabăra turcească. Vizirul Cara Mustafa îl suspecta de trădare chiar şi pe lorahim pasa de la Budă. De altfel va şi porunci executarea lui sub acuzaţia ci ar fi trădător. Şi Tokoly şi hanul tătar vor fi ftluţi faţă trădători de către marele vizir. Acesta chiar aşa şi-a şi plapărarea când a apărut ca acuzat în faţa sultanului: *„Mi s-au raptl din mână aceste succese, nu prin armele… vrăjmaşului,*

ciprin uneltirile şi trădarea ofiţerilor mei subalterni, îndeosebi prin trădarea şi perfidia lui Ibrahim pasa Victor Papacostla concluziona că *într-o astfel de tabără, minată pretutindeni de neînţelegeri şi duşmănii intestine. de lipsa convingerii, de reom wint*ă *iar uneori chiar de trădarea tocmai a acelora care trebuie să fie pilda de credinţă şi devotament* (*şi în care nici ienicerii nu mai vor să lupte*!), *poziţia sufletească a domnilor romani – a IU*l *Şerban Cantacuzino îndeosebi – se lămureşte de la sine. Ei au făcut tot ceea ce au putut pentru a fi de folos asediaţilor, pentru a le uşura rezistenta* Şerban Cantacuzino a organizat un serviciu extrem de eficient de curieri informatori către Viena. Del Chiaro spunea: „*Sub pretextul de a trimite spioni să cerceteze situaţia asediaţilor, el comunică creştinilor ştiri din lagărul turcesc*”. Trădarea lui Şerban faţade turci a îmbrăcat multiple aspecte şi toată această operă ocultă, subterană, s-a făcut în permanenţă sub ameninţarea morţii. Dacă vizirul prindea o dovadă indubitabilă a trădării voievodului, capul său cădea pe loc. Informatorii lui Kaunitz erau trimişi la Viena, în secret, îmbrăcaţi în uniformele ostaşilor munteni, pe urmă chiar ofiţerii Domnului au preluat această misiune. Atunci când muntenii au primit ordin să refacă un pod strategic de pe Dunăre, Şerban a comunicat că dacă imperialii vor ataca, ei vor fugi imediat. Kaunitz a trimis informaţia Ducelui de Lorena, iar acesta l-a pus pe Heissler să atace. Românii imediat s-au retras şi-au lăsat podul neterminat. În 1686, principele ardelean Apari, îl va trăda la Stambul pe Şerban Cantacuzino, în legătură cu toate faptele sale contra turcilor de la asediul Vienei. Acum, în 1683, ei colaborau, unelteau împreună, contra otomanilor, trădau cum şi când puteau.

Dacă Şerban ar fi avut certitudinea că imperialii vor exploata rapid succesele lor după asediul Vienei, el l-ar fi trădat deschis pe marele vizir, şi ar fi trecut cu toate forţele de partea creştinilor. Cum însă berorile, din păcate,

stăteau altfel, Domnul se va mărgini la acţiuni mii mici, dar la fel de periculoase pentru Viaţă sa, cum a fost canonada asupra zidurilor Vienei ficută cu paie în loc de ghiulele adevărate

Relaţiile cu Viena şi cu Polonia ale Domnului muntean se înscriu pe aceeaşi linie a colaborării antiotomane, a trădăm intereselor Porţii. Tot din dorinţa de a avea un partener antiotoman în Moldova, prin bani, intrigi şi pâri, Domnul l-a schimbat de pe tron pe Dumitraşco Cantacuzino, filoturc, prin Constantin Cantemir, căruia i-a spus *„să nu fie potrivnic creştinilor"*. În tratativele cu *„Liga sfântă"*. Polonia, Austria, Veneţia, Şerban a cerut o domnie ereditară în cadrul unei ţări independente, aflată sub o uşoară protecţie creştină. Nu înţelegea să scape de turci, ca să ajungă sub austrieci sau poloni şi nu şi-a trădat ţara, interesele ei, nici pentru visul, ideea sa bizantină sau dorinţa unei domnii autoritare şi ereditare.

Radu Popescu, în legătură cu moartea fulgerătoare a lui Şerban Cantacuzino, notă că în 1688: *„ieşit-au cuvântul atuncea şi îce cei mai mulţi din oameni că l-au otrăvit Constandin stolnicul, frate-său, şi Constandin logofăt Brăncoveanu, nepotu-său"*. Dimitrie Cantemir afirmă că pe Domn *„hotărâră să-l răpună cu viclenie"* rudele sale. Însuşi stolnicul Constantin Cantacuzino, după 28 de ani, a recunoscut că l-a otrăvit pe Şerban Cantacuzino vodă, dar declaraţia aceasta, făcută în momentele critice ale mazilirii fiului său Ştefan, pentru a se pune într-o lumină favorabilă Porţii, n-au crezut-o nici turcii. Cert este că între Şerban Cantacuzino şi familia sa au existat unele animozităţi provenite din gestionarea averii şi a politicii promovate de acesta. Şerban Cantacuzino a avut intenţia de a colabora cu familia sa, cu fraţii săi, dar ei au fost reticenţi la Autoritarismul domnesc şi la luptă deschisă antiotomană. De aici însăşi până la trădare, asasinat, e o cale destul de lungă. Stolnicul Constantin Cantacuzino l-a trădat într-

adevăr pe Brâncoveanu, dar nu avem nicio dovadă certă că l-ar fi trădat şi otrăvit pe Şerban, fratele său. Este adevărat că stolnicul urmărea politica familiei, care dorea preponderenţa partidei Cantacuzinilor şi pe Domn ca pe un simplu mandar al scopurilor ei şi că pe el l-a delegat în 1681 prin testament mama sa ca conducă averea şi interesele familiei şi nu pe Şerban Domnul ţării, care astfel, pe linie de rudenie în afacerile ramiliale, trebuia să se supună stolnicului. Şi la fel de adevărată a fost şi prigoana dezlănţuită de Constantin Brâncoveanu faţi familia răposatului Domn, dar acest lucru s-a lămurit în parte prin dorinţa voievodului de a repune în drepturi pe fraţii Cantacuzim deposedaţi saut mai exact defavorizaţi, de către Şerban vodă în interesul familiei sale.

Cantamireştii ţi trădarea

Ion Neculce scria că *„Venit-au domn Ţării Moldovei Constantin Cantemir Vodă, pre carele l-au ales la domnie boierii Ţării Moldovei în locul lui Dumitraşcu Vodă, cu nevoinţa 5/cheltuiala lui Şerban Vodă Domnul muntenesc* La 5 iulie 1685, noul vodă intra în Iaşi, pe umeri cu un caftan dat de sultan. *„Carte nu ştia*, ne spune I. Neculce, *şi numai iscălitura învăţase a o face, practică bună avea; la voroavă era sănătos; mânca bine şi bea bine... La stat nu era mare, era gros, burduhănos, rumân la faţă, buzat... cu boierii trăia bine până la o vreme...* „Era *„boier de ţară* „ca şi Petriceicu, ridicat prin sprijinul aproape general al boierimii. În Moldova, arăta P. P Panaitescu, nu se va forma o partidă, o facţiune boierească atât de puternică cum a fost cea a Cantacuzinilor din Ţara Românească. Domnia nu se va statornici în mâinile unei familii, ci boierii vor alege *„că domni oamenilară – avere mare, din care caută, Jară a izbândi totdeauna, să facă simple unelte*".

În Moldova era o partidă boierească, a Ruseteştilor sau Cupăreştilor, care se arăta potrivnică unei ruperi a relaţiilor cu Poarta şi prefera aventurismului politic închinarea şi plata tributului către sultan. Partidă

Costineştilor milita pentru apropierea de Polonia şi implicit afişa tendinţe antiotomane. Modelul polon exercita neîndoielnic o puternică atracţie pentru boierimea moldoveană, care îşi manifestă dorinţa de a fi total asimilată în drepturi şi îndatoriri cu nobilimea polonă. În 1684, partida filopolonă a boierimii, va prezenta la Zolkiev, lui Ioan Sobieski, mai multe cereri. Semnificative în acest sens al asimilării sunt următoarele doleanţe: „*Se cere eliberarea tuturor Stărilor şi emanciparea a tyrannico ei despotico regimine a boierilor*, *curtenilor*, *hânsarilor*, *dărăbanilor şi a tuturor acelor cari sunt aşezaţi pe ocinile lor moştenite*; *Liberarea de toate dările ţi dăjdiile*, *cu aceleaşi libertăţi ca acele je cart se bucură nobilii Coroanei Poloniei şi Lituaniei*... „Boierimea nu mai dorea să accepte urgia fiscală introdusă de Dumitraşco Cantacuzino, dar mai ales de Ducă vodă, care cheltuia *nuca un Domn*. *ci ca un Crai*”. Despotismul economic al lui [>uca care „*Strânsoare mare pentru bani făcea tuturor*, *şi boierilor şi neguţătorilor şi a toată ţara*. *Muncindu-i şi căsnindu-i pre toţi în* toate *chipurile* „nu trebuia să se mai repete. Boierimea din partida Costineştilor, cu adepţi şi în facţiunea Rusetiştilor, era gata să trădeze orice Domn care i-ar încălca orientarea politică şi dezideratele. Poziţia lor s-a manifestat atât de tranşant, încât şi-au propus chiar trădarea instituţiei domniei, pe care o doreau despuiată de toate prerogativele puterii. Fuga boierilor, devenită alarmantă sub Ducă, econsemnată şi de I. Neculce. Pentru că nu putea de cele mai multe on să înfrunte pe faţă, deschis, domnia, boierimea fugea „*printr-alte tari* „şi în acest fel se hiclenea faţă de ea. Pribegii căutau prin orice mijloace, chiar prin violenţă, ca în timpul lui Petriceicu vodă, să reînscăuneze un Domn sau să impună pe un altul, ca să instaureze mult visatul regim de libertăţi şi privilegii.

Constantin Cantemir nu s-a bazat, ajuns pe tron, pe marea boierime filopolonă, ci pe mica boierime, pătura inferioară a „Stărilor”. I. Neculce sublinia „*Că erau boierii*

prea supăraţi de Cantemir Vodă; *că erau la curtea domnească boiernaşi tot feciori de mojici, Codreni şi Gălăţeni*; *că zice Cantemir Vodă, că Domnul face neamurile, Domnul le stinge*; *şi-i erau urâţifeciorii de boieri, să nu-i vază în ochi… Şi era în cinste numai hatmanul Bogdan ginere-său, şi cu Iordaki vistiernicul Ruşeţ*; *aceşti doi schiverniseau şi mâncau ţara cum* îi *era voia*. Decât *boierii pe acea vreme nu mai puteau suferi să fie călcaţi de acei doi boieri, şi de mojicia celor alţi mai mici de curte*… „Starea de lucruri conflictuală va degenera curând în sângeroase confruntări. Poziţia protectoare faţă de Ruseteşi sau Cupăreşti a Domnului îl nemulţumeşte şi pe Şerban Cantacuzino, pentru că această facţiune era duşmana Cantacuzinilor. Tensiunile se acumulează şi logic ele vor izbucni violent, facilitate de conduită politică a lui Constantin Cantemir, adept al *„păcii* tunesti”. Ca vechi oştean sub flamura polonă, Domnul îi cunoştea foarte bine şi slăbiciunea. Viena va cuceri rând pe rând cetăţi în Ungaria de la turci în marşul ei spre Dunăre, iar Sobietki nu era în stane să ia nici Oameniţa. Părerea, opţiunea politică a Domnului. *era că încă nu sosise ceasul ridicării românilor împotriva turcilor pentru* neatârnareM (V. Papacostea). O altă cauză a refugiul voievodului de a se ralia taberei antiotomane era şi faptul că Antioh fiul său, împreună cu 6 fii de boieri se găseau la Stambul ca zălog în cazul în care i-ar fi trădat pe turci, ostatecii urmau să piară şi vodă nu avea acest curaj, de a risca viaţa fiului său.

După o pribegie de un an şi jumătate în Polonia, Miron Costin şi fratele său Velicico, ajunşi *„la cea din urmă sărăcie* hotărăsc repatrierea. *„Când s-au întors, era foarte scăpătat, şi l-au avut Cantemir Vodă în cinste şi în milă, boierindu-i pre tustrei fiii, făcându pe Ioniţă şerdar, pre Neculaie logofăt al treilea şi pre Pătraşcu cămăraş mare, logodindu-şi cu acesta şi pre fiică-sa Domniţa Safta. Iar pre Miron Costin l-au făcut staroste la Putna, şi pre frate-*

său Velicico hatman” (I. Neculce). Costineştii, filopoloni, l-au ajutat mult pe Domn în restabilirea ordinii în tară. Odată, scrie Neculce, Miron Costin *„au prins patruzeci de tâlhari, şi i-au tot tăiat câte în patru bucăţi, şi i-au pus prin prepelece, pe la drumuri...”*

Pe lângă lotrii care bântuiau prin ţară, se vor mai adăuga şi expediţiile polonilor, pe care Domnul, cu toate încercările făcute nu le va putea opri, aşa că va ajunge la confruntări sângeroase cu ei. Dilema lui Cantemir nu era deloc uşoară; pe turci nu-i iubea, dar se supunea lor; pe poloni îi cunoştea şi chiar simpatiza, dar nu înţelegea să le închine Moldova. Vrând-nevrând, vodă a acceptat *„pacea turcească „*şi s-a bătut cu polonii, în loc ca taberele creştine să fie de aceiaşi parte a baricadei. La 7 august 1686, Ioan Sobitki a ajuns cu armatele la Ştefăneşti pe Prut. Cantemir a părăsit laşul şi a lăsat în locul său o locotenenţă domnească din patru caimacami. Sobietki va trimite scrisori boierilor, cu îndemnul ca aceştia să-l trădeze pe vodă şi să treacă cu toată oastea în tabăra polonă şi împreună că participe la cruciada antiotomană. Printre alţii, i-a sens şi lui Miron Costin, dar el nu va da curs cererii regale de a se hicleni în schimb, la sugestia de a-l trăda pe Domn, Velicico, fratele său, trată mai receptiv. El va face unele sondaje ţi diligente prin oştire în favoarea trecerii de partea regelui Poloniei, deci a tridirii domnitorului. Nu are însă succes, în demersul său instigator la hiclenie Cei mai mulţi boieri şi armata sunt de partea Domnului, care le-a explicat că Sobietki este prea slab pentru a-i bate pe turci.

Opţiunea pro polonă a lui Velicico Costin, ostilitatea pentru promovarea „mojicilor” la Curte de către Constantin Cantemir, cât şi animozităţi de ordin personal, I-au făcut pe hatman să comploteze contra Domnului. Velicico se considera superior lui vodă şi *„Pseudoimiras „*notă că, *au fostu stând de câteva oh împotriva voroavei lui Cantemir vodă cu pricină şi ales şedzând odată la masa*

domnu-său, lui Cantemir vodă, i-au fostu dzicând că omul care nu strie carte iaşte ca un dobitoc (adică, unde nu ştia carte Cantemir\vadă) şi altele multe, carefâindu-i stăpân, nu i s-a cădea să răspundză unele ca acestea Velicico începe să uneltească contra domniei şi organizează un complot destul de numeros. Trădătorii vor avea o reuniune cu ocazia unei nunţi, la Băcani. Ei cad de acord ca să fugă cu toţii la Brâncoveanu, Domnul Ţării Româneşti şi aici să-i ceară sprijin pentru răsturnarea lui Constantin Cantemir şi urcarea pe tronul Moldovei a lui Velicico. Hiclenii au stabilit şi detaliile planului, dar unul dintre ei, Ilie Ţifescu, poreclit mai târziu „Frige-Vacă", îi va trăda. Acesta şopteşte la urechea lui vodă ştirea despre complot. Din nou avem paradoxul trădării trădătorilor de către unul din ei. Cantemir, după ce a auzit de hiclenia lui Velicico, a ordonat decapitarea sa, noaptea, în faţa porţii domneşti, după ce în prealabil l-a bătut cu buzduganul. În urma acestei bătăi cu buzduganul a hicleanului hatman, se pare că mânia lui vodă a trecut, pentru că el a poruncit, spune Neculce, ca trădătorul să fie închis în beci, dar *„neprietenii"* Costineştilor, adversarii lor politici, l-au sfătuit să-l ucidă: *„De vreme că te-ai grăbit de l-ai bătut, nu-l lăsa m, păzeşte de-l omoară, că de va scăpa viu, mâine poimâine el ne* va *omorâpe toţi"*. Domnul a poruncit atunci execuţia lui Velicico, după care Msfătuitorii" Iordache Ruşeţ mai ales, au cerut şi moartea lui Miron Costin: *„Acum de vreme că ai omorât pe Velicico, trimite deprinde şi pe fratele său Miron logofătul de-l omoară, or vinovat or nevinovat să nu scape, că apoi ar fi mai rău şi de tine şi de noi*

Vinovăţia de trădare a lui Miron Costin nu a fost dovedită şi el a avut parte nici de judecată, pentru că Domnul *„a trimis pe MQcrx \viafulpă hărniciei, cu slujitori din Roman de l-au luat de acolo de ia cursa lui de la Bărboşi"* şi l-a dus la Roman. Aici îl va executa fără să asculte disculpările pe care cărturarul le făcea. În fond a fost un asasinat a unui cronicar, a unui cărturar, de către

un… analfabet la sugestiile unor duşmani ai Costineştilor. Ceilalţi complotişti vor scăpa cu viaţa fugind în Muntenia. Că vodă *„după aceea mulţi. Q Căit ce a făcut şi de multe ori plângea între toată boierimea şi blestema pe cine l-a îndemnat de a grăbit de i-au* tăiatnu schimba cu nimic lucrurile. Miron şi Velicico Costin au fost omorâţi în 1691 iar în 1694 va închide ochii şi Constantin Cantemir. Moartea se va fi tăinuită o zi şi o noapte, relatează Neculce, până ce Rusetestii s-au hotărât să-l înscăuneze Domn pe Dimitrie Cantemir, fiul răposatului şi au întocmit *„cărţile de a făcut harzuri de la iară, la Poartă* S-a strâns apoi divanul, *toată boierimea, şi Mitropolitul, şi slujitorii la curte… ce slujitorii au şi început a strigare că altul nu le trebuie să fie Domn, ce numai Dumitraseu Beizadea, feciorul lui Cantemir Vodă. Ce, boierii şi ţară nu cutezau să zică într-alt chip, că se temeau de slujitori*" (I. Neculce). Poarta însă va refuza să primească iniţiativa slujitorimii şi-l va întrona pe Constantin Ducă.

În *„Istoria ieroglifică* Dimitrie Cantemir va ironiza poziţia de *„epitrop*" a lui Iordache Ruşeţ (Pardosul), asupra domniei. Facţiunea Ruseteştilor, prin acest reprezentant al lor, ajuta şi controla pe Domn, îi dădea „sfaturi", chiar criminale, îi trasa orientarea politică. Iordache avea *„cheia târai în mâna*", ne spune I. Neculce şi Msama *nime nu-i lua*

Constantin Ducă, 1693 – 1695 şi 1700 – 1703, a fost sprijinit la urcarea pe tronul Moldovei de către Brâncoveanu, care urmărea să şi-l facă ginere. Despre noul vodă Neculce arată că *„Era numai cu numeli domnu', că-l stăpâne muntenii. Pe cine dzice muntenii, pe aciie boierie, şi ce dzice, acie face* Constantin Ducă sau Duculeţ vodă s-a sprijinit pe partida rivală a Ruseteştilor, unde acum un rol important îl va juca Nicolae Costin, fiul lui Miron. Brâncoveanu a cheltuit, spune cronică, 1.000 de pungi cu aur pentru a-l vedea pe Duculeţ pe tron. Domnul muntean a reuşit, tot prin bani, să atragă je partea sa şi un grup de boieri trimişi la Stambul de Cantemir. Pentru pârâ. O parte

din banii cheltuiţi, Brâncoveanu îi va recupera *ic* la Duculeţ, pentru că Mzicea *că este ţara bogată şi mulţime de bucate a boierilor pribegi, a lui Bogdan şi a lui Iordache. Are de unde scoate să plătească*... „Noul Domn, nota Nicolae Costin, *Măcar că era foarte tânăr, era foarte înţelept şi prea învăţat în carte latinească*

Deşi vodă a fost unul „*dintre cei mai distinşi învăţaţi din ocolul al XVI Nea* după aprecierea lui Demostene Russo, el a thuit să urmeze politica lui Brâncoveanu şi a trecut la persecuţii asupra tuturor susţinătorilor familiei Cantemir. Iordache vistierul şi Bogdan hatmanul au fugit, şi prin aceasta au devenit hicleni ai domniei, iar jupânesele lor rămase în ţară vor fi arestate, şi toate averile confiscate. Şi în acest caz se practică, lucru care începe să devină un obicei, ca pedeapsa de trădare să se aplice nu numai celui care a făptuit-o, ci şi întregii lui familii. De obicei, boierul fugar, devenit trădător, era singurul responsabil pentru fapta sa, nu şi familia. Persecutaţi vor fi şi toţi boiernaşii ridicaţi de Constantin Cantemir şi astfel sfera celor socotiţi că elemente „non grata" pentru nouă domnie va fi destul de largă. Cronicarul spune că, *început-au aprinde* (*Duculeţ*) *pe boiernaşii lui Cantemir Vodă, cei rădicaţi din neamuri proaste, ce zicea Cantemir Vodă că i-a face neamuri*; *şiincepură a-i batere, şi a-i închidere prin temniţe... ce unii, dintr-acele bătăi au şi nebunit, de au rămas nebuni*... „Marea boierime este din nou alături de domnie şi în fruntea ei se află Costineştii şi Gavrilestii, care s-au considerat trădaţi de către *Constantin Cantemir, atât ei ca familii, grupări, facţiuni, cât şi ca elită politica, prin promovarea unor* „feciori de mojici". *Costineştii, care suferiseră sub Cantemir două morţi de marcă, îi considerau pe Ruseteşti în plus şi că pe nişte trădători personali şi o răzbunare se cerea din partea lor, iar Nicolae Costin ajuns important sfetnic domnesc, nu va uita să o impună. Amestecul tot mai masiv al lui Brâncoveanu în politica externă a lui Duculeţ provoacă mari*

nemulţumiri unei părţi a boierimii. Domnul Ţării Româneşti, spunea apacostea, *„organizase unul dintre cefe mai minunate servicii dt informaţii şi contrainformaţii din Europa răsăriteană Necu*! scria că Duculeţ *„avea un grec din ţara frăncească pre anu-Xu\) iae Deportf pe lângă dansul, om învăţat şi telpiz (viclean) fă scia despecetlui cărţile (scrisorile) … numai le tot despecetluia Du-Vodă cu acel Nicolai Deport de le cetea şi le izvodea, să scie ce scrie, şi apoi le pecetluia iară şi le da la rezident de le trimitea lQ Franţuzi”*. Acest „Nicolai Deport” nu era decât unul dintre numeroşii agenţi ai lui Brâncoveanu. Prin Costineştii filopoloni relaţiile cu ţara vecină se vor îmbunătăţi tot mai mult şi Polonia va primi sistematic informaţii despre turci şi tătari. În felul acesta Moldova devine un loc unde spionajul şi trădarea înfloresc. Dar această activitate de spionaj implică şi riscuri. Dacă turcii sau polonii erau mai naivi şi mai uşor de păcălit, cu francezii situaţia se schimbi. Ei foarte repede îşi vor da seama de violarea corespondenţei lor de către Domn. Neculce însuşi o ştie: *„au priceput franţuzii că li s-au despecetluit cărţile* Aflând francezii tărăşenia, *„au scris lui Tiukel grofu”* şi acesta a început pârile la Poartă, contra lui Duculeţ vodă, acuzându-l în repetate rânduri de trădare. Turcii l-au mai învinuit pe Domn că nu e *„cu dreptate Porţii”* şi în legătură cu episodul aprovizionării Oameniţei. În 1695, turcii au trimis un convoi de 900 de care cu provizii spre Oameniţa şi Duculeţ vodă a trebuit să le ia în pază. MFie *că domnul n-a fost destul de vigilent, fie din pricina vreunei trădări din partea duşmanilor săi, fapt e că polonii au aflat de acest transport, au atacat convoiul şi au risipit tot pânviantul”* (V. Papacostea).

Un alt fapt grav, care la Poartă naşte suspiciuni faţă de o posibilă trădare a voievozilor, este uciderea în Ţările Române a lui Bertoldi şi Sigismund Siculus, ambii agenţi ai lui Tokoly, prietenul turcilor. În această afacere de spionaj, De Porta, omul lui Brâncoveanu la Iaşi, era profund

implicat. Turcii intră în alertă şi trimit la curtea lui Duculeţ vodă pe Kapigi-başa, într-o misiune aparent cu un scop financiar, dar cu indicaţii secrete pentru a afla adevărul despre politica domnească, cu alte cuvinte dacă vodă trădează ori nu Poartă. Spionul turc i-a chemat *„pe Tudosie Dubău vei logofăt şi pre Panaiotachi Morona vei postelnic şi au început a-i întreba cu taina şi a-i ispitire pentru acele lucruri, şi le-a spus ci are ferman de mazilire Deci acei doi boieri îndată au spun taina turcului lui Constantin Vodă* După trădarea de către cei doi toieri a „tainei”, a secretului tuturor manevrelor politice antiturceşti pe care le făcuse Duculeţ vodă, acesta va intra în panică şi se va gândi să-l ucidă pe turc, aşa cum o făcuse şi cu agentul Sigismund Siculus. Se va sfătui cu Nicolae Costin, consilierul său intim şi varteurge la o. *metodă demnă de moravurile politice din vremea Renaşterii*”, după expresia lui V. Papacostea. Domnul face apel la serviciile lua Moise Serdarul pentru realizarea crimei contra lui Kapigi Paşa M° se se găsea la Neamţ şi Domnul îi scrie să vină cu >00 – 400 de oşteni şi să comită omorul aşa încât să nu cadă asupra domniei bănuiala de trădare. Moise a venit într-adevăr şi turcul plus însoţitorii lui au fost trecuţi prin tăişul săbiilor, pe urmă prădaţi. La rândul său Domnul s-a prefăcut indignat şi a pornit într-o urmărire, evident fără rezultat, contra atacatorilor. Secretul operaţiunii însă nu a putut fi păstrat, pentru că, vorba cronicarului, *Trei*! *Patru sute de oameni, ce taină să fie*? *Că un om şi nu poate ţine taina, dară atâţia oameni*? „Trădarea secretului îl făcea pe Duculeţ vodă să apară ca hain, hiclean în ochii Porţii, pentru că uciderea unui trimis special aşa era considerată.

La 18 decembrie 1695, Duculeţ vodă va fi mazilit. Boierii Costineşti, Vasilaşco Cantacuzino şi alţii fug în Ţara Românească şi devin ei acum hicleni faţă de noul Domn, Antioh Cantemir. În schimb s-au întors Bogdan hatmanul şi Iordache vistierul. Ruseteştii ajung din nou pe planul întâi.

Ei îi consideră hicleni pe adversarii lor politici şi sfătuiesc nouă domnie să le confişte averile. „*Domnii erau schimbaţi repede*, observa P.P. Panaitescu, *factorul permanent de conducere rămânând aceiaşi reprezentanţi ai mării boierimi, sub stăpânitori adesea învrăjbiţi între ei*" *Letopiseţul*" notă că Iordache Ruşeţ „*De cunoştea pe vreun domn că nu-i umbla în toate pe voia şi plăcerea lui, cerca mijloace de se mazileau domnii aceiat de alegea alţii să-i intre în voia lui*". Puternicul boier, trăda prin urmare, fără scrupule pe orice Domn, după cum îi dictau interesele.

Antioh Cantemir a vrut să curme vrajba dintre Cantemireşti? I Brâncoveanu, dar condiţia împăcării pusă de Domnul muntean a wprea grea. Cere Domnului Moldovei ca să-l ucidă pe Iordache

Ruşeţ, care era considerat trădătorul Costineştilor şi al său perv* Duşmănia dintre cele două familii va continua cu tot arsenalul!! pân' reciproce la Poartă, susţinerea adversarilor, trădări reciproc fapte regretabile şi reprobabile, din care atât Moldova cât şi Românească nu vor avea decât de pierdut. Turcii în schimb aprecia starea de lucruri creată, pentru că ambii Domni se supravegheau cu atâta atenţie şi se pârâu atât de prompt, încât un serviciu mai bun nu-l puteau realiza nici spionii lor cei mai capabili. În plus, orice bănuială faţă de o viclenie, de o posibilă trădare către Poartă, aducea întotdeauna demnitari lor otomani noi pungi cu aur. Întărirea poziţiei Cantemireştilor în ţară, dar şi la Poartă, nu era pe placul lui Brâncoveanu. Plecarea la Stambul a lui Dimitrie Cantemir, căsătorit cu fiica lui Şerban Cantacuzino, l-a pus pe Brâncoveanu pe gânduri, îl suspecta că unelteşte pentru obţinerea tronului Ţării Româneşti. Mai mult, urmaşii lui Şerban Cantacuzino au fost sistematic prigoniţi de Brâncoveanu şi astfel, soţia lui Dimitrie Cantemir reprezenta un *real pericol*: s-a umplut de grijă şi de frică că-l va pârî; pentru *că ştia Doamna lui, din Ţara Ungurească, toate tainele ce avea Brâncoveanu Vodă cu*

nemţii Frica de trădare şi de pierderea tronului îl determină pe Domnul Munteniei să acţioneze energic contra Cantemireştilor. Primul obiectiv era obţinerea mazilirii lui Antioh Cantemir. Dar prin această îl ajuta indirect şi pe Duculeţ vodă, care la Stambul uneltea să revină pe tronul Moldovei. Brâncoveanu şi-a dat seama de incapacitatea lui Duculeţ vodă şi s-a gândit să-l susţină pe Mihai Spătarul la tronul Moldovei. Banii, intrigile, interesele şi promisiunile au făcut în cele din urmă ca Duculeţ vodă să urce pe tron după mazilirea lui Antioh Cantemir înfăptuită în 1700. Mazilirea venise atât de neaşteptat, încât Iordache Ruşeţ şi Bogdan hatmanul nu apucaseră să fugă. Brâncoveanu, care-l ura atât de mult pe Iordache şi-l considera ca pe cel mai mare duşman şi trădător al său, spera să-l elimine pe puternicul boier prin intermediul aurului oferit cu largheţe turcilor. Antioh însă nu-şi va trăda favoriţii, pe Ruşeţ şi pe Bogdan, ba dimpotrivă îi va salva, ascunzându-i tocmai în apartamentul Doamnei. Mai târziu cei doi vor reuşi, cu multe peripeţii, să fugă în Polonia.

Oaa, dator vândut la Stambul, prin pout\ca*» c.

Exasperează ţara şi pe boieri. De la Iordache Rusesc s’ Tnw im pribegie. Începuse să împrumute, evident fără a\ ieşi resi, sume tot mai mari Iordache a pornit să se hiclenească fată de Domn şi a aţâţat boierimea contra lui. Cum fuga boierimii peste hotare era ş\un mijloc de a-l compromite pe Domn în ochii turcilor, Iordache miza pe aceasta în uneltirile sale. Va atrage în complotul contra domniei pe Gavriliteşti, Mihai Racoviţă spătarul, Uieâipescul „Frige Vaci” şi alţii, *„ca la vr-o cincizeci şi mai bine”*. Trădătorii au fost sfătuiţi de Iordache să se exileze în Ţara Românească în vreme ce el, sub aparenţa că sprijină tronul, a rămas pe loc ca să organizeze şi fuga altor numeroase grupuri de boieri. Duculeţ vodă a reuşit să obţină de la turci ordinul de extrădare al boierilor hicleni fugari la Brâncoveanu, dar acesta *deodată nu-i dete*”. La

presiunea turcilor domnitorul muntean a extrădat totuşi o parte dintre trădătorii lui Duculeţ, dar i-a oprit la curtea sa pe Bogdan hatmanul, Mihail Racoviţă, Vasile Costachi vornicul, din teamă că vodă îi va ucide, deşi a jurat că-i va ierta pentru că s-au hiclenit. Iordache Ruşeţ a schimbat acum direcţia de fugă a celorlalţi boieri şi a organizat pribegii în Ardeal, Ungaria şi Polonia. Trădătorul Iordache Ruşeţ lucra cu sârg şi spunea cronică, *„pe tainǎ au îndemnat pre alţi boieri şi au fugit în Ţara Ungurească, anume Ilie Cantacuzino şi Balşşi Ursachi şi Ioan Slurza*... „Din emigraţia în Polonia fac parte ficlenii Macri, Gheorghiţă comisul, Pilat şătrarul.

Brâncoveanu se arată tot mai hotărât ca să-l răstoarne de pe tron pe Duculeţ vodă şi *„chemă pre boierii pribegi la dânsul şi făcură sfat de tainǎ, să stea să le facă domn pre unul dintre dânşii, iar nu din Cantemireşti*". Trădat şi de Brâncoveanu, soarta Nevolnicului vodă era pecetluită. Dar Brâncoveanu mai trebuia să rezolve o problemă spinoasă şi cu intrigantul Iordache Ruşeţ, un adversar de temut. Domnul, dacă cu toate eforturile depuse nu l-a putut elimina, s-a gândit să şi-l atragă, să facă pace cu el, deşi îl ura pehiclean din tot sufletul. Mitropolitul Hrisant va conduce tratativele dintre Iordache şi Brâncoveanu, în fond realizarea unui complot, o „râdare a lui Duculeţ vodă. Partea mai complicată a lucrurilor stătea în opţiunea politică a lui Iordache, alăturarea necondiţionată a sa la partidă" Cantemireştilor. Din acest motiv el trebuia determinat părăsească tabăra lui Antioh Cantemir, cu alte cuvinte i hiclenească. I se făgăduia în schimb o încuscrire cu casa domniţia lui Brâncoveanu. Pentru un asemenea preţ, intrigantul Iordaci va trăda cauza lui Antioh, pentru că pe a lui Duculeţ vodă a trădaţ de mult. Neculce va fi indignat de atitudinea lui Iordache Ru va scrie: *„Deci Iordache – măcar că era om înţelept, iară fiera de grec lacom la cinste – nu socoti nici la Dumnezeu* ne *ruşinea de oameni, nici la osândă sau la ce*

*va veni pe urmă lucr*ul şi-l trădă pe Antioh Cantemir. Antioh însă nu şi-a trădat sfetnicul El a refuzat să-l ucidă pe Iordache pentru a se căsători cu o îneşa lui Brâncoveanu, ba i-a mai salvat şi viaţa în momentul când a fost mazilit. Cu toate acestea, grecul, când i s-a ivit prilejul favorabil l-a trădat fără să clipească.

În 1703, Brâncoveanu va fi chemat la Adrianopol şi aici va da cea mai grea luptă politică din cariera sa. Rami Pasă şi Alexandru Mavrocordat Exaporitul bănuiau de mult jocul dublu al domnitorului şi-l suspectau de trădare, dar pungile pline cu aur date din belşug i-au făcut pe mulţi dintre înalţii demnitari turci să închidă ochii. Aurul i-a transformat în trădători ai intereselor Porţii. Brâncoveanu, după ce a văzut că poziţia sa era încă puternică, a cerut dregătorilor turci mazilirea imediată a lui Duculeţ vodă, pe care l-a acuzat deschis de trădare faţă de sultan, pentru că *„s-au încumetrit cu solul moskicesc... şi că îi este gândul să fugă la Mosc...* „Vizirul a trimis *„cu taină99* ordin lui Iusuf pasa că să-l prindă pe Duculeţ şi ca să-l trimită cu *„bună pază99* la Stambul. Cum amintirea uciderii lui Kapigi pasa de către Moise serdarul, la instigarea lui Duculeţ vodă, în prima sa domnie, era încă vie, trimisul Porţii pentru actuala mazilire va fi însoţit de 500 de spahii. Domnul va fi prins şi arestat, iar caimacam numit, cine altul decât intrigantul şi trădătorul grec Iordache Ruşeţ. El îl susţinea pe Mihai Racoviţă, dar un alt grec foarte influent, Panaiotachi Morona, pe Duculeţ vodă. La Adrianopol a venit şi Antioh Cantemir, care a obţinut sprijin de la Aga ienicerilor. Iordache Ruşeţ va trimite vorbă lui Antioh să stea liniştit, pentru că el *„lucrează99* în favoarea lui, dar pe ascuns s-a înţeles cu Panaiotachi Morona ca să-l susţină în comun pe Mihai Racoviţă. În faţa acestei trădări conjugate, Antioh Cantemir nu mai avea nicio şansă Brâncoveanu, din toate puterile sale, era pentru urcarea pe tronul Moldovei a lui Mihai Racoviţă şi el birui.

Cu mazilirea lui Duculeţ vodă nu se încheiase încă lupta comună a Cantacuzinilor şi Ruseteştilor contra lui vodă, pentru că ne spune Neculce, o mare delegaţie de boieri, pârâtori profesionişti, pe tot drumul de la Adrianopole la Stambul se ţinuseră scai după sultan *„Şi se pararăde faţă înaintea vezirului la divan, zicând boierii că au stricat ţara şi i-aujăcuit cu feluri de feluri de obiceie, cât nu mai putea să răspundă nemică Ducă vodă*... „Toţi se temeau de o posibilă revenire a lui Duculeţ vodă în graţiile Porţii şi evident pe tron. Dar pârile şi trădarea au avut succes şilonstantin *Ducă Vodă, fecior Ducăi/odă cel Bătrân, n-au mai ieşit la domnie altă iată, ce au murit la Ţarigrad cu mare lipsă*".

În 1703, Mihai Racoviţă îşi începe domnia, iar familia Ruşeţ ajunge în culmea puterii. S-a dovedit un lucru deosebit de grav, anume că o trădare sistematică, o politică bazată pe trădare, dacă e abilă şi consecventă dă uluitoare rezultate. Mihail Racoviţă, spune *„PseudoAmiras*", era *„neam vechi din boieri de ţară*" şi *„arăta către patria sa dragoste* Pe I. Neculce, această domnie cu aspect *„patriarhal şi democrat*" îl irită, pentru că, nota V. Papacostea, Neculce *„aparţinea vechii boierimi, dornică să-şi ţină rangul, să-şi apere privilegiile în faţa tendinţelor nivelatoare ale străinilor. El vede în regimul lui Racoviţă – la dreptul vorbind al Cupăreştilor şi neamurilor lor – un regim de degradare a Curţii şi a bunelor tradiţii. Este atitudinea din toate vremurile şi de oriunde a vechilor aristocraţii faţă de transformările pe care le impune înrâurirea metecilor*". Cronicarul notă: *„Cineşi de capul lui cum vrea, aşa făcea. Şi slugile lui cele din boierie erau mari şi tari şi obraznici, după cum este firea mojicească*". Neculce considera că vechea boierime a fost trădată şi acest lucru nu-l putea accepta.

La rândul său nici Dimitrie Cantemir nu-l agrea de loc pe Racoviţă, darnici pe Ana, soţia sa. În *„Istoria Ieroglifică*", Mihai» *e făcut*» *Cămilă*", iar despre căsătoria

cu Ana, căreia îi jpreciază totuşi frumuseţea, Dimitrie Cantemir exclamă-o *mne Mi cereştii, lucru ca acesta cum şi în ce chip a-l suferi ai pwrut/"* E limpede că ponegrindu-l pe Racoviţă, Dimitrj Cantemir, dus de patima răzbunării, trădează adevărul istoric *

Mihai Racoviţă era *„prizonierul familiei şi partidului înhegat de Iordachi Ruşeţ"* iar domnia sa se prezentă ca o *„domnie de partid*\consideră V. Papacostea. Acest caracter al domniei partid se evidenţiază prin faptul că *„nu puteau încape de Cupăreşti adică de Ruseteşti şi de neamurile lui Mihai Vodă şi de slugile lui* niciun alt boier şi prin seria de persecuţii personale care va începe însuşi I. Neculce se consideră un năpăstuit.

Antioh Cantemir şi Dimitrie Cantemir, ca şi toţi adepţii lor de la Stambul, au început uneltirile pentru detronarea lui Racoviţă. Cantemireştii erau deosebit de mâhniţi pentru trădarea boierilor! * aparţinuseră casei lor. Aceştia, cel puţin în parte, trebuiau readuşi la matcă şi convinşi să se hiclenească faţă de Racoviţă. Prin relaţiile cu demnitarii turci, dar mai ales prin bani, Antioh începe să acţioneze. Cronica zisă a lui Muşte notă că: *„Turcul după obiceiul lui cel nestătător, au luat bani de la Antioh… şi i-au dat domnia, mazilind pe Mihai-Vodă"*. La 23 februarie 1705, pe neaşteptate, Racoviţă a fost mazilit şi Antioh a primit caftanul de domnie. Totul s-a petrecut în cea mai mare taină, sau cel puţin aşa socoteau turcii, dar Brâncoveanu, cu serviciul său de informaţii atât de bine pus la punct, a aflat. Spionii săi au găsit fără mare greutate, printre demnitarii turci de la Stambul, amatori de bani, contra cărora aceştia se arătau dispuşi să trădeze cele mai importante secrete de stat. Informaţi rapid de Brâncoveanu, Iordache Ruşeţ, fratele său Scarlatachit, *şi alţi greci mai mici Cup*ăreşti *şi Dumitraşco Racoviţă comisul, fratele lui Mihai Vodă* vor fugi imediat în Ţara Românească.

Mazilit, Racoviţă ajunge la Stambul, dar Antioh

Cantemir şi-a pus boierii partizani *„de au parat pre Mihai Vodă pentru două biruri şi pentru două bairamlâcuri, că le-au luat din ţară când au fost domn şi la vistieria împărătească nu le-au dat...* „Instituţia pârii, deşi mincinoasă, a funcţionat, iar vodă a fost arestat. Prin trădarea adevărului Antioh a vrut să-l compromită pe Racoviţă în ochii turcilor şi pentru o vreme a şi reuşit.

Caimacam a fost pentru 4 luni Lupu Bogdan şi s-a pe cu mult tact şi moderaţie. A rechemat fugarii şi i-a liniştit *2\Z* legiturt cu averile şi vieţile lor însuşi Antioh a spus ci nu urmăste Sunarea şi propunea moderaţie. Ca o dovadă este şi faptul că în Dobrogea, Antioh a fost întâmpinat de Panaiotache Morona, cel care l-a trădat şi a uneltit contra lui. Văzându-l, *„puţintel l-au mustrat şi apoi l-au iertat şi-l ţinea în mare cinste şi milă* spune Neculce. Atitudinea lui Antioh nu derivă numai din toleranţa sa, ci şi din imposibilitatea de a se debarasa de clementele stambuliote, atât de puternice şi influente, atât în ţară cât şi la Poartă. Alături de boieri, elita politică a ţării, care reprezintă elementul de continuitate, domniile fiind efemere, trecătoare, apar auxiliarii greci, că alt element, suprapus chiar boierimii, care semnifică legăturile Porţii cu Ţările Române. Stambulioţii îşi aveau propriile interese şi duceau o politică de multe ori contrară intereselor ţării. Pentru aceşti auxiliari greci, aflaţi în serviciul otoman, trădarea era o adevărată artă politică, în numele intereselor se fac şi se desfac domnii şi nu pentru binele ţării. Chiar având intenţii bune, domnitorii trebuie să ţină seama de stambulioţi, mai ales în condiţiile în care instituţia pârii funcţiona cu atâta forţă. Mulţi dintre greci erau în ţară de câteva generaţii, posedau moşii şi dregătorii. Ei intrau în divan şi aveau un cuvânt greu de spus. Mai mult, Iordache Ruşeţ devenise un *„totum faetum „în* Moldova. Chiar Brâncoveanu a trebuit să ţină seama de el şi i-a *y* i oferit o încuscrire.

Domnul Ţării Româneşti, în faţa succesului

neaşteptat al lui Antioh, îl va trimite pe Ştefan, fiul stolnicului Cantacuzino, la Antioh, cu propuneri de împăcare. I. Neculce notă că *„au stătut de au făcut pace la Ţarigrad lui Antioh vodă cu Brâncoveanul, cu giurământ înaintea Patriarhului, ca să nu se mai pârască la Poartă unul pre altul, să nu mai strice ţerile cu cheltuială*; *şi încă să se agiuţe unul pre altul cu prieteşug, şi… încă să-i dea Brâncoveanul vodă pre an câte zece pungi de bani pentru chiverniseală „*fratelui Domnului Antioh, lui Dimitrie Cantemir. Brâncoveanu recurgea la miti ca să i neutralizeze pe Dimitrie Cantemir în care vedea un p pericol. Tot Domnul muntean rezolvă şi împăcarea lui Iordache ««««a Cupăreştilor cu Antioh vodă. Această împăcare generală i-l părut neserioasă, cu toate jurămintele solemne şi blestemânfricoşătoare care o pecetluiau, şi lui Neculce, care a afirmat $ *nsa au ţinut de bine această pace*, *precum ţin câinii VineriU*.

Urcat pe tron, Antioh Cantemir avea în curând să-l piardiun preţios colaborator, pe Lupu Bogdan. Din acest moment dnutle era deschis lui Ilie Cantacuzino şi lui Panaiotachi Morona tpputere şi bogăţie. Cei doi vor jefui sistematic vistieria, vor tridi încrederea Domnului şi vor crea mari nemulţumiri în tară.

Domnia lui Antioh va fi ameninţată de unde se aştepta mu puţin, din partea lui Mihai Racoviţă, care din închisoare va reuşi să-i trimită sultanului o scrisoare în care va arăta că mazilirea lui nu a fost dreaptă şi că Antioh vodă a minţit atunci când a afirmatei el şi-ar fi însuşit banii ce-i datora turcilor. După ce vizirul, sprijinitorul lui Antioh a aflat, i-a cerut de urgenţă măriei sale şi-i trimită la Stambul un grup de pârâtori profesionişti care să infirme cele spuse de Racoviţă. În acele vremuri adevărul era trădat, vândut şi cumpărat prin intermediul acestor delatori de meserie. *„Antioh vodă îndată aleasă de trimisă câţiva boieri… tot de cei buni de gură şi de parat”*, scrie cronică. Racoviţă a pierdut astfel prima rundă din lupta cu

Antioh, dar când a ajuns vizir Ciorlu pasa Silihtanul, prietenul său, lucrurile s-au schimbat. Mihail Racoviţă va fi scos din închisoare şi o dată vestea ajunsă în Moldova, Iordache Ruşeţ, marele trădător, nu va pierde nicio clipă ca să-şi înceapă uneltirile. Paladi vistierul, cumnatul lui Racoviţă şi Preda stolnicul Fug în Ţara Românească unde se găsea Dumitraşco, fratele lui Mihai Racoviţă. Brâncoveanu e pus într-o situaţie ingrată. Jurase solemn prietenie lui Antioh şi acum era silit să-şi trădeze jurământul. Antioh cere extrădarea hainilor, dar Brâncoveanu îi expediază la Braşov. Neculce intuieşte trădarea lui Brâncoveanu faţă de Antioh, când scrie că *„Muntenii erau cu două obraze*; *arătau prieteşug şi către Antioh vodă şi către partea lui Mihai vodă*; *şi aşa politiciau lucrurile de ambe părţile”*. Iordache Ruşeţ îl atrage la hiclenie contra lui Antioh şi pe Ilie Cantacuzino. Cu rudele lui Racoviţă şi simpatizanţii lui se întreţine o spornică corespondenţă pentru realizarea mazilim lui Antioh. Domnul începe să-şi suspecteze colaboratorii şi porunceşte arestarea lui Iordache *„la vătaful de aprozi*, *cu mare „ptşipaia”*. Iar pe Ilie Cantacuzino îl scoate din dreaitom <v v1 ştr Jriditon. 1 Iordache Ruşeţ, ca şi scape de Pyogi de galbeni şi o dată l. ber, cu şiretenia sa înnăscuţi, linguşiri Sltemenele, reintră în graţiile lui Antioh. Domnul în realitate însă e temea ca să ia măsuri radicale contra lui Iordache, pentru că dacă – ir fi omorât pe trădător, după cum şi merita, şi-ar fi ridicat împotrivă pe întreg partidul Ruseteştilor, ceea ce ar fi însemnat pribuşirea sa sigură. Din aceste considerente îl şi vedem pe Iordache Ruşeţ caimacam, alături de Ion Neculce, Ilie Catargi şi Ilie Cantacuzino, atunci când turcii îl trimit pe Antioh la Tighină ca să ajute la repararea şi mărirea cetăţii. Cronică, cu umor negru, scrie ci, *fe e<nd însă Antioh Vodă săpa la Tighină*, *alţii îl săpau pe el la Poartă*... „Trădătorii acţionau concertat şi eficient şi Domnul va sfârşi prin a fi mazilit.

A. D. Xenopol consideră că participarea lui Antioh la

lucrările de restaurare a Tighinei este o trădare a demnităţii româneşti: *„Iată unde ajunsese reprezentanţii tronurilor acelor care susţinuse altă dată cu atâta vrednicie numele neamului românesc*! *Să lucreze ca salahori la şanţurile turcilor*!”

În 1707, pe tronul Moldovei revenea Mihai Racoviţă, care va domni până în 1709. Până când noul Domn a ajuns la Iaşi, ţara a fost condusă de Iordache Ruşeţ, Cupăreştii devenind din nou atotputernici. De ce l-a trădat oare Iordache Ruşeţ pe Antioh vodă din vreme ce se bucura de o poziţie deosebită şi ajunsese chiar caimacam? Din vocaţie pentru trădare? Ioana Rosetti consideră că» fkut-o pentru că *„toate interesele lui erau legate de ale lui Mihai Racoviţă*”. Şi, ca aceste interese să triumfe, Iordache trăda fără scrupule, insensibil la răul pe care îl făcea ţării sau la judecata istoriei.

Racoviţă îi va trimite lui Iordache, încă înainte de a ajunge în ţară, o listă neagră, care cuprindea numele tuturor boierilor ce trebuiau arestaţi ca duşmani şi trădători ai casei Racoviţă şi ai Cupăreştilor. Iordache, devenit acum un adevărat stăpân, îl va aresta «pe Panaiotachi Morona, rivalul său în arta trădării, a intrigilor Poitlce. Deşi formal cei doi s-au împăcat, în realitate Iordache Ruşeţ tenbil de Morona şi voia să scape de el. Trădătorul Iordache eliminarea din jocul politic al unui rival mult mai înzestrat

Monona va fi sugrumat, sub acuzaţia *„căpre toţi domniipâr*-Dar şi Ilie Cantacuzino va fi arestat, pentru că Iordache îl bănu l-ar fi trădat lui Antioh Cantemir că unelteşte contra domniei Aceste acte dovedesc că Iordache dorea de fapt să scape de foştii complici, de teamă de a nu fi trădat şi să elimine ori ei concurenţă. În felul acesta rămânea singura forţă reală în Moldova Persecutat a fost şi Ion Neculce al cărui nume figura pe un loc d* cinste pe lista neagră a lui Racoviţă. Cronicarul spune *„M-auf Osi pus Mihai vodă şi pre mine într-acel izvod să mă prindă, şi*

părui a sosi siimenii la gazdă-mi, eu am prins de veste, şi am apucat de am încălecat şi am fugit în Ţara Leşească…”

Interesant de menţionat este faptul că în divanul noului Domn intră în exclusivitate rudele sale şi ale lui Iordache Ruşeţ, darcâpe acesta din urmă nu îl găsim menţionat, poate, cum spune V Papacostea, pentru că i *„se părea că ajunsese la o situaţie atât de înaltă. Încât depăşea funcţiile existente; şi dacă nu era domn, mai bine stătea la o parte91*. Căderea lui Antioh *„nu a însemnat atât triumful lui Mihai Racoviţă, ci mai mult triumful acelui partid puternic şi lacom, cu întinse relaţii constantinopolitane, al cărui şef atotputernic în Moldova era Iordachi Ruşeţ. Atotputernicia acestui om şi a «partidului» nu alcătuieşte, cum s-ar crede, un simplu episod izolat în istoria Moldovei, ci se încadrează într-un mare proces de transformare politică, socială şi economică menit a duce cu încetul la «modernizarea» societăţii româneşti* (V. Papacostea). Profitând de poziţia pe care o avea, Iordache Ruşeţ va căuta să impună un regim fiscal nivelator, lovind în privilegiile boierimii şi ale bisericii, dar deşi *„umbla să-i supue şi să-i încalece, dar tot nu putea deplin să-i calce şi să-i scoată din obiceiurile lor* nota Neculce. Boierimea veche moldoveană se va considera trădată atunci când dările grele vor începe să o lovească şi când Domnul, la sugestia lui Iordache, va face *„obicei nou, care nu mai fusese în ţară, asupra boierimei şi mazilimei şi a* mănăstirilorsi va impune tuturor, „ţărăneşteptata. Boierimea făcea apel la drepturile ei feudale şi încălcarea acestora îi dădea dreptul să nu-l mai considere pe vodă ca pe omul nimerit, ocrotitorul clasei, al elitei, ci ca pe un trădător. În fond se dorea trecerea de la regimul monarhiei feudale la cel al monarhici moderne şi această treccrc *s-a Jacul la noi – ca şi prin alte ţări – prin participarea larşă a acestor elemente eterogene care nu resimţeau nicio durere să lovească cu toată puterea în tradiţiile şi instituţiile străvechi ale autohtonilor şi cu atât mai puţin în*

privilegiile lor de clasă „(V. Papacostea). După ce a concluzionat că a fost abandonată, minţită şi trădată, boierimea va începe pribegia. Promotorii acţiunii de hiclenire contra lui Racoviţă au fost Ilie Cantacuzino şi Catargi vistierul, care şi-au găsit adăpost în Ţara Românească.

La Poartă începuseră să se strângă foarte multe bănuieli contra lui M. Racoviţă şi ca urmare a intrigilor duşmanilor, pentru *„hainlâc* adică trădare. Ceea ce-i va face în final pe turci ca să ia măsuri contra hainului va fi un incident militar iscat între suedezi şi ruşi pe teritoriul Moldovei. Un general al lui Carol al XII-lea, regele Suediei, refugiat la Tighină după dezastrul de la Poltava, va ierna la Cernăuţi. Ruşii au prins de veste şi i-au atacat pe suedezi şi pe cazacii aliaţi cu ei. Carol al XII-lea era prieten cu sultanul şi incidentul petrecut în Moldova, deşi Racoviţă nu a fost cu nimic implicat în el, îl punea într-o lumină foarte proastă. Turcii îl acuză pe Domn că i-a trădat pe suedezi şi pe cazaci inşilor. Incidentul va fi speculat cu succes şi de boierii transfugi în Muntenia, pe care îi susţinea Brâncoveanu şi în felul acesta Racoviţă va fi acuzat de hainlâc. Pedeapsa pentru trădare faţă de Poartă era mazilirea şi ea se făcu. Dar noul Domn nu va fi Antioh Cantemir, cum toţi se aşteptau, ci Nicolae Mavrocordat, fiul dragomanului Alexandru Mavrocordat Exaporitul, pentru că turcii vedeau în orice moldovean un trădător. Pe Racoviţă chiar îl vor duce la Stambul *„în fiare*, *din pricina înţelegerii sale cu ţarul*

După mazilirea lui Mihai Racoviţă, Iordache Ruşeţ, Manolache Ruşeţ, Deliul spătarul şi alţi reprezentanţi de seamă ai Cupăreştilor fug în Polonia. Boierii hicleni în faţa lui Racoviţă, ore au emigrat în Muntenia, au crezut că noul vodă va fi Antioh, aşa că repede s-au întors în Moldova, şi au început să-i caute şi să-i să se bune pe toţi pe cei din partida Cupăreştilor, consideraţi orpore că spurcaţi trădători. Cronicarul afuma că boierii partizani *fireştilor*

„fără nicio poruncă au şi început a prinde şi a amm pre oamenii lui Mihai vodă...”

În 1709 urca pe tron Nicolae Mavrocordat *hvigrădean9* şi membru activ (servise 12 ani Porţii), în corpdiplomatic otoman. Vizirul i-a spus *„îţi dau ţie domnia firania un ban... că* ta *eşti Terziman, slugă împărătească, credincios* Turcu aveau nevoie atunci pe tronul Moldovei, în momentul fă expansiune rusească, de un om credincios şi un observator cinstit şi competent, un om sigur, care în caz de conflict cu Moscova şi nu-i trădeze şi să treacă de partea adversarului.

Mavrocordat a vrut de la început să-i subordoneze pe boien şi să instaureze o domnie autoritară. Aşa se explică de ce la întâlnirea de la Galaţi cu boierii *„nici cu ochii asupra lor nu căuta, necum să grăiască cu dânşii sau să mai întrebe pre cineva vreun* cuvintEI venise înconjurat de mulţi greci şi de arnăuţi, încât cronicarul afirmase că se pustiise Stambulul de bărbaţi şi că nu mai rămăseseră acolo decât femeile., *Boierii şi ţara... s-au spăimântat* toţi dar nu de fastul afişat de noul Domn, de aroganţa lui şi nici pentru că vorbea prin tălmaci, neştiind româneşte, ci prin programul său de înlocuire a vechii elite politice cu una nouă, obedientă lui şi turcilor şi prin dorinţa de asimilare a ţării în sistemul administrativ otoman, provincializarea ei. Favorizarea de către noul Domn, printr-o serie de măsuri a ţărănimii, a avut şi un alt substrat, pe lângă programul umanitar oficial afişat, anume atragerea ei şi pe urmă ridicarea, contrapunerea acestei clase, celei a boierilor. Boierii reprezentau tradiţia, refuzul asimilării în Imperiu, continuitatea ideilor politice care au dus la existenţa unui statut propriu Ţărilor Române şi de aceea ei trebuiau, dacă nu eliminaţi prin forţă, atunci înlocuiţi cu alţii noi şi evident obedienţi faţă de Poartă, lipsiţi de memoria trecutului. Boierii vechi moldoveni au perceput acest lucru în mod corect, aşa cum şi era, ca pe o imensă trădare. Şi ce era de fapt politica de distrugere sau de înlocuire a unei

elite politice tradiţionale decât exact trădarea ei? Mavrocordat de formă şi-a făcut şi un divan, Dar în realitate conducea singur ţara, cu ajutorul a trei consilieri greci versaţi în treburile politice.

Pentru că avea nevoie de bani şi de cineva din ţară cu experienţă pentru a-i procura, Nicolae Mavrocordat i-a chemat din exil pe Iordache şi Manolache Ruşeţ. Ei, încredinţaţi de Domn că nu Li se va întâmpla nimic şi că vor beneficia de mila domnească vor reveni în ţară. Domnul l-a întrebat pe Iordache care dintre boieri era mai compromis, mai plin de păcate şi bogat, pentru a putea fi silit să cotizeze cu o parte din avere către vistierie, iar trădătorul de meserie i-a desemnat pe Ioan Sturză vornicul şi Ilie Catargiu spătarul. Cei doi boieri vor fi arestaţi şi obligaţi să dea „că împrumut" vistieriei mai multe pungi cu aur Sistemul „împrumuturilor" a funcţionat impecabil şi le-a venit rândul tuturor boierilor, chiar şi lui Iordache Ruşeţ, să participe la el. Acest jaf, ca şi bătaia „*la* scaracu „*200 toiege* „a postelnicului Raţă şi a lui Gavril Costachi slugerul, i-a îngrozit pe boieri. Ei şi-au întărit convingerea că Domnul i-a trădat.

Iordache Ruşeţ însă nu era omul care să accepte să fie jefuit de Mavrocordat şi să asiste pasiv la umilinţa şi terorizarea Cupăreştilor. Intrigantul s-a pus pe treabă şi a început uneltirile contra Domnului, viclenindu-se faţă de el, cu gândul de a-l mazili. Uneltirile hicleanului ar fi trebuit ca şi în alte dăţi să dea rezultatul scontat, dar Mavrocordat era încă tare pe poziţii. Venirea unui agă de la Stambul la Iaşi, l-a făcut din nefericire pe Iordache să creadă că aducea actul de mazilire pentru vodă. Grăbit să-şi savureze succesul a acţionat pripit şi a reuşit să se demaşte. Mavrocordat a instituit la palat un strict protocol, dar fii lui Iordache, trimişi de acesta la Curte, când a venit aga, l-au încălcat cu dispreţ, convinşi fiind că trimisul Porţii aducea mazilirea. Dar lucrurile nu stăteau de loc aşa şi Domnul imediat a ordonat arestarea trădătorului

Iordache. În divan, domnitorul a adus acuze publice contra lui Iordache, informându-i pe toţi de uneltirile şi trădările pe care le-a făcut vicleanul boier. Din rechizitoriul făcut reţinem că Iordache se arata vinovat de a-i fi pârât, trădat, pe rând sau în grup pe aproape toţi boierii, că i-a sfătuit să pribegească ca să-i compromită, în vreme ce ei a rămas la Iaşi, că a furat banii ţării şi altele. Boierii au întocmit un act în care se putea citi că *„Iordachi vornicul, străin cu fraţii sat. cu vremea au supus toate casele boiereşti şi au stins câteva cose boiereşti”*, că a fost învrăjbi *tor de domni, de nu se mai sătura edomn*, ş, că dacă *„vreun domn… nu-i umbla în toate în voia şi P cerea Îm, cerca mijloace de se mazileau”*. Acest act va fi semnat în ai van de către toţi boierii. E pentru prima oară când în Cril oficial, e înfierat un trădător, menţionându-i-se şi capetele acuzare, hicleniile. Actul, „cartea”, cu dovezile incriminatorii tfotrimisă de către Domn Mitropolitului ca să caute în cărţi ce pedeapu merită. Mitropolitul *„a scris cu slova lui din dosul cărţii cei di pârâ asupra lui Iordachi vornicul, cum pravila scrie*: *dovedindu-x aceste asupra lui Iordachi vornicul, moartea*! „ne relatează Nicolae Costin. Dar Iordache la toate acuzele a răspuns, *teusemeţiei zicând că-s minciuni acelea toate* Domnul a poruncit apoi să i se taje limba, fiind negru de supărare că trădătorul înrăit şi dovedit îşi râdea de el. Lui Iordache nu i s-a tăiat limba şi cu toată condamnarea la moarte, execuţia nu a avut loc. La aceasta au contribuit relaţiile sale şi cele 12 pungi cu galbeni pe care le-a dat vistieriei. A rămas în temniţă până la mazilirea lui Mavrocordat.

Din Stambul, pentru luarea domniei Moldovei, acţiona Dimitrie Cantemir, aflat în bune relaţii cu Ismail efendi, omul de casă al sultanului şi capichehaie al hanului tătar. Hanul, îndemnat de Ismail, într-o audienţă la sultan, i-a propus numirea lui Dimitre Cantemir ca Domn în Moldova, cu misiunea de a-l prinde cu dovezi certe pe Brâncoveanu, că se afla în relaţii cu ruşii şi era astfel

trădător al Imperiului Otoman. Neculce ne-a transmis cuvintele hanului: *„că Brăncoveanul vodă, domnul muntenesc, este om bogat şi puternic, are oaste multă, şi-i de mult prea bun prieten moscalilor \u trebuie la această vreme lăsat să fie domn, că poate să se hainească şi a face sminteală oştii împărăteşti. Ce trebuie prins, că el de bună voie n-a venit la Poartă. Şi nime nu-i harnic nici t poate să-l prindă, fără cât socotesc că Beizadea feciorul lui Cantemir… că el va chivernisi lucrul din Moldova şi-l va prinde…* „Despre această misiune secretă, Cantemir însuşi, în *„Istoria Imperiului Otoman* „scrie că *„a fost trimis în Moldova cu ordinul de a prinde pe Brâncoveanu, prefăcându-se de prieten al său, sau în vreun alt chip, şi să-l trimită viu sau mort la Constantinopol…* „Această misiune parşivă, trădătoare, a fost acceptată de Dimitrie Cantemir în noiembrie 1710, ca preţ al rechemării la Stambul a lui Nicolae Mavrocordat şi al urcării sale pe tronul Moldovei.

Tridaraa în timpul lui Constantin Brftncovaanu ai Dimitrie Cantemiri

Radu Popescu scrie că după ce a murit Şerban vodă Cantacuzino, Constantin stolnicul Cantacuzino, fratele Domnului. *„Şi cu o seamă de boiari… s-au strânsu toţi la Mitropolie… şi au tacul alegere pă care vor pune domnu' şi au găsit cu sfatul lor* să *puiepo Constandin Brâncoveanul*". Şerban Cantacuzino, voievodul răposat, a fost lăsat, spune croncia *„ca un mort den cei proşti*". Vegheat doar de Doamnă şi copiii săi, la spătăria. *cu stele*", pentru că toţi dregătorii erau preocupaţi cu alegerea unui nou Domn. Evenimentele care urmau să bată la poarta ţării nu erau dintre cele mai favorabile şi grabă cu care a fost făcută alegerea şi pe urmă înmormântarea Domnului e de înţeles. Şerban Cantacuzino lăsase în urma sa un fiu minor, pe Gheorghe. Delegaţia de boieri trimisă la Viena de Şerban Cantacuzino, cu puţin înaintea morţii sale, ca să încheie un tratat cu imperialii, trebuia să obţină recunoaşterea

domniei ereditare în familia lui Şerban. Acest lucru însemna că fraţii săi vor fi excluşi de la tron şi că domnia urma să-i revină automat fiului său. Gheoi-he Bălăceanu, ginerele Domnului răposat, ar fi vrut să-l vadă pe tron pe Gheorghe. Şi văduva lui Şerban era favorabilă pentru susţinerea acestei idei. Domnia lui Gheorghe ar fi însemnat în fond domnia ei şi a lui Bălăceanu. Împrejurările deosebit de grave însă, deschise de ofensiva austriacă contra turcilor, cereau un Domn matur, în deplinătatea forţelor, bun diplomat şi cu serioasă practica politică. Indiscutabil că Brâncoveanu era de preferat în acel moment copilului Gheorghe.

Delegaţia trimisă *de Şerban Cantacuzino a sosit la Viena la lOdecembrie 1688*, *la o lună după moartea voievodului*. *Noul Domn Brâncoveanu îi va reînnoi* mandatul şi *în 30 ianuarie 1689*, *spune C C Giurescu*, *s-a* ajuns „la întocmirea diplomei imperiale prin care tara se închina imperialilor „închinarea *„nu va deveni un W împlinit*, pentru *că nu se va* realiza prevederea din „Apendix *potrivit* căreia *tratatul va fi operant doar* atunci „când obştescul mas de ajuns va fi înfrânt şi ne vom încredinţa că este într-atât încât să nu mai poată mai departe prăpădi şi puştii cu *totul aceste mult asuprite* ţări Realitatea din păcate era alta. Ţ contrar tuturor pronosticurilor, erau departe de a fi la capătul puterilor şi agonia acestui imperiu va mai ţine două secole. Brâncoveinu ştia bine acest lucru şi îi scria lui Băiăceanu la Viena, că nu a venit deocamdată ceasul ca Ţara Românească să treacă deschis de partea imperialilor: *„Încă nu este vremea aceea ce gândeşti*, *că turcul şi tătarul încă este în puterea lor* Dar Băiăceanu nu ascultă de instrucţiunile domneşti, ba mai mult, îşi trădează stăpânul, pe Brâncoveanu, nu atât de dragul austriecilor şi a convingerii că ei vor binele ţării, ci din interese personale, înscăunarea lui Gheorghe Cantacuzino. Băiăceanu, trimisul oficial al ţării la Viena, îl părăste pe

Brâncoveanu la împărat, că este de partea turcilor şi stăruieşte pe lângă generalul Heissler să treacă cu armata în Ţara Românească. Spera în acest fel că Domnul va fugi şi va lăsa tronul liber.

Ajutorul Vienei în eliberarea Ţării Româneşti de sub turci era văzut de diplomaţia de la Bucureşti ca o uşoară protecţie şi nu ca pe o schimbare de stăpâni. Nu era niciun câştig pentru ţara înlocuirea jugului otoman cu cel austriac. Stolnicul Cantacuzino, şeful diplomaţiei lui Brâncoveanu, va spune într-o scrisoare către un agent al său că *„Nu avem nicio nădejde în nemţi, precum n-am avut niciodată mai înainte, şi ne rugăm lui Dumnezeu să nu avem niciodată de-a face cu dânşii*

Emeric Tokoli a fost recunoscut de sultan în 1682 ca rege al Ungariei şi în 1683 a participat alături de marele vizir la asediul Vienei. El va intra în vizorul diplomaţiei lui Ludovic al XIV-lea. Regele Soare îşi făcea planuri extravagante de la Versailles, cum ar fi căsătoria lui Sobieski, regele Poloniei, cu o prinţesă franceză şi primirea după ceremonie, ca dar de nuntă, a Ţărilor Române. Tokoli avea şi el propriile ambiţii, vrând să creeze la Dunăre un avanpost francez. Ducele de Lorena considera că un drept al lui să fie suveranul Ţării Româneşti. Toate aceste combinaţii puteau rămâne doar simple fabulaţii, dar se şi putea încerca ceva pentru realizarea lor. În aceste condiţii, diplomaţia de la Bucureşti trebuia să fie de o prudenţă maximă şi să meargă pe linia echilibrului politic, pentru că spre deosebire de Versailles, la Curtea noastră domnească se ţinea cont şi de Imperiul Otoman.

Viena, în 1689, va foiţa nota faţi de Bineoveanu ţi trupele austriece vor intra în Muntenia pe la Cerneţi şi Bran, în frunteai generalul Heissler. Imperialii pretind Domnului întreţinerea pe 7 luni a 15.000 de soldaţi şi 800.000 de florini drept contribuţie de război. Brâncoveanu va satisface în parte doleanţele, dar va cere

în acelaşi timp şi ajutor de la tătari. Tătarii vin şi Heissler se retrage în ianuarie 1690. În vara aceluiaşi an, Brâncoveanu cu turcii şi cu trupele, „curuţif lui Tokoli, omul turcilor, intră în Ardeal şi Heissler e bătut la Zărneşti. Pe câmpul de luptă a căzut printre alţii şi trădătorul lui Brâncoveanu, Băiăceanu, care a luptat alături de Heissler. Tokoli va fi încoronat ca principe al Transilvaniei la Cristian Curtea de la Viena a văzut în Brâncoveanu un trădător, dar el a acţionat conform propriei politici şi după interesele ţării. Judecata lui s-a dovedit exactă, pentru că de nevoie l-a sprijinit pe Tokoli, dar a ştiut bine că el nu se va putea menţine mult timp în Ardeal. Şi într-adevăr, un atac puternic al marchizului de Baden îl face să se retragă în Muntenia. Dar nici imperialii nu erau în stare să îi zdrobească pe turci. În aceste condiţii, ţara găsindu-se între cei doi coloşi, austriecii şi turcii, cea mai chibzuită politică era evident cea de echilibru.

Prezenţa lui Tokoli cu trupele sale în Muntenia, a însemnat un jaf cumplit şi mari dezordini, aşa că, spunea Xenopol, Brâncoveanu a fost nevoit să dea mulţi bani demnitarilor turci până când a reuşit să scape de el. Ambasadorul francez la Stambul, care îl sprijinea pe Tokoli, îi scria lui Ludovic al XIV-lea că: „*Sunt încredinţat că Reis efendi a primit bani de la principele Valahiei pentru a face să iasă Tokoli din ţara lui... Am aflat... că principele Valahiei nu lucra contra lui Tokoli numai în propriul său interes, dor că el favoriza şi facţiunea lui Apari, partizanul nemţilor. Atunci am crezut că sosise momentul de a vorbi pe faţă contra principelui Munteniei. Sunt încredinţat că ar fi un mare bine de a-l destitui...* „Ambasadorul francez merge însă şi mai departe şi-l propune pe Tokoli ca viitor Domn al Ţării Româneşti. Francezii îl consideră jjw» pe Brâncoveanu ca pe un trădător al intereselor lor, iar Brâncoveanu vede în toate manevrele Franţei o dureroasă trădare a Usfarşitul

secolului al XVII-lea, Imperiul Otoman încerca prin mari eforturi stăvilirea înaintării armatelor polone şi imtnec* păstrarea poziţiilor din centrul şi estul Europei şi, dacă se puţtransformarea Ţărilor Române în provincii. Poziţia lui Brâncovetân acest păienjeniş de interese contradictorii nu era de loc de invidia „Câteva încăperi ale Curţii Vechi, în inima Bucureştilor, au concentrat în anii de trecere dintre al XVII-lea şi al XVIII-lea cea mai intensă activitate diplomatică din Europa de sud-est. Fire tainice, care atingeau în nord-vest Viena, în nord-est Moscova prin Iaşi, Baturin şi Kiev, în sud Constantinopolul şi Ierusalimul în sud-vest Veneţia. se înnodau pe masa de lucru a stolnicului Cantacuzino „(*Vieţil Cândea*). *Del Chiaro ne spune că stolnicul* „dirija corespondenţa domnului cu suveranii creştini şi avea în grijă pe secretarii pentru limbile italiană, latină, germană, polona greacă şi turcă". *Diplomaţia lui Brâncoveanu era sprijinită nu numai pe tactul stolnicului, care dădea instrucţiuni, ducea tratative cu diplomaţii străini, ci şi pe pungile de aur ale vistieriei*.

Brâncoveanu trăia, într-o lume în care se producea o mutaţie istorică şi culturală, omul medieval, abstract, mistic, dominai de eresuri şi apăsat de spiritul scolastic, fiind înlocuit cu omul modern, personalist, raţionalist, materialist", *subliniază Şt. Ionescu în* „Epoca Brâncovenească *Tabăra Bălenilor nu vedea cu ochi buni urcarea pe tron a lui Brâncoveanu, pentru că nu dorea instaurarea unei adevărate dinastii a Cantacuzinilor*. *Cantacuzinii, la rândul lor*, nu erau uniţi. Ideea bizantină îi obseda de multă vreme. Pentru Stolnicul Cantacuzino, ca şi pentru tatăl său, domnia nu era un scop, ci un instrument. Stolnicul a refuzat tronul, când i s-a propus după moartea lui Şerban, pentru că el, creierul familiei, trebuia protejat de vicisitudinile tronului, crede V. Cândea. Până la un punct acţiunea lui Brâncoveanu va fi sprijinită de Cantacuzini, dar curând se va produce disocierea.

După 1690, relaţiile lui Brâncoveanu cu Viena se vor

îmbunătăţi şi el le va trimite informaţii asupra turcilor, ba când va putea chiar şi provizii. Imperialii îi vor oferi în 1695 şi titlul de *„principe al* imperiului pe lângă cel de conte deţinut din 1688. Trimiterea de către Brâncoveanu a unor informaţii austriecilor în legătură cu starea de spirit din Imperiul Otoman, cu mişcările de trupe. despre intenţiile Port, se re. L. z. prin agentu, Mâţei deronomo ş, dacă turc, ar fi, avut dovada aceste, activităţi Domnul „fi fost imediat acuzat de trădare şi detronat, dacă nu chiar ucis Dtr apropierea de Austria mai avea un scop; domnul îşi pregătea un loc de refugiu în cazul în care ar fi fost nevoit să părăsească în grabă tronul. De aceea vodă arc întinse proprietăţi în Ardeal şi sume mari depuse la Veneţia. Relaţiile cu Austria vor fi strânse până în 1705, când murind împăratul Leopold, se va înregistra o răcire a lor sub Iosif I. Pentru generalul Veterani, Brâncoveanu şi toţi sfetnicii sii vor rămâne până la sfârşit *„vulpi”* oameni făţarnici, gata oricând de trădare. Dar „vulpea” de Brâncoveanu, atunci când Marsigliva veni la Bucureşti, îi va da corespondenţa secretă a lui Tokoli, capturată cu ocazia uciderii secretarului său Bertodi. Fireşte, corespondenţa ar fi trebuit predată nedesfăcută turcilor, dar Domnul nu o va face. Numai şi pentru atât putea să-şi atragă tunetele padişahului. Ambasadorul Franţei la Stambul pândea toate mişcările lui vodă şi reuşise chiar să-l cumpere şi să-l facă să trădeze pe lenache Porfirita, capichehaia lui Brâncoveanu şi dragoman al sultanului. *„Grecul*, spune Xenopol, *deşi primea lefuri grase din ambele părţi, şi anume de la Brâncoveanu, pe lângă o leafă fixă încă şi un bacşiş de vreo 12 pungi de bani îşi* vinde *fără nicio mustrare pe ambii săi stăpâni pentru o mică sumă* către *ambasadorul francez. Ei îşi dau împreună toate silinţele spre a dovedi Porţii uneltirile lui Brâncoveanu cu nemţii, ceea ce lui Lenache, omul de încredere al domnului muntean îi venea cu o deosebită uşurinţă. Aşa el dă în două rânduri în mâinile chehaiei \virului două pachete cu*

scrisori trimise agentului german de Veterani, prin mijlocirea lui Brâncoveanu. Pe de altă parte el deschidea scrisorile trimise de guvernul imperial rezidentului său, le reţinea săptămâni întregi la el. Spre a comunica turcilor conţinutul lor, şi apoi le remitea ambasadorului pecetluite cu sigiliul său".

Brâncoveanu, într-o situaţie politică atât de complexă şi de contradictorie, plină de delaţiuni, comploturi şi trădări, avea falimente nevoie de un aliat şi Moldova putea fi acela, dacă se «km» spre o politică comună cu Muntenia. Domnul a urmărit sa de McWova o politică de bună vecinătate şi de prietenie st antiU să anihileze acţiunile complotiste ale unor boieri moldoy aliaţi cu unii boieri hicleni munteni împotriva lui şi să impunj tronul de la Iaşi domnitori credincioşi şi supuşi. Rezultatul însjacestui amestec în treburile interne ale Moldovei, va fi unul ex-l contrar dorinţelor sale. Şi chiar atunci când a reuşit să impu-Domnii doriţi de el, puterea sa asupra Moldovei a fost temporari şi superficială. Brâncoveanu va avea de luptat contra acţiunilor duşmănoase ale Cantemireştilor, care îl pârâu la Poartă şi-i instigau pe marii demnitari turci contra lui, acuzându-l neîncetat de duplicitate şi trădare şi contra facţiunii Ruseteştilor sau Cupăreştilor, care organizau comploturi, aliaţi cu boierii hicleni munteni. Iordache Ruşeţ, un mart intrigant, a reuşit să-i coalizeze pe toţi duşmanii lui Brâncoveanu de la Stambul şi să-i determine să se hiclenească faţă de el. A fost sprijininde fratele său, Lascarache Ruşeţ, capichehaia la Poartă.

Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 168S până la martie 1717" sau *Cronica anonimă"* spune că după ce Constantin Cantemir i-a executat pe Velicico şi Miron Costin, un grup numeros de boieri, printre care Antiohie hatmanul şi Lupul, au fugit la curtea lui Brâncoveanu ca să-i ceară ajutor să meargă la Stambul *„să pârască pă Constandin Vodă Cantemir de rău şi de ucigaş de oameni"*. La Poartă însă, Lascarache Ruşeţ, capichehaia lui

Cantemir, după ce a aflat ce uneltesc trădătorii, a intervenit la turci şi aceştia Mi-*au luat şi i-au băgat în hieară şi i-au trimis la Constandin Vodă Cantemir*, *Ia Moldova* Faptul că Brâncoveanu i-a primit şi i-a ajutat pe boierii hicleni din Moldova, l-a indignat pe Cantemir, aşa că în *„leat 7201 (= 1693) iară… intrase vrajbă… care muncia unul asupra altuea cu multe feluri de mijloace prin stăpânirea turcească ca să facă rău unul asupra altuea”*. Radu Popescu scrie că în Ardeal se găseau mai mulţi boieri munteni pribegi încă de pe vremea lui Şerban Cantacuzino, vechii hicleni Stoico paharnic Bucşanu, Preda Milcoveanu, Preda Proroceanu, Radu Haţaghe, Iacşa căpitan, despre care auzind Cantemir, *„i-au adus la Iaşi”*. Aici au fost bine prelucraţi şi pe urmă trimişi la Poartă *„să pârască pă domnu-său de rău, de hain iproci, dar s-au înşălat Cantemir, că îndată ce au prinsu veste Brâncoveanul, au trimis boiari, şi cărţi, şi bani şi cât au putut au făcut, şi i-au luat de Fă Poarta legaţi. În filară şi în câtuşi. de i-au adus la Bucureşti cu mare pompă „*Acţiunea lui Constantin Cantemir contra lui Brâncoveanu ar fi avut şanse de reuşita, dacă Domnul nu ar fi fost anunţat din timp, ca să o contracareze. *„Cronica anonima „*relatează că *nişte boieri ce mai era pribegi cu ei anume Barbul căpitanul Bădeanul şi Constandin comisul Vărzariul* i-au trădat pe… trădători şi i-au spus totul lui Brâncoveanu *„din ce pricină nu să ştie”*. Înştiinţat, Domnul îi va trimite de urgenţă *„pe Vergoportarul şi pre Barbul Brătăşanul la Odriiu… făcând pâră acelor boieri, că ei au fost cu nemţii când au venit de au stricat tara… „*Va fi prezent şi ambasadorul Franţei în divanul vizirului, ca să-l acuze pe Brâncoveanu *„cum este hain”*, trădător faţă de sultan, vândut nemţilor. Preda Proroceanu l-a învinuit tot de hiclenie faţă de turci în favoarea austriecilor. Dar, nota *„Cronica anonimă”* delegaţiei de boieri trădători faţă de Brâncoveanu *„alt lucru le-au stricat… portul cel nemţesc (sau să zic nebunesc) ce-l purta Preda de Proroci, că avea*

chică nemţească numai legată sus supt işlic şi cizmele cele nemţeşti cu pinteni lungi ce le purta când vizirul l-a văzut pe delator îmbarcat „nemţeşte” şi cu perucă pe cap, nu i-a prea venit a crede că cineva care a adoptat moda aceasta, poate fi contra austriecilor. Vizirul a poruncit să se trimită un agă la Bucureşti *să întrebe boierii şi slujitorii ţării şi de vor* mărturisi *pre domnul de rău, de hain, precum îl mărturisesc acei boieripribegi, să iasă la dreptate cuvintele lor, iar de vor mărturisi pre domnul bun şi drept împărăţii, iată ei să rămâie mincinoşi şi în patimă* Aga a sosit şi Brâncoveanu i-a chemat pe boieri şi *„toţi cu un cuvânt, cu un glas, au strigat că domnul ne este bun şi drept împărăţii şi altul nu ne trebuie”*.

Totul pare o joacă de-a trădătorii şi trădaţii într-o regie mediocră, dar lucrurile din păcate aşa s-au derulat pe scena istoriei. Ca scenariul să poată să fie scris în favoarea lui Brâncoveanu a trebuit ca multe pungi pline cu aur să ia drumul lăzilor demnitarilor de la Poartă. Pârile de viclenie, de trădare, aduceau mazilirea sau moartea şi Brâncoveanu nu era „curat” în faţa sultanului. Acuzele aduse de boierii trimişi de Constantin Cantemir erau reale. Pentru bani, vizirul l-a scos nevinovat pe vodă, trădând la rândul său pe padişah. Pe boierii care veniseră la Stambul să-l trădeze, Brâncoveanu îi aduce la Bucureşti. Aici lui Staico hainul, Donmspune: „Al-*aş fi crezut Staico să văz una ca aceasta, zău*, n-a!! *Gândit în viaţa mea* iar Staico, boierul hiclean, a răspuns: *Grsunt mării tale*, doamne Apoi*, zise domnul*: *Armaş, ia pă dumnealor de-i du în puşcărie. Unde s-au gătit. Că noi avem altă treabă, să berastăzi”*. Trădătorii au fost băgaţi *„în temniţă de desupt, unde Ioane* tâlharii. Multă vreme au trecut pană a le face divanurile”*. Hicienii au avut parte de trei divanuri de judecată, unul mare, unul în spătărie, U care a participat şi vodă şi un al treilea doar în prezenţa boierilor, în vistieria de jos. Cronicarul spune că: *„Mustrările ce l-au mustrat pe Staicu şi pe ceilalţi domnul şi judecată înfricoşată ce le-au*

făcut acestor mai sus zişi sunt cuvinte de minune şi cu anevoie a să scrie câte una în rechizitoriu se arăta că în repetate rânduri Brâncoveanu i-a chemat pe fugari înapoi în ţară şi le-a promis iertare, dar că ei nu au vrut, apoi că s-au dus la Cantemir şi de acolo la turci, cu pâra. Inculpaţii au început a-l blestema pe Domnul Moldovei şi pe Cupăreşti că ei i-au sfătuit să fie hicleni şi că acum cer smerit îndurare. Staico s-a rugat să-l ierte vodă *„că fiind om bătrân nu va trăi mult şi pentru 2 – 3 ani de ce să-i verse sângele, să intre în păcat. Dar ascultare nu i s-a da* Vlădică Theodosie a citit din pravilă că *„Boierul care va umbla împotriva domnului şi a ţării, să-l spânzure şi să-i facă spânzurători le mai nalte cu un cot decât ale altor oameni proşti”*. Staico paharnicul şi Preda căpitanul Proroceanu au fost duşi la Snagov, iar Văcărescu *„i-au bătut pă talpe, întrebându-i cu cine au avut înţelegere, socotind că vor fi fost amestecaţi şi alţi boieri din ţară”*. Nu s-a putut afla dacă au avut ori nu complici, iar cei doi hicleni vor sfârşi prin a fi spânzuraţi. Milcoveanu, lacşa şi Haţaghi vor sta un an la ocnă, după care vor fi iertaţi.

Constantin Cantemir a mai avut o încercare de a-l răsturna de pe tron pe Brâncoveanu, o uneltire pusă la cale împreună cu Tokoli. Acesta urma să-i ia tronul voievodului muntean contra a 40 de pungi cu aur date vizirului, dar candidatul la tronul Munteniei nu avea nici măcar o pungă. Constantin Cantemir s-a oferit drept garant, dar turcii nu I-au băgat în seamă.

În legătură cu trădătorul Staico cronica relatează şi un alt eveniment. A mai fost prins din pură întâmplare şi un alt hiclean al domniei, Dumitraşco paharnicul din Corbi. Acesta, profitând de vfOirea Patriarhul-Ierusalimului în Muntenia, îi va da o senioare către Staico, care pe atunci se afla în Moldova, şti. Nd ci înalu fată b, sencească va merge şi la Iaşi. Între Patriarh. Dumitraşco era *prieteşug* aşa e» el a dus scrisoarea, cu toate că ştia bine că e îndreptată contra lui Brâncoveanu. L-a trădat pe Domn şi a

făcut această faptă necreştinească doar pentru că l-a rugat un prieten? îi plăceau urzelile, comploturile? îl ura pe vodă, cel atât de credincios şi larg U pungă cu Biserica? Adevărul nu-l vom cunoaşte niciodată, dar urmarea faptei o ştim. Staico a primit scrisoarea prin care paharnicul s-a arătat dispus să se ralieze unui complot contra lui Brâncoveanu şi când a plecat să-l pârască la turci pe Domn, a luat şi scrisoarea cu el. După ce Staico a fost dovedit că „mincinos", deşi trădătorul adevăr grăit-a, turcii l-au percheziţionat şi i-au găsit scrisoarea *Jnpozănariul* antinului Turcii i-au dat corpul delict lui Brâncoveanu, care *„îndată au poruncit de l-au prins şi l-au pus la închisoare* „pe Dumitraşco din Corbi. Interesantă este disculparea hicleanului; el *„zicea că vrea să afle cuvinte de la Staico şi să* spuie *domnului şi să se arate cu slujbe*... „Prin urmare, din proprie iniţiativă, ar fi organizat această acţiune de „intoxicare", de joc dublu", pentru a-l sluji pe Domn. Nimeni însă nu l-a crezut şi a fost închis pentru un an la Tismana, deşi, precizează, *Cronica anonimă Jupă politiceştile pravile îi era vina de moarte* A scăpat cu o pedeapsă atât de uşoară, pentru că era frate cu Vintilă banul, care *„ţinea o soră a mumei* domnului Vintilă s-a rugat de vodă: *„mă rog mării tale pentru cel becisnic defrate-mieu, nu te potrivi măriea ta nebuniei şi blestemăciunii lui, ci pentru minejă bine de-l iartă"*.

Boierii Cantacuzini au dobândit în timpul domniei lui Brâncoveanu nu numai putere politică, dar şi economică, şi au ajuns cei mai mari proprietari de moşii. În topul celor mai bogaţi boieri figurau Cantacuzinii, Filipeştii, Cornea Brăiloiu, Radu Grecianu, Ianache Văcărescu, Constantin Ştirbei. Brâncoveanu însuşi stăpânea 111 moşii. Această situaţie însă nu convenea altor boieri, care nu mai puteau să se ridice la o mare bogăţie şi putere din cauza celor care acaparaseră tot. Stroe Bucşan u şi Dimitrie Corbeanu mulţumiţi de atotputernicia Cantacuiinilor, vor încerca un complot contra lui Brâncoveanu. Hiclenii demascaţi vor fi

arestaţi

Dar cu pierderea capului va plăti doar Stroe Bucşanu. Cotata», clucerul Ştirbei a dovedit o lăcomie exagerată în itringveniturilor domniei, fapt ce l-a mâniat pe Domn, care i-a cerut n înapoieze de utţenţă tot ce a furat. La presiunea numeroaselor Şi influentelor sale rude, Brâncoveanu îl va ierta, dar rapacele boier se va considera un nedreptăţit. Vrea să organizeze un complot u împreună cu alţi boieri să meargă la Stambul să-l pârască sultanul pe Domn. Din nou intervin rudele şi prietenii, după ce vodă afli hiclenia şi hoţul şi hicleanul de Ştirbei din nou e iertat. Domnia ou se putea opune tranşant marii boierimi, pentru că prin această boierime cârmuia, se îmbogăţea şi se menţinea la putere Cantacuzinii au dominat toată cârmuirea lui Brâncoveanu, stolnicul conducea externele, Mihai ca spătar comanda armata, fraţi şi nepoţi deţineau dregătoriile cheie. Ei au realizat, spune P. P Panaitescu, o adevărată oligarhie, în faţa căreia vodă nu avea cum să se opună. Şi totuşi, în 1707, se va produce o criză în relaţiile dintre Domn şi această oligarhie. Explicaţia o găsim în faptul că feciorii şi gineni domnului, nemulţumiţi de poziţiile pe care le deţineau în stat, au început să unelteasc㠄 contra lui Constantin stolnicul şi Mihai spătarul pentru a-i înlocui. Cele două dregătorii erau de departe cele mai râvnite, dar se cereau şi calităţi adecvate pentru a le deţine. Uneltinle şi pârile vor degenera încet-încet în trădări şi lucrul cel mai grav, trădări chiar în sânul aceleiaşi familii. Dorinţa de mărire şi de putere a întunecat ochii, până acum limpezi, ai acestei numeroase familii. Un timp relativ îndelungat ciocnirile directe şi violente au putut fi evitate, dar moartea vornicului Şerban Cantacuzino le va da frâu Liber. El a fost un om de mare bun simţ şi un element de echilibru între rudele directe ale lui Brâncoveanu, „lupii tineri” şi „bătrânii Cantacuzini. Odată cu dispariţia sa, conflictul se va deschide cu mare violenţă şi va culmina cu tragedia din 1714. Brâncoveanu fi

va destitui din dregătoria de mare spătar pe Mihai Cantacuzino şi prin aceasta ruptură dintre Brâncoveanu şi Cantacuzini s-a produs.

Domnitorul iniţiase anumite contacte cu Rusia încă din 1693 şi David Corbea îi va fi un preţios agent. În fruntea departamentului de externe stătea stolnicul Cantacuzino şi propriu-zis el era persoana pe care cancelaria rusă o cunoştea şi cu care ţinea legătura CiNe-iârul rus Golovk. N mai ştia şi că adevăraţii McArmuiioh în jar* Românească erau Cantacuzinii. Moscova a aflat repede de ruptură Brâncoveanu-Cantacuzini şi la cererea expresă – primul de trădare al stolnicului Cantacuzino faţi de voievod – a şefului diplomaţiei muntenеşti, va pretinde explicaţii, filtră niciun drept jg altfel, asupra destituirii lui Mihai Cantacuzino. Brâncoveanu, deşi fânos faţă de această interpelare total deplasată, a răspuns că l-a jtmis pe spătarul Mihai Cantacuzino, *ca fiind nevrednic de a ocupa jefe slujbă*". Dar cabinetul imperial rus, montat de stolnicul Cântacuzino, mai pretinde lui Brâncoveanu şi să-l readucă pe Mihai înapoi în dregătorie. Domnul avea nevoie de o alianţă cu Rusia pentru a putea contrabalansa influenţa austriacă şi nu dorea o rupere a relaţiilor, care cât de cât s-au înfiripat, cu multă greutate şi în cel mai strict secret, aşa că a propus aplanarea crizci. Prin numirea tot aunui Cantacuzin, în dregătoria de mare spătar. În fond s-a ajuns la un compromis, pentru că în locul lui Mihai Cantacuzino a venit Toma Cantacuzino, iar verii lui, Şerban şi Ştefan, fiul stolnicului, în primit dregătoriile de mare vornic, respectiv mare postelnic. Prin această „remaniere", poziţiile familiei Cantacuzino nu numai că nu slăbesc, dar se şi întăresc. Mândra şi puternică familie a stolnicului reacţionează prompt, ori de câte ori îşi simte ameninţate interesele, iar stolnicul, atunci când se crede nedreptăţit, dacă nu chiar trădat în aşteptările sale, nu ezită să apeleze, „peste mări şi ţări", tocmai la Moscova ca să primească sprijin, să obţină

satisfacţie.

Faţă de turci, Brâncoveanu, a avut o politică duplicitară; pe de o parte *„fără îndoială îi trăda „*cum menţiona Xenopol, pe de iha *„şi-a împlinit obligaţiile la care era* ţinuteum sublinia C.C. Giurescu. Trădarea lui, deşi se voia bine camuflată, era prea evidentă totuşi ca să nu sară în ochi; despre ea ştiau şi ambasadorul Franţei la Stambul şi Constantin Cantemir şi boierii ţării şi înalţii demnitari turci în frunte cu Alexandru Mavrocordat Exapori tul. Marele mister «acum de turcii, care făceau maziliri şi tăieri de capete pentru cult mai puţin, în acest caz flagrant stăteau încă pasivi. În 1706, e înalt demnitar turc, întrebat fiind de un diplomat european, dacă taaul şi vizirul ştiau că Brâncoveanu trădează Imperiul, având cu austriecii, polonii şi ruşii, i-a răspuns: *„Banii lui l-au pana antm*; *fh să mai curând sau mai târziu va fi pedepsi Este cunoscut ataşamentul său pentru împărat şi ţar „*Dar nu numai banii aruncaţi cu largheţe de Domn, mita prin care închidea ochii şi cumpirt tăcerea turcilor explică paradoxalul fenomen. A. D XetK>pol sublinia că în condiţiile în care Moldova era atât de pustiită şi sărăcită de către poloni şi tătari şi *„nu mai aducea Porţii aproape niciun folos*”, iar Transilvania era pierdută, necesitatea politici impunea păstrarea pe tronul Munteniei a lui Brâncoveanu, chiar şi pe o jumătate fidel, această ţară rămânând dintre toate cele trei româneşti, singura în stare să aprovizioneze Stambulul. Tot Xenopol îşi pune şi întrebarea: *„Oare ar fi fost înţelept din partea turcilor să-şi înstrăineze şi pe Brâncoveanu*? *Nu ştim dacă turcii îşi vor fi dat sama de această împrejurare*. *În orice caz răul producea de astă dată un bine*. *Şi corupţia lor le făcea un serviciu real*”.

Brâncoveanu, trebuie adăugat, deşi duplicitatea sa era cunoscută de către turci, mai avea un mare noroc, anume că Poarta nu deţinea nicio probă concretă a trădării sale. Cu generalul Veterani se găsea în corespondenţă şi

atunci când acesta a murit în lupta de la Lugoj din 1695, Domnul şi-a pus întrebarea dacă nu cumva turcii i-au descoperit scrisorile. Sultanul se va reîntoarce din campania victorioasa prin Ţara Românească şi vodă va avea momente de ezitare, dacă să-l întâmpine personal ori nu, torturat fiind de întrebarea dacă padişahul luase ori nu luase cunoştinţă despre corespondenţa sa secretă. Şi-a luat inima în dinţi şi l-a întâmpinat totuşi, dar nu oricum, ci într-un mod aparte, în care doar cheltuiala pentru daruri şi ceremonia de „bun venit" a costat 25.262 de taleri. „*Condica de venituri*" precizează că „... S-*au mers domnia înaintea împărăţiei... însă cu bani gata şi cu giuvaierii şi cu două blane de samure ce s-au dat împăratului şi cu postave i atlase şi cu pacele de samur...*"

Deşi în 1699, Domnul Ţării Româneşti a primit de la padişah domnia pe viaţă, totuşi în 1703, ca urmare a uneltirilor lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul, care într-o vreme i-a fost prieten, va fi chemat la Stambul pentru „*a săruta poala* împărătească? asemenea invitaţie presupunea un enorm risc, pentru că o dată ajuns la Stambul nu se ştia niciodată ce se va putea întâmpla acolo şi partea şi-ţi piardă lesne capul. Avea de ales între a da curs invitaţiei u a ftigi în Ardeal. Domnul însă hotărăşte să rişte şi în fruntea unei impresionante delegaţii de boieri ajunge la Stambul Dacă fugea în Ardeal, era declarat de Poartă hain, dar dacă ajungea la Constantinopol mai avea o şansă să facă ca lucrurile să ajungă pe locul pe care îl dorea. După o aşteptare încordată de o săptămână, va fi primit în audienţă de către vizir, care îi va cere tranşant mărirea haraciului cu 240 de pungi cu aur. Neavând încotro/Domnul se conformează. Cu prilejul vizitei la sultan, vodă îi va face un cadou de 200 de pungi, sultanei Valide alte scumpe cadouri şi la fel vizirului şi altor demnitari. Padişahul i-a spus atunci „*să chivernisească... iarăbine*, *precum şi pană acuma* după care Domnul a putut să se întoarcă liniştit acasă. Toată această spaimă, pentru

că Iacob pilarino spune că la auzul veştii că a fost chemat la Stambul, vodă a fost apucat de friguri, şi toată enorma cheltuială s-ar fi putut evita, poate, dacă Brâncoveanu ar fi acceptat să-i dea muftiului pentru căsătoria fetei, cele 50 de pungi cu galbeni pretinse. Alexandru Mavrocordat însă, fostul sprijinitor devenit între timp duşman, de mult îi pregătea căderea, pentru că îl dorea pe fiul său pe tronul Munteniei. La toate acestea s-au adăugat şi intrigile, uneltirile şi trădările altor interesaţi în mazilirea sau moartea lui Brâncoveanu. Domnul, cu toate acestea, pentru moment a triumfat, cu ajutorul banilor, a diplomaţiei şi a prietenilor de la Stambul. Până în 1711 va avea o domnie liniştită, îmbelşugată, care va însemna de fapt, perioada cea mai frumoasă din cariera sa.

În 1710, Dimitrie Cantemir, îşi va face intrarea în Iaşi. Este A doua lui domnie, pentru că prima, din 1693, după moartea tatălui său, va fi ratată din cauza lui Brâncoveanu, care va interveni energic pe lângă turci, să nu îl recunoască, deşi boierii l-au ales Domn. Dimitrie Cantemir, spune V. Papacostea, cu toată tinereţea sa, se dovedea *„foarte talentat şi înzestrat cu un spirit de intrigă puţin obişnuit”*. Că aşa stau lucrurile o dovedeşte şi acceptarea de către Brâncoveanu în urma împăcării cu Antioh Cantemir, de a-i da 10 Pungi cu galbeni pe an *„pentru chiverniseala lui”*, numai ca să nu-l mă, sape la Poartă. În cei 20 de ani petrecuţi la Stambul, a orientai uadimitrie şi câte ceva din ştiinţa intrigilor orientale, nu numai din înţeleptele cărţi. Mandatul dat de turci lu’ Dimitrie Cantemir, în urma numirii sale pe tronul Moldovei să-l spioneze şi să-l prindă pe Brâncoveanu cu probe indubitabil că este trădător al padişahului. A acceptat acest rol ingrat de trădător şi a pornit spre ţară. La Galaţi s-a întâlnit cu Nicolae Mavrocordat Domnul mazilit al Moldovei şi amândoi şi-au făcut jurăminte reciproce că nu se vor pâri niciodată la Stambul. Ajuns însă la Poani, Nicolae Mavrocordat şi-a trădat jurământul şi I-a pârât pe

Dimitne Cantemir că, *el (N. Mavrocordat) când au venit în Ţara Moldovei au găsit mai bine de jumătate de boieri haini la muscali, şi prinzându-i i-au închis, iar Dumitraşcu Vodă cum au luat domnia a şi repezit de olac înainte şi i-au slobozit pe toţi, şi încă pe cart era mai mare hain l-au făcut caimacam „*(I. Neculce). Rezultă din această pârâ că Dimitrie Cantemir, eliberându-i pe haini, pe trădători şi colaborând cu ei, a fost implicit şi el un trădător. Cel mai mare hain era indiscutabil Iordache Ruşeţ, dar el avea păcatele lui, numai hainia, trădarea de partea ruşilor, nu. În ceea ce spunea însă N. Mavrocordat era şi o picătură de adevăr, în sensul că ruşii, care se afirmau că o mare putere ortodoxă, se bucurau de simpatie în Moldova.

Cantemir, ca un intelectual de marcă ce era, s-a înconjurat în primul rând de cărturarii moldoveni şi în divan vor intra Nicolae Costin ca mare logofăt şi Ion Neculce ca hatman.

Pentru că a cunoscut bine lumea otomană din interior, Dimitrie vodă a fost convins că turcii pot fi în acel moment bătuţi şi Moldova eliberată. Pentru aceasta se cerea obligatoriu o alinată şi o cooperare cu ţarul Petru I, care a dovedit în războiul cu suedezii ce armată formidabilă Are. Legăturile lui Cantemir cu Rusia datau din perioada şederii la Stambul, unde l-a cunoscut pe ambasadorul Tolstoi. Ajuns domn, nu se mai gândeşte să-l demaşte ca hain al Porţii pe Brâncoveanu, ci se haineşte el însuşi. Îl trimite într-o tainică solie pe căpitanul Pricopie în Rusia. O a doua solie o va conduce marele vistier Ştefan Luca. La laşi va veni Sava Vladislavovici, diplomatul lui Petru I. În urma acestor contacte se va ajunge la încheierea unui aşa numit tratat între Rusia şi Moldova, în 1711, la Luck. Textul aşa numitului tratat a fost scris în întregime de Cantemir şi trimis ţarului să-l semneze, după care i-a fost înapoiat. El nu a fost promulgat. *„Părţile, adică ţarul şi domnitorul, se aflau însă pe trepte ierarhice diferite*: *cel dintâi este un suveran, un*

J * * e „de al doilea principe xxisal sultanului. Aşadar din capul locului relaţia dintre ei este una de tip feudal\adică părţile nu se aflăf* opoziţie de egalitate. Iată de ce ţarul, după propria-i expresie jeordă domnului ginmota noastră... luându-l pe domnitor sub protecţia* e *sau chiar dar tot în înţeles feudal, în supuşenia sa...*" (Leonid Botcu) Neculce arăta că ţarul i-a atribuit lui Cantemir titlul de *săninatul jetoti al Ţării Moldovei, samoderjeţu* (*singur stăpânitor*) *şi colegat <prieten*) *Ţării Moschiceşti, iar nu robu supus* Prin urmare aşa numitul ţijjat de la Luck nu a fost pentru ţar decât o diplomă, primită ca atare şi ăt Cantemir. Ceea ce este de remarcat la această diplomă, e marele efort pe care îl face Cantemir, pentru salvgardarea individualităţii ţării şi pentru a se asigura din partea Rusiei contra unor viitoare şi posibile încălcări. Diploma era indiscutabil una de protecţie, deoarece Dimitrie Cantemir ştia bine că pentru ajutorul primit de la ţar trebuia să plătească ceva. Se temea de o eventuală trădare a uriaşului său aliat şi de o posibilă înghiţire a Moldovei de către Rusia. Şi nu se temea în zadar. Cu toate precizările pe care le cuprindea, referitoare la domnia ereditară, recunoaşterea vechilor hotare etc., diploma, afirmă L. Boicu, nu numai *că nu garanta independenţa, ci, dimpotrivă, o submina*". Din start Petru I îl trăda pe Cantemir şi chiar dacă la Stănileşti ar fi avut loc o victorie ruso-moldoveană, Moldova tot nu ar fi fost independentă, ci ar fi intrat sub stăpânirea ţaristă. Citim în acest act ca în Moldova vor staţiona garnizoane ruseşti până la *„întemeierea ţării*", dar această *„întemeiere* după calendarul rus, putea să dureze sine die".

Dacă Dimitrie Cantemir a avut oarecare ezitări până s-a angajat de partea Rusiei, altfel au stat lucrurile cu gruparea boierească în frunte cu Anton Jora. Aceşti boieri duceau pe cont propriu o corespondenţă şi implicit o politică cu o ţară străină, fără niciun temei legal. Ei cereau

cât mai grabnică venire a muscalilor la Iaşi, şi-l pârâu ţarului pe Domn, că în fond ar fi „un turc”. Acest grup boieresc, de drept, este unul de trădători. Şi sub impactul acestei acţiuni, Cantemir a urgentat lucrurile ca să încheie un „tratat” cu ruşii. Dar de ce se grăbeau boierii să-i vadă pe ruşi în Moldova? Ideea era că ţarul le va da tot concursul pentru consolidarea poziţiei lor P°litice şi a privilegiilor de clasă.

După intrarea trupelor ruseşti în Moldova, la 20 mai 17 u Domnul lansa o proclamaţie către ţară, şi anunţa trecerea de pan ţarului şi ruperea legăturilor cu turcii. La început fu bucurie mare dar, scrie Neculce, când s-a răspândit vestea războiului *„boierimea mai toţi fugisă… de-l lăsasă singur* „pe Cantemir. Marea boierime l-a trădat pe Domn, în schimb mica boierime a colaborat la lupţi De altfel Iordache Ruşeţ i-a şi strigat lui vodă *Te-ai can grăbii măria ta. cu chematul moscalilor*”.

Brâncoveanu, care avea şi el legături cu ruşii şi era favorabil unei colaborări cu ei, pentru a scăpa de turci, dar cu garanţii certe, nu orbeşte, se arăta mult mai calculat, mai circumspect. El a dus o politică chibzuită ani de zile, ideea echilibrului fiindu-i deviză. În plus să nu se uite că domnitorul muntean primise domnia pe viaţă de la turci şi că nu era deloc dispus să rişte totul dintr-un spirit de aventură, care la urma urmei nici nu-l caracteriza. Nu putea din prudenţă să stea nici deoparte, pentru că neutralitatea în această acţiune îi putea fi fatală, atât ruşii cât şi turcii, indiferent cine câştiga, îl puteau lesne acuza după aceea de trădare. Brâncoveanu şi-a aşezat tabăra la Urlaţi, *„nemişcat stând… ca să le vadă sfârşitul în cefei şi cum va fi*”, nota Radu Greceanu. Din această poziţie de expectativă, după ce în prealabil a trimis ţarului un sol cu propunerea ca să se retragă şi pe urmă ca el să negocieze pacea, a anunţat pe turci – care deja aflaseră – că ruşii intraseră în Moldova. Şiretul vodă a primit bani de la ruşi pentru aprovizionarea oştirilor, i-a împrumutat pe urmă lui

Dimitrie Cantemir 2.500 de taleri şi a organizat magazii pentru provizii şi mijloace de transport. Când situaţia a devenit clară, biruinţa turcilor fiind indiscutabilă, convoaiele de aprovizionare destinate iniţial ruşilor, au luat drumul turcilor, iar Domnul a restituit ţarului banii. Turcilor le va răspunde, când aceştia îl vor atenţiona că stătea prea departe de teatrul de operaţiuni şi prea aproape de Transilvania, că va executa prompt toate poruncile sultanului, de acolo de unde se afla.

În Ţara Românească era şi un curent filorus, reprezentat prin Mitropolitul Antim Ivireanul, Mihai Cantacuzino şi Toma Cantacuzino. Toma Cantacuzino spera ca prin sprijin rus să ajungă Domn în locul lui Brâncoveanu. Stolnicul Cantacuzino se arăta inşi mai prudent. Dimitrie Cantemir l-a poftit pe Toma Cantacuzino şi treacă în Moldova cu întreaga oaste şi el. FISră să stea prea mult pe gânduri, a făcut-o. Fuga lui Toma Cantacuzino cu o parte din armată, în tabăra lui Petru I şi Cantemir, va însemna o trădare faţă de Brâncoveanu, pentru că domnitorul nu i-a ordonat aşa ceva şi nici măcar nu a fost avertizat în legătură cu decizia luată. Domnul lini era capul oştirii şi numai la porunca lui se putea executa o CTeccre a armatelor peste hotar. După ce faptul s-a consumat, Toma Mihai Cantacuzino i-au scris voievodului o scrisoare prin care îşi cereau într-un fel iertare. Radu Greceanu afirmă că Brâncoveanu, după ce a auzit de fapta lui Toma, a început a plânge. Curios este însă faptul că Petru I, până în ultima clipă nu-i transmite niciun fel de instrucţiuni lui Brâncoveanu. Se aştepta poate, ca la un lucru firesc, ca şi Domnul muntean, la fel ca şi Dimitrie Cantemir, să treacă cu arme şi bagaje în tabăra să dar nicio căpetenie militară serioasă nu va face aşa ceva, fără un prealabil acord, o lămurire asupra planului de luptă, a potenţialului militar şi a altor aspecte. Toma Cantacuzino a trecut orbeşte de partea ruşilor şi nu degeaba Radu Greceanu îl numeşte în cronică *„hain „*şi spune că a

dezertat, la *„vestitul viclean”* Cantemir, *„cu care şi mai înainte vreme înţelegere avusese”*. Dar Toma va participa activ şi la operaţiunile militare antiotomane. Împreună cu generalul Ronne va ataca Brăila. Acum hicleanul îl va soma pe Brâncoveanu să se alăture ruşilor şi va face trimitere la stipulaţiile tratatului secret încheiat între Muntenia şi Rusia. Era o gafă politică deconspirarea unui pact secret, dacă nu o altă trădare, menită să-l compromită total pe Domn în ochii turcilor. La Stănileşti ţarul va suferi o grea înfrângere şi dacă marele vizir Mehmed Baltagi-paşa nu s-ar fi lăsat cumpărat de aurul rus, nu ar fi trădat interesele Imperiului Otoman, Petru I şi Cantemir ar fi fost făcuţi prizonieri sau poate chiar omorâţi.

Dimitrie Cantemir a fost apreciat din punct de vedere al valorii politice, de către mai mulţi istorici, drept o catastrofă. Ca domnitor a angajat ţara într-un moment neprielnic într-o confruntare cu Imperiul Otoman, fără ca măcar după o prezumtivă izbândă, să obţină certitudinea unei reale independenţe a Moldovei. Cu alte e «vinte, din miopie politică sau o totală incompetenţă, a atras tara într-o aventură care i-a fost fatală, a trădat interesele Moldovei în ceea ce-l priveşte pe Brâncoveanu, Petrul cel Mare în Jurnalul” său scria că atitudinea Domnului muntean faţă de Rusia, poate fi calificată drept *„o sărutare de Iuda* Brâncoveanu prin urmare, ar fi trădat Rusia şi pe ţarul Petru. E cert că pe turci, vodă i-a trădat dar ruşii prin proasta pregătire a campaniei şi superficialitatea de care au dat dovadă s-au trădat singuri. P. Cernavodeanu arăta clar că Brâncoveanu nu putea trece de partea ruşilor, mai înainte ca ei să fi putut apăra Muntenia, *pentru că însăşi soarta tării sale era în joc* \Pentru B.H. Sumner voivodul muntean ar fi fost *„un prinţ al ezitării”* Cantemir va lua, după dezastrul de la Stănileşti pe Prut, drumul exilului şi va muri în Rusia, iar Neculce, oşteanul fără noroc şi generalul fără armată, după o grea pribegie se va înapoia în Moldova şi se va face cronicar. Brâncoveanu va mai

domni până în 1714, dar cu toate eforturile sale de a trece drept fidel Porţii, turcii vor vedea în el, tot mai lămurit, un hiclean.

În perioada post Stănileşti, spune Xenopol, *„Ruşii îl vor săpa necontenit pe Brâncoveanu la Constantinopole şi vor determina acea teribilă catastrofă, care puse capăt domniei şi vieţii lui”*. Ambasadorii Rusiei şi Franţei la Stambul l-au *„combătut cu înverşunare* Mai era şi un al Mdoilea *ciucur duşmănesc ce atârna asupra capului lui Brâncoveanu ficompus din un alt stăruitor pentru domnia ţărilor române, cu toţi sprijinitorii şi sateliţii săi”*, nota Xenopol, anume Mihai Racoviţă. Racoviţă a fost la început un prieten al lui Brâncoveanu, dar relaţiile s-au stricat cu ocazia rămânerii în Muntenia a lui Ilie Cantacuzino postelnicul. Acesta I-a determinat pe Brâncoveanu să-şi *„întoarcă obrazul de la Mihai* Racoviţăceea ce Domnul Moldovei nu putea accepta.

Întoarcerea *obrazului”* însemna implicit şi tot cortegiul de intrigi, de pâri şi de trădări, care au dus la mazilirea Domnului Moldovei. Acum Racoviţă a găsit un bun prilej de răzbunare. Înrudit cu familia Cantacuzinilor, care *„tuturor domnilor celor mai denainte*, scrie «*Cronica anonimă*», *s-au arătat culicleşug şi cu răotate şi domnului Costandin vodă încă au început să-l ftelenească* îşi conjugă eforturile cu ei şi e gata să acţioneze. Complotiştii ştiau că Poarta *îl* numise după Stănilişti pe Brâncoveanu „hain” şi că era în căutare de probe contra lui. Puternică familie a Cantacuzinilor deţinea probe irefutabile în legătură cu trădarea lui vodă şi l-au acceptat pe Mihai Racoviţă ca *„organ”*, acestuia urmând să-i înmâneze dovezile compromiţătoare, iar el la Stambul, *„să lucreze acele hicleşuguri ale lor* \La Braşov, unde se găsea fratele lui Mihai Racoviţă, pumitraşcu hatmanul, vor fi trimise de către Constantin Cantacuzino stolnicul toate actele care îl incriminau, fără niciun dubiu, pe Brâncoveanu. Stolnicul era omul care cunoştea toate tainele voievodului, pentru

că doar el condusese diplomaţia secretă a Munteniei ani de zile şi avea puse la păstrare toate actele originale Şi copiile tuturor scrisorilor de taină. După ce a primit la Braşov teribilele dovezi ale trădării domneşti faţă de Poartă, Dumitraşcu hatmanul le-a trimis la Stambul lui Mihai Racoviţă. „*Cronica anonimă*" spune că Racoviţă s-a pus imediat pe treabă şi „*aulacul aizuri despre tară părând pre domnul că este hain şi bogat şi alte vorbe viclene de ale lor şi… le-au dat turcilor, carii bucurându-se de acestea că-l vor putea prinde pe Constandin Vodă, că le era mai nainte frică că nu vor putea pune mâna pă el, i-au făgăduit domniea lui Mihai Vodă*". În tot acest timp, „*umblând cărţile de la unii la alţii*", trădătorii lui Brâncoveanu strângeau pe nesimţite laţul în jurul gâtului său, iar Domnul „*nimic nu ştiea de acestea* Radu Popescu, în cronica sa, scria că „*În mijloc vremilor acestora Cantacuzinii, carii pururea au fost ficleni domnilor şi n-au fost odihniţi de niciun domnu', şi acum la Costandin-vodă au început să-l ficlenească şi să-l dezrădăcineze din faţa pământului, neavând altă pricină far* numai răutatea lor… Şi au început a scrie cărţi la împărăţie şi le-au pecetluit cu peceţile făcute la Braşov, ale tuturor boiarilor târâi, în taină, luându izvod de toate peceţile şi o seamă de boiari nu ştiia de aceasta nicicum, şi cu acele Anumagzaruri l-au pârât la împărăţie în multe rânduri…*"

Virgil Cândea preciza că „*Ani de-a rândul înlăturarea lui Brâncoveanu este o problemă capitală a Cantacuzinilor pentru soluţionarea căreia sunt folosite mijloacele nefericite ale vremii*: *pari*. *Adunarea de dovezi compromiţătoare sub forma scrisorilor Mute*… „Să nu-l fi bănuit niciodată Brâncoveanu pe stolnicul Cantacuzino că îl urăşte şi că e gata să-l trădeze? Se pare că nu dacă ne luăm după ce scria Domnul în 1707, la Moscova, atunci când cancelaria imperială îi cerea să îl renumească în dregătorie pe Mihai Cantacuzino: „*Cât* despre *unchiul nostru Constantin, vă afirmăm Şi declarăm că el este un*

om onest, cu frica lui Dumnezeu, raţionai înţelept bătrân; noi îl considerăm ca pe un consilier pentru afacerii chile şi domestice. De aceea, îl respectăm şi ne purtăm cu el politicos îl considerăm ca tatăl nostru… „Dar adevărul era că Brâncoveanu avea cunoştinţă despre uneltirile stolnicului, iar scrisoarea către ruşi nu putea fi socotită decât o capodoperă de abilitate şi disimulare. Brâncoveanu nu mai dorea tutela lui Constantin şi Mihai Cantacuzino şi se gândea la crearea unei viitoare dinastii. Cancelarul Golovkin, după ce a văzut că hotărârea lui Brâncoveanu de a-i lua dregătoria lui Mihai Cantacuzino e un fapt împlinit şi a înţeles că Domnul s-a impus categoric în faţa partidei Cantacuzineştilor, ca să nu-l piardă ca partener în jocul politic îi va scrie că: *„niciodată n-am crezut că aceşti doi fraţi, Constantin şi Mihai Cantacuzino, ar fi aceia care vă conduc pe Dumneavoastră, pentru că noi cunoaştem bine înţelepciunea şi înalta voastră inteligenţă şi că ea poate guverna singură*

Toma Cantacuzino râvnea şi el la domnie şi pentru atingerea acestui vis Brâncoveanu trebuia eliminat. Toma nu s-a sfiit în 1711, să treacă în tabăra rusească, de fapt să dezerteze din armata domnească şi astfel să trădeze pe Domnul legitim. Formula prin care Toma Cantacuzino urma să urce pe tron, s-a impus după ce şansele lui Mihai Cantacuzino s-au împuţinat. Poate că Mihai Cantacuzino preconiza în 1707 o lovitură de stat şi după ce Domnul a aflat i-a luat dregătoria de mare spătar. Pretenţiile la înaltele dregătorii ridicate de familia lui Brâncoveanu, categoric că au urgentat decizia de a se hicleni a lui Mihai Cantacuzino. Cert este însă că în 1709 el va cere ţarului azil, rugându-l să-l ia *„între credincioşii săi servitori”* căci, *„n-am altă speranţă şi altă linişte în inima mea decât numai bunăvoinţa majestăţii voastre”*. Prin urmare, Mihai Cantacuzino cu sprijinul ţarului, încerca să ocupe tronul Ţării Româneşti. Pentru că nu a reuşit el, Toma îşi făureşte Un plan similar, tot cu ajutorul ruşilor, dar şi de această

dată familia Cantacuzino înregistrează un eşec. Toate aceste acţiuni erau tot atâtea trădări faţă de unsul lui Dumnezeu, Constantin Brâncoveanu.

Stolnicul Constantin Cantacuzino se considera descendentul împăraţilor bizantini şi visa la o nouă basilea, iar Rusia se părea că pentru moment ar fi capabilă să-i dea speranţe că visul ar putea deveni realitate. Când stolnicul şi-a dat seama că Rusia nu era destul Jeputernică pentru a-i zdrobi pe turci, îşi va schimba radical planurile. Brâncoveanu trebuia răsturnat, dar acţiunea necesita o foarte bună pregătire. Trădătorul şi-a pus la punct un plan aproape fără fisură, o capodoperă a trădării şi a reuşit să înlăture orice bănuială cu privire la persoana să le acţionează prin intermediul toţilor Racoviţă, dar drumul Bucureşti-Stambul al trădării merge via Transilvania. Eminentul cărturar, şcolit în Italia, va face totul cu deosebită artă. Nu ştim câte documente originale sau copii după ele avea, sustrase evident din cancelaria voievodală, dar desigur că era în posesia unor acte ultrasecrete şi ultracompromiţătoare la adresa lui Brâncoveanu. Cu toate acestea, dovezile îi păr sau chiar sunt insuficiente, pentru că începe ticluirea de scrisori false: *„au început 2 scrie cărţi la împărăţie şi le-au pecetluit cu peceţi făcute la Braşov*; *ale tuturor boiarilor tării, în taină luând izvod de toate peceţile şi o semideboiarinuştia de aceasta nicidecum* Stolnicul a trădat şi a făcut tot acest efort pentru dărâmarea unei domnii şi uciderea unui om, nu doar din motate, care la urma urmei nu i se poate nega, ci şi cu un scop precis; urcarea pe tronul Ţării Româneşti a fiului său Ştefan.

Radu Popescu arăta că turcii, după ce au studiat „dosarul” lui Brâncoveanu şi au constatat veridicitatea probelor, au dat verdictul de hiclenie şi *„în taină foarte mare au gătit pă îmbrihorul cel mare împărătescu şi pe Mustafa aga capigiu şi i-au trimis de n-cu ştiut nimeni, ca să strângă oşti după la margini şi să vie să prinzăpă*

Constandin vodă. Care viind până la Rusciuc amândoi, de acolo au trimis înainte pă Mustafa aga cu fermanuri de mazilie ucuferman să puie alt domnu', dându-i poruncă îmbrihoru ca de w sta împotrivă domnul, să-i facă ştire ca să vie şi el cu ostile Oneşti să-l cuprinză…"

Brâncoveanu nu a aflat nimic despre tot ce se uneltea cu oatecabeneficiade un serviciu de informaţii foarte eficient. Doar Noctoni Corai i-a parvenit o ştire, dar şi ea culeasă la a treia că i s-ar pregăti mazilirea. Nu putea fugi din tară pe baza astei vagi informaţii. Nici la Târgovişte măcar nu a putut merge pentru că o fiică i s-a îmbolnăvit. Trădătorii puteau jubila de fericire Prada mult visată se afla în palat, fără nicio apărare şi ftrj e nebănuiască ceva.

După mazilirea lui Brâncoveanu, ca preţ al trădării, stolnicul Cantacuzino îşi va vedea feciorul, pe Ştefan, căftănit. *„Deci*, scrie *Cronica anonima», l-au luat turcii (pe Ştefan Cantacuzino) şi Qu cerut caftan să-l îmbrace şi nefiind acii caftanul, s-au dezbrăcat Mustafa aga de conteş şi l-au îmbrăcat pe Ştefan spătariu şi au scos un ferman în care nu era numele domnului, ci atuncea l-au scris iazagiu, Bocteş efendi, numele lui Ştefan… „*Brâncoveanu *„cu toată casa lui şi cu ginerii lui, a doua zi, în vinerea Paştilor, l-au luat Mustafa aga cu tare urgie împărătească şi l-au dus la Ţarigrad şi l-au băgat în Edicula…"*

În 1714 a izbucnit o nouă criză, în relaţiile dintre Brâncoveanu şi Cantacuzini, provocată de *„competiţia pentru conducerea ţării dintre fiii lui Brâncoveanu şi noua generaţie a Cantacuzinilor Căderea lui Brâncoveanu a fost urmarea acestei rupturi*: *unchii domnului, Constantin stolnicul şi Mihai, au obţinut depunerea şi apoi uciderea sa… Brâncoveanu a căzut sub învinuirea de trădare faţă de Poartă, pentru că ţinea corespondenţă cu curţile străine şi a permis lui Toma Cantacuzino, în 1711, să treacă de partea ruşilor. Totuşi aceste învinuiri, examinate de aproape, par a fi nişte pretexte care acopăr cauzele reale. Turcii ştiau de mult de actol lui Toma Cantacuzino şi nu*

învinuiseră atunci pe domn. De altminteri benediciarii căderii lui Brâncoveanu pe baza acestor învinuiri au fost tocmai Cantacuzinii, promotorii alianţei cu Rusia. Toma lucrase cu ştirea lor, contra voinţei domnului. Adevăratul motiv al căderii lui Brâncoveanu a fost ruptura lui de oligarhia condusă de Cantacuzini, şi aceştia, folosindu-se de trecerea pe care o aveau la Poartă, au deşteptat lăcomia turcilor, cărora lefăgăduiseră averile lui Brâncoveanu „(P. P. Panaitescu). Radu Popescu notă că: *„Numai hoţul cel bătrân, Constantin Stolnicul, numai el ştiind toate, avându-l ca pe un unchi şi că pe un tată, au ştiut şi cărţile de la nemţi şi de la muscali… şi luându-le de unde au fost l*e-au dat *turcului*". La plecarea din palatul domnesc, spre împlinirea tragâcului destin, Brâncoveanu v-a spune lui Ştefan Cantacuzino-*Firtule Ştefan, dacă aceste nenorociri sunt de la Dumnezeu pentru păcatele mele, facă-se voia lui, însă dacă sunt fructul răutăţilor omeneşti; Dumnezeu să ierte pe duşmanii mei*".

Călătorul contemporan evenimentelor, Aubry de la Motraye notă că *Fidelitatea sa (a lui Brâncoveanu) devenind suspectă la poartă, a fost detronat şi în locul lui pus Ştefan Cantacuzino* Brâncoveanu va fi torturat cu bestialitate ca să-şi declare averile, dar fie că realmente nu mai avea ce declară sau că nu voia, a sfârşit prin a-l blestema pe sultan, pe vizir şi pe Alah, aşa încât turcii i-au hotărât execuţia. La Motraye scria: *„Călăul i-a pus pe toţi în genunchi la oarecare distantă unul de altul şi le-a spus să-şi scoată ce aveau pe cap şi după ce le-a dat voie să facă o scurtă rugăciune, a tăiat primul, cu o singură lovitură de sabie, capul chelarului, apoi pe acela al ginerelui şi după aceea, pe cel al fiului cel mai mare. Dar când a ridicat sabia să taie capul celui mai mic, în vârstă de 16 ani, acesta, cuprins de groază, a cerut să-i fie lăsată viaţa, promiţând că se va face musulman; cum tatăl l-a mus trai şi l-a implorat mai bine să moară de o mie de ori, dacă ar fi posibil, decât să-l renege pe Iisus Christos. Nu*!

Din sângele nostru nimeni nu şi-a pierdut credinţa. Să plătească nenorocitul acesta cu viaţa, cinstea pe care voia s-o primească. Loveşte, şi imediat acesta i-a tăiat capul ca şi celorlalţi. În fine, l-a decapitat şi pe tată, după care le-a aruncat trupurile în mare, iar capetele au fost purtate şi expuse în faţa marii porţi a Seraiului, şi acolo au rămas trei zile, Domnul creştin Brâncoveanu, decât să-şi ştie fiul renegat, trădător al credinţei, a preferat să-l vadă mort. În faţa acestui martiraj, urmarea actului de trădare a Cantacuzinilor, *„Cronica anonimă"* afirmă: *„Cu acest fel de mulţămită s-au arătat Şăităneştii către Costandin Vodă pentru binele şi cinstea ce le făcuse. Fostu-i-sau* sf/w *casa şi pe dânsul şi pe feciorii lui.*

Urcat pe un tron însângerat, grija primordială a lui Ştefan Cantacuzino a fost aceea de a se disculpa de reproşuri. Atât Ştefan vodă cât şi stolnicul Cantacuzino, tatăl său, vor scrie Patriarhului Ierusalim, Hrisant Notarăş, să-i menţină în prietenia sa. La 9 aprilie 1714, Ştefan se va adresa înaltei feţe bisericeşti, tăcând apologia neamului său ilustru, ponegrindu-l pe răposatul vodă şi concluzionând că şi-a meritat soarta. În alte scrisori se încearci stângaci acreditarea ideii că nici Ştefan şi nici stolnicul nu ar fi avut vreo implicaţie în căderea şi moartea lui Brâncoveanu. Ce transpare însă din toată corespondenţa e nesiguranţa ocupării *acestui scaun mult vestit dar plin de lacrimi multe şi de multe suspine"*. Ştefan avea dreptate să nu fie sigur de tron, pentru că îl râvnea deopotrivă şi Mihai Racoviţă. În plus, turcii vin şi cu o mulţime de cereri şi pretenţii, pe care domnia de abia le poate onora.

Cronicarul anonim nota MÂNĂ *mir de unde să încep a scrie şi unde să sfârşesc, pentru domniea lui Ştefan Vodă, de vreme ce era om nestatornic în cuvinte şi în fapte şi în jafuri fără cale...* „Principalul şi de fapt unicul sfetnic al Domnului era tatăl său. Dar, precizează *„Cronica anonimă* amândoi erau foarte obosiţi, pentru că nu slujeau

„numai unui stăpân, adică împăratului turcesc, de la care avea milă şi cinstea, ci umbla de amesteca lucrurile cu nemţii şi cu moscalii şi cu alte neamuri... să se rădice cu război asupra turcilor pe carii biruindu-i să rămâie supt stăpânirea creştinilor... Nici bine nu a urcat pe tronul celui pe care l-a trădat şi Ştefan Cantacuzino se şi hainea faţă de turci. Stolnicul, prevăzător, a pus la punct pentru fecior şi un cifru special prin care să-şi cifreze corespondenţa secretă cu străinătatea, dar încă nu-şi dădea seama cât de vulnerabilă îi era poziţia. Stolnicul şi vodă mai aveau pe cap o gravă problemă până la execuţia lui Brâncoveanu; dacă cumva „Altîn bey", cum a fost poreclit Brâncoveanu, adică „Prinţul aurului", reuşea să-şi recapete tronul? De aceea, Ştefan Cantacuzino, imediat a şi trimis la Stambul doi boieri, pe Constantin banul Ştirbei şi Radu Dudescu *„cu bani... şi să pârască pe Constandin Vodă întru atât căi să nu scape cu viaţa nici Constandin Vodă, nici feciorii lui..."*

După ce Brâncoveanu a fost executat, primejdiile pentru Ştefan nu au trecut, pentru că râvnea la domnia din Muntenia şi Nicolae Mavrocordat. Căderea marelui imbrohor, protectorul lui Ştefan la Stambul, îl lăsa din păcate fără sprijin. Tentativele disperate de a-i salva domnia, încercate de capuchehaiele Grigoraşcu Băleanu şi Barbu Greceanu ca şi de Patriarhul Ierusalimului, nu vor duce la nlli un rezultat. Sultanul hotărăşte mazilirea şi firmanul de mazilire e deosebit de blând: *„Beyul Ştefan conducând destul Valahia. Rtinta Marelui padişah este de a-l înlocui cu Beiul Moldovei. Sicolae Mavrocordat Trebuie să se ducă la Istanbul cu toată familia** *unde va putea trăi în pace sub protecţia şi din mila stăpânului său* Sultanulla 13 ianuarie 1716, Ştefan şi Păună, soţia sa, cei doi fii. Radu şi Constantin, alături de bătrânul stolnic au pornit spre Stambul. La început se vor bucura de toată libertatea, dar Nicolae Mavrocordat, după ce va urca pe tronul domnesc, va pune mâna pe o scrisoare expediată către

Ştefan Cantacuzino de generalul comandant al Transilvaniei, Steinville. Scrisoarea, pe care Mavrocordat o va trimite de urgenţă la Stambul, va fi dovadă clară a trădării Porţii de către Ştefan Cantacuzino. Oficialităţile otomane reacţionează prompt şi ex Domnul Munteniei şi tatăl său *„sunt legaţi cu lanţuri de gât, de picioare şi de* mâinispune consulul olandez. Acuzaţi de hainlâc, raportează Colyer, Ştefan Cantacuzino şi tatăl său, vestitul stolnic, după ce au fost deposedaţi de averi, vor fi strangulaţi şi trupurile le vor fi aruncate în mare, în noaptea de 78 iunie 1716*. „În afară de aceasta, la Adrianopol, pe 9 iunie, li s-au tăiat capetele, în faţa mulţimii, spătarului Mihai Cantacuzino, fiului său şi altor şase membri ai nefericitei familii, care astfel s-a stins*", relatează consulul olandez la Smyrna. Nicolae Iorga spunea: *„Era ca şi cum fatalitatea ar fi voit să însemne cu o trăsătură sângeroasă că sfârşitul absolutismului regal al voievozilor autohtoni trebuia să fie şi cel al civilizaţiei române, sigură de unitatea ei şi mândră de originile sale, care se dezxvitase în calmul prosper al unei lungi domnii*".

Trădat de unchii săi, Brâncoveanu va pieri cu toată familia la Stambul, iar soarta a vrut ca şi trădătorii să piară, tot de mâna călăului şi tot cu întreaga familie la Stambul.

IV. EPOCA FANARIOŢILOR PÂNĂ LA 1800

Cadrul trădării

Boierul grec N. Şuţu, în 1767, exprimând un punct de vedere otoman, afirma că sultanul, după ce a constatat trădarea domnilor români, a dat grecilor domnia Ţării Româneşti şi a Moldovei *„Formula fanariotă era în fapt un compromis între statutul de autonomie al Principatelor române şi cel al administraţiei directe Instituirea paşalâcului la nord de Dunăre nu mai era posibilă în secolul al XVIII-lea, întrucât nici Viena, nici Petersburgul nu ar fi tolerat-o, iar impunerea ei ar fi dezlănţuit reacţia violentă a elitei politice a societăţii moldo-muntene „*(FI.

Constantiniu).

În ultimele decenii prefanariote frica i-a dominat şi i-a paralizat pe Domnii Ţărilor Române, iar stolnicul Cantacuzino, în multe din scrisorile sale, pomenea de *„marea frică* „ce-l cuprindea şi pe el şi pe Domnul ţării. Nicolae Mavrocordat, omul care deschide domniile fanariote în ambele principate, îşi sfătuieşte fiul *„dacă vremea nu ţi se supune, supune-te tu* vremiilondiţionată de frică, supunerea va deveni cuvântul de ordine, chiar dacă această supunere oarbă va însemna o trădare a propriilor idealuri şi interese, dublată de trădarea ţării. Se vorbeşte foarte des de o *„stricare a năravurilor* ceea ce înseamnă renunţarea la valorile şi virtuţile Străbune sub impactul modelor străine, a mentalităţii ţarigrădene, care a creat un nou tip uman adaptat necesităţilor de supravieţuire, apoi de parvenire, în Imperiul otoman, un om ambiţios, egoist, lipsit de scrupule, gata oricând de pârâ şi trădare. Mihai Racoviţă a fost un exemplu cum un fost domn moldovean, ca să-şi prelungească viaţa politică, se fanariotizează *„dovedind*, sublinia Vlad Georgescu, *că un român putea tot atât de bine reprezenta Fanarul ca şi un grec, albanez sau bulgar* că îşi trădează propriile convingeri – el spunea despre greci că *„sunt ca turcii, nu sunt* creştinisau idealuri nu are importanţă în efortul lui de parvenire. Urcat pe tronul Moldovei la început tocmai pentru că era *„boier de ţară* „şi astfel agreat de clasa sa, el se va reîntoarce la domnie, dar în calitate de exponent al Fanarului.

Politografii au sesizat cu multă exactitate că ceea ce s-a întâmplat în Principate după 1711 în Moldova, respectiv 1716 în Ţara Românească, nu mai era doar o simplă schimbare de domnitori, ci de regim politic. I. Neculce şi Radu Greceanu realizează o netă Jelimitare faţă de fanarioţi: „primenindu-se vremileşi ţara la domni străini şi la greci căzând” *sau* „grecii vrăjmaşi pământului acestuia *Faptul că mulţi dintre apologeţii, detractorii, beneficiarii sau năpăstuiţii regimului fanariot aveau sânge*

grecesc în vine, arată că fanariotismul sau anti-fanariotismul erau formule politice şi etnice. Neculce (grec după tată) este probabil cel dintâi care foloseşte pe lângă termenul de «grec ţarigrădean» «domn strein» şi formele «cei de la Fanar, din Ţarigrad», în care cuprinde nu numai pe domnitori dar şi cercurile din preajma lor; făcând la fiecare pas deosebirea între aceştia şi pământeni. Cu Neculce, epoca fanariotă capătă, politografic, trăsăturile sale proprii numirea permanentă de domni străini care nu ştiu «rândul tării» şi vor «să stăpânească Moldova ca Poarta turcească», care sunt lipsiţi de însuşiri morale necesare voievozilor şi se înconjoară de greci imorali şi nesăţioşi ce jefuiesc neîngrădiţi. Boierii apar ca sprijinitorii ţării, dar posibilităţile de opoziţie sunt reduse, ei nu pot merge nici măcar să se plângă sultanului, «că nu-i lasă domnii», de aceea unii din ei dornici de glorie şi bogăţii, cedează tentaţiei şi colaborează cu noua stăpânire, împilându-şi propriul popor „(*Vlad Georgescu*). *Colaborând în acest fel cu fanarioţii, elita politică trădează poporul a cărei emanaţie la urma urmei era. Din această cauză critica boierimii, colaboratoare cu fanarioţii şi implicit* trădătoare, e severă şi vine de la nivel de domnie sau din chiar Sânul clasei. *„Moldoveanul fanariotizat Ioan Theodor Callimachi, dar cu acelaşi suflet de boier de tară ca pe vremea când familia să se numea Calmăşuljace cel dintâi tabloul păcatelor boiereşti, într-o proclamaţie către ţară (1758) care acuză pe boieri de egoism, spirit de intrigă, dorinţă excesivă de chiverniseală, împotrivire faţă de politica domnului"* (ibidem). Într-un memoriu adresat mitropolitului, boierii sunt acuzaţi de colaborare cu fanarioţii şi autorul anonim al memoriului de la sfârşitul secolului al XVIII-lea, Pedalează tocmai pe acest colaboraţionism, în care vede o trădare a elitei politice româneşti faţă de ţară, popor şi clasa socială. O serie de texte critice, privitoare la sistemul turco-fanariot, au în centru aceeaşi temă, colaboraţionismul boieresc, dus

uneori până la limitele bunului simţ şi fiind considerat ca un pact cu diavolul, o hiclenie pe care nici Dumnezeu nu o va suporta la infinit. Incapacitatea boierilor de a sluji interesele celor care *„i-au hrănit şi i-au polen cu sângele lor „*a poporului care vedea încă în această clasă un mandatar al lui, va duce puţin câte puţin la o sciziune, astfel cala 1821 boierii vor fi percepuţi ca *balaurii care ne înghit de vii”* care *„sug sângele poporuluitiranii noştri cei cumpliţi*

Victor Papacostea considera că *„fanariotizarea tronurilor româneşti nu s-a făcut aşa cum poate mai cred unii, la anume date precise – atât în Moldova cât şi în Muntenia – ci încet, aproape pe nesimţite, cu serioase măsuri de prudenţă şi camuflaj* Reacţii antigreceşti, uneori violente, au loc pe timpul lui Radu Leon, Antonie din Popeşti, Gh. Ducă, iar domniile lui Matei Basarab şi Vasile Lupu se circumscriu tocmai acestei răbufniri generale. Contra pătrunderii masive a elementelor greceşti, a domnilor greci şi a suitei lor, se ridică şi Cantacuzinii, greci şi ei la origine, dar românizaţi. Patriotismul secolului al XVII-lea, susţinea Xenopol, era *„suma şi rezultanta intereselor* individualet *ceea ce se vede chiar din denumirea patriei cu acelaşi cuvânt cu care era însămnată şi proprietatea privată a pământului*: *moşia”*. Boierul *„patriot”* se pronunţa contra grecului pentru că acesta îl concura în dregătorii şi se afla mereu în prezenţa Domnului, care era de fapt creaţia sa, pentru că prin banii împrumutaţi de la grecii cămătari, candidatul la domnie îşi putuse cumpăra tronul. Boierii *„patrioţi”* unelteau şi se hicleneau faţă de Domnul grec pentru că se considerau abandonaţi, marginalizaţi, trădaţi, lipsiţi de putere politică şi pe cale de a pierde şi puterea economică.

În *„Essai sur les Fanariotes* lucrare publicată la Marsillia în 1824, Marc-Philippe Zallony scria: *„Paginile istoriei Moldovei şi Valahiei de vor fi scrise de o mână tare, nepărtinitoare şi independentă, vor fi pline de actele*

arbitrare ale acestor noi despoţi. Nenorociţii locuitori ai acestor provincii trebuie a se înfiora numai la auzul numirii Fanar şi Fanariot

Numele de Fanar şi fananoţi vine de la cartierul, sau mahalaua din Stambul, unde se găsea un far Tot aici se afla şi Patriarhia ortodoxă. Dintre grecii din Fanar îşi recrutau turcii dragomanii sau tălmacii pentru că ei considerau o trădare a Coranului învăţarea de limbi străine. Dragomanii aveau în frunte pe marele dragoman, asemănător ministrului de externe. Alexandru Mavrocordat Exaporitul, *„omul de taină dinlăuntru* marele dragoman, deţinător al celor mai arzătoare secrete de stat şi un foarte abil om politic, avea un fiu, pe Nicolae, iar cu acesta va debuta veacul fanariot sau turco-fanariot în Principate. Departe de a plânge sau de a-şi smulge părul din cap, când a auzit despre această numire, aşa după cum lansase zvonul, marele dragoman o aşteptase şi uneltise de mulţi ani ca să o vadă împlinită. Introducerea domniilor fanariote a fost privită mai ales că o pedeapsă atribuită Ţărilor Române pentru trădarea lui Cantemir şi Brâncoveanu. Turcii, s-a spus, nu au mai avut încredere în Domnii pământeni şi din acest motiv au numit pe fanarioţi pe tronurile Principatelor. Xenopol a arătat că Domni greci au mai fost pe scaunele Moldovei şi ale Ţării Româneşti, dar că deosebirea *„între epoca Fanarioţilor şi vremile de mai înainte stă numai în aceea, că domnii de origine grecească covârşesc prin numărul lor pe acei de origine română, şi că de la 1764 încoace numai Fanarioţii urcă treptele tronurilor române*... „Jafuri, fărădelegi, intrigi, trădări de tot felul am avut şi înainte de fanarioţi, dar, spune autorul citat, totuşi, această epocă este zugrăvită în cele mai întunecate culori. Atunci *„de unde vine hula cea neagră de care ea este înconjurată în amintirea poporului român*? *Mai întâi ea este cea mai nouă, şi de ea îşi aminteşte poporul mai curând; apoi ea mai conţinea un pericol necunoscut în vremile mai vechi. Cultura*

grecească nu era, cum fusese acea slavonă o simplă suprapunere, ci era o înnăduşire a celei româneşti… „Epoca este aşadar şi o trădare a culturii şi spiritualităţii romaneşti.

În veacul acesta, turcii îşi vor exercita în mod direct dominaţia, prin intermediul fanarioţilor sau al celor fanariotizaţi şi nu prin Domni ori boieri pământeni, supuşi lor şi de acord să colaboreze. Aceşti greci erau legaţi prin slujbă, interese multiple şi prin familie de statul otoman şi prin aceasta se aflau la discreţia lui. *Privită în general* nota C.C. Giurescu, *epoca Fanarioţilor este o epocă de decădere* Ea înseamnă şi mari trădări faţă de instituţia domniei. TXircii nu i-au acordat şi nu i-au recunoscut niciodată un alt titlu Domnului Ţărilor Române decât pe acela de bey, iar acum au reuşit să-l transforme în funcţionar al Seraiului, asimilat paşalelor cu două tuiuri. Aceste paşale pe post de Domni vor fi desigur executanţi fideli ai poruncilor Porţii şi dată fiind condiţia şi situaţia lor, trădarea faţă de padişah era de presupus că devenea minimă. Tocmai pentru că mai existau încă destule bănuieli faţă de o posibilă trădare.

— Ea devenise minimă, dar nu eradicată s-a luat de către Poartă hotărârea scurtării timpului de domnie şi desele schimbări ale Domnilor. La 1797, R. Tempe afirma că *„Pricina însă a scăderii noastre au fost şi nestatornicia stăpânirii* în optica Stambulului, fanarioţii, simpli guvernatori, aveau ca misiune menţinerea Principatelor sub dominaţia otomană şi integrarea lor cât mai mult în sistemul economic turcesc, provincializarea şi asigurarea neîntreruptă a aprovizionării Porţii şi a armatelor de ieniceri. Dar, odată ajunşi pe tronurile de la Iaşi ori Bucureşti, Domnii fanarioţi ţin să-şi etaleze originea divină a puterii, ignorând Poarta, izvorul ci lumesc. Aşa vor face Nicolae Mavrocordat, 1. T. Callimachi. Alexandru Ipsilanti afirmă *„noi stăpânim pe pământ… după chipul lui Dumnezeu „*şi Miniluindu-*ne Dumnezeu cu Domnia* Scarlat

Callimachi spunea la 1817 *„domnia face pe om asemenea lui Dumnezeu* Metamorfozându-se din simpli funcţionari, dregători ai Porţii asimilaţi paşalelor cu două tuiuri, în monarhi de drept divin, fanarioţii se voiau organic legaţi de predecesorii *„mari voievozi şi Domni din mila lui Dumnezeu* ca un element de continuitate şi prin aceasta evident că îl trădau pe padişah. Pasă de la Budă nu s-a vrut niciodată de exemplu rege al Ungariei. N. Mavrogheni şi M. Şuţu dau cezarului ce e al cezarului şi recunosc că izvorul puterii lor vine de la Dumnezeu şi de la sultan. Dar la această formulă ajunsese şi Radu de la Afumaţi cu două secole înainte.

Chiar dacă vechile *„tractaturi"* sau *„capitulaţiile* „românilor cu Poarta nu sunt autentice, ci falsuri moderne, între Ţările Române şi turci s-au stabilit diverse acorduri de-a lungul timpului şi un punct deosebit de nevralgic, faţa de care boierimea nu a vrut a capituleze niciodată, a fost dreptul ei de a-l alege pe domnitor. În ip0 Staza ci *tractaturile* „sunt autentice, în ele era stipulat foarte explicit acest drept. În epoca fanariotă domnitorii vor fi numiţi direct de către sultan. Acest lucru a fost o realitate şi în trecut, dar faptul s-a perceput doar ca o excepţie. Acum, devenind regulă, este evident Otrădare, dacă nu a. *capitulaţiilor* „şi a diverselor acorduri, atunci alunei practici seculare, al unui obicei al pământului, al tradiţiei, pe aici reacţia clasei conducătoare faţă de această trădare a intereselor ei de către Poartă şi încercarea, de câte ori se ivea posibilitatea, de a se impune acest drept. În 1730, după moartea lui Nicolae Mavrocordat, Doamna văduvă Smaranda va cere boierilor ca să propună Stambulului numirea ca Domn a fiului ei Constantin, ceea ce-l va face pe Athanasie Comnen Ipsilanti să afirme că *„s-a păzit încă alegerea domnului de către boierii de tară „ca să nu se strice dreptul tării, la alegerea domnilor* Acest caz este însă doar o excepţie faţă de regulă anterioară. Memoriile muntene şi moldovene din 1774, vor cere Porţii să

recunoască dreptul „*din vechime*” al alegerii Domnului de către boieri şi padişahul să se mulţumească doar cu dreptul confirmării. Cererea viza în fond înlăturarea fanarioţilor. „*Memoriul de la Şistov* din 1791, al lui Ion Cantacuzino, gândea alegerea domnitorului de către „*ţară*”, văzută prin reprezentanţii celor trei stări. I. Rosetti-Rosnovanu e şi mai tranşant. În 1818 el cere ca Petersburgul şi nu Stambulul să aibă dreptul de confirmare al Domnului ales de boieri.

Principatele nu au fost niciodată paşalâcuri, ci ţări autonome, chiar dacă această autonomie va fi tot mai ciuntită iar fanarioţii au fost puşi într-o situaţie specială; de fapt, pentru turci, erau simpli dregători, funcţionari, dar de drept, pentru ţară, se prezentau ca domnitori. În sinea lor, dar şi în documente, grecii se vor Domni din (sau şi din) „*mila lui Dumnezeu*”. „*Legiuirea Caragea*” vorbeştede „*regimul monarhic* „al ţării. Fotino, în Istoria *Daciei*”, spune că „*forma guvernului este monarhică… se distinge de aceia* «*monarhiilor europene numai prin aceea că domnul este supus ionului*”. Poporul românesc i-a perceput pe fanarioţi tot ca pe nişte domnitori, dar de origine străină, grecească. Experimentul IX>mnilor străini era mai vechi şi nu atât etnicitatea a fost cea car* a deranjat boierii şi poporul, ci stilul, metodele de conducere obiectivul final al domniei, care nu se mai pronunţa pentru protecţia locuitorilor, nu mai respecta tradiţionalul jurământ de credinţă prin care boierii, deveniţi vasali, trebuiau „*miluiţi*” şi apăraţi. Raporturile Domn-boieri din trecut au dus la confruntarea, uneori dramatică, în care trădarea îşi avea un loc al ei, între concepţia absolutismului domnesc, dorit de la nivelul tronului şi formula statului boieresc impunerea regimului nobiliar, aristocratic. În secolul turco-fanariot va triumfa însă o cu totul altă direcţie, absolutismul fanariot. Vlad Georgescu sublinia că „*Nouă clasă politică – nici românească nici grecească, ci cosmopolită – a adoptat* de îndată *ideologia*

absolutismului, primulfanariot fiind şi primul ei apologet. Scrisorile în felul lui Phalaris, scrise de Nicolae Mavrocordat între *17161722, exprimă idei potrivite oricărui monarh absolut al vremii*: *mintea, sufletul şi voinţa monarhului sunt măsura lucrurilor, liberul său arbitru are drept judecător numai divinitatea, poporul are doar dreptul de a admira, a venera şi a se supune. Nu este de mirare că, cu aceste idei sub cabaniţă, vodă a scurtat multe capete de boieri, prva încăpăţânate pentru a recunoaşte noul regim. Ei nu citiseră sentinţa domnului,* «*cei care se îndârjesc a privi soarele în faţă vor fi răsplătiţi cu o viaţă de tenebre*". Absolutismul fanariot, chiar şi în varianta lui luminată, întâmpină rezistenţa clasei boiereşti, care nu renunţă – deşi căzuse în desuetudine – la formula unui stat boieresc, cu un vodă formal, controlabil şi uşor manevrabil. În 1807, *y*, boierii trimit un memoriu – reţeta pârilor la Stambul e modificată în sensul memoriilor, de obicei colective, pentru că anonimatul ocroteşte făptaşul ori făptaşii – generalului Michelson, prin care cer răsturnarea lui Constantin Ipsilanti. În timpul vacanţei tronului, pentru că boierimea dorea căderea lui vodă, şi nu a instituţiei domneşti, boierii urmau să exercite puterea. Toate aceste memorii, din perioada fanariotă, sunt percepute de Domnii fanarioţi şi de turci ca acte de trădare ale boierimii. Sub protecţia anonimatului, teama de represiune fiind de înţeles, memoriile boiereşti nu mai sunt ca în perioadă anterioară doar simple pâri contra domnului, a faptelor sale, ci acuze grave asupra regimului în special şi al dominaţiei otomane în general. În plus, alături de acuzele aduse se vine cu propuneri, mai mult sau mai puţin concrete, mai mult sau puţin utopice. Aceste alternative, cu grade diferite de radicalism politic, denotă o intensă activitate şi preocupare a clasei boiereşti în sfera puterii, o gândire politică încărcată de noi valenţe. Cele 4 memorii din 1818, ale lui Iordache Rosetti-Rosnovanu, cereau înlocuirea regimului fanariot cu un stat boieresc, în

care atribuţiile Domnului să fie limitate şi transferate vistierului. Se apela la sprijinul lui Stroganov, care urma să determine Petersburgul, să intervină în principate, pentru a se face o departajare între vistieria ţării şi cea personală a fanarioţilor, care cu bună ştiinţă le confundau în interes personal. Cele 4 memorii au fost percepute de Domn şi de către Poartă ca 4 acte notabile de trădare.

Constantin Mavrocordat, în *„Constituţia „*sa, publicată în j742, în *„Mercure de France* spune că scopul lui este bunăstarea poporului, iar opozanţii, boierii.

— Se vede că binele Domnului nu concordă cu binele boierilor – trebuie socotiţi că *„inamici ai patriei”* şi de aici supuşi consecinţelor acestui act. Ion Caragea susţine că *„în regimul monarhic al Ţării Romaneşti cea dintâi persoană este domnul”* şi îşi face o listă a puterilor sale care îl pune pe aceeaşi treaptă cu împărăteasa Maria Tereza. În aceste condiţii, orice opoziţie e catalogată drept viclenie, fie ea verbală, tacită sau exprimată sub forma memoriilor.

O serie de memorii, începând cu cel muntean din 1718, care e adresat Austriei sau cel moldovenesc din 1767, expediat la

Petersburg, cer înlăturarea domnilor fanarioţi şi înscăunarea celor pământeni. În 1802, un grup de boieri munteni aflaţi fugari la Sibiu, cerhabsburgilor numirea marelui duce de Toscana pe tronul Ţării Româneşti. În 1807, Ştefan Crişan-Korossi propune lui Napoleon Bonaparte într-un memoriu, un Domn francez sau italian în Moldova. Regimul turco-fanariot vede evident în toate aceste acţiuni o trădare.

În exercitarea prerogativelor lor, domnii erau ajutaţi de sfatul» ude divanul domnesc obişnuit şi uneori de unul mai larg, numit «de obşte, la care participau conducătorii bisericii şi ai boierimii reprezentanţi ai altor categorii sociale libere. Pentru dezbaterea HoMiin de mare importanţi era consultat! Adunarea ţării, Undţ participa.

*roata obştea bisericeas*că şi *toţi boierii ţării*". Alături de care\wfi chemaţi şi reprezentanţii oştirii. Czenţa masivă.

Străinilor, greci, albanezi, sârbi, în dregătorii, provoacă o relaţie vehementă a boierimii locale. Cantacuzinii. Greci românizaţi, opun şi ei din risputeri acestui exod al străinilor spre funcţiile de «aducere. Domnul fanariot Ştefan Racoviţă va fi nevoit să ia! „1764 – 1765 măsuri contra dregătorilor străini, cărora le interzice nu D «măi drumul spre dregătorii, dar chiar şi căsătoria cu pământene. Boierimea locală, română ori românizată, se considera trădată de Domnii fanarioţi prin accederea în funcţii a alogenilor şi marginalizarea sau chiar eliminarea ei din competiţia pentru putere şi bogăţie. Simţindu-se trădată, clasa dominantă din Principate va «Mă la rândul ei. Pompiliu Eliade afirma că în această epocă: „Or/*eşti un ticălos ori pieri*".

Până la fanarioţi, dreptul de călătorie peste hotare nu era îngrădit, dar boierii trebuiau să anunţe domnia când întreprindeau un astfel de dnm, fugă peste graniţă fiind considerată hiclenie. F n timpul fanarioţilor srtut Dă se schimbă, circulaţia românilor în Europa se restrânge apoi se interzice, atât pe motive de igienă mentală, influenţa occidentului este socotită periculoasă, cât şi de teama unor posibile trădări. În 17691744, muntenii trimit memorii pentru a-şi revendica dreptul la călătorie. La 1774, în anafora înaintată de Mitropolit şi boieri lui Rumianţev, se cerc dreptul liberei circulaţii pentru studii în străinătate sau oricare ah motiv. Cazurile de pedepsire a celor care încearcă trecerea ilicită a frontierelor sunt foarte dese, ca şi respingerile de cereri de plecare în străinătate sau de întoarceri abuzive de la punctele de trecere. Nici fiii de Domni nu au o situaţie mai bună, pentru că după ce au plecat fără permisiune la Viena, copiii lui Alexandru Ipsilanti, acesta a fost nevoit să renunţe la tron, gestul coconilor, a beizadelelor, fowi interpretat de Stambul ca o trădare. 1. Rosetti-Rosnovanu nota ci moldovenii „*de vor*

cere să se clintească din patrie vremelnicește, nu nmi slobozi" în vreme ce „*africanii negri s-au slobozit din pătimi*". El mai propune pe lângă dreptul de liberă circulaţie şi pe cd de şedere şi chiar activitate în străinătate, fără ca prin aceasta te-ai Mfigfaii pkcat ai fie nipistuiţi.

Pompiliu Eliade nota că boierimea din Principate, în veacul turco-fanariot, *n-are alt orizont decât al ţării, de fapt al capitalei* S-*a avut niciodată alte pilde decât aceea a unei administraţii despotice fi hrăpăreţe şi aceea a cotropitorilor. Dreptul celui mai puternic se înrădăcinează mereu mai mult în minţi fi în inimi Boierul n-are voie să se retragă din când în când în singurătate, la iară.* «*Ar putea, cu acest pretext, să fugă la Constantinopol şi să se plângă de domn*». *Orice călătorie, orice corespondenţă cu străinătatea este interzisă. De cele mai multe ori nu le este îngăduit nici să părăsească reşedinţa domnească ca să-şi viziteze pământurile. Habar n-au cum stau lucrurile în străinătate, habarn. au măcar ce se întâmplă în propria lor ţară. Toate acestea explică scăderile boierilor*". Teama fanarioţilor de trădare sau de contaminare cu idei şi mentalităţi occidentale, viruşii unei virtuale, potenţiale trădări, duc la ferecarea frontierelor, îngrădirea liberei circulaţii.

Domnii fanarioţi întreţin însă relaţii cu Occidentul, având agenţi în capitalele europene. Hi culeg informaţii în folosul Porţii şi teoretic cel puţin fac o politică externă exclusiv în favoarea Stambulului şi nu în calitate de Domni ai Principatelor. Orice deturnare de sens se interpreta ca hiclenie şi padişahul nu întârzia să reacţioneze cu duritate.

Domnii fanarioţi erau numiţi direct de către Poartă şi veneau cu propria clientelă care, în timpul lui Grigore Ghica în Moldova, ocupa dregătorii le locale, iar boierii de ţară era numai cu numele, că la nemică nu-i mai întreba". *Sub Grigore Callimachi, spune cronică*, „grecii, Drăceştii (Şuţu) toţi şi cu alte neamuri ale lor… mâncau ţara cum le

era voia şi boierii Moldovei cu nemică nu puteau să se împărtăşească, de răul grecilor". *Cu toată această infuzie străină, boierimea locală va continua totuşi să fie forţa principală social-politică. Ea îşi va impune, ce e drept temporar, între 1733 – 1735, sub domnia din Moldova a lui Constantin Mavrocordat, punctul de vedere şi Domnul „*au lăsat... vistieriaşi chiverniseala târai în sama boierilor, să chivernisească ei cum or şti nevoile târâi, după obiceiul vechi". *P.P. Panaitescu arăta* că Dacă boierii greci constantinopolitani, lipsiţi de o bază interna *proprie, nu puteau juca decât un rol politic trecător şi de cele multe oh se retrăgeau odată cu mazilirea patronului lor pământeni. Prin poziţia social-economică pe care o deţin reprezentau un factor politic permanentu*

Fanarioţii, pentru a-i mulţumi atât pe pământeni cât clientela venită odată cu ei în Principate şi mulţimea de rubeden au introdus dregătorii noi, de sorginte otomană, ca muhurdaruj devictanil, capagiul şi au dublat şi triplat numărul celor care ave acelaşi rang, fără însă a le acorda şi funcţia. Un vornir, de exemplu exercita efectiv funcţia, iar alţi trei vornici deţineau doar titlul Armata micilor dregători, fără acoperire în aparatul politico-administrativ, creşte în funcţie de interesele şi capriciile fiecărui domnitor. Un călător italian a afirmat că *„există însă o infinitate de funcţii subalterne care sunt nu numai inutile ci şi împovărătoare pentru stat. Enumerarea lor ar fi fastidioasă"* într-adevăr, s-a creat o situaţie paradoxală, când existau deopotrivă ranguri fără funcţii, dar şi funcţii fără ranguri. Şiretenia fanarioţilor a dus la o departajare a rangurilor de funcţii, astfel că isprăvnicia, care nu corespundea nici unui rang boieresc, a devenit funcţia cea mai bănoasă. P. Eliade semnala că fanarioţii *„au înmulţit cât au putut funcţiile şi îndeosebi rangurile şi, în sfârşit, le-au confundat cu bună ştiinţă. Iată limpezimea şi logica sistemului fanariot. Dar mai trebuie văzut şi felul în care a fost recrutată această nouă nobilime. Se pot distinge, din*

punct de vedere al orignii, trei categorii de boieri: *urmaşii vechilor familii ale ţării*; *prietenii, rudele sau creditorii domnului*; *în sfârşit lacheii, greci sau autohtoni ai tuturor acestora. Trebuind să-i mulţumească şi pe oamenii tării şi pe greci, domnitorii au făcut tot ce le-a stat în putinţă ca să satisfacă mai ales orgoliul celor dintâi şi interesele celor din urmă*.

Domnia lui Nicolae Mavrocordat, primul fanariot, a fost percepută de contemporani ca un blestem şi el a reprimat fără menajamente boierimea. În *„Sfaturile „*către fiul său – text ce se face ecoul inadecvării sale la domnia românească, care are alte direcţii decât cele ale predecesorilor – Domnul operează o distincţie clară, între boierii pământeni şi elementele stambuloite, pe care le numeşte drept *„boierii tăi*". Aceste *„Sfaturi*" sunt ale unui străin

Între alt striin ce domneşte printre striini. Claaa politici a boierilor întinaşi trebuia supuşi, cu binele ori cu brutalitate şi operând Veneţia dintre boirii locali şi cei veniţi din Stambul, evident ci domnia fiului trebuie şi se sprijine pe aceştia din urmă, pentru că ei iau „ai lui" *v*, *adGcorgescu sublinia că prima griji a Domnului fanariot era chiverniseala şi pe urmă grija pentru administraţie şi ei Loriti sistemului nu se putea, nici dacă ar fi vrut, şi faci invers*. Reformele lui C. Mavrocordat. de pildă, sunt comentate în general simpotie, dar imposibilitatea nu a promulgării ci a implementării °\Or este evidentă". *D. Fotino observa că C. Mavrocordat „*a făcut însă mai mult rău ţării decât toţi ceilalţi domni, căci la relele cele profunde şi învechite ale ţării, el n-a întrebuinţat decât paliative *mângâietoare*".

Primită ca *„ceva fatal şi neapărat*", spune Xenopol. Stăpânirea grecilor, a fanarioţilor, a *„însemnat totodată şi perioadă cea mai degradată a stării politice a ţărilor române*". Până la mijlocul secolului al XVIII-lea, nu s-a constatat o concurenţă aprigă pentru domnia din

Principate, dar peisajul s-a schimbat după această dată, iar numărul mare al celor intraţi în competiţie pentru tron a sporit şi plata pentru ocuparea lui. Alături de Mavrocordaţi, Racoviţă şi Ghica, intră în concurentă Şuţu, Mavrogheni, Moruzi, Hangerli etc. Droaia de creditori se cerea plătită, iar cererile Porţii trebuiau onorate prompt şi mai era nevoie ca Domnul să îşi strângă o avere rezonabilă, pentru ca o dată mazilit să poată reintra în lupta pentru dobândirea, la preţuri tot mai mari, a unui tron. În aceste condiţii fiscalitatea a devenit excesivă şi jaful ţării enorm. Pentru strângerea dărilor se recurgea la torturi incredibile, oamenii stăpânirii *„închizând bărbaţi şi femei prin coşere şi înecându-i cu fumuri de gunoi şi de ardei, nedându-le de mâncare, legându-i cu mâinile îndărăpt şi bătându-i cu bicile până la moarte, sau ţinându-i cu picioarele goale ciasuri întregi în zăpada geroasă”*. Aceste practici, total opuse misiunii creştine de ocrotire a supuşilor de către Domn, arată trădarea domniei faţă de ţară. Legat doar de interesele proprii şi ale Porţii, Domnul fanariot, în rare cazuri, are în vedere şi binele norodului, în numele căruia, la urma urmei cârmuia. Vina tuturor relelor nu o purta Domnul ca atare, ci sistemul, sublinia Xenopol şi acest sistem ficet ca şi un domnitor animat de bune intenţii fi sfârşească prin a sugruma şi despoia poporul.

Raicevich spunea că *ori ce domn aduce cu sine un mart număr de greci cărora te dă posturile cele mai aducătoare de câştig Mulţi din ei prinfawarea principelui contractează bogate căsătorii şi devin proprietari de pământ”* Trădarea fanarioţilor faţă de Principate, de interesele lor, a văzut-o şi Bauer care notă că, *tor trebui un lung şir de ani pentru a înapoia Valahiei vechea ei strălucire…* MUN alt exemplu de trădare îl citim în Xenopol: MPână *la aşa grad nu respectau Fanarioţii chiar şi simţămintele cele mai gingaşe ale poporului că unul din ei, Mihai Şutu amanetează pentru o datorie de 30.000 de*

lei ce o avea către un neguţător armean Hogea Bogos Apicsade biserica din Herţa cu toate averile ei, pe care apoi neguţătorul spre a-şi scoate banii, voieşte la rândul său să o vândă la sultan mezat!! *Pe lângă că aceiaşi biserică mai fusese pusă amanet de acelaşi domn la un neguţător sudit austriac Evstaţie Pelin Pencovici, care lucru găsindu-se de Alexandru Moruzi că ar fi «nepravoslavnic şi fără cuviinţă şi urât, a se vinde lăcaşul lui Dumnezeu», se scoate din atare batjocură prin dăruirea ei către Sf. Spiridon care plăteşte în unire cu domnul suma ce apăsa asupra* lui M Dacă până şi cele sfinte au fost trădate, ce să mai spunem despre restul?! Toate aceste acte percepute de boierimea locală ca trădări, duc la creşterea opoziţiei boiereşti, care se manifestă prin pribegii, pâri la Stambul, evident doar atunci când se poate şi expedierea de memorii către curţile creştine europene. Pentru că Domnul trădează ţara şi pe boieri, boierii la rândul lor îl trădează pe Vodă.

Dacă vreun boier s-a hiclenit faţă de domnie, el putea fi ucis, bătut la scară ca ţiganii robi, cum s-a întâmplat cu slugerul Gavril Costache şi postelnicul Ioniţă Neniul în vremea lui Mavrocordat, în Moldova, ori „căznit" la seimeni, ca vistierul Gheorghe Mitrea, care a fost legat şi i s-au pus deasupra sa „puşcile cele mari", adică tunurile. Grigore Ghica l-a bătut la tălpi pe Constantin Balş medelnicerul, pentru că *„acest domn făcuse obiceiul de a bate pe boieri la tălpi* turceştescria cronicarul. Vină era acuza de hiclenie.

În timpul lui Constantin Mavrocordat *„boieri sunt numai aceia care deţin sau au deţinut slujba. Împărţirea pe care o dă jomtiul boierimii ţine seama exclusiv de acest criteriu. Sunt boieri mari sau veliţi, dregătorii de la ban până la clucerul de a ne; ceilalţi priţ boieri clasa a doua Urmaşii celor dintâi se numesc neamuri, a celorlalţi mazili. Fiecare categorie se bucura de anumite scutiri fiscale"* (C. C. Giurescu). În Moldova veliţi sunt consideraţi dregătorii

de la marele logofăt la logofătul al 3-lea. Prin *protipendadă* „se înţelegeau doar vei logofeţii, vei vornicii, hatmanii, vei postelnicii şi vei aga în Moldova, iar în Ţara Românească şi marii bani. Boierii fără dregătorii efective, care apar în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea şi posedă titluri onorifice, paia" sau „proin", au cumpărat pe bani aceste titluri. În timpul lui 1. Caragea se cumpără foarte multe titluri, iar sub N. Mavrogheni asistăm şi la o boierire cu de-a silă. El „*boieriia cu sila pe cei ce află că au ceva bani*; *le trimitea caftane şi cărţi domneşti cu ciohodari şi. Ori pe unde îi află, îi îmbrăca* (*cu caftan*) *şi le lua banii*". Ienăchiţă Văcărescu spunea că vodă „*umbla prin sate şi îmbrăca pe ţărani cu caftane şi apoi îi punea la închisoare ca să dea bani*…

Prin hatişeriful din 1774, se stipulează egalitatea în dregătorii între greci şi pământeni şi doar în 1802 se aprobă prioritatea pământenilor. Boierii din veacul turco-fanariot vor fi grupaţi, în linii mari, potrivit opţiunii politice, în trei partide, turcofilă, rusofilă şi austrofilă. Boiernaşii erau în Ţara Românească cei până la uşarul al II-lea şi în Moldova „*de le vei şătrar în gios*".

Veliţii şi neamurile au fost scutiţi de orice dare, iar boierii de categoria a II-a şi mazilii aveau scutire doar de dijmărit şi vinăriciu. Pentru mănăstiri şi preoţi, reformele lui C. Mavrocordat prevedeau scutirea de darea anuală a dajdiei. C.C. Giurescu sublinia că: „*JSE poate spune că Mavrocordat, prin această măsură, a pus, de fapt, capăt existenţii acestor bresle* (*toate breslele micilor privilegiaţi sunt asimilate la plată cu ţărănimea*), *care avuseseră un important rol în armătura militară, administrativă şi fiscală a ţării. Dezagregarea lor înseamnă în acelaşi timp dezagregarea elementului de căpetenie al vechilor noastre armate – curtenii*".

Gh. I. Brătianu semnala că „*miniştrii*", neologism semnificativ apărut în cronicile contemporane, se opun „*sfetnicilor*".

Şi „swi1/în *mare parfe răspunzători de înrăutăţirea situaţiei din Principate, adeverită cu deosebire de la jumătatea veacului O/WANea*”. Aceşti *miniştri*” erau, arăta N. Iorga., *jun grup de personagii fără trecut*, /2 rdf aven?, /2 r J *răspundere, fără niciO înţelegere şi niciun sentiment pentru o ţară pe care nici n-o văzuseră*... „între ei şi boierii băştinaşi au loc dese conflicte. Unele nu s-au putut soluţiona nici într-un fel şi au dus la pribegirea peste hotare a boierilor pământeni, lucru rău văzut de către turci, care l-au interpretat ca pe o slăbiciune a domniei, dar şi de către Domnul însuşi, care l-a perceput ca un act de hiclenie. Asemenea fapte s-au înregistrat în Principate la 1750, 1753, 1755 etc.

Domnul fanariot avea grijă în primul rând de „*boierii săi*”, elementele greceşti care ocupau cele mai bănoase dar şi de încredere funcţii. El se temea de o eventuală trădare a boierimii pământene sau împământenite şi funcţiile cheie în stat erau deţinute doar de fidelii săi. Sistemul domniei de a se împrumuta de la boieri, bani pe care doar în cazuri excepţionale îi returna, ducea invariabil la creşterea dependenţei sale faţă de aceştia. Vodă accepta şi controlul boieresc asupra finanţelor, ca să aibă o acoperire oficială faţă de Poartă, că nu i-a trădat interesele şi că nu a strâns averi pe cont propriu. Cu un vistier grec, omul domniei şi cu hăţişul din condicile, catastifele de venituri şi cheltuieli, e greu de crezut că boierii, controlori” puteau afla vreodată adevărul adevărat asupra finanţelor. Fanarioţii menajau pe cât se putea mândria boierilor locali, ei nefiind dezonoraţi în public decât arareori, chiar dacă în particular erau înjuraţi, ameninţaţi sau chiar bătuţi. Ca pedeapsă pentru hiclenie se folosea decapitarea şi nu spânzurarea, rezervată norostimii” confiscarea averilor şi surghiunul. Scutirea de impozite, într-o vreme de fiscalitate excesivă, scutire care putea lua şi o formă individuală, îi făcea pe boieri docili şi permeabili unei colaborări cu domnia. Dacă un boier apuca funcţia de

ispravnic şi însărcinarea de a strânge birul, el putea uşor să-i dubleze cuantumul, îmbogăţindu-se peste noapte. Nu se punea problema trădării încrederii domneşti într-un timp când chiverniseala era totul. Dacă prin absurd, un boier nu fură, o făcea imediat altul. Aga se înţelegea cu infractorii ca în bazarul din Stambul şi anual băga în lăzile proprii 20.000 de ducaţi.

Car flagrant de trădare a ideii de justiţie, Normelor elemenure de drept, era complicitatea deschisă între oamenii spătăriei şi tâlhari I, prădarea satelor. Bunurile furate vor fi apoi redate proprietarilor contra unor „recompense”. În alte cazuri polcovnicii şi căpitanii jeţionau singuri în chip de lotri. Era o totală lipsă de scrupule şi orice mijloc, de la furt la pârâ sau trădare era binevenit pentru satisfacerea vanităţii luxului şi onorurilor care pusese stăpânire nu numai pe protipendadă, dar şi pe boierii de starea a 11-a.

Pompiliu Eliade semnala că în veacul fanariot, o trăsătură esenţială a boierimii era parazitismul ei. Această clasă nu făcea practic nimic şi că afişată yjxepăsare faţă de treburile publice se extinde încetul cu încetul şi asupra treburilor private ale boierului”. *Boierii îşi arendează moşia grecilor, renunţă şi la a mai merge pe jos şi în casă vegetează într-un* „amestec de trufie şi de lene”, *cu accente de senzualitate. Femeile, afirma Xenopol* „erau foarte depravate” *şi pentru bani îşi trădau uşor cinstea sau căsnicia. Toată conduita politică, internă ori externă, atât a domnitorului cât şi a boierimii, e dictată de frică şi de interes, cei doi piloni între care se zbate viaţa lor atât de chinuită, dar atât de plăcută totodată.* „Ştiu bine cu toţii, *preciza P. Eliade*, că în ochii turcilor stările şi rangurile sunt toate o apă şi-un pământ, că pentru ei toţi sunt raiale, supuşi, robi. Se tem să nu le trezească lăcomia şi poftele, să nu le rănească orgoliul. Îşi ascund bogăţiile, soţiile, se ascund ei înşişi… Aceiaşi *mari boieri se simt atraşi de muscali atuncea când aceştia, biruitori Asupra turcilor,*

cotropesc ţara. Dar de data aceasta îi călăuzeşte nu atât teama, cât interesul. Cei care au o dregătorie vor s-o păstreze; cei care nu au, vor să-i răstoarne pe cei ce o au. După fiecare izbândă a ruşilor, boierii vin să le prezinte omagiile lor; în cinstea lor (în discursuri proaste, fac versuri proaste, le aruncă flori, iluminează oraşul. De cum apare o armată rusă în Principate, iată-i pe toţi, din orice partidă ar fi, dând fuga la locul de tabără. Astăzi sunt maltrataţi, insultaţi, ameninţaţi în plin Divan, a doua zi, vin in corpore să se înfăţişeze generalilor «ca să le mulţumească de cinstea pe care le-au făcut-o». Pe cât de vicleni sunt în treburile lor personale, pe atât de naivi sunt când este vorba de interesele comune, astfel încât devin o jucărie în mâinile străinului. În 1770, j-4 lăsat convinşi să meargă la Petersburg, să se prosterneze lQ picioarele Ecatehnei a II-a ţi să-i închine Principatele. Au acceptat toate condiţiile, împotriva intereselor tării şi, fără să-şi dea seama împotriw propriilor lor interese... Comandanţii armatelor ruseşti şi-au bătut joc de ei: cu vorbe goale şi cu linguşeli i-au determinat să semneze orice...* „Boierii îşi vor trăda demnitatea, interesele lor şi ale ţării şi prin aceasta deveneau tot mai decăzuţi.

Analizând starea morală a veacului turco-fanariot, Xenopol cerea „5 tf nu ne mirăm dacă\edem pe Fanarioţi trădând pe întrecute monarhia mahomedană, şi anume pentru răsplata aceea pe care ne-am obişnuit a o privi ca cea mai înjosită, banul, cu atât mai mult când ei aveau înaintea lor exemplul turcilor chiar, care şi ei vindeau propria lor ţară iarăşi tot pentru bani*Acest timp este al egoiştilor, al oamenilor fără de scrupulc, al meşterilor* în arta dea înşela doritori de câştig şi socotind cea mai degradatoare faptă omenească, trădarea, o nimica lângă luciul aurului”. *Totodată ar fi*. Jteistoric a imputa caracterul personal al Fanarioţilor, trădarea necontenit reîmprospătată a intereselor turceşti, precum şi jaful pus în lucrare de ei asupra ţărilor române. Dacă erau trădători

trebuiau să fie aşa, căci nu puteau lucra pentru ei sau neamul lor decât trădând pe turci; dacă jefuiau ţările române trebuiau să o facă deoarece şi ei erau jefuiţi de turci… Şi apoi cum nu s-ar fi întrecut Fanarioţii a trăda pe turci, când aceştia însuşi îi încuraja să o facă; când ei vedeau ce lesne se pot răscumpăra orice soi de greşeli cu puterea aurului… Grigore Ghica domnul Munteniei, după ce trăda pe turci în bătălia de la Leva este iertat prin stăruinţele însoţite de bani ale dragomanului Fanai te Nicusia". *Mihai Racoviţă* acuzat de trădare în favoarea ruşilor e şi el iertat şi dăruit cu o nouă Domnie. Dragomanul Alexandru Ghica va fi executat pentru trădare în timpul războiului din 1738 – 1739, dar fii lui vor primi scaune în Principate. Mihai Şuţu şi fraţii Moruzi, cu toate că sunt dovediţi şi ei hicleni faţă de Poartă, sfârşesc după un surghiun şi o dizgraţie, tot că Domni. *„Apoi când videm pe turci atât de nepăsători de propriile lor interese, încredinţându-le din nou unor oameni pe care îi ştiau şi-i dovedise de trădători, să ne mirăm că sămânţa acestora încolţea necontenit din nou*?" Fixarea de către Poartă doar în cgdrul a 4 familii, considerate drept credincioase, a vutorilor Domni în Principate: Scarlat Callimachi, Alexandru Şuţu, Mihail Şuţu şi Al. Moruzi se va dovedi însă doar un paleativ contra trădării în favoarea roşiilor.

Secolul fanariot este şi vremea când se vor trăda cele mai sfinte jurăminte, fapt cu atât mai grav cu cât *„vremile fiind religioase*, *„numai o adâncă destrăbălare putea să împingă pe oamenii ce aveau încă o puternică credinţă, a lua în deşert numele Domnului Dumnezeului lo*rz (Xenopol). Oamenii în general, boierii în special, dar şi Domnii devin %¥*şi mai ipocriţi mai trântori, mai laşi şi mai înjosiţi*". Purtarea e falsificată, afirmă Xenopol, iar caracterul schimonosit. Turcii inspiră grecilor ură şi frică, aceştia la rândul lor inspiră acelaşi lucru românilor. Fanariotul se umileşte în faţa demnitarilor turci, boierii se umilesc în faţa Domnului fanariot, dar pe cât de târâtor e

vodă în faţa turcilor, pe atât de măreţ şi mândru e fată de boieri, iar boierul faţă de cei mai mici în rang sau de ţărani. Bauer notă că *„cei mari, curtenii sunt laşi şi târâtori înaintea superiorilor lor, nesuferit de mândri cu acei mai de jos. Banii îi fac să comită orice; ei sunt intriganţi meşteşugiţi\lupitori nemiloase ale poporului…* „Un boiernaş de clasa a M-a săruta umil poala anteriului unui boier din prima clasă. Boierul de starea a II-a îi săruta mâna celui din protipendadă, iar cei de acelaşi rang se sărutau pe bărbi, atunci când se întâlneau. Apelativele erau de la inferior ia superior *„milostive stăpâne" „măria ta" „luminăţia ta*\Celălalt răspundea prin *„<arhonci* sau mai nou… *mon cher*!

V. Drăghicescu afirma că încrucişarea boierimii româneşti cu sânge din Fanar a dus la dispreţul boierimii grecizale fată de ţăranul român, la călcarea în picioare şi trădarea intereselor lui. De la greci am moştenit talentul extraordinar de a insinua şi a înşela, spiritul duplicitar, perfidia dezbinătoare *„cu echivocul zavistnic şi corupt, cu lipsa de demnitate şi cu linguşirea dublată de un orgoliu bolnav"*. Bellesort notă că *Jângele cam greoi al românului curse mai uşor în vinele sale când se amestecă cu sânge grec. Grecii îi deteră pe acei sofişti dibaci, un spirit mai fin, o Judecată mai*

gintul intri8" di bace lor trageri pe sjoara… Se vede câteodată *alunecând un surâs grec chiar pe buzele care blestemă pe fanarioţi"* E o stare de moleşeală, Mresem *neîncredere pasivă"* în forţele proprii, o concepţie fatalistă faţi viaţă. *Românii sunt dintre toate naţiunile creştine de orice poporul ce! mai ateu, cel mai sceptic, cel mai puţin credincios1* (*y* Drăghicescu).

Trădarea în Ţara Românească până în 1769

Pompiliu Eliade considera că în Principate exista „o puterc *aproape permanentă în opoziţie cu Turcia*: *era însăşi putereQ domnească. Interesul personal al domnitorului se confundă, prin forţa lucrurilor, cu acela al*

Principatului pe care îl guverna. Odată urcat pe tron, el se străduia să slăbească cât putea mai mult legăturile care-l subordonau puterii suzerane şi-l împiedicau sq cârmuiască ţara după placul său\Prin această orientare era evident că Domnul trăda interesele Porţii chiar de la început.

Primul Domn fanariot, Nicolae Mavrocordat, 1711 – 1730, în comparaţie cu ceea ce a urmat, se poate spune că a inaugurat o „perioadă fericită". A domnit în ambele Principate şi în general turcii, ca şi ţara, nu au avut prea multe să-i reproşeze.

În *1716, va izbucni un nou război austro-turc şi Nicolae Mavrocordat va trimite un corp de 3.000 de ostaşi la Orşova, sub comanda sedarului Petre Obedeanu, ca să împiedice intrarea* „cătanelor *„imperiale în Oltenia*. „Obedeanul, fiind viclean" s-a *înţeles cu austriecii* %fel cătanele au venit la Cerneţi*relatează* „Cronica anonima îl *trădează pe Domn şi alţi boieri*; „diavolul, ce nu va binele creştinilor şi odihna lor, au intrat în inima Barbului sărdariul Cornea şi într-a Bengescului, de i-au îndemnat şi s-au viclenit de către domnu' şi de către ţară, şi s-au unit cu catanelece era în Ardeal şi s-au făcut povaţă de au venit far de veste pă plaiul Vălcanului şi au pogorât la Târgul Jiiului*Domnul s-a retras la Rusciuk şi s-a întors cu ajutor turcesc. Mitropolitul Antim Ivireanul s-a hiclenit şi el faţă de domnie şi de turci*, „i-au arătat o scrisoare" *lui Mavrocordat, din care reieşea* „că vine feciorul lui Şărban-vodă cu mulţi nemţi din Ţara Ungurească şi cu catane, ca să fie domnu' târâi, care pe urmă toate minciuni s-au dovedit" *Domnul*, /ieştund *jscvnsăle inimii lui*" Antim Ivireanul *„s-au înfricoşat"* ţi-au fugit I, Giurgiu Mitropolitul „au *început a strânge pă o seamă de botarima*: *ili la Mitropolie şi făcea sfaturi împotriva domnului ţi îndemna ca să se alcătuiască cu nemţii*". Pentru trădarea săvârşită, Mitropolitul va fi caterisit şi trimis în surghiun, dar pe drum, turcii care îl vor escorta vorucide, înecându-l în râul Tundja. Mavrocordat va trimite contra austriecilor aproape

toate forţele de re dispunea în Oltenia şi de acest lucru vor profita alţi boieri uâdâtori, care vor intra în legătură cu trupele imperiale din Ardeal. Hiclenii Şerban Bujoreanu vornicul, Ilie Ştirbei vistierul şi Grigore Băleanu pot saluta astfel intrarea căpitanului austriac Pivoda în Bucureşti. Ceilalţi trădători, Bălăceanu, Ion Brezoianu şi Lupu Costachi, nu au mai apucat să se bucure de eveniment, pentru că ei au fost ceva mai înainte decapitaţi de vodă. Nicolae Mavrocordat, trădat şi rămas fără sprijin militar, va fi arestat de austrieci şi va fi dus prizonier la Sibiu, unde va rămâne doi 8111 şi va scrie cu această ocazie tratatul *„Despre datorii”* care va face furori în Occident. Tot răul spre bine.

Boierii au realiziat un complot bine chibzuit ca să-l răstoarne pe Domn. Spătarul Golescu a lăsat Bucureştiul şi palatul domnesc fără pază, aşa că austriecii găsind porţile deschise din porunca Golesculuі… găsind pă domnu’ şipă toţi ai mării-sale atuncea din somnu deşteptaţi şi Jar de nicio gătiref au intrat în casă şi în cămări, jefuindu toate averile mării-sale*” Imediat vor apare şi spătarul Golescu cu logofătul Băleanu şi lucru curios* soţiile lor cu arme încinşi şi cu pistoalele, cu toată gătirea, ca nişte catane, carii îndată au poruncit siimenilor ce era de paza curţii să puie armele jos, să nu cumva să stea împotriva cătanelor împărăteşti, că vor pieri cu toţii*A fost o adevărată lovitură de stat, după care Domnul şi familia vor fi arestaţi. Acasă la Golescu, complotiştii, cu* jălharul cel măreţ Barbul sardaruf *în frunte, se vor sfătui „*ce să mai facă*”, ne povesteşte Radu Popescu. Cătanele imperiale vor îngrozi Bucureştiul, „ca/*limbă de om nu poate povesti că două groază avea oamenii, de o parte de catane, de moarte şi de jafuri, de altă parte auzăia că vor să vie tătărai să-i robească… *„Complotiştii îl vor duce pe Domn de la Bucureşti la Târgovişte, în timp ce* ceilaltă ţară, mării şi micii, cum putea, fugita fosând tot ce avea pân’ caşale lor… *„O parte dintre trădători şi ei dromul Sibiului şi aici*

dacă au văzut că Domnul se buc” *stima austriecilor, au început cu pârile contra lui. Instigau o mustrare de cuget, ca austriecii să-l execute. Altă pn, C complotiştilor a rămas la Târgovişte. Şi.* Făcea sfaturi ce să se *pare că boierii vicleni nu şi-au gândit planul până la capăt nu au căzut la o înţelegere deplină, din vreme ce nu făceau altdecât se tot sfătuiau. Unii „*mai cu minte zicea să meargă la turr* spuie întâmplarea ce s-au făcut fir ştirea lor şi să-şi ceară de de la împărăţie, ca să nu să primejduiască tara, dar nu i-au n? acei spurcaţi de boiari, cam să numită mai mari şi carii cu videâncepuse şi săx arşise acest lucru ce s-au făcut”. *Paşalele de*? *Dunăre îi invită pe boieri la o consfătuire, în urma căreia ei să ceară. /*Jomnupe care wrpohti Hiclenii *însă, nu dau curs invitaţie*i *pentru că acceptarea ei însemna o adevărată sinucidere. Era mai mult decât sigur că turcii nu-i vor ierta pentru ceea ce au făcut Boierii trădători doreau „*ca să se alcătuiască de tot cu nemţii fiindu-le capetele pline de fumuri şi de deşertăciuni”. *Băiăceanu şi Bujoreanu pleacă la Sibiu „*să ceară oşti şi să rânduiască gubernatori 4 boiari, să apuce ţara şi să o dezlipească de turci” *Dar austriecii „*nicio ascultare nu le-au dat de cele ce gândiia cică vor isprăvi, ci încă le-au zis că rău au făcut de şi-au lăsat tara pustie, şi de domnu’. Şi de boiari… *„Boiarii hicleni se reîntorc „*ca nişte câini cu coadele între picioare pentru *că austriecii le-au* trădat speranţele.

Pe tronul vacant, turcii trimit în calitate de caimacam, pe Ioan Mavrocordat, fratele prizonierului Nicolae Mavrocordat. Mai târziu va fi chiar căftănit şi va deveni Domn. Dintre boierii fugiţi de teama unei posibile invazii tătăreşti, mulţi se întorc din bejenie, ca să nu fie declaraţi hicleni, dar Radu Golescu, Grigore Băleanu şi Şerban Bujoreanu, şefii complotului nu au asemenea gânduri. Ei vor să închine ţara austriecilor, iar pe tron să fie Gheorghe sau Iordache Cantacuzino, fiul lui Şerban Cantacuzino. *Joan*, spune Xenopol, *însărcinat de turci a*

proceda cu asprime contra trădătorilor munteni, întrece încă pe fratele său în cruzimea lor ceea ce provoacă o nouă pribegire a elementului. O delegaţie a boierilor hicleni a luat drumul Vienei pentru fr) ere St cuaustriecii, Ioan Mavrocordat, pentru a-i readuce la trata, le pe boierii trădători, va apela chiar la Patriarhul de Ierusalim.

— Va ameninţa cu mânia cerească, în cazul când vor rămâne t, a fi *11 tejor gânduri*". Dar aceste, *sale gânduri*" încep a-l bântui i Ioan Mavrocordat, care se apropie tot mai mult de pe 1 *q q* Giurescu afirmă că Domnul a făcut, /*nareagreşeală* imperi *un* () *astetotodată prin convenţia încheiată la 24 februarie dear*E*C Oltenia* «*rămâne fără discuţie la dispoziţia şi sub* l *jj* 7, *ca imperiala*>) \Xenopol crede că nu a fost vorba de nici 1" cală ci de o trădare, şi că Domnul a vrut să realizeze o o de austrieci, în condiţiile în care vedea că expansiunea apr°Potmai hotărâtă. Într-o scrisoare către Steinville, vodă, /*nişcat Orl* ° *mai sinceră iubire*" pentru generalul austriac, îi trădează Ce<\\t otomane în viitoarea campanie din Ardeal şi precizează – T şi va fi silit să participe şi el, „va *căuta în toate modurile să* °*a e mai mult interesele împăratului decât pe acele ale turcilor* T adarea faţă de padişah este indiscutabilă şi va fi dublată şi de cea lui Nicolae Rosetti, boier austrofil şi apropiat al lui Ioan Mavrocordat, care şi el dezvăluie Vienei planurile de atac turceşti şi îşi ia angajamentul să-i oprească pe păgâni să treacă în Ardeal prin păsurile Carpaţilor, /*iecruţând chiar nici cheltuielile*". În aceste condiţii era firesc ca Steinville să îl sfătuiască pe împărat să nu îl proclame încă pe Gheorghe Cantacuzino ca Domn al Munteniei, Ioan Mavrocordat va trimite la Poartă o solie prin care va cere, nici mai mult, nici mai puţin, decât scutirea sa de a participa la plănuitul atac asupra Transilvaniei, „o *îndrăzneală nemaipomenită întrucât putea să întoarcă gândul preaputernicilor turci asupra purtării trădătoare a lui Ioan* Mavrocordatafirma Xenopol.

Ioan Mavrocordat, care primise de la turci mandatul

de negociere al păcii cu austriecii, se gândi să profite băneşte de această poziţie. Va comunica partidei turcofile a boierilor că ştia precis despre intenţia sultanului de a ceda Ţara Românească imperialilor, dar că el, contra a 200 de pungi cu aur, va zădărnici planul. Boierii, naivi, s-au executat fără a bănui că au fost traşi pe sfoară şi i-au dat Hri vodă cele 200 de pungi. Este o trădare a încrederii, dar profita pentru domnie. În preajma încheierii păcii de la Passarovitr-S filoaustriacă a boierimii va trimite un memoriu Vienei, prin carcere ca toată Ţara Românească să intre sub stăpânirea împăraţitr pe tron să urce ca Domn Gheorghe Cantacuzino. Dacă tohul Ţara Românească va rămâne sub turci, se preciza în memoriu, boi propun un domn pământean, care să nu mai poată fi mazilit h doar în urma reclamării lui exprese de către ei. Evident că n această acţiune şi poziţie politică, boierimea trăda interese-Stambulului, dar lucru mai curios, înşişi reprezentanţii clast dominante *„ţineau să convingă ei pe germani despre foloasele le-ar trage din stăpânirea tării lor*\în dorinţa legitimă de a scoate Ţara Românească de sub dominaţia otomană, elita politică fălea grave greşeli politice şi trăda fără să-şi dea seamă interesele ţării în favoarea austriecilor. Ei se rugau ca împăratul creştin să-i ia sub aripa lui ocrotitoare, dar acest lucru era pentru Curtea imperială sinonim cu anexarea. Boierii nu au negociat un tratat de tipul celui încercat de Şerban Cantacuzino în 1688, ei nu s-au îngrijit de obţinerea unor garanţii ferme din partea austriecilor că Ţara Românească se va afla doar într-o uşoară vasalitate şi că nu va deveni provincie. Dezmeticirea s-a produs doar după raptul Vienei asupra Olteniei. Acest lucru îi va face pe boieri să se orienteze spre Petersburg, cu atât mai mult cu cât ideea panortoxismului era la mare trecere şi un grup de boieri, antiotomani în fond, dar speriaţi de catolicism, putea fi cooptat în efortul de scoatere a Ţării Româneşti de sub stăpânirea Porţii.

Ştefania Simionescu consideră că începând cu războiul 17161718, lupta antiotomană nu va mai fi condusă de către domnitori, ca în perioadă anterioară, ci de către boieri. Această boierime va acţiona prin două modalităţi şi anume; una subterană, secretă şi alta „legală”, prin plângeri şi pâri, care dorea un minim revendicativ: domn pământean, administraţie pământeană, autonomie internă. În vara anului 1736, se va trimite o solie munteană în Rusia, în frunte cu P. Drăgunescu. El creionează astfel eşichierul politic al momentului: o partidă antinaţională de sorginte greacă, favorabilă dominaţiei otomane, una austrofilă, care vizează obţinerea protecţiei

Viene» şi una pro rusă, care cuprinde în rândurile ei peste 100 de poien

Prin pacea de la Passarovitz din 1718, Austria ocupi Oltenia care turcii o cedează, şi astfel trădează vechile tratate cu Ţările gomânc şi interesele lor. Ţările Române nu au fost niciodată parte integrantă a Imperiului otoman, se bucurau de un statut special de yionomie şi formau două entităţi distincte în cadrul Imperiului, are avea datoria să le păstreze integritatea teritorială, nu să dispună amputarea ter tor-a a ’n e8 ătură cu acest rapt* Xenopol crede însă altceva: *„Şi cu toate acestea poate ar fi fost mai bine dacă de pe atunci încă începeau toţi românii adică şi Moldova sub stăpânirea austriacă, şi ar fi fost scoşi de sub puterea turcilor, care se arăta edestoinică a-i apăra. Luându-ne întregi sub a ei ocrotire. Am fi r ut o apă cu fraţii noştri transalpini, am fi avut cu ei una şi jeeiaşi soartă care în zilele noastre ar fi devenit fericită, neputând un popor de 10.000.000 să fie dominat de o minoritate ca aceea a norului unguresc*”. Această trădare a Ţării Româneşti de către turci, prin acceptarea unei amputări teritoriale, va crea un precedent teribil de periculos. Austria va mai pretinde, nu peste mult timp şi Bucovina, pe care o şi va primi, iar Rusia va proceda aidoma şi va răpi Basarabia.

Ioan Mavrocordat, după ce a văzut că lucrurile evoluează contra previziunilor sale, a încercat să le creeze greutăţi austriecilor în demersul lor de a ocupa Oltenia, dar Curtea vieneză a reacţionat prompt şi l-a ameninţat pe Domn *„cu denunţarea la Poartă a purtării sale trădătoare”* pe care a afişat-o înainte. Domnul bate în retragere şi cere austriecilor doar drept de azil în Imperiu, în caz de dizgraţie şi o pensie. Nicolae Mavrocordat va fi eliberat din detenţia ardeleană şi va lua drumul Adrianopolelui, unde va reobţine tronul. Ioan Mavrocordat a murit în condiţii misterioase, se pare otrăvit din porunca lui Nicolae, care a aflat că a fost trădat de propriul său frate. Radu Popescu este de părere că Ioan ar fi murit de lungoare, adică de tifos, iar C.C. Giurescu că sfârşitul i s-ar fi datorat ciumei.

După urcarea pe tronul Ţării Româneşti, în a doua sa domnie, Nicolae Mavrocordat împreună cu *„patriarhul Ierusalimnean Hrisant… au scris cărţi la toţi (boierii) şi sfinţia sa cu mari şi ca să mt aibă nimeni nicio grijă de lucrurile* cer *trecute, că toate acelea s-au pus jos şi s-au călcat%*În felul acesu boierilor *le-au ieşit fumurile cele deşarte din cap şi s-au trezvit, şi Mic* o inemă s-au strânsu la Bucureşti”* şi-au jurat credinţi U vodă. Boierii triditori faţă de Nicolae Mavrocordat, Radu spfe* Golescu şi Ilie vistierul Ştirbei, îl aşteptau în Oltenia pe JStai-i *ghinărari*”*, dar el, */ru rânduit pă Gheorghe beizadea să se chimme ban Craiovei, iar nu domnu’ sau gubematon din cal l-au făcut măgari şi 4 consiliiari din boiarii cei mai de jos, să fie lângă ban Gheorghe, iar cei ce avea nădejde să fie ei mai mari i-au lăsat indeşărt, de s-au ruşinat că nişte oameni proşti, că au cercai cămila să-şi puie cercei la ureichi apoi şi ureichile le-au tăiai. Acest feh de bine s-au dobândit cu mintea lor de la nemţi”* (Radu Popescu) Boierii filoaustrieci s-au văzut trădaţi în speranţele şi aşteptările lor de către Viena, dar nu au avut încotro şi au înghiţit pilula amărî.

La 14 septembrie 1730, avea să moară, lucru rar în

acea epocă, în scaun, îmbolnăvindu-se de ciumă, primul Domn fanariot, Nicolae Mavrocordat. Deşi boierii l-au ales Domn pe Constantin, fiul său, pe tron va urca Mihai Racoviţă, pentru un an, după care Constantin va ocupa tronul. După un an şi jumătate, Domn a fost Grigore al II-lea Ghica. Apare acum tot mai mult tendinţa fanarioţilor aflaţi pe tronul Moldovei de a solicita, contra a numeroase pungi cu aur, rocada în Ţara Românească, mai bogată şi prin urmare cât se poate de potrivită pentru a strânge repede o avere cât mai mare., *Domnul muntean*, nota Xenopol, *dădea turcilor bani spre a nu fi strămutai în Moldova. Acel din Iaşi dădea bani pentru a fi strămutat în Bucureşti*".

Grigore al II-lea Ghica, prin reformele sale, a lovit în interesele negustorilor turci şi în cele ale clerului. Aceştia încep pâra la Poartă. Tot aici ajung şi uneltirile lui Constantin Mavrocordat, care deşi îi era văr primar, îl invidia pentru tronul Ţării Româneşti. Trădat de Constantin Mavrocordat, care la intrigi şi pâri adăuga şi grele pungi cu aur, Ghica va reveni pe tronul Moldovei. Între cei doi Domni, din acest moment, orice relaţie de prietenie va înceta şi atât Ghica cât şi C. Mavrocordat vor începe o pâră reciproca la Stambul, din care numai turcii vor avea de câştigat.

Fananoţi. au h, viţ., rrp «le ci penin. «m„... pupatelor, au nevo-*b e* sume mari de b cu. Pem-nlnjpegitorii otomani şi ei trebu. E şi slibea perm-/r-Române. În aţa fel încât să nu mai întâmpine nicio re/. «emă «enoasă sau opoziţie care şi le pencliteze poziţia Grigore al IM* Ki avut de înfruntat gruparea boierească în frunte cu Dimitrie gacovită. Fratele fostului Domn şi cu Iordache Costache, ginerele u. Care au uneltit pentru readucerea pe tron a lut Mihai Racoviţă Ei vor fugi la tătari cu speranţa de a-şi găsi un sprijin pentru realizarea planurilor hiclenc. În schimb boierimea băştinaşa se afla în stare de linişte. Practica de a-i supune pe boieri la obligativitatea urmării unui foarte strict

„cursus honorum pentru căci plăteau pentru fiecare treaptă a dregătoriei mari sume de bani şi altele în plus la fiecare nouă înscăunare, a despuiat de bani clasă conducătoare, a apropiat-o de Domnul fanariot, a forţat-o şi colaboreze cu el, să-şi trădeze idealurile, propriile interese şi să se plieze pe politica Domnului, prin urmare să uzeze de aceleaşi maniere de îmbogăţire şi parvenire ca şi el. Boierul, chiar băştinaş şi în sinea lui cu ură pe Domnul fanariot, şi regimul fanariot, devine ireptat-treptat un mic fanariot, cu mentalitatea şi apucăturile, cu felul de a fi şi a gândi a marelui fanariot. Atât Domnul cât şi boierii tremură cu toţii la vederea vreunui turc, cu atât mai mult dacă el este un oficial. Turcul, dacă nu e mulţumit cu bacşişul, cadourile sau primirea făcută, îl poate imediat pârî la Stambul de Domn. Cu multă uşurinţă i se poate Domnului arunca în spinare orice, pentru că Poarta e foarte receptivă. Demnitarii turci sunt mereu cu urechea la pândă, în speranţa că pot prinde vreo aluzie cât de mică, de la boieri sau dregători, despre hainirea Domnului, ori caută să pună mâna pe vreo scrisoare compromiţătoare, de pe urma căreia să-l stoarcă pe vinovat, înainte de a-l da pe mâna călăului. E un permanent război al minţilor, o vastă campanie de intoxicare a duşmanilor cu ştiri liniştitoare şi colorate în roz, o luptă între vicleni şi trădători deveniţi profesionişti *şi* totul pe un fond de umilire fără de margini faţă de mai marii zilei. Atât vodă cât şi boierii, după cortegiul de închinăciuni, de peste zi, de sărutări de mâini sau de poate de veşminte, de jurăminte de credinţă întărite de înspăimântătoare blesteme, de bacşişuri grase şi mită, urmau în liniştea încăperii, la vreme de taină, să pună la punct o nouă trădare, Aceasta era morala vremii şi dacă nu te conformai ei, piereai niciun drept de apel. Tronurile erau aşa de şubrede şi candidaţii atiit de numeroşi, intrigile atât de complicate şi interesele atât de mari, încât numai cu deosebite eforturi se putea menţine o domnie şi o viaţă. Fanarioţii de fapt nu trăiau, ci încercau doar să

supravieţuiască la umbra trădării. Dar efortul merita, pentru că domnia garanta putere şi bogăţie, dacă nu glorie. *„Ca să înlături dovezile aduse împotriva ta*. Scria P. Eliade, *trebuie să faci tot atât, trebuie să faci şi mai mult. Trebuie să arăţi că tocmai duşmanii tăi sunt cei care au săvârşit sau au de gând să săvârşească crimele pe care îndrăznesc să ţi le pună în spinare, şi pentru asta trebuie să fii foarte dibaci, trebuie să ştii exact cine îţi sunt duşmanii, de ce înalte personaje se folosesc, ce anume au spus împotriva guvernării tale şi trebuie să născoceşti mereu alte mijloace şi alte vorbe pentru fiecare* împrejurareO luptă surdă, însoţită de un complex de trădări, se ducea între cei doi „colegi" fanarioţi aflaţi pe tronul Principatelor, pentru că Domnul din Moldova îl trăda de cele mai multe ori pe cel din Muntenia pentru a-i lua locul, iar acesta făcea la fel pentru a avea în ţara vecină un aliat, nu un duşman deschis sau camuflat. *„Tot secolul este plin de intrigile pe care le urzesc cei doi domnitori unul împotriva altuia. Aproape nu e zi să nu trimită, unul la curtea celuilalt, agenţi secreţi ca să-l sperie sau să câştige pe cutare sau cutare boier*" (P. Eliade). Sunt trădate, pentru parvenire şi legăturile de neam şi Ioan Mavrocordat va face tot posibilul ca să râmfină titular al tronului în dauna fratelui său Nicolae, iar „pohta" o va plăti cu viaţa, verii primari C. Mavrocordat şi Grigore al II-lea Ghica se vor trăda reciproc şi la fel vor proceda şi fraţii Matei şi Scarlat Ghica. Luptă este atât de crâncenă, ura aşa de mare, încât delaţiunea, trădarea, iau forme nebănuite. Constantin Mavrocordat a plătit turcilor 1.000 de pungi cu aur pentru uciderea lui Mihai Racoviţă, dar nu a obţinut decât un exil al lui. În 1751, Grigore Ghica, care îl va considera un trădător pe dragomanul Ioan r «iumarhi va da pungi grele pentru ca turcii să-l omoare, în 1777 rmwt «am Moruzi va plăti decapitarea lui Grigore Ghica, Domnul MOldovei. În 1786 Alexandru Ipsilanti va oferi bani 8 rei «AlcXandru Mavrocordat şi fie executat, iar

Ioan Caragea va piftti –pentru capetele fraţilor Moruzi în 1812. Trădarea funcţiona vieţile celor vânduţi erau curmate, aurul se îngrămădea în lăzile demnitarilor otomani, scopurile erau atinse şi… toată lumea, mai puţin cei ucişi, se bucură.

Dacă lealitatea faţă de sultan, mai mult formală, se păstrează l „Domnii fanarioţi, de bine de rău până în 1769, în perioada 17691821 trădările se vor ţine lanţ. *Jstoria ultimelor domnii (17691821)*. Afirmă P. Eliade, *este împânzită de trădări ale domnitorilor fanarioţi fată de Turcia. Ţelul lor era să se menţină, cu orice preţ, în principate*: *se menţinuseră mai înainte cu preţul înjosirilor, al jafurilor şi a uneltirilor; a venit apoi vremea când au izbutit să-şi păstreze tronul cu preţul trădării*!

Grigore al II-lea Ghica a lăsat înainte de moarte, ca succesor la tron, pe fiul său Scarlat, care întrunea şi adeziunea marii boierimi, într-un arz către Poartă, boierii îl vor cere ca Domn, dar capichehaia Ţării Româneşti, Gheorghe Basa Mihalopol, socrul lui Matei Ghica, fratele mai mic al lui Scarlat, va falsifica arzul şi va trece numele lui Matei în locul lui Scarlat şi astfel va trăda, atât voinţa tatălui, cât şi pe cea a boierilor, în ceea ce priveşte succesiunea pentru domnie. Cu sprijinul unor mari sume date de socrul său demnitarilor otomani, Matei va fi numit Domn. Odată instalat pe tron, se va răzbuna pe cei care-l susţinuseră pe Scarlat, pentru că vedea în ei nişte trădători personali. Boierii, profund nemulţumiţi, vor începe imediat să uneltească, hiclenindu-se contra domniei. Cronicarul anonim consideră complotul boieresc ca *„o urzeală prin înşelăciune şi viclenie”*, acuzaţie care putea duce, dacă nu la pedeapsă capitală, atunci cel puţin la surghiun. Matei Ghica, de dragul banilor, va mai scandaliza ţara şi prin ridicarea în ranguri a unor birnici. Postelnicul exandru Sutu, omul Domnului, a reuşit ca în 3 luni să facă *„treizeci destoinici, douăzeci de paharnici şi cincizeci de serdan*\fapt ce nemulţumeşte boierimea, care

consideră acţiunea ca pe o trădare a intereselor ei. În fruntea opoziţiei se află Mitropolitul Neofit şi fostul ™ C CTanţin °UdeSCU-B°, era întocmesc o delaţiune către sultan ş, trimit la Stambul pe Ştefanachi medelmcelul

Dommri e tavinuit de abuzuri, de jaf, de viclenie şi padişahul, în Aţa acestei situaţii, ordon» o anchetă Venirea unui capugi-başi l «*Bucureşti va precipita lucrurile*, *iar Mitropolitul va porunci tragem* clopotelor, *să aţâţe şi mai mult noroduf* Marele ban Barbu Văcărescu şi marele vistier Ştefan, împreună cu alţi boieri, deşi emu apropiaţi domniei, o trădează şi trec de partea mulţimii, care în faţa trimisului oficial al Porţii îşi spune răspicat păsul. Matei Ghica va fi mutat în Moldova, iar Mitropolitul va zace câteva zile între viaţă şi moarte, datorită *vicleniei doftorului*\care plătit de găei, a vrut din răzbunare să-l otrăvească. După mişcarea din 1753 f care a fost nu numai împotriva Domnului, ci şi a „miniştrilor" săi rău sfătuitori, cu toţii greci, boierii băştinaşi au trecut ia o altă formă de răzvrătire, în 1755, în frunte cu Dudescu şi Barbu Văcărescu, vor fugi într-un număr alarmant de mare peste hotare. Bejenarii, hicleni ai Domnului, cer anumite condiţii pentru repatriere, anume izgonirea postelnicului Geanet şi a altor boieri greci şi fixarea unei liste civile de 3.000 de pungi pentru domnie. Hiclenii şi-au impus punctul de vedere, dar pentru scurt timp, pentru că în rândurile lor a intrat discordia. Pentru dregătoria de vei spătar candidează Ştefan Văcăiescu, tatăl poetului Ienăchiţă şi Constantin Brâncoveanu. În urma neînţelegerilor încep pârile la Stambul şi uneltirile, în timp ce Manolache Gelepul trage liniştit sforile. Trădarea a dus la exilarea lui Ştefan şi a lui Barbu Văcărescu în Cipru. Constantin Racoviţă Vodă, sătul şi speriat de atâtea intrigi şi comploturi, cere strămutarea în Moldova şi pe tronul Ţării Româneşti urcă pentru a cincea oară Constantin Mavrocordat. După doi ani şi jumătate veni şi mazilirea care *je datoreşte împrejurării că sultanul*, spune C.C.

Giurescu, *plimbându-se deghizat la o margine a Constantinopolului, întâlni nişte călăraşi care duceau domnului câteva scrisori din partea capichehaielor şi a unor meghistani turci; luând, printr-un şiretlic, aceste scrisori şi citindu-le. Constată că ele cuprindeau secrete de Stat, planuri de intrigi şi dovezi de corupţie. Înfuriat, ordonă imediata mazilire a lui Mavrocordat. Închiderea capichehaielor şi surghiunirea meghistanilor* vizaţi în august 1758. Pentru trădarea sa. Constantin Mavrocordat fu întemniţat în închisoarea celor „Şapte Tunam.

Scarlat Gh. ca care i, urma lu', C. Mavrocordat pe tron fu. T de propriul său reprezentant la Stambul. Lacov-Rizu în ftv Părea ginerelui său, Grigore Ghica, marele dragoman Unteltirile inăi nu-i reuşesc, datorită faptului că la domnie revine pentru a ca oară. Constantin Mavrocordat. Bătrânul şi puternicul boier Constantin Dudescu, nemulţumit că nu deţinea în nouă domnie locul vioara întâi, începu să comploteze alături de fiul său Nicolae aflat la Stambul şi de marele spătar Dumitrache Ghica. Hiclenii vor trimite patru boieri cu pâri la padişah şi deşi mincinoase, acuzele vor prinde şi, drept urmare. Constantin vodă va fi iar mazilit şi închis la cele „Şapte Turnuri".

Constantin Racoviţă nu se aşează bine pe tron în 1763, cândningite lui Constantin Dudescu reîncepură. El a reuşit să-i faci şi hiclenească contra Domnului şi pe Cantacuzini şi împreună au început să-l sape la Poartă. Vodă găseşte sprijinitori în Radu Văcărescu şi Constantin Cândescu şi scoate un firman pentru arestarea lui Dudescu şi a Cantacuzinilor. Racoviţă vodă va cere Cantacuzinilor să-l trădeze pe Dudescu şi va da o jalbă în care se arăta că acesta se făcea vinovat că *„ar amesteca domniile şi ţară"*. Spre cinstea lui, Mihai Cantacuzino a refuzat să-l trădeze pe Dudescu şi să semneze jalba. Arestarea marilor boieri îi sperie de moarte pe ceilalţi şi elita politică apelează la sprijinul populaţiei bucureştene care începe o răscoală.

Hiclenii domniei se plâng într-un singur glas unui oficial turc aflat întâmplător în Capitală şi vociferează în faţa palatului domnesc. Intrat în panică, vodă se sinucide dând pe gât „trei-patru” sticle de alcool.

Ştefan Racoviţă, fiul lui Constantin, îşi începu cu multă, Duritate domnia. El va tăia pe stolnicul Ştefanachi Cremidi şi pe medelnicerul Iordachi Băjescul, acuzaţi de intrigi şi de trădare. În fond, Domnul este cel care trădează interesele şi aşteptările boierilor şi ale ţării. Din poruncă domnească e executat, fără judecată şi fără să fie trădător, Iordachi Băjescul şi sunt aruncaţi în închisoare 18 mari boieri. Scopul lui vodă a fost de a-i stoarce de bani. Peste ţară aruncă mari biruri şi urmarea fu o răscoală generală în Bucureşti. Intervin arnăuţii contra hiclenilor revoltaţi şi trei din conducătorii răscoalei îşi pierd capetele. Geniul rău al Domnului, Stavrache, intrigantul şi trădătorul faţă de boierimea pământeană. Îşi va pipoziţia atotputernică şi viaţa. Va fi sugrumat din ordinul padişahuluj Rămas fără sprijin, Ştefan Racoviţă căzu foarte repede de pe tron Fiul lui Scarlat Ghica. Alexandru Scarlat Ghica, cerut de Mitropolit şi boieri pe tronul Ţării Româneşti în 1766, fu destituit ca hiclean al padişahului; *Lăsând pe arhimandritul de Argeş Sq recruteze împreună cu un locotenent colonel rus, oameni de oaste pentru Rusia. Care fapt dat în cunoştinţa Porţii prin hanul tătăresc îi aduce mazilirea*

Trădarea în Moldova până în 1769

Epoca fanariotă începe în Moldova, în 1711, prin urcarea pe tron a lui Nicolae Mavrocordat. În 1713, cetatea Hotinului e ocupaţi de turci şi în 1715 transformată în raia. Această pierdere teritorială pentru Moldova este o trădare a vechilor tratate moldo-otomane, a intereselor ţării de către turci.

În timpul domniei lui Mihai Racoviţă, se contura în Moldova o facţiune boierească proaustriacă, care avu şi un candidat propriu la tron, pe Viesile Ciaurul. Viena, căreia i-

a reuşit capturarea prin surprindere a Domnului Ţării Româneşti, Nicolae Mavrocordat, s-a gândit să repete şi în Moldova acţiunea. Detaşamentul austriac, comandat de Ferentz, urma să colaboreze cu boierii trădători din ţară, în frunte cu Vasile Ciaunil şi să-l prindă tot prin surprindere şi pe Racoviţă. Domnul află însă despre cele puse la cale, despre complot şi cu ajutorul tătarilor îl înfrânse pe Ferentz şi-l decapita Restul prizonierilor sfârşiră traşi în ţeapă, agăţaţi în cârlige sau spânzuraţi. Mulţi dintre ei erau boieri moldoveni hicleni, trecuţi de partea austriecilor cu sabia în mână. Căderea în 1726 a lui Racoviţă, îşi are explicaţia în dispută sa cu Nicolae Mavrocordat, care îl pârăşte la Poartă, dar şi în delaţiunea unor evrei, că i-ar fi calomniat şi jefuit fără milă.

Mihai Racoviţă s-a dovedit hiclean faţă de padişah, pentru că a intrat în legături secrete cu Rusia. Domnul şi marele spătar Constantin Gavriliţă, care la început acţiona de unul singur, pentru o apropiere de ţar, vor trimite în 1724 pe Anastasă Lupu la Moscova, peatai a solicita protecţia. Domnul promitea să furnizeze ruşilorCC era o evidentă trădare a Imperiului Otoman – informaţii cu Virt la mişcările trupelor turceşti. Curierul Lupu cere ţarului «I ţ-ponde/e direct şi nu prin intermediul cancelarului Goiovkin, e° unui Moldovei, iar scrisorile – precauţiune deosebit de utili dk-i fi expediate pe numele marelui spătar. Mihai Racoviţă începe se roage ca Moldova să ajungă cât mai grabnic *stăpânirea licită a majestăţii sale imperiale*!

În le-a urmare a unux nou boi ruso-turc, generalul rus

Munnich ocupă laşul. Printre ofiţerii ruşi se află şi cei doi fii ai lui t oh Cantemir, Dumitraşco şi Constantin. Münich e întâmpinat de 11 feţe bisericeşti, în frunte cu Mitropolitul Antonie şi 11 *n Boieri conduşi de Sandu Sturdza. Ţara s-a hainit, prin urmare totalitate, contra osmanlâilor, dar aşteptările moldovenilor au fost foarte curând crunt trădate. Munnich s-a comportat mai mult*

decât execrabil. Brutalitatea sa a grevat în *conştiinţa boierilor români ideea că orientarea către creştini nu va constitui mătura salvatoare visată pentru ţările noastre*" sublinia V. Mihordea.

Războiul din 1736 – 1739 a arătat adevărata faţă a ruşilor, care *au făcut un jaf de nedescris, prădăciuni şi distrugeri atât de mari, încât boierii moldoveni au vorbit vreme îndelungată de* „invazia moscovită" *cu groază. Munnich, sub ameninţarea că va da foc laşului, îi va sili pe boieri să semneze un tratat înrobitor, care trăda* interesele ţării… *Această tratare atât de brutală a boierilor* nota *Xenopol,* avu însă un bine; ea deschise ochii asupra politicii ruseşti, şi dacă s-a format în ţară de pe atunci o partidă antirusă aceasta o *datorăm purtării lui Munnich*". Turcii şi lipcanii de la Hotin l-au acuzat după războiul ruso-turc, pe sărdarul Lupu, că s-ar fi arătat trădător. Domnul Constantin Mavrocordat chemă mai târziu, />re boierii cei mari, şi pre alţi boieri mazili, şi pre călugări, pre egumeni, *şi preneguţitori, şi pre balgii*" să spună dacă Lupu, e ori nu vinovat de hainie, în legătură cu ocupaţia rusă din 1739. Verdictul, după *înţeleapta judecata*\dat atunci, a fost că nu şi la el au contribuit şi pungile date de Lupu, dar şi de către Domn, care nu avea niciun interes să-l declare trădător.

Domnia lui Constantin Racoviţă, începută în 1749, stă sub semnul suspiciunii boierilor români sau românizaţi, atât datorită dărilor aruncate peste ţară, cât şi din cauza consilierilor greci în frunte cu Iordache Stavrache, pe care aceştia îl percep ca pe Un periculos trădător al intereselor lor şi ale ţării. Vor lua drumul pribegiei ca la *patruzeci de boieri mari şi bătrâni*" şi alţii tineri în aşa fel că numărul lor ajunsese la *peste suta*\Domnul îşi roagă hiclenii să se înapoieze şi ei o fac doar condiţionând repatrierea de alungarea lui Stavrache şi a lui Iordache Genet. „Miniştrii", atunci când vodă acceptă cererea pribegilor hicleni, fug cu atâta grabă încât omoară *yJouă părechi de*

telegari până în Galaţi!

Constantin Racoviţă, după ce s-a umplut de bani prin darea numită văcărit, a făgăduit că *„va lega această dare cu blăstăm ca să nu se mai scoată în veci”* Domnul trimite o delegaţie la Patriarhie şi Patriarhul de Constantinopol scoate un blestem iscălit de toţi reprezentanţii marelui sinod. Cartea de blestem i-a sosit lui vodă la Iaşi şi el a invitat la Mitropolie *„câte şapte mazili şi ruptaşi de la toate* ţinuturile1 şi în timpul slujbei *la ieşitul cu sfintele* daruri1 a pus să se citească hrisovul care a desfiinţat cu înfricoşător blestem văcăritul. Cronica spune că „ou *stătut toţi câţi slujba la letuighie cu* sfintele *daruri în cap şi mână, scoţând acel testament mitropolitul Iacov, afurisind de patru ori a patru patriarhi a Ţarigradului, Alexandriei, Antiohiei şi Ierusalimului strigând norodul la fiecare cuvânt amin*! *Care nu putem arăta ce huiet era în biserică de strigarea norodului, arătând înăuntru ori cine ar numi, oricine ar îndruma, ori bani ar lua din atare dare, ori la slujbă ar merge, afurisit să fie în veci Fierul şi pietrele să putrezească, iar trupul lui să rămână în veci*!” Aparent, prin acest hrisov întărit şi prin tehnica blestemului, văcăritul era scos în afara legii, dar Scarlat Ghica, de cum ajunse pe scaunul domnesc, se şi gândi să încalce jurământul de prohibiţie. Mitropolitul Iacov este rugat să dea dezlegare pentru văcărit, dar contrar oricăror aşteptări, el refuză; preferă să depună cârja, decât să încalce solemnul jurământ, într-o vreme când corupţia şi trădarea erau la modă, refuzul Mitropolitului de a trăda jurământul făcut este un lucru demn de consemnat. Scarlat Ghica însă nu capitulează, ci contra unor pungi cu aur obţine un firman de la Stambul, care îi oferă dreptul de a repune darea blestemată. Nu poate pune, din nefericire pentru el, în aplicare firmanul, pentru simplul motiv că este mazilit. Ioan Callimachi, cecsowl lui Scarlat Ghica, cu ajutorul lui Ganea şi a altor boieri j, va obţine demisia Mitropolitului Iacov, care va spune *iată că* Îmim *lepăd*” *

de mitropolie şi de cinste şi de toate ale acestei lumi „numai focul jurământului să nu-l ieau în cap şi în suflet”. În scaunul joopolitan s-a instalat Gavnl, omul lui vodă şi lucrurile au început să jevină mai uşoare în legătură cu mult hulitul, dar atât de bănosul văcărit patriarhul de Constantinopol va fi contactat de Mitropolitul Moldovei în numele Domnului, şi contra unei mari sume de bani, va fi de acord să dea dezlegare la blestemul pe care tot el îl legase. Pentru bani se ţi-Sdau uşor, în unele cazuri, cele mai cumplite jurăminte.

Grigore Callimachi, 1761 – 1764, fiul lui Ioan, va avea mari necazuri din partea lui Constantin Racoviţă care îi dorea răsturnarea. Racoviţă se aliniază cu un aventurier francez, lipsit de orice scrupule, Linchou, care scrie unor boieri să-l trădeze pe Grigore Callimachi, şi ca să se răscoale şi să trimită la Stambul o delegaţie de pârâtori de profesie. Linchou, în scrisorile către boieri, în care îndeamnă pe fată la hiclenie, spune că acest lucru este voia secretă a marelui vizir şi că dorinţele sale trebuie luate ca pe nişte ordine. În realitate francezul minţea cu neruşinare. Spre nenorocul complotistului de ocazie, scrisorile lui sunt interceptate de turci, care după ce le citesc, îl acuză de trădare şi-l execută.

Grigore Alexandru Ghica îi va trăda pe turci în favoarea ruşilor şi-i va intoxica cu ştiri false şi Grigore Callimachi, urmaşul lui, va continua aceiaşi politică. Callimachi a avut de luptat contra hiclenirii unor mari boieri nemulţumiţi că nu au apucat slujbele sperate. Ei pleacă în pribegie şi trimit un arz la Stambul, în care îl înfăţişează în culori foarte întunecate pe domn. Capichehaia lui Callimachi de la Poartă, N. Şuţu, va încerca din răsputeri să contracareze delaţiunea boierilor prin contra atacuri, ponegriri şi mari sume de bani. Boierii, în final fură sfătuiţi de către turci, să se întoarcă liniştiţi acasă, ceea ce şi făcură.

Apogeul trădării în Principate 1769 – 1800

Principatele *întemeiază pe anumite titluri, cum ar fi situaţia*

orjundico-politic internaţional, situaţia lor geopolitică şi, nu mai *puţin pe aspiraţia şi luptă pentru emancipare naţională, şi de-abia rfrimml rând pe bunăvoinţa şi eventuala generozitate a Putem Ot MQkcate în desfăşurările din sud-estul continentului* (L. Boicu). D – autonomia Principatelor va suferi drastice îngrădiri, un minin, de prerogative statale subzistă şi de pe această poziţie ele se vor putea însera în raporturile politice internaţionale. Oameni politici abili şi vaste relaţii externe am avut şi ei şi-au vădit concret disponibilitatea a acţiona în favoarea obţinerii dezideratelor ţării. Domnii fanarioţi vrând-nevrând, îşi legaseră destinele de cele ale Principatelor pe cale cârmuiau. Boierimea română ori românizată avea ca obiective minimale Domn pământean la tron, autonomie, îndepărtarea dominaţiei otomane şi protecţia unei puteri creştine, în speţă Rusia, datorită ortodoxismului. Boierimea autohtonă *„va provoca plângeri, fomentări, conspiraţii în contra fanarioţilor, străduinţele sale confundându-se cu o direcţie naţională încheiată cu succes în 1821”* (L. Boicu).

Între 1768 – 1774, se desfăşoară un nou război ruso-turc. În calea armatelor ţariste spre Balcani se aflau Principatele, care erau state cu o situaţie politică particulară. Domnitorii fanarioţi, considera EI. C. de Rulhiâre, erau vânduţi Rusiei, iar Mirabeau spunea că, *Moldova şi Valahia au domnitori care, în calitatea lor de greci, sunt siguri vânduţi celor care vor să-i cumpere, şi în consecinţă* Rusiei Fanarioţii se arătau extrem de umili faţă de Poartă, dar acest lucru nu-i împiedica să facă diverse servicii Rusiei sau Austriei, care de cele mai multe ori frizau trădarea. Pentru fanarioţi, *menţinerea suzeranităţii otomane era condiţia conservării regimului pe care îl reprezentau şi a statutului lor, fie şi precar, de prinţi-domnitori în state autonome. Desigur, semnele vizibile ale*

decăderii otomane şi presiunea în toate registrele a marilor Puteri creştine vecine îi îndemnau la un joc duplicitar şi chiar la «hainie» (de regulă mascată). În aceste limite, domnitorii fanarioţi cultivau o politică externă oficioasă proprie, care coincidea cu interesele Principatelor numai în măsura salvgardării autonomiei lor" (L. Boicu).

La izbucnirea războiului ruso-turc se constată o primă defecţiune a Domnilor fanarioţi. Grigore Callimachi provoacă furia cumplită a osmanlâilor din cauza incompetenţei lui, privită ca o trădare. Nu l-a informat corect şi prompt pe sultan în legătură cu manevrele ruseşti, nu a rezolvat aprovizionarea necesari trupelor turceşti la Hotin ş, Bender. Capul lui Grigore Callimachi 7. «I j-gomanului Nicolae Draco vor cădea sub acuzaţia de hiclenie pe tronul Ţării Româneşti a fost numit în 1768, cu puţin timp după declaraţia de război a Porţii contra Rusiei, Grigore al III-lea Ghica Xenopol considera că *Alegerea Portei fusese nu se poate mai rea. Întrucât acest domn era precum fusese şi tatăl său partizan al ruşilor, pentru care se şi lasă să fie prins de ruşi şi dus la Petersburg, unde Mm vedea că este tratat nu ca un prins de război, ci ca un prieten* Padişahul, temându-se de o nouă defecţiune românească în timpul acestui război şi vrând să se asigure că nu va avea de suferit de pe urma vreunei trădări, va cere boierilor ca să-şi trimită averea mobiliară la Stambul, ceea ce cu toate presiunile Porţii nu se va întâmpla. Ruşii, care prevăzuseră că ostilităţile principale se vor derula pe teritoriile Principatelor, întreprinseră din vreme o vastă acţiune de propagandă printre români, ca să-i atragă de partea lor. Însuşi domnitorul Ghica a fost câştigat de partea acestei propagande. Eforturile ţariste de a-şi apropia Principatele nici nu au trebuit măcar să fie deosebite, pentru că ura faţă de turci era atât de mare, încât marea majoritate a poporului, în frunte cu boierii, se arăta gata de colaborare. Acest lucru l-a semnalat şi

spionul rus Carazin, trimis în misiune în Ţările Române în 1768. Fraţii Mihai şi Pârvu Cantacuzino declaraseră că vor da cu bucurie o mână de ajutor pentru intrarea armatelor ţariste în Bucureşti şi că Domnul „e pregătit" ca să cadă prizonier. Faţă de această atitudine, vădit ostilă lor, turcii sub Abaza pasa încep jaful asupra Principatelor, iar muftiul, printr-o fetvă, îi declară pe români rebeli. Acuzaţia de trădare în bloc era un lucru extrem de grav, pentru că toţi locuitorii de la 7 ani în sus urmau să fie masacraţi ori vânduţi ca sclavi. În primăvara anului 1769, ruşii ocupă Moldova şi în octombrie acelaşi an intră în Bucureşti, chemaţi de însuşi Grigore al III-lea Ghica şi de către marele spătar Pârvu Cantacuzino. Domnul putea liniştit să-şi facă bagajele şi să fugă la turci, dar el şi-a trădat stăpânul şi s-a lăsat prins. d?? uPc, e îariste-La Petersburg, hicleanul vodă e primit cu orun ş, Ecaterina a II-a îi face cadou o tabacheră de aur, iar pe „I sau îl primeşte în corpul cadeţilor.

Între 1769 – 1774. Principatele rămân sub ocupaţie µm pl-Ectterinei a II-a prevedea fie anexarea Moldovei şi aţi-Româneşti, fie cedarea de către Imperiul otoman pe 25 de ani a () r în contul indemnizaţiilor de război. Petersburgul ştia însă ci o anexate a Principatelor va provoca o reacţie violentă a marilor hjierj pentru că ea va deregla echilibrul internaţional de forţe. Toate promisiunile Rusiei făcute românilor s-au dovedit mincinoase, pentru că Rusia nu ţinea cont de interesele Principatelor, ci de ale ei, iar trădarea intereselor româneşti nu o deranja deloc pe ţarină când generalul Clempt a intrat în Iaşi, Ecaterina a II-a a scris că *Noua Kneaghină moldoveancă vă saluta*\Moldova, prin urmare, nu a făcut decât să-şi schimbe stăpânul. Din ordinul Petersburgului se răspândeşte imediat, o „carte *de jurământ*\prin care se cere *la pământeni*" să jure solemn că *„voiesc şi sunt datori, ca cel ce m-am supus de bunăvoie supt stăpânirea Măriei Sale... ca să păzesc din adevărată*

inimă mea datoria cea credincioasă a supunerii Rusiei" Rusia priveşte Moldova şi Ţara Românească ca pe nişte teritorii cucerite şi von Stoffeln afirma că *„astăzi însă, când provincia moldovenească este supusă majestăţii sale împărătesei, toate veniturile domnitorului vor trebui să treacă la tezaurul M.S. Împărătesei* – Deşi în rescriptul din 1769, Rusia vorbea de „iapărare *şi ocrotir*ez\protecţie, *„acoperământ* \panortodoxism, Moldova urma să fie „o *cnejie a ţarinei, iar locuitorii supuşi ai ei*\Interesele ţării au fost trădate şi ţarina s-a pregătit să-şi introducă propria,» *y* administraţie.

Reacţia românească la starea de fapt instaurată de ruşi nu se va lăsa aşteptată. O grupare fanariotă, care îşi vedea periclitată poziţia în noua conjunctură, afişează deschis o poziţie filoturcă. Pe aceeaşi platformă se plasează şi o parte a boierimii pământene care nu are încredere în altruismul atât de sforăitor etalat de Rusia. Experienţa politică i-a învăţat pe aceşti boieri că nimic nu se obţine pe gratis şi că eliberarea Principatelor de sub turci presupune şi acceptarea unor servituţi, a unei anumite plăţi. Nevrând să trădeze interesele ţării, aceşti boieri se plasează şi ei pe poziţii filoturce, în condiţiile în care între Principate şi Rusia nu există un tratat şi pretenţiile marii puteri nu sunt definite cu claritate.

Grigore al III-lea Ghica, care s-a hotărât să-l trădeze pe p-işah. A urmat propria sa politică, dictaţi de interesele personale, pentru că a antrenat din păcate întreaga ţari în planurile ule, doar pe ha/a unor vagi garanţii exprimate de Rumianţev, Domnul i-a trădat nu numai pe turci, ci a trădat şi Muntenia. Pârvu, Mihai şi Riducanu Cantacuzino s-au dovedit „cu *mare credinţă şi ajutor*" fată de ruşi. Iar 12.000 de moldoveni s-au înscris ca voluntari în Ratele ţariste. Naivitatea politică a poporului şi a elitei, care nu lua în calcul decât dorinţele sale, nu şi realitatea concretă, a făcut şi nu se cumpănească prea bine asupra unei posibile trădări a principatelor de către Petersburg. Sub

impactul momentului – eliberarea de sub turci – nu s-a mai pus problema consecinţelor şi toţi românii vor spera într-un viitor mai bun, creştineşte ocrotit. În 1770, după trecerea euforiei eliberării de sub turci, elita politici românească va lua în calcul şi raportul politico-juridic al Ţărilor Române cu Rusia. Dacă informaţia ambasadorului prusac von Solms e corectă, în 1770, boierii au cerut ca Principatele să intre sub stăpânirea ţarinei, ceea ce însemna la urma urmei trădarea intereselor şi a statutului lor. Xenopol afirma că această cerere, cât şi altele care vor urma, nu au constituit gândirea şi voinţa politică a clasei conducătoare, ci a fost de inspiraţie rusească, o emanaţie a petersburgului, datorată fie naivităţii boierilor, fie a mituirii lor. Oricum, această poziţie este indiscutabil amendată de trădare.

O parte din boierimea munteană se gândea, la modul cel mai serios, la extinderea şi în Ţara Românească a legislaţiei ruseşti şi chiar la includerea în imperiul ţarist a ţării. În felul acesta, elita îşi vedea garantate drepturile şi poziţia dominantă, chiar dacă preţul era desfiinţarea statală. Boierii moldoveni optează pentru formula Acoperământuluia unui protectorat. Cum vedeau însă ruşii acest *„Acoperământ”*, aflăm din cuvintele lui Panin, care îi spune lui von Solms, că dacă Rusia va fi nevoită să lupte în 1772 şi contra Austriei – relaţiile ruso-austriece începuseră să se încordeze – va *4 uce toţi locuitorii creştini din Moldova şi Valahia în Rusia şi să facă din aceste rovnicii un deşert, atandonându-le şi\disigându-lâân*

În 1772, va avea loc aşa numitul congres de pace de a Focşani. Între Rusia şi Imperiul Otoman. Cronicile turceşti menţionează că la Focşani s-a pus problema să fie *Jertate vinovăţiille ş\păcatele celor din Ţara Românească şi Moldova, precum şi ale raialelor care în timpul războiului s-au împotrivit înaltului Devlet şi s-au aliat cu ruşii şi că vor fi trataţi cu* blândeţe Turcii erau dispuşi deci să ridice acuzaţia de rebeliune şi trădare pe care au aruncat-o

asupra Principatelor. Pentru Grigore al III-lea Ghica se preconiza, la presiunea ruşilor, domnia pe viaţă a Moldovei. În această perioadă, vor fi invocate pentru prima oară într-un context internaţional, aşa numitele „<*capimlaţii*” sau jtractate *vechi*\dintre români şi turci, care chiar dacă se bănuieşte a fi falsuri moderne corespund unei realităţi istorice şi au fost recunoscute ca autentice de către otomani şi acceptate ca atare de curtea ţaristă. Boierimea română este atentă şi la Austria. Pârvu şi Mihai Cantacuzino au intrat în corespondenţă cu Maria Tereza, iar un grup destul de numeros de boieri s-a prezentat la Focşani, la Thugut, reprezentantul lui Kaunitz, pentru a-l ruga să intervină în favoarea eliberării Principatelor de sub turci. La 6 august 1772, o delegaţie munteană trimite un memoriu lui Orlov, în care se propune slobozenie pentru Ţările Române, *y4 omn de aceiaşi credinţă cu noi şi să fim asiguraţi supt ocrotirea celor mari trei avtocraţi*: *al Roşiei*, *al Austriei şi al* Prusiei Percepând scopurile ascunse ale Curţii ţariste, trădarea ei faţă de Principate, boierii au dat în sfârşit dovadă de maturitate politică, schimbându-şi gândirea şi conduită.

În 1774, se va încheia pacea de la Kuciuk Kainardji, care după expresia unui contemporan *„este un model de stabilitate din partea diplomaţilor ruşi şi un rar exemplu de imbecilitate din partea negociatorilor turci*\»*Petersburgul a ştiut să transforme promisiunea de a vorbi în favoarea Principatelor într-un drept de intercesiune şi, apoi, în protectorat*” (L. Boicu). Prin tratatul de la ICuciuk Kainardji, Rusia se obliga să restituie Porţii toate cuceririle făcute, inclusiv Principatele, care vor beneficia de amnistie generală şi libertate pentru cei care vor opta să plece în străinătate. De asemenea, Rusia îşi rezervă dreptul de a interveni în favoarea Ţărilor Române la Poartă, iar Poarta se obligă să ţină seama de (CCste intervenţii. Deşi elita politică românească spera ca sunt Kuciuk Kainardji domnule fanariote să ia sărşit – în acest

boierii munteni l-au propus Domn pe vei vornicul Ştefan pârscoveanu – ele nu vor fi abrogate, iar pe tron va fi numit Alexandru Ipsilanti.

Al. Ipsilanti intră în legătură cu ruşii şi în 1775. Într-un memoriu către N.V. Repnin, cere după modeiul lui Grigore al III-lea Ghica, Domnul Moldovei, domnia pe viaţă. Dionisie Eclesiarhul. În *Jironograf*. Afirmă că Alexandru Ipsilanti era *înţelept şi cu minte înaltă*\S-a arătat bun gospodar şi ţara era mulţumită, dar la Stambul candidaţii la tronul său se întreceau în felurite intrigi. În 781, o întâmplare neaşteptată i-a făcut pe toţi uncititorii lui Ipsilanti să tresalte de bucurie. Fii Domnului, Constantin şi Dumitru, tineri cu o aleasă educaţie, din pricini familiale, se hotărâseră să fugă din tară, în Imperiul austriac. Duşmanii lui Ipsilanti vor profita imediat şi delatorii vor prezenta fuga beizadelelor nu ca pe un simplu incident, ci ca pe o conspiraţie. Reieşea din spusele delatorilor că Domnul şi-a sfătuit băieţii să fugă mai întâi. Vodă, în taină, urma să facă acelaşi lucru mai târziu. Intriganţii aruncau asupra lui vodă vina de hiclenire faţă de padişah, fapt care în cel mai fericit caz se lăsa cu mazilirea, dacă nu chiar cu moartea. Domnul a trimis scrisori beizadelelor să se întoarcă din Austria şi a pornit chiar o delegaţie la Iosif al II-lea ca să-i expulzeze. Lenăchiţă Văcărescu. Care făcea parte dintre ambasadori, îi va replica împăratului, că în cazul fiilor lui Al. Ipsilanti, nu poate fi vorba de o cerere de azil, pe care se prevala Iosif, atunci când a refuzat expulzarea, pentru că *„azilulse cuvine a-l dobândi acei ce dosesc de la un mare rău şi peire şi primejdie*; *iar nu când neştine doseşte de la bine*”. Ca să nu-şi complice situaţia şi să fie acuzat de către sultan de trădare, Domnul îşi va cere singur mazilirea.

Grigore al *III-lea* Ghica a fost numit cu sprijinul Rusiei în 1774, ca Domn al Moldovei. Austria, ca plată pentru ajutorul diplomatic acordat turcilor în războiul din 1768 – 1774 cere o

ÎS frontieră în nordU, Mo, dovei> ™ motivarea creării teritoriul revendic t, sub pretextul unui cordon sanitar

FeMmaitţthil nis Rumianţev se lasă cumpărat de Viena şi un cadou de 5.000 de galbeni şi o tabacheră de aur bătută în briliante trădează interesele Moldovei, dar şi ale Rusiei şi acceptă ocupzonei Cernăuţi. Grigore al III-lea Ghica va protesta contra prezent* militare austriece în Moldova şi secondat de boieri va trimite memoriu la Stambul, în care va arăta că se *are Poarta turcească niscaiva pricini cu austriecii*. *Patria noastră nu-i datoare să fAcă răfuială între dânşii cu dezghinarea el*\în continuare amenință pe sultan că dacă nu e în stare să apere interesele ţării, Moldova va face apel la o altă Putere, subînţelegându-se Rusia. Aceste cuvinte vor fi abil speculate de austrieci, care nu-l agreau de loc pe Domn. De altfel delaţiuni la Poartă vor veni şi din partea lui Alexandru Ipsilanti şi din a Franţei. Situaţia lui Ghica devenise foarte ingrată, pentru că după pacea din 1774, Rusia l-a abandonat, l-a trădat ca nemaifiindu-i folositor. Domnul servise Petersburgului ca o *„unealtă oarbă”*, convins că-şi slujeşte ţara. Nu a înţeles că ruşii îl întrebuinţaseră ca pe un paravan şi că după ce rolul lui a luat sfârşit, a fost dat uitării. Deşi trădat din mai multe părţi, Domnul nu renunţă la apărarea intereselor ţării, dar în acest efort nu e secondat decât doar de câţiva boieri credincioşi. În 1775, Poarta consimţea la ocuparea nordului Moldovei de către austrieci. După ce a văzut că nu poate modifica hotărârea, vodă caută să salveze măcar Suceava, fapt care irită la culme Viena, decisă să scape definitiv de acest obstacol în calea dorinţelor ei, care era Grigore al III-lea Ghica. Şi turcii vor să-l mazilească, mai ales în urma delaţiunii unui mare grup de boieri potrivnici domniei din cauza reducerii zilelor de clacă datorate de ţărani.

În 29 septembrie 1777, un grup de boieri în frunte cu

Iordache Dărmănescu, bătut de curând la tălpi din poruncă domnească, apoi cu Mihalache Balş, Iordache Cananău, Iordache Cantacuzino şi Grigore Balş s-a refugiat la pasa de Hotin, unde a fost bine primit. Domnul a înţeles gravele consecinţe ale trădării boierilor şi a încercat să-i recheme, dar ei au refuzat invitaţia.

Trădătorii lui vodă, de la boierii moldoveni la austrieci şi turci, fc-au decis acum să-l ucidă, pentru că în condiţiile nou create mise mai mulţumeau doar cu mazilirea... *Pretexte pentru aducerea deplnire a abominabilului act găseşte Poarta de îndată**, apune /<7T ftlache în *principii Ghica*\Lui vocii i se impută refuzul de Jjăface cererile de grâu către Poartă şi corespondenţa secretă 1 atât cu Rusia. Învinuit de trădare de către padişah, soarta PuBnuuj cpecetluită. La 30 septembrie 1777, a sosit în ţară fli-başa Kara Hissarli bei cu poruncă de a-l aduce viu sau mort C*Stambul. Deşi prieten cu Ghica, oficialul turc trădează această Yre şi execută întocmai porunca Porţii. Asasinarea domnitorului ci nu S-ar fi putut face atât de rapid, fără trădarea boierilor opozanţi frunte cu logofătul Vasile Razu, numit deja ca membru al, n. Xcimici ce urma să conducă ţara până la sosirea unui nou Domn. Hissarli bei, sub pretextul că e bolnav, cere domnitorului să-l ze la beilicul din Iaşi. Aici se aflau deja încă doi boieri trădători, rheorghe Sturdza şi Manolache Bogdan. Însoţit doar de 4 slujitori, Grigore al III-lea Ghica dă curs invitaţiei şi se prezintă la beilic. O dată intrat, *„/s-a servit cafea şi, când s-a aplecat să ia ceaşca, la un semn al emisarului, garda turcească a tăiat capul domnitorului i-a aruncat trupul pe fereastră"* (Independenţa României. Documente). Domnul *„fiind înalt şi voinic*\înainte de a fi răpus a reuşit să ucidă trei turci. Capul lui Ghica va fi dus la Stambul, iar trupul îi va fi înmormântat la Sf. Spiridon din Iaşi.

După ce Poarta a trădat interesele Moldovei şi a acceptat în 1775 raptul austriac asupra Bucovinei, l-a

trădat şi pe Domnul ei. Asasinatul a impresionat profund pe contemporani, români şi străini, iar Curtea din Petersburg a cerut explicaţii. Turcii şi-au motivat crimă prin trădarea faţă de Poartă a domnitorului, ceea ce era un enorm fals, pentru că vodă însuşi a fost victima unei trădări. A.D. Xenopol notă: *„prin trădare pierduse Moldova partea ei cea mai frumoasă*; *prin trădare cădea domnitorul ei*: *una sub cuţitul Austriei, altul sub acel al Turciei, o paralelă vrednică de politica acestor două state, şi care se poate caracteriza pentru Turcia prin nechibzuinţa, pentru Austria prin lăcomie*". Anastasie Iordache subliniază că*: „Incontestabil, nu pentru poziţia sa contra anexării Bucovinei l-a ucis Poarta pe Grigore al Ili-lea Ghica. ci pentru consecinţele ce decurgeau din aceasta, între care perfida insinuare a necontelor sale legături cu Rusia. În scopul păstrării inftgritării Moldovei ţi al obţinerii unui mai înalt grad de autonomie cmrrsă-i asigure posibilitate de apărare, Grigore al III-lea Ghica 4 recurs la sprijinul adversarului inamicilor ţării sale. N-a căzut în cursă, căci nu a\ea altă cale de ales. El însă nici nu a trădat pentru că trădare este numai în cazul intereselor naţionale. Oprimatorii dintotdeauna ai popoarelor nu pot pretinde în mod legitim că sunt trădaţi de supuşii lor atunci când aceştia se ridică pentru cauza lor dreaptă. Privind emanciparea politică şi integritatea teritorială*

Pentru Poarta otomană însă, atât Grigore al III-lea Ghica, cât şi întreaga familie a Ghiculeştilor, va sta sub pecetea trădării, aşa încât pe tot restul perioadei fanariote niciun Ghica nu va mai urca pe tronul Principatelor. Domnitorul cu un destin atât de tragic, Grigore al III-lea Ghica, va rămâne în istorie şi prin faptul unic, de a fi fost trădat de toată lumea: boierii moldoveni, domnitorul Munteniei Alexandru Ipsilanti, Rusia, Austria, Imperiul Otoman.

Constantin Moruzi, numit Domn în ajunul morţii lui Grigore al III-lea Ghica, intră în Iaşi în decembrie 1777.,

Moruzi, *scria Xenopol* ce venise în Moldova ca om de încredere al Porţii, urmează a înnegri pe răposatul domn în ochii ei, raportându-i pe fie-ce zi noi descoperiri asupra trădătoarei sale purtări*Acestui om până* şi memoria trebuia să-i fie întinată!»

Constantin Moruzi, chiar a doua zi după înscăunare, va înfiinţa un adevărat serviciu de spionaj, în fruntea căruia l-a pus pe Constantin Caragea. Serviciul acţiona atât în favoarea turcilor, cât şi în folosul domniei. Prin acest instrument, vodă a descoperit un complot de o factură mai deosebită, în care Iorga vedea urme ale Jdeilor revoluţionare*" francmasonice. A.D. Xenopol spune că turcii, pregătindu-se de un nou război cu ruşii, au început jaful Moldovei şi Domnul, deşi „*omul Porţii, se plânge la sultanul contra fărădelegilor comise". În *acelaşi timp mai,* /mulţi boieri protestează contra unor asemenea barbarii; dar domnul care credea că era prea îndestulătoare tânguirea trimisă de el, pune la opreală pe boieri, acuzându-i de trădare contra Porţiil. *C. Giurescu nota r* ci în timpul domniei lui Constantin Moruzi*9 fse formează o opoziţie boierească şi chiar puternică. Dar Moruzi nu se intimidează, ci, nand un firman de la Poartă, păşeşte hotărât la reprimarea el păi fruntaş, Manolache Bogdan vei vornic şi Ion* la *biv vei spătar, sunt decapitaţi (29 august 1778). Un al treilea. Paharnicul pârmănescu. Francmason, e lovit cu topuzul. Bătut la falangă şi apoi schingiuit la mănăstire, alţi boieri, spătarul Iordache Cantacuzino şi biv vei logofătul Roset Bălănescu sunt ţinuţi câtva timp le închisoare. În urma acestei represiuni, boierimea se linişteşte...* „Leonid Boieu, în *„Principatele române în raporturile politice internaţionale*\scrie următoarele: *domnitorul C. Moruzi i-a cerut lui Enzenberg, comandantul Bucovinei, să extrădeze pe Sfanole Romalo care şi-a însuşit titlul de căminar, a delapidat, a folosit măsuri false, a fost destituit din administraţie şi a conspirat împotriva «patriei» împreună cu Dărmănescu. La*

8/19 septembrie 1778. Primarul Constantin, ispravnic de Herţa, a repetat cererea, precizând că domnitorul a sechestrat cifrul corespondenţei lui Romalo cu Ioan Frangopulo, cumnatul său, interpret al ambasadorului Prusiei la Constantinopol. Conspiraţia avea în frunte pe Iordache Dărmănescu, secondat de Manole Romalo, Iordache Cantacuzino, Roset Bălănescu, Manolache Bogdan şi Ioniţă Cuza. Semnificaţia reală a complotului rezultă din nota lui Kaunitz, întocmită la 28 octombrie 1778 în baza rapoartelor internunţiaturii austriece din Constantinopol: domnitorul C. Moruzi a descoperit o conspiraţie în urma căreia a ondamnat la moarte pe boierii Bogdan şi Cuza, la ocnă pe principele Cantacuzino, pe Bălănescu şi pe doctorul Depasta, le-a confiscat averile şi le-a trimis cămării turceşti din Constantinopol. Numiţii fiind consideraţi trădători ai Porţii, iar pedeapsa a fost confirmată de sultan. După cum se vede, în nota lui Kaunitz apare un nume nou: dr. Depasta, iar vinovăţia capitală a conspiratorilor este trădarea Porţii. Or, condamnaţi la moarte au fost numai doi: Bogdan şi Cuza, adică boieri autohtoni şi antifanarioţi, de care domnitorul avea tot interesul să se debaraseze şi n-a scăpat prilejui.

R. Comănescu şi E.M. Dobrescu în *Istoria francmasoneriei" (926 – 1960)* afirmă că *„Prima personalitate romană bănuită de afiliere la o societate secretă europeană a fost principele Dimitrie Cantamir. La începutul secolului al XVIII-lea*

W «devenit mnemelan şi, conform unei legende, capul lui a fOst *hat Jupi moarte pentru a fi îngropat într-un cimitir nozicrucian din Scoţia"* Când osemintele lui Dimitrie Cantemir au fost repatriate, Nicolae Iorga a deschis sicriul şi a constatat că scheletul nu avea craniu. Primele Loji masonice în Principate au fost înfiinţate de italieni, pe la jumătatea secolului al XVUMea. În 1734, la Galaţi Del Chiaro, secretarul domnitorului Constantin Mavrocordat fondează prima Lojă, după care însuşi

Mavrocordat pune bazele Lojei „*Moldova*” aşezând ca Venerabil pe episcopul de Huşi, Leon Gheuca. Potrivit lui Marcel Shapira, iniţiaţi în secretele masoneriei au fost şi Iordache Cantacuzino, Ioniţă Cuza, Manolache Bogdan şi Iordache Darie Dărmănescu, complotiştii deconspiraţi de C. Moruzi.

Ţinta supremă a fanarioţilor era păstrarea tronului şi numai în aceste limite erau preocupaţi de soarta ţării, păstrarea autonomiei ei. Departe de a colabora, de a stabili o linie politică comună, fanarioţii instalaţi pe tronurile de la Iaşi şi Bucureşti nu precupeţeau nici bani şi nici timp pentru a se submina reciproc. Delaţiunea era în floare. Deschiderea în 1781, de către ruşi, a primului consulat la Bucureşti, a creat panică la Stambul. Turcii spuneau oricui voiau să-i asculte că, *JSoierii, şi aşa nesupuşi prin firea lort nu vor mai şti ai cui supuşi sunt… înclinarea lor către uneltiri nu este decât prea cunoscută…* „Şi nu se înşelau, pentru că locuinţa consulului Lascarov a devenit „*<clubul* boierimii., *J) după nu mai mult de patru ani de la sosirea sa, a fost descoperită o societate secretă*:

Domnitorul Alexandru Mavrocordat al Moldovei şi mai mulţi boieri care făceau parte din ea au fugit în Rusia, unde li s-a arătat o preţuire cu totul deosebită; consulul rus a rămas mai departe în funcţie, în timp ce, la cererea sa, domnitorul Moldovei, Constantin Moruzi, avea să fie destituit pentru că nu-i făcuse o primire destul de bună…” (P. Eliade). Alexandru Mavrocordat, fostul Domn şi-a petrecut la Petersburg o lungă perioadă de timp. Ajuns pe tronul Moldovei, el duce tratative secrete cu Rusia, în vederea închinării ţării. Gestul unilateral al său, fără consultarea factorilor de decizie ai târâi, şi de ce nu, chiar a poporului, este un act de trădare a interetelor Moldovei. Fanariotul şi o mică grupare complotistă, forma** în special din boieri greci, au hotirit pentru propriile înteţese. Rămânerea la putere, şi ofere Rusiei pe tăvi întreaga ţari. Pentru ei s-a temut ci turcii erau la curent cu activitatea să

secreţi j – au? I catalogat deja ca trădător, Domnul. În 1787, în noaptea de 5 spre 6 februarie, a fugit din laşi, însoţit de 24 de conspiratori. Şi-a trădat şi soţia, familia şi Curtea de peste 100 de persoane, pe ctste-a abandonat în voia turcilor la Iaşi. Şi-a găsit preţioasa salvare la Moscova, unde a murit în 1819.

Între 1787 – 1792, se desfăşoară un nou război ruso-turc, la care se va alătura şi Austria, în 1788. Nicolae Mavogheni, Domnul care a şocat Bucureştii plimbându-se într-o trăsură trasă de doi cerbi, pentru că i-a bănuit de o posibilă trădare pe marii boieri, i-a surghiunit în sudul Dunării. Boierii suspectaţi de o potenţiali viclenie au fost vornicul lenache Racoviţă, logofătul Scarlat Ghica, paharnicul Tudorache Iuliano, banul Nicolae Brâncovanu, vornicul Dumitraşcu Racoviţă, Manolache Creţulescu, Costache Ghica, Dumitrache Fălcoianu. Restul boierilor vor fi obligaţi să se înroleze în armata pe care vodă o constituise şi în fruntea căreia se dovedi un foarte bun comandant. Va produce austriecilor în timpul ostilităţilor serioase înfrângeri. „Cm *toate acestea*, sublinia Xenopol, *el este pedepsit ca un trădător de însuşi stăpânii săi pe care îi servise cu credinţă… Mavrogheni, poate singurul grec care slujise cu credinţă pe turci, tocmai fiindcă nu făcea parte din viclenii şi intriganţii Fanarioţi, să fie tăiet ca cel mai mişel trădător*!”.

În Moldova, după mazilirea lui Alexandru Mavrocordat „Firaris”, este pus pe tron Alexandru Ipsilanti, fostul Domn al Ţării Româneşti. Ipsilanti era filoaustriac, dar turcii îl vor suspecta de trădare, doar atunci când de frica ienicerilor care erau puşi pe pradă şi dezordini, i-a fugit în Bucovina secretarul francez Chevalier. *„Turcii spuneau că el a fugit înadins în Austria, pentru a destăinui împăratului secretele lui Ipsilanti, şi planurile de război ale vizriului. Nu ştim cum va fi stat cu planurile vizirului, cu toate că turcii nu prea aveau obiceiul de a face planuri când mergeau la război; cât despre*

secretele lui Ipsilanti, acestea nu mai aveau nevoie de a fi destăinuite curţii din Viena, întrucât acele ce existau în mintea principelui erau cunoscute tocmai numai de această curte.

Amv hteru se vede îndată ce Austriecii intră în Moldova. De ş, Ipsilanti ar fi a\vt tot timpul a fugi către sud. El este prins la Iaşi de trupele germane, în acelaşi mod precum fusese prins şi Grigore Ghica de ruşi în luptă din 1769M (A. D. Xenopol). Ipsilanti. t Trădat pe sultan, dar ca turcii să poată înţelege acest lucru, a fost nevoie că ambasadorul Angliei să le deschidă ochii. Fiul domnitorului, aflat la Stambul, va fi arestat şi torturat ca să declare unde erau ascunse averile familiei. 1 dă o parte din bani, dar ambasadorul englez spune turcilor că mai există şi alţii. Denunţul *s4 gravea*: *a într-un chip nespus poziţia familiei domnului trădător. Chiar în acest moment critic, când o provincie întreagă (Moldova) era pientută, şi anume prin trădarea unui om în care turcii avuse încredere, se gândeau numai la bani*!" (ibidem).

Fanarioţii, despre care generalul Langeron spunea „că nu exista pe pământ o ceată de ticăloşi mai imundăs-*au dovedit experţi în arta intrigilor şi a trădării. Se învinuiesc reciproc*, <răsturnându-se de pe tronuri în temniţă sau mormânt" *nota Xenopol şi „*cu cât înaintează epoca fanariotă, devin la rândul lor *un element tot atât* de nesigur şi de şovăitor pentru stăpânii din Constantinopol, ca şi vechile domnii naţionale ale ţărilor române. Se schimbase numai aluatul; forma în care el era dospit şi copt era aceeaşi. Raporturile neapărate izvorâte din firea lucrurilor rămăsese neschimbate". *Dar*, „turcii uitau tot aşa de uşor trădările, ca grecii ocările, de îndată ce se arăta ochilor unora lucirea aurului, cebrialtor numai perspectiva de a-l adunai v. TRANSILVANIA ÎN SECOLUL AL XVIII. it.

Unirea religioasă o trădare?

Prin pacea de la Karlowitz (26 ianuarie 1699),

Transilvania a intrat sub stăpânirea austriacă. Imperiul habsburgic era un conglomerat statal, care avea ca elemente de coeziune catolicismul, dinastia, absolutismul monarhic, puterea militară comună şi birocraţia. Dintre cele patru religii recepte precizate în *Diploma leopoldină*". Catolică, calvină, lutherană şi unitariană, religia catolică era cea mai slabă în Transilvania. Prin *„Approbataie Constitutiones*". Legi menţinute de rDiploma *leopoldina*\ poporul român şi religia lui ortodoxă erau considerate doar *„tolerate*" în Transilvania. *Fio*ţiunea *medievală de naţiune* (*naţio*), *designând grupuri, sociale sau etnice, privilegiate, a evoluat, primind înţeles naţional, în raporturile sociale existente însă, cuprinzând în naţiune întregul popor, dar excluzând de la drepturile politice pe cei neliberi. Cele trei naţiuni unite în 1437, nobilii, secuii şi saşii, nobilimea fiind, fie prin origini, fie prin asimilare, în covârşitoare parte maghiară, au devenit ungurii, secuii şi saşii. Noile naţiuni şi-au delimitat şi teritoriile, şi-au împărţit între ele toată întinderea ţării*: *scaunele secuieşti le socotesc* «*pământ secuiesc*», *pământul regesc* «*pământul săsesc*», *iar comitatele, în stăpânirea nobilimii*, «*pământ unguresc*» (Istoria României, vol. III). Românii, deşi cei mai numeroşi şi mai vechi în Ardeal, au fost lăsaţi fără *„terra*" şi *„Diploma leopoldina*" nici măcar nu-i amintea, de parcă nu ar fi existat. Dacă ar fi reuşit să-i câştige pe români de partea catolicismului, Viena ar fi realizat nu doar întărirea, ci şi preponderenţa catolicismului în Transilvania, pe de o parte, iar pe de alta ar fi obţinut şi un instrument de constrângere la fidelitate a naţiunilor politice, oricând gata, pentru interesele proprii, să îi trădeze pe Habsburgi. Iezuiţii, ostaşi religioşi şi politici, maeştri în arta persuasiunii, înşelătoriei şi ademenirii, se vor pune în mişcare în Ardeal, pentru a-i atrage pe români la catolicism.

Ioan Lupaş, în *„Istoria bisericească a românilor ardeleni*". Afirmă că: *poarta poporului nostru a fost foarte*

grea. Dispreţuit pentru credinţa sa, împiedicat de a-şi zidi biserici şi de a-şi avtQ preoţii săi. Apăsat de toate powrile obşteşti. Lipsit de cele mai firvşti drepturi în\iată de stat. – aşa a tânjit poporul nostru veacuri deQ rândui Cu toate acestea la Alba Iulia, afirmă I. Lupas, în *Bălgradul Ardealului au residat şi înainte de Mihai Viteazul mitropofiţi români*".

În tratatul încheiat la 20 mai 1595, la Alba Iulia, între delegaţia boierilor trimişi de Mihai Viteazul şi principele Sigismund Báthory, se stipula că *joace bisericile (ortodoxe) din stăpânirea seninătăţii sale (Sigismund) vor fi sub jurisdicţia mitropolitului de la Târgovişte*z\După biruinţa de la Şclimber, Mihai l-a pus Mitropolit al românilor ardeleni pe Ioan de la Prislop, „cu *mila lui Dumnezeu Ioan Vlădică ot* Belgrad cum vedem într-o scrisoare autografa

Un urmaş al Mitropolitului Ioan a fost Sava Brancovici. El a avut de luptat contra ofensivei calvine care dorea subordonarea bisericii ortodoxe prin superintendentul ei. În urma delaţiunilor, care sunt acte de trădare, Sava Brancovici va fi aruncat în temniţă din Vânt şi, supremă umilire, bătut cu beţe în public, *poarta bisericii române din Ardeal şi a credincioşilor ei a rămas în cursul epocii calvine tot atât de nesigură ca şi mai înainte, cu deosebirea că în locul catolicilor au păşit acum Saşii lutherani şi principii calvini ai Ardealului cu toată stăruinţa spre a îndupleca pe Români cu vorbe amăgitoare ori spre a-i sili cu ameninţări, să se abată de la legea strămoşească şi să primească învăţăturile lui Luther ori ale lui Calvin. O astfel de ameninţare a fost şi cea din 1566, când dieta din Sibiiu hotărâse ca toţi Românii episcopi, preoţi sau călugări, să fie scoşi din tară şi pedepsiţi cu pedeapsa infidelităţii...*" (I. Lupaş).

După ce Ardealul a intrat sub stăpânirea austriacă, acţiunea şi propaganda catolică va lua locul celei calvine, în efortul de convertire al românilor, iar propagandiştii catolici vor propune conducătorilor spirituali ai românilor

transilvăneni Unirea cu Roma, în schimbul acordării unei situaţii identice cu aceea pe care o aveau slujitorii celorlalte culte, legal recunoscute. Mitropolitul Teofil *Jtjunge, cu timpul, la concluzia că între tutela calvină, care nu aducea clerului şi poporului român niciun folos şi cea catolică*, legat J de o serie de avantagti, e de preferat aceasta din urmă" de *Ciiurescu*). *Promisiunile iezuiţilor, făcute une, naţiune, tun. au prins. Şi însuşi Mitropolitul Teofil. Convins de autorităţi habsburg. ce. Vă cere trecerea bisericii ortodoxe din Transilvaniala catolicism, cu tot riscul depunerii sale de către Brâncoveanu* încercările şi târguielile s-au tărăgănat multă vreme, căci căpeteniile bisericeşti nu îndrăzneau să păşească înaintea poporului drept-credincios cu sfaturi şi îndemnuri de a părăsi credinţa, slujbele 5/obiceiurile strămoşeşti" (*I. Lupaş*).

În *1697, vlădică Teofil va convocă un sinod în care va face un aspru rechizitoriu la adresa calvinilor şi a superintendentului „*cari se uitau să vadă şi ce fierbe în oală ţeranul în zi de post". *Batjocureau portul şi icoanele, răspândeau „*cărţi pierzătoare de suflet" *şi multe altele. Teofil a conchis că acum* flerul românesc se poate întoarce la vechile-i datini, pe care împăratul – căci de el, şi nu de prelaţii catolici ai Ungariei, era vorba.

— Le recunoaşte pe toate, cerând ca Românii să se unească doar cu dânsul în ceea ce priveşte numai patru puncte de credinţă: să primească primatul papei. Întrebuinţarea pâinii nedospite, azimei, în cuminecătură, Purgatoriul în care se limpezesc sufletele şipurcederea Duhului Sfânt, nunumaidela Tatăl, ci şi de la Fiul. Era puţin, pe lângă ce se impusese până atunci. Românii, ţerani, mireni din oraşe, preoţi, protopopi şi Vlădici, ţineau mai mult la icoane decât la Patriarhul din Ţari grad, pe care nu-l văzuseră niciodată, şi nici n-avuseră prilej să audă măcar de dânsul; păstrarea posturilor era pentru dânşii mai mare lucru decât judecata asupra puterii Papei sau soarta sufletelor până ajung în Raiu ori în Iad, unde e

tot temeiul, şi tipicul de slujbă, obiceiurile la înmormântări, la botezuri şi nunţi, aveau mai mult preţ pentru ei decât felul depurcedere al celui de-al treilea ipostas al Treimii de o fiinţă şi nedespărţită… Siguri că în sfârşit vor putea trăi şi ei ca oamenii, preoţii mari şi mici din adunare iscăliră şi pecetluiră deci cu cea mai mare bucurie, făcând împăratului pentru atâta bine un mic hatâr, fie şi în patru puncte; dar, fiind oameni păţiţi, ei însemnară desluşit că Maria a H va da scutiri şi venituri pentru clerici, slujbe pentru mireni *primirea în şcoli pentru copiii Românilor*" (N. Iorga, Istoria Bisericii romaneşti, vol. I).

Lucrările sinodului s-au încheiat la 21 martie 1697, pe redactarea actului Unirii în limba latină, de către iezuitul Baranayj Totul, spune Iorga, *făcu* hi *tăcere*. *Fără să răzbată ceva iQ urechile Domnului muntean şi ale Mitropolitului lui*\Calvinii şi lutheranii însă, nemulţumiţi de întărirea catolicismului, îl alerteaz} pe Constantin Brâncoveanu şi pe Mitropolitul Ungro-Vlahici Teodosie, ca să împiedice trecerea românilor ardeleni la catolicism în iunie 1697, moare Mitropolitul Teoftl şi în ciuda presiunilor calvine de a fi ales ca nou Mitropolit Ion Ţircă, triumfă Athanasie Anghel, sprijinit de catolici. În ianuarie 1698, A. Anghel vine la Bucureşti, pentru a fi sfinţit. În prezenţa Mitropolitului Teodosie, a Patriarhului Dositei al Ierusalimului, a lui Clement, episcopul Adrianopolului, a lui Axente, episcopul Sofiei şi a episcopului Neofit, Athanasie depune legiuitul jurământ de credinţă fată de ortodoxie. Mitropolitul va sta 7 luni la Curtea domnească a lui Brâncoveanu pentru a fi îndoctrinat în favoarea ortodoxismului şi i se vor da instrucţiuni drastice pentru apărarea ortodoxiei. În plus va primi bani, daruri scumpe, veşminte şi cărţi bisericeşti. I se mai promite şi un ajutor anual pentru Mitropolia din Bălgrad, de 6.000 de galbeni, ca „şa *urmeze şi să se plece învăţăturilor celor bune ale prea sfântului… Kir Teodosie şi câte tocmeli ce are scaunul*

Ungrxhvlahiei să le păzească neschimbate în toată eparhia sa\întors la Alba Iulia, Athanasie Anghel e luat imediat în primire de iezuiţi. Ei îi arată rescriptul împăratului Leopold, semnat în 14 aprilie 1698, care prevedea că *dintre preoţii români de ritul* grecesc numai acela ce *„se va declara că va păzi ritul grecesc după norma celor uniţi cu catolicii şi va recunoaşte ponţi fele roman... se va bucura de privilegiile preoţilor catolici*\iar cel ce „va *rămâne în statul religiei sale în care e acum% se va bucura de privilegiile religiei aceleia pentru care se va declara sau se va socoti în statul şi dreptul religiei în care se află acum*\Ca urmare a presiunilor exercitate de iezuiţi, Athanasie Anghel va convoca la 7 iulie 1698, un sinod la Alba Iulia.

Teodor V. Damşa, în *biserica greco-catolică din România în perspectivă istorică*" notă că, *J\tanasie îşi luase solemne angajamente să păstreze neclintit ortodoxia în Transilvania. În mai plin de trei luni de la întoarcerea sa însă. Noul mitropolit îţi uită figâduintele date la Bucureşti, deschizând poarta Bisericii sale pn} pdgandei unioniste*" Athanasic şi-a trftdat jurimintul fiţi de Mitropolitul Teodosic, faţa de ortodoxism şi la fel şi-a tridat şi cuvântul dat lui Brâncoveanu că nu va accepta catolicismul. La <tnl Kj au participat doar o parte din reprezentanţii preoţimii române, jar se va redacta totuşi un manifest în limba română, care prevedea *jjn bunăvoie a noastră ne unim cu biserica Romei cea e (Jlolicească şi ne mărturisim a fi mădularele acestei biserici sfinte at0 Hcească a Romei, prin această carte de mărturisire a noastră*". \început să circulc prin Ardeal o listă de adeziune, pe care o iscăliră 18 de protopopi, nu însă şi Athanasie Anghel. Pe baza acestei liste va redacta, prin colaborare iezuită, manifestul pentru unire din 7 octombrie 1698., *Jetul unirii* consideră T. Oănisă este *manifest de o valoare îndoielnică nefiind întocmit de un sinod al Mitropoliei ortodoxe româneşti din Transilvania care ar fi fost în drept de a face o astfel de*

mărturisirelezuiţii au comis mai multe falsuri, tot atâtea trădări ale adevărului., *Jetul unirii*" nu poartă semnătura lui Athanasie Anghel, iar *protopopii români n-au primit ca bază de tratare oferta cardinalului, ci pe a împăratului, nu numai pentru că acesta le cerea mai puţin, dar şi pentru că numai el putea să le dea «privileghiomurile» pentru care trebuiau să renunţe la ceva din credinţă şi Biserica lor*" (T. V. Damşa).

Jetul unirii" *se compune din trei foi sau şase pagini, pe prima fiind un text românesc care cuprinde declaraţia de unire formală, pur nominală cu Roma, cu specificaţia că „pre* noi şi *rămăşiţele noastre din obiceaiulu Besearicii noastre a Răsăritului i să nu se clătească, ci toate ţărămoniile, sărbătorile, posturile, cumu până acumu, aşa şi de-acumu nainte să fimu slobozi a le ţinea, după călindariulu vechi*\Se mai preciza că *„vlădicii să fie hirotonisiţi de patriarhul ortodox din* imperiuiar Papa şi împăratul să poată doar să-i întărească. Pagină a doua cuprinde un text latin. Acest text nu este însă traducerea celui românesc, ci afirmă că în mod integral s-a acceptat de către români catolicismul. *Jezuiţii nu s-au dat la o parte să falsifice actul, incluzând textul latin*" cu deosebiri faţă de cel românesc, *„deoarece angajamentul protopopilor nu li s-a părut suficient pentru ceea ce urmăreau ei şi curtea din Viena. Împăratului trebuia să i se arate că românii ay acceptat mai muir* (T. V. Damşa). Acest act este prin falsificarea lui o trădare a adevărului, a cuvântului dat românilor de către iezuiţi Nicolae Densuşianu, care în 1879 a descoperit Mactul *uniri*] „religioase, afirmă: *Intenţiunea frauduloasă este aşadar evidentă Avem înaintea noastră o traducţiune din cele mai mişeleşti şi mai criminale, falsificarea unui document public, a unui tractat politico-bisericesc, pentru a supune poporul român catolicilor şi a desfiinţa Biserica română de Albă* lulial. Lupaş considera că *J*) *în punct de vedere românesc acestui act de tristă şi dureroasă amintire trebuie să i se dea*

numirea, care exprimă adevărul dezbinarea bisericească a Românilor ardeleni". Timp de 60 de ani după unirea religioasă, Biserica ortodoxă română din Ardeal a rămas fără nicio conducere ierarhică.

La 16 februarie 1699, împăratul Leopold dă o diplomă, prin care, primindu-se şi întărindu-se Unirea cu Biserica romanoeatolică} se acordă Bisericii unite, clerului şi averii acestuia toate drepturile; privilegiile şi imunităţile Bisericii catolice; preoţii unul sunt scutiţi de iobăgie, de clacă sau robotă şi de toate prestaţiile umilitoare: e aşa-zisa primă diplomă leopoldină" (*C. C. Giurescu*). *În 1701, Athanasie Anghel va fi hirotonisit după ritul catolic, episcop al „*inaţiunii romane*La 19 martie 1701, se va da a doua diplomă leopoldină, care reconfirmă pentru Biserica şi preoţimea unită privilegiile bisericii catolice. În punctul 3, această diplomă prevede, că nu numai preoţii, ci şi mirenii şi cei de stare plebee care se vor uni, să fie cuprinşi în statutul catolic şi să fie socotiţi între stări, bucurându-se de legile ţării şi de toate beneficiile ei, să nu mai fie ca până acum numai toleraţi, ci să fie aşezaţi în rândurile celorlalţi fii ai ry y >*»

Patriei. Pentru aceste avantaje materiale, mare parte din clerul românesc a trădat ortodoxismul şi a trecut la greco-catolicism. Conţinutul celei de a doua diplome leopoldine era de o importanţă capitală, dar din păcate el nu a fost niciodată pus în practică. Curtea din Viena şi-a trădat cuvântul, a trădat încrederea celor care crezuseră în ea.

Reacţia ortodoxă nu va întârzia însă şi în 1761, generalul Bucow va da un ordin care va însemna trădarea moralei creştine:

Mănăstirile de lemn să fit arse pretutindenea. Cele de piatră în distrugă... Lăcaşurile sfinte deveniseră centrele re/mente, ftligioase ortodoxe şi ele trebuiau făcute una cu pământul, la nevoie cuajutorul tunurilor Cei care se opuneau, urmau să fie spânzuraţi on decapitaţi.

Vor fi distruse mănăstirile Prislopului, Geoagiul de Sus. Râmeţ.

În *1715*, *Ioan Patachi*, *urmaşul lui Athanasie Anghel*, *îşi va muta reşedinţa la Făgăraş*, *şi vă cere Papei aprobarea să înfiinţeze o* nouă *episcopie unită independentă*. *„*Comentând gestul lui Patachi, Samuil Micu-Clain spune că acesta a trădat Mitropolia Ardealului şi a făcut-o episcopie, deşi putea foarte bine să ceară Romei s-o decreteze mitropolie, aşa cum a fost totdeauna în temeiul celei de a doua diplome leopoldine îşi începe în 1744 lupta Inocenţiu Micu Clain, episcopul greco-catolic. A considerat că refuzul de a fi pusă în vigoare semnifică o trădare a Vienei şi pentru acest lucru, afirmă Augustin Bunea, a fost gata să desfacă uniaţia. Luptă să le concepută pe plan naţional. Din toate memoriile trimise de el la Viena, transpare foarte clar acuza de trădare pe care au comis-o habsburgii faţă de naţiunea română. Inocentie Micu Clain s-a ţinut tare pe poziţii şi la Blaj, Viena şi Roma, dar aici, la 5 mai 1751, sleit de foame, bolnav, singur, a fost silit să-şi trădeze principiile şi pentru o pensie de 1200 de florini, daţi de împărăteasa Maria Tereza, a abdicat din demnitatea episcopală. *J*) *după o îndelungată zvârcolire*, nota D. Stăniloae, *leul fusese trântit la pământ şi imobilizat complet*”.

Despre Horea, una din căpeteniile răscoalei din 1784, s-a spus că ar fi fost iniţiat în secretele masoneriei, dar *„apartenenţa lui-q aneasca i-ar fi interzis ferm accesul la loji*” (R. Comănescu, E.M. Dobrescu). Horea, încurajat de demofâlia împăratului Iosif al II-lea, va lua în câteva rânduri drumul Vienei, unde va cere şi va obţine audienţă la Curte.

C. Stoicănescu, în *Revoluţia lui Horia* se întreba dacă a fost *„Imp aratul Iosif al II-lea părtaş la această revoluţie*; a *avut Hona* vreo *legătură adevărată cu împăratul*? *n* şi Răspundea *2™ ativ*: *cate Soric*\Căpitanul Sodler *I-a mărturisit nobilulutate rânduri*, *că a fost personal la Curte*

când a venit odată Horia cu plângere şi-i spunea împăratului că dacă nu vor fi scăpaţi de iobăgia ungurilor atunci sunt nevoiţi să-şi iefe singuri libertatea, prin răscoală. Iar împăratul ar fi spus: «*Thut ihrdas*!» (*Faceţi-of*. C. Stoacănescu crede că Iosif al II-lea a fost înţeles cu Horea în dezlănţuirea răscoalei şi din această cauză Horea vorbea în numele împăratului şi afirma că armata nu va interveni pentru înfrângerea răsculaţilor. Lui Iosif al II-lea îi convenea răscoala %*fel pentru motivul că aroganţa nobilimii maghiare – careţi nesocotea toate legiuirile şi dispoziţiunile – periclita însăţi unitatea imperiului şi cum şi el era consecvent principiului habsburgic*: «*Divide et impera*». *Ştia, că socoteala dintre români şi ungurime îi serveşte propriile-i socoteli*\Dacă aşa stau lucrurile, intervenţia militară ordonată de împărat contra răscoalei lui Horea trebuie considerată ca o trădare a unei înţelegeri prealabile, a unui cuvânt dat De ce a procedat Iosif al II-lea aşa? %*Mare mister… Poate că împăratul era umanitarist şi revoluţionar numai în principii, dar nu avea vlagă pentru a trăi şi apăra realizarea lor… sau a acceptat acţiunea lui Horia numai ca o sperietoare pentru nobilimea maghiară… sau împăratul a fost o fire schimbătoare, vinovat de schimbătoare*?”

În urma înfrângerii răsculaţilor de către armata imperială, Horea şi Cloşca s-au ascuns în pădurea Scoruşet, în Munţii Gilăului. Împăratul a pus pe capul lui Horea un premiu de 300 de galbeni. <*Jşe găsiră deci şapte nenorociţi – ţărani din comuna Râul Mare –, care uitând că răscoala fusese a ţărănimii şi pentru ţărănime, se lăcomiră la bani şi, trădând neamul şi pătându-şi pentru veşnicie obrazul, pinseră, în ziua de 27 Decembrie 1784, pe Horia şi pe Cloşca, în adăpostul lor din codru, dându-i apoi pe mâna cătanelor*\Locotenent colonelul Kray şi pădurarul Melzer îi vor convinge pe iobagii Ştefan Trif şi Nuţu Matieş, prin promisiuni de bani şi eliberarea din iobăgie, să-l prindă pe Horea. În 25 decembrie 1784, Ştefan Trif

împreună cu Trif Manoşel, Neag Iacob, Neag Dumitru, Matieş Ion, Matieş George şi Nicola George, vor pomi să-l captureze pe Horea., *fâşii trădării căutau prin văile şi printre crestele munţilor...*" (C. Stoicănescu). Când trădătorii se reped asupra lui Cloşca, el se luptă cu multă energie, dar Horea se apără Doar atât până reuşeşte să arunce în focul care ardea, un teanc cu scrisori. La puţin timp, în comuna Mogoş, va fi prin» şi Crişan, cu ajutorul trădătorilor Ion Clisaru, Teodor Hulbutu, Larăr Lace, Teodor Momenu, Ion Saitu, Teodor Saitu, Irimie Saitu şi Todor Toitu. În fruntea lor se afla Popa Moise, preot din Cărpeniş, cu feciorul său şi Popa Simeon din Lupşa. Trădătorii %*l-au primit şi răsplata... au primit bani, au scăpat de iobăgie, au ajuns oameni liberi, dar conştiinţa din neam în neam nu le-a fost şi nu le va mai fi liberă fapta trădătorilor a zguduit conştiinţa oamenilor din satele acelea dintre munţiprofund ca şi fapta lui Iuda*" (ibidem).

Legenda spune că trădătorii nu s-au bucurat în tihnă de banii primiţi prin trădarea lui Horea, Cloşca şi Crişan, pentru că în pâinea lor, de câte ori o frângeau, vedeau cheaguri de sânge, *sângele Horii, şi neamul lor tat sărac va fi toată viaţa şi sămânţa lui blestemată*".

PARTEA II-A DE LA 1800 PÂNĂ ASTĂZI

I. TRĂDAREA ÎN PRINCIPATE DE LA 1800 PÂNĂ LA REVOLUŢIA LUI TU DOR VLADIMIRESCU

Impactul napoleonian Pompiliu Eliade în lucrarea *influenţa franceză asupra spiritului public în România*" observa că: „*Moldovenii şi muntenii sunt încă. la începutul secolului al XIX-lea, un popor copil, un popor ale cărui procese mentale sunt încă imature şi ale cărui preferinţe nu pot fi dictate decât de capriciu sau de sentiment, un popor oriental pe care-l atrage înainte de toate ceea ce izbeşte imaginaţia*: *formele. Culoarea, lumina, zgomotul*; *mai mult. Un popor crescut sub influenţe dăunătoare. Un popor a cărui pătură de sus a fost întreţinută în ignoranţă şi în gustul frivol pentru aparenţe de contactul cu*

stăpânitori ca turcii, cu administratori ca fanarioţii şi cu cuceritori pe jumătate civilizaţi ca ruşii armatelor ţariste. Abia dacă mai este nevoie să adăugăm că acest popor primiţii\oriental, prost educat, este şi un popor latin Poporul român avea un *„caracter imatur* care *„nu-l putea feri de generalizări pripite”, forme şi vorbe, iată ceea ce... caracterizează cel mai bine chiar şi pe cei mai luminaţi boieri ai începutului de veac din Moldova şi Muntenia”*.

La începutul secolului al XIX-lea, se constată o creştere a ostilităţii boierimii faţă de Domnii fanarioţi, ostilitate percepută şi ca o expresie a voinţei de a scoate societatea românească de sub dominaţia otomană. Sustragerea chiar temporară a Principatelor de sub controlul otoman, în vremea războaielor ruso-austro-turce, a creat un climat socio-politic nou, o nouă mentalitate în rândul boierimii.

Diverşi străini intraţi în contact cu lumea fanariotă din Principate au lăsat memorabile sinteze asupra domnitorilor. Pentru Parrant *„domnitorul este totodată sclav şi despot. Are la Constant*inopol *tot atâţia stăpâni câţi supuşi are la Iaşi. La Constantinopol sărută supus poala ultimului musulman; la Iaşi, îl obligă pe cel mai de seamă boier să-i sărute respectuos mâna şi tocmai prin această umilire dezonorantă pe care o impune moldovenilor se mai hrăneşte orgoliul grec şi crede că despăgubeşte de slugărnicia faţă de turci*Domnii fanarioţi *după bunul lor plac să ruineze, să îndurereze familiile, să dispună chiar de viaţa lor... Un pas folositor, făcut fără îngăduinţa POrţilt poate de\ni pentru ei o crimă capitală într-un cuvânt, aceşti principi. Aproape complet liberi să facă tot răul pe care-l doresc, sunt complet încătuşaţi în ce priveşte binele pe care s-ar întâmpla să dorească să-l facă”*. Într-un asemenea climat nu este de mirare ci trădarea încolţeşte şi se dezvoltă, dar este vorba de o trădare individuali, comandată de interese proprii, de calcule meschinc uneori, pentru că, */în există spirit public,*

nu există nicio noţiune despre ce înseamnă guvernare. Niciun sentiment al libertăţii; aici oamenii sunt sclavi fără chiar să-şi dea seama…"

FI. Constantiniu notă că *yfe planul organizării interne, monarhia «limitată» în prerogativele domnului, a fost considerată ca slujind cel mai bine progresul societăţii româneşti, deşi a existat o gamă variată de soluţii, de la absolutismul monarhic la democraţia nobiliară"* Faţă de Domnii fanarioţi însă, nu se hiclenesc numai boierii, ci şi oamenii de jos, *„cugete rele şi neastâmpărate* care *„caută a se însoţi spre porniri de tâlhării şi fapte netrebnice*\după cum arată V.A. Urechea în *Jstoria românilor*\Domnul fanariot, sprijinitor al elementelor greceşti, va fi considerat ca un trădător al intereselor boierilor români ori românizaţi. Politica domnească de a ridica în dregătorii boieri de rangul al doilea sau al treilea a fost văzută de către marea boierime tot ca o trădare a intereselor ei. În *general, goana după slujbe a fost un nesecat izvor de frământări şi de zavistii în clasa boierească* (*Istoria românilor*, vol. III, 1964).

Exemplul Revoluţiei franceze, ideea de libertate, i-a împins pe grecii din Grecia la încercarea de a se debarasa de turci, de a-i trăda deschis acum, după ce o lungă perioadă s-a constatat o subordonare absolută dar şi o colaborare strânsă cu ei. Aceiaşi Revoluţie îi va face pe boierii din Principate să treacă la o acţiune mai dinamică în vederea înlăturării fanarioţilor. În care trădarea va juca un mare rol în calculele şi acţiunea politică. Generalul rus Laageron afirma că: *există pe pământ rasă de tâlhari mai mârţavd decât fanarioţii… Pentru a-şi atinge scopul, nu e crimă de la care să se dea înapoi, nu e josnicie ia care să nu se coboare Modul de a se îmbogăţi e foarte simplu: ei fură sau confiscă proprietăţile după bunul lor plac. Invocând. Pentru a justifica aceste atrocităţi*, pretextul unei trădări sau unei corespondenţe străine… *„Daci aşa stau lucrurile, atunci trădarea boierimii faţă de domnitor*

nici nu mai e suspectată ca un păcat care îl poate mânia pe Dumnezeu şi pedepsi pe hiclean după fapta comisă.

Domnia în Principate însemna pentru fanarioţi enorme avantaje materiale, aşa că suprasolicitările în vederea obţinerii unui tron şi eforturile de a găsi sprijinitori, de la şeful eunucilor, kâzlar-agasi, la marele vizir, erau din plin răsplătite, poarta *încurajează concurenţa, care îi permite să încaseze anticipat taxele de numire şi de confirmare. Domnii veneau astfel în ţară copleşiţi de datorii, însoţiţi de rude famelice şi de creditori grăbiţi să-şi recupereze creanţele. Principala lor preocupare era deci să strângă în scurt timp cât mai mulţi bani pentru a-şi plăti creditorii, pentru a satisface exigenţele Porţii, pentru a-şi căpătui rudele şi pentru a constitui rezerve care să le evite mazilirea înainte de termen şi să le permită o nouă* candidatura (P. Eliade). Cu asemenea obiective stabilite apriori este clar că fanarioţii trădau din start interesele Principatelor.

Poarta a tolerat şi a încurajat jaful practicat de fanarioţi pentru că profită din plin de el. Era mereu în criză financiară şi desele războaie necesitau bani tot mai mulţi. Între 1711 – 1829, Ţările Române au fost de 6 ori teatru de război. Spolierea turcească şi fanariotă, ocupaţiile militare cu tot cortegiul de angarale, au contribuit la o enormă degradare a Principatelor.

Prin hatişeriful din 1774, Domnii fanarioţi au primit garanţia de a nu mai fi maziliţi până când *yrse va dovedi vreo vină a lor, adevărată şi cunoscută de toţi*". Senedul *din* 1783 preciza că destituirile să nu se facă decât în *cazul* unui delict temeinic constatat, iar hatişeriful din 1784 sublinia expres că mazilirea trebuie să urmeze doar în cazul unui *„semn evident de răzvrătire*\Răzvrătirea era percepută ca un act *de* înaltă trădare şi sancţionată cu pierderea tronului, dacă nu chiar şi a vieţii. Dar Poarta însăşi va da tonul cavalcadei trădărilor, pentru că prima îşi trădează cuvântul dat angajamentele oficiale. Mazilirile

arbitrare continuă şi la fel ucideri! 1 De Domni. Între 1791 şi 1802, 6 Domni se succed în Ţ Românească şi 5 în Moldova. Din 1711 pană în 1821, 31 de Domn fanarioţi, care făceau parte din 11 familii, se vor urca de 75 de ori pe tronul celor două ţări.

În Muntenia, Hangerli vodă, încă de la urcarea pe tron în 1797, se va izbi de spinoasă problemă a banilor. S-a gândit*sq scoatd văcărit pe ţară. Care de la Constantin Mavrocordat nu mai fusese ridicat. Mitropolitul însă şi boierii găsind darea aceasta legată cu afurisenie. Nu îndrăzniră să o dezlege. Hangerli propuse atunci ca să se scoată contribuţia sub alt nume, acel de goştinărit Boierii nu se înwiră... Domnul trimise atunci de olac la patriarhul din Ţarigrad% rugându-l să desfacă legătura pusă asupra acelei dări, oferind sfinţiei sale prin capuchihaia al său din Constantinopol 50 de pungi de bani pentru osteneală. Cel mai înalt reprezentant al religiei şi moralităţii pe pământ se grăbi a răspunde dorinţei compatriotului său şi dezlegă darea văcăritului de afurisenia sub care era înlănţuită. Mitropolitul Dositeu stăruieşte însă în refuzul său de a iscăli dezlegarea; tot aşa fac şi mai mulţi boieri. Se găsesc însă vr-o câţiva care îşi vând iscălitura pentru un număr de pungi de bani..." (Xenopol). Trădarea funcţiona din plin, de la Patriarhie la boierul din ţară.

Hangerli vodă, care la Bucureşti va săruta smerit mâna lui capudan pasa, când acesta va reveni aici în urma dezastrului de la Vidin, provocat de Pasvan-Oglu, va trimite la Poartă scrisori cu grave acuze la adresa paşei. „Aceste scrisori sau fură prinse de amiral când treceau prin Ruşciuct sau ceea ce este mai probabil, îi fură transmise chiar de soţia lui care le dobândise din mâinile sultanului. Amiralul, văzând trădarea lui Hangerli, se hotărî să se răzbune cumplit contra lui. Denunţă deci el la Poartă pe Domn, că din pricina înţelegerilor lui cu Pasvant pierduse el bătălia înaintea Vuinului, şi pe cât fără de efect rămăsese pârile lui Hangerli, pe atât de cumplite urmări

avură acele ale lui căpitan-paşa…” (ibidem).

Contra lui Hangerli se plâng la Stambul şi mulţi boieri, aşa că în urma acestei situaţii, sultanul emite la 11 februarie 1799 un Fim-n creţ de mazilire şi unul de executare a lui vocii L» i m», 799 vine la Bucureşti un c. pigiu turc însoţit de harapi *poaznic la chip cu îndrăzneald la ucidere*. „Hangerli vod4 l. primit pe capigiu în «atac, pentru ci s-a prefteut bolnav., *J*, unui îngro*: *mdu-se de la o vreme de chipul harapului ce căuta cam inghji, în toate părţile*. /*Seu semn postelnicului şi-i spuse franţuzeşte să cheme în odaie câţiva ciohodari. Cum ieşi postelnicul pe us a. Harapul aruncă laţul în gâtul lui Vodă. Prinzându-l cum prind hoherii câinii că vagabonzi şi-l trase cu putere la pământ de pe pat. Domnul fiind voinic şi zbuciumându-se capigiul slobozi amândouă pistoalele sale în pântecele lui, înfigând după aceea şi hangeru în coastele lui. Harapul îl trântise la pământ şi punându-se cu ambii genunchi pe el îi frângea grumajii… La deturnarea pistoalelor, săriră înăuntru mai mulţi păzitori însoţiţi de postelnic. Turcul însă rosti numai cuvintele*: «*dur bre*, (*staţi*) *firman*» *şi cu toţii încremeniră pe loc ca nişte statui înmărmurite. Înaintea acelui cuvânt sfânt orice voinţă trebuia să amorţească, şi cei doi turci ar fi putut da morţii întregi Bucureştii, fără ca o mână să se fi ridicat în contra lor*” (ibidem).

În 1802, în legătură cu acţiunile prădalnice ale lui Pasvan Oglu, boierii munteni fugiţi ia Braşov cer intervenţia ţarului Pavel. Poarta e silită să dea hatişeriful din 1802, prin care se preciza că Domnii fanarioţi nu pot fi înlocuiţi de pe tron timp de 7 ani, decât dacă se fac vinovaţi „*de un delict dovedit*” o trădare şi vinovăţia

* *»

Lor a fost constatată atât de ruşi cât şi de turci. În 1806, ambasadorul francez la Stambul a reuşit să-i convingă pe turci că Al. Moruzi şi C. Ipsilanti erau trădători în favoarea ruşilor. Mazilirea lor.

— Pentru că nu s-a respectat de către otomani septenatul hotărât în 1802 a fost considerată de către Rusia o trădare a hotărârilor anterioare şi folosită drept pretext pentru declanşarea unui nou război, 1806 – 1812.

În 1801, în preajma Paştilor, în vremea celei de a doua domnii în Muntenia a lui AI. Moruzi, 1799 – 1801, va avea loc la Bucureşti o mişcare împotriva evreilor. Gheorghe Conduragiul, *„holteiu din mahalaoa Răzvan"* aţâţătorul mişcării antisemite, sub pretextul unui omor ritual comis de către evrei asupra unui copil creştin, ca să-i ia sângele, trădează spiritul de toleranţă al românilor. Vor fi bătuţi 128 de evrei şi vor avea loc mari devastări asupra bunurilor lor. Peninj a nu împărtăşi trista soartă a lui Hangerli vodă, în 1801, Al. Monjz, face un gest paradoxal; îşi plăteşte cu bani grei propria mazilire, a plătit ca şi urce pe tron şi a mai plătit încă o dată ca să fie dat jos.

Mihai Şuţu, 1801 – 1802, Domnul Ţării Româneşti, au *fost atât de subţire la minte şi adânc la* socotealăconsidera Zilot Românul. Vodă *Jnco\>ăia spre oare-carv prostie"* şi a încredinţat ţara fiului său bezadea Grigore *„uşor... la minte*iar acesta – a sfituit pe domnescul părinte cum nu se poate mai rău. Fotino afirma că în Bucureşti a venit *„un maior general rusesc*care a avut ca misiune secretă provocarea fugii boierilor peste hotare şi mai târziu a lui vodă însuşi. Fuga lui Mihai Şuţu în Ardeal, provocată de frica lui Pasvan Oglu care teroriza ţara, a fost interpretată de către oficialii turci ca o trădare. Vodă va reveni însă la Stambul unde îşi avea fiul ostatec şi pentru că se afla sub protecţia ruşilor va fi iertat, dar îşi va pierde toate averile.

Constantin Ipsilanti a domnit în Muntenia între 1802 – 1806. *„ilonstantin Ipsilanti şi Alexandru Moruzi nu sunt decât nişte adevăraţi agenţi ruseşti în împărăţia mahomedană"* afirma Xenopol, cu alte cuvinte nişte trădători notorii ai Porţii. Napoleon Bonaparte cunoştea şi el trădarea fanarioţilor în folosul Rusiei şi spunea că *„o bună parte din umilirile suferite de imperiul turcesc în*

timpurile din urmă poate fi atribuită fără nedreptate înţelegerii aproape statornice şi obşteşti a grecilor cu duşmanii ei”.

Generalul Sebastiani a trecut prin Bucureşti în 1806, în drumul său spre Stambul, unde a fost numit ambasador al Franţei şi a înţeles imediat că Domnul Ipsilanti era omul ruşilor. Generalul va informa Parisul că *trebuie să facem cunoscuţi Porţii trădătorii care o înconjoară, adică pe grecii care ocupă dregătorii şi care mai toţi sunt vânduţi Rusiei. Cunosc din vedere şi pe nume pe toţi aceşti blestemaţi*\Aparent, C. Ipsilanti se arăta profrancez şi îl primise cu deosebite onoruri pe consulul Franţei la Bucureşti, dar în realitate era un duşman al Franţei. Cu ajutorul aventurierului Gaspari, care viola corespondenţa ambasadorului Franţei cu Stambulul, vodă putea informa prompt Rusia în legătură cu cele mai fierbinţi secrete. De asemenea, Domnul şi oamenii săi au dus o vifti campanie de inioxicare a Porţi, cu ştiri false, au trădat. Devin, în favoarea Rusiei. Toată această haime a Iu» C. Ips. Lanţ, cine PoZ asvut ca scop obţinerea cu sprijinul Rusiei a domniei pe vi. Ţi în Muntenia şi transformarea ei în domnie ereditar».

Ajuns la Stambul. Scbastiani stăruie pe lângă autorităt. Le turceşti ca Domnul muntean să fie mazilit, ca un trădător ce erau 24 august 1806, Poarta a dat firmanul de mazilire şi *„un capigiu e trimis spre ţară pentru aducerea lui la îndeplinire*; *se pare că i se dăduse şi un firman secret de executare a «hainului». Ipsilanti însă. Prevenit de către ambasadorul rus la Constantinopol. Printr-un ner tătar al domnului moldovean, care, mergând în goană, soseşte la Bucureşti în «trei zile şi trei nopţi», o ia înainte. El se aştepta „ai de mult la un asemenea deznodământ şi îşi făcuse preparativele de plecare*. „(C. C. Giurescu). Împreună cu C. Ipsilanti va fi mazilit şi Domnul Moldovei, Al. Moruzi. C. Ipsilanti va fugi în Ardeal, de unde prin Kiev va ajunge la Petersburg. Trădarea domnitorului

faţă de turci a dus la arestarea bătrânului său tată Al. Ipsilanti, care se găsea atunci la Stambul. După ce a fost torturat 34 de zile de către turci, Al. Ipsilanti, fostul Domn fanariot, a sfârşit decapitat. Prima fugă a fiului său. Constantin, peste hotare, prima trădare petrecută în tinereţe faţă de domnescul tată, l-a costat pe vodă tronul, iar a doua i-a curmat dramatic viaţa.

C. Ipsilanti s-a dovedit trădător faţă de padişah şi în timpul domniei sale din Moldova, 1799 – 1801; *„Casă lui se prejăcu în localul de întâlnire a tuturor agenţilor politicei moscovite* (Xenopol). Colonelul polon Grăbinsky, care trecea prin Moldova, spunea că vodă *„ascultă mai* cu s*fiinţenie de ordinele ambasadorilor din Petersburg decât de firmanele marelui* sultanân locul Domnului trădător şi fugar, Poarta îl numeşte pe tronul Ţării Româneşti pe AI. Şuţu. Şuţu însă nu va urca efectiv pe tron, pentru ca Poarta îl va mazili sub presiunea ruşilor şi va reda tronul trădătorului C. Ipsilanti. Era o mare umilinţă pentru sultan, dar totodată ş, singurul mod de a preîntâmpina un război cu Rusia care ameninţa deschis cu începerea ostilităţilor

— A lu-rMo-n” ”1, Ui C Ipăi, a-mi Ciomnu, II Româneşti. Al. Moruzi, Domnul Moldovei, contele Italiński, ambasadorul Rusad la Stambul. A prezentat Porţii o notă uhirnatfetenfcurgul acuza pe turci că au trădat hatişeriful din 1802, prin care le stabilea ca domniile fanariote să se întindă pe o perioadă 7 ani. Nou ultimativă a fost determinată şi de rapoartele secrete al lui Saint Aufaure, secretarul lui C. Ipsilanu. Domnul îi trăda deschn pe curci şi îi anunţa pe ruşi că fortăreţele de la Dunăre erau ffeţ muniţii şi că finanţele otomane se aflau la pământ. Deşi ceda* presiunilor Petereburgului şi teoretic. *Jrassus belll* dispăruse, Ruttrecuse deja cu armatele Nistrul şi în aceste condiţii turcii îi vor declară război, în 22 noiembrie 1806. Trupele ţariste intră în Moldova, la 29 noiembrie sunt la Iaşi şi la 25 decembrie la Bucureşti în frunte cu generalul Miloradovici. Peste două zile, în compania generalului

Michelson îşi va face apariţia în Bucureşti şi C. Ipsilanti Până la intrarea trupelor ruseşti în Bucureşti, toţi locuitorii oraşului, nota consulul englez Wilkinson, s-au ridicat contra turcilor şi au măcelărit mai mult de 1500, care zăceau pe uliţe şi pe podurile însângerate. Miloradovici va avea parte şi de un spectacol mult mai macabru. Toate aleile ce duceau spre casele lui Ghica, unde urma să locuiască, au fost luminate cu lumânări înfipte în capetele retezate ale nucilor. Insurecţia bucureştenilor a fost percepută la Stambul ca o înaltă trădare, dar Poarta nu a avut pe moment nicio posibilitate de a pedepsi fapta.

Zilot Românul scria în cronica sa că Domnul Ipsilanti a dat mult de gândit bucureştenilor, pentru că *„<era un lucru de mirare să vadă cineva – şi domn de la Roşia viindt cu călăuză oaste rusească*f Domnii fanarioţi erau aduşi de turci şi nu de către ruşi. Cronicarul mai adaugă că *Mergeai la Curtea domnească*, *vedeai pre domn cu o închipuire* nouă *şi nemaipomenită*" Înconjurat de o pompă şi un ceremonial de sorginte rusă, care *la un domn al Ţării Româneşti supuse Porţii turceşti era o vopsea necinstită şi defăimată*". Domnia lui C. Ipsilanti a fost total subordonată comandamentului rus şi vodă mai avea şi sarcina ingrată de a-i urmări şi prinde pe toţi cei bănuiţi că au avut legături cu turcii ori cu Franţa. Dar, când în 1807, se va zvoni că turcii se îndreaptă spre Bucureşti, va începe în rândul marii boierimi o teribilă panică. Pentru că se ştiau trădători faţă de Poartă, vor căuta să fugă, în frunte cu vistierul Constantin ca O-şi aatvw vi «ţ» ic Miloradovici M a rettabilit Itf (dr situaţia

În Moldova s-a aflat pe tron între 1S02 – 1806 Alexandra *Moron*, *care „vârâm/al ruşii erau pe atunci mai tari*. *Trecuse fără Jd formă din partida franceză în cea rusească şi devemse peste nocp** & *atât de devota** *partizan al nisuorprecdt/u* & *epiă atunci prieten* trtuceztior" În urma acestei schimbări de macaz, a trfeftrii săvftrihe, Ponvul va deveni omul ruşilor. Un prim act al

hicleamihii, ffecut în frvoarea noilor patroni, va fi, evident, tot unul de trădare, vodl jenunţându-l pe ofiţerul polon Talkowsky ca spion francez

Rusia beneficia din plin de naivitatea fanarioţilor, dar şi a boierimii române, care orbiţi cu toţii de propriile interese şi himere, pl vedeau adevăratele scopuri ale muscalilor, ocuparea şi anexarea Ţărilor Române şi a Constantinopolului. La 23 decembrie 1794, bot Rusia şi Austria s-a încheiat o convenţie secretă, care stipula *d în căzui unui război comun al celor două Curţi Imperiale contra Poftii otomane... Moldova, Valahia şi Basarabia să fie pentru* totdeauna *separate de Imperiul Otoman şi transformate în suveranităţi independente în favoarea unui prinţ sau a unei prinţese din familia Imperială a Rusiei şi a descendenţilor săi de ambele sexe pe veşnicie...* „Cancelarul imperial rus Rostopsin, în 1808, viza în raportul său anexarea Ţărilor Române la Rusia. Talleyrand îi va sugera lui Napoleon, în 1805, ca să cedeze în favoarea Austriei Moldova şi Muntenia ca să învrăjbească Rusia cu Austria. Pe lângă axste calcule politice, evident meschine, un lucru iese la iveală în Principate sub impactul napoleonian şi anume *„oprimă deşteptare a conştiinţei naţionale în România*\ (P. Eliade).

Io 1806, ruşii au invadat Principatele, iar %„Revue des Deux Mondes” *notă*: Nefericitele Principate româneşti, teatru al unui război/ară sfârşit, aşezate între ciocan şi nicovală, invadate pe rând de trupele turceşti şi ruseşti, care le tratează ca pe nişte ţări cucerite, sufereau cumplit” Prin *urmare toţi trădau, fără jenă, interesele româneşti. În 1807, Anglia va* sfetul *Poarta să cedeze tona Moldova şi Valahia, iar ambasadorul francez la Stambul, Scbwtiani, va spune* înalţilor dregători otimani *că* Napoleon „va face să fie restituite fidelei sale aliate, Sublima Poartă, cele două *princip*”. *Moldova şi Valahia, care fuseseră invadate*”. Paralel însă. Ambasadorul francez la Sankt Petersburg, Caulaincourt negociază cu Rumianţev dezmembrarea

Imperiului Otoman? promite şi susţină pretenţiile ruseşti asupra Principatelor şi a Bulgariei. În preajma încheierii tratatului dintre Franţa şi Rusia de la Tilsit, din 1807, Talleyrand spunea că *„Împăratul Napoleon… 7 vorbea adesea împăratului Alexandru despre Moldova şi Valahia ca despre provincii ce trebuiau într-o zi să se uneas*că cu *Rusia…”*

După încheierea tratatului de la Tilsit, dintre Napoleon şi Alexandru, Franţa nu mai are niciun interes ca turcii să continue războiul cu ruşii. În plus, în 1807, la Stambul, a izbucnit o mare revoltă a ienicerilor, nemulţumiţi de politica reformistă a lui Selim al III-lea. Se ajunge astfel la încheierea armistiţiului de la Slobozia, din 24 august 1807, prin care se prevede evacuarea în 35 de zile a Principatelor de către trupele de ocupaţie ruse. Ţarul *„nu se execută însă; ţarul voia să păstreze ţările noastre şi Napoleon sfătuieşte pe sultan să consimtă la această cedare”* (C. C. Giurescu). Prin tratatul de la Erfurt, din 1808, Napoleon a recunoscut legitimitatea încorporării Principatelor la Rusia, ceea ce a fost evident o trădare oribilă a intereselor româneşti. Prin articolul 5, Finlanda, Moldova şi Valahia erau considerate *„ca făcând parte din Imperiul Rusiei* Tratatul de la Erfurt a dat o lovitură de graţie *„partidei naţionale”* din Principate. Speranţele românilor în Franţa au fost trădate.

Nicolae 1. Arnăutu, în lucrarea *„12 invazii ruseşti în* Româniaafirma că: *Napoleon şi-a dat curând seama de greşeala pe care o făcuse semnând acest acord şi s-a văzut obligat să-l denunţe, mai ales că insistenţa pe lângă sultan pentru a obţine cedarea către Rusia a celor două Principate Româneşti, departe de a fi fructuoasă, incita din contră Turcia să caute o reconciliere cu Anglia. Astfel, la 5 ianuarie 1809, a fost semnat un tratat de alianţă defensivă între Franţa şi Turcia. Ruşii au fost afectaţi de această schimbare bruscă de atitudine a lui Napoleon. Într-un raport către împăratul Alexandru 1. Prinţul Kurakin,*

ambasadorul Rusia Viena, precizează: «*Dacă anexarea Principatelor Dunărene era moară acum câteva luni, această afacere prezintă acum... datorită lui Napoleon, mari dificultăţi*»".

Noul vizir, Mustafa pasa Bairactarul. A transmis ruşilor el poarta, *J>u va ceda met un petec de pământ din teritoriul, Z* „Vi/irul Mustafa era. N excelente relaţii cu Manuc Bei, negustorul şi zaraful armean care din 1804 deţinea un impozant han în Bucureşti Consulul rus de la Bucureşti, Luca Kiriko, afirma în 1807, că Manuc Beiera un colaborator intim al lui C. Ipsilanti şi *confident tainic al consulatului* împărătesc Manuc Bei va fi, în tratativele ruso-turce, omul de legătură dintre feldmareşalul Prozorovski şi marele vizir Mustafa pasa, dar şi agentul secret ai Rusiei. Armeanul trăda generalilor ruşi toate secretele pe care i le împărtăşea prietenul sju Mustafa pasa. Trădătorul, culmea, a fost şi răsplătit pentru „serviciile", de fapt deserviciile aduse Porţii, de către marele vizir, cu titlul de *prinţ al* Moldoveiiar Sfatul Munteniei, în frunte cu mitropolitul Dosoftei, i-a adresat în scris mulţumiri pentru serviciile aduse ţării în repetate rânduri. De la ţarul Alexandru, în favoarea căruia îi trăda pe turci, va primi crucea Sf. Vladimir. Dintre motivaţiile pentru care a primit înalta distincţie, reţinem că a organizat împreună cu Kiose Ahmed, comandantul fortăreţei de la Giurgiu, predarea ei armatelor ruse, că a dat ruşilor informaţii preţioase în legătură cu turcii şi că a împrumutat bani vistieriei muntene pentru aprovizionarea armatelor ruse în decembrie 1806.

Manuc Bei, după moartea vizirului Mustafa, începe să se teamă din ce în ce mai mult de turci şi vrea să facă ruşilor un ultim şi mare serviciu ca să dobândească protecţia lor definitivă. Împreună cu Kiose Ahmed va pune la cale o trădare de zile mări a turcilor şi anume predarea în mâinile ruşilor a puternicei cetăţi Giurgiu. Manuc îi va comunica generalului Miloradovici planul de ocupare prin

trădare a Giurgiului, iar rusul nu face decât să jubileze de fericire. *Însă*, scrie Ştefan Ionescu în monografia închinată lui Manuc Bei, *generalul Miloradovici, locuia la marele boier Constantin Filipescu, duşmanul ascuns al ruşilor, iar fiica acestuia era prietena intimă a generalului. Distrat şi neglijent, generalul rus nu-şi păstra cu prea mare gr, ja documentele militare. Ele erau nu numai pe biroul său din casa Filipescu, ci chiar şi pe toaletă tinerei lui prietene în Z07 nuiurări* af°St de mirare că au Cunos*intenţiile ruşdor nu numai consulul Franţei, Ledoulx, date fund bunele lui relaţii cu martie boier Fitipescu. ci chiar şi Aidin. Poia/a* Grurym".

În 22 martie 1809. Trupele generalului Miloradovici au fott concentrate pe linia Giurgiului şi în 24 martie s-a dat atacul. În *timpul nopţii fuseseră observate multe focuri, foc în loct care ajungeau până la Dunăre. 7* aw surprins pe comandanţii ruşi însă aceştia au fost informaţi că focurile proveneau de la ierburi/e uscate aprinse de ţărani ca să cureţe câmpul. Generalul*

Miloradovici nu dădu atenţie acestor amănunte deşi unii ofiţeri rămăseseră bănuitori, în realitate; focurile fuseseră aprinse de oamenii boierului Constantin Filipescu pentru a anunţa, aşa cum se înţelesese cu Aidin pasa, pe turci, când unităţile ruse vor trece *la atac*" (ibidem). Manuc a stabilit cu Kiose Ahmed, care apăra efectiv Giulgiul şi acceptase să trădeze în favoarea ruşilor, ca înainte de atacul lui Miloradovici să-şi retragă garnizoana din cetate. Boierul Filipescu i-a trădat pe ruşi şi l-a anunţat pe Aidin pasă despre planurile secrete urzite, iar acesta a luat măsurile necesare apărării fortăreţet. Bătălia care a urmat, osmanlâii fiind preveniţi, a fost lungă şi grea. Giurgiu rezistă şi ruşii pierd 27 de ofiţeri şi 800 de soldaţi. Pierderile otomane s-au cifrat doar la 15 soldaţi. % i

Dezastrul armatelor ţariste a produs panică în Bucureşti şi o mare veselie în casa trădătorului Filipescu. Kiose Ahmed, deconspirat, va fugi în Ţara Românească şi

se va pune sub protecţia ruşilor. Urmează şi exodul altor demnitari turci, amestecaţi în planul de trădare al lui Manuc Bei, ca Ramiz pasa, Menis aga, aianul de la Tîrnovo, amiralul Imge Bei, în total peste 100 de persoane. Toţi aceşti hicleni faţă de Poartă au fost bine primiţi de către ruşi.

Înfrângerea suferită de armatele ţariste la Giurgiu l-a afectat profund pe Manuc Bei, deşi nimeni nu i-a imputat nimic. Şiretul armean, ca să reintre în graţiile comandamentului rus, le va spune, cu dovezi concrete, că boierul Filepescu, cu a cărui fiică trăia Miloradovici, trăda la Stambul toate secretele militare şi diplomatice ale muscalilor. Generalul Miloradovici, compromis, va fi înlocuit din funcţie, dar îi va cere succesorului, prinţul Bagration, să ocrotească în continuare... familia lui Filipescu. Miloradovici, bărbat în *puterea vârstei, care iubea viaţa şi darurile ei, îşi petrecea*

Iher C" /bun//, a Wr fi mai «/ «cujupânua Am™

fata Cea mai frumoasă a marelui boier". Jupâniţ. JTfi JJTar *slu* rol politic pentru că tânărul ş, focosul general ist lăă a de multe on documentele secrete prin dormitorul suavei şi mult dorit* jupâniţe. de unde ajungeau apoi în sertarele tatălui său. Martie boier Constantin Filipescu iar rolul ei se părea că este cu atât mai discutat cu cât. Un alt boier. Varlaam, fostul vistier, era în mart intimitate cu tânăra şi nurlia jupâniţă Moruzi. Cele două. Tinere femei, se spunea în societatea bucureşteană. se interesau şi de problemele politice ale războiului, deoarece prin legăturile lor cunoşteau din gândurile intime ale unor însemnaţi bărbaţi de care depindea mersul evenimentelor. Este greu de ştiut în ce măsură aceste jupâniţe au cunoscut şi culisele războiului, ale cărui întâmplări erau comentate uneori chiar în saloanele bucureştene"* (ibidem). Jupâniţele Anca şi Moruzi, indiferent dacă făceau conştient sau inconştient spionaj şi transmitere de date secrete, facilitau acţiunile trădătoare ale partidei boiereşti filoturce.

Constantin Filipescu se afla în fruntea acestei grupări şi cu toate că ruşii îi cunoşteau orientarea politică, totuşi, graţie lui Miloradovici, va deţine în Muntenia funcţia de mare vistier şi nu va fi surghiunit în Rusia, după cum cereau instrucţiunile Petersburgului. Între Varlaam, şeful partidei filoruse şi Filipescu, capul celei filoturce, se ducea o luptă surdă, pentru că ambii se considerau în mod reciproc drept trădători. După dezastrul ruşilor de la Giurgiu, poziţia lui Filipescu începu să se şubrezească, cu atât mai mult cu cât era acuzat şi de o altă trădare, trimiterea unei scrisori marelui vizir, în numele divanului, prin care solicita o intervenţie militară otomană în Muntenia şi se angaja să asigure şi aprovizionarea trupelor. Ţarul a fost prompt informat despre actele de trădare ale lui Filipescu în favoarea turcilor şi a semnat un ucaz de trimitere în surghiun a hicleanului şi a familiei sale. Bagration tărăgănează însă punerea în practică a poruncii Petersburgului din considerente de prietenie faţă de Miloradovici. În 17 februarie 1810 însă, generalul Zass va scoate la iveală ucazul de surghiun. În seara acelei zile, marele boier F. hpescu organizase un zaiafet, un bal la care s-a prezentat toată protipendada, ofiţerii din comandamentul rus şi generalul Zass la mijlocul petrecerii au năvălit în saloane cazacii, iar Zass s-a ridicat de te masă şi a citit ucazul de surghiun al boierului Filipescu, a Elizabetgrad, de l & ngă Odesa. Acuză adusă era cea de trădare a ţarului în favoarea turcilor. Ordinul trebuia executat în 48 de ore Vestea i-a năucit pe toţi petrecăreţii, atât prin conţinut cât şi prin modalitate diabolică de a fi adusă la cunoştinţă. Dar nici trădătorul Filipescu nu s-a lăsat mai prejos. El a poruncit tătarilor să cânte şi petrecerea să continue, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat.

„Odată cu surghiunul marele boier, care jucase pană atunci un însemnat rol în viaţa Ţării Româneşti, dispare din arenă politică Nu se poate aprecia în mod obiectiv în ce măsură Constantin Filipescu a fost un adevărat patriot

sau un simplu spoliator al bogăţiilor ţării şi nici care a fost sensul politicii lui. Dacă este considerat un antirus atunci cum se explică prietenia cu generalul Miloradovici şi faptul că nu privea cu ochi răi legătura fiicei lui cu acesta şi chiar perspectiva unei căsătorii? Şi, de asemenea, cum se explică faptul că comandantul şef al armatei ruse de la Dunăre, a permis ca unul din generalii străluciţi ai armatei ruse, care fusese şi guvernatorul militar al reşedinţei domneşti din 1807 până în 18101 să locuiască în casa unui duşman al ruşilor? După cum, de asemenea, este greu de ştiut ce a urmărit Constantin Filipescu informând atât pe Aidin, aianul de la Giurgiu, cât şi pe Ledoulx, consulul francez, despre iminenţa atacului rus asupra fortăreţeide la Giurgiu, pe care-l provocase actul de trădare al lui Manuc Bei şi al prietenului său Kiose Ahmed. Fapt este că marele boier Constantin Filipescu nu a fost unul din intimii lui Constantin Vodă Ipsilanti, care era mai curând un executor al dispoziţiilor comandamentului rus, decât domnitor al Ţării Româneşti" (ibidem). Cu toate serviciile pe care C. Ipsilanti le făcuse ruşilor, ei îl trădează fără remuşcări şi după ce Domnul, ca urmare a unei intervenţii turceşti, se refugiază la Kiev, *Ja 7 aprilie 1808 se citeşte la mitropolie nota generalului Prozorovski, urmaşul lui Michelson, anunţând că prin ordin imperial... e scos din scaun, preşedinte al amânduror Principatelor în cele politice fiind de aici înainte un na, Cusmcov"* (C. C. Giurescu).

Metternich, în 1810, va refuza categoric pretenţiile Rusiei je a anexa Ţările Române şi va ameninţa că dacă totuşi acest lucru va întâmpla în *acest caz va trebui să luptaţi"*, pentru că *Austria nu ar putea să privească indeferentă o asemenea extindere a posesiunilor ruseşti...* „Rumianţev spunea că austriecii *rauferm hotărâţi să se opună din toate puterile, la nevoie chiar prin forţa armelor* % anexării Principatelor de către ţar. Napoleon, într-o discuţie cu Metternich, i-a spus: *JStiţi de ce am recunoscut*

Rusiei posesia asupra Moldovei şi Valah iei? Am făcut-o pentru a arunca un măr al discordiei între voi…"

În T 811, turcii au reluat ofensiva contra ruşilor, dar generalul Kutuzov a fost victorios şi Poarta a acceptat condiţiile de pace impuse de ruşi. La 26 ianuarie 1811, a sosit la Bucureşti un parlamentar turc, Numan Efendi, care i-a adus o scrisoare lui Manuc Bei, din partea lui Mehmed Galib, ministrul de externe al Porţii. În această scrisoare se vorbea despre ataşamentul lui Manuc faţă de turci (în realitate era un trădător notoriu al lor) şi i se cerea să mijlocească negocierile de pace cu ruşii. Armeanul va deveni omul de legătură dintre acreditaţii turci la tratative şi generalul Kutuzov, noul comandant al armatei ţariste de la Dunăre. La 15 decembrie 1811, Manuc i-a adus pe negociatorii din ambele tabere la Bucureşti şi le-a pus la dispoziţie hanul său. Manuc va stabili relaţii foarte strânse cu marele dragoman Dumitrache Moruzi şi cu ocazia unor partide de vânătoare îl va convinge pe trimisul Porţii să-l trădeze pe padişah şi pe Mehmed Galib. Armeanul îl lămureşte pe dragoman că este imperios necesar ca turcii să accepte condiţiile puse de ruşi pentru semnarea păcii, altfel Imperiul Otoman o să fie dezmembrat. Parlamentarii turci însă, nu pot cădea de acord cu trimişii ţarului, din cauza revendicărilor teritoriale pretinse de Petersburg. Ruşii au cerut să intre sub stăpânirea lor ambele Principate, ceea ce otomanii nici nu doreau să audă. Caută să tragă de timp Jf să vadă şi ce atitudine *va lua Napoleon ale cărui relaţii cu ruşii se înrăutăţiseră în ultimul Timp şi care proiecta o mare expediţie contra lor. Tocmai în legătură cu această expediţie, împăratul francez trimite un ambasador special, pe Andreossy, la sultan spre a-l determina să reia războiul contra Rusiei, în vederea recâştigării Principatelor şi Crimeii*

Andreossy întârzie însă în chip nepermis pe drum; pe de altă parte sultanul nu mai avea încredere în Napoleon

ale cărui planuri schimbau repede fi total, dovadă cele petrecute în ultimii ani (ŢIUit *Erfurt*!); *în sfârşit, interpretul delegaţiei turceşti de pace, Dumitrah Moruzi, era omul ruşilor*\ (C. C. Giurescu). Tot acest complex Actoria! Explică de ce totuşi s-a ajuns la pacea de la Bucureşti din 1812, *Jscălită, din partea ţarului, de către bătrânul şi lacomul general Kutuzov, succesorul lui Kamenski, pace prin care, fi Kq ruşine şi în dispreţul oricărui drept, ni se ia jumătate din Moldova Astfel cu răpirea Basarabiei începe marea dramă a istoriei noastre contemporane, şi problema cea mai grea a politicei noastre externe relaţiile cu Rusia*" (ibidem).

Ruşii, deşi consideraţi prieteni de către români şi sprijinitori ai eliberării Principatelor de sub turci, realizează raptul Basarabiei, act prin care trădează speranţele şi idealurile româneşti. În urma negocierilor ruso-turce s-a ajuns la „o *soluţie de compromis, de care Manuc Bei nu era străin. Ea satisjăcea parţial pretenţiile Rusiei ţariste şi nu afecta, grav, orgoliul Porţii otomane. Soluţia preconiza ca Basarabia. Parte a Moldovei dintre Prut şi Nistru, aflată din 1456 sub suzeranitatea turcească, să treacă în componenţa imperiului rus*" (Şt. Ionescu). Dar această formulă adoptată de osmanlâi era o nouă trădare faţă de Principate, pentru că, la fel ca şi în *cazul cedării Bucovinei (1775). Imperiul Otoman comitea o nouă ilegalitate faţă de romani în 1812, oferind Rusiei Moldova dintre Prut şi Nistru. Turcia nu putea oferi ceva ce nu-i aparţinea, căci n-a fost niciodată suverană asupra Ţărilor Romane. Poarta însăşi recunoscuse acest lucru, când la Karlovitz (1699), presată de polonezi să le cedeze Moldo-Valahia, ea răspunde că nu are dreptul, deoarece capitulaţiile nu-i ofereau decât suzeranitatea*\ (N. Ciachir).

În ziua de 16/28 mai, 1812, va fi semnat în sala de recepţie a Hanului lui Manuc tratatul ruso-turc, dar nu de către Kutuzov şi marele vizir Ahmed, ci de către contele Andrei Italiński, generalul Ivan Sabaneiev şi Iosif Fonton

din partea Rusiei şi Mehmed Galib, ministrul de externe al Sublimei Porţi, Martar Zade, Ibrahim Ali Efendi, magistrat militar, şi Abdul Halip Efendi, cancelar al cerilor. I a 23 iunie tratatul de la Bucureşti, onerosul tntat «1 ildini intereselor româneşti, prin care ţarul lua hoţeşte, cu japca; la>Arabia. v «fi ratificat la Vilno. Culmea ironiei flkcea, ca la 24 Jiic 1812. Napoleon să invadeze Rusia.

După unarea tratatului, sultanul şi toţi marii dregitori ai porţii t>rusefurioşi pe întreaga delegaţie turcească care a jefinitr. at ne; ocierile şi în primul rând pe Dumitrache Moruzi, arc a fost suspectat direct de te & dare. Moruzi, marele dragoman, a întârziat cu premeditare să informeze Poarta despre pregitirile lui Napotec! Contra Rusiei. Sultanul afirma cât daci ar fi ştiut din timp despre proiectul lui Napoleon, altele ar fi fost clauzele tratatului. *Jar ele, nu ar fi fost inspirate de ideea că pacea se încheie între învinşi şi învingători. În asemenea împrejurări, desigur că plenipotenţiarii turci, care rămăseseră datori lui Manuc Bei cu <O*! *>00 de galbeni, deşi toate cheltuielile pentru purtarea negocierilor de pace fuseseră suportate de biata vistierie a Ţării Româneşti, au acuzat şi ei pe Dumitrache Moruzi. Acesta se simţea ameninţat. Dar, n-avea încotro, trebuia să se înapoieze la Constantinopol pentru că avea acolo ostatică, familia. El speră că* să vi *putea dezvinovăţi în faţa marelui vizir, dar la 25 octombrie*! *Să ducă re a primit la Şumla caftanul drept mulţumire pentru contribuia avută la încheierea păcii, la ieşirea din palatul viziral. dFost decapitat de ieniceri*" (Şt. Ionescu). Sultanul poruncise fără drept J. – apei: *„Tăiaţi capul acestui trădător!"* Drept confirmare a executării poruncii imperiale, căpăţâna lui Dumitrache Moruzi va fi expediată la Stambul. La 20 noiembrie va fi decapitat şi fratele trădătorului Moruzi, Panaiotache. Lângă cadavru turcii au pus următoarea inscripţie: *„Cunoscând toate afacerile politice ale guvernului său* w *unindu-se cu fratele său pentru a le da duşmanilor statului, trădătorul a plătit*

această crimă cu capul său”.

A. D. Xenopol se întreba dacă şi această pace de la Bucureşti, din 1812, *„nu fu cel puţin în parte, datorită trădării, care în tovărăşia de obicei toate actele politice ale împărăţiei otomane*? *Mai multe împrejurări concurg a stabili într-un chip neîndoielnic că plin-împuterniciţii turci nu lipsiră nici cu acest prilej a jărtfi pentru ui* era *pungi interesele statului lor. Aşa mai întâi generalul de Langerxm, francez în slujba Rusiei, declară în memoriilejQ/e că «această pace este pentru el o ghicitoare». Apoi Galib Efendi întrebat puţine zile după semnarea tratatului de către consulul francez Ledoulx asupra pricinei care adusese pe turci a-l încheia îi răspunde îngăimând «că era timpul ca războiul să iea un sfârşit ca făgăduinţele domnului de Latour Maubourg nu s-ar fi împlini din nefericire la timp; că el nu cedase ruşilor decât prea puţin; că provinciile ar trebui să fie deşertate de turci tocmai după trei luni şi că până atunci providenţa ar putea încă aduce fericite evenimentecuvinte care lasă a pătrunde din toate părţile trădarea prin gura plin-împuternicitului otoman*!

Postelnicul Manolache Drăghici, contemporan cu evenimentele, notă că trădarea lui Panaiotache Moruzi consta în faptul că după ce %*ar fi primit o depeşă de la Napoleon care îi vestea ruptura cu Rusia*” în loc să o remită de urgenţă sultanului, a expediat-o fratelui său, pentru ca acesta să se grăbească cu negocierile şi să încheie pacea. *Jnţălege oricine că nu fără un interes bănesc ambii greci trădară pe stăpânii lor… Noi credem cu toate aceste că negociatorii turci întârziară trimiterea documentului, nu în interesul Rusiei, care dimpotrivă se grăbea a sfârşi cât se poate mai curând şi a obţine ratificarea lui, dar pentru a da sultanului timpul tocmai spre a reveni asupra hotărârii lui şi a refuza recunoaşterea tratatului, fiind mai bine informat asupra planurilor lui Napoleon. Plin – impute* în *ic iţii după ce-şi umpluse*

pungile, voiau acuma să-şi pună capetele în siguranţă, şi după ce inşălase pe turci, se gândiau acuma cum să înşăle şi pe acei ce-i plătise" (Xenopol). Andreossy, în raportul său, notă că *yJs-ar fi* găsit *între lucrurile lui Moruzi un inel de 12.000 de lei care îi fusese dat de ruşi şi titlurile de proprietate ale unei moşii în partea din Moldova cedată Rusiei*!

Despre trădarea fraţilor Moruzi a avut cunoştinţă şi consulul general al Angliei la Bucureşti, W. Wilkinson, care spunea că ei au fost cumpăraţi de ruşi, cu atât mai lesne, cu cât şi nutreau sentimente filoruse. M. Eminescu sublinia că Basarabia a fost furată de muscali cu ajutorul unor arme inedite, *„rubla rusească şi trădarea dragomanului Moruzi*".

Un., istorici, printre care şi N. «orga, su. În el fraţii Moruni nu «rfi fost vinovat, de trădare, ci ar fi fost ucişi numai pentru ci sultanul să poată justifica încheierea unei pici atât de dezastruoase Iorga nu dă crezare nici spuselor lui Manolache Drăghici, care în *Jstoria Moldovei*" afirmă că dragomanul Panaiotache Moruzi ar fi Aţinut scrisoarea autografă a lui Napoleon, prin care acesta îi cerea sultanului să tergiverseze încheierea păcii şi să nu accepte nicio cedare teritorială. Iorga crede că umilitoarea pace de la Bucureşti, din 1812, s-a încheiat totuşi, pentru că sultanul nu a crezut că Napoleon va ataca Rusia. Fraţii Moruzi, pe considerentul că trebuia găsit un ţap ispăşitor, care să justifice oneroasele clauze ale tratatului în faţa poporului, vor fi obligaţi să-şi asume acest rol ingrat.

La 8 septembrie 1812, va fi numit Domn în Ţara Românească, Ioan vodă Caragea, care va intra în Bucureşti la 24 decembrie., *Jtuşii plecaseră de mai bine de două luni şi această plecare dăduse naştere în capitală la mari manifestări de bucurie, timp de trei zile (15 – 18 octombrie): se făcuseră luminaţii; mai multe păpuşi îmbrăcate ruseştefuseseră mânjite cu noroi şi aprinse*" (C. C. Giurescu). Prin acest gest bucureştenii îşi arătau

dezaprobarea faţă de trădarea ruşilor. Ei prădaseră Principatele, le umiliseră şi ciuntiseră Moldova. În urma lor au lăsat un gust amar, o proastă amintire. Când locuitorii Ţărilor Române i s-au plâns lui Kutuzov de mulţimea de abuzuri şi de jafuri pe care le comitea armata rusă şi de spolierea la care erau supuşi, generalul a răspuns cu cinism, că nu este nicio problemă, de vreme ce românilor *„li se vor lăsa ochii spre a plânge”*.

Caragea a rămas vestit nu numai prin ciuma care a bântuit în acea vreme, ci şi prin *„birul temniţei”* şi birul *„femeilor rele”*. A pus o dare de 100.000 de piaştri pe prostituatele din Muntenia, femei care-şi trădaseră moralitatea. Dar plaga cea mare a societăţii nu o constituiau „podăseletârfele Bucureştilor, ci hoţii, căci cinstea se trădase cu totul. Vorba rămasă de atunci este elocventă: *„JSefură ca în vremea lui Caragea”*.

Înainte de împlinirea termenului de 7 ani ai domniei sale tartorul a hotărât să părăsească tronul şi să fugă. Din Ardeal va

S-au oâh V aha-J3 ftil Praltil3 t d.Hr. V°dă a – P-al şi pe care au fost hotărâţi să-l ucidă. Zilot Românul nota că domnul

Ctrt jimţise că Poarta are soco Kală a-l pienu, îşi chivemt9 l scăparea vieţii prim fuga din scaun la alte curţi ttrăine cu\oaii familia” Caragea i-a trădat şi pe supuşii săi şi pe sttpftnii turci.

A. D. Xenopol spunea că votă (arage* *arfifast de\ >or1*: *intereselor franceze”*, dar ţarul ar fi consimţit totuşi la urcarea pe tron, pentru că ruşii *„cunoşteau aluatul cel mlădios din u-erplămădită firea fanariotă. Ei ştiau că se dau totdeauna în partea cehii mai tare şi că plecarea lor către cutare sau cutare putere nu este rezultatul principiilor sau al simpatiilor, ci numai a unui calcul interesat”*. Disponibilitatea de a trăda a fanarioţilor era prin urmare binecunoscută.

Spoliatorul şi trădătorul Caragea a avut şi el p. Rte

de in, denie în 1813, vodă, pentru că a considerat pe nişte boieri drept. Videni, îi va surghiuni şi le va confisca averile. Nu a recurs la pedeapsă capitală pentru trădare nici în 1817. Când un grup de boieri l-au pârât ia Poartă. Şi această hiclenie o pedepseşte tot cu surghiunul la moşii a celor vinovaţi, C. Bălăceanu şi marele logofăt Gr. Ghica. Zilot Românul scria că „acest *domn în al doilea an se deshrăcă de vicleană şi linguşitoarea pieiea vulpii şi se îmbrăcă cu fiorchiicul şi fricosul cojoc lupesc şi începu pe faţă a frăpi şi jaf ui tara în felurite chipuri*... „Pentru a-i face pe boieri să închidă ochii la jaful organizat matematic, i-a scutit de cele mai multe dări.

Ultimii Domni fanarioţi în Principale au fost Al. Şuţu (! 8181821), în Ţara Românească şi Mihai Şuţu (1819 – 1821), în Moldova. Despre Al. Şuţu se spune că nu ar fi murit de *„crisipel phlegmonos"* ci otrăvit de către doctorul său, pentru că s-a opus planurilor Eterici. Mihai Şuţu *fost francmason şi partizan al Eteneі*\susţinea C.C. Giurescu, şi după ce a trecut de partea lui Ipsilanti, când acesta a intrat cu eteriştii în Iaşi şi i-a trădat astfel pe turci, ca urmare a dezavuării de către ţar a Eteriei a fugit la Chişinău.

În ultima perioadă a domniilor fanariote, contactul cu ofiţerii străini, care în *timpul războaielor împotriva turcilor au petrecut timp îndelungat pe teritoriul ţărilor române, boierii au adoptat costumul, moda, obiceiurile, jocul de cărţi, dansurile occidentale şi s-au «europenizat»* (*Istoria României*, vol. III). S-a produs şi o modificare a mentalităţilor, iar generalul Langeron scria că: *„fetru I schimbat mai repede înfăţişarea imperiului său decât sosirea noastră (a ruşilor) pe cea a românilor*\Pompiliu HI ia de observ» că o trăsătură comună a *„elementelor heterogene"*. Care alcătuiau structura societăţii româneşti în veacul fanariot, a fost *Ignoranta aproape absolută în care se afla scufundată aproape toată aceauă societate atât de ciudat* alcătuitălira şi o mare *nesiguranţă arilei de*

mâine, o *continuă*. *O nemulţumire fată de prezent*" şi o „*indiferenţă completă pentru tot ceea ce se numeşte interesele ţării*". Se poate spune că „*toate aceste clase, oricât de deosebite ar fi ele prin avutul, originile, obiceiurile sau portul lor*. *se aseamănă prin trăsături negative de mentalitate, prin absenţa aproape totală a gândirii şi prin trăsături pozitive ale sensibilităţii*: *suferă cu toţii, sunt nemulţumiţi cu toţii şi de aceea sunt cu toţii închişi în ei înşişi*. *Nimeni nu are răgazul de a se gândi la altcineva sau la ziua de mâine*. *Toţi se gândesc numai la ei şi la ziua de azi*. *Este epoca egoismului îngust şi fără limită – este epoca vieţii de azi pe mâine*". În ceea ce priveşte viaţa politică, ea este „o *agonie*" şi ţara „*oprovincie turcească*". Aşa stând lucrurile, în „*ochii Europei, Principatele nu se bucură de nicio consideraţie*. *Sunt fie ignorate, fie dispreţuite*". Pentru ruşi, Ţările Române „*sunt primul pas către Constantinopol*\Se cerea „o *primenire totală a spiritului public*" şi a fost *jmenirea Franţei ca, întâi prin influenţa ideilor sale, apoi prin intervenţie directă, să regenereze şi să emancipeze România, să o facă o naţiune conştientă de sine însăşi, dintr-o ţară bicisnică şi coruptă, exploatată şi râvnită de străini, poreclită cu insolentă de ei*: «*Perú al grecilor*» *sau*: «*grânarul Constantinopolului*»".

Principele N. Şuţu nota în „Memorii" că de numele fanarioţilor se leagă noţiunile de „*viclenie, prefăcătorie şi intrigă*" arcă aceleaşi vicii le au şi românii şi. *Principii greci au mers pe calea trasată de domnii români iar urmaşii lor n-au fost mai buni deşi s-au bucurat de dreptul de a nu-i imita*".

N. REVOLUŢIA LUI TU DOR VLADIMIRESCU

Tudor, Eforia şi duhul trftdărli

Puterea în Ţările Române, afirma N. Djuvara, *Mediu şi până la mijlocul secolului al XIX-lea, a oscilat tot timpul într-un echilibru instabil între un regim autocratic şi un regim oligarhic*" Instituţia domniei şi clasa boierească au

fost cei dd poli între care oscila puterea.

Baza economică a boierimii a consiat în proprietatea asupra pământului şi familiile boiereşti au dat dovadă de-a lungul timpului de o uimitoare solidaritate de clasă. Chiar dacă au avut loc între boieri sau tăiere familiile boiereşti certuri şi neînţelegeri, când a fost vorba de apărarea intereselor şi a privilegiilor lor, ei au făcut corp comun Familiile boiereşti, după expresia lui N. Djuvara, alcătuiesc o *icmsocietate*" care trăieşte, *într-un fel de endogamie*\ După italianul G. Vegezzi Ruscola *sfrei sferturi din moşiile boiereşti sunt împărţite între două suie de familii, care, în felul acesta, au mare înrâurire asupra vieţii politice şi economice a celor două ţări*" iar „*cinsp rezece sau douăzeci de familii ar stăpâni, direct sau indirect, peste o treime din teritoriul* Principatelor Potrivit unui recensământ rusesc din 1829, în Ţara Românească ar fi existat 766 de familii boiereşti iar în Moldova, după medicul german Andreas Wolff, în 1797 existau 800. Elita românească nu depăşea, după unele opinii, 2% din totalul populaţiei.

Va apărea şi o nouă boierime recrutată din rândul arendaşilor şi zapciilor, aşa numiţii ciocoi, care o lungă perioadă de timp vor fi percepuţi ca antiteza „adevăratului" boier sau a „vechiului" boier.

În gândirea politică a boierimii româneşti, tot mai des îşi va face simţită prezenţa, la începutul secolului al XIX-lea, noţiunea de patrie şi legată de ea, cea de patriotism. Pentru Dumitru Sturdza, la 1802, patria însemna comunitatea generală a locuitorilor, iar pentru Şerban Grădişteanu *Joacă obştea, adică toţi pământenii*\Iancu Văcărescu scria în 1819 că: „*O maică patrie aveţi*". Se cristalizează tot mai pregnant ideea datoriei faţă de patrie, care nu trebuie trădată, ci servită cu devotament Apelul la datoria patriotică a locuitorilor e tot mai insistent în diveree scrieri şi luări de cuvânt. Lupu Balş amintea divanului

Moktovet *patriot tntbuie să-şi strict patno*»

TJevărat AmWhe Donici scria în 1814< sh + Zneva saleşiapo-dr-nleeişiaiubipepatrioţiisăiatewuxâhtdau*

Ctie neapărate.

Inc» de la sf & reitul secolului al XVIII-lea în arenă polihel tu face debutul mica boierime, /*n-ai liberală din punct de vederr filosofic şi dornică să joace un rol propriu în cârmuirea ţării*". Nou Vlad Georgescu. Această boierime vrea reforme interne şi intri în conflict cu marea boierime conservatoare. „*Conflictul dintre boierimea mare, conservatoare, şi cea mică liberală, ţinut în surdină până la 1821 de existenţa pericolului comun fanariot, va exploda cu putere după înlăturarea acestuia, devenind element al politicii interne româneşti până spre mijlocul veacului al XIX-lea*" (VI. Georgescu).

În 1814, s-a înfiinţat la Odesa, de către negustorii greci, Skufas, Tzacalov şi Xantos, societatea secretă, *JZteria*", care îşi propunea începerea luptei crucii asupra semilunii, cu alte cuvinte eliberarea Balcanilor de sub turci. În Principate vor apare *eforii*", secţii ale Eteriei şi mulţi boieri greci vor deveni membri ai acestei organizaţii. Eteria a produs în rândul fanarioţilor o mare tensiune, urmată la scurt timp de o gravă sciziune. Mulţi fanarioţi s-au plasat, pentru interese proprii, de partea turcilor, trădând interesele neamului grec de a se elibera. Ei sunt colaboraţionişti care din calcule meschine şi interese rapace trădează ideea de independenţă a patriei.

După fuga din 1818, a lui Caragea de pe tronul Ţării Româneşti, boierimea română a cerut Porţii restabilirea domniilor pământene. Exploatarea şi jafurile au atins culmea, iar nivelul de existenţă al Principatelor a coborât la cel mai de jos prag. Rusia a stăruit însă, ca pe tronul muntean să urce fanariotul Alexandru Şuţu. Boierii s-au înclinat şi smeriţi i-au sărutat mâna lui vodă. Domnul, imediat, s-a pus cu multă energie în operă de jefuire a ţării, pentru că *presimţind izbucnirea revoluţiei greceşti*,

care putea să-i primejduiască tronul, se silea a aduna avuţii cât mai în grabă spre a-şi asigura viitorul” (Xenopol).

Ultimul domnitor fanariot din Muntenia, Şuţu, *„era însă dintre acei greci ce nu voiau să-şi compromită poziţia prin o* răcoală *în amina tonilor El se opune deci pe cât se poate misei*** *etenste... Eteriştii însărcinară pe căpitanul Iordache să omoar*? *Pe Şuţu. Bravul dar cinstitul căpitan deşi luă asupră-şi această misiune urâcioasă. Nu putu să o îndeplinească. Şi lăsă să*-l *cada pistolul din mână în momentul când trebuia să-l îndrepte asupra lui Şuţu Această împrejurare făcu chiar de se amână izbucnire revoluţiei ce fusese fixată pentru ziua de 20 noiembrie 1820, întrucât mt era ev putinţă ca ea să-şi facă loc în principate, când tocmai în fruntea tarei mai apropiată de Tutvia domnia un principe duşman gândului eterist. Revoluţionarii se hotărăsc atunci a întrebuinţa veninul spre a înlătura atare piedică şi pun pe medicul lui Şutu, Depalte, a otrăvi fântâneaua pe care o avea la braţ. Domnul simţindu-se rău, instituie el singur o căimăcămie...”* (ibidem). Medicul Depalte a trădat jurământul lui Hipocrat, şi-a trădat stăpânul şi a comis un regicid. Jocul politic, din păcate, cerea acest lucru. Fiul lui Şuţu vodă, Nicolae, scria că nu poate, *>/iici susţine, nici nega*” asasinarea tatălui său.

Boierimea română era ostilă în egală măsură regimului fanariot şi dominaţiei otomane. Ea s-a raliat curentului de eliberare naţională care străbătea sud-estul Europei. Dar, din diverse motive, aproape toate categoriile sociale din Principate aşteptau o imediată schimbare social-politică.

Lupta de eliberare a grecilor de sub dominaţia otomană era concepută cu sprijinul Rusiei, în ideea panortodoxismului şi la nivelul întregului sud-est European. *Nimeni nu concepea atunci ieşirea de sub dominaţia Porţii doar a unui singur popor*: *eliberarea trebuia să fie rodul luptei tuturor, astfel că libertatea avea*

să fie câştigată simultan" (FI. Constantiniu). Şi boierimea română privea spre Rusia, sperând atât sprijin militar cât şi garantarea pentru viitor a poziţiei predominante, poziţie pe care revoluţia franceză o punea sub semnul întrebării.

După moartea domnitorului Şuţu îşi va începe activitatea *comitetul de oblăduire*" format din trei mari boieri, toţi vel-bani, Grigore Ghica, Grigore Brâncoveanu şi Barbu Văcărescu. Căimăcămia hotărăşte *„organizarea unei răscoale care să redea Principatelor vechile privilegii încălcate de turci şi de fanarioţi...*"

VI-Georgescu). Înaintaşii boierimii s-au orientat, pentru punere. În aplicare a proiectului, spre slugerul Tudor, de fapt Theodor din Viadimin. de unde numele de Vladimirescu. Avea o experienţă editară dobândită în războiul ruso-turc din 1806 1812. Unde a luptat cavoluntar, era sudit rus, bucurându-se prin urmare de ocrotirea Rusiei şi stabilise contacte cu Hteria încă de pe vremea şederii sale la Viena.

*În 1955, Andrei Oţetea a descoperit în arhivele din Budapesta „act pe care îl va denumi „*legământul lui Tudor fată de Eteried legământuf. În *cazul că documentul nu este un fals, se prezintă* et *Jovada irecuzabilă a afilierii lui Tudor la Eterie*" (A. Oţetea). Nestor Camariano preciza că *„încrederea fruntaşilor eterişti în şeful pandurilor era aşa de mare. Încât lui i s-a dat sarcina principală de a da semnalul răscoalei pentru «obştescul folos neamului creştinesc şi patriei noastre» şi să uşureze astfel sarcina lui Alexandru Ipsilanti*" ajuns şeful Eteriei. Actul vorbeşte despre provocarea de *dezordini... complicaţii interne şi externe*" şi evitarea de conflicte dintre români şi arnăuţi (greci, sârbi, macedoneni).

Prin decembrie 1820, se pare că Tudor a încheiat înţelegerea de colaborare militară cu Eteria şi tot atunci *„comitetul de oblăduire*" *l*-a desemnat conducător militar pentru răscoala ce se preconiza. În înţelegerea secretă dintre Vladimirescu şi fruntaşii eterişti, Iordache

Olimpiotul şi Ioan Farmache, se preciza necesitatea de *se folosi de toată viclenia, care poate duce la atingerea scopului nostru comun*", adică inducerea în eroare şi intoxicarea adversarului.

În planul şefului Eteriei, Alexandru Ipsilanti, răscoala grecilor trebuia să înceapă în Principate, iar Tudor avea misiunea de a crea o diversiune în Oltenia, sub masca unei mişcări antifanariote şi antiboiereşti. Răscoala, spune A. Oţetea, *„a fost organizată ia Bucureşti"* şi *„Tudor Vladimirescu a pornit din acest oraş cu o ceată de arnăuţi din garda domnească şi cu bani puşi la dispoziţia lui de către fruntaşii boierimii, membri ai Eteriei. Pentru a răscula ZZV f* Meflui lpsilanti trecerea *Dunării"*. Ipsilanti dorea ITZZFF 3, Ui Tudor să se subordonz şi beneficieze

«Pr°Pni, A °tetea mai adau-a că Kevolutier

1821 à l'a dat şeful, organizarea, impulsul iniţial tactica de propagandă şi luptă, primele mijloace de realizare şi a încadraho în mişcarea generală de insurecţie care urmărea emanciparea tuturor *creştinilor din Imperiul otoman"*.

În noaptea de 18 spre 19 ianuarie 1821, din însărcinarea *„comitetului de oblăduire"* – *„te-am ales să ridici norodul cu arme şi să urmezi precum eşti po\ăţuit"* – Tudor a plecat din Bucureşti ca să răscoale Oltenia. I.P. Liprandi, în memoriile sale, notă că, *JBrânco\>canu, fiind atunci spătar i-a dat 27 de arnăuţi aleşi pe care i-a pus să jure că vor îndeplini orbeşte totul ce le va porunci Tudor"*. Trupei care a părăsit Bucureştiul i se alătură Dimitrie Macedonski, desemnat locotenent, şi Iova, nepotul lui Iordache Olimpiotul, cu misiunea secretă de a-l supraveghea pe Tudor, că nu cumva să trădeze Eteria. Între Tudor şi D. Macedonski vor începe repede neînţelegerile. Macedonski, mai târziu, în Rusia, va mărturisi că imediat se va afla în *„îndoială şi nemulţumire"* pentru că Tudor a şi început să trădeze linia Eteriei. El relatează că *„după ce am trecut Oltul şi am intrat în*

Oltenia, a treia zi după plecarea noastră din Bucureşti, el (Vladimirescu) mi-a declarat că glasul poporului îl cheamă anume pe el spre a fi conducător în lupta pentru dobândirea drepturilor lui şi de nu voi fi de acordt îmi voi pierde viaţa... Neavând încotro, am promis cu jurământ să slujesc cu credinţă poporul în această cauză". Pe Iova, spionul eterist, Vladimirescu îl va executa la Oteteliş, la 3 martie, pentru că a refuzat să trădeze idealurile Eteriei şi să se subordoneze poruncilor lui.

Deşi *y/nandataral Eteriei"*, după expresia lui A. Oţetea, Tudor s-a abătut de la linia trasată de ea, a trădat-o, un motiv fiind şi dorinţa lui de mărire personală. Eteristul Iacovachi Rizo Nerulos, postelnic al Domnului moldovean Mihai Şuţu, notă că Iordache Olimpiotul JI *măguli (pe Tudor) că-l va ridica pe tronul lui Decebal şi-i desemnă un plan de operaţiuni preliminare, pentru a răscula Ţara Românească"*. 1. Filimon arăta că: *Jordache cultivă cu dibăcie vanitatea Vladimirescului, făcându-l a crede că într-o zi ar putea ajunge chiar domnitor peste amândouă Principatele; pentru aceasta Vladimirescu, amăgit de Olimpie, lucra pentru renaşterea Greciei; căci deşi revoluţiunea era în aparenţă românească, în realitate era însă grecească"*. A. Oţetea concluziona că *„Voinţa (lui Tudor) de a ajunge domn străbate ca un fir roşu toate fazele carierei lut „rtlutionare şi constituie principiul diriguitor care-l inspiră toate actele Conducătorii Eteriei din Bucureşti, prin Iordache Olimpiotul l-au determinat să pornească răscoala cu promisiunea de a-l ridica i „scaunul domniei. Dar Tudor nu s-a mulţumit cu atât. El voia să ajungă domn cu asentimentul, mai mult, cu concursul boierilor"*.

Ajuns în Oltenia, Vladimirescu a trimis emisari în toate satele pentru a aduna pandurii şi plăieşii, cărora le-a făgăduit *Jeff şi slobozenie"* El nu i-a răsculat pe ţărani contra boierilor, ci contra turcilor, ca un luptător înregimentat în Eterie. În memoriile sale. Ştefan Scarlat

Dăscălescu, fost secretar al caimacamului Craiovei în preajma revoluţiei din 1821, pe urmă al consulului ţarist A. Pini, vorbeşte de solidaritatea dintre panduri şi eterişti. Ţăranii români, continuă sursa citată, din cauza numeroaselor *„apăsări şi vexaţii”*, *ajunseseră în apatie şi completă indiferenţă despre ei şi ţara lor”*. Ţărani» au primit răscoala de la greci, *Jară însă să ia parte la dânsa activă”*, adică au fost porniţi şi înşelaţi, trădaţi de fanarioţii care *Jictau legea”*. Astfel, revoluţia de la 1821 *„cu drept cuvânt s-a numit grecească, că a românilor n-a fost”* şi *pământenii prea puţină parte au luat (la ea), şi nici au trebuit să ia”*, iar prin finalul dezastruos *„revoluţia grecilor ne-a procurat... surparea fanarioţilor”* din domniile Ţărilor Române. Memorialistul mai precizează că a avut o discuţie cu Tudor, cu trei zile înaintea uciderii sale: *arăta foarte înăsprit asupra grecilor şi se lada că are să-i nimicească, pentru că s-au arătat vicleni şi s-au încercat a-i debanda oastea, în vreme când eu ştiam bine că el i-a viclenit”*, adică trădat, prin tratativele duse cu turcii.

La 23 ianuarie/4 februarie 1821, de la Tismana, Tudor va lansa celebra *proclamaţie”*, intrată însă în istorie sub numele de *proclamaţia de la Padeş”*. Naum Râmniceanu, atunci când vorbeşte despre această *„Proclamaţie”*, ca şi despre cea către bucureşteni, afirmă că *„Aceste proclamaţii către panduri şi către toată ţara toate s-au izvodit în Consulatul rusesc... Videşugul grecesc era ca Junţările lui Teodor să adoarmă pe turci., şi cu proclamaţiile*

Zr? *ZPel° tnor Oalulrom-se, invitându-l asupra neamulut ooieresc*. I. Fotino susţinea şi el că prin *„Proclamaţia de la Padeş”*.

Vladimirescu a risculat norodul *ascunzând adevăratul scop <, /mişcării”* A. Oţetea sublinia că: *„JScopul iniţial al mişcării lui Tudor Vladimirescu n-a fost nici emanciparea ţăranilor nici schimbarea regimului politic*ci acela de a crea o diversiune în Oltenia, pentru ca

Ipsilanti să poată trece în Peloponez. Tudor a trădat încrederea şi speranţele mulţimii adunate la Padeş. Toate promisiunile lui de eliberare fteute ţăranilor au fost o simplă diplomaţie, în fond o mait minciună, o trădare a cuvântului dat, pentru că ele au fost repede renegate. Lozinca *dreptate şi slobozenie*" va fi şi ea, la rândul eu te & dată.

Tudor vorbeşte despre „*bălaurii care ne înghit de vii căpeteniile noastre, zic. Atât cele bisânceşti, cât şi cele politiceşti până când să-i suferim a ne suge sângele din noi? Până când să le fm robi...* „Este evident o retorică abilă care să agite spiritele, să-i ridice la răzmeriţă pe locuitorii ţării. Dacă ar fi afişat cinstit mobilul acţiunii sale, colaborarea cu Eteria, sprijinirea ei printr-o diversiune şi lupta comună antiotomană, nu ar fi găsit prea mulţi aderenţi. Dar cu lozinci de tipul *Jertfirea averilor celor rău agonisite ale tiranilor boieri*" se puteau evident mobiliza masele la luptă. Tudor atrage însă imediat atenţia cu privire la apărarea averilor „*<boierilor făgăduitf*\nuanţă pe care norodul, mai mult ca sigur că nu a sesizat-o. Prin „*boierifăgăduiţi*" se înţelegeau cei care aderaseră la principiile Eteriei şi ei se bucurau de protecţie, prin urmare erau apăraţi de furia maselor. Enunţul mai are o semnificaţie; se voia şi un mijloc de presiune faţă de boierii care, din varii motive, nu s-au afiliat încă eteriştilor.

Vladimirescu a trimis un arz Porţii şi mai multe înştiinţări, *y*» *y*»

Ca urmare a aceleiaşi regii eteriste. 1. C. Filitti notă că nu trebuie să se confunde mijloacele de care s-a slujit Tudor cu scopul acţiunii sale. *Relaţiile cu turcii n-au avut de scop decât să-i înşele, până b momentul oportun, asupra adevăratelor lui intenţii*\Se pare că sincer a fost numai cu ocazia discursului de la Slatina, ţinut în faţa pandurilor, în care spunea că este eterist şi că *pornirea aceasta este din porunca ţarului Alexandru al Rusiei*!

Prin urmare Tudor nu s-a angajat real într-o luptă

antiboierească şi antifanariotă şi nu a avut, *jrolul de răzvrătitor al anilor împotriva boierilor*. *I. r proclamaţiile şi scrisori*r «*le nu au fost decât stratageme tactice, înşelătorii, mistificări ale adevărului*. În planurile Eteriei. Ridicarea ţăranilor n-avea să fie decât un mijloc depresiune asupra boierilor pentru a-i determina să se asocieze la mişcarea eteristă. De aceea Tudor a reprimat cu severitate atacurile împotriva proprietăţii şi persoanei boierilor" *Oţetea*). *Ţăranii au fost înşelaţi şi trădaţi*. Proclamaţia de la Padeş" *lansată de Tudor a aprins scânteia* Javerei". *Iar ţăranii, fără să opereze în mintea lor distincţia dintre boierii făgăduiţi, adică eterişti şi nefăgăduiţi, cei încă neînregimentaţi, au trecut la acţiune*. *Multe documente spun că aproape* „toată Ţara Românească s-a tulburat şi s-a împrăştiat şi a fost despuiată mult de răsculaţi; cei mai mulţi boieri au fost despuiaţi şi negustorii au suferit destule pagube".

Între 23 – 28 ianuarie 1821, Tudor a înrolat peste 1500 de panduri pregătiţi din vreme de căpitanii săi, Ioniţă Creţescu, D. Gârbea, B. Urleanu, N. Zoican. Alături de panduri, ţăranii, spun documentele, *„veniau cu miile de se înrolau la Vladimirescu*". Tudor, *mai avea să înfrunte opoziţia ocârmuirii de la Bucureşti, care, deşi înţeleasă cu el, trebuia să păstreze aparenţele unei perfecte legalităţi faţă de Poartă, şi prin urmare, să se prefacă a combate mişcarea revoluţionară izbucnită în Oltenia*" (A. Oţetea). Obstesca Adunare căuta prin negocierile cu turcii şi parlamentările cu Tudor să câştige timp până la venirea lui Ipsilanti şi a presupuselor oşti ruseşti. Tudor va zăbovi între 4 şi 28 februarie la Ţânţăreni din acelaşi motiv. N. Văcărescu şi C. Samurcaş, care oficial aveau misiunea de a potoli „zavera", îi dădeau lui Tudor trupe şi bani. Samurcaş a cerut tot oficial *„comitetului de oblăduire*" să-i trimită 172.000 de taleri *pentru a prinde sau omorî pe Tudor*".

Între Tudor şi Eterie au apărut conflicte încă de la

începutul mişcării. M. Cioranu, un aghiotant al lui Tudor, susţine în cronica sa, că Eteria s-a alarmat de orientarea tranşant antifanariotă a răscoale, din Oltenia şi că îl suspecta tot mai mult pe Tudor de

Sinh Macedonski aPoi „u «agi Prodan i se cere să îl

CJITri „8 tentă Pe V, admrescu Ş «„ ia măsuri pentru a rupiedica o evoluţ. E pe o cale neeteristă a mişcării româneşti *hJ-rvdan şi Macedonski*, *erau porunciţi straşnic să observe toat*e *păsurile lui Thdor şi subt niciun cuvânt să nu se depărteze de dânsu*f\Ofiţerii eterişti. Spune I. Fotino, erau nemulţumiţi de Tudor şi-l considerau un tridător al cauzei pentru *preponderenta ce pretindea să aibă… întru a comanda… ca un domn absolut, după voia şi hotărârea să*". Chiriac Popescu relatează că Iordache Olimpiotul şi Farmache, încă din martie, de la Slatina, au devenit % %*opartidă gonitoare a lui Tudor… cu pizmă*" pentru că el a omorât doi ofiţeri de arnăuţi, unul fiind chiar Iova, nepotul lui Iordache. Aceşti ofiţeri nu au vrut să jure credinţă lui Tudor, să i se supună, ci au trecut la jafuri şi silnicii. I. Fotino notă că în martie, tensiunea dintre Vladimirescu şi Eterie a devenit atât de mare, încât căpitanii albanezi „ajunseră *a conspira în contra lui, şi se pregăteau a-l ataca cu cei 8.000 de oameni ai lor, toţi mercenari aleşi, spre a-l nimici cu desăvârşire împreună cu toată oastea ce-i mai rămase*\Iordache i-a propus, la Ţânţăreni, lui Vladimirescu, să se unească cu Ipsilanti şi să i se subordoneze. La refuzul acestuia, ne spune Liprandi, *firetul de Iordache*" s-a prefăcut a nu fi solidar cu Ipsilanti şi i s-a închinat lui Tudor, în Oltenia, cu toate că îl ura de moarte. Liprandi mai adaugă că: *Jordache a depus jurământ şi lui Tudor şi prinţului Ipsilanti, ale căror răscoale erau cu totul opuse în ceea ce priveşte cauzele lor. El a luat de la amândoi bani şi îi înşela pe amândoi*".

Hagi Prodan, povesteşte cronica anonimă, „*Istoria jefuitorilor*", „*se îndatorease foarte mult de boieri ca săpiarzăpre Tudor…* „Ajuns în preajma lui, va începe să

ţeasă pânza comploturilor şi prin mită va căuta să-şi facă aderenţi printre răsculaţi. Dintr-o scrisoare a lui Tudor către C. Samurcas aflăm că» *Hagi Prodan >yS*-au apucat de au împărţit noaptea, întru ascuns, la 270 de sârbi, care sunt cu mine, bani... cu cuvânt ca să-i tragă de la mine şi să-i aducă la dumneavoastră". *Asupra lui Hagi Prodan s-a găsit şi o scrisoare, primită de la consulul rus Pini, care îl îndemna la asasinarea lui Vladimirescu* yJagăduindu-i că, pentru uciderea mea – *scria Tudor* – de la amândouă prea puternicele împărăţii (rusă şi otomană) va fi mângâiat cu multe mili". *Din complotul* care viza asasinarea fruntaşului revoluţiei române, acţiune trădătoare *ur-ilă în saloanele consulului Pini, făcea parte şi C. Samurcaş Tudor itva trimite o memorabilă scrisoare, acuzându-l deschis de videşugul cel sângeros", dumneata, cel ce totdeauna îmi ziceai „că la sânge nu te amesteci... acum umbli ca să pierzi o tară întreagă pentru hatârul jefuitorilor... Ah! Boierule, boierule! Ce netemere je Dumnezeu! Pe de o parte m-ai încredinţat prin jurământ ca să viula Craiova. Şi pe de altă parte. Împotrivă ai făcut dumneata, dea, trimis pe Hagiu ca să mă omoare. Apoi. de acum înainte, cine Jin lumea aceasta va mai crede pe dumneavoastră, pe nişte oameni care nu aveţi lucru de nimic a pierde o ţară întreagă şi mai vârtos pe un norod nevinovat şi care v-au hrănit şi vă hrăneşte? Ci drept este Dumnezeu şi drept va judecă!"* Fruntaşii eterişti considerau că Tudor a trădat Eteria, iar acesta la rândul său vedea în ei nişte trădători şi asasini. Ipsilanti dorea ca Tudor să intre în Craiova şi să rămână acolo, pentru a se bate cu turcii, care era de aşteptat că vor interveni armat ca să restabilească ordinea în Oltenia. Îi cerea în fond lui Vladimirescu să acţioneze conform planului stabilit dinainte, dar el va refuza subordonarea, nu va intra în Craiova, ci va porni spre Bucureşti. Veleităţile de independenţă ale pandurului erau percepute de eterişti ca un act de trădare.

În seara zilei de 22 februarie/6 martie 1821,

Alexandru Ipsilanti, şeful Eterici, însoţit de fraţii şi cumnatul său Cantacuzino-Deleanu, şi de un grup de arnăuţi, a intrat în Iaşi. Va lansa aici o proclamaţie prin care îi va chema pe moldoveni la arme şi va da asigurări potrivit cărora, dacă turcii vor interveni, „o *forţă teribilă gata să le pedepsească îndrăzneala*" îi va întâmpina. Era o aluzie transparentă la iminenta intervenţiei a Rusiei. Ipsilanti mai adresează o proclamaţie grecilor din Principate şi naţiunii greceşti în care la fel vorbeşte deschis despre sprijinul de care se bucură Eteria din partea ţarului şi despre apropiata intervenţie a Rusiei contra turcilor. Aceste acţiuni nechibzuite au compromis din start în an» Z T, ambasadorul™ Poartă să dezavueze mierea. Ţarul se afla la congresul Sfintei Alianţe de la Laybach şi SSr-PO „t' Că 3 – irului său, dezavuând

Eteriştii încep în Moldova o serie de jafuri şi măcelărea turcii din laşi şi Galaţi. La 13 martie pornesc din Iaşi spre Bucureşti şi pe drum li se alătură tineri studenţi greci care au venit din tom Europa să se înroleze în *batalionul Sfânt*\în armata lui Ipsilanti bântuie o dezordine cumplită şi înaintarea spre Bucureşti se face cu mare încetineală. Comandantul Eteriei, care a aflat de dezavuarea tarului, se consideră trădat şi îşi modifică planul iniţial de a trece Dunărea. Optează pentru rămânerea în Principate, în speranţa că o intervenţie a turcilor, care acum aveau mâna liberă, va duce in extremis la un război cu Rusia.

Tudor şi Ipsilanti, în fruntea trupelor lor, se apropie de Bucureşti, dar nu este vorba de un marş sincronizat, dinainte stabilit. Dezavuarea Eterici de către ţar, dezavuarea publică a lui Tudor de către consulul rus din Bucureşti, retragerea decoraţiei Sf. Vladimir, a gradului de locotenent în armata rusă şi a calităţii de sudit pe care le obţinuse în războiul din 1806 – 1812, provoacă deruta boierilor din Bucureşti. Vei banii Brâncoveanu, Ghica şi Văcărescu, cei care i-au încredinţat lui Tudor răsculare

Olteniei şi asigurau ghidajul politic al mişcării, au fost primii care au fugit la Braşov, ca să-şi pună capetele la adăpost. Au trădat Eteria, pe Tudor, ţara şi propriile lor idealuri. Ei vor fi urmaţi, pe drumul exilului, de cea mai mare parte a boierimii. La 21 martie, Vladimirescu şi *Adunarea norodului*" cum se numea oastea sa, intră în Bucureşti. Tudor îşi stabileşte tabăra la Cotroceni, iar Ipsilanti, sosit în 27 martie, se aşază la Colentina. Paga notă că *Anarhia a ajuns la culme în acest nefericit oraş... Teodor, care comandă în acest moment în Bucureşti, nevoind să-l recunoască pe Ipsilanti, situaţia se va decide prin soarta armelor...* „I. Fotino afirma că la sosirea lui Ipsilanti. *Căpitanii albanezi... se pregăteau a-l ataca*" pe Vladimirescu. Ipsilanti nu deschide însă ostilităţile din lipsă de forţe şi din teamă că Sava l-ar putea trăda.

A. Oţetea consideră că odată cu dezavuarea de către ţar a» * Eteriei se încheie şi prima etapă a acţiunii lui Tudor. Dacă până în acel moment ar fi fost o perfectă încadrare a lui Vladimirescu în Eteric, acum el ar fi trădat cauza ei. Dezavuarea Rusi*ei fi răsturnă* (*lui Tudor*) *toate planurile şi-l sili... la o politică de colaborare cu furcii cart avea să-i cauzeze moartea*" *pentru oft* Jpsilantl a considerat negocierile lui Tudor cu turcii ca o trădare" *Intrat în Bucureşti, Vladimirescu a realizat o*. schimbare de front, cart *d* separe mişcarea de a lui! Psilanti*pentru ci era*. Singura soluţie care mai putea salva situaţia" *în momentul când sultanul poruncile intervenţia în Principate*.

Tudor a luat contactul cu turcii încă de la începutul mişcării, dar, crede A. Oţetea, a făcut-o cu asentimentul Eteriei pentru a adormi vigilenţa sultanului. După dezavuare, *politica de apropiere de turci se/acea în spatele grecilor pentru a scăpa ţara de primejdia ocupaţiei turceşti*". Aceste negocieri, /*tu aveau numai să-l opună foştilor săi aliaţi, dar să-l aducă în conflict cu propriii săi căpitani şi să-l expună, fără nicio apărare, răzbunării*

eteriste\Eteria considerându-l un mare trădător. Vladimirescu însuşi afirma că: *Eu nu mă războiesc cu Poarta, ci dimpotrivă îi rămân totdeauna supus*... „Liprandi scria că şi episcopul Ilarion, un fel de „ministru" al lui Tudor, l-ar fi sfătuit pe acesta la o înţelegere cu turcii şi la o acţiune contra lui Ipsilanti. În vederea tratativelor cu otomanii, Vladimirescu, *pentru a se putea prezenta ca exponent legitim al întregii ţări, s-a împăcat cu boierii*" (A. Oţetea).

La 23 martie 1821, Tudor încheie un „acord", o înţelegere cu cei 56 de boieri rămaşi la Bucureşti, printre care şi Alexandru Filipescu-Vulpe, marele vistier. În „acord" boierii recunosc „că pornirea dumnealui slugerului Tudor Vladimirescu nu este ră şi vătămătoare, nici în partea fiecăruia, nici patriei, ci folositoare şi izbăvitoare" *şi că toţi boierii „*cu drag şi cu braţele deschise" *l-au primit „s-z"* făgăduim sub jurământ că niciodată nu vom cugeta împotriva vieţii şi a cinstei lut*Că lucrurile nu prea stăteau aşa, o* demonstrează şi sechestrarea marilor boieri în casa lui Dinicu *

Golescu, la „Belvedere". Slugerul se temea ca ei să nu fugă, exilul voluntar fiind un act de trădare, şi prin el să-l lase descoperit" în faţa turcilor. Înţelegerea cu boierii însemna legitimarea mişcării, recunoaşterea rolului conducător al lui Tudor în tară, care va cârmui cu sprijinul acestei elite politice. Dacă boierii l-ar fi recunoscut ca autoritate în stat, el ar fi putut de pe această bază să ducă tratative cu turcii, care se pregăteau să treacă, sub Kara Mustafa, Dunărea.

Mai mult se pare că la 8 mai, la mănăstirea Cotroceni, Ilarion, în cadrul unei slujbe religioase solemne, l-ar fi uns Domn. Un stegar al său, Ioan Petrescu, mărturisea că Tudor *singur s-a declarat de Domn al ţării*". A.D. Xenopol a văzut în înţelegerea lui Tudor cu boierii *„momentul abdicării"* lui, adică trădarea idealului, a principiilor mişcării pe care o pornise la Padeş. *Mişcarea*

lui Tudor, socială la început fit împinsă de boierii cu care el se aliase pe tărâmul politic şi naţional Schimbarea caracterului mişcării lui Tudor trebuia însă să-l pună în vădită duşmănie cu Ipsilantl, (Xenopol).

Cu toate neînţelegerile avute cu Al. Ipsilanti, afirmă Gh. Platon, Tudor, care începuse tratativele cu turcii, a refuzat oferta lor de a contribui la reprimarea revoluţiei greceşti. După intrarea otomanilor în Ţara Românească, el hotărăşte să părăsească Bucureştiul şi să se retragă în Oltenia, unde transformase mai multe mănăstiri în puternice puncte de rezistenţă. Spera fie la o intervenţie, chiar în ultima clipă a Europei în favoarea sa, fie, negociind cu Poarta, cu arma în mână, la obţinerea unor condiţii rezonabile de pace.

La 15/27 mai, după ce în prealabil permite boierilor să părăsească Capitala, Vladimirescu începe şi el retragerea. La 18 mai, la Goleşti, va avea o întâlnire cu Iordache Olimpiotul. Se încheie un acord care, potrivit lui A. Oţetea este „o *ultimă încercare de colaborare cu Ipsilanti*" şi „*Tudor a promis să rămână credincios Eteriei şi să atace pe turci cu corpul său peste Olt*" A fost Tudor sincer? El s-a opus cu energie intrării lui Ipsilanti în Bucureşti, ba mai mult, în cadrul întrevederii cu şeful Eteriei, potrivit lui M. Cioranu, i-ar fi spus: *yJPrinţet fără sprijinul Rusiei noi nu putem îndrăzni să ridicăm steagul împotriva turcilor*; *cunoaşteţi bine cruzimea lor... Scopul dumneavoastră este cu totul contrar celui urmărit de mine... Locul dumneavoastră nu este aici. Plecaţi, treceţi Dunărea şi înfruntaţi-i pe turci*; *sunteţi prea slab pentru a vă putea măsura cu ei şi dacă nu sunteţi sprijiniţi de o putere oarecare va paşte nenorocirea*\După acest discurs, ruptura cu Eteria era foarte clară. Totuşi, Tudor şi Ipsilanti vor ajunge la un acord, în urma căruia, judeţele Ţării Româneşti dinspre munte vor trece sub autoritatea eteriştilor, ar Oltenia şi judeţele de câmpie sub cea a <lugerului.

A. Oţetea consideră că Tudor, după evacuarea Bucureştiului flâncheiat un acord de cooperare militară cu turcii contra lui Ipsilanti *f lanul concertat între turci şi Tudor era ca acesta, înaintând spre Câmpulung... să taie retragerea eteriştilor spre munţi*". Eteriştii au interceptat corespondenţa secretă a lui Vladimirescu cu chehaia-bei al paşei de Silistra. *Prinderea unui al doilea curier, trimis de Tudor chiar de la Goleşti lui chehaia-bei, dovedi lui Iordache că scena înfrăţirii (din 18 mai de la Goleşti) n-a fost decât o comedie şi că intenţia lui Tudor era de a face cauză comună cu turcii pentru a alunga pe Ipsilanti şi pe aderenţii lui din ţară*". Evenimentele se precipită: „*acordul lui Tudor cu turcii, interceptarea corespondenţei sale de către eterişti (sau poate trădarea ei de către turci), arestarea, judecarea şi executarea lui Tudor-toate acestea [n răstimp de câteva zile*". Şi Aricescu, în *Jstoria revoluţiunii*", notă că: „*Un asemenea joc era periculos pentru Tudor...* „Din relatarea lui Chiriac Popescu aflăm că Tudor, la Găeşti, le-ar fi spus căpitanilor săi „*că Iordache îmi este vrăjmaş şi că de faţă mă goneşte, şi că dânsul trebuie să-mi fi prins scrisorile ale paşei Diiului (Vidinului), care ne lipsesc de o poştă, şi că dânsul îmi vrea moartea*

Când Tudor a ajuns la Goleşti a constatat că trupele eteriste ale lui Iordache, Farmache şi ale prinţului Nicolae Ipsilanti i-au tăiat drumul şi că încercau, spune M. Cioranu, să-i oprească *jercerea pandurilor peste Olt*". Iorga e de părere că la Goleşti, între Tudor şi Iordache Olimpiotul, ar fi avut loc „o *întrevedere, dar nu o înţelegere*", iar Mircea T. Radu conchide că declaraţiile de frăţie „*dacă s-au făcut, erau nesincere, din ambele părţi, în primul rând pentru motivul că purtarea eteriştilor în Principate se dovedise departe de a fi frăţească*". La Goleşti şi Tudor şi Iordache, deşi şi-au jurat fraternitate, şi-au trădat jurământul.

Ipsilanti îşi concentrase forţele la Piteşti şi vedea o

ameninţare venind contra să nu numai din partea turcilor, care trecuseră Dunărea o şi din partea lui Vladimirescu. Este un moment de panică în etenstă-JPsi, ani'căuta cu disperare o colaborare cu Tudor

El dorea să-şi anexeze oastea pandurilor, dar Tudor a refuzat p Liprandi nota e & prinţul Nicolae Ipsilanti şi Iordache %*mu căutat prin toate mijloacele, să înduplece pe Tudor să acţioneze împreună şi să-şi unească forţele cu ale eteriştilor Vladimirescu a rămas* însă *neanduplecat şi nu a voit să schimbe temeiul răscoalei salen* Ura şi tensiunile dintre Vladimirescu şi Al. Ipsilanti ajung a punctul maxim şi, nota Ion Mihai Cantacuzino, „i-a *întâmplat ce se întâmplă în multe situaţii revoluţionare*: *şefii facţiunilor vrându-se de moarte*. *Rămânea de văzut care pe care o să-l ucidă mai repede*!

Între trădare şi asasinat

A. Oţetea sublinia că, *JSoarta lui Tudor a fost pecetluită din clipa când a sacrificat cauza ţărănimii pentru a se învoi cu boierii şi a rupt cu Eteria pentru a se înţelege cu turcii*". În continuare se precizează că: „*Prin acordul său cu boierii, Tudor a pierdut încrederea şi sprijinul maselor populare şi a fost silit, pentru a-şi salva situaţia, să se înţeleagă cu Ipsilanti sau cu turcii. Tudor a încercat şi una şi alta, dar n-avea să găsească la capătul disperatelor sale încercări decât înfrângerea şi moartea, J) acă considerăm... mişcarea lui Tudor Vladimirescu ca independentă de revoluţia grecească, întâmplarea de la Goleşti, unde comandantul suprem al unei oştiri a fost ridicat din mijlocul armatei sale de o mână de oameni, jară ca cineva să schiţeze măcar un gest de împotrivire, ar fi de neînţeles şi unică în istorie*" Mişcarea lui Tudor a pornit în înţelegere cu Eteria şi Tudor a trădat Eteria. Dintr-o scrisoare contemporană cu evenimentele aflăm că: „*JZI (Tudor) ar fi purtat corespondenţă cu turcii ca un vânzător; ar fi trădat întreprinderea grecilor şi ar fi ordonat să fie executaţi mulţi insurgenţi greci. Ca atare, a fost*

condamnat la moarte şi executat drept călcător al prescripţiilor alianţei sfinte". Eteristul I. Rizo Nerulos în *Jiistoire moderne de la Grèce*" Genève, 1828, vorbeşte despre *Jrădared*" *Josului Vladimirescu*" care „a *cooperat în secret cu turcii pentru distrugerea armatei lui Ipsilantl*. Al. Şuţu în *Jiistoire de la révolution grecque*\Paris, 1829, notează că la intrarea turcilor în Muntenia, Vladimirescu a trecut de partea lor» c4 «vrut să-i atace pe eterişti şi atunci Iordache Olimpiotul a foât *jrimis de Al. Ipsilanti pentru a ataca pe acest trădător*".

Etena fi acu/a pe Tudor de următoarele culpe: I) a călcat jurământul faţă de ea şi a pactizat cu turcii; 2) a omorât panduri; 3) *J jefuit ţara. După cum avem convingerea, a deşertat-o de toţi banii. pe ostaşi nu i-a plătit*", afirmă Iordache, Farmache, H. Prodan şi D. Macedonski. Notis Botzaris scria în 1962, că Tudor, i-a *comportat loial faţă de Eterie până în momentul renegării lui Ipsilanti de către Alexandru I. dar după aceea, pentru a-şi atinge scopul personal, acela de a deveni cu orice preţ prinţ în Valahia, a vrut să-şi renege angajamentele luate faţă de Iordache Olimpiotul şi Ioan Farmache. Şi, prin ei, faţă de Eterie, plătind această trădare cu viaţa. Întreaga sa acţiune revoluţionară este pătrunsă de incoerenţă, din cauza faptului că singurul lucru pe care îl dorea cu sinceritate era să devină domn... N-a fost deci surprinzător faptul că Eteria l-a calificat drept trădător şi i-a aplicat pedeapsa cuvenită într-o asemenea împrejurare*".

M. Raybaud, în *Mémoires sur la Grèce*", Paris, 1824, scria că: *Jordache l-a arestat pe Tudor la a doua întâlnire avută cu el. La prima întrevedere, Iordache i-a arătat nişte scrisori interceptate, ce dovedeau relaţiile lui Tudor cu turcii. Tudor n-a negat faptul... arestarea a unui al doilea curier şi citirea scrisorilor găsite asupra lui, au aruncat o lumină nouă asupra conduitei lui Tudor, dovedind lui Iordache că intenţia acestuia nu era doar de a păstra o neutralitate cu arma-n mână, după cum declarase,*

neutralitate cerută de interesele celor două provincii, dar că plănuia de asemenea sâfacă cauză comună cu turcii… Atunci Iordache a hotărât să pună mâna pe Tudor!

Pentru arestarea lui Tudor, Iordache a pus la cale, pe îndelete, un complot după toate regulile artei. În oastea de panduri a lui Vladimirescu a introdus pe arnăuţii conduşi de D. Macedonski şi H. Prodan. Cei doi căpitani trebuiau să-l spioneze pe sluger şi să contracareze orice atitudine antieteristă a lui. Cei doi, spune Liprandi, *„deşi ascultau şi de Tudor şi de Al. Ipsilanti, fiecare îşi nea planurile lui"*. M. Cioranu notă că e, *Lucrau neîncetat în oştirea lui (TUdor) contrarevoluţie împotrivă-i"* I. Fotino arăta Hagi Prodan mereu îl hărţuia şi-i căuta pricină lui Tudor, iar acesta, tracasat şi de către diverşi ofiţeri inferiori, câştigaţi de partea complotiştilor, executa în fiecare seară pe câţiva dintre ei, acuzaţi de trădare. Tudor a introdus o disciplină severă, orice atitudine contrară fiind pedepsită cu moartea. După M. Cioranu, între Bucureşti şi Goleşti, slugerul ar fi executat 24 de panduri.

La Goleşti atitudinea lui Tudor devine şi mai inflexibilă fată de orice manifestare de indisciplină, percepută ca o trădare a jurământului depus de panduri înaintea sa. A vrut să execute 4 căpitani, pe Parcă, Cuţui, lenescu şi Urdăreanu. Primii doi fug şi se ascund când slugerul îi pofteşte la raport. Ceilalţi doi se prezintă şi Urdăreanu va fi imediat executat. A fost picătura care a umplut paharul. Căpitanii de panduri fierbeau de indignare şi se socoteau trădaţi de Tudor. D. Macedonski şi H. Prodan exploatează cu iscusinţă nemulţumirile căpitanilor, pe care îi consideră *proşti pentru că sufăr nişte asemenea fapte"* şi, spune Liprandi în continuare, *„//numeau (pe Tudor) cu voce tare trădător şi călcător al jurămintelor şi angajamentelor luate faţă de popor şi de divan. Tudor a căutat să dovedească, şi poate nu* fără *oarecare dreptate, că aceşti căpitani fuseseră cumpăraţi de către eterişti şi că el a poruncit să fie spânzuraţi ca criminali…*

Căpitanii de panduri se disociază tot mai mult de comandantul suprem şi între ei şi Tudor se produce o tragică ruptură, atât datorită pactizării slugerului cu turcii, spune A. Oţetea, cât şi durităţii sale excesive. Oştirea e gata, la instigările lui H. Prodan, să-şi trădeze căpetenia. În momentul în care armata lui Vladimirescu este în fierbere, Al. Ipsilanti, afirmă Thomas Gordon, îi cere lui Iordache ty să *supravegheze mişcările lui Tudor şi să găsească, pe cât vajâcu putinţă, un mijloc spre a-i desăvârşi pieirea*\l. Fotino arăta că Iordache era hotărât %*iau să prindă pe Tudor viu, sau să-l omoare, şi în urmă să-i tragă oastea în partea sa şi s-o încorporeze cu a lui Ipsilanti*".

La 21 mai, Iordache Olimpiotul, cu o suită de vreo 50 – 100 de călăreţi, intră în tabăra lui Tudor. Slugerul se afla în foişorul de la intrarea conacului din Goleşti. C. Izvoranu relatează că paznicii lui Tudor *„văzând că vine căpitan Iordache, îi ziseră (lui Tudor)*:

** * *L-mtW tal. Cici a mai*

%*imt şi altă dată* L. prandi adaugi ci „7 Wor r *primit, fără* a

M** nim, coMcei. A meejruf 5<J/rerv-aâcd *gustări*".

Olimpiotul spune Th. Gordon, a cerut şi fie prezenţi ia discuţii ţi top dkpitanii de panduri. Când aceştia au venit, le-a arătat înţelegerea dintre Tudor şi Eterie şi a întrebat: *J>după acestea, mai puteţi răbda ca Zilnic, unii dintre voi să slujească drept jertfă tiraniei sale*? *La aceasta. Hagi Prodan, Macedonski şi mulţi căpitani de panduri – care fu*seseră *iniţiaţi în conspiraţie – răspunseră* «cd nu vor mai *urma pe un/i conducător atât de însetat de sânge, că-l predau unui tribunal de război şi că doresc să treacă în slujba Olimpiotuluiw*" Liprandi adaugă: *„Tudor a voit să se împotrivească, să-şi cheme oamenii. Totul însă fusese pregătit*: *oamenii pe care Macedonski nu se putea baza au fost învoiţi de către acesta să meargă la treburile lor la Piteşti9*\Iordache, nota I. Fotino, i-a întrebat pe

conspiratori dacă sunt de acord ca Tudor să meargă la Al. Ipsilanti, pentru a realiza în al doisprezecelea ceas o împăcare şi toţi au răspuns %*J) a, da, să meargă, să meargă negreşit*/" în continuare, I. Fotino subliniază că *încape îndoială că Olimpie, temându-se de vreun măcel din partea gărzii şi intimilor lui Tudor, se ferea de orice asprime şi întrebuinţă această strategemă diplomatică*... „în acest timp Tudor *„îşi aruncă ochii pe fereastră şi văzând deodată că ostaşii lui Olimpie luaseră cu repeziciune tunurile şi ier bar iile şi că unii dintr-înşii năvăleau în pâlcuri pe scara chioşcului său, îmbrâncind chiar şi străjile de pe la posturile lor, rămase ca trăsnit şi atunci începu să înţeleagă cursa în care cădea* înainte de a pleca cu Iordache, *„Tudor se uită împrejuru-i şi strigă cu glas duios către căpitanii săi prezenţi*: «*Eu merg unde ziceţi voi*: *sufletul meu însă presimte ceva rău, care de mi se va întâmpla, sângele meu să fie asupra voastră şi asupra copiilor voştri*». „M. T. Radu conchide că astfel *„Tudor a putut fi înfrânt deeterişti, la Goleşti, fără luptă, pe calea vicleniei, complotului şi trădării"* Naum Râmniceanu scria că: *„... Gheorgache şi Farmache, prinzându-l cu videşug la Piteşti, l-au trimis legat la Târgovişte şi acolo judecându-l Ipsilant după pravila sa ca pe un călcător de jurământ... l-au omorât la 27 mai"*.

Ajuns la Târţoviţte, Vladimirescu a fost închis la Mitropolie sub paza lui Vasâle Caravia. M. Cioranu povesteşte ci *Jpsilemt, hotărând să-l omoare cu forme, a format un tribunal de nişte boien ce se ziceau pământeni, ca Geartol ţi ca alţi asemenea lut, ca să-l judece şi să-l osândească. Dar până a se face acestea, doi aghiotanţi ai lui Ipsilant, Lasani şi Scufi (care, mai în urmă, a furat casa Eteriei greceşti şi a fugit cu dânsa în Braşov; unde a mâncat-o, pentru care Ipsilant prin scris public l-a afurisit) veneau şi-l chinuiau.* „Liprandi afirmă că din ordinul lui Caravia, un adevărat *rfcelerat"*, TUdor a fost supus la torturi *„numai pentru a afla unde a ascuns banii. Căci*

credea că are sume mari de bani… În mundirul lui Tudor, Caravia a găsit aur şi pietre în sumă de peste 6.000 de galbeni

După ce Ipsilanti a hotărât uciderea lui Vladimirescu, Caravia, spune M. Cioranu, *l-au omorât noaptea pe taină în Târgovişte, pe malul iazului ce curge pe lângă oraş, şi i-au aruncat cadavrul într-un puţ de lângă grădina lui Geartov*. După M. Raybaud, Tudor a fost scos din Târgovişte şi Organos *9 fşi-a tras sabia. Tudor şi-a acoperit capul cu mantaua şi a zis numai atât*: «*N-aveţi niciunul pistol*?» *L-au lovit din plin, dar moartea i-a fost lentă în mâinile acestor asasini stângaci. Respira încă, deşi era sfâşiat în bucăţi*\Liprandi spune *Astfel a fost curmată, prin trădare, viaţa lui Tudor, fără nicio cercetare şi fără nicio umbră de formă de judecata*\Chiriac Popescu afirmă că înainte de a fi asasinat, Vladimirescu a strigat *yMă omorâţi, tâlharilor*! *Dar nici de voi nu va fi bine*! *Câinii şi corbii or să vă mănânce*!”

III. TRĂDAREA ÎN PRINCIPATE ÎNTRE 1821 – 1S48

Restabilirea domniilor păm-ntene şi domniile regulamentare

Pompiliu Eliade notă că din *Julie 1821 până în iulie 1822, principatele au fost puse la o grea încercare de ocupaţia armatelor turteşti. Tot ceea ce răzbunarea politică şi religioasă, unită cu sălbăticia orientală*% *poate născoci, turc îi au pus în aplicare de-a lungul acestei ivmplite perioade. Greci sau români, vinovaţi sau nevinovaţi, toţi tremurau, şi n-au existat cartiere în oraşe şi cătune la ţară care să nu fi fost pustiite. Bisericile erau jefuite şi incendiate, locuitorii traşi în ţeapă sau spânzuraţi. Omorâţi pe stradă cu iataganul sau cu pistolul, copiii răpiţi, femeile siluite. Aruncate în apă cu pietre de gât sau îngropate cu zecile, de vii, în gropi comune*\Turcii se răzbunau pentru ceea ce ei considerau a fi fost trădarea Principatelor. Mai mult, cei %*mai mari persecutori ai creştinilor erau folosiţi ca spioni şi desemnau tonilor drept*

trădători pe toţi duşmanii lor personali”.

Cea mai mare parte a boierilor munteni şi moldoveni se aflau refugiaţi peste graniţă, în Transilvania, la Braşov sau în Basarabia. Marii boieri munteni întruniţi la Braşov, afirmă N. Iorga, *„erau aproape cu totiifdoruşi şi nu doreau nimic mai cu aprindere decât să fie «uniţi» cu «fericitelepopoare» ale ţarului Alexandru… În această dorinţă se manifesta tot idealul lor patriotic, care în tinereţea lor fusese oricum mai clar, mai nobil şi mai semeţ*\Marii boieri moldoveni visau şi ei la *prefacerea «iubitei lor patrii» f într-o provincie rusească de graniţă*”. Evident că prin această opţiune politică marea boierime dădea o dovadă certă de trădare a Principatelor. Mica boierime dorea, *4 e a pune un domn de ţară şi de a introduce supt mai bunul regim al unuia ca acesta o nouă Constituţie pe bază oligarhică. La o întindere a înrâuririi ruseşti nu se gândea deloc partidul acesta: mai curând i se năzărea tocmai departe strălucitorul vis al neatârnării*”.

Sălbatica ocupaţie otomană crează o stare de profundă nemulţumire, nu doar în Principate, ci şi *în* Europa. La 14 *martie* 1822, Marile Puteri, prin protocolul de la Berlin, s-au *decis să* ceară Porţii evacuarea Ţărilor Române şi să restabilească o administraţie naţională.

Ttarcii înşişi nu mai aveau nicio încredere în familiile fanariote car* i-au trădat şi s-au aliat cu revoluţia grecească. La I iulie 1822, sultanul a numit Domn în Moldova pe Ioan (Ioniţă) Sandu Sturdza, iar în Ţara Românească pe Grigore Dimitrie Ghica. Se restabileau astfel domniile pământene după v calcul fanariot, când românii, potrivit expresiei contelui de Salaberry *Reveniseră nişte simple jucării, batjocorite şi călcate în picioare jară milă şi fără ruşine. Această purtare tiranică Q cârmuitorilor lor i-a făcut pe români să fie slabi de înger bănuitori, sfioşi şi şovăitori în tot ce întreprind*!

Domnia lui Ioniţă Sandu Sturdza a fost frământată de conflictul dintre marea boierime şi cea mică. Domnul e

favorabil micii boierimi, numită în derâdere de cea mare „ciocoi”, sau, după ideile progresiste, „cărvunari”. Boierimea nu mai este o clasă omogenă de la începutul secolului al XIX-lea. Marea boierime refugiată din ţară se consideră trădată de Domnul care tratează cu „ciocoii” şi trimite memorii peste memorii Rusiei. În fruntea uneltitorilor se află fostul vornic Mihail Sturdza. În 1824, marea boierime din ţară complotează contra domniei şi trimite Porţii o plângere. În faţa acestei trădări, Ioniţă Sandu Sturdza va aresta pe capii complotiştilor. Pe unii îi exilează la moşii, pe alţii îi arestează în mănăstiri. Mitropolitul şi episcopii care se arătaseră şi ei uneltitori vor fi amendaţi.

Contra lui Grigore Dimitrie Ghica uneltea consulul rus Al. Pini care era refugiat la Braşov. Aici se găseau mulţi boieri în exil care complotau şi ei împotriva domniei. Ghica va avea parte şi de opoziţia boierilor din ţară %*pentru că ei*, scrie I.P. Liprandi, *nu se puteau deda uneltirilor obişnuite*. Un adevărat complot au realizat Barbu Văcărescu şi Constantin Bălăceanu, care vizau reducerea prerogativelor domneşti şi supunerea domniei propriilor interese, ceea ce însemna că funcţiile cheie în stat să fie în mâinile lor. Consulul rus Pini va susţine cu bani pe boierii munteni refugiaţi în Ardeal pentru a-l detrona pe vodă. Boierii exilaţi nu l-au trădat doar pe Domn, ci şi ţara, pentru că ei îi oferă ţarului Muntenia pe tavă. Mai mult, Oltenia preconiza o *răecesiune*” cerând Porţii o conducere independenta faţă de Bucureşti. Cei mai periculoşi complotişti erau Constantin Bellu, familiile Bălăceanu şi Golescu. Cu surghiunul vor fi pedepsiţi pentru trădarea lor, Al. Nenciulescu, Gr. Filipescu şi I. Cocorăscu.

Opoziţia? I uneltirile boierilor contra domnii erau re7 ultttul j-i pentru obţinerea de slujbe care aducea la Pricopseală Conajhil pini complota şi el şi la fel făceau boierii din emigraţie care au du. B cale chiar răscoala din 1826 din Oltenia. Doi din capii ei Smâion Mehedinţeanu şi

Ghiţă Cuţui, după înfrângerea răscoalei vor fi executaţi, pentru că răzmeriţa va fi considerată o înaltă trădare., J-rin-uatl *complotului contra domnului, boierii emigranţi pierduseră 500.000 lei. Bani împrumutaţi de la consulul Pini. Pentru organizarea lui*". (A. lonfache).

Dicţionarul *Instituţii feudale din Ţările Române*" arată că în culegerile de legi româneşti dintre 1780 – 1826 *precumpăneşte concepţia bizantină a trădării, a uneltirii şi rebeliunii faţă de domnea şef al statului, evoluţie accentuată de noul impact ai dreptului burghez iluminist*" în *„Condica criminalicească a Moldovei (1821 – 1826)*" hiclenia e considerată, *faptă criminalicească*, contra domniei şi patriei şi e privită ca *fjcea mai mare faptă de vinovăţie*". Se au în vedere ridicarea împotriva *persoanii stăpânitorului, joborarea alcătuirii ocârmuirii şi a orânduialelor cealor legiuite a* patrieiprin *Făinuite ispitiri*", ori *răzvrătirea şi rădicarea de arme*" sau prin *invitări aievea spre vătămarea patriei*". Se ţinea seama de asemenea şi de delictul de opinie politică, iar judecata vinovaţilor intra în sfera de competentă a adunării obşteşti a divanurilor pământeşti. Pedeapsa pentru trădători varia între *defăimarea în faţa obştei prin îmbrăcarea de sucman*", *pierderea evgheniei şi a cinului*" şi ocnă pe viaţă, temniţă sau chiar moarte. *„Constituţia cărvunarilor*" din 1822, pare-se opera lui Ionică Tăutul, prevedea la articolul 11 că persoana care face *„entrigă şi spionlâc, prigonire sau viclenie, precum şi tot cel ce ar ridica tulburare sau răzvrătire împotriva binelui patriei, să fie neapărat supus pedepsei pravilicești*", aidoma cu cea care ar comite „o *silnicie asupra oblădui torului*". Cu aceasta, concluzionează Dicţionarul citat, s-a încheiat cariera istorică a hicleniei feudale.

Noul război ruso-turc din 1828 – 1829, va duce la o nouă invazie însă în Principate, urmată de o ocupaţie militară până în 1834. În timpul ocupaţiei, administraţia nişă a lui Kiseiev a căutat să câştige simpatia locuitorilor,

dar ţarul a trădat speranţele românilor, pentru că el viza fie anexarea Princ. Patelor, fie chiar cumpărarea cu 36.000.000 de franci a

N. Şuţu da o listă a boierilor şi caracterizarea lor, listă întocmit* pentru uzul ruşilor de un anume Anghel Valii. Marele vistier Săndulache Sturdza, ar fi %*mort din punct de vedere morar*, marele vistier Oh Catarg] *scelerat, imoral necunoscând din onoare* decât *numele, din probitate doar definiţia*" marele logofăt Gr. Sturdza plin de *„viclenie şi şiretenie*", ca şi fiul său Mihai. Logofătul Lupu Balş era viclean ca şi Nicolae Canta în timpul ocupaţiei se vor realiza de către un grup de mari boieri conform instrucţiunilor Petersburgului, Regulamentele organice care urmau să îndeplinească funcţia unei constituţii. Kiselev şi cu această ocazie îi trădează pe români, pentru că el, nota K. Mane, în *Jnsemnări despre români*" *„tf găsit cu cale să introducă pe furiş un articol pe care nu l-a făcut cunoscut nici unuia dintre cei subscrişi* (*un fals în acte pub*! *Icef*\Articolul stipula că nicio lege votată de adunare şi confirmată de Domn, nu va putea fi promulgată, dacă nu va primi aprobarea Petersburgului.

Atunci când Regulamentul organic al Munteniei a fost gata, Kiselev l-a numit preşedinte al Adunării extraordinare a boierilor pe consulul rus Minciaky. Legal, preşedinte trebuia să fie Mitropolitul, dar el fusese exilat. I. Văcărescu va protesta vehement împotriva încălcării legalităţii şi ruşii considerându-l trădător îl vor exila. Boierii Bălăceanu, Câmpineanu, Buzoianu, care s-au raliat punctului de vedere al lui I. Văcărescu, priviţi şi ei ca trădători ai intereselor ruseşti, vor muri toţi *Rin întâmplare*" relatează C. Gane.

În Regulamentul organic se prevedea alegerea domnitorilor de către o Adunare extraordinară a boierilor ţării, dar atât Rusia cât şi turcii îi trădează literă, pentru că cele două Puteri numesc domnitorii, pe Alexandru Ghica în Muntenia şi pe Mihai Sturdza în Moldova.

Alexandru Ghica îl va surghiuni la Mărgineni, apoi la Plumbuita, pe Ion Câmpineanu, lider al, *partidei naţionale*" în formare, care contestă Regulamentul organic şi declară ilegală numirea Domnului, acte percepute evident că trădare.

O amploare mai mare şi mai periculoasă pentru ordinea stabilită în ţară o va avea conjuraţia unui alt mare boier, Dimitrie (Mitică) Filtwal. Casa acestuia era frecventată de tineri militanţi pentru cauza naţională. Profesorul J.A. Vaillant va imprima întrunirilor un caracter?

P°l, t, e Conspiratorii vor fi trădaţi domnitorului de *I & cku*. cAre vorbea de un *complot cu ramificaţii*" Alexandru Ghica va lua, mediat măsuri şi Filipescu va fi arestat şi condamnat la 10 ani N Bălcescu, care făcea parte din complot, se va alege şi el cu închisoarea Vgillant. la intervenţia consulului francez, a fost eliberat. Alţi conspiratori, mai puţin norocoşi, s-au ales cu ocna pe viaţă. Acţiunea lui Filipescu era în ochii Puterii un act de trădare ce trebuia prompt şi aspru pedepsit.

Alexandru Ghica a fost trădat şi de Domnul Moldovei, Mihail Sturdza, care a denunţat Porţii tulburările din Muntenia, atât conspiraţia din 1840 a lui Mitica Filipescu, cât şi răscoala din 1841 a bulgarilor din Brăila. Domnitorul era acuzat de incapacitate. Dar şi Ion Ghica îl trădează, pentru că se prezintă la Iaşi, la Mihai Sturdza, cu o scrisoare din partea marilor boieri munteni, în care se arată că *schimbarea domnului Ţării Româneşti devenise inevitabilă şi că sosise momentul le a uni amândouă coroanele pe capul unui singur domn*". Reprezentantul Rusiei, Daşkov îi făcea lui vodă o continuă opoziţie şi Gh. Bibescu îi adresează critici violente. Daşkov, spune boierilor: *„Vrea principele Ghica să cedeze, acum a sosit prilejul cel mai bun şi relaţiile cu boierii vor fi îndreptate, dar i se vor mai tăia din aripi; nu vrea, atunci calcă drept spre prăpastie*". Vodă adresează Petersburgului un memoriu în care se disculpă şi acuză de trădare pe boieri,

dar şi boierii trimit un memoriu incriminator. Duhamel, din partea ruşilor, şi Sekib efendi, din a turcilor, vin în cercetare. La sugestia ruşilor, vodă a fost mazilit.

În 1842, Al. Ghica va fi destituit de turci şi noul Domn, Gh.

Bibescu, va fi ales de Obştească Adunare Extraordinară, aşa cum prevedea Regulamentul organic. Între Domn şi Adunare s-a produs o ruptură definitivă în 1844, în legătură cu maiorul rus Trandafilof, căruia vodă îi acordase concesiunea explorării şi exploatării minelor metalifere pe care le va descoperi. Adunarea a anulat concesiunea şi vodă a prorogat-o sub acuzarea de *„viclene* insinuări şi de *M voitor de in* cu alte cuvinte că trădează interesele ţării. Adunarea era convinsă exact de contrariu.

Con*, înN, ailf CLO şanj Oră a descoperit ’n 1846, un început de complot contra regimului. Protagoniştii au fost N. Timbru şi pitarul Drăghic-anu

Hftrgot Colaborator la conjuraţie era preotul Dinu. După ce a aflat despre complot, Bibescu a ordonat arestarea şi anchetarea trădătorilor dar cu toate că Hârgot a declarat că are la dispoziţie nu mai puţin de 600 de oameni cu ajutorul cărora, *jar putea ţine război şapte anf\ nu* s-au găsit dovezi concludente Nu s-a instrumentat niciun proces, dar preotul Dinu a fost surghiunit la mănăstirea Tismana, iar Timbru şi Hfiqeot au fost îndepărtaţi din Mehedinţi.

Mihail Sturdza a domnit în Moldova între 1834 şi 1849. El a considerat ca o trădare denunţurile contra sa făcute de unii boieri către Rusia ca şi opoziţia lui C. Sturdza, Al. Sturdza şi Gr. Ghica pe care îi va surghiuni la moşiile lor Pe Leonte Radu, care a pus la cale o *„conjuraţie confederativa*”, ce viza printre altele răsurnarea regimului corupt vodă îl va expulza în sudul Dunării. Alţi boieri din opoziţie, spune N, Şuţu, şi-au trădat principiile şi au acceptat posturi înalte, *„tămâind ceea ce înjuraseră pană atunci*!

Untenofiţerul Vasile Popovici, în 1839, relatează Vaillant, ar fi organizat un complot care viza uciderea tuturor boierilor din Moldova. După ce a fost deconspirat a primit drept pedeapsă ocna pe viaţă. Logofătul C. Canachi s-a arătat un adversar înverşunat al domnitorului şi a urzit un complot în urma căruia Gh. Ghica trebuia, contra unei mari sume, să-l ucidă. Cineva a trădat şi vodă a fost prevenit.

Asociaţia patriotică", din care făceau parte T. Dormuz, T. Sion, V. Mălinescu, AI. I. Cuza, Gr. Cuza şi alţii, avea ca plan atacarea domnitorului cu o ceată înarmată. T. Răscanu, la Holmu, s-a pus pe treabă şi a adunat arme de foc. A pregătit chiar un detaşament militar. Deconspirat şi el, trupele domneşti vor ataca într-o noapte Holmu. T. Răşcanu a reuşit să fugă, dar alţi conjuraţi au fost prinşi şi arestaţi ori surghiuniţi după aceea. În 1846, atunci când au avut loc evenimentele, Mihail Sturdza va scrie la Stambul, că o serie de boieri, *yprin opoziţia lor provoacă tulburări în orice moment*, *devenind periculoase liniştii ţărit*\Toate aceste acţiuni au fost considerate de Domn şi de guvern drept acte de înaltă trădare şi pedepsite cu temniţă, ocnă ori surghiun. Regulamentul organic a desfiinţat tortură şi pedeapsa cu moartea. Norocul trădătorilor!

IV. TRĂDAREA DE LA 1848 PÂNĂ LA 1900

În vâltoarea revoluţiei fi a luptei pentru unire în 1848, românii s-au sincronizat cu Europa, fie din mimetism, fie din nevoie organică, dar, spune Ştefan Zeletin, era *„M*/i *gest prematur*, *osândit mai dinainte de a da gref* N. Sutu, în „Memorii", vorbeşte de o *„imitaţie nechibzuită şi absurdă*" a Franţei, pentru că la noi, *poporul era liniştit şi inofensiv*", iar burghezia era formată *„din evrei şi negustori străini*".

La 27 martie/8 aprilie 1848, ia hotelul Petersburg din Iaşi, are loc o adunare de peste 1.000 de persoane în care se ţin discursuri şi se redactează o petiţie. Mihail Sturdza

nu putea să vadă în această acţiune îndreptată contra ordinii statale şi a lui însuşi decât o răzvrătire şi o trădare. Va ordona represiunea şi 300 de revoluţionari vor fi arestaţi şi exilaţi. C. Sion afirma că vodă Sturdza a fost trădat de Nicolae şi Gheorghe Şuţu. Cu tot sprijinul primit de la domnie, cei doi, *fiind înţeleşi cu consiliul rusesc, ca spioni spre mulţumire, s-au unit cu boierii contra făcătorului de bine, de l-au doborât de pe Scaun*". În continuare principele se întreba: „*Ce om cu cap putea crede în a doua zi a revoluţiei, într-o tară înconjurată de trei mari puteri interesate s-o combată*?" În concluzie se arată că: *Nenorocire celor care fac revoluţiile necesare, dar mai ales nenorocire naţiunilor care au recurs la acest mijloc extrem ca să se sustragă nedreptăţii. Ele adună în general asupra lor mai multe rele decât s-au gândit să evite*".

În Muntenia revoluţionarii au fost mai bine organizaţi şi mult mai calculaţi în acţiunea lor, ei reuşind performanta ca3 luni să deţină puterea în ţară. S-a încercat chiar, în 22 iunie 1848, un atentat la viaţa domnitorului Bibescu, dar glontele i s-a oprit în epolet.

După constituirea guvernului provizoriu, colonelul I Odobescu, şeful armatei, şi colonelul I. Solomon, comandantul reg. mentului. Din garnizoana Bucureşti, pun la cale un complot lte Yrpumenta" guvernul la sediulăstuia, din SEE)., escu de pe Podul Mogoşoaia, I. Odobescu în fruntea guvernului provizoriu se afla Mitropolitul Neofit „un *om nevridnic*\cum îl caracteriza Iorga. El, de voie de nevoie a acceptat, dar în membrii guvernului nu vedea decât „rebe/f împreună cu câţiva mari boieri lansează zvonul că ruşii sunt în marş spre Bucureşti. Panicat, guvernul fuge la Târgovişte în noaptea de 28 – 29 iunie 1848. S-a ajuns astfel că un preşedinte, chiar şi onorific al unui guvern, fie el şi provizoriu, să-şi trădeze propriul guvern.

Ca urmare a Convenţiei de la Balta-Liman, încheiată

între ruşi şi turci după înfrângerea revoluţiei de la 1848, sunt numiţi Domni pe o durată de 7 ani, Barbu Ştirbei în Muntenia şi Grigore Alexandru Ghica în Moldova.

Grigore Alexandru Ghica, singurul domnitor moldovean care s-a sinucis (lângă Melun, în Franţa, în 1857), s-a zbuciumat, după expresia lui L. Boicu, între, *patrie*, *datorie şi* neputinţă Trebuia, aşa cum însuşi spunea, să conducă cu bătrânii boieri, cu marii boieri, care erau *„vicioşi şi duşmani ai oricărei reforme"* Vodă se plângea de *„corupţia societăţii moldovene*, *nulitatea oamenilor*, *incapacitatea*, *reaua-voinţă*, *înclinarea spre denaturarea binelui şi criticarea totală*... „Domnul îi va exila pe P. Roset, C. Catargiu, T. Balş şi N. Roset-Roznovanu, acuzaţi că *„împrăştie în public vorbe în contra guvernului*!

Gr. Al. Ghica va fi profund afectat de aşa-numita afacere Hâmav, o escrocherie de mari proporţii, pusă la cale de un grup de falsificatori şi plastografi de acte. Printre protagonişti se numărau şi preşedintele guvernului şi ministrul de interne, N. Cântă, *„un oportunist venal*, *trădând pe toţi cei ce şi-au pus încrederea în el*\ (L. Boicu).

Prin faptul că Domnul a pus în înalte funcţii pe fii şi ginerii săi, care s-au dovedit nedemni de încrederea acordată, a fost acuzat de opoziţia conservatoare de trădare a intereselor ţării. N. Şuţu, un intim al domnitorului, îl va declara trădător faţă de Poartă şi nebun. Dar vodă s-a simţit trădat şi de M. Kogălniceanu şi cu durere va spune: *când lui Kogălniceanu i-am făcut mult bine şi el*, *din contră*, *mi-a făcut un rău infinit"* La rândul său, Kogălniceanu se plângea că vodă l-a trădat.

Prin tratatul de la Paris din 1856. Care a urmat ri-ulu, Crime», o comisie europeană trebuia să constate dorinţele românilord, n Principate fată de viitorul lor statut politic, dorinţe exprimate în mod liber, în Adunăn sau Divanuri ad-hoc. Turcii aveau misiunea să convoace Divanurile în care urmau să intre deputaţi aleşi din toate

clasele şi categoriile sociale.

În 1856 s-a încheiat domnia septenară în Principate şi Poarta anumit câte un caimacam, beneficiar de puteri depline, cu scopul nemărturisit de a împiedica Unirea ce se contura la orizont. În Moldova caimacam va ajunge Theodor Balş care fată de cabinetul din Viena şi la Constantinopol a făcut *promisiuni echivalente cu trădarea de patrie* (L. Boicu). Ajurat că va lupta din răsputeri să jâdămicească realizarea Unirii. Trădătorul intereselor naţionale, Balş, ca primă mişcare, va pune în Sfatul administrativ pe separatiştii N. Istrati, N. Cântă, N. Vogoridi. Caimacamul Balş a trădat idealul naţional pentru bani şi idei de mărire, el visând să devină Domn al Moldovei. T. Balş *„merge până acolo cu uneltirile încât regizează un complot îndreptat, chipurile, împotriva sa şi a celor şapte membrii ai guvernului; se* făcea *că doi hoţi de drumul mare fiind arestaţi, au pretins că aveau de gând să asasineze pe caimacam şi pe cei şapte miniştri ai săi, pe când s-ar fi aflat în sala de şedinţe…”* (Stelian Neagoe).

Al doilea caimacam al Moldovei, numit după moartea lui T. Balş, a fost N. Vogoride, o nulitate ridicolă cum îl caracterizează N. Iorga, *un duşman căpăţânos şi cinic*\care susţine că este *pentru Unire cu prudentă*”, dar în fond *„om de puţină inteligenţă şi cu totul străin de ţară*”, un devotat al turcilor. *„Vanitos şi/ară scrupul, el se întemeia pe sprijinul Turciei, al Austriei, ba chiar al Angliei, care vedea în Unire o mare slăbire a Imperiului otoman; ba nu-şi ascundea nici adevărata intenţie, de a împiedica din* «*răsputeri*» *biruinţa partidului naţional*”. (N. Iorga).

Pentru a zădărnici realizarea Unirii nu a precupeţit niciun efort. Se baza pe Costin Catargiu, şi el separatist, pe care l-a pus la Departamentul dinlăuntru. Faţă de acţiunile trădătoare ale idealului românesc al Unirii, soţia sa, Ecaterina (Cocuţa) Conachi, va lua atitudine. I-a cerut soţului să-l demită pe C. Catargiu şi în urma refuzului s-a retras la moşie. Principele Al. Moruzi îi va Spune

caimacamului: nu aveţi altă avere decât zestrea ce v-a adus *fiktt lui Conac hi Ea v-a iertat purtarea din trecut şi delapidarea unei părţi din această mare awre. Dar nu vă va ierta o trădare fau*} *de patria sa. Care ar fi trebuit să fie şi a voastră*" în cele din urmă Vbgoride îl va demite pe C. Catargiu şi-l va numi la interne pe Vasile Ghica, despre care Victor Place va spune că e *„un om foarte inteligent, foarte şiret, foarte capabil, dar mai ales foarte capabil., de* orice venirea lui în locul deţinut de C. Catargi nu însenina decât o simplă schimbare de persoană. Vasile Ghica a devenit, din *înfocat unionist*" *înrăit şi infect separatist*" (L. Boicu). Acesta, ca şi N. Istrati, şi-a trădat tabăra şi idealurile de până atunci, şi s-a pus în slujba reacţiunii conservatoare.

Listele electorale, pentru Divanul ad-hoc al Moldovei, au fost falsificate din ordinul lui Vogoride de către funcţionarii şi prietenii lui. Astfel, din 2000 de mari proprietari, doar 350 figurau pe liste şi din 20.000 de mici proprietari, doar 2264. Alegerile ilegale urmau să dea câştig de cauză antiunioniştilor. Într-o scrisoare trimisă de fostul Domn al Moldovei, Gr. Al. Ghica, contelui Walewski, se arăta că turcii şi austriecii doreau să transforme Divanul ad-hoc în *„maşina pentru trădare*

Această farsă electorală, falsificarea alegerilor, avea să fie contracarată prin publicarea unei părţi a corespondenţei secrete a lui Vogoride cu austriecii şi turcii, de la care primea instrucţiuni. În mâna lui Rallet vor intra la sfârşitul lunii mai 1857, 17 scrisori compromiţătoare pentru caimacam. Din textul lor reiese fără niciun dubiu trădarea pe care a făcut-o împotriva realizării Unirii. Într-o scrisoare citim*: „Înalta Poartă cere ca să fiţi hotărât şi neclintit... Voi trebuie să-i apăraţi cauza, până în momentul când Înalta Poartă se va putea declara pe faţă contra* Unirii în alta*: „Iată în puţine cuvinte spiritul politicii înaltei Porţi*: *ea doreşte că excelenţa voastră* să *lucreze cu energie în contra Unirii, dar peste*

tot fără zgomot şi mai ales fără a divulga că primiţi astfel de instrucţiuni de la Poartă.

Cum au intrat scrisorile compromiţătoare, depeşele ce demonstrau fără dubii trădarea intereselor naţionale româneşti în mă & a lui Rallet, care imediat le-a şi pus la dispoziţia comisarului francez Tallcyrand P-ngord, e inc» o problem» discutabili Cert este însă că trădătorul Vogoride a fost la rândul au trădat C Gance» re a vizitat-o pe fiica Cocuţei Vogoride la Iaşi. Nota ci aceasta. – spus că nu mama et a furat scrisorile. T.W. Ricker, în lucrarea *Xum s-a înjaptuit România"*, relata: *„J>otrivit versiunii auzite de Strat/ord. Sora lui Vogoride. Care putea uşor intra în camera caimacamului, fusese convinsă de Place (poate oferindu-i cu Jârnicie bani unionişti) să sustragă aceste hârtii, dacă le putea găsi. Cum caimacamul era foarte puţin grijuliu, hârtiile fură uşor descoperite şi însuşite"*.

În Moldova, dintr-un patriotism rău înţeles, exista şi un curent separatist, dar lipsit de o reală suprafaţă. Adepţii lui, care nu pot fi acuzaţi de trădare, sufereau că laşul nu va mai fi capitală şi că boierii moldoveni, în competiţie cu cei munteni, vor trece pe planul al doilea.

Ce la Al. I. Cuza la războiul de Independenţa

Domnul Unirii, Al. I. Cuza, urcat pe tron, va începe opera de modernizare a ţării, lucrare de loc simplă şi uşoară. În plus domnia sa a stat sub semnul provizoratului, pentru că în Divanurile ad-hoc cerinţa exprimată de deputaţi a fost că pe tron să se afle un prinţ străin. Turcii se înverşunau să nu recunoască Unirea decât pe timpul vieţii lui Cuza. C. Neagu, D. Marinescu, R. Georgescu, în *„Fapte din umbră"* notau: *„Cuza trebuia* ca *Trimiţând la Constantinopol oameni de ai săi, să-i aleagă cu grijă pentru a fi ferit de acte de trădare. Nimic nu produce mai mult rău decât un trădător în propria ta tabără"*. Constantin Şuţu şi Panait Balş unelteau cu turcii ca să-l răstoarne pe Domn şi să compromită Unirea. Agentul lui Sutu, doctorul Lambert, a fost arestat la Giurgiu şi a ieşit

astfel în vileag complotul anticuzist pus la cale de boierii trădători cu sprijinul înalţilor demnitari turci.

Dacă Adunarea a fost unanimă şi aplaudase în problema secularizării averilor mănăstireşti, când a venit vorba de reformă agrara, lucrurile s-au schimbat. În 30 mai 1864, Nicolae Bordeanu secretarul agenţiei române la Stambul, îi scria lui Baligot de Bayne.

Călugării greci *wr* să asasineze pe Cuza printr-un grec Ştanţaţi *plecat din Thrcia… are drept complice pe un Polizio, care e fă tară"* Arhimandritul Vylos punea la cale o revoltă în România Conspiratorii au fost trădaţi de unul dintre ei, C. Assonidis. Pentru Barbu Catargiu, *reful de infinită autoritate al conservatorilor M* (Şt. Neagoe). Ţăranul nu era decât *„un arendaş de pământ străin iar nu fostul proprietar al acesmia…"* (N. Iorga). De teama reformei agrare pe câte cabinetul lui Cuza o pregătea de mult, conservatorii to Adunare, atacă nu numai pe miniştri, ci chiar pe vodă şi mai grav, fac *Intrigi în tară şi în străinătate ca să răstoarne pe domn*\ (N. Iorga). B. Catargiu are dispute aprige cu M. Kogălniceanu pe tema legii rurale.

La 8 iunie 1862, ora 17, 30, B. Catargiu, preşedintele Consiliului de Miniştri, a ieşit de la şedinţa Adunării Deputaţilor şi s-a urcat în trăsura prefectului poliţiei, prinţul N. Bibescu. În dreptul clopotniţei din Dealul Mitropoliei a fost împuşcat mortal. Este %*primul asasinat politic din România"* o *„crimă politică perfecta* (Şt. Neagoe). Cine a fost asasinul nu se cunoaşte nici astăzi, dar dacă Cuza a fost implicat în atentat, înseamnă că el şi-a trădat ministrul, a trădat morala creştină şi justiţia.

Cuza nu s-a cramponat de domnie şi i-a scris chiar împăratului Napoleon al III-lea că, *Mă voi întoarce cu fericire în viaţa privată, părăsind un tron ce nu l-am visat, nu l-am căutat, pe care nu l-am datorat decât stimei compatrioţilor mei şi pe care nu l-am primit din prima zi decât ca pe un depozit sacru*\între Cuza şi principalii

oameni politici relaţiile se înrăutăţeau tot mai mult şi, ce era mai grav, sublinia L. Borş în lucrarea *„Doamna Elena Cuzat\, popor şi Domnitor se priveau cu neîncrederea şi câteodată cu duşmănie*\Liberal – radical i i şi conservatorii şi-au dat mâna, formând ceea ce s-a numit, /*nonstruoasa coaliţie*\Complotiştii, constituiţi legal în societatea *progresul*”, se întâlneau în casa lui C.A. Rosetti. Conjuraţii au reuşit să atragă de partea lor şi pe colonelul Haralambie, maiorul Lecca, căpitanii Costescu, Pilat şi Lipăianu. Complotiştii, Ion Ghica, Mitiţă Sturdza, A. Panu, Ion şi Dimitrie Britianu, C.A. Rosetti şi alţii, au semnat un legământ solemn: «*Subsemnaţii, considerând situaţia ţării politică şi geografică şi interesele lor dmăuntru şi din afară, şi având încă în vedere voturile date* în 185 7 de-a dreptul de către naţiune prin subscrierea celor 4 puncte, precum şi voturile date de către Divanurile ad hoc am luat între noi legământ ca la caz de vacanţă a tronului, să susţinem prin toate mijloacele alegerea unui Principe străin, st să stăruim în acest vot până îl vom dobândi”.

În casele lui Ion Ghica, din stradă Lutherană, s-a pus la punct de către complotişti, alături de varianta paşnică a detronăm domnitorului şi una violentă, care viza asasinarea sa. Ofiţerii trădători însă s-au opus. Au asigurat *„monstruoasa coaliţie*” că pot intra în Palatul domnesc şi fără violenţă. Pentru planul de asasinare s-au pus totuşi deoparte 1.000 de ducaţi. Cuza obişnuia să iasă deseori din Palat, fără nicio gardă, de unul singur şi deghizat. În felul acesta o crimă putea fi lesne de înfăptuit.

La 8 februarie 1866, aniversarea intrării domnitorului în Bucureşti, complotiştii au plănuit să-l asasineze, dar temându-se de urmări, au amânat lovitura de stat pentru 11 februarie. Trădătorii au stabilit întâi componenţa viitoare locotenenţe domneşti, care trebuia să ia interimatul puterii după ce Cuza va fi silit să abdice, pe urmă au luat măsuri să-i neutralizeze pe ofiţerii rămaşi încă favorabili domnitorului.

În seara de 10 februarie Cuza a primit o scrisoare de avertizare că se pregăteşte o lovitură de stat şi l-a întrebat pe colonelul Haralambie dacă ştie ceva. Trădătorul a negat. La temerile exprimate de Doamna Elena, Cuza a răspuns că nu are de ce să se teamă, din vreme ce maiorul Lecca şi batalionul de gardă sunt la datorie. Al. 1. Cuza nu ştia că şi Lecca îl trădase.

După opinia Luciei Borş, în complotul care urmărea detronarea domnitorului era implicată şi amanta acestuia, Maria Obrenovici. L-a trădat şi ea, ca să se răzbune pe Doamna Elena.

Pe la ora 4 dimineaţa, ofiţerii Costescu. Lipăianu şi Pilat au pătruns în Palat şi i-au arestat pe cumnatul lui Cuza, Lambrino, pe Pisoschi, pe Baligot, secretarul particular şi pe alţi credincioşi. Ofiţerii trădători au intrat în dormitorul domnesc a cărui uşă, ca din întâmplare, nici nu era încuiată. Cuza va semna abdicarea pregătită de conjuraţ. Din vreme, fără să protesteze, pe spatele căpitanului Pilit. Trădătorii l-au dus pe fostul domn în casa lui Ciocârlan, unde fi păzeau soldaţii regimentului 1 infanterie, de sub comanda căpitanului Costescu

Dupl detronarea Domnului Unirii, o locotenenţi domnească formată din L. Catargiu, N. Golescu şi N. Haralambie a preluat puterea. Rusia, deziluzionată că România lui Cuza refuza să-i fic satelit, va profita de detronare pentru a întreprinde agitaţii anti unioniste. Agenţii ruşi au început acţiunea printre separatiştii din Iaşi, în frunte cu Nicolae Rosetti-Roznoveanu, care se visă Domn al Moldovei, fraţii Moruzi, fraţii Lăţescu, Aslan, arnăutul Inge Robert şi Mitropolitul Calinic Miclescu. Aceşti trădători ai Unirii, ai României, care doreau o separaţie, au început să strige pe străzi *Jos unirea*!" şi fluturau steaguri cu înscrisul „*Trăiască Moldova*". La laşi au venit de urgenţă Ştefan Golescul. Catargiu, generalul Davilla, care au luat contact cu Iancu Ghica. La 3 aprilie 1866, Mitropolitul Calinic, în odăjdii, agita mulţimea. A

avut loc o ciocnire dură, au fost morţi şi răniţi, dar armata a restabilit ordinea. Vor fi arestaţi Roznoveanu, Ceaur Aslan, Panaite Cristea, dintre fruntaşii trădătorilor, dar Mitropolitul Calinic, rănit, a reuşit să fugă, îmbrăcat în haine femeieşti. Va fi prins în cârciuma din stradă Sf. Vineri.

Noul Domn, principele Carol I (1866 – 1914), *„nu s-a integrat moravurilor bizantino-orientale ale clasei politice româneşti, a rămas întotdeauna fidel patriei şi rasei sale şi a tratat altitudinar pe oamenii politici români”*. (FI. Constantiniu).

În 8/20 august 1870, domnia lui Carol I a înregistrat un şoc. Ceea ce a fost considerat de Principe la început drept o *„copilărie”*, după cum afirmă în *Memorii”*, s-a dovedit *„că n-a fost tocmai asar*. Liberal-radicalii deveneau tot mai făţiş antimonarhici şi Republicani. Ei vor organiza o conspiraţie cu legături în şapte oraşe, Bucureşti, Ploieşti, Piteşti, Craiova etc., care viza detronarea domnitorului. În fruntea conspiratorilor s-a aflat Eugeniu Carada, redactorul şef al ziarului Românul”. Îl secondau C. Ciocârlan, fost prefect al Poliţiei Capitalei, maiorul Pilat şi dr. Sergiu. Conspiratorii şi-au pregătit lovitura de stat pentru noaptea de 7/19 – 8/20 august, când simultan, în toate oraşele trebuia proclamată instaurarea Republicii. Ofiţerii trădători de la Furceni, cer în ultima clipă o. nan”. La Ploieşti, Alexandru Candiano-Popescu fb «t dnit –, artilerie şi doctor! „drept Plris, nuv-l”.

Decunşează. revoluţia. Ca fost participant la detronareaconsidera că «re suficienţi pregătire ca să-l răstoarne şi pe Cirol Candiano-Popescu l-a trădat pe Cuza, pe Carol I, dar şi –, mAtx plopnile convingeri politice, pentru că după 10 ani 71 găsim. Nici mai mult nici mai puţin, pe înfocatul republican, decât ca aghiotant al itge” u Carol I.

În noaptea de 7/19 – 8/20 august, Candiano, cu un grup de complotişti din Ploieşti, printre care şi Matache

Nicolau, fost deputat şi primar, trec la acţiune, prin ocuparea prefecturii şi a telegrafului, în piaţa oraşului, în dangăt de clopot, se strânge mulţimea şi Candiano, patetic, anunţă căderea lui Carol şi preluarea puterii de către o regenţă condusă de N. Golescu, care are la Ministerul de război pe I.C. Brătianu. Candiano s-a autonumit prefect de Prahova. Complotiştii s-au pus în fruntea gloatelor şi au mers la cazarmă dorobanţilor să ia arme. Maiorul Polizu însă, nu crede în telegrama prezentată de Candiano şi semnată I.C. Brătianu, prin care i se cere să se subordoneze guvernului provizoriu. Într-adevăr, conspiratorul Candiano a „fabricat" telegrama semnată „I. C. Brătianu". De altfel a mai trimis şi alte telegrame: *principele Carol răsturnat, guvernul provizoriu înfiinţat sub titlul de regenţă. În Ploieşti mare entuziasm\ principele Carol răsturnat, guvernul provizoriu instalat...*"

În *Memoriile*" sale, Carol I notă: *„Noaptea trecută a izbucnit un fel de revoluţie la Ploieşti; s-a luat cu asalt cazarma dorobanţilor în care se aflau numai 7 soldaţi... Ministrul (guvernul) publică un aviz înştiinţând pe cetăţeni că deputatul Candiano-Popescu, în capul unei bande de tulburători, a făcut la Ploieşti o încercare pe cât de criminală pe atât de nesăbuită spre a răsturna actuala ordine de lucruri, dar că liniştea a şi fost restabilită de trupe, după 24 de ore*!

Vor avea loc mai multe arestări, printre care Candiano-Popescu, 1. C. Brătianu, N. Golescu, B.P. Haşdeu, A. Stolojan etc. Carol va avea o întrevedere cu generalul N. Golescu şi în *Memorii*" scrie că generalul nu l-a trădat şi *„crede în fidelitatea generalului*", şi-l pune în libertate. Principele nu îl consideră nici *pe I.C. Brttianu drept trădător şi e convins* că /invocatorii tulbur –, au abuzat desigur într-un chip criminal de numele lui... *„* în octombrie 1870, toţi cei 41 de acuzaţi au fost ach*, a *Carol I va spune*: Achitarea revoluţionarilor e o lovitură Jq aşezămintelor liberale din România. r *Această achitare a*

trădătorii îl face pe Principe să se gândească serios la abdicare. *Tot „*Memorii*”* *mai aflăm că „*achitarea revoluţionarilor Ploieşten fost cumpărată şi că preţul la aceasta a fost strâns de la partznii acuzaţilor. Dar neputându-se aduce dovezi pentru aceasta principele nu crede în această versiune*Dar dacă totuşi a fos*, *vorba de o masivă mituire*, *înseamnă că s-a trădat şi legea* $, *probitatea morală*.

Carol 1 a început tot mai mult să se gândească la impunerea unui regim autoritar, care ar instala ordinea în ţară, pentru că, aşa cum arăta străinătăţii, *„nu mai putea stăpâni patima partidelor politice de domnesc în* România – Nici din interior şi nici din exterior nu va primi sprijin în această iniţiativă. Principele îşi joacă ultima carte şi publică *„după o îndelungată chibzuinţă”* o scrisoare către un presupus prieten, Auerbach. Scrisoarea tipărită în *Jugsburger Allgemeine Zeitung”*, la 27 ianuarie 1871, va fi preluată şi de presa română. Carol, după câteva aprecieri de loc măgulitoare asupra naţiei române, ameninţă cu abdicarea.

Scrisoarea *Jace o senzaţie ce creşte din zi în zi mai ales în* Cameră citim în *Memorii”* şi provoacă interpelarea deputatului N. Blarenberg. Faţă de dorinţa de abdicare a Principelui, deputatul are o reacţie violentă: *„Un principe care îşi părăseşte ţara în asemenea clipe*, *ar fi socotit că dezertor*, *ca trădătorf*!

Independenţa a fost un ideal secular al românilor şi în 1877, ea, în sfârşit, putea fi realizată. La 4 aprilie 1877, s-a semnat la Bucureşti/între ministrul de externe Kogălniceanu şi consulul ras D. Stuart, convenţia româno-rusă potrivit căreia trupelor ţariste li se permitea tranzitul prin România spre frontul din Balcani. Prin convenţie *„Rusia se îndatoreşte a menţinea şi apăra integritatea teritorială a României*\Rusia va trăda însă convenţia, România în ultimă instantă şi va ocupa sudul Basarabiei, judeţele Bolgrad, Cahul, Ismail, retrocedate Moldovei după

pacea de la Paris din

W* câştigarea războiului ruso-româno-tarc din IS77-l*7K. *Jorga>* În *loc de a avea momentul nostru de mart glorie, am ” wf Prin ce, e mAi dureroase momente a*lei. *t tonei noastre temporane. cu denegarea dreptului nostru absolut, cu incăk areatoririlor formale, cu înlăturarea celor mai elementare scrupule*”! *„morală politica* la tratativele de pace de la San Ştefane! F legaţia României nu a fost primită şi la Congresul de la Berlin nu fost *ascultaţi*”. Interesele ţării au fost trădate de ruşi, dar nicia” ennania şi nici Anglia nu ne-au susţinut. Englezii ne-au explicat poitică, de cele mai multe ori încrederea se plăteşte cu Lratitudinea. Carol I care se temea că va fi bătut cu pietre pentru „ierderea teritorială a salvat ceea ce se va mai putea salva, onoarea armatei române. I-a spus ţarului că Rusia poate distruge armata amână, dar de dezarmat nu o va dezarma niciodată. Onoarea curcanilor” şi a dorobanţilor nu a fost trădată.

Sfârşit de veac

După obţinerea Independenţei, România se va proclama Regat (1881) şi viaţa politică a Vechiului Regat va fi foarte agitată. Spiritul civic e plăpând, mită, corupţia, interesul personal predomină şi trădarea unor idealuri politice sau partide, trecerile dintr-o tabără în alta, sunt la modă.

Xenopol afirma că originea partidelor politice din România a stat în sciziunea boierimii în marea boierime reacţionară, care va da partidul conservator şi mica boierime liberală revoluţionară care va forma partidul liberal. Oligarhia burgheză la noi, preciza Şt. Zeletin, „nu s-a format alături de forţa politică centrală, ci chiar înăuntrul acesteia: vechea oligarhie politică s-a prefăcut direct în oligarhie financiară”. *Formarea oligarhiei a fost sprijinită de birocraţie. Această birocraţie a început să crească mereu şi s-a născut „i*/*j* oraşele noastre o adevărată armată de condotieri ai luptelor politice, o

gloată electorală de mercenari, gata a-şi acorda serviciile partidului care-i deschidea mai frumoase perspective bugetare că *se trădau principii ori idealuri, convingeri politice, nu conta*. Birocraţia noastră a venit pe lume cu toate păcatele morale *inerente acestei clase de paraziţi sociali*" dar o dală cu dezvoltaree capitalismului îşi va pierde rolul social-politic. Oligarhia în schimb vă ivea un mare viitor, pentru că *„ea alcătuieşte gemtenele de care se plămădeşte în mod treptat burghezia naţională români clasa cu adevărat stăpânitoare*". La un moment dat birocraţia a fost privită ca *„nouă clasă stăpânitoare*". Care *„ar fi moştenit locul vechii boierimi*" şi astfel *„toate păcatele celei dintâi au fost puse în lumină ca tot atâtea păcate ale clasei noastre conducătoare*!

În felul acesta s-a creat ideea *„că burghezia română s-a născut putredă, grea de vicii. Obosită de viaţă şi setoasă de destrăbălare* coaptă prin urmare la o trădare la toate nivelurile.

Şt. Zeletin, în *burghezia româna*\mai afirmă că în România nu a existat o mişcare contrarevoluţionară sau de restaurare a vechiului regim, pentru că după 1864 clasa veche boierească s-a prăbuşit. Burghezia se va manifesta în practică, iar reacţiunea doar la nivel teoretic. Lupta împotriva burgheziei române o deschide societatea *Junimea*" din Iaşi. După teoreticienii *Junimii*" naşterea societarii române moderne ar fi un păcat, introducerea aşezămintelor burgheze însemnând o ruptură cu trecutul, o trădare a propriului nostru trecut.

Junimismul, naţionalismul şi poporanismul, au fost curente reacţionare *„sincere*". Socialismul românesc însă îşi ascunde chipul. Prima *noastră mişcare socialistă a fost o manifestare reacţionară* o reacţiune împotriva burgheziei, afirma Şt. Zeletin. În 1893 s-a creat PSDMR. *„Tineimea generoasă*" din partidul socialist se va apropia treptat de liberali. *„Generoşii*" erau elemente burghezo-liberale care constituiau statul major al partidului. V.G.

Mortun era de părere că socialismul la noi „se *va întemeiea tot aşa cum s-a întemeiat şi liberalismul\numai după ce se va fi întemeiat în restul Europei*” Până atunci urma să se facă o pregătire a conştiinţelor. C. Dobgrogeanu-Gherea era doctrinarul socialiştilor, iar I. Nădejde îndrumătorul. La conducerea partidului socialist se mai aflau G. Diamandy, I. Radovici, D. Ţăranu, I. Vasiliu ş.a. Liderii socialişti au fost invitaţi de liberali să părăsească partidul şi să se înroleze la PNL. Diamandy era de părere că aşa trebuia făcut, pentru că în România proletariatul era puţin numeric, dar că nici burghezia nu stă mai bine. În aceste condiţii *„trebuie să luptăm să creiăm un partid burghez* puternic. Intelectualii social-democrsţi doreau democratizarea ţării, lucru căutat şi de liberalii tineri Bferinii liberali se temeau însă de intrarea în partid a elementelor socialiste Morţun a tratat cu Brătianu o trecere în bloc a. *generoşilor** în PNL., dar nu 5-a putut transpune în fapt imediat D.A. Sturdza era reticent, dar a fost *„îmblânzit*”, în urma banchetului organizat în cinstea în de socialistul Radovici. Sturdza, care trecea prin momente dificile, a apreciat gestul. I.C. Atanasiu nota că la banchet *„tinerimea generoasă… din fostul partid socialist., punându-şi idealurile lor îndepărtate în geamantan, au luat cu hotărâre loc sub cutele steagului liberal*”.

Trecerea conducerii partidului socialist la liberali, în 1899, a fost un eveniment politic şi s-a numit *„trădarea generoşilor*” „Generoşiil. Nădejde, V.G. Mortun, Al. Radovici, dr. G. Radovici, G. Diamandy, dr. I. Cantacuzino, prin „trădarea” lor au întărit poziţia lui 1.1 C. Brătianu în PNL şi i-au grăbit ascensiunea. Şefia lui D.A. Sturdza avea orele deja numărate.

Şeful PNL, D.A. Sturdza, va fi acuzat în 1898 de trădarea cauzei naţionale. Gravă învinuire a venit în urma unui lung şir de gafe politice, dar şi a unei anume conjuncturi politice. În 1895, într-un discurs ţinut la Iaşi, D.A. Sturdza afirma că România se abţine *„de la orice act*

de agitaţie în afacerile interioare ale statelor vecine şi în special ale monarhiei austro-ungare" şi că „*monarhia austro-ungară... este o necesitate de primă ordine pentru echilibrul european ca şi pentru siguranţa regatului* nostru Alex. Lahovari i-a replicat: „*Când te vei fi îngenuncheat dumneata la Iaşi sau la Bucureşti, noroiul va rămâne pe grumajii ţării şi nu numai pe fruntea dumneata le*".

D. A. Sturdza îi spunea în noiembrie 1895, ambasadorului austriac la Bucureşti, Achrenthal, că România va merge alături de Austro-Ungaria în orice direcţie. Ca şi P.P. Carp era un filogerman convins şi ceea ce afirmă, o făcea din toată convingerea. A studiat în Germania şi pe fiul său l-a trimis tot acolo. Din simpatie pentru D.A. Sturdza, Alexandru Sturdza, stagiar în armata germană, a fost numit de împăratul Wilhelm al II-lea ca membru în misiunea militară care urma să-i facă sultanului cadou un tun ultramodern. Alexandru Sturdza nu va uita niciodată, *scrie I. Bulei* în «Lumea *românească la 1900*», *educaţia sa germană. Până într-atât încât îşi va uita originea şi în timpul primului război mondial, colonel fiind ik armata română, îşi va trăda ţara. Greu blestem pentru el şi mare ruşine pentru memoria tatălui său care i-a dat o asemenea educaţie*/".

În 1897, aflat în vizită la Budapesta, D.A. Sturdza, printre decoraţiile atribuite de statul român unor oameni politici, a înmânat una şi lui Jeszensky Sandor, procuror general al Ungariei, care a decis trimiterea în judecată a întregului comitet al Partidului Naţional Român după prezentarea, *Memorandumului*" A fost o gaft monumentală, ca şi actul prin care a cerut sprijinul oficial al Ungariei pentru a lămuri disputele politice interne. D.A. Sturdza a mai fost acuzat că a dezvăluit secretul subvenţiilor făcute de România către şcolile româneşti din Transilvania şi că în final a tăiat aceste ajutoare. Va fi catalogat drept trădător, *Juda*\ „*omul dezastru*".

Totuşi, „*Drapeluf* scria că „D. *Sturdza n-a trădat, de*

asta suntem siguri, dar a lucrat ca şi cum ar fi trădat”. Ungaria cunoştea încă din 1894 secretul subvenţiilor către şcolile româneşti din Ardeal şi făcea presiuni dure ca ele să înceteze. Sturdza, crede I. Bulei, nu a fost *„un trădător al cauzei* naţionaleci *„un român ca şi ceilalţi, care avusese mai puţin noroc şi o fire cu prea multe întorsături*%!

Politicianismul a fost o plagă socială şi mai este încă, politicianul deosebindu-se de omul politic mai ales prin dimensiunea morală. Lipsit de scrupule, dornic de parvenire, politicianul e gata de trădare oricând, atunci când e vorbă să-şi realizeze scopurile, de cele mai multe ori meschine.

V. TRĂDAREA DE LA 1900 PÂNĂ LA MAREA UNIRE

La început de secol XX

D. Drăchiescu afirma că român., sunt o „rad *occidentală cu Obiceiuri orientale* Rădulescu-Motru, analizând ideile exprimate dee. Lovinescu în *Jstoria civilizaţiei române moderne*” spunea că după teoria lui Lovinescu: *Jm formarea civilizaţiei romane... fondul sufletesc al poporului român nu contribuie cu nimic. El este unmare necunoscut inform care stă sub pământ. Ştim despre el numai, că se formează după bătaia vântului. Când bate vântul de la răsărit este rău şi tulbure în civilizaţia română; când bate vântul de la apus este bine. Această fatalitate de hotare i-a fărâmiţat poporului român cu desăvârşire orice veleitate de autoderminare. El este o fiinţă pur pasivă şi imitatoare*”.

După D. Drăghicescu, firea românului, jeprezintă sub mai multe feţe, potrivit cu schimbarea climei şi atmosferei înconjurătoare” *şi trăsăturile esenţiale ale poporului ar fi caracterul nedesăvârşit al activităţilor naţionale, cum nedesăvârşită e şi harta politică la începutul secolului XX, pasivitatea, resemnarea, lipsa unei energii ofensive, apatia, timiditatea, nepăsarea, fatalismul, neprevederea corelată cu provizoratul, dibăcia, isteţimea, vocaţia libertăţii şi independenţei, inteligenţa, aplecarea spre*

satiră şi umor. Spiritul critic este foarte dezvoltat, dar românii numai, iau criticat în toţi timpii pe oameni şi activitatea lor, fără ca să fi făcut sforţări de a îndrepta ceea ce criticau în *„Chestiunea ţărănească”*, Gr. Păucescu notă că, *generaţiunea dinainte avea... frica de* Dumnezeumilostenie şi răbdare, dar că la începutul secolului XX, */ioţiunea dreptului se schimbă... noţiunea adevărului se schimbă”* şi regimul parlamentar *„aşa cum funcţionează la noi, a devenit o şcoală de corupţie”*. În concluzie, *Suntem o minune pe lume, suntem un popor fără moravuri, fără religie şi fără lege”*. În *„depravarea într-un mod înspăimântător* a moravurilor, trădarea îşi are în mod firesc un loc al ei.

Românii *Jură. Înşală, mint”* spune D. Drăghicescu şi au o voinţă *„incoerentă şi anarhică”*. Atmosfera morală a Orientului, cu *toate tan He ci, este încă prezentă. „*Videnia. Dibăcia. Înşelăciunea şi făţărnicia. păstrat la românii din toţi timpii, căci în toţi timpii românii au awt newie de ele\ *Şi Thornton ne acuză de înşelătorie viclenie şi minciună, iar Le Cler scria că românii %*junt vicleni, sub un aer de desăvârşită nepăsare ascund o adâncă prefăcătorie!

Caracterul *„indivizilor şi al popoarelor este ecoul. pe careul lasă în suflete felul activităţii ce desfăşoară. Instituţiile sunt ca nişte tipare în care se toarnă activitatea membrilor unei societăţi Ele modelează şi dau formă manifestărilor omeneşti. Activitatea popoarelor şi a indivizilor se desfăşoară după calapoadele acestor instituţii”* (D. Drăghicescu). În plus *„viaţa istorică mai nouă, a veacului al XIX-lea*, susţine L Bulei în lucrarea «*Atunci când veacul se năştea...», dăduse buzna cu prea mare repeziciune, noul neavând\reme să se sedimenteze prin asimilarea vechiului şi formele noi neavând vreme să se încadreze cum ar fi trebuit în conţinutul de trăire proprie. De aici o nelimpezire în cugete, nedumeriri şi* nepotriviriM. C. Rădulescu-Motru afirma că marea majoritate *„*a *populaţiei satelor româneşti n-are într-însa*

nicio asemuire cu spiritul burgheziar junismul semănătorismul, tradiţionalismul, arătau că sufletul românesc, dacă nu e chiar incompatibil cu valorile moderne, capitaliste, nu aderă la ele. Şi M. Manoilescu sublinia că datorită unei concepţii de viaţă, *„originară, a românului este tot ce poate fi mai departe de capitalism şi de burghezie”*.

Modernizarea societăţii româneşti este pretutindeni vizibilă, dar ea nu este decât de suprafaţă. V. Lascăr a observat că se trădau principiile statului de drept şi ale democraţiei şi cerea ca administraţia „să *fie a ţării, iar nu a partidelor politice. Partidele politice nu au drept să-şi întemeieze puterea lor pe favorurile ce distribuie în paguba statului când sunt la putere*”.

În anul 1902 s-a derulat o „afacere” de trădare a secretelor militare ale României, protagonişti fiind Szoke Ferencz şi Baranyi Ernő. În 1886, Szoke Ferencz din Sighişoara a fost însărcinat să construiască, *fortul* Jilava în documentele „Ministerului de Resbef, pentru asigurarea secretului, numele arhitectului din Sighişoara era înlocuit cu cifra 13. Prin contract, Ferencz era obligat lă respecte planurile construcţiei, fapt care necesita evident

I ca or zilnică. Pentru a preveni pierderea ori suntragerea ţi) fisuicn (cor strict secrete a fost desemnat lt. col. Minculescu. EI Jo tU nii ş-a luat” n seros fie că a fost corupt şi a trădat, fteci cij-crenez a reuşit să facă copii de pe aproape toate cele 81 care alcătuiau planul *„Fortului 13”* Va pleca în Ungaria Jduce cu sine documentele secrete, pentru a le depune la Vaeul Naţional din Budapesta”, spre *„studiu”*, afirma în 1902 *cz* Dar nu e „a CPUS niciunde, ci le-a ţinut ascunse până în Cflntul când s-a întâlnit cu Baranyi, un afacerist lipsit de scrupule „foarte inventiv. Baranyi va lua contact cu Boross, un escroc de Calibru. Acesta s-a gândit că poate obţine bani buni pe planurile jilava chiar de la statul român, interesat să apere secretele... e Escrocul s-a prezentat la consulul Victor

Cuciurano de la Budapesta şi i-a spus că cineva *„dispune de planurile fortului 13*.

Care vrea să le vândă unor inamici potenţiali ai României" Consulul este nerăbdător să pună mâna cât mai repede pe planurile secrete, dar cât mai ieftin cu putinţă. Boross a cerut 50.000 de franci, dar în urma unor lungi tratative cu V. Cuciurano, a acceptat în final 10.000 de franci, care urmau să-i fie daţi personal de către consul. Escrocul îşi trăda complicii fără nicio părere de rău. Cuciurano îi va spune premierului D. Sturdza, aflat în trecere prin Budapesta, că are nevoie de 10.000 de fr. pentru recuperarea planurilor fortului Jilava şi că a pus la cale cu prefectul poliţiei din Budapesta un scenariu inedit. Boross a fost convins că un *„ataşat rus"* e interesat de documente şi că, după ce le va analiza, o să le şi cumpere, dacă se vor dovedi autentice. *Ataşatul rus"* era de fapt locotenentul român Gorski. În vreme ce analiza planurile, poliţia a intervenit şi potenţialii trădători ai secretelor militare ale României au fost arestaţi. Interesant este că V. Cuciurano cere cu insistenţă lui Ionel Brătianu să-i trimită cei 10.000 de franci promişi lui Boross, pentru că *„el a trădat pe amicii săi. Iar cu noi a fost corect"*. În final, escrocul care a intenţionat să trădeze secretele militare ale României, va fi plătit, fapt de-a dreptul straniu.

În 1907 România va fi zguduită de o mare răscoală. Scânteia care a aprins vâlvătaia a fost trădarea cuvântului dat, a înţelegerii d. Între arendaşul Fischer şi ţărani. În 1896, Marcu Fischer a arendat moşia Flămânzi de la Dimitric Sturdza. În 1906 un alt arendaş Herman Juster, îi oferă lui Sturdza 60.000 de Ici în plus dacă obţine el arenda. Fischer supralicitează alţi 60.000 peste oferta concurentului, spre marea satisfacţie a proprietarului. Fischer rămâne în continuare arendaş şi ca să-i atragă pe ţărani promite scăderea aren/ilor şi oferă jumătate din moşia Flămânzi cu 25 de lei faleea de arătură şi 15 lei cea de imaş. Ţăranii sunt bucuroşi că şi pentru ei se

conturează zile mai bune. Fischer însă îşi trădează cuvântul dat în 1913, la 22 iunie, prin sentinţa nr. 188 a Consiliului de război al Corpului 11 armată, căpitanul Rodrig Goliescu a fost condamnat la 20 de ani muncă silnică şi degradare militară pentru *Jnaltă trădare şi contrafacere de sigilii şi* semnătură la 2 iulie s-a desfăşurat ceremonialul degradării în curtea cazărmii Malmaison. După 12 ani şi jumătate de puşcărie, în 1925, R. Goliescu va fi eliberat şi va încerca zadarnic obţinerea unei reabilitări. În 1938 i s-a respins definitiv această cerere, el fiind până la moarte considerat drept trădător de patrie.

Rodrig Goliescu s-a născut în 1877, la Dorohoi, ca fiu al polonezului J. Demevitzech Dobrâzanschi şi al Hortensiei Gallo. A făcut Şcoala militară de artilierie la Bucureşti şi a ajuns sublocotenent în 1900. Lipsit de scrupule, avid de bani şi avansări, începe o serie întreagă de cscrocherii şi trădează fără remuşcări încrederea familiei şi a superiorilor. În 1912 va intra în mrejele serviciului ţarist de informaţii, P. Altinovici făcându-l colaborator. El şi-a asumat obligaţia să transmită serviciului ţarist de informaţii documente privitoare la siguranţa şi apărarea României, planul de mobilizare, ultima ediţie a „Regulamentului de mobilizare”, planul statului-major al transporturilor militare pe CFR etc.

C. Bacalbaşa, în „*Bucureştii de altă dată*” notă că preţul trădării a fost de un milion de lei şi promisiunea că după terminarea cu bine a misiunii va intra în armata ţaristă cu gradul de locotenent-colonel. Cu ocazia percheziţiei făcute de autorităţi după arestare, asupra trădătorului s-a găsit următoarea notiţă: „*Planul îl am, copii pe cale şi fotografii… pentru unităţile militare*: *artilerie*, *cetate*, *geniu*, *depozite de muniţiuni şi rezerva de* infanterie Din biroul colonelului Palladi a furat „Regulamentul de mobilizare al atei române”, iar de la Focşani a sustras „Harta observatoarelor”. care a dus-o la fotograful Koroschetz pentru a o fotografia A Lredat ruşilor

studiul lui Divan referitor la Compania 5 6 de la grateş şi planul apărării Galaţiului Pentru a-şi procura planul de chili-are şi planul transporturilor militare pe căile ferate. Goliescu ţi cOntactează pe M. Predescu, un fost subaltern al său. Care atunci lucra la Statul-major. Predescu e împins şi el spre trădare şi Goliescu îi promite 20 de lei aur pentru fiecare informaţie. Dar şi-a făcut prost socotelile, pentru că Predescu şi-a informat imediat superiorii, a 17 decembrie 1912. Siguranţa statului l-a luat în colimator pe trădătorul Goliescu. A fost arestat la 13 februarie 1913. Imediat P. Altinovici a părăsit România.

Anii neutralităţii în lucrarea, *fapte din umbra*\vol. II, se arată că în perioada 1914 – 1916, sub *„diverse acoperiri au fost introduşi în România numeroşi agenţi care, cu ajutorul banilor, au reuşit să cumpere* în *multe conştiinţe şi să-şi formeze o vastă reţea de informaţii. În acest mod au fost recrutaţi politicieni, gazetari, ofiţeri superiori şi alţi funcţionari. Alexandru Marghiloman spre exemplu – succesorul lui Petre Carp la şefia partidului conservator – a fost învinuit că a primit de la agenţii spionajului german 2.000.000 lei pentru a-şi asigura victoria în alegeri; în realitate însă. Aceşti bani reprezentau preţul informaţiilor furnizate serviciilor de spionaj menţionate şi al altor acte de* trădareeste greu de crezut că AI. Marghiloman a fost un trădător de ţară. A fost un filogerman convins într-adevăr, dar nu trădător. Avea o mare avere, aşa că nu avea nevoie de banii Puterilor Centrale. Când a divorţat i-a înapoiat fostei soţii întreaga zestre până la ultimul ban. Era un mare boier, la propriu şi la figurat şi din patriotism a acceptat să negocieze şi să semneze cu nemţii Pacea de la Bucureşti, cu toate că ştia că gestul însemna o sinucidere politică.

Ambasadorul german la Bucureşti a primit un fond de 3.000.000 de coroane destinat propagandei şi corupţiei în România. Aceşti bani au tentat desigur pe mulţi şi i-au împins spre trădarea ţării. Titu Maiorescu, în jurnalul său,

nota la 19 mai 1917: *„Aflat că Misu Pherekyde, plătit cu bani ruseşti, primeşte bani şi de lQ germano-austrieci, cu ideea de a intra chiar într-un minister consenwtor de neutralitate”*.

Izbucnirea în 1914 a primului război mondial ne-a găsit în dilemă opţiunii pentru una din taberele beligerante. Aveam un tratat secret încheiat în 1883 cu Puterile Centrale, dar aproape toată suflarea românească era pro franceză şi anti austro-ungară. În 1888 doar Ion şi Dimitrie Brătianu, D.A. Sturdza care îl semnase, P. p Caip care-l mijlocise şi Alex. Beldiman, ministrul de la Berlin ştiau de acest tratat. În 1891 află despre el şi L. Catargiu şi Alex. Lahovari.

La Consiliul de Coroană din 3 august 1914, ţinut la castelul Peleş, s-a hotărât neutralitatea României. Regele Carol I şi P, p, Carp ar fi vrut intrarea în război alături de Puterile Centrale. Fată de hotărârea majorităţii pentru neutralitate, motivată prin inexistenta unui *„casus foederis”*. Austro-Ungaria nefiind victima unei agresiuni, ci ea fiind agresorul şi iniţiativa Italiei de a rămâne neutră, P.P. Carp, scrie C. Argetoianu în „Memorii”, i-a acuzat pe *politicieni”* că *„<au trădat pe Rege”*. Cu *„moartea în suflet”* Carol, Rege constituţional, s-a supus majorităţii şi a aprobat neutralitatea. Tratatul secret cu Puterile Centrale, pe care Regele nu l-a făcut cunoscut decât unui număr restrâns de oameni politici, din timiditate, dorinţa de a păstra monopolul asupra politicii externe şi din teamă de indiscreţie, de trădare voită sau din greşeală a lui, afirma I.G. Ducă în *Memorii”*, s-a dovedit inoperant.

Carol I a vrut intrarea în război a ţării alături de Puterile Centrale, nota L.G. Ducă, *fiindcă avea adânca convingere că aşa o cer şi interesele superioare”* ale României. Nu e vorba de o trădare ci de o anumită credinţă şi viziune politică. Carol I era un bun catolic dar a acceptat prevederea constituţională prin care copiii prinţului moştenitor erau botezaţi şi crescuţi în cultul

ortodox, fapt ce i-a adus excomunicarea din partea Vaticanului. Papa îl considera un trădător şi până în 1902 nu-i va ridica excomunicarea. I. Kalinderu comenta faptele astfel: Regele *„<excomunicat de biserica sa e tratat ca renegat de a noastră”*.

I. Gh. Ducă, în *Memorii”* sublinia că după Consiliul de Coroană, pe Carol I îl chinuia gândul *„că nu ştia ce vor spune nume cei doi împăraţi despre hotărârea României dacă nu cumva* 7 *vor considera trădător* al *Cauzei comune*... *„*Viena şi Berlinul, a jouazi după Consiliu, au teicgrafiat la Bucureşti că regretă hotărârea România să rămână neutră, însă nu se arătau nici revoltate, nici! neninţătoare şi nu-l acuzau pe Carol I de trădare. Se spera că până la urmă ţara noastră se va ralia politicii lor.

Regina Elizabeta era *„*cea *mai înverşunată apărătoare a* awei *germane*. *Le spunea tuturor că niciodată şi pentru nimic în lume nu va consimţi să stea un ceas măcar pe tronul unei ţări în război cu Germania* şi că, *principele Ferdinand şi copiii lui ar fi nişte trădători fată de sângele ce curge în vinele lor dacă n-ar urma/oră şovăire pe bătrânul rege în exilul lui*\După opinia Elizabetci, Carol I trebuia să abdice, în cazul în care România se alia cu Antanta şi să părăsească ţara. *>nu el trăda îndatoririle lui de rege, ţara era neîncrezătoare în judecata lui politică...”* (I. Gh. Ducă).

În iarna 1914 – 1915 s-a constituit *Acţiunea Naţională”* care printre alţii îi număra pe Take Ionescu, Nicolae Filipescu, Delavrancea, V. Lucaciu. *Acţiunea Naţională”* ataca virulent puterile Centrale şi pe Brătianu, pe care îl acuza că: *„Nu-şi iubeşte tara, nu pricepe aspiraţiunile ei naţionale, trădează cauza românismului asuprit, înşală Atanta...”*

La 4/17 august 1916, Ionel Brătianu va semna, ca urmare a notei ultimative, a lui Alexeev, *„acum ori* niciodată tratatul de alianţă cu Antanta şi o convenţie militară. Se recunoştea României dreptul de a alipi

Transilvania, Crişana, Bucovina şi Banatul, inclusiv cel sârbesc. Antanta se obliga la o ofensivă generală pe frontul rusesc, o ofensivă la Salonic care să imobilizeze forţele bulgăre, trimiterea de armament şi muniţie şi a 200.000 de soldaţi ruşi care să apere Dobrogea. Rusia în mod expres ne-a comunicat *Intraţi (în război) şi vom face tot ce ne cereţi*\Antanta însă nu şi-a respectat *„iscăliturile solemn puse pe tratatul cu Regatul României"* nota I. Gh. Ducă. Cu alte cuvinte Antanta şi-a trădat angajamentele asumate, a trădat încrederea pe care România o pusese în convenţiile încheiate.

Ionel Brătianu, care yrştia cum sunt ruşii; el ştia din trecui, din istorie, ca şi din nenorocita experienţă a tatălui său ce înseamnă *pentru o ţari mied cum e a noastră ca să aibă soldau ruti teritoriul ei"* a cerut punerea trupelor ţariste ub comandart Ferdinand. Nu era, spune I Gh Ducă. *Turnai o chestiune de viăn) f** ci teama că Rusia ne va trăda interesele şi că vor traniffJ Dobrogea într-o gubernie rusească.

Grijă de căpetenie a lui Brătianu. După semnarea convpolitice şi militare cu Antanta, care în fond era acceptarea Româiide a intra în război contra Puterilor Centrale, a fost că nu cumva jj transpire ceva şi Centralii să prindă de veste. *„Nici membri, Guvernului nu ştiau toţi că negocierile cu Aliaţii erau terminate şi nici nu aveau cunoştinţă de data fixată pentru declararea războiului... Lucru curios. Într-o ţară de indiscreţii şi de indiscreţi secretul intrării noastre în acţiune fu*sese *păstrat în chip surprinzător"* (I. Gh. Ducă). Brătianu avea suficiente motive să teamă de o trădare voită sau comisă din întâmplare. Chiar pe el îi va întreba Czernin, dacă e bine să-şi trimită familia la Techirghiol, în acea lună august a anului 1916. Brătianu i-a răspuns că nu e bine, pentru că bântuie o molimă în Dobrogea. *„Czernin i-a făcut (mai târziu) un cap de acuzaţie primului ministru din faptul că nu i-a spus adevărul. Adică cum? Oare de dragul lui*

Czernin. Brătianu trebuia să trădeze interesele patriei sale?" (Ibidem).

În *14/27 august 1916, la Cotroceni, va avea loc Consiliul de Coroană* „ce trebuia să decidă, formal, declararea războiului, întrunire de pură formă, pentru acoperirea regelui şi a guvernului, căci totul era deja pregătit în secret pentru intrarea trupelor noastre în Ardeal în chiar seara acelei zile..." (*C. Argetoianu*). *Fusese redactată şi declaraţia de război către Austro-Ungaria.* „Dacă am ţinut ca în act, *nota 1. Gh. Ducă*, să se prevadă numai o declaraţiune de război către Austria, era pur şi simplu dintr-un simţământ de delicateţe faţă de rege. Pentru el era deja un mare sacrificiu să consimtă a lua armele împotriva patriei sale de origine". *Era însă clar pentru toată lumea, că Germania va seconda Austro-Ungaria, dar s-a preferat formula ca* „Germania să fie aceea ce ne va declara nouă război, aşa încât regele nostru să nu scoată el sabia contra Germaniei". *Pentru împăratul Wilhelm al II-lea, regele Ferdinand era un trădător. Însuşi regele se zbătea în dilemă să-şi trădez*ertic fireşti ale inimii ori a trideze internele pernei A câştig* f-l datoria sacitrt ţari.

fi La Consiliu! De Coroană, P. P Carp şi va ipune regelui, el larând ra/boi Puterilor Centrale, nu face decât a trfede/e dinastiei de Hohenzollern, pentru că *a>/fuste învingătoare] t\va tolera vreodată în România o dinastie Hohenzollern*" „dinând i-a replicat că nu cunoaşte interesele dinastiei, ci doar pe Arii P P arP mai a (au84 patetic: *„Jm trei fii. Îi dau Majestăţii stre să se bată şi să moară iar eu mă voi ruga lui Dumnezeu ca aţa româna să fie bătută... căci numai astfel România va putea fie scăpată*" P P Carp nu a fost un trădător de neam Fra filogerman şi, scrie C. Argetoianu în „Memorii" %*jera convins că o ictorie rusească ar fi însemnat pierderea României şi că numai Germania putea menţine ordine şi civilizaţie în acest Orient al Europei bătut de valurile*

barbariei" Era sigur de victoria Germaniei şi cerea intrarea în război alături de Puterile Centrale. Maiorescu, *ardeleanul, singurul ardelean din acel Consiliu, nu numai că se opunea la intrarea în război pentru eliberarea Ardealului. Dar contesta chiar ardelenilor dorinţa de-a se alipi României.* „(*I.* Gh. Ducă). Ferdinand încheie Consiliul cu istoricele cuvinte: *domnilor, cu Dumnezeu înainte*/".

Începe războiul

Corupţia şi slaba dotare a armatei române din perioada neutralităţii explică de ce ne-am găsit nepregătiţi şi *admirabil de dezorganizaţi*", după expresia generalului Berthelot, atunci când am pornit la război. Era inevitabil ca având la comandă, cu începere de la generalul D. Iliescu, şeful Marelui Stat Major, oameni incapabili dar supuşi lui Brătianu, să nu suferim o suită de înfrângeri răsunătoare. Când duşmanul s-a apropiat de Bucureşti, a început panica şi haosul evacuării în Moldova. Mulţi oameni politici au trădat interesele militare vitale, prin folosirea vagoanelor în interese personale. Tinerii recrutabili şi cercetaşii, nota C. Argetoianu, au fost transportaţi pe jos în Moldova *şi mureau pe la etape şi de-a lungul şoselelor, de foame, de frig şi de molimă, căci nu se găseau vagoane*" în schimb, Alccu Constantinescu-Porcu a avut a dispoziţie 17 vagoane ca să-şi evacueze în Moldova tot avutul, ba chiar şi putinile cu murături şi lemnele de foc. Bibicescu de la Banca Naţională a cărat şi ficuşii soţiei.

O altă trădare a interesului naţional, dar şi a demnităţii şi legii, au făcut-o aproape toţi prefecţii şi primarii, funcţionarii mari şi mici, *speculând la Iaşi obiectele şi mărfurile aduse din Muntenia, pe socoteala statului*\ (C. Argetoianu). Toţi aceşti afacerişti veroşi s-au umplut cu bani. Ce conta că şi-au trădat probitatea morală?

În zilele triste ale dezastrului militar românesc din 1916, Ionel Brătianu era convins că Aliaţii l-au înşelat, că l-

au trădat prin lipsa lor de sprijin militar: *nu, am fost înşelat, nu am să le-o iert niciodată*!

Regele Ferdinand *„continua să se arate stoic. Suferea însă mult. La durerile tării se adăugau dureri personalet pentru el îndeosebi de dureroase. Din Germania îi veneau ştiri că familia Hohenzollern îl repudiază ca pe un trădător de neam. Împăratul*

Wilhelm al II-lea, cu zgomot şi forme insultătoare. Îl despuiase de toate gradele, onorurile şi decoraţiile pe care le avea în patria sa de origine. Fratele său Wilhelm, în calitatea sa de şef al casei de Hohenzollern Sigmaringen, îl ştersese pe el şi pe copiii lui din lista membrilor acestei case, îi interzicea să mai poarte numele familiei Hohenzollern, pe care îl necinstise printr-o «infamă trădare», şi să beneficieze de prerogativele legate de acest nume («*ilustru*» fi

(1. Gh. Ducă). Principele Wilhelm de Hohenzollern, fratele regelui

Ferdinand, după ocuparea de către trupele Puterilor Centrale a

Olteniei, a dat o *proclamaţie către Populaţia Micii Valahii*" în care arăta că *venit să pedepsim România, nu însă pe români, să pedepsim pe acela care a trădat* Casă, *familia şi ţara şi şi-a călcat cuvântul de onoare. Am venit să pedepsim şi pe aceia care şi-au trădat şi şi-au vândut tara*", *i*»

Sub ocupaţie străină

După hotărârea evacuării Bucureştiului, Brătianu, pentru a proteja pe românii care aveau să trăiască un timp nedeterminat sub ocupaţia inamică, a numit în grabă în posturile de încredere pe toţi, eFin «nofiln. În loc şi puni funcţionari „carr *să ţină pifp1 eu \mmtate inamicului... Intenţiunea vădită, dar ruşinoasă a celor rplecau era să lase în locul lor oameni care să se poată lua bine nemţi* „<C. Argetoianu) Lupu Kostache primit internele. D Semţescu finanţele. V. Arion instrucţiunea publici.

„Guvernul *provizoriu astfel format la Bucureşti s-a pus în slujba duşmanului, temând pe cei care ne băgaseră în război*" (ibidem) Lupu *kostache. a înşelat încrederea cu care Brătianu l-a cinstit. Tzigara ţimurcaş... a abuzat şi el în chip nepermis şi adânc dureros de misiunea ce i s-a dat* (1. Gh. Ducă) Toţi aceşti germanofili au trădat încrederea lui Brătianu, interesele ţării şi ale populaţiei aflate sub ocupaţie. Prefectul Poliţiei Capitalei, generalul Muitaţi, şi-a dovedit trădarea printr-o ordonanţă demnă de un general inamic, dar nu de către unul român, nota C. Argetoianu: *„la intrarea în Capitală a Armatelor Imperiale Germane toţi locuitorii, bărbaţi şi femei, vor avea o purtare cuviincioasă, oferind cu bunăvoinţă găzduirea de care vor avea trebuinţă. Porţile şi uşile caselor vor fi deschise. Oricine, bărbat sau femeie, tânăr sau bătrân, care se va deda la acte ce ar aduce o insultă Armatelor Imperiale, precum: împuşcături cu* vreo *armă de foc ascunsă, aruncare de orice fel de lucruri, cum şi ameninţare cu vorba ori cu gestul, va fi imediat pedepsit cu împuşcarea*".

O trădătoare din timpul ocupaţiei a fost şi evreica Rasela Juster din Ţânţăreni, care a indicat patrulelor germane tranşeele soldaţilor români, direcţia de retragere şi ascunzătorile unde refugiaţii şi-au ascuns averile.

Pentru trădătorii mai vechi, ocupaţia străină s-a dovedit un adevărat rai pe pământ. Societatea petrolieră *Steaua română*" era în perioada neutralităţii o oficină a spionajului german, condusă de un as al informaţiilor, Alfred Günther, secondat de Josef Hennenvogel. Misiunea lor era că *prin* imensele sume puse la dispoziţie să desfăşoare o acţiune de informare şi corupere a oamenilor pol, tici şi a presei şi de realizare a unui curent de opinie v rabd Puterilor Centrale. Elita societăţii româneşti a fost val.*

R h 2 iăre, OCA, e centva e-Nu toţi au accept tradz PCmrU ban. Patria*. C. Mille, directorul Zu!

mAdevâmf la refuzat, dar N. D Cocea a luat bani de la

spiontjm german. Kl şi-a trădat patronii, pentru că nu a colaborat: Jbanu *plătiţi n socotesc aruncaţi în vânt*", spunea J. Hennenvogci Redactorii de la *„Universul*% au fost mai docili şi au acceptat colaborarea cu spionajul german. J. Hennenvogel afirma că: *reuşit să angajez şi generali care să publice articole strategice şi politice favorabile Puterilor Centrale... contra unor sume de bant* Generalii nu scriau ei înşişi articolele, ci îşi împrumutau contra cost, semnătura. Generalul Mustaţă a primit pentru acest lucru, numai în 1915, 32.000 de mărci. Preţul trădării pentru ziarul *„Universul* s-a ridicat la 300.000. Bogdan-Piteşti şi N. Fleva erau şi ei pe statele de plată ale spionajului inamic, ca şi publicaţiile %*Dreptatea*\ *„Opinia*", *libertatea*". Prinţul Cantacuzino şi Emil Nicolau au fost racolaţi, după o prealabilă tatonare, în 1916 şi au acceptat să devină trădători. Günther se lăuda că a reuşit să-i capteze şi pe şefii autorităţilor administrative., *J-e mulţi dintre aceştia i-am determinat să favorizeze propaganda şi să nu raporteze sentimentele din popor Odată cu aceasta am câştigat în unele oraşe politicieni influenţi, mai ales senatori şi deputaţi; apoi am atras, în diferite oraşe, oameni de încredere, care fără să dea de bănuit făceau propagandă pentru cauza noastră*". Pentru banii nemţilor s-au găsit trădători nesperat de mulţi. Pe lista lui A. Günther figurau, printre alţii, ca trădători, Drumaru (80.000 lei), Brănişteanu (3.000 lei), Cearăneanu (3.000 lei), Chiriacescu (1.000 lei).

În această *„<afacere* Güntherciudată este poziţia înalţilor demnitari judecătoreşti, care nu iau o atitudine tranşantă, ci considera actele de spionaj şi trădare drept *„trafic de conştiinţă cu sentimentele naţionale*". Se pare că tonul moderat s-ar datora unei replici a lui Ionel Brătianu, potrivit căreia dacă vom câştiga războiul, oricând trădătorii vor putea fi nimiciţi, iar dacă îl vom pierde, e preferabil ca ei să nu devină duşmani personali ai actualei guvernări.

În 16 august 1916, contraspionajul românesc a reuşit să sustragă servieta baronului von dem Bussche, reprezentantul

Germaniei la Bucureşti. Din conţinutul documentelor, o listă de 200 de pagini, care cuprindeau nume de partide, oameni politici, ofiţeri, gazetari corupţi de argintii germani, rezulta fără dubii r* carcO luase trfklarca în România. Trtditom din arme*, ofiţe" Ş generali, nu au fost imediat demişi şi nici numele VornuafoM dat publicităţii. Pentru a evita demoralizarea oţtirii. Ei Ins* vor fi atent supravegheaţi. În *Fapte din umbra*", vol. II, se araţie* generalul Zottu, şeful Marelui Stat Major a) armatei române ţi maiorul lonexu după dau aflat că autorităţile au intrat în posesia listei triditorilor, sinucis, ca să scape de interogatorii, degradare, oprobriu public şi execuţie. *„Dată şi-ar fi putut imagina că faţă de trădare şi trădători xe îţi manifestă o condamnabilă indulgenţă... Zottu şi Ionescu nu t-ar fi grăbii să-şi tragă câte un glonte în tâmplă*".

Pe listele lui Günther mai figurau şi Pherekyde şi Morţun, o mulţime de prieteni ai lui Al. Marghiloman şi ziariştii evrei de la *Viitorul*" şi. Independenţa Grosman şi Johnson. Evreii din Bucureştiul aflat sub ocupaţie, aproape în totalitatea lor, afirma 1. Gh. Ducă, au trădat interesele ţării şi ale populaţiei, colaborând asiduu cu inamicul.

Omul de încredere al nemţilor a fost la Bucureşti P.P. Carp. Victor Verzea era în anii neutralităţii şeful serviciului român de spionaj. Rămas în Capitala ocupată el îşi va trăda ţara şi va fi condamnat în contumacie de guvernul de la Iaşi. Trădarea lui V. Verzea a fost o lovitură dureroasă, pentru că deţinea mari secrete, de importanţă vitală pentru România.

Sub ocupaţia Puterilor Centrale, pe lista trădătorilor de ţară şi de neam se află şi biserica, mai ales episcopatul, care, după expresia lui I. Gh. Ducă, se arată *„mai prejos de orice*" Mitropolitul primat Conon, împins de Virgil Arion *preta cu o condamnabilă pasivitate la toate cerinţele*

comandaturii germane. Mackensen, crezând într-o zi de cuviinţă să influenţeze trupele noastre printr-un apel la indisciplină pornit de la cler, ceru episcopilor noştri să iscălească un manifest în acest sens, care a fost imediat aruncat în tranşee". (I. Gh. Ducă). După semnătura lui Conon urmează cele ale vicarului Nifon Ploeştean, arhiereului Valerian Râmniceanu, a iconomilor Ovidiu Musceleanu şi Gibescu. Manifestul era intitulat „*Chemarea mitropolitului primat*" şi în el se putea citi că armata română şi-a făcut datoria, dar că acum puterile ei sunt frânte. Se cerea soldaţilor „*Staţi pe loc, fraţilor...*"

Virgil Anon, instalat la Ministerul de Culte fi Instrucţiun* publică, un trădător notoriu, îşi luase ca şef de cabinet pe fiul cel mic al lui I.L. Caragiale. Anibal Stocnescu, în lucrarea, X>w vremea *ocupaţiei*", notă că tânărul Caragiale i-a prezentat Mitropolitului Conon „*Chemarea*", care cerea încetarea.

— Ea fiind zadarnică a oricărei rezistenţe a armatei române din Moldova, iar Mitropolitul *într-un acces de inconştienţă senilă*" a semnat documentul. Xe *mă durea, mai mult personal*, nota I. Gh. Ducă, *e că în afacerea acestui oribil document a fost de aproape amestecat bunul meu prieten, camaradul meu de liceu Grigore Pişculescu – Gala Galaction*" Gala Galaction a fost un simpatizant al Puterilor Centrale şi sub ocupaţie a colaborat cu inamicul, şi-a trădat ţara.

La 12 decembrie 1916, sub îngrijirea ocupantului, va apărea la Bucureşti „*Gazeta Bucureştilor*", în limbile germană şi română, colaboratori fiind gazetari români. După război, trădătorii vor fi dau în judecată şi condamnaţi, în parte, la închisoare. Măsura, dictată de raţiuni morale, a fost blândă în comparaţie cu cea luată de belgieni, care au condamnat la moarte pe toţi trădătorii, colaboraţioniştii ziarului „*Gazette des A rdennes*", scos de germani.

Noi, prin faptul că nu s-a generalizat măsura

trimiterii în judecată, izbind numai pe scribii mai puţini culpabili şi mai… nevoiaşi, s-a pierdut din importanţa ce în primul moment i se atribuia…" (Anibal Stoenescu).

„*Gazeta de Bucureşti*" şi mai târziu *yJLumina*" condusă de C. Stere „*au contribuit să învenineze şi mai mult starea noastră sufletească*", pentru că publicaţiile au fost obediente ocupantului. Ziaristul Radu Florescu scria în „*Gazeta Bucureştilor*" *Venirea Dvs*. «*a duşmanilor*» *ne e salvarea de la ruină completă care ne aşteaptă. Graţie orânduielei ce veţi introduce şi a cinstei ce veţi ordona, sperăm, noi, umilul popor al acestei umilite ţări, că o eră nouă vă veni pentru noi… unde nu va fi loc pentru Brătieni, Millişti, Takişti şi alţi pungaşi… Sperăm că venirea Dvs. va însemna o înflorire a acestei ţări şi deparazitarea ei de politicienii venali*".

Anibal Stoenescu a întocmit şi o listă a ziariştilor trădători

Din vremea ocupaţiei: C. Stere, I. Olteanu, D. Pătrăşcanu, M. Sărăţeanu, I. Teodorescu, B. Brănişteanu, A. Camburopol, A.

l) avidescu. I ucrc/ia Karnahat. I.K. m. B. t, Mclaxa Dorn, V Nnftin. N. Pora. M. Stftnescu, Leontin Iliescu, Ion Slavici. I Gown. Bucura Dumbravă. Alături de aceşti jalnici scribi oficiali, au tot şi Osene de colaboratori, care îngroşau şi mai mult cohorta triditnnuw Beldiman, fostul ministru al României la Berlin, în scrisoarea jeschisă către Ionel Brătianu, îl acu/ă că a sacrificat *joace virtuale poporului… pentru a consuma decăderea şi distrugerea patrii…* „ą caricatura din mai 1917, din *Gazeta Bucureştilor*\prezenta o'sCCnă de îngropăciune a unui coşciug pe care scria România Cioclii erau Brătianu şi Take Ionescu, iar cu prohodul se îndeletnicea foştinescu.

Ion Slavici a ajuns să colaboreze cu duşmanul şi să figureze pe lista trădătorilor pentru că în viziunea sa „*idealul naţional… nu seva putea niciodată înfăptui cu concursul Rusiei… dacă noi am fi ni*ers *alături de puterile*

Centrale, azi. Când în Rusia a izbucnit revoluţia, cred mai degrabă că Basarabia ar fi putut reveni la patria mumă decât *Ardealul ce în impresia mea este un fruct ce nu e bine copt…”*

Ion Theodorescu-Arghezi era redactor la ziarul progerman *Jeara*\scos de Bogdan-Piteşti, un escroc de talie internaţională. Nichifor Crainic, în *„Zile albe-zile negre”*, notă că locuinţa lui Bogdan-Piteşti *„era o cloacă în care se colecta scursura morală din presă, din literatură şi din artă într-o promiscuitate bestială… Din această cloacă, confuzia morală a ciracilor lui se prelungea în presa*\Ziarul *„Seara”*, specializat în împroşcarea cu noroi, îl va enerva atât de mult pe poetul George Gregorian, încât într-o zi l-a luat la bătaie atât pe Bogdan-Piteşti, cât şi pe Arghezi. *Jon Theodorescu-Arghezi a fost ridicat de sub masă şi în fugă şi-a uitat pălăria de paie. Zdrobită, jos”* (N. Crainic). Arghezi a mai fost redactor şi la *„Galeta SIACUK – estiloK* După război va fi arestat şi la proces, spune N. Crainic, *„Tudor Arghezi, marele pamfletar, care înjurase şi avea să înjure pe toată lumea, s-ajustificat cu o lamentabilă laşitate. A declarat că s-a pus în slujba duşmanului fiindcă, altfel, ar fi murit de foame! Şi a implorat iertare. Literalmente! A fost osândit împreună cu ceilalţi la* 5 ani închisoare pentru trădare de ţară. După un an şi jumătate de *puşcărie, regim uşor. Ajostgraţiat”* în actul de graţiere au fost implicaţi N. Iorga şi N. Crainic.

La %*ILumina”* lui Stere a colaborat şi Liviu Rebreanu, că şi *„*Scena*”* lui A. de Herz, alţi publicaţie fi Io germană rămas pentru *mine*. Arăta N. Crainic, *o enigmă cum omul cane îi trădase pe unguri din binecuvântate motive patriotice a putut apoi să publice şi* să *trăiască nestingherit la Bucureşti, sub ocupaţia lor de război*

S. Diamandi, în *„Galeria oamenilor politici”*, spunea că C Stere a fost *„omul care a cunoscut oprobriul opiniei publice”* şi nu *„era desemnat decât cu epitetul de* «*trădător*». *Puţin i-a lipsit ca să apară în faţa plutonului de*

execuţie”. Fostul tovarăş de exil al lui Lenin şi Piłsudski, nu vedea pentru România decât o singură primejdie. Rusia ţaristă. Obsesia sa era eliberarea Basarabiei. Prietenul şi sătuitorul lui Ionel Brătianu, la începutul carierei acestuia, *editat sub oblăduirea duşmană ziarul «Lumina» unde ataca guvernul ţării ce se găsea în plin război a întreprins acţiuni politice în care intra între altele şi răstur*narea *dinastiei, deşi deţinea în armata română gradul de colonel… e înjaţişat opiniei publice ca un trădător de neam, e întemniţat la Văcăreşti ca atare şi dat în judecata consiliului de război. Numai datorită intervenţiei lui Ionel Brătianu şi a însuşi regelui Ferdinand nu s-a dat curs acţiunii judiciare*”.

Un caz de trădare care a făcut vâlvă la vremea sa, 1917, prin apartenenţa protagonistului, Alexandru Sturdza, la elita politică a ţării, a lăsat un gust amar şi o pată neagră pe epoleţii armatei române şi a creat un periculos sindrom, „spionita”, pentru că *statele noastre majore vedeau trădători pretutindeni* (C. Argetoianu). Al. Sturdza era fiul lui D.A. Sturdza, fostul premier şi şef al PNL-ului. Colonelul Sturdza comanda Grupul Vrancea şi se afla sub ordinele generalului Averescu, comandantul Armatei a II-a. Prin atitudinea filogermană şi repetată denigrare a armatei române, Sturdza a intrat în vizorul contraspionajului. Susţinea că în lupta cu germanii nu avem şanse sau *„cu trupe ca ale noastre nu putem să ne măsurăm cu germanii…* „La 23 decembrie 1917, cu toate întăririle primite în sectorul său, colonelul se retrage de pe excelentele poziţii de la Soveja, fără să aştepte aprobarea lui Averescu. Prin nejustificată retragere a creat în frontul românesc o breşă de 10 km prin care trupele austro-ungare au putut pătrunde. Activitatea trădătoare e continuată la 1 ianuarie 1917, când Sturdza îi cere colonelului Atanasiu să-i predea comanda Diviziei a 12-a, sub pretextul ci ordinul vine de la generalul Eremia Grigoreacu A vrut r ptrw Wi „nici fraudulos comanda ca să

treacă cu rara imitate la ranic Anunţi de faptele subalternului. Averescu cere înlocuirea ţi acest hacni declanşează panica trădătorului, care hotărăşte să dezerteze în tabfca duşmană. Pentru a se salva A plecat la Panciu însoţit de adjutantul Wachman şi de ordonanţa sa, caporalul Marin Năstaae. Sturdza va lua legătura cu lt. col. C. Crăiniceanu şi va stabili planul viitoarelor acţiuni de trădare care urmau să aibă loc după dezertarea sa. La 28 ianuarie 117. Cei doi trădători urmau să se întâlnească pe pământul nimănui", între cele două fronturi. Sturdza va pleca la Vamiţa şi se va apropia de tranşeele inamice sub pretextul unei „inspectări". La 300 de metri de inamic, trădătorul le cere celor doi însoţitori să-l urmeze spre poziţiile duşmane. Wachman a acceptat, dar caporalul Năstase a refuzat categoric, fapt ce va duce la împuşcarea lui de către Sturdza.

După dezertarea colonelului, în urma unei percheziţii, i s-a găsit un carnet cu însemnări în care %*jtotase planurile lui. În care cita ofiţerii pe care încercase să îi convingă* (*să trădeze*) *precum şi aceia pe care nădăjduia să îi atragă în viitor... în fine – mai monstruos* decât *toate – se descoperea acum că locotenentul Ciulei, pe care îl învinuise că se retrăsese fără rost de pe poziţie şi pe care pentru aceasta îl şi condamnase la moarte şi îl executase, era nevinovat. Totul fusese o înscenare ca să inspire deplină încredere comandanţilor săi... Pe de altă parte, Averescu îşi dădea acum seama şi de ce cu prilejul ultimei vizite ale Regelui pe front. Sturdza înaintase atât de mult cu el înspre tranşeele inamice. Încerca, se vede, să-l expuie gloanţelor germane sau chiar să-l predea prizonier duşmanului. Aşadar, fiul lui Dimitrie Sturdza era nu numai trădător, dar şi asasin*" (1. Gh. Ducă).

La 28 ianuarie 1917, trădătorii Al. Sturdza şi C. Crăiniceanu, fiul generalului Gr. Crăiniceanu, se vor întâlni după cum conveniseră. S-*au pus la punct condiţiile*

în care C. Crăiniceanu urma să se predea împreună cu Regimentul 25 infanterie. Sturză, la despărţire, îi va înmâna şi un pachet cu manifeste pe care urma să le *răspândească printre soldaţi. Manifestele conţineau* „Chemarea *Iu. Sturdza care atâta la trădare*: „Eu, colonelul Alexandru Sturdza cu care aţi lupta, cor la cor… vă cer că repede să vă hotărâri căci *iaii cum st* & în *acum*: *Ţara şi oştirea au rătăcit sub conducerea nepriceput** *a unor capete slabe. Am fost amăgiţi prin cuvinte ittselătoore despre un ideal naţional… Aţi furat credinţă ţării româneştiar nu unor netrebnici care vă duc la pieire… veniţi îndată la mine… Totul este pregătit… TYeceţi fără nicio întârziere, cu arme cu tot spre mine…*

Ajuns în tabăra inamicului. Sturdza a ţinut imediat o cuvântare în faţa ostaşilor români luaţi prizonieri, *în care le* cerea să colaboreze cu trupele Puterilor Centrale, să-şi *trădeze* jurământul faţă de patrie. Mulţi l-au huiduit, dar totuşi s-au găsit 40 de prizonieri care să i se alăture. Trădătorii au primit pachete conţinând *„Chemarea”* lui Sturdza şi au fost trimişi în *liniile* româneşti ca să *le* împartă. *Din* ei. 38 se vor preda, iar 2 vor fi arestaţi.

C. CVăiniceanu, întors de la întâlnirea secretă cu Al. Sturdza, va fi şi el arestat. Generalul Grigorescu îi va cere lui Averescu ca trădătorii C. Crăiniceanu şi Al. Sturdza să fie judecaţi şi pedepsiţi în aşa fel încât să fie „iexemple *înfricoşătoare, care să frâneze – dacă nu să stingă cu totul – tendinţele de trădare ale tuturor adepţilor ce din nenorocire ar mai exista în rândurile armatel*. Averescu îi răspunde că *„Am sechestrat manifestele. Am izolat oamenii care le-au adus, am mustrat sau pedepsit ofiţerii care au făcut indiscreţiuni şi am trimis chiar în judecata Curţii marţiale grade inferioare…* „Grigorescu, în faţa acestei vădit nedrepte hotărâri, răspunde: *„Am crezut că o crimă, oricât de ordinară ar fi, nu trebuie ascunsă, ci înfierată… Am fost convins că trădătorul* (Al. Sturdza) *a avut tovarăşi de idei pe frontul de luptă chiar, şi că aceşti*

adepţi ai trădătorului au putut sau ar fi putut forma prozeliţi printre cei slabi de înger...”

Curtea marţială a Armatei a II-a, la 26 februarie 1917, a condamnat la moarte în contumacie pentru trădare prin trecerea în slujba inamicului pe col. Sturdza şi la 15 ani şi degradare militară pe C. Crăiniceanu. Fiu de general şi nepot al altui general, Prezan, lt. col. C. Crăiniceanu a beneficiat de maximul de clemenţă. Prezan însă, *aflând aceasta a casat sentinţa, l-a trimis din nou în judecată* şi *a iscălit personal condamnarea la moarte. Pe front, înaintea intreului* său *regiment, în vinerea Paştelui, Crăiniceanu a fost împuţeai”* (I. Gh. Ducă).

Trădătorul Al. Sturdza. După ce a vă7 ut ce darc nu are niciun ceou în armata română, s-a stah2 Tn „U des-a pus în slujba Serviciului german de p, 02 tl kTT care cunoştea relaţiile de rudenie între Al?

Vrut să-i dea postul de Prefect al Poliţiei Capitalei. Nemţi” v-au OPUS categoric. F. i *„încurajau trădarea care făcea par, e din mijloacele lor de luptă în contra duşmanului; dar şi* e*l urau pe trădători...* (A. Stocnescu). y

Lupu Kostache şi Al. Sturd/a %mânceput să lucreze împreună la pregătirea regimentelor române ce alături de Puterile Centrale „vbuiau să lupte împotriva fraţilor lor din Moldova, împotriva Regelui drapelului şi armatei legale a României. Criminală încercare pe care bunul simţ firesc al poporului român a respins-o cu un indignat dispreţ (*I. Gh. Ducă*). *Trădătorii*!

— Au găsit ca adept doar pe Livezeanu Câţiva nenorociţi, ademeniţi de acesta, i s-au raliat. Însuşi Mackensen s-a convins că speranţele puse în Sturdza nu se justificau şi că în armata română el nu reprezintă decât „o rară şi tristă excepţie”. *De altfel şi Bogdan-Piteşti, care figura pe statele de plată ale Serviciilor de spionaj germane şi încasa bani frumoşi, s-a dovedit a* fi *Doar un escroc, trădând încrederea patronilor. Serviciile sale nu valorau aproape nimic. Un ofiţer german îl va şi apostrofă*

în acest sens, în timpul ocupaţiei: ne-ai *luat bani ca să ne faci serviciul cutare şi cutare şi n-ai jacul nimic... te-ai îmbogăţit cu neruşinare pe spinarea noastră. Or noi nu te-am cumpărat pentru aceasta, ci pentru a sluji interesele noastre*". Bogdan-Piteşti a răspuns: „Da. *Domnule ofiţer, e adevărat – sunt un escroc, dar aş vrea să ştiu ce v-aţi închipuit când aţi întreprins acţiunea dvs. de corupţie la noi? Aţi crezut oare că veţi putea cumpăra în România oameni cinstiţi? V-aţi înşelat amarnic, în această ţară nu puteri cumpăra decât escroci*, decât *escroci ordinari ca mine*". (I. Gh. Ducă).

Ultimii ani de război

Retragerea în Moldova a armatei române s-a făcut la lumina incendiului care distrugea rezervele şi instalaţiile petroliere din Valea Prahovei. Ca să nu cadă în mâna ocupantului, „aurul negru" a trebuit să fie distrus. Colonelul Thomson a organizat şi condus vasta operaţie, dar în echipele desemnate pentru scoaterea din ui a sondelor şi rafinăriilor s-au strecurat şi trădători, Puterile Centrale având o nevoie stnngentă de petrol. Un anume Nazaric a sabotai planul lui Thomson şi mai târziu se va lăuda în faţa lui Al Marghiloman că el a „să/wt" pe trei sferturi de la distrugere rafinăria „*Vega*!

Iarna 1916 – 1917 a fost cumplită pentru toţi românii. Oltenia Muntenia şi Dobrogea se aflau sub ocupaţie, în Moldova se înghesuiau refugiaţii, armată era dezorganizată şi linia frontului fragilă. >*JSubptvtext de spionaj. de trădare sau de bolşevism o sumă de oameni au fost într-adevăr împuşcaţi în prima jumătate a anului 1917 cu o samavolnicie şi cu o lipsă de forme legale înspăimântă*toarez\afirma C. Argetoianu.

Ruşii, aliaţii noştri, se purtau deplorabil, luptau molatic, se retrăgeau mereu, scopul fiind scurtarea liniei frontului şi aşezarea lui pe Siret. Pierderile noastre teritoriale nu-i interesau. În schimb cereau imperativ ca să trecem administraţia căilor ferate asupra lor. Ministrul de

lucrări publice, Mitică Greceanu, considera această pretenţie o *„ştirbire umilitoare a suveranităţii noastre de Stat”*, o trădare din partea aliaţilor.

Căderea ţarismului în 2/15 martie 1917, a creat alte probleme deosebit de grave. Armata rusă din Moldova se va contamina rapid de ideile revoluţionare. Incitaţi de Petersburg şi de Racovski, socialistul născut în Cadrilater din părinţi bulgari şi eliberat de curând din detenţia de la Iaşi de către detaşamente ruse răzvrătite, revoluţionarii ruşi s-au gândit să-l aresteze pe regele Ferdinand şi să-l detroneze. Iorga a fost înştiinţat despre complot de un basarabean care făcea parte din sovietul rus de la Iaşi şi a alertat imediat autorităţile. Generalul Şcerbacev va cere trupelor sale să nu se amestece în treburile interne ale României, tară aliată. Vintilă Brătianu a luat măsuri ca în Iaşi să fie aduse trupe româneşti şi la 26 aprilie 1917, Regimentul 9 Vânători şi-a făcut în sunet de tobe şi trompete intrarea în oraş. De murdară afacere nu au fost străini nici Diamandi şi Lupu, care din *simple consideraţiuni de ambiţiune şi de vanitate personală nu s-au dat în lături de la acţiuni de neiertat în vremuri ca acelea”* (I. Gh. Ducă). Membrii „Partidului Muncii”.

«. au gândit pentru o clipă A fraterni/ere cu revoluţi» rwl ţi-a trftde/e Dinastia

După reuşita loviturii de stat a lui L. enin din 25 octombrie 7 noiembrie 117, prima grijă a sovietelor a fost să pregătească pacea cu Puterile Centrale. În aceste condiţii, soarta României va fi pecetluită: *„Jfcajutata destul lo început, trădată acum în urmă de Rusia, pentru moment cel puţin rolul ei era terminat”*, nota 1. Gh Pucă. Ionel Brătianu a luat legătura cu miniştrii aliaţi din Iaşi şi a început o dificilă muncă de convingere; în clipa în care Rusia va încheia pacea cu inamicul, singura soluţie logică a României, dacă nu vrea o distrugere totală a ţării şi a armatei, va fi încheierea unui armistiţiu. Premierul a reuşit nu doar să-i convingă pe reprezentanţii Antantei de

justeţea soluţiei sale. Dar i-a determinat să şi iscălească *un act prin care ne autorizau să încheiem acest armistiţiu şi recunosc că ne-am îndeplinit întreaga datorie faţă de Aliaţi – aceştia nemaiavând dreptul să ne ceară deocamdată niciun sacrificiu militar*. (1. Gh. Ducă). Saint-Aulaire, Barclay, Fasciotti şi Vopicka urmau să obţină de la guvernele lor ratificarea iscăliturilor.

Consiliul de Miniştri, din 22 noiembrie, ţinut sub preşedinţia lui Ferdinand, a hotărât că România să trimită la Focşani, pentru încheierea armistiţiului, pe Al. Lupescu, N. Condeescu, I. Răşcanu şi Mladin, care urmau să ducă tratative împreună cu delegaţii generalului Şcerbacev. Reprezentanţii Antantei au primit de la guvernele lor instrucţiuni să aprobe armistiţiul propus de Brătianu. Clemenccau i-a telegrafiat premierului român că regretă situaţia fără ieşire în care am fost puşi datorită defecţiunii ruse şi că suntem nevoiţi să depunem armele. Clemenccau se va arăta foarte înţelegător, dar la scut timp atitudinea sa se va schimba radical Guvernul român este acuzat deschis de trădare. În plus, Clemenceau declară răspicat că nu mai consideră România ca aliată a Antantei. Ce s-a întâmplat? I. Gh. Ducă spunea că generalul Berthelot, fără a-l anunţa pe Saint-Aulaire, *îşi peste capul lui*\i-a telegrafiat lui Clemenceau *„arătându-i că n-a fost consultat în luarea hotărârii noastre, afirmând că noi putem să rezistăm, dar că nu vrem"* şi că *Joace acestea Brătianu le face f*iindcă *vrea să ajungă la pacea separată şi să schimbe directivele politicii noastre externe"* Cu alte cuvinte, Berthelot ne acuza de trftdare. Iar Clemenccau, impulsjv s-a raliai acestui punct de vedere. Decizia de a încheia un armistjţ, a fost taxată drept felonie, iar isefilirea actului de către Saint-Aulairc a fost declaraţi nulă şi el însuşi a fost dezavuat. Adevărul este că râu am trădat pe nimeni, ba din contră, noi am fost cei trădaţi. Regele Ferdinand spunea cu drept cuvânt: MCând *am intrat în război ştiam că va fi greu. Prevedeam chiar că se poate să fim învinşi; nunti-Q*

putut însă trece prin minte că vom fi victima unui act de trădare fără precedent în istorie... „Şi C. Argetoianu afirmă acelaşi lucru *Abandonaţi de toţi, trădaţi de ruşi, nu putem decât să ne supunem sorţii şi nemţilor cel puţin vremelnic*..."

Berthelot a adoptat această atitudine stranie faţă de noi, pentru că odată cu prăbuşirea frontului rus, diviziile germane puteau fi aruncate contra Franţei. În opinia sa, România trebuia să lupte până la ultimul om, să piară, dar Franţa să scape. În decizia lui Berthelot de a ne acuza în faţa lui Clemenccau că suntem trădători ai Antantei a jucat un rol nefast şi *„nenorocita noastră infirmitate naţională de a ne ponegri ad\>ersarii interni pe arena internaţională"* nota Ducă.

Take Ionescu şi conservatorii lui s-au dus la Berthelot şi l-au denunţat» *»

Pe Brătianu că vrea să trădeze Antanta, dar că ei nu sunt de părerea lui. Brătianu ar fi în fond un germanofil, armata vrea şi poate să reziste şi la nevoie se poate realiza chiar şi o retragere în Rusia, întreg eşafodajul lui Take Ionescu şi al ciracilor săi erau penibil de şubred. Cu toate acestea, chiar Nicolae Titulescu a pus umărul la ridicarea lui. Ionel Brătianu nu îi va ierta trădarea până la moarte.

După încheierea armistiţiului de la Focşani, din 22 noiembrie/5 decembrie 1917, delegaţii noştri s-au fotografiat alături de cei germani. Acest lucru a fost interpretat ca o pactizare cu inamicul şi implicit o trădare a cauzei româneşti. Gestul însă nu avea o asemenea conotaţie. Dacă trebuia să căutăm trădători, îi puteam găsi lesne în Bucureştiul ocupat. Virgil Arion milita deschis pentru încheierea unei păci separate cu Puterile Centrale şi înlocuirea Dinastiei. P.P. Carp dorea încheierea de urgenţă a păcii, înlăturarea întregii Dinastii şi aşezarea pe tronul României a unuia dintre fii împăratului Wilhelm al II-lea. Al. Marghiloman, aflat sub influenţa austriacă, propunea pacea cât mai degrabă şi se pronunţa pentru

menţinerea la tron a lui. ffD. n «nd C. Stere a pendulat între alungarea Dinastiei t, alipirea Liniei la o „Gross Oesterrcich" mu la Germania. Ne aştepu unv, jior luminos în concepţia acestor trădători. Care nerugaţi de 'ntfi>căi. voiau ne facă fier, e... şi cu de-a silă. V. rgil Anon chiar trebu e's fericit i, dacă după trădarea noastră, nement conălmt să ne ierte.

A doua zi după semnarea armistiţiului de la Focşani se va alcentua procesul de bolşevizare şi de descompunere a frontului's. Ne aflam, afirma I. Gh. Ducă, în *faţa unei adevărate revoluţii bohevcepe teritoriul* nostru bolşevicii s-au concentrat la Socola au îndreptat tunurile spre laşi. Trupele ruse complet bolşevizate vor să-l aresteze pe Şcerbacev şi încep un jaf cumplit în retragerea lor. La Socola şi-a făcut apariţia un bolşevic fanatic, Rochal, care avea de gând să aresteze familia regală, să asasineze guvernul şi să aresteze Marele Cartier al Armatei române.

La 9 decembrie 1917, Brătianu, în Consiliul de Miniştri, cerc intervenţia armatei noastre pentru dezarmarea bolşevicilor de la Socola. Take Ionescu, generalul Iancovescu, Pherekyde şi Mitică Greceanu votează contra. Au fost în stare, din considerente personale.

— Aveau rude şi prieteni la Odessa şi se temeau de o posibilă răzbunare a lui Lenin să trădeze interesele generale ale ţării. Titulescu s-a pronunţat pentru dezarmarea bolşevicilor şi a încercat să-l determine şi pe Take Ionescu să accepte, dar Take Ionescu, foc şi pară, îl va acuza de *„trădare, de lipsă de judecată şi de prietenie"*. S-a hotărât intervenţia şi Brătianu va spunetyi*eputem felicita, am ocupat Socola, toţi bolşevicii s-au predat, nu avem niciun mort şi niciun răniti*

Din ordinul lui Lenin, ministrul României la Petersburg, Diamandi, va fi arestat, procedură neobişnuită, care trăda dreptul internaţional. Mai mult, Lenin remite României şi un ultimatum în care ne acuză că am furat

stocurile de furaj ale armatei ruse că am dezarmat soldaţii bolşevici şi că i-am arestat. Ne ameninţă cu ruperea relaţiilor diplomatice şi cu măsuri militare. După ce Lemn a aflat că Roman, a a trimis trupe în Basarabia, a adresat guvernului o adevărată declaraţie de război, pe care o va iscăli Troţki în ea se arăta ca relaţiile diplomatico româno-ruse sunt rupte şia tezaurul hi aur al ţării, aflat la Moscova, „nu va mai putea fi obţinut de «oligarhia rumână

La Odesa a sosit Racovski ca să dirijeze represiunile contra românilor refugiaţi acolo. Va beneficia şi de sprijinul unor dezertori şi indivizi suspecţi, români şi evrei, cu toţii trădători ai neamului şi a intereselor româneşti: Mihail Gheorghiu Bujor, y\l Dobrogeanu-Gherea, C.I. Dicescu. Al. Dobrogeanu-Gherea a fOst prins în Moldova că a conspirat pentru răsturnarea regelui Ferdinand şi că a uneltit pentru instaurarea în România a unui regim bolşevic Gherea era mobilizat în armata română şi autorităţile militare l-au condamnat la moarte. Intervenţia lui Brătianu îl va salva. Drept mulţumire, trădătorul continuă conspiraţiile contra *„infamilor oligarhi”* în frunte cu... Brătianu.

La Buftea, pentru negocierea păcii cu Puterile centrale, e trimis Averescu. Aici Czernin şi-a exprimat dorinţa de a avea o întrevedere cu Ferdinand. În cele 20 de minute ale penibilei întâlniri care a avut loc în gara Răcăciuni, Czernin a *„<declarat că nu cere pacea, că vine trimis de Suveranul său care cu toată trădarea României vrea să-i dea dovezi de toleranţă şi de mărinimie...”* (*I.* Gh. Ducă). Czernin a mai sugerat şi formarea unui nou guvern cu Al. Marghiloman în frunte care să încheie pacea.

În toată această situaţie extrem de critică pentru România, prinţul moştenitor Carol nu are decât preocupări sentimentale. Principele Carol a dezertat pur şi simplu de la Tg. Neamţ, unde comanda o unitate de vânători de munte, ca să treacă Nistrul sub protecţia ofiţerilor austrieci şi să se cunune la Odesa cu Zizi Lambrino. A

trădat jurământul militar dar şi statutele Casei Regale care nu acceptau căsătoriile morganatice. A trimis o scrisoare regalilor părinţi, în care arăta că va pleca să lupte pe frontul de Vest, pentru că nu mai poate răbda *„starea de apăsare şi umilinţă în care ţara se zbate în Moldova de pe urma păcii ruşinoase de la Bucureşti”* Scandalul a fost imens şi primul ministru nou instalat, Al. Marghiloman, s-a pronunţat pentru îndepărtarea definitivă a lui Carol de la tron, pentru că s-a dovedit nedemn de Coroană României. Şi Averescu a susţinut îndepărtarea de la succesiune a lui Carol, ştergerea lui din rândurile familiei regale şi proclamarea Principelui

NIcolae ca moştenitor. Regina Mana, Ştirbei şi Brătianu se opun îndepărtării de la tron a primului născut, cu toată fapta *Mioată ţi je* neiertat pe care a săvârşit-o. Va fi convins şi Al. Marghiloman să-şi schimbe hotărârea şi Carol va fi readus în ţară, trimis la arest la mănăstirea Secu Horaiţa şi determinat să accepte anularea căsătoriei. Cri/a dinastică a fost deocamdată evitată, dar ea va izbucni violent câţiva ani mai târziu. Carol s-a îndrăgostit atunci de Blena Lupescu.

Noul premier, Al. Marghiloman, care sub protecţie străină se credea definitiv învingător, a hotărât să trimită în judecată fostul guvern în frunte cu Ionel Brătianu. Procesul, arată I. Gh. Ducă.

Jac ea parte din programul. Său de reconstituire şi de regenerare morală a ţării, care fusese nenorocită, azvârlită contra voinţei ei într-un război nefast de către o bandă de politicieni stupizi şi necinstiţi. Guvernul, în frunte cu Ionel Brătianu, era acuzat de trădare şi, scria Sterie Diamandi, a fost *„impresionantă stăruinţa pe care o depune regele pe lângă Marghiloman, şeful guvernului, să-l convingă că-i o greşeală, să se facă procesul politicii naţional-intervenţioniste a fostului cabinet. Ar fi însemnat să se facă procesul neamului românesc… Brătianu putea să fie tras la răspundere de felul cum a pregătit şi a*

condus războiul, dar nicidecum de faptul c-a făcut războiul

Pacea de la Bucureşti, încheiată la 24 aprilie/7 mai 1918, de Al. Marghiloman, a fost o pace draconică pe care Ferdinand şi parlamentul nu au ratificat-o niciodată. De altfel ea va deveni caducă în urma înfrângerilor suferite de Puterile Centrale pe toate fronturile. La 6 noiembrie 1918, guvernul Marghiloman va demisiona şi ia 10 noiembrie regele va ordona mobilizarea armatei. Antanta a fost înştiinţată că România a declarat nulă şi neavenită pacea de la Bucureşti şi că are dreptul să-şi înfăptuiască revendicările legitime.

*După război oamenii politici care au pactizat cu duşmanul au trecut prin mari frământări. Toţi şi-au amintit brusc cuvintele lui Brătianu, care din acuzat sub guvernul Marghiloman devenise acuzator. A spus că e târât în noroi de către „*cei care în acest timp amnistiază criminalii contra patriei şi a drapelului şi colaborează cu toţi trădătorii şi cu dezertorif*Primul impuls al celor întorşi în* triumf de la Iaşi a fost să-i pedepsească aspru pe toţi trădătorii de neam şi de patrie. Vor fi arestaţi Stere, Lupu Kostache, Neniteacu Vieţil Arion, Ion Slavici, D.D. Pătrăşcanu şi 20 de ziarişti. JV – *izbit însă repede*, nota I. Gh. Ducă, *de trei dificultăţi*: *de Rege de Brătianu şi de criteriul precis întru stabilirea vinovaţilor. Regele s-a opus formal la o politică de sancţiuni. Personal\ideea de a da un exemplu în această ţară a tuturor indulgenţelor convenea st simţămintelor sale intime şi educaţiei sale rigide de militar. Ştirbei însă, la care consideraţiunile de strictă moralitate n-au jucat niciodată însemnătatea cuvenită, socotea inutilă o atare operă de asanare etică. Mai mult, în interesul Dinastiei credea că nu e bine ca Regele să-şi facă vrăjmaşi ireductibili din cei ce urmau a fi astfel condamnaţi... Ca să fim drepţi, trebuie să recunoaştem că la un moment dat – după armistiţiul de la Focşani şi după iscălirea preliminariilor de la Buftea – Regele se slujise dacă nu de toţit cel puţin de o mare parte din exponenţii*

politicii germanofililor. Îi venea deci greu să îi considere acum ca trădători şi inamici ai patriei\Brătianu, ca marele învingător, dorea să se arate mărinimos şi să dea curs amnistiei, uitării şi iertării. În *finef e neîndoielnic că era greu de stabilit, în fixarea răspunderilor, un criteriu precis şi drept. Unde începi şi unde sfârşeşti, era o întrebare la care cu anevoie puteai răspunde. Într-adevăr, pe cine puteai da în judecată*? *Pe Marghilomaniştî*? *Dar i-ai chemat la Iaşi şi s-au prezentat acolo ca salvatorii Dinastiei. Pe toţi cei ce au primit slujbe sub ocupaţie*? *Dard-ta ai îndemnat pe unii din aceştia să rămână la posturile lort când ai plecat în Moldova, tocmai pentru a nu lăsa populaţia din teritoriile ocupate pradă inamicului. Pe cei dintre aceştia care s-au purtat rău, care au lipsit de demnitate, care au depăşit marginile celor îngăduite de situaţia delicată în care se aflau*? *Unii avuseseră, într-adevăr, o atitudine scandaloasă din toate punctele de vedere. Ei constituiau însă din fericire o minoritate foarte redusă. Cei mai numeroşi puteau invoca circumstanţe uşurătoare... Şi la urma urmei care era hotarul colaborărilor permise şi a celor nepermise cu inamicul*? *Sfera se reducea deci tot mai mult. Să te mărgineşti la Carpistî*? *La Lupu Kostache, la Neniţescu, la Virgil Arion, la Antipa, la Alexandru Beldiman*? *Puteai, pe sfânta dreptate, să îi pedepseşti pe aceştia fără a pedepsi şi pelarp. Care le-a fost şeful i* «*inspiratorul*? *Iar pe Carp la 80 de ani trecuţi, după 30 de ani de cinstită viaţă publică. Era bine. Era politic să-l dai în judecată T* (Gh. Ducă). Fra într-adevăr o mare dilemă, care» – a rezolvat prin hotărârea de amnistiere, la 9 noiembrie 1920, a actelor de trădare fi spionaj, precum şi a celorlalte infracţiuni săvârşite cu oca/ia îi/boiului.

Un fapt paradoxal s-a petrecut în primul Parlament ai României Mari. Discursul lui Brătianu nu a beneficiat de aplauzele ardelenilor, dar în schimb al lui Al. Marghiloman a fost îndelung aplaudat. Atunci când Vasile Lucaciu i-a strigat lui Marghiloman, aflat ia tribună, %*JEşti un*

trădător\iar acesta i-a replicat că trădătorul nu a făcut speculaţii necurate cu vagoanele de grâu care au fost date pentru Ardeal în timpul neutralităţii, ca V. Lucaciu, un nou ropot de aplauze s-a făcut auzit în Parlament.

VI. TRĂDAREA DE LA MAREA UNIRE LA ANTONESCU

…Un program de moaşe fi babe…"

Apologeţii comunismului au devenit de-a lungul timpuu, experţi în mistificarea şi trădarea adevărului istoric. Academicianul de tristă faimă. Mihail Roller, în *Jstoria R PR*". Afirmă că în mişcarea muncitorească, alături de curentul revoluţionar, exista în 1919 un curent format din, *jsocial-democraţi de dreapta*, *Fluieras Jumanca*, *Grigorovici* etc., *trădători ai clasei muncitoare, care jucau rolul de agentură a burgheziei în sânul muncitorimii. Alt curent era cel centrist – Ilie Moscovici eterevoluţionar în vorbe, în fapt – trădător al clasei muncitoare*".

În octombrie 1920, fruntaşii socialişti au organizat o grevă generală. Eşuarea ei s-ar datora faptului că Fruntaşii oportunişti ai *partidelor socialiste*, *Grigorovici*, *Fluieras*. *Jumanca*, *Moscovici au dezarmat proletariatul* (*prin hotărârea ca în timpul grevei, toată lumea să stea acasă şi să nu facă nicio manifestaţie*) *… săvârşind i una din cele mai odioase trădări din istoria mişcării muncitoreşti din România*" (M. Roller).

După opinia lui C. Argetoianu, marii *„vinovaţi ai acţiunii comuniste au fost ovreii, şi se poate zice că ei singuri au pus la cale tot ce s-a întâmplat în anii 1919, 1920 şi 1921… Aproape fiecare ovrei a fost în acei ani un agent al Moscovei*\Colaborarea cu o putere străină, în ideea răsturnării ordinii de drept, şi dorinţa preluării puterii politice, făcea evident din „ovrei", de la *„cel de pe urmă târlan până la bancherii milionari, ca Ciprut şi Aristid Blank*", nişte trădători. Finanţarea propagandei comuniste o realizau bancherii şi Moscova. La conferinţa din august 1920 de la Viena, Gh. Cristescu, Fluieras, C.

Popovici, David Finkelstein zis Fabian, au fost acuzaţi de reprezentantul guvernului sovietic, Warschavsky-Bronsky, că au cheltuit sute de mii de lei daţi de Moscova fără să realizeze o mişcare serioasă în România. Singurul succes înregistrat la Viena de Gh. Cristescu a fost să-i determine pe jfffrtorii. Trădătorii români. a lupte energie pentru instaurarea unismului în ţară şi a Mringă fonduri pentru propagandă şi j, verse acţiuni Dezertorii români cotizează pentru cauza cOmunismului cu 30.000 de coroane

Supta contra comuniştilor, spunea C Argetoianu. *A fost principala mea preocupare la Ministerul de Interne. În anii 1920-\92 l Pericolul roşu luase proporţii îngrijorătoare la începutul mului 1920... De altminteri, în anii 1919.1920 ţi 1921... jflimitarea nu era foarte netedă între socialişti şi comunişti Comuniştii ştiau bine că sub firma lor erau expuşi la toate rigorile lefii, şi că nu puteau scoate capul decât sub firma social-democrată... În primele trei luni ale guvernării noastre, agenţii Moscovei încercaseră să saboteze întreprinderile Statului şi să creeze celule sovietice pe unde putuseră*".

În faţa grevelor, agitaţiilor, sabotajelor, organizate de comunişti, nu existau legi excepţionale pentru menţinerea ordinii publice. Singura modalitate de luptă a guvernului era introducerea stării de asediu şi deferirea vinovaţilor spre judecare instanţelor militare. Moscova sfătuia pe fruntaşii socialişti să combine actele de sabotaj cu cele de teroare. Agitatorii comunişti vor pomi pe calea atentatelor, iar evreul Golstein, un ciung poreclit *„Omul cu cârliguf*, va provoca un atentat asupra lui C. Argetoianu şi va arunca în aer jumătate din vagonul în care călătorea, dar fără să-l suprime, şi un atentat la Senat. În 8 decembrie 1920, cu toată paza şi verificarea făcută de autorităţi, Golstein a reuşit să plaseze o bombă în spatele fotoliului prezidenţial. Deflagraţia i-a ucis pe episcopul unit Radu al Oradiei, pe ministrul D. Greceanu şi pe senatorul Spirescu. Generalul Coandă s-a ales cu 58 de răni, dar a supravieţuit.

Teroristul Golstein a fugit în Bulgaria, dar a făcut greşeala de a se întoarce după 3 luni în România. La Giurgiu a fost arestat şi a primit în urma procesului muncă silnică pe viaţă, dar a murit după câţiva ani la Doftana, ca urmare a unei pneumonii.*, îşi la urma urmei nu e niciun păcat*, spune C. Argetoianu, *dacă mâna omului a contribuit să curme zilele unui astfel de păcătos care nu şovăise, el, să ucidă fiinţe nevinovate, jertfindu-le unor eresuri utopice şi stupide*". Teroristul a trădat morala creştină şi legea şi a primit pedeapsa cuvenită. Moscova nu a mai trimis după această nenoroc „afacere" un înlocuitor al *„Omului cu cârligul* Propaganda comunistă se făcea de la om la om şi prin manifestele tipărite în special de evrei.

O parte din conducerea socialistă se orientează tot mai mut spre Moscova şi se gândeşte la o afiliere la Internaţionala a III-a Gheorghe Cristescu, *„un farsorlară convingeri, care se servea de curentul comunist ca să ajungă din plăpumar om politic*". După caracterizarea lui C. Argetoianu, a fost ajutat în activitatea sa de Paula Kanton. Sora lui Kanton Dicescu-Dick, unul din principalii lideri ai mişcării revoluţionare române din Rusia şi al *„batalionului revoluţionar român de la Odessa, care a luptat în ianuarie 1918 la Tighină împotriva armatelor române ce ocupaseră Basarabia*, alături de Rabinovici, condamnat la moarte în contumacie.

În toamna anului 1920, a sosit în Rusia o delegaţie a socialiştilor români, formată din Gh. Cristescu, C. Popovici, Al. Dobrogeanu-Gherea, E. Rozvan, D. Fabian, I. Fluieraş. Delegaţia a discutat la Harkov cu Cr. Racovski şi la Moscova cu reprezentanţii Comitetului Executiv al Internaţionalei a III-a, Zinoviev şi Buharin. C. Popovici notă că *„atât Racovski, cât şi Comitetul Internaţionalei a III-a nu au ţinut seamă de argumentele mele şi ne-au acuzat de oportunism în tratativele cu Averescu şi ne-au făcut laşi, trădători şi carierişti*... „Racovski a criticat activitatea partidului socialist şi i-a catalogat programul dreptul unul

„de moaşe şi babe!

Ioan Fluieraş nu va mai fi acceptat la discuţii şi va fi trimis înapoi în tară, pentru că a fost acuzat de Zinoviev şi Buharin de trădare a intereselor clasei muncitoare, pentru că a participat la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia şi în Consiliul diregent, ca şi pentru semnarea tratatului de la Versailles.

La 5 decembrie 1920, delegaţia a semnat un angajament prin care şi-a declarat acordul în legătură cu cele 21 de condiţii ale afilierii la Internaţionala a III-a şi şi-a asumat obligaţia să excludă din partid pe G. Grigorovici, 1. Jumanca, 1. Fluieraş ş.a.

La noi, *nota C. Argetoianu*, *„*comunismul nu izbucnise şi nu se întindea... printr-un proces de generaţie spontană în masele muncitoreşti*”* *ci*, /n-ai mult că efectul ademenirilor unor agenţi şi jucâton abili, speculatori neruşinaţi ai greutăţilor vremurilor cbuhseră să atragă şi ta menţină în disciplini neînţelese tău lrtsit pricepute, sufletele amorfe, necăjite şi deznădăjduite ce te credeau orbeşte în făgăduielile noii mistice venite de la Răsărit*”* la *8 mai 1921 luă fiinţă Partidul Comunist* (*Socialist*) *din KOI – nânia. ca secţie a Internaţionalei a III-a, un satelit al Moscovei partidul s-a născut prin scindarea Partidului Socialist şi nu prin transformarea lui într-unul comunist, cum a susţinut istoriografia oficială care trăda adevărul istoric şi acordă monopolul asupra trecutului. În întregime partidului comunist.*., J, uimea Nouă*”* *afirma obl*, *gativitatea comuniştilor români de a apăra cu sfinţenie interesele* jiremlinului.

Votul pentru afilierea la Internaţionala a III-a a fost de 428 de mandate, fără nicio condiţie şi 111 cu rezerve. La 12 mai 1921, jin ordinul lui C. Argetoianu, participanţii la congres vor fi arestaţi. *Ş. au supus ca nişte miei Nicio picătură de sânge nu s-a vărsat*! *Pot să vă dau plăcuta asigurare că s-a terminat cu comunismul în România*!*”*, afirma mândru Ministrul de Interne. Cei care nu au votat

afilierea au fost eliberaţi de la Jilava şi Văcăreşti. Celorlalţi îi seva face un proces.

C. Argetoianu a conceput arestarea prin faptul că afilierea la Internaţionala a III-a era în fond afilierea la „întreprinderile subversive îndreptate de un stat străin împotriva Statului român”. *Comuniştii au fost acuzaţi de crimă împotriva siguranţei statului şi de pactizare cu inamicul. La 4 iunie 1922, regele Ferdinand a semnat decretul de amnistie, prin care deţinuţii comunişti au fost eliberaţi, în 1923 partidul comunist avea doar500 de membri*. „Trădătorii mişcării muncitoreşti, care au spart mişcarea muncitorească şi s-au *împotrivit transformării partidului socialist în partid comunist, s-au* adunat la Ploieşti şi s-au constituit în 1921 într-o federaţie” (*M Roller*). *Lucrurile însă stau exact pe dos. Comuniştii au trădat clasă muncitoare, au dat lovitura de graţie Partidului Socialist şi au scindat mişcarea muncitorească, devenind obedienţi Kremlinului şi păcom Oune*?! *VOate °rdinde-Gr Niculu-M, zil afirma că* partidul comunist, foarte repede *încercuit de sectarism*” şi avea *Joace aparentele unei secte\sectarism* şi avea la al doilea congres al partidului, din 1922, M. Pauker susţinut „*caracterul balcanic economico-politic-social al n noastre, care era un judeţ al Balcanilor*\Rezoluţia propunea o revoluţie mondială şi înfiinţarea Republicii Federative Socialism a Sfaturilor din statele balcano-dunărene, teza care era o adevărată trădare a idealurilor naţionale, a patriei. În 1923 o delegaţie comunistă va *merge* la Comitem (Internaţionala a III-a) şi aici i se va trasa sarcina de a adopta lozinca autodeterminării, până la despărţirea de statul român unitar a unor provincii istorice. Lenin considera România un stat imperialist tipic cu mai multe naţiuni. %*1 Movitura de graţie dată RC. D. R* (*Socialist*), arată V. Frunză *în Istoria stalinismului din România», nu venise din partea autorităţilor române – cum vrea să spună istoriografia oficială – care printr-o lege cunoscută sub*

numele autorului ei, Mârzescu, H interzisese în 1924, ci chiar din partea Cominternului. El a fost cel care l-a scos în afara legii prin impunerea obligativităţii de a submina statul naţional. Din interior\Buharin, la indicaţiile lui Stalin, a impus comuniştilor români, care în toată perioada interbelică au susţinut-o, teza că România e un stat multinaţional şi o creaţie artificială. Basarabia urma să revină sovieticilor, pentru că a fost *„<cotropită de regimul burghezo-moşieresc"*, iar Bucovina să intre în componenţa Ucrainei. Dobrogea trebuia să fie ori independentă, ori alipită Bulgariei şi Transilvania ruptă din trupul ţării. Se viza în final dezagregarea României.

Partidul Comunist din România a fost un partid trădător de tară, pe care o voia dezmembrată, potrivit intereselor staliniste. Comuniştii din România, în mare măsură alogeni, maghiari, bulgari, evrei, au fost trădători notorii ai patriei şi poporului. Gh. Cristescu, primul şef al partidului, va fi exclus din rândurile lui pentru că a avut o atitudine naţionalistă în problema Basarabiei. Politica anti-românească a P.C. din România *„a găsit ecou*, sublinia Vlad Georgescu în «*Istoria Românilor*», *după cum era firesc, cu precădere în rândurile naţionalităţilor conlocuitoare, unguri, evrei, bulgari, care, din diferite motive, dar cu aceeaşi obstinaţie, se împotriveau statului format la* 1918 Cu excepţia lui Gh. Cristescu, tou prim secretarii partidului comunist au fost neromâni, în perioada întrebelic». *leşi ta congrese finute în «rălnătate sub pulpana Comit**" *1" 1" 9 au desemnaţi direct de* MoscovaH Elck K «bWk ăia5 Rădulescu, maghiar, 1924 – 1928, Alexandru Danicluk, alias Qorn. 1931 – 1935, ucrainean, Boris Ştefanov, bulgar. 1935 – 1940, *str An un8 ur 19401944 Jra o evidentă trădarr naţională vinisă de străinii aflaţi la cârma partidului"*, preciza J. C Drtgan *în Jstoria românilor"*.

Mulţi dintre militanţii comunişti aflaţi în URSS, au fost acu/aţi je Stalin, în dementa epurărilor, de trădare a

liniei drepte a comunismului, de devieri troţkiste: Al. Dobrogeanu-Gherea, Mareei pauker. Gh. Crosneff etc. Despre Marcel Pauker, mai circulă încă zvonul că propria lui soţie, Ana, l-ar fi denunţat lui Stalin că a trădat cauza p, C. din România, până la intrarea în ţară a tancurilor sovietice, care aveau să impună şi noua ideologie şi noul regim politic, era un minuscul partid – 500 – 900 de membri un partid marginal, lipsit de suprafaţă, penetrat de Siguranţa Statului. Mulţi comunişti „notorii" vor deveni trădători, colaboratori ai Poliţiei. Vasile Luca este un astfel de exemplu.

Theodor Iordănescu, într-un articol din *JSocialismur* (1921), se întreba: *„Ce vrea să fie un partid comunist*? *Ea*, (*Internaţionala a III-a*), *vrea să fie un partid internaţional*, *în care secţiunile* (*partidele din celelalte ţări*) *să se supuie categoric comitetului său executiv şi care termen este subordonarea… Subordonare completă a celorlalte partide… „*în acest fel, scria, *unea Nouă" „Comitetul executiv al Internaţionalei îşi atribuie dreptul de a conduce mişcarea internaţională în mod suveran… Această dictatură n-o putem primi*. „Rusia sovietică nu a acceptat niciodată să recunoască unirea Basarabiei cu România şi toate directivele venite de la Moscova îndemnau pe comuniştii români să lupte pentru dezmembrarea ţării. Adoptând toate dispoziţiile Moscovei, comunişti români se plasau pe poziţii anti româneşti, deveneau trădătorii intereselor naţionale. P.C. din România avea sarcina să erodeze stabilitatea politică a ţării din interior şi la Tatar-Bunar, în 1924, s-a amestecat intens în răscoala organizată de sovietici.

În Rusia sovietică se aflau mulţi emigranţi ai unor grupuri comuniste româneşti, care, spune V. Frunză, vor înfiinţa un partid comunist exterior. În 1922, la Crongresul al IV-lea al Comitemului se vor prezenta din partea comuniştilor români din interior, LucreţiJ Pltrâşcanu şi Eleck Kâblos. Ana Pauker *„va reface steagul*

exteriorilorlomuniştii români din exterior, în buni măsura alogeni, vor adopta fără nicio împotrivire hotărârile staliniste cu privire la problema naţionali. Ei vor forma un partid proprietatea *lui* Stalincare va deveni *„groparul”* partidului comunist din interior, considerat ca rival. „Exteriorii”, Boris Ştefanov. N. Goldberger, Vanda Nikolski, Marcel Pauker, deşi devotaţi cu totul lui Stalin. Trup şi suflet, erau percepuţi de acesta ca un partid tragicomic. În perioada dementelor epurări, foarte mulţi „exteriori” vor dispărea în Gulagul sovietic, acuzaţi de trădare.

Stalin îşi va concentra acum privirile spre Partidul comunist din interior, în fruntea căruia vă pune oameni tineri, fără multă cultură. Nu-l interesa *„numărul de aderenţi, cât faptul că instrumentul planurilor sale trebuia menţinut în perfectă stare de* funcţionarelothar Rădăceanu scria în 1931, înainte de a trăda cauza socialismului, că: *„Mişcarea comunistă nu a adus îmbunătăţiri muncitorilor şi de aceea ei nu o urmează... Când citeşti manifestele comuniştilor găseşti în ele, mereu repetate, revendicări lipsite de orice interes muncitoresc...”*.

Faptele istorice demonstrează, arată V. Frunză, *că Partidul Comunist din România a fost creat anume pentru a servi ca un berbece prin care să fie demolată unitatea naţională a ţării... partidul, în ansamblul lui, serveşte de la înfiinţare ideile expansioniste ale Rusiei Sovietice. Împotriva propriei sale patrii...* „Din 1924 până în 1944, comuniştii români, trădători de neam şi ţară, vor activa în ilegalitate.

Dispute interne

C. Argetoianu, în *Memorii*”, vorbeşte despre trădarea lui N. Titulescu faţă de Take Ionescu, care avea ca motiv dorinţa lui Titulescu, *4 e a juca un rol european, de a fi exponentul autorizat, şi singurul exponent al României peste graniţă*” Acest suflet de *„vedetă”* trebuia, *fă cureţe*” pe Take Ionescu, pentru a ajunge primul.

mtvara anului 1921, Take Ionescu a susţinut în

Camerl un în Pr, jalţlent» n l «vottree proprietarilor striini, care urmau 4 fie * * *ce pe c’or c8 a ilate cu românii. Titulescu, în Consiliul *de in – P cerut cuvântul ţi-a combătut amendamentul lui Take iolenţă care ne-a înmărmurit Văzând că întreg Consiliul îi*

11< „ostil, s-a înfuriat din ce în ce. Şi a încheiat răstindu-se către mele său sufletesc şi acuzându-l că luase parale ca să propună finii – *amendamentul… Din acea zi s-a rupt şi ultimul fir care mai lega pe Take de Titulescu*!

1 În toamna anului 1921, Ministerul de Externe a primit „o *cOmunicare radiofonică din partea Sovietelor, prin care ni se propunea o înţelegere pe chestiunea Basarabiei. Moscova se declara ţaţa să ne recunoască alipirea ţinutului dintre Nistru şi Prut dacă*) *a rândul nostru recunoaştem şi plătim Sovietelor sumele datorate drept cota-parte a Basarabiei şi Datoria Publică a Imperiului rusesc, ca şi sumele ce reprezentau valoarea armamentului rusesc preluat de noi şi a bunurilor domeniale din provincia anexată…*” (C. Argetoianu). Averescu a fost de părere să acceptăm propunerea, jar Take Ionescu a protestat violent, pe considerentul că prin acest act trădăm Franţa. Şi Brătianu era de acord cu poziţia de refuz a lui Take, pentru că era convins că Basarabia putea fi mai bine asigurată de Anglia şi de Franţa decât de Soviete.

„Nu ştiu. Nota C. Argetoianu, *ce s-ar fi întâmplat în 1940 dacă Rusia ar fi consfinţit în 1921 alipirea Basarabiei la patria-mamă. Dar în tot cazul situaţia noastră internaţională ar fi fost altă în 1940 dacă n-am fi refuzat în 1921 mâna ce ni s-a întins… „A* fost, la urma urmei, o trădare a intereselor naţionale, făcută involuntar, din… dragoste de tară.

Alexandru Vaida-Voevod, în „*Memorii*”, scria că „*Take era şi el încolţit de penele plătite ca* «*trădător*»”. Negociase cu Pašić pe tema Banatului şi obţinuse Torontalul. Brătianu a protestat şi a cerut Banatul întreg,

conform convenţiei încheiate în 1916 cu Antanta ş. a pierdut şi Torontalul. Acuză aruncată asupra lui Take Ionescu nu se justifica prin nimic. Dar gurile rele l-au acuzat chiar pe Averescu de trădare. Averescu. Spune Vaida, era *timbrat şi el de* «*trădător*», *ca a* «*pactizat cu duşmanul*», *scriind un bilet lui*

Madtensen în plină desfăşurare a războiului, cerând să i cruţe & devastare via din Turnu Severin\C. Argetoianu notă că şi Brfttianţi l-a făcut trădător pe Averescu într-o întrunire publică la Briir Averescu a vrut să trimită o telegramă, în 1916, lui Mackensen, ca să nu mai bombardeze nemţii Bucureştiul. Generalul a mai fb, ţ acuzat că în vizită din Germania făcută în 1922 s-a întâlnit cu Ludendoră şi ex colonelul trădător Sturdza.

În 1923 s-a adoptat noua Constituţie care a reprezentat temeiul juridic al întregii vieţi parlamentare, până în 1938. Noul act fundamental *jj întărit cu asemenea garanţii drepturile esenţiale ale omului, încât a putut fi socotită una din cele mai democratice constituţii din Europei H* (M. Opritescu). Dar Constituţia avea să fie, şi nu o dată, trădată „De *îndată ce un partid – indiferent care – s-a aflat la putere, constituţia a devenit pentru el literă moartă, căpătuirea clientelei electorale având întâietate fată de orice lege**inclusiv cea fundamentală. Respectul constituţiei a fost strigătul partidelor în opoziţie, nu când se aflau la guvern*" (FI. Constantiniu).

Deşi legea electorală stipula că *Nimeni nu are dreptul de a descoperi sau a căta să descopere secretul votului*\ea a fost deseori trădată, pentru că în amintirile sale, Gr. Gafencu afirma că la alegeri, în repetate rânduri – *au furat urnele şi cărţile de alegători, s-au bătut, mai ales, s-au schingiuit şi snopit sub lovituri de ciomege sute şi mii de alegători*\Cu prilejul unei alegeri parţiale în judeţul Soroca, un cunoscut „zbir" electoral, căpitanul Popescu, i-a tras două palme lui Pan Halipă. Guvernul nu i-a dat nici măcar vot de blam bătăuşului.

În 5 aprilie 1924, Consiliul de Miniştri a hotărât ca ordonanţa comandamentului Corpului II Armată pentru aplicarea stării de asediu în Bucureşti să se extindă şi în alte zone. Se vor face percheziţii la sediile comuniste şi vor fi arestaţi, după cum preciza, *JDimineaţa*\fruntaşii P.C. din România, Gh. Cristescu, Al. Dobrogeanu-Gherea, Lucietiu Pătrăşcanu, sub acuzaţia de înaltă trădare.

În 1925 viaţa politică a fost bulversată de o adevărată bombă, criza dinastică. În decembrie 1925, Prinţul Carol, moştenitorul tronului, a fost trimis la Londra să reprezinte pe Rege la funeraliile Reginei Alexandra, văduva lui Eduard al VII-lea şi mătuşa Reginei Maria. Principele se angajează, pe cuvântul său de onoare, către *tă*tit *Ferdinand – câne îi cerusecă se va înapoia în Tari înainte j< sărbătorile Crăciunului* 1925 Regăsind ina A în «rtmftta» e pe l>na Wolf-Lupescu. Principele Carol trimite Refdul Feftftnand. Din Veneţia, în ziua de 12 Decembrie 1925. Următoarea semoart: *Jirt. Vă rog ca prin această declaraţie să primiţi ca să renunţ la toate drepturile mele de Principe Moştenitor al României"*. Hotărârea fiind *Jm ocabila* Carol cere să fie. *Jters dintre membrii familiei Domnitoare a României**Renunţarea la toate drepturile este *Je* bunăvoie şi se angajează ca să nu se reîntoarcă în ţar» 10 ani şi atunci doar *chemat de cei în drept"* şi cu *Autorizaţia Suveranului* (*Uneltirile împotriva dinastiei*)

Carol îi va scrie despre renunţarea la tron şi Reginei Maria. La început Regina a căutat să-l readucă pe drumul cel bun, să-l fad retracteze hotărârea. Într-o scrisoare îl întreabă cum de nu are niciun cuvânt bun *pentru ţara pe care-ai trădat-o*. Mai târziu Regina va fi câştigată de partea ideilor lui Brătianu şi Ştirbei, ci sub domnia lui Carol nu va putea juca, după cum dorea, rolul de inspiratoaredar că va avea o poziţie deosebită sub domnia unui Rege minor, Mihai, fiul lui Carol, care va urma să fie încoronat. Regele Ferdinand ar fi dorit o împăcare cu rebelul, dar Brătianu, Ştirbei şi mai apoi Regina Maria l-au convins să accepte

sacrificarea lui Carol. Argetoianu şi Iorga au propus să plece în străinătate şi să facă ultimele diligenţe pe lângă „fugar", ca să-l determine să renunţe la hotărârea luată şi să se reîntoarcă în ţară, până nu izbucnea scandalul. Familia regală însă îl preferă pe Costică Hiott. Aigetoianu spune că, /*ostul trimiterii lui Costică Hiott era cu totul altul. Hiott n-a avut misiunea să împace pe răzvrătit şi să-l convingă să se înapoieze la datorie, ci dimpotrivă să-l facă să semneze fără nicio rezervă următoarea declaraţie de renunţare prin care nenorocitul îşi pecetluia definitiv soarta*: «*Declar prin aceasta că renunţ în mod irevocabil la toate drepturile, titlurile şi prerogativele de care. În virtutea Constituţiei şi a statutului Familiei Regale, m-am bucurat până azi… Renunţ totodată la drepturile ce mi-ar reveni prin legile ţării asupra fiului meu şi a averii sale…*

După semnarea la 28 decembrie 1925, Ia Milano, a acestui act, Ferdinand a convocat în 31 decembrie un Consiliu de Coroană

Şi ta 4 ianuarie 1926 a făcut public următorul Articol unic Adunările Naţionale Constituante primesc renunţarea AŞ R Principelui Carol la succesiunea Tronului şi la toate titlurile Şi prerogativele… succesiunea Tronului României revine astfel de drept A.S.R. Principelui Mihai. *„Pe timpul minoratului urma, după moartea Regelui Ferdinand, să intre în atribuţii o regenţă compui* din trei persoane.

Prin faptele sale, Carol şi-a trădat cuvântul dat faţă de Regele Ferdinand că se va înapoia din Anglia după funeraliile la care a fost trimis, a trădat *„marile îndatoriri ce-i incumbă ca Principe Moştenitor* la trădat încrederea pe care mulţi o aveau în persoana să şi speranţele celor apropiaţi., *J*? *Uga lui n-a fost decât fapta unui degenerat priapic care a dat cu piciorul la tot ca să satisfacă acea* «*libido*» *pe care Freud a analizat-o atât de bine în lucrările sale… Brătianu şi Ştirbei n-au complotat contra Prinţului ca să-l împingă să plece, şi… nu ei au trimis pe Lupeasca după dânsul. Nu e mai puţin adevărat că n-au făcut nimic*

ca să împiedice pe Carol să-şi desăvârşească prostia. După cum Lupeasca a profitat de prilejul pe care soarta i-l pusese la îndemână, ca să împingă pe nenorocitul Prinţ în prăpastie, tot astfel s-au folosit şi Brătianu şi Ştirbei de împrejurări ca să pecetluiască în grabă o situaţie ce îi scăpa pe ei de un vrăjmaş personal şi ţară de un Rege nefast". (C. Argetoianu).

Renunţarea la tron a lui Carol a creat mari frământări în lumea politicienilor. Brătianu şi Averescu erau singurii anticarlişti convinşi. Brătianu a cerut un nou statut al familiei domnitoare, prin care Carol era radiat din contoarele armatei, unde avea gradul de general, şi exclus din Senat. Curentul carlist, provenit din rândurile unor reali simpatizanţi ai Principelui, sau de la diverse personalităţi politice din interese personale sau din opoziţie faţă de Brătianu, ia pe parcursul anilor o amploare tot mai mare. Iorga spunea că Brătianu a reuşit prin dinastia sa să surclaseze pe cea de Hohenzollern, pentru că el, prin cei doi membri ai Regenţei, Miron Cristea şi C.Z. Buzdugan şi-a impus fără drept de apel întreaga voinţă.

Regele Ferdinand, din ce în ce mai bolnav, l-ar fi vrut la căpătai pe „fiul risipitor", pe care după întâlnirea de la Paris, din 1926, aproape că îl iertase, în marea-i bunătate. Regina Maria manifesta Ş'dânsa ma» P"! «nă intoleranţă faţă de Jtbel" s. avea o atitudine, nota C. Argetoianu. Cel puţin incoerentă, daci nu juplicitară. Mihalache şi Maniu agitau spiritele cu „fantoma" lui Carol şi Brătianu tremura la gândul că Ferdinand ar putea ajunge la o înţelegere cu Maniu. Liberalii erau ostili revenirii în ţari a lui Carol şi îi considerau trădători pe toţi cei care intrau în contact cu acesta sau acţionau pentru a-l readuce pe tron.

Mihail Manoilescu, peste capul lui Averescu, şeful Partidului poporului, din care ficca parte, a luat iniţiativa unor contacte cu ex principele, care vor deveni mai târziu permanente. Brătianu şi Ducă, informaţi despre trădarea

lui M. Manoilescu, au hotărât arestarea saepe motivul că aducea în ţară, de la Paris, %*mt\document*" din partea lui Carol, ce ar fi urmat să fie difuzat peste tot. Închis la Jilava, dat în judecată, M. Manoilescu va fi după proces eliberat, ceea ce însemna că trădătorul repurtase un mare succes asupra legalistului Brătianu.

După moartea lui Ferdinand, (1927), Regenţa intră în funcţiune şi minorul Principe Mihai e proclamat Rege. În ţară a început imediat să circule o scrisoare apocrifa a lui Ferdinand, prin care suveranul, pe patul de moarte, recomanda rechemarea lui Carol. Prinţul Nicolae, fratele mai mic al ex Principelui Carol, membru în Regenţă, se va sătura repede de rolul său şi va acţiona în vederea Restauraţiei.

Carol, după ce s-a distrat în străinătate în pofta inimii, alături de amanta sa Elena (Magda) Lupescu, apelată *„Duduia"*, a început să se gândească tot mai serios la reîntoarcerea în ţară. Că îşi trăda prin această acţiune propriul act de renunţare la tron, nu-l deranja deloc. Împreună cu evreul Leibovici-Barbu Ionescu, om dispus oricând să trădeze, dacă suma primită era acceptabilă, ex Principele a organizat în secret o lovitură de stat. Pe un aeroport de lângă Londra, la 6 mai 1928, Leibovici a pregătit un avion care urma să-l aducă în România pe Carol. Autorităţile engleze însă au prins de veste şi au zădărnicit complotul, expulzându-l pe ex Principe.

Cât timp a trăit Brătianu, a fost mereu intransigent faţă de actul de la 4 ianuarie 1926. Regele Ferdinand, sfătuit de Ionel Brătianu, a susţinut până la moarte că *principiile care alcătuiesc înşişi temeiul dinastic al monarhiei constituţionale şi care îngăduie ca soarta coroanei să fie lăsată la voia schimbătoare Q nimănui*%\ erau imperios necesar să fie respectate Propaganda pr0 cari ist* va lua totuşi avânt, Nae Ionescu, Nichifor Crainic, generalul Racoviţă, coloneii Gabriel Marinescu şi Paul Teodorescu milttând deschis pentru Restauraţie. Moartea

în 1927 a lui Ferdinand şi t UI Ionel Brătianu, funcţionarea greoaie şi defectuoasă a Regenţei, îmbolnăvirea lui Vintilă Brătianu, au fost toate în favoarea unei reveniri la tron a „fiului rătăcitor”.

Alegerile parlamentare din decembrie 1928 au fost un indiscutabil succes al PNŢ, rezultat prin fuziunea din 1926 dintre PNR condus de Iuliu Maniu şi P. Ţărănesc al lui I. Mihalache. Maniu, subliniază Apostol Stan în biografia dedicată marelui român, era un monarhist convins, *4 ar conştient de necesitatea de a face din instituţia monarhică un instrument de consolidare a democraţiei*\în timpul Regenţei, mai ales că după moartea lui Buzdugan, a reuşit să-l impună pe C. Sărăţeanu. Iuliu Maniu avea acum o poziţie confortabilă. Era însă conştient că nu Regenţa poate fi soluţia optimă pentru ţară. Dorea o guvernare legalistă, bazată pe o „*continuitate de drept*!

Maniu întreţinea legături secrete cu ex Principele, prin diverşi emisari şi încerca să o convingă pe Principesa mamă, Elena, să se împace cu soţul infidel. O asemenea tactică, notă A. Stan, *displăcea lui Carol care nu numai că devenea nerăbdător spre a se urca pe tronul râvnit tot mai ardent, dar refuza să renunţe la viaţa sa aventuroasă… În realitate, Maniu dorea împlinirea a doua condiţii indispensabile*: *o asigurare asupra unei domnii constituţionale şi un angajament privind despărţirea de Elena Lupescu*… „Carol va promite solemn că aşa va fi, dar îşi va trăda imediat cuvântul dat. Maniu, aflat în ipostaza de mare mofluz, nu-i va ierta niciodată trădarea. Carol nu a renunţat până la moarte la amanta sa, pe care în exil o va lua şi de nevastă. Această” *viperă criminala*\după expresia Prinţului Nicolae, creatoare a celebrei camarile regale, îl va domina şi va trăda, pentru propriul interes, marile interese naţionale ale României.

La 6 iunie 1930, ex Principele Carol şosea în ţară. Virgil Madgearu susţinea că existau hotărâri categorice în legătură cu o (un tentativă a sa de a se reîntoarce, urmând

U fie imediat

** tat *XomP-otucăci*° un *„devdrat complot*. Afirmă C *acondus şi realizat cu atâta discreţie inedt nimeni* «*r*fir *Cfyv Pe*nă la *ultimul minut La Bucureşti, Guvernul şi * * * ntâtilt s-au găsit brusc în faţa faptului implirul* I Gh Ducă **(reacţionat conform aşteptărilor, pentru că *jrăda pe rând ptnU/, apnxt pe fără să-şi dea seama*" (C. Argetoianu) Întoarcerea azguduit P.N.L. din temelii şi mulţi membri s-au arătat – Ul uşi trădeze linia impusă de Ionel Brătianu Maniu a sionat după venirea lui Carol, din considerente morale. A jurat – dintă Regenţei şi nu acceptă să devină sperjur cu toate acestea a nu a ezitat să pertracteze cu „fiul rătăcitor" în primă instanţă ligândit să-i ofere lui Carol un loc în Regenţă, Sărăţcanu urmând demisioneze, şi numai după o anumită perioadă, timp în care principele s-ar fi descotorosit de Lupeasca şi s-ar fi reconciliat cu Elena să obţină coroana. Carol a promis că amanta nu va intra în ţări dar şi-a trădat promisiunea imediat. Când Elena I. upescu a Intrat clandestin în România, adusă cu paşaport fals de M Manoilescu, Maniu putea să ceară arestarea sau expulzarea ei, dar nu a făcut-o.

Reîntoarcerea lui Carol şi încoronarea să ia 8 iunie 1930, ca Rege. Nu a întâmpinat nicio opoziţie serioasă, în fond, Regele Mihai. Căruia i s-ajurat credinţă, era detronat prin această lovitură de stat. A fost desigur o trădare a sfetnicilor regali, dar toţi au fost de acord cu ea. Regenţa, la urma-urmei, nu era o soluţie viabilă.

Spioni şi trădători în 1927, evada de la Jilava şi trecea clandestin frontieră, un notoriu trădător de ţară, evreul Bernard Rosenthal, alias Bizon Rozescu. Şi-a început cariera ca escroc, a făcut în două rânduri puşcărie şi între 1912 – 1914 s-a aflat în slujba serviciului austro-ungar de spionaj. A devenit unul dintre agenţii de bază ai colonelului Randa. Simultan lucra şi pentru spionajul rus. Evreul trădător de ţară, în 1916 a trecut făţiş de partea ocupantului şi a înregistrat succese prin culegerea de

informaţii. Hans Furch va declara mai tăreiu: *„Eu sunt german de origine, iar în 1916 – 1918 am fotţ militar activ, deci inamic* al *României, şi în această calitate nic (nu-mi trecea prin gând să fac atâta rău ţării româneşti, au fOst mulţi, foarte mulţi care au lucrat contra intereselor României t erau adevăraţii trădători... Bizon Rozescu este unul dintre cei na/ aprigi trădători contra intereselor ţării sale în care trăise şi mâncase o pâine albă. A fost un ajutor nepreţuit pentru Siguranţa germană avea şi avantaje materiale"* Max Ruganer spunea despre evreul v &nzător de patrie că: *<u îl priwam. ca pe un trădător de neam şi de tară. Menţionez că Rozescu era mâna dreaptă a lui Pinkoffs, iar 1918. Când şeful a plecat, a plecat şi trădătorul în acelaşi tren*!

După un sejur la Braşov, unde împreună cu alţi trădători Ionel Olănescu, Jean Mozeanu, Ana Cuţarida-lonescu, a făcut spionaj contra României, Bizon a ajuns la Budapesta şi a intrat în otţanizaţia de spionaj a lui Palo, care acţiona contra ţării noastre. Are colaborator un alt trădător, Romulus Popescu. De la Budapesta, Bizon pleacă la Viena. De aici, în 1920, îi va scrie maiorului Ţăranu, şeful Secţiei informaţii din Marele stat major român, că ar fi dispus să-şi ofere serviciile. În 1926, Bizon se reîntoarce la Bucureşti, dar oricât de versat a fost, nu şi-a dat seama că se afla în colimatorul Siguranţei. Va fi arestat şi în 1927 condamnat la 8 ani muncă silnică pentru crimă de înaltă trădare. După evadare va fi semnalat în Franţa şi în 1949 trăia în libertate în Germania. %

Perioada 1929 – 1933 a fost a marii crize economice şi a unor

Multiple frământări interne. În 1929, la începutul lui aprilie, a avut loc la Timişoara congresul Sindicatelor unitare. Chivu Stoica, în *Jiroicele lupte ale muncitorilor ceferişti şi petrolişti din 1933"*, afirma că: *Siguranţa burghezo-moşierească a fost însă înştiinţata* despre *pregătirea şi desfăşurarea acestui congres de către*

agentul său V. Luca, de la care a primit informaţii zilnice şi lista completă a tuturor comuniştilor participanţi la congres. Trădătorul V. Luca, executând mârşava misiune care-i fusese încredinţată, a determinat luarea unor măsuri care să prilejuiască încercuirea militară a căminului muncitoresc în care se ţinea congresul\Vasile Luca mai e acuzat, tot ca trădător şi agent al Siguranţei, şi de înăbuşirea acţiunii muncitoreşti din 1929 de la Lupeni. *Pentru a calomnia lupta eroică aminerilor de la Lupeni şi a pune în umbri aprecierea făcută 4* organele de conducere ale Internaţionalei Comuniste fi Internaţionalei sindicale roşii, precum şi pentru a-şi ascunde josnica trădare. Agentul de Siguranţă V Luca a susţinut că această luptă ar fi fost o provocare a* Siguranţei un raport S.S.I. preciza ci la organizarea grevei de la Lupeni. *Jegionam au avut o largii participare, dar care n-ar fi putut avea loc fără concursul dat de dementele comuniste*".

La 15 februarie 1933, muncitorii de la „Grivila" au declanşat o nouă grevă. Ministrul comunicaţiilor. Eduard Mirto, a acceptat să discute cu reprezentanţii muncitorilor, dar tratativele nu au dus la niciun rezultat. În dimineaţa de 16 februarie armata şi poliţia a încercat să restabilească ordinea ia atelierele „Griviţa". Oh. Mironescu relata că atunci când forţele de ordine au pătruns în incinta „Griviţei", din interiorul atelierelor. *ja început să se arunce cu pietre, drugi, diferite focuri de revolver. Unul din aceste focuri de revolver a lovit în cap un sergent şi l-a lăsat mort pe* lociar în clipa în care au sunat trompetele *„lucrători i au început să facă uz de armele de foc. Trăgând asupra armatei şi poliţiei nenumărate focuri Din fericire nu s-au înregistrat decât răniri, niciun caz mortar în* atari condiţii armata a primit ordin să tragă în mulţime. Au fost 3 morţi şi 16 grav răniţi, a spus Mironescu, şi s-au arestat 2000 de muncitori. Chivu Stoica susţinea că *Muncitorimea neînarmată rezistă eroic. Cu bucăţi de lemn, cu drugi de Jier, cu pietre; strada este apărată metru cu*

metru... Un tânăr muncitor, Vasile Roaită, membru al Uniunii Tineretului Comunist, continua să tragă sirena. El rămase la datorie în bătaia gloanţelor. Ciuruit de gloanţe şi lovituri de baionete, el a murit eroic la postul lui de luptă... Cu atât mai josnică a fost încercarea lui V. Luca de a minimaliza importanţa glorioaselor lupte din 1933, prezentându-le drept o «provocare a Siguranţei». Această calomnie la adresa partidului nostru şi a clasei noastre muncitoare a fost făcută cu scopul de a submina încrederea clasei muncitoare în capacitatea sa de luptă. Dându-şi pe faţă neîncrederea şi ura faţă de clasă muncitoare, Luca n-a şovăit să pretindă că eroicele lupte din februarie 1933 ar fi fost o «înfrângere» a proletariatului şi ar fi «deschis calea fascismului»...”

Rtchard Frânasovici a spus ei. *Deplânge... trista dar ab Xo*\ki *necesară măsură pe cane organele forţei publice au fost nevoite J (j o ia... pentru ca să poată să apere, să salvgardeze ordinea public*e} *în contra elementelor comuniste, unele în slujba Internaţionale, rosti de la Moscova, cel mai periculos şi cel mai dârz duşman ai organizaţiei noastre sociale şi al vieţii însăşi a starului nostru”* Preşedintele Partidului Ţărănesc. Dr. N. Lupu. A susţinut ci tulburările de la Griviţa” au fost provocate de *„o bandă de derbedei* şi nu de muncitori, iar sergentul împuşcat a fost împuşcat de cineva din stradă, nu dinăuntru. Social-democratul I. Mirescu a afirmat ci încă din 1929 a sesizat guvernului, *pe câţiva agenţi provocatori, care sub titulatura de comunişti, îşi făceau opera de agenţi provocatori în slujba Siguranţei statului; între aceştia se afla şi Gheorghe Gheorghiu-Dej. La aceste mişcări au lucrat mână în mână agenţi comunişti – pe care* nu-i *interesează suferinţele şi revendicările muncitorilor, ci numai scopurile lor politice străine de interesele muncitorilor – ajutaţi de agenţii celor interesaţi în provocarea dictaturii, ajutaţi de organele de Siguranţă”*.

Dintre cei arestaţi de poliţie în 16 februarie 1933,

mulţi nu ştiau limba română ori o vorbeau prost. Agenţii NKVD-ului au pătruns ilegal în România şi au început să agite spiritele. Ei vor fi agenţii provocatori şi ei vor începe agresiunile contra forţelor de ordine. Pentru a nu se ajunge la conflicte cu URSS-ul, agenţii NKVD-işti şi cominternişti au fost eliberaţi şi expulzaţi. Vasile Roaită nu a tras el sirenă, ba mai mult, „eroul" utecist figura printre informatorii Siguranţei. Conducerea grevei de la „Griviţa" a intrat în mâna unui grup de comunişti, dar acţiunea ceferiştilor nu a fost nicidecum *pentru un timp o stavilă puternică în calea fascizării României şi a pregătirilor de război antisovietic*" cum scria Chivu Stoica. O altă trădare a adevărului istoric este şi afirmaţia că, *partidul Comunist din România, singura forţă politică consecventă pusă în slujba intereselor poporului, a chemat masele muncitoare la luptă împotriva... înrobirii ţării imperialiştilor străini... pentru independenţa naţională a Patriei noastre*". Comuniştii români militau pentru dezmembrarea ţării şi aservirea ei lui Stalin. Nu erau niciun fel de avangardă a clasei muncitoare ci trădători de patrie şih, şi mobilizeze proletariatul din simplu motiv că nu-i um» „efli P «„rândul Comunist dn Românit, preci/ea/i I. Scurm şi în „lei în *T-mocraţia la I*6—193 r. Jera finanţat de*

PU Intern. Probabil din tezaurul României depus la Moscova în 11917 A fost Primul – de altfel singurul – partid din tară se angaja să urmeze linia politică a unei organizaţii strâme. ljrfer (JFinanţat din exterior, ceea ce şi-a pus amprenta asupra cart, i sale activităţiM. Roller concluziona în legături cumentele din februarie 1933, că *Executând ordinele slugoilorl> C\m ai imperialiştilor americani şi englezi. Tribunalul militar Jnmnat pe conducătorii luptelor din februarie, la 25. la 20 şi arli muncă silnică...*

În *Comunismul în* România – Ghiţă Ionescu subliniază că de la Lupeni din 1929 *„n-a fost o acţiune condusă exclusiv* tre' *comunişti. Lipsa unei iniţiative comuniste în*

acest caz a dovedită de rezoluţia Internaţionalei din august 1930: *Comitetul Partidului i-a împiedicat pe muncitorii întregii regiuni\interesă se alăture muncitorilor grevişti din Lupeni. Argumentând*".

— *Acţiunea din Lupeni fusese instigată de provocatori*»". În 1927, Serviciul secret de informaţii al Marelui stat-major alarmatei române a primit de la Intelligence Service informaţia că lanul de mobilizare al armatei române a fost sustras şi vândut unei Lteri străine. Generalul L. Mircescu, ministru de război în 1926, a cerut şi a primit spre studiu *planul de mobilizare pe anul 1926*". Care conţinea 100 de pagini referitoare la efectivele pe arme, soldaţi, ofiţeri, subofiţeri, dotare, dislocare etc. Generalul va lua „Planul" la Vatră Dornei unde îşi făcea concediul, ca să-l studieze în tihnă. L. Mircescu însă nu a plecat singur în concediu, ci însoţit de amanta sa, „Gerda". Într-o zi, atât „Planul" secret, cât şi frumoasa „Gerda", agenta a unui Serviciu de spionaj străin, au dispărut. Generalul nu a informat pe nimeni despre furt şi a crezut că politica tergiversării este cea optimă. Nu a fost, pentru că dispariţia Planului a făcut vâlvă. Prin trădarea involuntară a ministrului de război, generalul L. Mircescu, a unor secrete militare de o deosebită însemnătate, acesta s-a compromis şi a fost silit să demisioneze din armată. Se spune că Regele Carol al II-lea i-ar fi cerut, în 1930, ca în *3 luni să înceteze de a mai trăi*". I-Mircescu. Devenit trădător de militare, din dragoste pentru o aventurieri, se va sinucide.

„Gerda" a fost dirijată de aproape de către spionul Dimliriţ Rostovski-Bruhatov şi de Rosenzweig Bruhatov lucra pe Serviciul de informaţii britanic, iar prietenul lui. Bogo, pentru ce italian. În *„relaţii cu cercurile cele mai superioare din Bucureşu corp diplomatic, mari reprezentanţi ai presei străine, membt, superiori ai partidelor politice din ţară*" etc. Cuplul Bruhatov-Bog0 în goană după informaţii, s-a servit de mai multe personalităţi

care au trădat diverse secrete, voluntar ori involuntar. Puiu Dumitrescu, secretarul particular al lui Carol al II-lea şi un intim al acestuia, a fost un astfel de trădător, lucrând pentru britanici.

Manevra şi trădare

După primul război mondial, unele partide politice vor dispărea şi vor apărea altele noi. Viaţa politică a fost extrem de agitată şi au avut loc grupări şi regrupări de forţe, sciziuni în partide. Reîntoarcerea lui Carol şi încoronarea să a făcut şi mai dramatică luptă politică. Regele viza uzură, măcinarea, compromiterea partidelor pentru instaurarea unui regim de autoritate personală.

În 1926, V. Goldiş, Ioan Lupaş, Ioan Lapedatu, au părăsit Partidul Naţional şi au intrat în guvernul prezidat de Al. Averescu. Delegaţia Permanentă a partidului a considerat că cei trei „au *înfrânt disciplina de partid, şi-au călcat angajamentul luat, şi au săvârşii fată de programul şi principiile partidului un act de trădare* politică Tot ca o trădare a fost considerată şi părăsirea Partidului Naţional de către C. Argetoianu. De fapt, cinicul politician a trădat pe rând mai multe partide şi mai mulţi patroni.

Pentru fuziunea P.N.R. cu P.Ţ. s-a făcut un mare caz din C. Stere, a cărui îndepărtare era solicitată de Iuliu Maniu, care cu trădătorul din primul război, C. Stere, nu voia să colaboreze. Din P.N.T. va ieşi în 1927 N. Lupu îşi va crea Partidul Ţărănesc. Câteva luni mai târziu, o grupare de foşti takişti, în frunte cu Gr. Filipescu, va părăsi şi ea PNŢ-ul. Disidenţe vor face şi C. Stere, Gr. Iunian, G. Brătianu. În 1935, Al. Vaida-Voevod a creat „Frontul Românesc”, „o*» 1 de d-apif * * rlTTU – reat P” n «Pnim. Rt. Tendinţe*» otonta* regale. Dizidenţii şi transfug., din partide cu fo’ «percepuţi trjdatori de către lideri» oficiali şi ca un mare pericol pentru nitatea viitoare a partidelor.

n martie 1933, în urma unui denunţ prin care se arăta că a „Škoda” din Bucureşti se face vinovată de evaziune fiscală, lipacut o descindere la sediul ei. Cu

această ocazie s-au deacopent! sllf multe documente care aveau un caracter sttict secret, ce vizau! narlliarea ţării, activitatea unor ofiţeri superiori, sistemul de apărare, n3 Bruno Seletzki, reprezentantul firmei „Škoda”, a protestat pe ling* ministrul de justiţie, Mihai Popovici, iar acesta a dispus oprirea nehetci. După ce un comisar regal a luat câteva documente şi a aflat clădirea, Bruno Seletzki a venit la sediu, a rupt sigiliile şi a distrus o serie de documente compromiţătoare. N. Lupu va interpela vernul pe chestiunea afacerii „Škoda” şi va întreba care este Jevărul în legătură cu frauda comisă şi cu documentele privitoare la siguranţa statului, care nu aveau ce căuta în seifurile unei firme străine. Seletzki va fi arestat sub acuzaţia că a *„deţinut acte interesând apărarea naţională”*. Aceste documente secrete nu îi uteau parveni reprezentantului „Škodei” la Bucureşti fără complicitatea unor persoane sus puse. Cum fenomenul corupţiei crabine-cunoscut în România, prin mită Seletzki a reuşit să împingă pe panta trădării pe mai mulţi oameni politici şi chiar militari.

Cu ocazia procesului s-a aflat că Romulus Boilă, rudă cu Iuliu Maniu, a obţinut un împrumut de 64 de milioane de la „Škoda”, imediat după semnarea unui oneros contract cu firma. Armamentul furnizat era plătit cu mult mai scump decât se practică pe piaţa europeană, ceea ce a adus mari pagube ţării. Romulus Boilă a trădat încrederea lui Maniu, om de o deosebită probitate morală şi a aruncat o pată neagră asupra PNŢ. A mai ieşit la iveală şi faptul de o deosebită gravitate, că Seletzki a organizat în România, Cehoslovacia, Iugoslavia şi Polonia o adevărată reţea de spionaj susţinută de trădători interni.

Pentru Iuliu Maniu, camarila regală, constituită imediat după întoarcerea în ţară a Elenei Lupescu, era un real blestem. Puiu Dumitrescu, Mihail Manoilescu, Nae Ionescu, Felix Wieder, Aristide Blank, Nioolae Tabacovici. Al. Mavrodi. N. Malaxa, t. Urdfe» – «c., au fost priviţi nu doar de către P.N.Ţ., ci de alte forţe poliţă drept capii

tuturor relelor, trădătorii intereselor monarhiei ţării. Camanla conducea din umbră întreaga viaţa economică, socujj şi politică a României.

În luptele politice dintre partide, bătălii dure, pătimaş etichetările de tot felul, invectivele, acuzele reciproce de trăda* erau lucruri obişnuite. Chiar nedovedite, acuzaţiile de trădare incitau opinia publică, săpau la rădăcina parlamentarismului $, a democraţiei. Se crea artificial un climat favorabil autoritarismului singurul se părea, care ar putea pune o stavilă corupţiei şi trădării!

Gardă, Căpitanul, Arhanghelul şi Carol al II-lea

La 4 martie 1923, A.C. Cuza înfiinţa „Liga Apărării Naţional-Creştine", (LANC), o organizaţie de dreapta. În 1935, LANC va fuziona cu Partidul Naţional-Agrar condus de O. Goga. Prin fuziune va apărea Partidul Naţional Creştin.

În LANC se face tot mai mult remarcat, prin idei şi activitate, Corneliu Zelea Codreanu. În 1927, C.Z. Codreanu, *Jupă o şedinţă cana ţinut un minut*", întemeiază „Legiunea Arhanghelului Mihail". Legiunea şi-a creat în 1930 o secţie politică, Garda de Fier. Membrii Legiunii, legionarii, purtau cămaşa verde, diagonală şi pistol, iar şeful avea titlul de „Căpitan". Garda de Fier avea o organizare paramilitară, ordinele şefului fiind obligatorii, fără niciun comentariu. Al. Vaida-Voevod afirma în 1934 că: *„Mă consider părintele spiritual al Gărzii de Fier, ba mai mult ca naş al acestei organizaţii*".

În *„Cărticica şefului de cuib*", C.Z. Codreanu cerea legionarilor *„Legea tăcerii" vorbeşte ce trebuie. Vorbeşte când trebuie*", că nu cumva din greşeală să se trădeze vreun secret. Şeful de cuib cerea tuturor să jure *„că nu voi trăda niciodată Legiunea şi Căpitanul*\Niciun legionar nu poate pleca din Legiune pe motiv că s-a supărat cu cineva şi nu are voie să vorbească de rău pe şefii lui. Aceste acte vor fi considerate ca o trădare. Se mai precizează: *J) acă însă printre legionari va fi prins unul care se va vinde*

pentru * – * azi.

Tfjjătomim. Cinste, ordine, disciplină? >arp

Garada de Fier a folosit că am» * politici principală teroarea în 1924. C.Z. Codreanu îl va împuşca pe C Manem. Prefectul poliţiei din laşi. În 1930 legionarii au încercat suprimarea hâi C\ngelescu, subsecretar de stat la Interne şi a lui F Socot. Directorul ziarelor, *JDimineaţa"* şi *„jidevărul* şi în 1933 l-au asasinat pe peronul gării din Sinaia pe I. Gh. Ducă Crima este o trădare a moralei creştine şi a legalităţii, indiferent de raţiunea circ a provocat-o. *Desigur*, nota D. Zamfirescu, *noi putem admite că uciderea lui Maneiu de către* «*Căpitan*». *a fost un act comis în legitimă apărare. Cum a şi fost judecat şi absolvit de tribunalul lumesc. Dar act creştinesc nu a fost. de bună seamă* Ştefan Palaghiţă, în *Jstoria mişcării* legionarenota că la *J5 Octombrie 1924, Corneliu Codreanu fiind atacat chiar în timpul şedinţei, pe când pleda ca avocat în procesul studentului Comârzan, de la Judecătoria ocolului* II *din Iaşi, îl împuşcă pe poliţaiul Manciu Corneliu Codreanu este arestat*... „La 26 mai 1925 a fost achilat. Achitat va fi şi Ion I. Moţa *„care împuşcase. În închisoarea Văcăreşti, pe studentul Vernichescu, pedepsind astfel trădarea complotului din Dealul Spirit*. În 1923, *guvernul liberal semnează actul de trădare al noii Constituţii, care dădea drepturi politice evreilor*\în octombrie 1923, la Iaşi. C.Z. Codreanu, I. Moţa, llic Gameaţă, Radu Mironovici, Corneliu Georgescu, *„au pus la cale un complot pentru pedepsirea miniştrilor care au dat drepturi politice evreilor*... „în aşa numitul *„Complot din Dealul Spirii"*, C.Z. Codreanu hotărăşte *„împuşcarea politicienilor trădători şi a plutocraţilor evrei"*. Studentul Vernichescu a fost acuzat că a trădat complotul şi a *fost* asasinat.

„Garda de Fier, *sublinia Francesco Verga în* «Istoria Gărzii de Fier», provoc a temeri, prin activa propagandă antidemocratică şi, de aceea, în vara anului 1933, când a făcut o călătorie la Paris. Ducă a răspuns îngrijorării

francezilor angajându-se public să terminecu problema legionară dacă va ajunge să formeze un guvern" *Cu două* luni înainte *de* alegerile din *decembrie 1933*, legionarii pornesc o ampift campanie electorali şi Ducă împuştarea de asediu şi cenzura, în special contra lor Climatul de violesc înteţeşte şi cu zece zile înainte de alegeri Ducă ordonă arestare multor legionari, 20.000, după unele opinii, evident exagerate

Campania electorală a fost foarte dură pentru legionari e Argetoianu arăta că *„violenţele au trecut marginile permise*; *bătăile schingiuirile au fost groaznice*. *au fost răniţi mulţi şi un tânăr Teodorescu a fost chiar ucis în bătăi*... „Titulescu, un adversar al legionarismului, îl va convinge pe Carol al II-lea că Garda de Fier se află to serviciul hitlerismului iar gardismul *„e sinonim cu aventură* [*şi trebuie distrus cât e timp*\Titulescu l-a convins şi pe I. Gh. Ducă să acţioneze prompt, dizolvând Garda. În noaptea de 9 spre 10 decembrie 1933, I. Gh. Ducă va dizolva Garda de Fier, printr-un jurnal al Consiliului de Miniştri. Legionarii nu mai puteau să participe la alegerile generale. Câştigători vor fi liberalii, cu 51 % din voturile exprimate.

În 29 decembrie 1933, pe peronul gării din Sinaia, legionarii Nicolae Constantinescu, Ion Caranica şi Doru Belimace îl vor asasina pe premierul Ducă. În aprilie 1934, *Jszicadoru*\cum vor fi botezaţi asasinii, vor fi condamnaţi la muncă silnică pe viaţă. Au fost daţi în judecată şi ţinuţi în stare de arest generalul Gh. Cantacuzino, V. Ionescu, Gh. Clime, Hodoş Ion, V. Silaghi, I. Dumitrescu şi alţi 39 de fruntaşi legionari.

Potrivit versiunii legionare, asasinii primului ministru ar fi acţionat spontan, ca urmare a actului de dizolvare a Gărzii, acuzată că vrea *„introducerea unui regim social şi politic contrar celui statornicit atât prin Constituţie, cât şi prin tratatele de pace*". Prin urmare legionarii se făceau vinovaţi şi de trădarea Constituţiei.

Autorul moral al asasinatului a fost fără îndoială C.Z. Codreanu, fie că a dat ori nu un ordin scris pentru înfăptuirea lui, după cum susţinea M. Stelescu. Rolul jucat de Carol al II-lea în suprimarea primului său sfetnic nu a fost pe deplin elucidat. Dacă regele a fost direct implicat, şi-a trădat făţiş primul ministru. Chiar dacă nu a avut nicio legătură cu asasinatul, prin comportarea sub orice critică fată de victimă şi familia sa, Carol i-a trădat memoria. *„Ce nu se ştie*, nota C. Argetoianu, *e cât de urât s-a purtat regele fată de mort şi de familia lui* Henri Prost arita ci în asasinarea lut Ducă mi *este Heaarxku*ă *ftrieup-tnerea că această chestiune a fost o maţtnathme a Palatului*.

*COT*Plic, tatea minis, rulu' de interne. Încuieţ. fi a prefectului jitiei. Gahnel Marinescu. Regele şi metresa să îl detestau pe nuc—"* Armand că, inescu într-o discuţie cu şeful Siguranţei, I nu siescu. a aFlat că asasinatul a fost pregfttit în casa generalului I a atacuzino. Unde s-a aflat şi Codreanu şi ei Siguranţa ştia deenta cunoştea chiar şi numele celui desemnat cu execuţia, bele măsuri de protecţie luate de autorităţi, neglijenţa manifestată, fiduc la concluzia că trădarea şi-a avut un rol important în rminarea lui Ducă. De fapt, prin această crimă, Carol scăpa de ºC\. oriA]itate incomodă şi totodată discredita pe plan intern şi extern îi. a de Fier. Ce este mai curios e faptul relatat de M. Stelescu. trivit căruia în timpul cercetărilor împrejurărilor în care a fost Porât premierul, „Căpitanul" C.Z. Codreanu se afla sub ocrotirea Elenei Lupescu. Codreanu a scăpat necondamnat în urma procesului în 29 aprilie 1934, legionarii au organizat o manifestaţie în faţa alatului. *„Regele*, scria Armand Călinescu în «*însemnăripolitice*». *PLese la balcon şi salută cu salutul fascist*; *Ţine o cuvântare. Se strigă* «*Trăiască garda*», *Codreanu. Etc...*"

La 7 aprilie 1934, *J>e descoperă un complot militar*: *colonelul precup, maior Nicioară, mai mulţi căpitani şi locotenenţi, în total U ofiţeri. Se trimisese de la Cluj la*

Bucureşti o ladă cu explozive. Obiectivul nu e încă lămurit. Unii vorbesc de intenţia de a asasina pe d-na Lupescu. Alţii de introducerea unei dictaturi militare. Ofiţerii sunt arestaţi...” (A. Călinescu). Colonelul Precup a fost un carlist înfocat şi un om al lui Maniu. Complotul era îndreptat – aşa susţineau cel puţin acuzaţii – împotriva Lupeascăi şi camarilei, nu a lui Carol. Ca urmare a delaţiunii subofiţerului Tzanu, complotul a fost descoperit. *„Dacă atentatul nu ar fi fost descoperit la timp, e foarte probabil că* ar fi *reuşit, căci a fost destul de bine pregătit”*. (C. Argetoianu). Trădătorii, trădaţi ia rândul lor, au fost condamnaţi la câte 10 ani de temniţă grea, sub acuzaţia de atentat la viaţa regelui şi încercare de răsturnare a guvernului legal al ţării.

Din 1934, între M. Stelescu şi C.Z. Codreanu, se înmulţesc neînţelegerile, atât *„din raţiuni... personale, cătşidefond*\aprecia J. Hormiere în prefaţa lalruciada *mea sau a noastrălodreinu* se axase pe linia hitlerismului, în timp ce Stelescu era parţi/anul fascismului italian. Stelescu. Numărul doi în Garda de Fier, a denunţat terorismul după asasinarea lui I. Gh. Ducă şi sublinia Al Talex *Românismul lui Mihai Stelescu era constructiv, antixenofob şi iubea pe omul bun. Punând la zid numai pe cel râu*\în 1934 septembrie. M. Stelescu este exclus din Legiune şi pune bazele unei noi grupări, „Cruciada românismului”. Rebelului, care prin presă îl va acuza grav pe C.Z. Codreanu şi va dezvălui secrete incomode pentru Legiune, i se vor alătura Gh. Beza, c. Dumitrescu-Zăpadă, Virgil Rădulescu etc. Într-o scrisoare, Stelescu îi spune lui Codreanu că: *Jţi scriu în numele unui tineret care te-a crezut mai mare decât eşti şi de care ţi-ai bătut joc. Îţi scriu că un om care a crezut zece ani în vorbele-ţi mincinoase, dar care n-am înţeles să mă înham la carul dumitale de sânge, pentru a promova un criminal...* „Stelescu îl acuză pe „Căpitan” că a trădat Legiunea, încrederea şi idealurile legionarilor şi acest lucru nu putea

fi tolerat.

Codreanu va lansa zvonul că Stelescu a făcut o tentativă de a-l otrăvi, apoi de a-l împuşca. Declarat trădător de un complet de judecată legionar, obedient lui Codreanu, Stelescu a fost condamnat la moarte. O echipă a morţii, compusă din 10 asasini, a pătruns în iulie 1936, în spitalul Brâncovenesc, unde disidentul se aflat internat. Criminalii l-au ciuruit pe „trădătorul" Stelescu cu 120 de focuri de revolver şi l-au ciopârţit cu toporiştile. Asasinii, denumiţi „Decemviri", au fost doar ei condamnaţi, autorul moral şi comanditarul execuţiei, „Căpitanul", rtmănând iarăşi nepedepsit. Nichifor Crainic spunea că de acum legionarii vorbeau de o nouă crimă denumită „stelism" „Stelismul *însemna trădarea săvârşită de un legionar prin dezertarea din rânduri... Stelismul trebuia pedepsit cu moartea...*"

Consideraţi că mari trădători, N. Titulescu şi Gh. Tătărescu urma să fie asasinaţi de doi studenţi în 1934, din hotărârea „Consiliului suprem" al Gărzii de Fier. Acţiunea a eşuat şi cei doi călăi au fost siliţi de către camarazi să se sinucidă. În martie 1934, la Iaşi, s-a preconizat un nou atentat contra lui Titulescu şi Tătărescu, dar şi acesta a rămas tot fără vreun rezultat. Codreanu uita că *„Cine % Ridici sabia, de sabie va pieri*".

În mart e 1. Căpitanul" a reorganizat mişcarea legionari înl Orporat-o unui nou partid, „Totul pentru Ţari". În fruntea tea om de-Paic a fost a? czat Generalul Zizi Cantacuzino. În aprilie 1936, legionarii au organizat un „Congresteăl" la Târgul Mureş, cu sprijinul guvernului şi al regelui. >tu c-mandantul legionar Gh. Furdui a declarat asasinatul ca armi All1, pronunţat în public o sentinţă categorici la moarte 1H '1, L tuturor inamicilor Legiunii. „Trădătorii" Legiunii care figurau connegre legionare şi urmau să fie lichidaţi, erau Elena P° fabrici Mariniescu, Titulescu, Mihalache, N. Lupu, Virgil ani Victor Iamandi, A. Călinescu, Tr. Bratu. Autorităţile stau stativă, ca şi în cazul

profanării locului unde la Sinaia a fost ’n t Ducă. Gh. Tătărescu i-a spus lui N. Iorga că are cunoştinţă ce sepetrece la legionari şi „că *i-ar putea aresta oricând n-ar fi oprit*”. Ordine însă nu putea primi decât de la rege. aşa. al j.] ea a avut o politică duplicitară faţă de Gardă de Fier, bluând concesiile cu duritǎţi uneori gratuite. Legionarii vizau „r marca tuturor adversarilor politici consideraţi drept trădători Cinstaurarea unui regim totalitar legionar peste capul regelui. Regele dorea el însuşi o guvernare autoritară dar în folos propriu.

La Târgu Mureş toţi legionarii au jurat credinţă doar lui C. I Codreanu, nu şi regelui, ceea ce era perceput ca o trădare faţă de capul statului”.

În mai 1936, A. Călinescu, în audienţă la Carol, propune să se treacă la represiuni contra Gărzii, dar suveranul rămâne evaziv. Codreanu şi-a permis în schimb impertinenţa de a înainta un memoriu la Palat, prin care pur şi simplu dicta o nouă orientare a politicii externe româneşti. „Căpitanul” cerea ultimativ să ne trădăm tratatele încheiate cu Mica înţelegere şi cu înţelegerea Balcanică şi să ne orientăm spre Germania. Totuşi, Carol mai speră la o conciliere şi o subordonare a Gărzii de Fier. „Echipele morţii”, care bântuie prin ţară, nu sunt oprite de autorităţi în acţiunile lor teroriste. Mai mult, Codreanu îi decorează pe „Decemviri”, prin concursul autorităţilor, în incinta închisorii Văcăreşti.

La începutul anului *1937*, legionarii au început o serie de convorbiri cu regele. Carol i-a declarat lui Codreanu în februarie.

Ei. *Simpatizează mult cu mişcarea legionară*” şi şi-ar putea baz* în ultimi instanţă guvernarea pe Garda de Fier, dar numai cu următoarea condiţie: *„jă fie proclamat* «*căpitanul*» *mişcări*, *legionare*, *iar Codreanu să fie locotenentul său şi şeful guvernului 1* Codreanu a refuzat, în schimb se arată dispus în sprijinirea Uj Nicolae, fratele regelui, căruia Consiliul de Coroană i-a hotărai deciderea

din drepturi. Nu era improbabil un puci legionar care să-l înlocuiască pe Carol cu Nicolae. De altfel Codreanu a trecut la ameninţări directe cu moartea a suveranului. Când a realizat că a fost trădat de legionari şi a căzut şi ultima posibilitate de reconciliere cu ei. Regele a reacţionat dur.

În vederea răsturnării guvernului Tătărescu, cu prilejul noilor alegeri, între Iuliu Maniu, Gh. Brătianu şi C.Z. Codreanu se va încheia un „pact de neagresiune”. „Pactul” nu însemna trădarea principiilor democratice ale lui Maniu şi nici a orientării şi doctrinei PNT-ului, ci presupunea doar protejarea partidelor semnatare în faţa presiunii şi intimidării. În alegerile care au fost *„cântecul de lebădă”* al parlamentarismului şi democraţiei româneşti, guvernul Tătărescu a căzut, iar C.Z. Codreanu a întrunit aproape 500.000 de voturi, adică 15, 58% din total.

În 1937 izbucnea şi „afacerea Caranfil”. Inginerul N. Caranfil, subsecretar de stat la aviaţie şi marină, pe urmă ministru plin, a demisionat brusc într-o zi şi imediat Capitală a fost inundată de manifeste, care îl taxau drept trădător, pentru că a vândut avioane revoluţionarilor spanioli. Ministerul Aerului a primit o propunere ca să vândă câteva avioane vechi Mexicului. Tătărescu a aprobat contractul avantajos, cu toate că era clar că nu Mexicul avea nevoie de avioane din România. Una din cauzele căderii lui Titulescu de la Externe, a fost şi dispoziţia sa dată uzinelor de armament din Franţa, ca cele 100 de tunuri şi cele 3 escadrile de avioane comandate de *

Guvernul român să fie trimise în Spania. Când Caramfil s-a interesat de comandă şi a aflat adevărul, nu mai era nimic de făcut. Caramfil nu a trădat, în schimb Ciugureanu, vicepreşedinte al Senatului, Frigator, senator şi Albescu, au luat comisioane grase.

Pamfil Şeicaru afirma că după alegerile din 20 decembrie 1957, în urma refuzului exprimat de Mihalache

de a forma noul guvern prin colaborare cu Vaida, Carol la *Însărcinat pe Mihail Manoilescu să vadă pe Corneliu Codreanu fi să-l convingă să vie la Palat Şeful Gărzii de Fier a refuzat Războiul între rege şi Garda de Fier începea Din ianuarie IV₃H şi până în ziua abdicării, toată acţiunea regelui a fost subordonată acestei lupte*\în *Jniemnări zilnic*ez% Carol scria: %*Normal. După tabloul prezeanţei electorale, aş fi trebuit să chem pe Codreanu; nimeni în afară de legionari, n-ar fi aprobat acest act. Pentru mine era o totală şi absolută imposibilitate. Metodele teroriste ce le adoptase, antisemitismul violent, ideile lor vădit hotărâte în politica externă, răsturnarea alianţelor; legătura antinaturală de a se apropia numai de Germania. În general toate metodele lor radicale şi antisociale Mi-a rămas deci o singură soluţie constituţională, aceea de a face apel Naţional-Creştin Hor lui Goga şi Cuza. Este desigur o soluţiune proastă, dar totuşi cea mai puţin*\ Pentru 44 de zile, ţara va avea un guvern Goga-Cuza. La 10 februarie 1938, Carol instaurează un regim de autoritate personală.

La 13 martie 1938, după anexarea Austriei de către Germania, Codreanu i-a trimis lui Hitler o telegramă de felicitare pentru înfrângerea *„puterilor iudeo-masonice"* Armand Călinescu propunea lui Carol *„lichidarea imediată a gardismului prin arestarea lui Codreanu şi a tuturor fruntaşilor*\Codreanu, intuind pericolul, va dizolva la 21 februarie J 938 partidul Totul pentru Ţară şi se gândea să părăsească România. Armand Călinescu însă, a dat dispoziţii să nu i se elibereze paşaportul. La 16 aprilie 1938, Codreanu a fost arestat sub pretextul unei scrisori injurioase trimise în martie lui N. Iorga, în care îl acuză pe savant de *jiecinstie sufletească şi* că şi-a trădat vechile învăţături şi încrederea pe care tineretul o pusese în el. Călinescu propune regelui *„urmărirea lui Codreanu pe tema ultragierii lui* Iorgala proces Iorga a condamnat acţiunile antinaţionale ale legionarilor pe care le-a calificat

drept *„crimă de înaltă trădare”* Căpitanul” va primi la 19 aprilie o condamnare de 6 luni. A fost primul act în realizarea planului lui A. Călinescu de decapitare a Legiunii, pentru că imediat au urmat percheziţii la sediul legionarilor, Casa Verde, şi arestarea altor legionari. Documentele ridicate, care cuprindeau îndemnuri la rizmeriţ* şi secrete de stat. s-au dovedit extrem de compromiţătoare pentru Codreanu, care la 27 mai a fost condamnat ia 10 ani muncă silnică, în 25 iunie. Tribunalul Militar judecă ţi condamnă între I şi 9 ani, un grup de fruntaşi ai Mişcării Legionar* Codreanu, în noile condiţii, cerc tuturor legionarilor şi mai ales căpeteniilor aflate în detenţie, să facă acte de pocăinţă, să-şi manifeste credinţa faţă de rege. La 8 mai 1938, cadrele superioare legionare aflate la Tismana, trimit la Palat un memoriu cu declaraţii *de adulare sen ilă faţă de* coroanălodreanu a transmis din Jilava o circulară către legionari, în care cerea abţinerea pe timpul detenţie sale, de la orice manifestare violentă sau de provocare a guvernului şi suveranului. Horia Sima însă l-a trădat. A propus, conştient fiind că periclitează viaţa „Căpitanului”, intensificarea acţiunii legionare pe tot teritoriul ţării şi cât mai multă v iolenţă. Obiectivele lui Horia Sima, urmărite cu tenacitate, au fost dispariţia lui Codreanu şi a comandanţilor legionari arestaţi, preluarea conducerii exclusive şi dictatoriale a Legiunii şi cucerirea puterii de stat. H. Sima trăda nu doar Garda şi „Căpitanul”, dar şi ordinea de drept. În vara anului 1938, Horia Sima, potrivit documentelor, şi-a asumat, după rearestarea lui A. Cantacuzino, care deţinea interimatul conducerii gărzii, „cu *de la sine putere conducerea mişcării* legionare şi a ordonat intensificarea actelor agresive şi a atacurilor contra suveranului. În *„Garda de Fier – organizaţie teroristă de tip fascis* (\de M. Fătu şi I. Spălăţelu, se afirmă că pentru a-şi realiza obiectivele propuse, H. Sima a stabilit legături cu M. Moruzov, şeful S.S.I. şi, prin această sursă, a putut cunoaşte dorinţa lui

Carol al II-lea *„de a se răfuipână la capăt cu Codreanu*\ Colaborarea aceasta aparent stranie, bazată pe coincidenţa scopurilor – lichidarea lui Codreanu implica desigur şi trădarea. O fişă a S.S.I. preciza: *Horia Sima nu deţine loc de frunte în conducerea legionară, dar începe, pornind de la periferie spre centru, acţiunea sa pentru acapararea* conducerii Nu părea un lucru imposibil de realizat, pentru că Zelea Codreanu avea de ispăşit 10 ani de muncă silnică şi Carol nu era dispus ia o amnistie. În *Jnsemnări de la Jilava"* C.Z. Codreanu spune ci: *am fost dat în judecată pentru trădare, articolul 190, 191, deţinere ţi publicare de acte secrete, interesând Siguranţa*

«*aiul*... legături cu° Putea* trăind, pentru a prxmi instrucţiuni ajute**9* în 5COP-ul* de a *declanşa revoluţia socială în România. – armarea populaţiei. Pentru declararea războiului civil*. lL-*ăndu-se* pe nimic. Căpiianuf* acuza completul de judecaţintru trădarea spiritului şi literei legii V Cristescu şt AI PCnţacu7 ino cer regelui revizuirea procesului *„*Căpitanului*"* ţi susţin *3 rea nelegiuire săvârşită împotriva lui"* Hona Sima face să apară plfeste potrivit cărora regele a trădat naţiunea şi se află cu că în *duşmănie* – Suveranul e şomat: *„Maiestate. Ori te împaci cu nea româna, ori va trebui să găsim o altă soluţiune a problemei* nahise*\La 20 octombrie 1938, organele de poliţie au semnalat ătirile legionare pentru o *Jovitură de stat*\H. Sima pozează mai acerb luptător pentru eliberarea lui Codreanu şi pregăteştell? ecHipe speciale care urmau să ia cu asalt închisoarea şi să-l elibereze pe *Arhanghelul martir*\Acţiunile teroriste ale Gărzii se ’omulţesc în noiembrie şi decembrie şi la 26 decembrie 1938 va fi împuşcat, din ordinul lui H. Sima, rectorul Universităţii din Cluj, of. Ştefănescu-Goangă. Sima trădează porunca biblică *„Să nu ucri"* şi acest lucru devine o constantă politică în activitatea sa. Dar şi Carol al II-lea a trădat, şi nu o dată, morala creştină.

C. Troncotă în lucrarea *„Eugen Cristescu asul*

serviciilor secrete româneşti" sublinia că „*regele Carol 11 cel care a inaugurat în istoria contemporană a României seria regimurilor totalitare şi a fenomenului ce nu poate fi numit decât* «*asasinatul de stat*» a fost „idirect *răspunzător de lichidarea masivă a adversarilor politici, adevărată tragedie naţională*...

La 24 mai 1938, în România a fost introdusă pedeapsa cu moartea. Aplicarea pedepsei presupunea un proces şi o sentinţă, în conformitate cu legea, dar nu asasinatul. Carol al II-lea, după întrevederea cu Hitler, din noiembrie 1938, a aflat de la Fiirher că *România era chemată acum a se hotărî pentru Reich sau contra lui, dar răspicat, deschis, cinstit şi sincer, şi imediat, nu mai târziu când ar avea cuţitul la gât. Dacă va acceptă propunerea oferită. va primi* imediat *garanţia graniţelor ei actuale*» *astfel încât neajunsurile cu ungurii şi bulgarii vor deveni subsidiare*... „Ca semn că alianţa se va înfăptui, Hitler cerea imperios aducerea Gărzii de Fier la putere. Carol a refuzat. Reîntors în ţari, suveranul «un ochii şocant; lichidarea lui C.Z. Codreanu fi a altor 13 legion*.

Comunicatul Parchetului militar arăta. În *noaptea dr 29.30 noiembrie f1938*) *s-a făcut un transfer de condamnaţi de k închisoarea R Sărat la Bucureşti-Jilava. În dreptul pădurii Cf corespunde km. 30 de pe şoseaua Ploieşti-Bucureşti, pe la orele 5 automobilele au fost atacate cu împuşcături de necunoscuţi care au dispărut şi în acel moment, transferaţii, profitând de faptul că transportul se făcea în automobile... deschise... au sărit din maşini... Jandarmii, după somaţii legale, au făcut uz de armă*... „Declaraţia maiorului Dinulescu, dată în noiembrie 1940, prezinţi altfel lucrurile. Maiorul a fost convocat de către A. Călinescu, care în prezenţa generalului Bengliu, comandantul Jandarmeriei, i-a comunicat că Zelea Codreanu şi alţi 13 adepţi ai săi urmau să fie ucişi, din motive politice, cu asentimentul regelui. În noaptea de 29 noiembrie, legionarii au fost îmbarcaţi, cu mâinile legate la

spate şi cu câte un jandarm în spatele fiecăruia din ei. „*… după ce am dat semnalul fixat, cu lanterna, jandarmii au scos din buzunare o sfoară (frânghie), pe care au strâns-o în jurul gâtului legionarului ce stătea în faţa fiecăruia din ei… În felul acesta, Codreanu şi 13 camarazi ai lui au fost sugrumaţi*”. Este vorba de *tt. Nicadorl* şi *trDecemviri*”. Cadavrele au fost transportate la Jilava, unde înainte de a fi aruncate într-o groapă mare, săpată din vreme, au fost împuşcate, ca să se adeverească fuga de sub escortă. A doua zi cadavrele au fost reînhumate în altă groapă. Peste ele s-a turnat acid sulfuric şi o placă grea de ciment. Fiecare jandarm a primit 20.000 de lei, iar maiorul Dinulescu, 200.000. O declaraţie similară a dat şi jandarmul Sârbu care l-a strangulat pe „Căpitan”. El a mai adăugat că şi picioarele legionarilor erau legate, iar Codreanu i-ar fi cerut să-l lase să vorbească camarazilor.

Carol a comis un asasinat politic. Violenţa naşte violenţă. Porunca *nu ucizi*” a fost trădată.

H. Prost se întreba: „*să fie oare aceste execuţii o replică la recentele atentate şi la ordinele date de Hitler lui Carol de a-l* *

Chemă pe Codreanu la putere? Fără îndoială, aceste două motive au atârnai în decizia regelui şi a consilierilor săi. Hitler a considerat rf * * *** represalii, ce au urmat atât de curând dup* Mxita reţtthn la Berchtsgaden. Erau o sfidare adusd persoanei tale şi *naţional-socialismului*» *şi timp de câteva zile să gândit la întreprindă* «*o expediţie punitnu la Dunărea de* JosHitler vt considerat trădat de două oh de către Carol o dată că l-aomortt pe un fidel al său şi a doua oară că opinia publică putea a considere asasinatul lui Codreanu ca sugerat sau chiar comandat de Führer, ceea ce nu era cazul. N. Petrescu-Comnen afirma că, /*noartea lut Codreanu va crea ţării mari complicaţiuni*; *că politică ce făcusem aprobarea regelui de când eram ministru al afacerilor străine, de apropiere cu Germania, fără a trăda niciuna din alianţele de prietenie, va da cu*

siguranţă faliment... „Fabricius a susţinut că regele şi-ar fi luat un angajament solemn faţă de Hitler că nu va atenta la viaţa lui Codreanu, dar că şi-a trădat făgăduiala.

Rămăşiţele legionare aflate încă în libertate s-au gândit că soluţia optimă a momentului este expatrierea. M. Muşat şi I. Ardeleanu, în *România după Marea Unire*", vol. Lf, partea a II-a, susţin că Armand Călinescu *yynu ţinea seama de faptul că chiar apropiaţii camarilei, ca Mihail Moruzov şi Gabriel Marine teu. Subordonaţi ai săi, au înlesnit trecerea frontierelor, în perioada decembrie 1938 februarie 1939, unor grupuri de legionari, conducători din eşalonul al II-lea al mişcării, dar deosebit de periculoşi. Prin trădarea celor doi atotputernici poliţişti, transfugii legionari ajung la Berlin unde se pun sub ordinele lui Horia Sima, fugit în 8 februarie 1939*". În locul lui îl lasă la Bucureşti pe Vârfureanu, un agent al poliţiei, spune Şt. Palaghiţă, care înclină să creadă că însuşi H. Sima *„avea legături directe cu Siguranţa*" Planurile lui Sima de asasinare a regelui şi a miniştrilor, de Bobotează, 1939, sfârşesc doar prin arestarea şi executarea a 11 legionari ce urmau să acţioneze. Echipa de 5 legionari care urmau să-l aresteze pe A. Călinescu din ordinul lui Sima, la începutul lui februarie 1939, e arestată şi executată. Zeci şi sute de legionari vor intra în plasa poliţiei şi vor fi omorâţi sau se vor sinucide. Şt. Palaghiţă se întreba cum de nu a fost arestat chiar H. Sima, binecunoscut oamenilor de ordine. Să fi trădat? Să fi dorit eliminarea vechii gărzi, cum a făcut-o Stalin cu bolşevicii lui Lenin? Să fie vorba doar de incompetenţa lui Sima de a acţiona fi de penetzin* Glmi de către agenţii siguranţei? S-ar putea să fie la mijloc ciic ceva din fiecare.

La 11 iulie 1939, nota Henri Prost, *germanii din Transilvania îi prezintă lui Călinescu. pe un ton cominatoriu, un întreg fir de tei cndicări. Ei ctvd că le este permis totul; au acum. În persoana unui oarecare Fabricius. Un fiihrvr în faţa căruia depun jurământ au*

organizaţii paramilitare… Călinescu… le *dă de înţeles că trebuie să înceteze imediat aceste acţiuni» le reaminteşte că cetăţenii români nu au dreptul să depună jurământ de fidelitate decât în faţa regelui şi le dă a înţelege că îi va constrânge să se conformeze legilor*\Şi Regele s-a plâns lui Hitler că paraliticul Konradi împinge minoritatea germană spre trădare, ceea ce era intolerabil.

În 21 august 1939, Carol a însemnat în %*Jurnal*% vizita intempestivă a lui Urdărcanu, care îi aduce ştirea % %*oribilă că Germania iscăleşte cu URSS un pact de neagresiune şi că Ribbentrop merge la Moscova ca să aducă la îndeplinire acest act de înaltă trădare din partea Sovietelor*\La 23 august 1939 s-a încheiat Pactul Ribbentrop-Molotov, care era însoţit şi de un protocol secret, pentru delimitarea sferelor de influenţă. La punctul 3 protocolul recunoştea *Jnicresuf* Moscovei faţă de Basarabia şi *Jlezinteresur* Berlinului. Tâlhărcasca înţelegere pentru o viitoare mutilare a ţării, dintre Hitler şi Stalin, era un act de trădare a intereselor României.

La 1 septembrie 1939 izbucnea al doilea război mondial. La 7 septembrie România se declară neutră. La 21 septembrie, din ordinul lui Horia Sima, o echipă a morţii, formată din 9 legionari, în frunte cu Mâţi Dumitrescu, îl va asasina pe primul ministru Armand Călinescu. După crimă, echipa a ocupat postul de Radio şi a anunţat în eter. *Armand Călinescu. Preşedintele Consiliului de Miniştri, a fost executat de o echipă de legionari. Suntem fii de români din Prahova şi am îndeplinit o necesitate dureroasă. Am pedepsit pe acela cu a cărui învoire a fost omorât cel mai mare român*: *Corneliu Zelea Codreanu*\Toţi legionarii din echipă s-au predat apoi autorităţilor. Vor fi împuşcaţi fără judecată, chiar la i locul unde au comis crima. Cadavrele asasinilor au rămas în stradă.

I 380 un spectacol macabru Pe o pancartă scria. *Aşa vor păţ, trădătorti jt ţara* Şt Palaghiţă spune că asasinatul

lui Călinescu, pus cu 10 conştienţă la calc de îI. Sima, a *uostat uciderea aproapea în trezit*.

— *Lih legionare, zdruncinând extraordinar ierarhia Mişcării* Sau *pu'ni ut nu numai valori capabile să traducă în fapt gândurile Căpitanului, ci însuşi climatul spiritual, menit să favorizeze pregătirea noilor elemente*" Carol în *Jnsemnări* zilnicevoi. II, nota că vor *trebui luate nişte măsuri drastice*" după asasinarea lui Călinescu şi că va da *„o luptă pe viaţă şi pe moarte*" cu legionarii, *„cânepe cine*". În noaptea de 21/22 septembrie, din ordin regal, vor fi asasinaţi, ca represalii, în închisoarea Râmnicul Sărat, 13 legionan, care formau elita Gărzii: Gh. Clime, Al. Cantacuzino, Gh. Furdui, \\. Teil, Bănică Dobre, M. Polihroniade etc. La Spitalul Militar din Braşov, alţi 7 legionari au fost omorâţi, tot fără judecată. În închisoarea de la Miercurea Ciuc sunt ucişi 44 de legionari şi în lagărul de la Vaslui 32. În fiecare judeţ al ţării sunt executaţi câte 2 – 3 gardişti. Numărul victimelor se pare că a fost de 252. *„Toţi aceşti legionari împuşcaţi şi oribil desfiguraţi au fost expuşi timp de trei zile în pieţele oraşelor sub aceeaşi firmă pe care scria*: «*Aşa vor păţi trădătorii de ţară*»". (Şt. Palaghiţă).

Cât a trăit Codreanu, opina Eugen Weber, *jlegiunea nu a fost un agent conştient al nazismului. Căpitanul apus întotdeauna accent pe tradiţia naţională românească*... „După Codreanu, legionarii *„au recurs mai mult la sprijinul german şi l-au plătit lăsându-se folosiţi din ce în ce mai mult, deşi adeseori inconştient, ca unelte mai degrabă ale politicii partidului nazist decât ale Germaniei*. S-*a creat astfel paradoxul ca o mişcare naţionalistă să servească scopurilor unei naţiuni străine, ceea ce înseamnă o trădare de principii şi esenţă. În asasinarea lui A. Călinescu H. Sima a făcut jocul Gestapoului. Interesele însă coincideau. Mai mult, H. Sima, travestit în femeie, supraveghează de foarte aproape asasinarea lui A. Călinescu. Odioasa crimă făcea parte dintr-un plan mai*

vast. Se urmărea provocarea unei insurecţii a Gărzii de Fier, provocarea hausului şi paralizarea regelui, după care ar fi urmat o intervenţie germană şi rusă în România". Şt. Palaghiţă notă că Radio Tiraspol vorbea că *proletarii*" sunt'asasinati în România? I ci trupele sovietice vor interveni pentru <s-stabillttQ *ori/imn*

În condiţiile în care situaţia internă şi externă a ţării deventa tot mai tulbure, Carol al II-lea a încercat o reconciliere cu legionarii Ambele părţi nu se gândesc în fond, decât în ce mod, prin trădare să-şi facă jocul. Radu Mironovici şi C. Stoicănescu sunt trimişi la Berlin. Stoicănescu era în relaţii cu t. Urdăreanu, omul regelui $) trăda Legiunea. H. Sima se va reîntoarce în ţară cu un grup d e legionari şi, scrie Şt. Palaghiţă*„Ca să fie înşelată buna-credinţă Q legionarilor din ţară, s-a jucat teatru. Sima şi Pătraşcu au fOs, arestaţi*" După puţin timp au fost eliberaţi. Sima *„îşi ia de la şine rolul de şef al Mişcării, cerând, printr-o circulară, tuturor legionarilor a se înscrie în Partidul* Naţiuniifost Frontul Renaşterii Naţionale. Prin Moruzov, H. Sima ar fi trebuit să devină un pion în mâna lui Carol. Acceptă chiar să intre în guvernul carlist.

Abdicarea lui Carol al II-lea şi guvernarea antonesciană în primăvara anului 1939, România a primit garanţia anglo-franceză privitoare la hotarele sale. Guvernul de la Bucureşti s-a interesat dacă aceste garanţii vor fi operante şi în cazul unei agresiuni sovietice. Sir Reginald Hoare, a comunicat că, *guvernul Maiestăţii Sale şi-ar putea ţine angajamentele numai dacă Turcia ar sări imediat în ajutorul României, iar Italia nu s-ar opune*". Ciano a afirmat că: *„rontiera Italiei spre est este la Nistru*", iar Săracoglu, ministrul de externe turc, că: *„România e primul baraj contra bolşevismului*". Aparent, situaţia ţării nu părea dramatică. Cu Germania a fost încheiat un acord economic şi s-au acceptat anumite compromisuri.

Prăbuşirea la 22 iunie 1940 a Franţei, sub atacul

german, „a iânsemnat, nota C. 1. Kiriţescu, în «*România în al doilea război mondial*», vol. 1, *dispariţia ultimei coloane ce mai susţinea moralmente ficţiunea ordinii create la Versailles*”. Budapesta şi Sofia intră în alertă. La Kremlin, Stalin, care credea într-un lung război de uzură în Vest, se va grăbi să-şi pună în practică propriul plan de expansiune Andreas Hillgruber. În *Jiitler*. *Regele Carol ţi mareşalul Antonescu*\preci/ci că *Jfareori o acţiune politică a fost pregătită timp atât de îndelungat şi atât de temeinic ca anexarea Basarabiei de către Uniunea Sovietică*e\Un tratat cu Reichul german nu am avut şi nu din cauza dilentantismului în diplomaţie sau al trădării clasei politice. România nu putea trăda sistemul Versailles şi trece în tabăra revizionistă pentru că implicit consimţea la amputarea teritorială, în plus, chiar dacă aveam un tratat cu Hitler, Pactul sovieto-german din 23 august 1939 îl făcea inoperant, cum inoperante au devenit garanţiile anglo-franceze după victoriile Reichului. La 26 iunie 1940, Molotov îi remite lui Davidescu o notă ultimativă, prin care România trebuia să cede/e Uniunii Sovietice, Basarabia, Nordul Bucovinei şi Herţa. Răspunsul urma să fie primit în 24 de ore. Oficialităţile germane, Italia, Iugoslavia, Grecia şi Turcia ne sfătuiesc să cedăm. Italia şi-a trădat prima opţiune de sprijinire a României., + *La 27 iunie*, scrie Keith Hitchins în «*România 1866 – 1947*», *presiunea a crescut, atunci când guvernele Ungariei şi Bulgariei şi-au anunţat intenţia de a insista imediat pentru satisfacerea propriilor lor pretenţii teritoriale faţă de România, prin forţă dacă era necesar*\în *Jnsemnări zilnice*\vol. II, Carol scria că primul său impuls a fost *„că trebuie să rezistăm... că, dacă vom fi atacaţi, ne vom apăra*” în 27 iunie 1940 are loc la ora 12 primul Consiliu de Coroană. Iorga spune *„O ţară care cedează fără luptă o parte din teritoriu, îşi riscă chiar existenţa*”. În urma votului pentru rezistenţă şi refuzul ultimatumului se pronunţă 11 din cei 26 de membri. Ei consideră cedarea fără luptă o trădare. La al doilea

Consiliu, doar 6 se mai menţin pe această poziţie. Ultimatumul şi implicit cedările teritoriale impuse de sovietici, au fost acceptate. În timpul evacuării Basarabiei vor avea loc *„excese de orice fel ale populaţiei minoritare, mai ales evrei, care atacă şi insultă pe ai noştri... S-au împuşcat funcţionari, s-au atacat şi dezarmat chiar unităţi militare* (Carol al II-lea). Evreii i-au trădat încă o dată pe români. Dar au mai fost şi alţi trădători, în afară de alogeni. Din teamă de represalii, din oportunism sau convingeri bolşevice, o parte dintre românii basarabeni au devenit trădători, organizând chiar comitete de primire festivă a trupelor sovietice.

Succesul politicii de fort» a Uniunii Sovietice fat d România, a încurajat Ungaria şi Bulgaria în revendicările Or teritoriale. La 30 august 1940 vom ceda nordul Ardealului, prin dictatul de la Viena Ungariei horthyste şi în 7 septembrie Cadrilate-Bulgariei. România Mare se sfârşise.

Potrivit lui I. Negoiţescu a *„nu fi luptat nici în Răsărit, nici în Apus, la momentul în care ceea ce este eroic şi tragic trebuie neapărat să-şi spună cuvântul, aveam s-o plătim scump, vreme de generaţii*" Există destule voci care consideră că în anul de cumpănă 1940. Românii s-au trădat pe ei înşişi, că sunt vinovaţi cu toţii, în locul vechilor virtuţi s-a ridicat o falsă morală, patriotismul a fost înlocuit cu un naţionalism deşănţat şi cu patriotardism de ocazie, s-au exaltat nişte virtuţi de neam, pe care din păcate neamul nu le avea…

Regimul carlist s-a prăbuşit odată cu frontierele ţării. Maniu, Antonescu şi legionarii erau singurele forţe credibile în arenă politică. La 3 septembrie Carol nota în *Jurnav* că Garda de Fier încearcă un puci şi *„viva să-şi realizeze dorinţele prin forţă*". Cu toate că nu avea încredere în Antonescu, Carol, silit de împrejurări, va apela la serviciile sale, în speranţa că generalul îi mai poate, in extremis, salva domnia. Carol nu ştia ce ambiţii

are Antonescu, câtă ură îi poartă în suflet şi nici că între acesta şi Maniu s-a făcut o înţelegere secretă. Cu acordul Germaniei, Carol urma să abdice. Chiar dacă în actul din 6 septembrie 1940, Regele nu foloseşte cuvântul „iabdic %ci formula *„trecând astăzi fiului meu... grelele sarcini ale domniei*\abdicarea s-a realizat şi înregistrat ca atare. La 6 septembrie, după ce a fost încoronat, Mihai a dat un decret prin care îi acorda lui Antonescu, în calitate de Conducător de stat, puteri depline. Decretul *„conţinea o prevedere importantă ce lipsea din decretul similar semnat de tatăl său cu o zi înainte*: *Regele numea pe primul ministru. Diferenţa a trecut neo*bs*ervată la vremea respectivă, însă patru ani mai târziu aceste câteva cuvinte i-au oferit lui Mihai justificarea legală pentru demiterea lui Antonescu şi numirea unui nou şef al guvernului*".

Antonescu ar fi vrut să formeze un guvern de uniune naţională, dar Maniu şi Brătianu nu doreau să participe la o dictatură. Singura forţă politică mai importantă care şi-a oferit serviciile au cgio Nării. Antonescu condiţionează însă colaborarea, nu va (fi ca Garda de Fier să se suprapună guvernului la 15 guvernul e format Antonescu deţine preşedinţia jjylui de Miniştri şi Ministerul Apirtni Naţionale, iar II. Stma reşedinţia. Ministerele de Interne, Externe. Educaţie şi Culte.

V – lui de presă şi propagandă, sunt în mâna legionarilor, ca şi 45

Mil-teWonar se arat Mişcarea legionară este singura 1 (7* Gre *recunoscută în noul stat. având ca ţel ridicarea morală şinală a poporului român şi dezvoltarea puterilor lui creatoare" ft\ () îl...*

ei>K. Jfr je prefecturi de judeţ. România va Ţi proclamat! Stat jin cel»

recunoscută în noul stat. având ca ţel ridicarea morală şi mişc<m materii

Itimul articol al decretului se spunea că din acel moment%. *Orice 10 U„în fraţi încetează* – De spus e uşor,

dar de făcut mai greu *între fraţi încetează* De spus e uşor, dar un tăcut mai greu St. Palaghiţă afirma că după ce Gardă a ajuns la putere au t un potop de cereri de înscriere şi că primirile se făceau fără – un discernământ. Elita legionară fusese decapitată de Carol şi relementele obscure din fruntea Gărzii de Fier se adăugau o ultime de persoane dubioase. Ghiţă Ionescu, în *„Comunismul în România*\arăta că la 14 ianuarie 1941, cu ocazia vizitei la Hitler, Antonescu i-a spus că Legiunea a fost infiltrată de agenţi comunişti care au creat o stare de confuzie.

Antonescu a avut vechi legături cu legionarii, I-a cunoscut şi apreciat pe Codreanu, dar îl detesta pe Sima. Conducerea bicefală, Antonescu-Sima, cu trecerea timpului, devenea tot mai imposibilă.

Cu două capete nu se poate duce un singur corp, decât la dezastru" spunea generalul. Pe legionari îi considera *„<copiii mei dragi"*, dar ei repede vor dori emanciparea, trădându-şi părintele. La tentativele legionare de a penetra armata, Antonescu a reacţionat prompt. La 5 decembrie 1940, printr-un decret, a instituit pedepse drastice pentru *jrebeliune"* şi „insubordonaremergând până la condamnarea la moarte a instigatorilor legionari. Acţiunea lor era considerată ca o trădare şi Gardă nu a găsit un suport real în armată.

Prima grijă a legionarilor, odată ajunşi la putere, sublinia Gh. Magherescu în *Adevărul despre mareşalul Antonescu"*, a fost să impună arestarea *principalilor vinovaţi pe seama cărora se puneau crimele împotriva legionarilor"* Antonescu *pentru a preveni producerea de ilegalităţi ordonă constituirea unei comisii de anchetă"* Comisia va emite 33 de mandate de arestare pe cei consideraţi vinovaţi de uciderea a 252 sau 292 de legion-L timpul domniei lui Carol. Aceştia. În frunte cu Gabncl Mwi „Gh. Aigeşanu, Moruzov, ş.a., au fost consideraţi tiiditon de Legiune. Toţi urmau şi fie omorâţi pentru că legionarii, /, a avee *încredere în justiţie*, *care temporiza* Antonescu

spunea că a accept vestirile pentru a-i proteja pe cei învinuiţi de crime antilegionare până când justiţia îşi va spune cuvântul. Ciudat este însă cum de a raiimpasibil când legionarii au decis ca ei să-i păzească pe arestaţi?

În noaptea de 26/27 noiembrie 1940, un grup de legionari, în frunte cu Dumitru Groza (Grozea), comandantul Corpului Muncitoresc Legionar, a adunat pe legionarii de gardă şi le-a cerut să-i împuşte pe toţi deţinuţii politici, trădătorii „Căpitanului" şi ai Gărzii de Fier. S-au scos lacătele de la cele 19 celule şi cei 30 de asasini îi vor împuşca pe deţinuţi. Legionarul Marcu Octavian a venit ocazional la Jilava şi în celula nr. 10 l-a identificat pe plutonierul Sârbu, cel care l-a strangulat pe Codreanu. A descărcat în el tot încărcătorul pistolului. În aceeaşi noapte, un grup de legionari deshumau osemintele lui Codreanu, a, *flicanorilor*" şi *decemvirilor*" şi, afirmă Mihail Sturdza, în *România şi sfârşitul Europei*" *în durerea şi indignarea lor, legionarii au părăsit pentru o clipă tristele resturi pământeşti*" şi au trecut la executarea „*odioşilor* trădători Antonescu dezminte faptele în cartea *ty*. Pe *marginea prăpastie*/", şi arată că legionarii „*care au participat la deshumarea osemintelor lui Corneliu Codreanu nu au avut... niciun amestec în acest asasinat. De pregătirea lui au ştiut însă mai mulţi şefi de mâna întâi din Mişcare, chiar înalţi demnitari*". Crima contra celor 64 de deţinuţi de la Jilava, făcută de legionari, înseamnă o trădare a justiţiei, a legalităţii şi a moralei creştine, de care atâta caz făceau chiar ei. Alte crime s-au săvârşit la Prefectura Poliţiei, în 27 noiembrie vor fi arestaţi de Poliţia Legionară C. Argetoianu, Gh. Tătărescu, I. Gigurtu, dar vor scăpa de la măcel prin intervenţia lui Rioşianu, (Roşianu). Tot în 27 noiembrie, Virgil Madgearu şi Nicolae Iorga vor fi ridicaţi de acasă de către Poliţia Legionară şi asasinaţi. Iorga era privit ca autorul moral al uciderii lui Codreanu, prin faptul că l-a dat în judecată pentru o scrisoare injurioasă.

Considerat te & dător ml Legiunii, trebuia pedepsit Nu wvm-d a km ziditor. ci legionarii au trfedat prin odioasa crimă, atât cete lumeşti cât şi cele sfinte.

V. Blinaru-Flamuri în: *Blăstămeie» lui Iorga*... „Încearci o disculpare a Gărzii în cazul Iorga-Madgcaru ca şi a crimelof de la jilavi. H Sima a declarat ci a aflat de asasinatele de la Jilava doar jupă comiterea lor şi că nu el le-a ordonat. Mai mult. Arunci o acuză chiar lui Antonescu; %*J-ănă astăzi, atitudinea lui Antonescu în carul Iorga-Madgearu mi se pare stranie, în timp ce. Când a fost\corba de salvarea lui Tătărescu, Ghelmegeanu şi Argetoianu, mi-a cerut stăruitor să-i salvez... de astă dată nu s-a mişcat nici generalul, nici Mihai Antonescu şi nici Roşianu. În loc de a întrerupe consiliul de miniştri, pentru a pleca în căutarea lor. Salvarea fiind chestiune de minute, Antonescu s-a folosit de această ştire (vestea ridicării profesorului Iorga de către banda de asasini). Pentru a face o nouă presiune asupra mea pentru a-i preda şefia Legiunii*... „în această versiune, Antonescu l-a trădat pe Iorga, şi l-a lisat la cheremul criminalilor. Nu a vrut să intervină pentru a-l salva, dintr-o mai veche ranchiună. Iorga s-a opus la intrarea în Academie a lui Antonescu. Şt. Palaghiţă afirma că Iorga şi Madgeam *fost asasinaţi de elemente care nu se ştie dacă au făcut-o de capul lor, sau din ordin, sau din sugestie străină... Autorii acestui asasinat sunt*: *Boem. Tucan, Cojocaru. Ilie Olteanu. N. Iorga (avea acelaşi nume cu savantul şi a cerut să tragă primul), Dacu şi Iacobiţă, care au avut legături strânse cu diverşi membri ai partidelor politice. Ilie Olteanu. de pildă, z (1951), aflător în Statele Unite ale Americii de Nord. pe când era în Italia, avea corespondenţă cu Petru Groza*!

Zaharia Stancu, în *2-ile de lagăr*\spunea că a doua zi după asasinate, îmbrăcaţi în cămăşi verzi şi extrem de radioşi, mâncau prăjituri la „Café de la Paix” Radu Gyr, Haig Acterian, V. Carianopol şi Ladmiss Andreiescu. Ion Barbu (Dan Barbilian) le-a spus *Jorga trebuia ucis. Bine au*

făcut băieţii că l-au pedepsit. A scris împotriva Căpitanului...”

Nistor Chioreanu, în *Morminte vii*”, spune că nu H. Sima a ordonat masacrele de la Jilava şi uciderea lui Iorga şi Madgearu. Lui D. Groza (Grozea) îi aparţine iniţiativa şi înfăptuirea execuţiei de la Jilava şi lui Traian Boeru cea contra lui Madgearu şi Iorga.

Ilie Olteanu, întâmplător, l-ar fi întâlnit pe Boeru şi echipa u şi îl implorat să nu comită crima contra savantului. Olteanu a vrcă-l anunţe pe Sima. Dar nu l-a găsit decât foarte târziu. Acesta, imed* a pornit cu maşina spre Sinaia, ca să oprească crima, dar nu a reuşit H Sima l-a făcut pe Boem nebun şi l-a acuzat că a acţionat din propr* iniţiativă. Încălcând disciplina. Sima a vrut să-l salveze pe Iorga, dar nu a putut. Singura vină a lui, după N. Chiorcanu, ar fi faptul de a nu-i şi adus în faţa justiţiei pe Boeru şi oamenii lui, care au rămas asemui până la rebeiiune, după care au fugit în Germania.

Antonescu, după unele opinii, nu a fost impresionat de crimele legionare, dar a spus că *Nemernicii vor fi pedepsiţi exemplar*” H. Sima s-a disculpat şi nu a fost îndepărtat din guvern. Ba mai mult, Antonescu. În cămaşă verde, a fost alături de comandantul Mişcării legionare la ceremoniile legate de reînhumarea lui Codreanu. Totuşi legionarii nu se cuminţesc şi preconizează de Anul Nou asasinarea tuturor foştilor oameni politici, pentru „*Purificarea de lepră* trecutuluia întregii ţări. În lupta pentru ocuparea deplină a puterii în stat. Gardă, sprijinită de Partidul nazist şi S.S., a pus la punct şi un plan de asasinare contra generalului Antonescu.

În cadrul vizitei la Hitler, din 14 ianuarie 1941, generalul a aflat că Führerul e, *Mepărere oricum că Antonescu este unicul care poate conduce destinul României*\Legionarii însă îi pregăteau debarcarea. În lucrarea „Pe *marginea prăpastiei*” se arată că H. Sima îl acuză pe Conducător că „a *trădat* legiunealontra

trădătorului se pune la punct o insurecţie. Legionarii fac exerciţii de tragere, în cuiburi se studiază *lupta de stradă, după cursul predat la şcoala de propagandă din Moscovă*". La 16 ianuarie 1941, Pătraşcu spune că, *divorţul între legiune şi general este iremediabir* şi că numai în Bucureşti Garda are 21.000 de arme şi grenade şi *4 in fiecare fereastră se va trage*" Gardă a pornit spre rebeliune, spre trădarea generalului care a adus-o la putere. La 20 ianuarie se ţin discursuri şi se cere *„Vrem guvern legionar!"* La 21 ianuarie începe rebeliunea. P.P. Panaitescu şi V. Chirnoagă, rectorii Universităţii şi Politehnicii vin la Conducător şi-i cer retragerea trupelor în cazărmi şi un guvern legionar. Mai târziu legionarii pretind pe Manoilescu la Ministerul înzestrării, Petrovicescu la interne. Al. Ghika la Siguranţă şi H Strâns ca premier cu întrl *Jwnâwinţa şi dorinţa conducătorului statului de a st aţunge* la o *„telegere pe cale paşnică, nu s-a putut pune capăt dezordinii din ţări din cauza intransigenţei lui Horia Sima* (I Antonescu)! N 22, gnusne. Legionarii sunt în plină rebeliune. Se ridică baricade, ac caută atragerea populaţiei, se răspândesc manifeste. Încep actele de teroare, soldaţilor unşi cu benzină li se dau foc Legionan» trag cu j, sperare şi jefuiesc tot ce găsesc în cale. Dar armata nu intervine, până când Hitler nu îi cere lui Antonescu, *jă intervină energic şi să facă* curăţeniela 23 ianuarie, la ora 5. Conducătorul ordonă represiunea. Rebelii sunt pretutindeni copleşiţi de armată. Şefii legiunii au stat ascunşi tot timpul. II. Sima, în 23 ianuarie, va ordona *ia să se înceteze imediat orice luptă*\H. Sima şi alţi 700 de fruntaşi legionari vor fi ajutaţi de armata germană să fugă în Germania. Cei 8.000 de rebeli prinşi au primit grele condamnăn pentru trădare şi mulţi din ei rămân în puşcării până în 1964 Rebeliunea s-a soldat cu 416 morţi, din care 120 de evrei, conform datelor oficiale. Legionarii au săvârşit din 6 septembrie, tot conform lui Antonescu, 73 de crime până la rebeliune, au jefuit, persecutat politic

cetăţenii, au maltratat supuşii străini şi membrii ai corpului diplomatic, au otrăvit şi dezorganizat şcoala ş.a. La 28 iulie 1941, au fost executaţi trădătorii Şt. Zăvoianu, Gh. Creţu, Marcu Octavian, Savu Constantin, D. Anghel, Anghel Oprea şi Ion Tănăsescu. Laşinschii, Gârneaţă, Papanace, Petraşcu, Trifa, Grozea au fost condamnaţi la muncă silnică pe viaţă în contumacie.

La 14 februarie 1941, statul „naţionaL-legionar" a fost abrogat şi până la 23 august 1944, România se va afla sub dictatură militară a lui Antonesci. Până în februarie 1941, au *fost* arestaţi în Bucureşti 5.000 de legionari. Mişcarea se scindează în „Simişti", „Codrenişti, * diştii lui A. Bidianu, V. Noveanu şi gruparea „Găvănescu-Budişteanu". Ultimele două grupări erau mai „moderate" şi propuneau o împăcare cu Antonescu. „Simiştifnu acceptau niciun *fel* de compromis şi obiectivul era acapararea puterii în stat. SSI-ul a fost acuzat că a infiltrat în Mişcare agenţi provocatori care au trădat, ca şi comuniştii, spiritul legionar, în august 1944 o „echipa a morţii" formată *din 8* legionari a vrut să-l asasineze la Olăneşti pe I. Antonescu, dar unul dintre membri trădat ţi-a fost dejucat. Conspiratorii au fost condamnaţi la moarte rw" crimă de înaltă trădare.

Potrivit lui Şt. Palaghiţă. Rebeliunea legionară a fost preg*, Atât de Antonescu, cât şi de H. Sima., *Jima porneşte rebeliunea mod dement, căci. Având puterea în stat. el o face împotriva lu' însuşi. Apoi. După ce o porneşte, lasă lucrurile în voia soartet, Jr el se dă la fund dispărând Jără urmă... Rebeliunea a fost începu «de Sima şi de Stoicănescu. Fără ştirea nimănui şi* fără *să putem înţelege, nici astăzi, scopul pentru care a fost făcută. Cred că numai duşmanii Mişcării au ştiut ce vor*". Lilica Codreanu observa CJ *Sima înscrie în istorie unicul caz al unui guvern, care face rebeliune ca să cadă de la putere*". Pamfâl Şeicaru notă că în momentul declanşării rebeliunii, trupele sovietice erau masate la frontierele noastre, gata de

intervenţie. N. Chioreanu susţine că raportul lui Antonescu despre rebeliune e un fals. Uciderea soldaţilor prin benzină şi foc trădează adevărul. În legătură cu cadavrele atârnate în cârlige, la Abator, părerile sunt împărţite; fie că erau evrei, soldaţi, legionari, fie că poză care arăta priveliştea de coşmar a fost trucaj.

După opinia lui Mihail Sturdza, Antonescu, încă din primele zile ale guvernării, a pus la cale trădarea legionarilor. A plănuit temeinic o lovitură de stat contra propriului guvern pe care a numit-o. *Rebeliune legionară*", *Motivul acestui atentat a fost numai dorinţa de a nu împărţi cu Mişcarea lui Corneliu Codreanu pagina de glorie pe care, după ultima sa întrevedere cu Hitler, credea că o va putea scrie, nu prea greu, în istoria Ţării*". Arma cea mai redutabilă împotriva Legiunii, spune autorul citat, a fost minciuna. În felul acesta Mişcarea apărea ca o organizaţie teroristă, o ameninţare pentru stat, o duşmană a legalităţii, o Mişcare supusă unor influenţe străine. Legiunea nu a trădat, Legiunea a fost trădată, se arată drept concluzie, în timpul Rebeliunii legionarii au stat baricadaţi în instituţii şi în sedii şi *„nu circulau grupe legionare armate pe străzi şi niciun legionar n-a tras în armată*". Pozele cu soldaţii ucişi şi răniţi, cărora ca din greşeală nu li s-a dat niciodată numele, proveneau de la un accident petrecut cu câteva luni în urmă. În timpul rebeliunii, evreu omorâţi, nu au un autor bine stabilit. M. Sturdza neagă orice amestec *y* 7 ionar. N această crimă Cele 300 de victime din rândul populе, fivik. Dintre. 1 23 ianuarie, au fost făcute de mitralie Tel* Preşedinţiei Consiliului de Miniştri *turnat pentru a completa astfel tabloul de lupte şi dezordine cu care Antonescu dorea l impresioneze pe Hitler*".

România în al doilea război mondial în timpul vizitei făcute de I. Antonescu lui Hitler, la 14 ianuarie 1941. Conducătorul a declarat că este gata să intre în război alături de Germania. *dacă ar fi nevoie*" Antonescu preciza

cât România ar trebui în *cazul unei eventuale acţiuni împotriva sudului, S (j constituie flancul defensiv stâng*". În *cazul în care Rusia ar ataca*". România vrea, *jă participe cu toate forţele sale la acţiunea militară*.

La 18 decembrie 1940, Führerul a semnat „Directiva nr. 21 planul Barbarossa, care însemna atacarea U.R.S.S.-ului. Antonescu şi-a oferit colaborarea, încă dinainte, fără a fi solicitat. În planul iniţial, România avea o *participare activa* la viitorul război. *Jdea acoperi atacul flancului sudic german şi de a opera împreună cu forţele germane care înaintau în Moldova*". Era luată în calcul, pentru a fi utilizată, o armată română*„Forma de* colaborare a României nu s-a precizat din păcate. Mai târziu Hitler spune că *„cea mai importantă sarcină*" a Conducătorului este apărarea zonei Prahova şi că armata română *execute servicii ale garnizoanei (de ocupaţie) şi servicii auxiliare în regiunea din spate*". A. Hillgruber sublinia că, *J-Iitler a respins o înţelegere reală cu generalul Antonescu asupra planului său de operaţii*". Hitler avea păreri foarte proaste despre armată română: *„Cu românii nu se poate face nimic. Poate* că *În spatele unui obstacol foarte puternic (fluviu), ei ar putea asigura apărarea acolo unde nu se atacă. Antonescu şi-a mărit armata. În loc de a o reduce şi îmbunătăţi. Soarta unor mari unităţi germane nu trebuie să fie dependentă de rezistenţa unităţile române*". Cu toate acestea, Antonescu împinge ţara în război, pronunţând la 22 iunie 1941, celebrele cuvinte: *vă ordon trece şi Prutul*!"

„Trecând peste părerile fruntaşilor vechilor partide ufar. Consulta sub nicio formă pe exponenţii opiniei publice q Antonescu a hotărât singur soarta României". (C. I. Kiriţcicu'

Generalul însuşi i-a dezvăluit lui von Ribbentrop: Singur

Numai cu sprijinul domnului Mihai Antonescu am declarat Jar întreba poporul că politica ce trebuie s-o duc este alături de Axfr în ceea ce priveşte comanda frontului

de Est, Hitler a susţinut o comandă unică, centrală, care %*9 sc află*. *Fireşte*, *în mâna noastră M* La 14 iunie. Führerul a decis ca Antonescu, *până la începereQ operaţiilor ofensive*" să deţină %*formal conducerea supremă*%\\Hillgruber apreciază soluţia ca una *„de natură mai curând politica şi psihologică*, decât *militară*". Comandamentul suprem al Armatei a II-a germană va funcţiona ca *Stat-Major operativ*, *care* ve *exercita conducerea de fapt*% *ordinele urmând să fie date trupelor române însă de Antonescu*".

Generalul Platon Chirnoagă a precizat că am pornit războiul antisovietic pentru că România să reintre în *drepturile ei suverane asupra teritoriilor răpite de Rusia Sovietică cu un an înaintel* Antonescu dorea să redea din nou armatei demnitatea terfelita, onoarea şi să dezrobească teritoriile luate cu brutalitate în 1940 de către Stalin. Toată suflarea românească, de la Rege la ultimul ţăran, exceptând pe comunişti, a fost favorabilă războiului de dezrobirea Basarabiei, Bucovinei şi Herţei. Dar să te angajezi într-un război de această amploare şi cu un inamic că Uniunea Sovietică, fără să ai un tratat ferm, cu stipulaţii precise cu Hitler şi să înlocuieşti bună înzestrare tehnică a armatei doar prin entuziasm, e o trădare a principiilor militare şi a intereselor patriei. Antonescu însuşi spunea că armata nu era pregătită de război şi într-o şedinţă a Marelui Stat Major a recunoscut că alianţa militară nu i-a fost cerută de Hitler, ci că el a cerut-o pentru că a considerat ca pe o obligaţie morală, că România să ia parte la *„<cruciada antibolşevică*". Semnarea de către general la 23 noiembrie 1940 a Pactului tripartit şi acceptarea intrării trupelor germane în România, au fost acţiunile politico-militare care în procesul din 1946 au devenit capete grave de acuzare. În rechizitoriu se arăta că *Primul act de trădare naţională pe care îl face dictatura Antonescu este invitarea armatelor hitleristesă între*

„Rinyriul ţării”. Hitler nu considere aderarea la Pactul tnpanit o /Tană în scrisul dre Ptului „«emaţional cu stipularea riguroasă a ioturilor şi delegaţiilor părţilor. Generalul Ion Gheorghe preciza iKOhrerul se considera lider în cadrul Pactului şi concepea acţiunile\jtencrilor ca subordonate intereselor sale. *De aceea statelerticipanfe* la *Oboiul dus împotriva Uniunii Sovietice nu erau\incate drept aliate ci* «*participante la luptă*» „Ca naţiuni aliate 1 doar Italia şi Japonia. În *JRomâma la cumpăna istoriei”*. I. \ notă: *Angajarea unei părţi a armatei române în război* l-a –/*fără o bază juridică. Fără ca în prealabil să se fi semnat o laonvenţie militară sau politică”* Pactul tripartit nu a tot actul prin lre România s-a angajat în război. *Până la 23 august 1944 nu Celaborat niciun instrument de drept care să reglementeze în un fel obligaţii contractuale între Germania şi România privind/ta celor două ţări contra Uniunii Sovietice, astfel că din punct je vedere ai dreptului internaţional, România şi Germania duceau un război paralei România având propriul ei obiectiv politic şi militar, diferit de cel al Germaniei”*.

Am declarat *război sfânt”*, dar standardele armatei române erau cu mult sub cele germane, care în plus avea şi experienţa războiului. Orgoliul lui I. Antonescu l-a făcut să refuze oferta germană de ajutor şi cele două luni de asediu ale Odesei au însemnat 70.000 morţi şi răniţi din partea noastră. Grosul armatei sovietice a fost evacuat.

În condiţiile intensificării activităţii agenţilor sovietici şi fricii colective de «iudeo-comunişti», la Iaşi au avut loc incidente, în ziua de 29 iunie, soldaţi şi civili români, precum şi unii militari germani atacând populaţia evreiască, foarte numeroasă la Iaşi (aproape jumătate din oraşf (FI. Constantiniu). Peste două zile, militarii români s-au trezit împroşcaţi cu gloanţe în plin oraş, fapt pentru care, alături de germani, au trecut la execuţii sumare. Sunt împuşcaţi 500 iudeo-comunişti. Autorităţile române vor da acum curs cererii germane de evacuare în spatele

frontului, a populaţiei evreieşti considerată duşmană şi trădătoare. Evacuarea s-a făcut în vagoane arhipline şi au fost câteva mii de morţi, după unele opinii.

În urma unor lupte grele, la 27 iulie 1941, Basarabia şi Bucovina de Nord erau în întregime eliberate. Lipsa unui tratat de lianţi cu Reichul şi a unor convenţii militare. *ja făcut că mării, unităţi ale armatei române să fie întrebuinţate abuziv, după bunul plac al comandamentelor germane, ceea ce a creat o situaţi, încordată în relaţiile de comandament pe front, care uneori a impuj şi folosirea armelor*" (I. Sută). Avem de-a face cu o trădare, demnităţii şi a intereselor militare româneşti. Ion Gheorghe vorbede, /*tzistenţa conducerii germane când a fost vorba de a se încheia înţelegeri scrise privind delimitarea practică a drepturilor ş, îndatoririlor reciproce, chiar în împrejurări care făceau imperioasa o asemenea delimitare, ca de exemplu în problema administraţiei militarea Transnistriei. În baza acordului de la Tiraspol (30 august 1941) sau în problema prăzii de război…*

Ajunsă la Nistru, în faţa armatei regale române se punea opţiunea de a-l urce ori nu. Antonescu s-a decis să treacă totuşi Nistrul, adică hotarul României şi să intre în teritoriul sovietic. Lui Hitler îi va scrie că „*Vă confirm şi acum (30 iulie 1941) că voi merge până la capăt în acţiunea ce am pornit la Răsărit împotriva marelui duşman al civilizaţiei, al Europei şi al Ţării mele*: *bolşevismul rus. De aceea nu pun niciun fel de condiţii şi nu discut cu nimic această cooperare militară pe un nou* teritoriulipsa unei convenţii militare va face ca trupele noastre să fie trimise pe fronturi îndepărtate şi periculoase. Nemţii ne cer mereu noi unităţi pentru front, ceea ce înseamnă epuizarea rezervei strategice, fapt deosebit de grav.

Guvernul român nu a remis celui sovietic o declaraţie formală de război când a declanşat ostilităţile şi nici măcar nu l-a anunţat pe Gr. Gafencu, ministrul acreditat la Moscova. În *Jurnal 1940 – 1942*", Gr. Gafencu scria că

Războiul a început fără ultimatum, fără Negocieri, fără declaraţie. O «*simplă operaţie militară*». În 24 iunie va fi chemat la Molotov, care îl va întreba *„care e situaţia”* pentru că *pană mai ieri”* era pace, dar acum *„trupele dv. sprijină atacul banditesc al nemţilor*\Gafencu răspunde *„nu am primit nicio informaţie şi nicio instrucţie**\Acest procedeu nu putea face cinste nici unui şef de stat, dar Antonescu aşa a considerat că e bine.

Gafencu îi va spune lui Moiotov că *prin politica ei urmată în timpul din urmă* U.R.S.S. *nu a făcut nimic pentru a împiedica*.

„/a *ţările noastrr. Durerosul disnodământ de an”* Internele neştire naţionale au fost tridate de sovietici. Care dup* cedam teritorială din 1940 au provocat incidente la frontiere, au violai spaţiul aenan romanesc şi au dus o constant! Politic* destabilizatoare 3 tini în vizită la Führer, Molotov s-a interesat de poziţia (kimamei în carul în care Uniunea Sovietică ar ataca Romlma Hitler vă opun oricânci agresiuni. Toate acestea, arată Gafencu, au *jkstrus în România tHiiv sentiment de încredere şi de siguranţă”* faţă de URSS. Ji *a trrzit îndreptăţită teamă că însăşi fiinţa statului român este în primejdie*

Pentru M. Roller. Ipochimenul care îşi spunea academician, trădătorul scârbos ai adevărului istoric, la 22 iunie 1941. *Jfomânui fost atrasă în mise/eseul atac militar dezlănţuit de Germania hitleristă. cu sprijinul imperialismului american şi englez. Împotriva l n iun îi sovietice. Acest act a fost pregătit în ţara noastră de către toate guvernele burghezo-moşiereşti... Antonescu a realizat planurile pregătite de partidele reacţionare, lovind fără cruţare în interesele naţionale ale României... Împotriva acestor trădători de tară s-a ridicat în interiorul ţării un singur partid politic, Partidul Comunist din România*\Acest partid, când ţara plângea în urma raptului stalinist asupra Basarabiei, Bucovinei şi Herţei, a găsit de cuviinţă să salute „eliberarea” lor de sub „jugul burghezo-

moşieresc” în 6 septembrie 1941, P.C. din România cerea *Răsturnarea guvernului şi a regimului militaro-hitlerist trădător de ţara. În frunte cu Antonescu… Încetarea masacrării şi jefuirii populaţiei din Basarabia şi Bucovina*!

La interogatoriul luat mareşalului Antonescu în 1946, întrebat fiind de ce a trecut Nistrul, dacă nu avea intenţia de a ocupa teritorii *sovietice*, *răspunsul a fost* când o ţară s-angajează într-un război, armata acestei ţări trebuie să meargă până în fundul pământului pentru ca să distrugă forţele inamice, să câştige războiul… Şi răspunsul cel mai bun care vi-l dau este că, atunci când s-a intrat în a doua fază a războiului, pentru cucerirea Transilvaniei de Nord, Ardealului de Nord, armatele române nu s-au oprit la frontieră, au mers până în inima Europei, până la Viena… „*Armata a 3 română împreună cu mari unităţi ale Armatei 11 germane au forţat Nistrul. Luptând în Rst cu mult zel, Antonescu avea ciudata idee că va primi* de la Hitler avantaje în Vest, adică anularea dictatului de U V redobândirea Transilvaniei pierdute”.

Trecerea Nistrului va fi criticata de Iuliu Maniu şi <fe o-Brătianu, care considerau actul ca pe o trădare a intereielor naţional Iuliu Maniu considera că este inadmisibil %*jă ne prezentăm ca agresori faţă de Rusia. Astăzi aliata Angliei. Probabil învingătoare* şi să credem ci o continuare a *războiului germano-rus ar depirde colaborarea noastră, precum este nu mai puţin pretenţios proclamăm noi. România. Război sfânt contra Rusiei, pentru organizaţia ei internă. de stat şi socială*… „La 30 noiembrie 194, guvernul britanic, ca o consecinţă a trecerii Nistrului, adreseazi guvernului român o Notă ultimativă, prin care se arată că dacă până la 5 decembrie 1941 nu oprim operaţiunile militare şi nu încetăm orice participare activă la ostilităţi, Anglia ne declară război Antonescu a respins cererea ultimativă şi în 7 decembrie 1941 a intervenit starea de război între România şi Anglia. La 12 decembrie 1941, după ce Germania şi Italia au

declarat război Statelor Unite, România a remis ambasadei americane de la Bucureşti notă: *„Guvernul regal român are onoarea să comunice guvernului SUA că… România se află ea însăşi în stare de război cu Statele Unite ale Americii*. Antonescu a reuşit, pentru patria pe care atât se lăuda că o iubeşte, unica performanţă din istoria României, de a o implica simultan într-un război cu America, Anglia şi Uniunea Sovietică. Americanii nu au luat prea în serios declaraţia noastră de război şi doar la 5 iunie 1942, Roosevelt, la presiunile lui Stalin, semnează declaraţia de război adresată României. Într-un interviu, Antonescu a făcut următoarea declaraţie şocantă: *„Sunt aliatul Reichului împotriva Rusiei; sunt neutru între Marea Britanie şi Germania; sunt de partea americanilor împotriva japonezilor"*.

Continuarea războiului peste Nistru a întâmpinat şi opoziţia unor valoroase cadre militare. Antonescu a reacţionat impulsiv, după cum îi era obiceiul, când era contrazis, şi comandantul Armatei 4, generalul N. Ciupercă a fost destituit, alături de generalul N. Pălăgeanu. Aceeaşi soartă o vor avea şi generalii A. Orăşeanu şi Iosif Iacobici, şeful Marelui Stat Major, care s-a opus trimiterii de noi forţe pe front pentru că *„războiul este nepopular*!

Pe frontul de Rfa în".

Pentru «met*, lucrunic No-de-x* rubo.

— Substuuu ce de „pot

0C₄HI». UCIS. Dar nu orx um. C, în mod exemplu* Cadrele nwhi «îi toate gradele. *Mar mă, ales activişti, de partid* în *r* «*din NKVD*

Imllcau orice normă de drept internaţional privind pinmiieni de r & boi P timpul înaintării rapide a trupelor noastre, acestea au găsit soldaţi urmăm capturaţi cu câteva ore înainte, mutilaţi în m-i cu totul ieşit din comun, cu ochii scoşi, cu urechile tăiate. PtleafW" şi a pieptului jupuite SovietU, lăsau mtenţionat aceşti munbunzi pe direcţulc de înaintare a romanilor cu scop de iniimidare şi*

pentru că efectele să fie cât mai mari înfigeau cuie în capul sau pieptul captivilor cu afişe pe care scriau «Antonescu., aţă opera ta» „(I. Şuta). Antonescu a ordonat ca armata români şi nu plâtcască cu aceeaşi monedă şi să nu-şi trăde/e onoarea şi nici să trădeze principiile dreptului internaţional: *tJWu suntem hoarde turbare, năvălitoare. Suntem armata dreptului şi dreptăţii, a ordinii. A cinstei, a omeniei. Să fie împuşcaţi toţi cei care sunt prinşi asupra actelor de vandalism. Ordine, ordine, ordine*". Soldaţii români, *nu au comis jafuri şi acte ilegale împotriva populaţiei, aşa cum s-a scris în mai toate lucrările istoriografice şi în declaraţiile conducătorilor politici sovietici*". Arăta I. Şuta. Aparatul de propagandă sovietic nu o dată a trădat adevărul istoric şi a impus, cu lux de argumente, minciuna ca adevăr.

O mostră de umanism bolşevic, de fapt o trădare a principiilor umanitare, s-a întâmplat la Feodosia. Unde în 1942, răniţii şi bolnavii români au fost lăsaţi în spital, ca netransportabili. În momentul retragerii. După un contraatac şi recucerirea oraşului, îşi amintea cp. 1. V. Emilian, în curtea spitalului se înfăţişa un tablou de coşmar. Toţi cei 50 de răniţi, medicul şi infirmierii români erau morţi, *joci răniţii au fost aruncaţi pe fereastră de militarii sovietici. Înainte de a-i arunca de la înălţime în gol. Sovieticii le-au smuls pansamentele, i-au dezbrăcat până la piele, i-au străpuns cu baionetele pe fiecare*". Gheorghe Barbul, în *Memorial Antonescu*" va preciza că până la bătălia de la Stalingrad, *„ruşii nu au făcut prizonieri* Numărul foarte mare al prizonierilor căzuţi la Stalingrad a determinat comandamentul sovietic să-şi schimbe tactica puteau fi exterminaţi atât de simplu zeci de mii de prizonieri Campania antisovietică, biruitoare la început. Împotmoleşte cu trecerea timpului şi după dezastrul de a cotu', Donului şi Stalingrad, era tot mai clar că Hitler a pierdut iniţiat, Va superioritatea şi în perspectivă războiul. Pentru înfrângerile sufenic

comandamentul german şi chiar Hitler îi fac răspunzători în buni măsuri pe români, care s-au lăsat surprinşi de inamic, nu au f0M suficient de combatanţi, s-au retras în panică etc. Prin prestaţia defectuoasă, armata regală română, în această viziune, se făcea vinovată de trădarea maşinii de război imbatabile a hitleriştilor Antonescu a pus lucrurile la punct şi a demonstrat că prin lipsa de sprijin a trupelor române de către germani, aceştia au trădat spiritul de camaraderie şi pe bravul ostaş român.

Cum să ieşim din război?

La începutul anului 1942, Maniu, cu ajutorul unui aparat de radio emisie, de provenienţă engleză, despre care I. Antonescu ştia, a luat contactul cu anglo-americanii şi a arătat că e dispus să organizeze o lovitură de stat în colaborare cu armata, dacă Aliaţii recunosc independenta şi hotarele existente ale ţării şi trimit un corp expediţionar în Balcani. Între 1942 şi 1943, Maniu a trimis o mulţime de mesaje englezilor, din care răzbătea limpede că Uniunea Sovietică e considerată principala ameninţare pentru România şi că salvarea nu poate veni decât din Occident. I. Antonescu cunoştea activitatea lui Maniu, care în fond îl trăda, dar nu a luat nicio măsura contra sa. Când i s-a comunicat că Maniu şi alte personalităţi trădează regimul, Mareşalul a replicat: „ş*ăfie lăsaţi în pace*. *Soarta unei ţări nu poate să fie pusă pe o singură mână Dacă aceasta greşeşte să fie alţii care să o ia şi s-o ducă mai departe*!

În decembrie 1942, col. D. Dămăceanu şi generalii Gh. Mihail, C. Niculescu şi Gh. Rusescu au constituit un grup „<*al celor patru*" care viza răsturnarea lui Antonescu. Ofiţerii superiori îl trădau pe Mareşal ca să salveze patria.

Antonescu era conştient că Hitler se îndreaptă spre prăpastie, Dar susţinea în continuare că România va fi aliatul fidel al Reichului".

<je stat şi de onoare au stat la baza relaţiilor cu Hitler Râţih-itorilor le-a spus *trataţi pe Hitler în maniera BBC*

Tm *niciun reproş grav de făcut Germanieir*. Mihai Antonescu V-nda cercurile occidentale pentru o pace separat! Şi cunopea Cât° lui I Antonescu de a ieşi din război dacă anglo-americanii vin în Jeca. a j. a replicat Mareşalului: JConcediinduA (*pe Hitler*). *Vini daţi un certificat de bună purtare*" Antonescu nu a dat nicio *de*. Dar Mihai Antonescu s-a întrebat mai târziu „*Oare cum poate & 1 pxjul onoarei militare înaintea intereselor ţării*?" Ca un cavaler modă veche. Mareşalul refuza să înfigă un cuţit în spatele aliatului rh Barbul a fost frământat de răspunsul la întrebarea „*Oare nu o crimă împotriva ţării să te încăpăţânezi să rămâi alături de o farmanie virtual învinsă*?" Cu alte cuvinte, Conducătorul Statului, Scrupulozitatea lui de a nu încălca un fel de „Cod Bushido", nu Jrtda chiar statul pe care îl conducea? Ieşirea din Axă o vedea doar după ce în prealabil informă şi primea acceptul Führerului. Ideea era absurdă, pentru că niciodată Hitler nu i-ar fi dat lui I. Antonescu binecuvântarea de a ieşi din alianţă. Pentru o posibilă defecţiune a României, Führerul avea planul Margareta II". S-a văzut în cazul Italiei şi Ungariei cât de prompt au funcţionat planurile de ocupare, în momentul în care aceste ţări au căutat o soluţie proprie de salvare din dezastru. Hitler a considerat că s-a produs faţă de el o înaltă trădare şi a trecut prompt la represiune.

Mihai Antonescu, cu şi fără ştiinţa lui Ion Antonescu, a trădat Reichul din motive mai puţin patriotice, cât mai ales din interese personale. Mareşalul a aflat şi de încercările lui Ică (Mihai Antonescu) de a-şi face rezerve în aur şi devize în Elveţia, că îşi trăda chiar patronul. Demascat, Ică a făcut o scenă lamentabilă şi Conducătorul l-a iertat. Şi Hitler, prin serviciile sale secrete, a aflat că Mihai Antonescu, se zbate pentru încheierea unei păci separate, acţiune considerată ca o trădătoare fată de Germania. M. Antonescu a avut contacte cu ministrul italian Renato Bova Scopa, Italia şi România urmând să

acţioneze în comun pentru încheierea unei păci separate cu Aliaţii occidentali. Ideea l-a câştigat şi pe Ciano, ginerele lui Mussolini. Hitler i-a cerut Mareşalului să-l demită pe trădătorul Ică, dar acesta a refuzat să-şi abandoneze colaboratorul.

Left, muşcat de demonul politicii, se credea îndrepta poarte tratative în numele Reichului cu anglo-americanii peiu-i ajunge la un compromis. A trimis un memoriu lui Killinger şi ului Ribbentrop în care enumera toate contactele avute cu Span-Portugalia. Turcia şi avansă şi propunea, dacă nu soluţii aberant cel puţin utopice. Când Hitler a auzit despre manevrele lui Antonescu a făcut o criză de nervi şi a urlat că este trădat Gh Barbul, martor la scenă, relatează că Hitler zbiera în gura mare ci *România ar fi compromis grav şansele războiului*; *aşa cum Jacuse în 1917, Sixt de Bourbon, ducându-se în tabăra duşmană pentru negocieri. Într-un moment când adversarii Germaniei, epuizaţi de eforturile lor se gândeau la pace, tot aşa Mihai Antonescu deschisese ochii occidentalilor asupra slăbiciunii lui «Festung Europa»* (*Fortăreaţa Europa*)\Führerul a mai prezentat şi o telegramă secretă a Departamentului de stat al SUA, semnată de Cordell Hull, care a fost interceptată şi decriptată de nazişti. În ea se putea citi hotărârea americană: *Sprijiniţi iniţiativa lui Mihai Antonescu\Astfel, România s-ar fi situat în fruntea mişcării de trădare în Europa. Mihai Antonescu o mărturisea el însuşi, prin memorandumul trimis lui von Killinger*\ (Gh. Barbul). Hitler cerea insistent demiterea lui Ică şi rechemarea în ţară a şefilor misiunilor diplomatice româneşti de la Berna şi Madrid care erau *„iinstrumentele trădării lui Mihai Antonescu*\Filoff, preşedintele Consiliului Bulgar îl va trăda pe Mihai Antonescu cu ocazia vizitei la OKW, în legătură cu încercarea de constituire a unui *„bloc al micilor puteri*\pentru reuşita ieşirii din război. Führerul aduce din nou la cunoştinţa Conducătorului atitudinea trădătoare a subalternului, dar fără vreun rezultat practic.

Şi Hitler l-a trădat pe Antonescu în aprilie 1943, afirmă Gh. Barbul, atunci când se străduia *încheie o pace separată*" cu sovieticii, fără a-l preveni.

Ion Antonescu nu dorea ca Istoria să-l acuze că a trădat Europa prin deschiderea porţii pentru intrarea comunismului. La 30 septembrie 1943, colonelul T. Teodorescu, ataşat militar la Ankara, îi comunică generalului Arnold, în numele lui I. Antonescu, că, în cazul în care anglo-americanii intrau în România înaintea sovieticilor, vor avea la dispoziţie „42 *vagoane de aur9 2 de valută*. *Hârtiede grâu*. *300 de porumb şi 22 de divizii complet\toate*. „Mareşalul a stabilit contacte cu ambasadorul lui Rooscvelt la Madrid, profesorul Hayes. Pentru ieşirea din AO, ronducătorul cerea anglo-americanilor ca Turcia să declare război ocichului şi Aliaţii să debarce în Balcani. Mareşalul, chiar daci îianta, aşa cum o tot repetă, pe Führer de schimbarea de front, decizi să tot trădarea aliatului se numea.

Probabilitatea deschiderii unui al doilea front în Balcani a fost definitiv anulată. Forreign Office i-a transmis lui Maniu, în ianuarie 1943 că România trebuia să ajungă la o înţelegere şi cu sovieticii, nu doar să trateze cu occidentalii. Dar atât Antoneştii cât şi opoziţia, în înmte cu Regele Mihai, dorea o înţelegere strict cu anglo-americanii. Informaţi de britanici prin Archibald Clark-Kerr, sovieticii nu manifestă mare interes la a trata cu Maniu. Mihai Antonescu şi Iuliu Maniu pornesc o acţiune de tatonare a Moscovei, în cel mai mare secret. Dacă Hitler afla de această trădare ar fi fost un adevărat dezastru. Maniu a luat legătura cu Bencă, care urma să prezinte cazul României lui Molotov şi lui Stalin. Spre Moscova mai exista un canal, prin Stockholm. Ataşatul de presă a Uniunii Sovietice l-a vizitat pe ministrul Nanu, pe care îl prefera lui George Ducă, şi i-a propus stabilirea de contacte cu Moscova.

O nouă iniţiativă de pace a fost pusă la punct de

către Maniu şi Ion Antonescu. Şi această acţiune urma să fie tot strict secretă, ca Htiler să nu ne acuze de trădare. S-a hotărât trimiterea la Cairo, în februarie 1944, a prinţului Ştirbei, ca să ia legătura cu anglo-americanii. Ştirbei a comunicat că atât guvernul, cât şi Regele şi opoziţia sunt gata să treacă în tabăra Aliaţilor, dacă i se garantează României independenţa, i se respectă drepturile teritoriale şi va primi statul de cobeligeranţă. La 22 martie, generalul H.M. Wilson, comandantul Forţelor Aliate din Mediterana, a ceurt guvernului român capitularea imediată. Mergea pe linia, oricât de absurdă era, a conferinţei de la Casablanca, unde s-a stabilit un singur principiu pentru Germania şi sateliţii săi: capitulare fără condiţii.

La 23 – 24 martie va avea loc o nouă întrevedere Hitler-Antonescu. Führerul cere maxima mobilizare pentru *jâzboiul total*". I. Antonescu e de acord să colaboreze şi să rămână loial, dar cu anumite condiţii de ordin militar.

La 2 aprilie, Molotov a anunţat că URSS nu va face anexiun, teritoriale în dauna României minus Basarabia, nordul Bucovinei Herţa luate în 1940 – şi că nu va schimba ordinea socială internă. U12 aprilie, ambasadorul Novikov remite prinţului Ştirbei proiectul unei convenţii de armistiţiu pe baza frontierei din 1940, plata unor despăgubiri, întoarcerea armelor, eliberarea prizonierilor. Dictatul de la Viena era declarat nedrept. Antonescu a respins condiţiile la 15 măi dar continua discuţiile cu ruşii la Stockholm. Moscova, prin Alexandra Kollontai, l-a preferat ca partener de discuţii până la 23 august 1944 pe I. Antonescu, căruia i-a acceptat şi trei cereri, anume un termen de 15 zile pentru reglementarea raporturilor cu Reichul, existenţa unei zone libere de trupele sovietice pe teritoriul naţional, unde urma să fie reşedinţa guvernului şi moderaţie în privinţa sumei despăgubirilor de război. Stalin îl prefera pe Antonescu la negocierea armistiţiului pentru că era şeful statului şi nu avea încredere în

opoziţie. Maniu ar fi putut beneficia de sprijinul occidentalilor, dar Mareşalul nu. După ce Antonescu semna armistiţiul, Stalin foarte uşor îşi putea trăda partenerul, ca fost colaborator al lui Hitler şi criminal de război. Mareşalul nu accepta pierderea Basarabiei, Bucovinei şi Herţei, motiv pentru care în fond am intrat în război, şi considera acest lucru ca pe o trădare de ţară. Opoziţia continuă şi ea tratativele de la Cairo. Gh. Barbul semnala situaţia paradoxală în *care se punea guvernul român autorizând opoziţia să negocieze armistiţiul în locul său*!

La 10 iunie opoziţia a acceptat condiţiile de armistiţiu înmânate lui Ştirbei la Cairo şi a făcut cunoscut Aliaţilor că Regele Mihai va acţiona în vederea răsturnării guvernului şi întoarcerea armelor.

Mareşalul era de părere că, *Moi înainte de a întinde mâinile pentru a ni se pune cătuşele, este mai bine să ne încercăm ultima şansă luptând*\Prefera să negocieze un armistiţiu cu arma în mână, decât să capituleze, fără a avea garanţii ferme, chiar dacă acest lucru putea costa enorm ţara şi poporul.

Actul de la 23 august

*Relaţiile dintre Regele Mihai şi Conducătorul Statului se înrăutăţesc în permanenţă, suveranul fiind veşnic marginalizat, orat în deliberat, sub masca unei protejări, a non promiterii, în sensul că Regele, pentru binele slu, trebuie să până în rezervă. Mareşalul avea ca deviză „*Regelui toate *firile mie însă toată puterea*

O primă luare de poziţie, mai incisivă, o va avea Regele la 1 ianuaric 1943. Când va da citire unui Mesaj pregătit de mareşalul Curţii, baronul Mocioni-Stârcea. Killinger, ambasadorul Reichului la Bucureşti, consideră discursul regal ca o trădare a prieteniei româno-germane şi cere înlăturarea lui Stârcea, dar fără niciun rezultat C Argetoianu afirma că Regele a dat dovadă de mare maturitate politică şi supleţe, intuind precis rolul P.C.R. din

acel moment. Deşi era un jjartid minuscul, sub 900 de membri şi nu constituia o reală forţă, avea în spate tancurile sovietice şi pe Stalin. O apropiere de comunişti, din motive pur tactice şi de creare a unei imagini mai favorabile a opoziţiei antiantonesciene se impunea în condiţiile în care sovieticii se apropiau rapid de frontierele noastre. Gh. Tătărescu atrăgea atenţia încă din septembrie 1943 că, *făcea va fi încheiată sub semnul biruinţei ruseşti. Sovietele vor cere să li se asigure că zonă de influenţă atât Europa Centrală cât şi Balcanii. Anglo-americanii nu se vor opune decât cu greu...* „Corneliu Coposu, în *preludiipolitico-diplomatice ale loviturii de stat de la 23 august 1944*", arăta că la 28 noiembrie 1943, Lucreţiu Pătrăşcanu a solicitat o întrevedere cu Iuliu Maniu. În acest prim dialog şi în altele următoare, L. Pătrăşcanu a declarat că P.C.R. a abandonat tezele inacceptabile privitoare la dezmembrarea României şi că e gata să colaboreze cu opoziţia pentru răsturnarea regimului antonescian.

La 10 iunie 1943, Cominternul s-a *autodizolvat*". Era o manevră abilă a lui Stalin pentru menajarea susceptibilităţii occidentului. În fond, controlul Kremlinului asupra partidelor comuniste nu dispărea, dar aparenţele erau salvate. Pe toată durata războiului, comuniştii români nu s-au remarcat prin nimic, în afară de pasivitate. La ordinul Moscovei B. Ştefanov a fost înlocuit şi prim-secretar al P.C. din România a ajuns I. Foriş. După Conferinţa de la Teheran, din 1943, sovieticii vor face ample pregătiri pentru cucerirea României. În avantajul ruşilor venea şi hotărârea de la Moscova a miniştrilor de externe aliaţi, în care se specifică că orice propunere de armistiţiu ori capitulare, venită de la sateliţii Axei, trebuia studiată în comun de Anglia, America şi URSS.

La 4 sau 5 aprilie 1944, Emil Bodnăraş, din ordinul U) Stalin şi după indicaţiile lui Gh. Gheorghiu-Dej, *precum într-un film cu gangsteri, l-a sechestrat pur şi simplu pe*

Foriş\nota M. Pelin. Mai târziu avea să fie lichidat. Comuniştii au început să se trădeze între ei, în lupta pentru putere. Dej se pare că Ur fi asasinat pe Ilie Pintilic profitând de cutremurul din 1940 de a Doftana. În felul acesta scăpa de concurenţă pe drumul spre şefia P Comunist. În locul lui Foriş mişcarea comunistă va avea în frunte un triumvirat format din F. Bodnăraş, C. Pârvulescu şi 1. Rangheţ. Bodnăraş, ofiţer al armatei române, şi-a trădat jurământul militar şi a dezertat în 1930 în Uniunea Sovietică, Trădătorul va fi şcolit în diversiunea ideologică şi sabotaj şi în 1936 se va reîntoarce în România. După ce a fost arestat, Bodnăraş, din închisoare, a cerut cetăţenia sovietică, pe care Moscova a acceptat-o. În 1942 va fi eliberat.

Marea majoritate a comuniştilor se aflau în închisoare sau în URSS. Lucreţiu Pătrăşcanu, *„intelectual de origine burgheză înrudit cu colonelul Ulea, mareşalul palatului"* a rămas principalul reprezentant în libertate al P.C. din România. *„Această înrudire explică de ce opoziţia şi palatul i s-au adresat lui, ca reprezentant al comuniştilor, în momentul în care şi-au dat seama de necesitatea includerii în discuţiile de armistiţiu cu ruşii şi a unui delegat al Partidului Comunist* (Vlad Georgescu). La 20 iunie 1944, PNŢ, PNL, PSD şi PC. R., pentru răsturnarea regimului antonescian, formează Blocul Naţional-Democrat, B.N. D.

„Faralel cu acţiunea politică şi adeseori întreţesându-se cu ea, scria C.I. Kiriţescu, *luă fiinţă, în jurul şi sub conducerea Regelui, în cel mai strict secret, o organizaţie cu caracter conspirativ, iniţiată de câteva căpetenii ale oştirii şi cu persoane din Casa Militară a Regelui şi din Garda* Palatului. Sănătescu, C. Niculescu, Aurel A Ideea, Gh. Mihail, Iosif Teodorescu, C. Anton, generali, col. D. Dămăceanu şi colaboratorii tineri ai Regelui, Mocioni-Stârcea, Niculescu-Buzeşti, Vişoianu, Mircea Ionniţiu. Participanţii la *complotul politic"* şi la *„complotul militar"*

au fost catalogaţi de unii ca trădători, în timp ce în altă viziune au fost consideraţi patrioţi, oamenii care au salvat România de la dezastru.

La 2 august, Churchill, exasperat de tergiversările noastre, a, arat că: *România trebuie să înţeleagă că Rusia, pe cart a JCt-at-o într-un mod atât de sfruntat şi la discreţia căreia se* va fi în *curând*s i-a oferit *„condiţii de pace avantajoase”* La 20 1944, sovieticii au declanşat o nouă ofensivă, pe linia. Chişinău. Antonescu şi Freissner, comandantul Frontului ILina Sud, preconizau o rezistenţă pe linia Focşani-Galaţi şi o a A un pe Carpaţu ceea ce era puţin probabil că ar fi ţinut în loc tăvălugul rusesc, dar cert era că ţara ar fi avut enorme pierderi Imateriale şi umane.

În 22 august 1944, Mareşalul s-a întors la Bucureşti, după inspecţia de pe front, şi a convocat pentru dimineaţa de 23 august, la Snagov, o şedinţă a Consiliului de Miniştri. Acţiunea de răsturnare a lui Antonescu fusese stabilită pentru 26 august, dar evenimentele cipitându-se, trebuia acţionat în consecinţă. În seara de 22 august, [Antonescu i-a declarat lui Clodius, reprezentantul Germaniei, că dacă frontul din Moldova se va prăbuşi, îşi va lua *„libertateapolitică de acţiune”*. Lui L Mihalache, Mareşalul îi spune că e favorabil încheierii armistiţiului şi acelaşi lucru lui Gh. Brătianu, venit în audientă la Snagov în dimineaţa de 23 august. Conducătorul a pus însă condiţia ca până la ora 15, 30 să-i fie adusă o scrisoare din partea lui Maniu şi Brătianu, prin care să i se ceară „oficial” acest lucru. Dorea o solidarizare a oamenilor politici pentru consecinţele viitoare care vor rezulta, inclusiv acceptarea pierderilor teritoriale.

Brătianu i-a propus să ceară o audienţă la Rege. După alţi autori, Emilian Ionescu sau C. Sănătescu i-ar fi cerut insistent să vină. La 15, 30 a sosit Mihai Antonescu şi la 16, 30 Mareşalul. În audientă la Rege, Conducătorul susţine că în principiu e de acord cu semnarea armistiţiului, dar numai după ce Hitler va fi anunţat şi că

până atunci se va negocia cu arma în mână. Când Regele Mihai îi va cere demisia, va refuza, deşi până atunci va face mare paradă că va fi oricând gata să lase puterea dacă i se va cere. Din ordinul Regelui, o echipă dinainte pregătită şi aflată sub comanda lui Emilian Ionescu, va trece la executarea ordinului de arestare. Mircea Ionniţiu, martor la evenimente, nota în *Amintiri şi rejlecţiuni* că Mareşalul a strigat: *Mâine veţi fi spânzuraţi cu toţii în Piaţa Palatului*". S-a considerat evident tridat. Şi Pamfâl Şeicaru a afirmat-o 1. Antone** afo, tridat de Rege şi anturajul său la 23 august 1944.

Demiterea lui Ion Antonescu din funcţia de preşedime 4 Consiliului de Miniştri şi totodată a întregului guvern – a făcuteătre Rege, factorul constituţional, pe temeiul juridic ai Decretului-lege din 6 septembrie 1940, prin care suveranul ave, competenţa destituirii sale pentru o rea guvernare. Demitere* Mareşalului a fost perfect legală, dar arestarea a avut substrat polu* Sub aspect legal, actul de la 23 august nu reprezintă nici *Joviturg de stat*", nici „*insurecţie*" şi cu atât mai puţin" *revo lidti* e

Antifascistă şi antiimperialista. ci, sublinia Cr. Troncotă, />un *şi simplu exercitarea unui drept al regelui prevăzut în Decretul nr. 3072, l lt «e». Din 6 septembrie 1940, prin care Preşedintele Consiliului de Miniştri – care era un militar (mareşalul Ion Antonescu) – a fost înlocuit, datorită pierderilor dezastruoase suferite de armata română pe Frontul de Est, cu un alt militar (generalul Constantin Sănătescu). Schimbarea comandantului armatei şi/sau a guvernului, în cazul unor nereuşite pe câmpul de luptă, nu este un caz unic, nici în istoria naţională şi nici în cea universală. A considera deci, ca trădători, pe toţi aceia care l-au părăsit pe mareşalul Ion Antonescu şi au ascultat de ordinele noului comandant şi ale noului guvern care în treacăt fie spus, avea 14 militari şi 5 civili, faţă de numai 6 militari şi 8 civili, în ultima formulă a guvernului antonescian), înseamnă a culpabiliza*

de trădare întreaga armată şi întregul corp al funcţionarilor publici, ceea ce este un sacrilegiu".

Răsturnarea guvernului antonescian, oricâtă grija au manifestat protagoniştii actului, a fost cunoscută de S.S.I. Eugen Cristescu însă nu a intervenit. L-a trădat pe Mareşal? A trădat interesele naţionale? Şeful S.S. I.

— ului a fost judecat mai târziu şi pentru că *„a sabotat actul de la 23 august*.

Tot la 23 august au mai fost arestaţi şi Piki Vasiliu, D. Popescu, C. Pantazi, M. Elefterescu. La 24 august, la ora 02, 15, o echipă condusă de E. Bodnăraş îi va prelua pe Ion şi Mihai Antonescu şi pe ceilalţi arestaţi, pe care îi va duce într-o casă conspirativă din cartierul Vatra Luminoasă. Datorită lipse» de încredere a Regelui în poliţie şi jandarmerie, nota M. lonniţiu, s-a

Ca Mareşalul a fie păzit de către civili din cele 4 pânidt Lh numai Wtrişcanu va avea o eefaipt prtgktni. Nu» vorba deci de o noul trădare regali. La 3 septembrie 1444. Jypl ameninţ*" repetate, Ion şi Mihai Antonescu, împreună cu ilţi 10 foşti demnitari, au fost predaţi ruşilor în trenul cart mergea Moscova se afla şi Maria, soţia Mareşalului, dar acesta nu s-o afle decât în 1946.

Noul guvern, în frunte cu generalul Stoatescu, îşi vi începe jvitatea 1. Maniu, C.I. C., Brătianu, C. Titel Petrescu, L Ptoişcanu, infrau în guvern ca miniştri fără portofoliu, dar L Pltriscanu cu şi jd-interim la Justiţie. Externele le-a preluat Gr. Niculescu-Buzeşti, iar Internele Aurel Aldea. În *proclamaţia către ţara* transmisă la ridic, la ora 22, Mihai I a precizat că România a ieşit din alianţa cu Axa şi că i încetat războiul cu Naţiunile Unite, iar *„România a acceptat armistiţiu oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie şi Statele Unite ale imericii*\Se mai arăta că *„Cel care nu va da ascultare Guvernului se opune voinţei poporului şi este un trădător de tarif*.

Titel Petrescu, în ziarul %*JLibertated*\din 5 septembrie 1944, afirma că la 23 august, la ora 20, au fost

chemaţi la Palat ambasadorul von Killinger şi generalii Hansen şi Gerstenberg. *M s-a adus la cunoştinţă că România a rupt legăturile cu Axă. Că a trecut de partea aliaţilor şi că armatele nemţeşti pot pleca libere de la noi fără a fi dezarmate, cu condiţia ca înaltul Comandament german să le dea ordine să se retragă în completă* linişteM Generalul Gerstemberg şi-a dat cuvântul de onoare că aşa va fi. *„Totuşi a doua zi dimineaţa a început bombardarea Capitalei. Cuvântul de onoare al unui general german fusese călcat în picioare”* Generalul Gerstemberg şi-a trădat prin urmare cuvântul dat. Ideea lui Gerstemberg era că lovitura de stat, dată de nişte pucişi deja intraţi în panică, ar putea fi repede înfrântă. La 24 august, ora 01, 55, Frissner telegrafia/ă lui Gerstemberg ordinul lui Hitler: *„Camarila trădătoare va fi arestată imediat, iar o eventuală revoltă va fi reprimată”* Dacă Ion Antonescu nu mai era, *jHsponibif*\să se formeze un guvern în frunte cu un general germanofil. Mihail Korne şi Ilie Şteflea însă, deşi consideraţi şi progermani, îşi declină orice cooperare. Nu vor să-l trădeze pe Rege.

Armata germană, în 24 august 1944, a luat iniţiatjv întoarcerii armelor împotriva fostului aliat. România. Guvernm român a declarat la 24 august, ora 16*\că „iţara *noastră dorttk să-şi lichideze prin bună înţelegere raporturile cu Germania sici armata română, rămâ*nând *hotărâtă să se apere, nu vă întreprind* nimic din proprie iniţiaţii niciun act ostil faţă de armata germană Guvernul român a declarat în acelaşi timp, că va permite retragerea în ordine a trupelor germane ce vor părăsi de bunăvoie teritoriul nostru*\Nu a fost prin urmare vorba de ceea ce Mareşalul numea înfigerea pe la spate a cuţitului în fostul aliat. Nemţii au deschis ostilităţile şi au bombardat Bucureştiul, ţinta predilectă fiind Palatul. Armata română s-a apărat. Istoriografia sovietică a anilor ’60 a criticat această decizie a noului guvern şi a considerat-o drept o trădare, pentru că oferea nemţilor „u/7 *pod de* aur pentru

retragere.

Actul de la 23 august a avut mai multe interpretări: „Loviturade Stat”, „Lovitură de Palat”, „conspiraţie”, „complot”, „insurecţie naţională”, „insurecţie militară”, „revoluţie naţională antifascistă şi antiimperialistă”. Mihail Sturdza, fostul ministru de Externe, legionar, considera că la 23 august a avut loc un act de trădare faţă de armată şi patrie. Trădători ar fi Regele, anturajul şi generalul Racoviţă. Potrivit lui J.C. Drăgan, (*Jstoria românilor* la 23 august, prin arestarea lui Antonescu, Regele Mihai a comis un act de trădare naţională. Drăgan spune că eventualitatea unei rezistenţe pe linia Focşani şi întârzierea ofensivei sovietice l-a determinat pe Stalin *yf să accepte încheierea unui armistiţiu cu modificările propuse de guvernul României*” Ambasadoarea Kollontay, faimoasa adeptă a „iamorului *liber*\i-a comunicat ambasadorului român la Stockholm, Fr. Nanu, hotărârea, dar telegrama trimisă la Bucureşti Mareşalului i-a fost înmânată lui Buzeşti, care complota contra lui I. Antonescu. Acesta ar fi dat-o lui Maniu, care ar fi pus-o în buzunar, şi prin atare gest *subminat*” tratativele. Suveranul care era la curent, a acceptat jocul trădător pentru „O *pune mâna pe putere*\Faimoasa telegramă, prin care Stalin ar fi acceptat toate propunerile lui Antonescu şi care ar fi sosit la 23 august, nu a existat în realitate. Buzeşti, Maniu şi Regele nu pot fi acuzaţi de trădare. Telegrama incriminatoare nu a fost găsită niciodată şi nici sovieticii nu au spus că ar fi trimis-o.

O altă trădare regală, dup* opinia list Diftgm, km legionar înfocat adept al Mareşalului contra cărată Legiunea a ffeut o rebeliune, ar fi „*Comunicator* de la ora 22 *jea a fost încheiat armistiţiul, un neadevăr flagrant, pentru că el* (*Mihai 1*) *fi oamenii aii nu aveau căderea să întreprindă o asemenea acţiune Armistiţiul înseamnă o înţelegere între două părţi care cad de acord să suspende ostilităţile până la încheierea păcii La 23 august 1944 mi s-*

a stabilit nicio înţelegere cu nimeni. România a fost tratată ca tară învinsă şi ocupată, o ţară care capitulează fără condiţii. Din care cauză a şi fost prădată ca ţară inamică… Prin proclamarea unilaterală a armistiţiului de către regele Mihai s-a comis cea mai mare trădare din istoria României. Armata română a fost trădată şi imobilizată de propriul ei şef în timp ce se afla în luptă cu inamicul, un act fără precedent în istoria militară… Trădarea din 23 august a deschis calea ocupării necondiţionate a României de către armatele sovietice… Partea germană a acuzat România de trădarea aliatului de până ieri. Dacă se ţine seama de Dictatul de la Viena se poate spune că o trădare a compensat altă trădare. Culpa pentru cele două trădări o poartă Hitler şi regele Mihai…"

În şedinţa din 15 iulie 1944, a forţelor potrivnice lui Antonescu, s-a analizat *planul loviturii de stat*" din unghiul problemelor militare. În legătură cu marile unităţi române de pe front, intercalate de trupele germane, *„s-a adoptat concepţia sovietică care punea armata română într-o situaţie insurmontabilă*. Se *menţiona că marile unităţi române «vor primi ordine să permită trupelor sovietice să treacă şi apoi să continue luptă împreună cu armatele aliate până când ţara va fi complet eliberată de sub germani, inclusiv Transilvania»… O asemenea concepţie era practic irealizabilă. A considera că trupele sovietice, care cu câteva minute înainte erau trupe inamice pentru cele române, vor trece prin dispozitivul acestora Fără ca să le nimicească, sau să le dezarmeze şi captureze era o soluţie aberanta*\ (I. Sută). Arhitecţii loviturii de Stat au trădat din nepricepere şi naivitate trupele de pe front şi într-adevăr peste 130.000 de militari români au fost declaraţi prizonieri, mulţi şi după 2 septembrie 1944. Deposedaţi de toate bunurile, cizme, stilouri, ceasuri, echipament, prizonierii au fost trimişi în gulagul sovietic. Aceşti prizonieri care în conformeu dreptul internaţional nu trebuiau să aibă acest statut, prin trăd* oricărei

legalităţi Vor suferi ani de zile în detenţia sovietică. La 29 august, Comandamentul marinei militare sovietice a cerut ca Flota română să fie adusă la Odesa şi ordinul s-a executat.

După opinia lui N. Baciu, Antonescu „u *numai că nu Q refuzat să încheie armistiţiul, dar ceruse el însuşi audienţă la PQiai tocmai pentru a anunţa că va semna armistiţiul pe care-l ceruse Actul de la 23 august 1944 este actul personal al MS. Regelui* Maniu şi Brătianu nu au fost prezenţi şi nu au ştiut nimic. Pătrăşcanu „a *avut un rol mult mai important*" decât s-a crezut. Complotiştii nu au vrut ca *mareşalul să facă el armistiţiul*.

La 24 august i944, la ora 4, 30, un avion pleca spre Istanbul, cu lt. col. Şt. Niculescu la bord, împuternicitul guvernului Sănătescu, ca să prezinte noua situaţie Aliaţilor şi să ceară încheierea imediată a armistiţiului. Ştirbei şi Vişoianu vor primi puteri depline să semneze de urgenţă, la Cairo, armistiţiul cu URSS. Gr. Niculescu-Buzeşti cerea ca pe lângă punctele prezentate anterior la Cairo, în armistiţiu să fie incluse şi cele 3 puncte pe care sovieticii i le-au comunicat lui Nanu, la Stockholm, Ia 2 iunie, adică termenul de 15 zile acordat nemţilor pentru retragere, o regiune liberă de operaţiile sovietice şi o diminuare a cuantumului despăgubirilor.

La 24 august, ora 16, 30, Radio Bucureşti a transmis declaraţia de război împotriva Germaniei, pentru că nemţii *Jncălcându-şi angajamentul*" ne-au atacat. Declaraţia de război este astfel consecinţa trădării germane.

Hitler *yys-a hotărât să facă acum ceea ce refuzase permanent până atunci*: *anume, el a încercat să colaboreze cu Garda de Fier, sperând că astfel să câştige pentru cauza germană cel puţin unele părţi din armata română*" (A. Hillgruber). H. Sima, conducătorul legionarilor, care a fost condamnat la moarte în contumacie pentru crima de înaltă trădare, va continua să trădeze. Va fi pus de Hitler în fruntea unui, *guvern naţional*" dar rapid va trăda

încrederea Führerului. Cei 60.000 – 80.000 de adepţi pe care spunea că îi are în România şi care ar fi gata pentru lupte de partizani, nu existau. De abia la 10 decembrie 1944, la Viena, s-a realizat un cabinet complet zisului. *Guvern naţional* român, în care Mihail Sturdza llca externele. Într-o discuţie cu generalul Rădescu, în 1950, în a M Sturdza a fost acuzat că a acceptat şi fac* parte dintr-un cin" trădător. Ex ministrul contraataca: p*e cine crede el descu*) *că Poporul Român ar fi dispus astăzi a acuza de trădare, i care l-w dat pe mâna Muscalilor sau pe cei care au făcut o P*c. *sforţare pentru a-l salvar* Guvernul H. Sima nu şi-a depăşit aţa condiţia de guvern fantomă, dar prin diversele activităţi, nlllaeandă şi acţiune în rândurile prizonierilor, a devenit trădător Setară la prizonieri de război români şi bulgari, erau cei capturaţi în luptă şi cei care s-au predat din proprie voinţă. Aceştia din urmă nfi consideraţi trădători de ţară. În urma propagandei legionare au format două regimente din prizonieri români de război din care un regiment a şi luptat în Polonia. H. Sima nu a acceptat ca aceste trupe să lupte contra armatei regale române. Trădătorul avea şi scrupule…

În 26 august, N. Novikov, delegatul sovietic la Cairo, va acceptă propunerea guvernului Sănătescu de armistiţiu, inclusiv cele trei puncte suplimentare. Novikov ne anunţă că armistiţiul se va semna la Moscova., văcopul *iminentei amânări a armistiţiului*, sublinia A. Hillgruber, *era evident*: *armata roşie trebuia să ocupe mai întâi*, *dacă era posibil*, *întreaga România*, *pentru a se asigura împotriva oricărei eventualităţi*" Din acest motiv, Convenţia de armistiţiu se va semna la Moscova, la 12 septembrie 1944.

O întrebare mai persistă încă în legătură cu P.C. În evenimentele din august 1944 şi anume dacă P.C.R. a acţionat din propria voinţă sau la directivele Moscovei? Cert este că principalul beneficiar al actului de la 23 august 1944 a fost URSS-ul. Adepţii lui Antonescu, care uită voit deportările evreilor din Transnistria şi în general

atitudinea faţă de evrei şi ţigani a Mareşalului, îl contrapun în chip de erou victimizat Regelui Mihai I. Prin această prismă, Regele a fost acuzat de trădare, fie ca instrument al comuniştilor din tară, fie ca al Moscovei. În paranteză să precizăm că dacă patriotul Antonescu ar fi câştigat războiul alături de Hitler, soarta României ar fi fost cumplită. Göring i-a prezentat lui Farinacci „noua ordine" nazistă, prin care România urma să fie împărţită în două zone economice, *JSibenburgen*" (Transilvanii, Banal, Criuşi *jost-Lan<T* (Oltenia, Muntenia, Moldova). Dobrogea urnia fie alipiţi Bulgariei. Mareşalul aliat până în pânzele albe cu Hur trăda sau nu patria?

Pentru P.C. Mareşalul era invariabil un trădător şi. Scânteia apoi România liberă îl etichetau cu orice prilej astfel. M. Roir afirma că, *Jrmata Sovietică*, *în marşul ei victorios*, *a eliberat nordul* Moldoveidar nu explică de cine? Dacă a eliberat acest teritoriu de armata română. Înseamnă că de fapt l-a cucerit. După autorul citat, p C. a fost în *fruntea forţelor populare patriotice*" care au organizai *„răsturnarea regimului fascist antonescian şi întoarcerea armelor împotri\>a ocupanţilor* în timp ce, *Maniu şi Brătianu*, *făceau incen*: în *desperate de a salva pe Antonescu'*. Trădarea adevărului istoric este flagrantă. În primul rând P.C. era, după expresia Regelui Mihai, „a cincea roată la căruţă" şi în al doilea rând nici Pătrăşcanu şi nici Bodnăraş nu puteau da ordine armatei regale să facă o schimbare de front. Tătucă Stalin eventual putea distruge armata noastră, dar nu putea să-i dea ordine. O altă trădare a adevărului este afirmaţia lui Roller că România ar fi fost eliberată de glorioasa Armată Roşie. Sovieticii intră „glorioşi" într-un Bucureşti gata eliberat, dar se poartă ca într-o capitală inamica, cucerită prin luptă. Cuvintele, /*iavai ceas*, *davai palton*, /*că aşa-i tovărăşia la om*" sunt o tristă realitate. Roller vorbea cu mânie proletară de jaful hitlerist comis asupra României, dar nu suflă o vorbă despre jaful făcut de sovietici.

Comuniştii, în mod treptat, au reuşit să-şi impună propria variantă asupra evenimentelor din august 1944, marginalizând pe adevăraţii protagonişti şi apoi apărând, împăunaţi cu merite pe care nu le-au avut, în prim plan. Trădarea adevărului istoric a fost atât de perfecţionată, încât minciuna părea de-a dreptul verosimilă. „Scânteia" din 16 ianuarie 1945, acuza protagoniştii actului de la 23 august, pentru că iniţial au fost de acord ca scoaterea ţării din război să o facă Antonescu, iar actului ca atare i se contestă caracterul naţional. Ştefan Voicu spunea că *„Gheorghiu-Dej a fost în fruntea partidului, în pregătirea lui 23* augustiar Miron Constantinescu *jză tot ce au făcut în vederea lui 23 august, tovarăşii Pârvulescu, Bodnăraş. Pătrăşcanu a fost îndeplinirea directivelor precise date OVarăşul Gheorghiu-Dej de la Caransebeş sau în spitalul* la un veritabil „Naş", „capo di Mafia", Dej dkfea z. T» «spânzura...

La plenara C.C. a P.C.R. din 1961, Dej spunea că Ana Pauker V Luca. Reveniţi din URSS cu tancurile sovietice, care acolo ** je intrau impuneau şi ideologia, au criticat faptul ci P.C. l-a iturat partidelor democratice pentru răsturnarea regimului tonescian. Teoria lor era că mult mai bine „prind ea daci turnarea ar fi fost lăsată doar pe seama armatei sovietice. În felul sta clasă muncitoare, fără a mai fi obligată să coopereze curtidele burgheze, putea prelua direct şi imediat puterea politici. Bellu Zilber a fost de părere, într-o confesiune din 1968, că pătrăşcanu nu a avut mandat de la partidul comunist să ia legătura cucercurile palatului. Buzeşti l-a întrebat, *4 e unde avem dovada că dumneata reprezinţi partidul comunist*?". Pătrăşcanu a tăcut şi nu va relua legăturile cu Palatul decât după îndepărtarea lui Foriş şi Kofler. Pătrăşcanu *„n-a avut mandat din partea nimănui şi... ceea ce făcut el era o cacealma... El a jucat pe cont propriu şi a intervenit al doilea om al partidului, Bodnăraş, numai după ce era format noul birou politic..."*

După unele afirmaţii, Stalin a fost foarte enervat când a auzit despre lovitura de stat de la 23 august şi că P.C. şi-a dat concursul la reuşita actului. Se simţea trădat, pentru că scopul lui era ocuparea militară, prin luptă, a României, şi rapidă şi totala îngenunchere a ei. Când s-a întâlnit cu Pătrăşcanu, Stalin l-a apostrofat: *„De ce ai făcut 23 august*?*"*

În 1951, Dej susţinea că Foriş ar fi fost un agent provocator şi trădător, dar că în partid erau şi alte *„elemente trădătoare"* care au provocat arestările lui Teohari Georgescu şi I. Chişinevschi. *„Trădătorii desfăşoară o acţiune perfidă şi criminală de descompunere şi lichidare a organizaţiilor de partid, predau în mâinile Siguranţei şi Gestapoului cadrele de bază ale partidului şi denunţă acţiunile de sabotaj şi de partizani organizate de comunişti"*. Plenara C.C. din 1961 l-a acuzat în unanimitate pe Foriş ca trădător. Ceauşescu îl va reabilita pe Foriş, dar nu-l va inculpa pe Bodnăraş, cel care l-a destituit şi sechestrat.

Despre destituirea lui Foriş şi formarea triumviratul-Bodnăraş, Pârvulescu, Rangheţ, nu a fost consultat „Biroul P. e; al Anei Pauker şi V. Luca. A. Pauker şi V. Luca au format în URŞ$ un *J>irou extern"* al reprezentanţilor P.C.R., iar A. Pauker şi acolit, ei, Borilă, Coliu, Valter Roman, Pintilie Bodnarenco, ş.a. t considerau conducătorii partidului. Liderul comuniştilor din închisori era Dej, susţinut de Gh. Apostol, Chivu Stoica, I Chişinevschi, Miron Constantinescu, Moghioroş şi Ceauşescu. A Pauker, evreica care a devenit „Tigroaicare întoarsă în septembnc în bagajele trupelor sovietice, a criticat demiterea lui Foriş şi şi-a exprimat regretul faţă de acesta. După 23 august, între grupul comuniştilor din interior şi cel din exterior, se vor da dure bătălii» «*

Pentru putere, în care trădarea sau etichetările ca atare aveau să joace un rol foarte important.

VII. TRĂDAREA COMUNIŞTILOR ŞI ABDICAREA

FORŢATĂ A REGELUI MIHAI

Cot la cot cu diavolul

Din iniţiativa lui Stalin, Ana Pauker va colinda lagărele unde se aflau prizonierii români, pentru a forma divizia *„Tudor Vladimirescu”*. *În divizia stalinistă «Tudor Vladimirescu»*. *N* fuiorca precizează: *„Crearea acestei unităţi a constituit o mare tragedie pentru prizonierii romani, care au refuzat înscrierea în rândurile ei şi a rămas şi va rămâne o pagină neagră în istoria noastră... A fost o tragedie pentru întreg poporul român, prin rolul nefast pe care l-a jucat în tară această divizie, după terminarea ostilităţilor, favorizând direct reuşita actelor de trădare naţională, falsificarea alegerilor, arestarea oamenilor de seamă ai ţării, înlăturarea monarhiei, sărăcirea poporului* etc. *A organizat şi cultivat delaţiunea, minciuna, favoritismul şi parvenitismul...* „Ana Pauker dorise ca această divizie trădătoare să acţioneze iniţial doar ca forţă de poliţie. Divizia făcea organic parte din mari unităţi ruse, comandate de generali ruşi, care în operaţiunea Debreţin aproape că au decimat-o în mod inutil.

Prin delaţiune, demagogie, presiuni, promisiuni mincinoase, soldaţii şi ofiţerii români aflaţi în prizonierat în URSS au fost atraşi să intre în această divizie, care trebuia să discrediteze armata regală română. Ostaşii aveau politruci, grade sovietice, semne distinctive şi altă uniformă.

În lagărul de la Oranki, cu toată propaganda, A. Pauker nu găseşte prea mulţi prozeliţi. Ofiţerii refuza să-şi trădeze jurământul militar. Căpitanul Scarlat a spus că legile româneşti interzic militarilor să desfăşoare acţiuni politice şi că este o dezonoare călcarea jurământului faţă de ţară. Până la urmă col. Cambrea şi col. Captaru au acceptat să intre în divizia „I *Vladimirescu*” şi chiar să-i facă propagandă, dar trădătorii au fost priviţi cu dispreţ de ceilalţi ofiţeri. Căpitanul N. Popescu i-a spus colonelului

Cambrea că nu-i poate aproba atitudinea capitulardă şi trădătoare, pentru că soldatul român are o credinţă, un ideal scump şi o ţară căreia i-a depus jurtmântul Ana Pauker l-a etichetat pe căpitanul patriot drta *„bandit fascist”* Ofiţerii români care s-au exprimat deschis contânfiinţării diviziei *„T. Vladimirescu”* au fost duşi în lagărul exterminare de la Ela Bug.

Renegata divizie *„T. Vladimirescu”* a avut şi o soră mai mida fel de nefastă, divizia %*Jloria. Cloşca şi* Crişancare îşi llag4 numele de al altui trădător, Lascăr Mihai.

La 23 august 1944, nota Ghiţă Ionescu, *armata română a fost simultan atacată atât de trupele germane cât şi de cele sovietice”* şi a fost *„dezarmată de către trupele sovietice pe întreg frontul din Moldova”* Armatele sovietice s-au comportat diferenţiat în Bulgaria şi România, unde *„armata lui Malinovsky s-a purtat asemeni unor hoarde de* năvălitori Această *„comportare a fost deliberată”* Prada totală însuşită de sovietici din România, între 23 august şi 12 septembrie 1944, a fost de 2000 de milioane de dolari. Prin colaborare cu România, Stalin înţelegea *„totala subordonare a intereselor şi simţămintelor românilor fată de URSST*. Gh. Apostol se grăbeşte să pună în practică „învăţătura” stalinistă şi în România liberădin 30 august 1944, transmite *„recunoştinţa noastră glorioasei şi eroicei armate roşii* eliberatoare Trăda adevărul că armata regală română a neutralizat singură armata germană din România şi că trupele sovietice au înaintat pe un teritoriu liber, fără nicio luptă şi că au intrat într-un Bucureşti gata curăţat de nemţi.

Problema fundamentală a noului guvern, înainte şi după Convenţia de armistiţiu din 12 septembrie 1944, semnată la Moscova, a fost aceea a statutului juridic internaţional al României şi în primă instanţă recunoaşterea cobeligeranţei. După 23 august, România

devenise de iure şi de facto cobeligeranţa, dar Aliaţii nu i-au recunoscut acest statut. Naţiunile Unite au trădat un adevăr peremptoriu şi interesele României, prin faptul că ne-au recunoscut doar calitatea de beligerant, nu şi de cobeligerant. Gr. Niculescu-Buzeşti cerea în 28 august, ca Naţiunile Unite să recunoască guvernul român ca aliat, pentru că „se află în situaţia *de facto de cobeligerant*".

La 29 august 1944, o delegaţie română, condusă de L. Pătrăşcanu, pentru că Maniu şi Brătianu au refuzat să facă parte dinţă. pe motivul că dacă ar semna un act prin care erau de acord cu tfea Basarabiei şi Bucovinei ruşilor ar trăda România, a plecat I, Moş*>va ca să semneze Convenţia de armistiţiu. La 10 septembrie jelegaţie» române i se pune la dispoziţie textul Convenţiei, iar olotov, care are rolul de vioară întâi, pentru că a Harriman şi A. Clark-Kerr. Cei doi ambasadori accidentali, sunt doar observatori tăcuţi, spune că românii trebuie doar să semneze textul gata pregătit «j nu să-l discute. L. Pătrăşcanu, care venise la Moscova, notă A.C. Kerr, *convins* că *În calitate de comunist, va găsi de îndată cheia spre inimile ruşilor şi va dezăvorî uşa pentru un armistiţiu mai blând...* „îşi vede de la început toate speranţele trădate. Nicio sugestie românească nu va fi acceptată de Molotov şi România nu va fi tratată ca ţară care prin propria sa voinţă a ieşit din război. În Preambul" se arăta că". *recunoscând faptul înfrângerii României* în război, s-a cerut armistiţiul, ceea ce era o trădare a unui adevăr istoric şi va avea grave consecinţe în viitor. Maniu a afirmat că s-au trădat şi negocierile de la Cairo: „... *ceea ce am stabilit la Cairo nu au respectat domnii din Moscova*

Ruşii au pus pe seama României sarcina întreţinerii armatei de ocupaţie, au cerut 300 de milioane de dolari, plătibili în 6 ani drept despăgubiri de război, arestarea celor acuzaţi de crime de război şi au refuzat să precizeze data când trupele sovietice vor părăsi ţara. Nu se recunoaşte cobeligeranţa României, dar suntem obligaţi să

participăm la războiul antihitlerist cu 12 divizii. Nu se discută nici soarta prizonierilor de război din URSS, dar s-a cerut predarea ca trofee a oricărui material de război care a aparţinut Germaniei şi sateliţilor săi. Se va institui cenzura şi controlul asupra publicaţiilor, telefoanelor, cifrului pentru corespondenţă cu străinătatea şi vom preda toţi prizonierii şi *cetăţenii Uniunii Sovietice luaţi cu forţa în România*”. Faţă de această prevedere, Maniu, la întoarcerea delegaţiei de la Moscova, îl va întreba pe L. Pătrăşcanu „*... se poate întâmpla să vină un ofiţer sovietic, cu un detaşament să ia pe domnii Halipă, Pelivan... Şi atunci*? *Ce facem*?... *Ceea ce aş dori este să ştiu ce situaţie au aceşti români care au luptat pentru Unire pe vremuri. Sunt consideraţi trădători, sau ca cetăţeni care nu pot fi urmăriţi de ruşi*?”

Convenţia declara nul Arbitrajul de la Viena, dar lăsa deschiu problema dacă Transilvania va fi ori nu reintegrată în totalitate României. Basarabia, Bucovina şi Herţa erau definitiv pierdute Pentru realizarea unui control asupra modului de îndeplinire ale clauzelor armistiţiului s-a înfiinţat Comisia Aliată de Control, care acţiona în numele Puterilor Aliate, dar în fond era o comisie strict sovietică, în care reprezentanţii anglo-americani făceau doar figuraţie, când nu erau preocupaţi să găsească %*pateu de gâsc*ă\Nutriţia mai presus de orice!

Victor Frunză considera că „*instrumentul iniţial de impunere a voinţei lui Stalin şi de transformare a ţării într-un satelit, a fost* înainte *de toate Convenţia de armistiţiu*\ Ea, nota Harriman, prevedea „un *control nelimitat asupra vieţii economice a României* şi. *Puterea poliţienească pe durata perioadei de armistiţiu*\Înaltul Comandament Aliat, cu specificarea expresă „sovietic”, tăia şi spânzura după bunul plac. Interesele României au fost trădate. Convenţia, sublinia N. Baciu, era în fond „*un dictat, o capitulare necondiţionată... cea mai diabolică maşinaţie realizată vreodată de un* juristlu acordul tacit al occidentalilor ţara

se afla sub ocupaţie militară sovietică, în timp ce armata ei luptă „cot la cof cu ruşii împotriva hitlerismului.

Nicoleta Franck, în lucrarea „O *înfrângere în victorie*”, vorbeşte, ca şi alţi istorici de altfel, despre trădarea occidentului faţă de România. A fost o trădare premeditată? La Conferinţa miniştrilor de externe din Moscova (oct. 1943), Anthony Eden a declarat că *„Guvernul englez crede că Uniunea Sovietică are dreptul să decidă singură problemele referitoare la România”* iar Churchill că *are nicio simpatie pentru* România – În condiţiile în care Armata Roşie, în octombrie 1944, se afla deja în Bulgaria şi *yynimic nu-i va putea opri să mărşăluiască în Turcia şi Grecia”* Churchill va încerca şi mai salveze ce se mai putea salva. Premierul englez a decis să ofere România lui Stalin, contra unei zone de influenţa engleză în Grecia şi Metiderana. Churchill, pentru interesele Imperiului britanic, trădează Europa de răsărit şi o vinde lui Stalin. Premierul *„perfidului Albion”* îl va convinge şi pe Roosevelt de Justeţea” planurilor sale şi preşedintele american le va accepta la 1 junie 1944, cu jrezerva *ca să fim atenţi să nu se stabilească U Fel de zone de inf luen* (*a*%decât *pentru o perioadă de*\care»”. Formulare imposibil de descifrat.

] nit La 9 octombrie 1944, la Kremlin, la ora 22, Churchi», după, uln rezultă din, *Memoriile”* sale, îi spune lui Stalin: *„tfai să lrO-fim gurile noastre în Balcani. În ceea ce priveşte Marea R tanie şi Rusia, ce ai zice dumneata să aveţi 90% predominare în otnănia, noi 90% în Grecia… /n timp ce propunerea mea se aducea, am luat o jumătate de pagină de hârtie pe care am scris lro Dunerea mea… Stalin a luat un creion albastru şi roşu şi cu artea albastră a făcut «un large tick» (bifare) … şi a pus hârtia pe masă Eu amluat o am spus*: «*Nu este oare prea cinic cum am Jispus de soarta a milioane de oameni în această manieră insolită*? *Hai să ardem hârtia*!» *Stalin mi-a răspuns*: «*Nu, ţine-o dumneata*» \Churchill a susţinut că aranjamentul de

procentaj era din necesităţi militare pe o perioadă de 3 luni. În realitate a devenit permanent. Prin trădarea lui Churchill, estul Europei intra fără niciun efort în buzunarul lui Stalin. Pentru această vânzare de ludă, premierul britanic a primit o ladă de caviar şi una de vodcă. Atât valora România?

În *Agonia României*\N. Baciu aprecia că *„<abandonarea Europei de răsărit a fost nu numai o crimăt dar şi o fatală greşeală politică"* şi că la Kremlin, *„Churchill a trădat principiile fundamentale ale democraţiei, a trădat prietenii ce au luptat alături de el în primul război mondial, că România, şi a săpat mormântul Imperiului Britanic*\Roosevelt *„*ia *acceptat, dacă nu de iure, în tot cazul de facto sferele de influenţă*... *„*Unii diplomaţi americani au susţinut că Departamentul de Stat nu a cunoscut aranjamentele zonelor de influenţă şi că din punct de vedere juridic, aceste *procentaje"* nu au nicio valoare pentru SUA. Poporul şi Congresul american nu au ştiut nimic. Dar nici la Bucureşti nu s-a aflat nimic şi românii erau la fel de ignoranţi şi în ceea ce priveşte afirmaţia lui Stalin că *„acest război nu este ca cele din trecut*: *cine ocupă un teritoriu îşi impune şi propriul său sistem social*\în felul acesta oamenii politici români, dar şi cetăţenii de rând, au salutat cu încredere, spunea Vlad Georgescu, Conferinţa de la Ialta, care potrivit lut N. Baciu, va însemna de fapt *„crucificarea Românie (*

Şi nu învierea ei.

În *Jurnaluf"* său, generalul Sănătescu prezenta succinţ situaţia creată în urma loviturii de stat de la 23 august, astfel: jh*mari nemulţumiri întrucât bande de soldaţi ruşi jefuiesc şi mol ales confiscă toate automobilele/ară vreun control Cau*t *să oj contact cu primul general apărut la Colentina... Evident, general ne este un mare duşman (31 august) ... Pe motivul că suntem încă în război, ruşii pradă peste tot (1 septembrie) ... Curăţirea completă de germani a făcut-o numai armata*

noastră, deu comunicatele ruseşti arată că ei au trebuit să cucerească, pe rând, localitate cu localitate – or, asta este cu totul fals: *au înaintat pe teritoriul românesc fără a trage un foc de armă* (*2 septembrie*) *Ruşii au ocupat legaţia germană şi au luat şase generali germani. Am protestat… Întrucât toţi germanii din România sunt prizonierii noştri* (*3 septembrie*).

La 7 septembrie 1944, din ordinul comandantului Frontului ucrainean, Armata 4 română, Armata 1, Corpul 4 armată pe Dunăre şi Corpul aerian, au trecut în subordinea unor comandamente sovietice. Angajarea armatei române în războiul antihitlerist s-a făcut din 23 august 1944, dar fără *fi existat vreo convenţie sau tratat internaţional, care să reglementeze statutul juridic al ţării noastre, drepturile şi obligaţiile ce trebuiau să revină fiecăruia dintre participanţii la război, modalităţile de cooperare în luptă şi operaţie a armatei română cu cea sovietică*" (I. Sută). Această situaţie care în fond însemna o trădare a intereselor armatei române, se va menţine până la sfârşitul conflagraţiei. Subordonarea faţă de ruşi a armatei noastre a dus la o „topire" a ei în armata sovietică, aşa încât de foarte multe ori nici măcar nu suntem pomeniţi în texte ori hărţi operative. Trebuia să predăm toţi prizonierii luaţi şi toate trofeele. Comandamentul Suprem Naţional, Marele Stat Major român, nu mai au nicio atribuţie operaţională, iar Marele Cartier General nu mai funcţionează. Marele Stat Major a rămas în ţară, în spatele frontului şi generalul Gh. Mihail a demisionat ca semn de protest fată de trădarea armatei române. Unităţile militare din ţară au fost permanent tracasate şi umilite, fapt ce contravenea dreptuluiaţional. Pentru atitudine zişi duşmănoasă faţă de armau că* autorităţile militare ruseşti arestează soldaţi şi ofiţeri. lv, fU ba chiar îi condamnă la moarte, ca pe sublocotenentul Petre u fruntaşul Udrea Gheorghe. Ruşii se considerau trădaţi, Munic (rădau normele internaţionale şi suveranitatea ţării. Trupele

sunitrimise în acţiuni sinucigaşe şi sovieticii cer, fără o it re de artilerie corespunzătoare, să atace direct obiective care P fi ololiţe ori încercuite. Cu toate aceste sacrificii armata Putc? U, pirmanent suspectată ca virtuală trădătoare şi subapreciată Comandamentele ruseşti. Armata a 4-a română nici măcar nu Nepomenită de sovietici că luptă pe front. eSGeneralul Macici va fi destituit de ruşi şi mai târziu arestat, generalul Gh. Avramescu şi generalul N. Dragomir, chemaţi la netul de comandă al frontului, vor fi şi ei arestaţi de sovietici. C. Sănătescu, în *Jurnal*", notă că a fost informat că generalul Avmmescu, comandantul Armatei 4, *pre o atitudine foarte suspectă*. *ierge singur pe front, îşi are toată familia la postul de comandă. Şi Familiei* că este *recunoscută ca legionară, apoi, şi mai grav, a lăsat să treacă frontul la germani pe un legionar înfocat, Sângeorgiu, care fusese capturat pe front de către Corpul 2 Armata*\A Hillgruber notă că Avramescu *„intenţiona să treacă cu trupele sale de partea Germaniei Dar planul său a eşuat, deoarece Avramescu a fost trădat de către şeful Statului său Major*\ Generalul a fost considerat trădător de către sovietici şi a fost practic răpit şi dus în URSS, dar alături de el vor fi arestaţi şi translatorul, cp. Sergiu Glavce şi medicul personal, Al. Ţeţulescu. Familia lui Avramescu a fost de asemenea arestată şi va executa detenţia în URSS.

O preocupare constantă a ruşilor a fost reducerea armatei române din interior, de teama unei posibile trădări şi confiscarea Arhivei de stat şi a armatei.

După 23 august 1944, România a devenit o ţară ocupată. Organele de stat nu au mai putut să-şi exercite funcţiile suveranităţii. Un val de crime, violuri, tâlhării, abuzuri va lovi ţara. C. Rădulescu-Motru, în *„Revizuiri şi adăugiri. 1944"* avea să noteze că ruşii pradă tot şi că în ţară s-a introdus un climat de teroare: *„Ţi-e frică să vorbeşti deschis chiar cu prietenii*... „Comandamentul sovietic, ca la Deva de exemplu, procedează la arestări şi

rechiarbitrare. Generalul Korniev a ordonat la Craiova arestarea tutfuncţionarilor din administraţia de stat, în frunte cu primanj *Sm-eranitatea statului român a fost violată şi atunci când* Com", lQ *Aliată de Control a decis ridicarea şi deportarea în URSS O cetăţenilor nmâni de origine germană. Până în septembrie ig47 au fost ridicate 9562 de persoane din care 9039 saşi şi şvabi. 47 s de altă naţionalitate şi 48 supuşi germani*" (I. Şuta). S-a cerut $, predarea tuturor cetăţenilor români care au avut domiciliul în Basarabia şi Bucovina în perioada 1940 – 1941. Ei au fost consideraţi cetăţeni sovietici, deşi exista libertatea emigraţiei şi alegeri, cetăţeniei. Aproximativ 40.000 de cetăţeni români refugiaţi din Bucovina, Herţa şi Basarabia au fost duşi în URSS. Se trădau regulamentele internaţionale şi fraţii de sânge sub presiunea ocupantului sovietic. Şi acest ocupant a rămas în ţară până în 1957. Numai valoarea bunurilor rechiziţionate de ruşi până în ianuarie 1945 totaliza peste 50 de miliarde de lei.

Etapele cuceririi puterii de către comunişti

Obiectivul lui Stalin a fost ca la sfârşitul războiului, Europa de est să fie complet comunizată şi satelizată Uniunii Sovietice. Pentru realizarea acestui deziderat, Iosif Visarionovici s-a bazat în România pe comuniştii din interior, dar mai ales pe grupul exteriorilor. Comuniştii, lipsiţi de suprafaţă politică până la venirea tancurilor sovietice, vor fi executanţii fideli ai directivelor Moscovei, slugi înfeudate total „genialului" Stalin, trădători de neam, de ţară, de lege şi de credinţă.

Neagu Cosma afirma că *„elementul alogen a jucat rolul principal în orchestră comunist-stalinistă; a fost pe post de vioară întâi. Persoane din rândul unor minorităţi naţionale – am în vedere în primul rând pe evrei şi pe unguri – au jucat rolul de cal troian în cucerirea comunistă a României, în subordonarea şi distrugerea ei din interior spre folosul unor puteri străine*" Ei au fost primii trădători, ceea ce nu disculpă pe comuniştii români de origine.

Sinătescu nota în *Jurnal*" în octombrie 1944: „<*Comuniştii, care – Keninau nimic până la venirea ruşilor acum, cu protecţia lor «uaies cu fondurile ce* le-*au pus la dispoziţie. au devenit foarte şi, dirijaţi de ruşi, au uitat că sunt români şi pun interesul ridului mai presus de al ţării Le-a fost uşor să organizeze pe neitorii din fabrici şi cu ameninţări să-i scoată mereu la ifestaţii, spre a face dificultăţi guvernului prin provocarea de tatii şi diminuarea producţiei… Comuniştii lucrează după planul agreunoscut după care s-a lucrat în Rusia şi probabil că este un – or trimis de la Moscova, care conduce toată campania de pagandă, fiindcă din comuniştii noştri nu este niciunul atât de capabil încât să conducă această operă, în plus niciunul nu are vreo experienţă*

În *Fantoma lui Gheorghiu-Dej*, Vladimir Tismăneanu arăta că toţi liderii P. Comunist din România nu au avut mustrări de conştiinţă când au susţinut pretenţiile sovietice asupra Basarabiei şi Bucovinei şi că tratau „*cu indiferentă tradiţiile politice ale ţării şi cu dispre*ţ *sentimentele şi aspiraţiile patriotice*" Evreica Ana pauker şi ungurul sau secuiul Laszlo (Vasile) Luca figurau în fruntea listei lui Stalin. Consilierii sovietici, care s-au întins ca râia în toate domeniile, i-au propulsat ca oameni de nădejde pe I. Chişinevschi şi Leonte Răutu. Trădătorii aceştia de neam vor ajunge în fruntea secţiei „Agitprop" a PC. R.

— Ului. Alţi trădători de patrie, înclinaţi spre „iidentificarea *misticoidă cu Uniunea Sovietică şi conducătorul ei*", „*semiintelectuali declasaţi de origine basarabeană şi/sau evreiască*" (VI. Tismăneanu) au fost Mihail Roller, Sorin Toma, Şt. Voicu (Aurel Rotenberg), Ofelia Manole, Zâna Brâncu, Iosif Ardeleanu (Adler), Barbu Zaharescu (R. Zuckerman). Ana Pauker încă de la Moscova a pus la punct, împreună cu Vasile Luca, Petre Borilă, Valter Roman, D. Petrescu, Gh. Stoica, Leonte Răutu, strategia preluării puterii politice de către P.C.R.

După eliminarea lui Foriş ca trădător al principiilor de clasă. Dej, liderul comunist din închisori, raliază în jurul său pe *maeştrii manipulării bizantine*" Gh. Apostol, N. Ceauşescu, I. Chişinevschi, Miron Constantinescu, Al. Drăghici, Teohari Georgescu, Al. Moghioroş, Iosif Rangheţ şi alţii. Grupul moscovit şi cel al lui Dej vor stabili o alianţă temporară cu L. Pătrăşcanu, *pentru a pregăti debarcarea lui... în 1948*". Afirmă VI. Tismăneanu. Liderul a f

Trădat de *„tovarăşii de drum*". Gh. Apostol, în *Eu şi Gherg*

Dej", *susţine că*, i-a mai aflat prin Bodnăraş... că Pătrâşcanu întreţinea legături cu serviciile de informaţii engleze şi se pregătea *să fiâgă din ţară*". După venirea lui Al. Drăghici la Interne, acesta l-a însărcinat pe Pantiuşa să conducă personal ancheta lui Pătrăşcanu

Fostul spion sovietic, Pantiuşa, a condus anchetă de aşa manieră, încât la proces, L. Pătrăşcanu se prezentă cu un picior de lemn

Drăghici a concluzionat că Pătrăşcanu se face vinovat de înaltă trădare şi pe baza incriminărilor fictive făcute de Belu Zilber. Sub tortură, comunistul Zilber îşi va trăda prietenul şi va declara că ar fi fost spion anglo-american. Pătrăşcanu a râvnit la şefia P.C.R.

— Ului, l-a indispus pe Dej, pe care-l trata, după cum şi merita, ca pe un semidoct şi, *jombi*" şi a avut contacte cu reprezentanţii serviciilor secrete occidentale. În timpul Conferinţei de Pace de la Paris a cochetat cu ideea unei rămâneri în Vest. Belu Zilber arăta că Pătrăşcanu a avut mai multe tentative de fugă din ţară. Într-o încercare de a-l folosi pe aviatorul Zaharia a eşuat dramatic. Zaharia l-a trădat lui Bodnăraş. De asemenea Betea, omul de încredere al lui Pătrăşcanu, în cursul anchetei l-a trădat. A vorbit despre gândurile de fugă care-l bântuiau. Şi soţia, Elena Pătrăşcanu, ca şi Lena Constante, au sfârşit prin a declara tot ce ştiau. Nu s-a gândit niciodată să trădeze comunismul, ci poate pe liderii P.C.R.

— Ului, uneltele docile ale lui Stalin. Pătrăşcanu a fost condamnat la moarte în 1954, pentru înaltă trădare. La proces Mocioni-Stârcea avea să aducă grave acuze lui Pătrăşcanu. Mai târziu va declara că a trădat adevărul şi că tot ce a declarat în cazul Pătrăşcanu e neadevărat, Dej se temea de el, după ce Hruşciov a pornit destalinizarea, pentru că îl privea ca pe un potenţial rival, succesor la şefia partidului. Dej i-a ordonat execuţia şi Pantiuşa a dus-o la îndeplinire. Gh. Apostol, încă fascinat de trădătorul şi criminalul care a fost cu certitudine Dej, consideră că el s-ar fi opus execuţiei lui Pătrăşcanu (deci nu l-a trădat) şi ar fi propus comutarea pedepsei capitale în închisoare pe viaţă. Bodnăraş, M. Constantinescu şi Chişinevschi sunt, potrivit acestei opinii, autorii morali ai crimei, pentru că ei l-au anunţat pe Pantiuşa de hotărârea comutării pedepsei şi acesta, din proprie nativ* – a executat pe Pătrăşcanu. Ceauşescu l-a reabilitat pe hiul comunist, dar este imposibil să nu fi ştiut, în cei doi ani cât rat ancheta lui. Ce se întâmpla în realitate, adică trădarea incipii, or de dript B adevăru, ui Pregătirea unui asasinat politic flusescu îl vadecora mai târziu, atât pe Pantiuşa cât şi pe călăul/trădătorul Al. Drăghici.

Teohari Georgescu a fost la început un acolit al lui Dej şi l-a – jnjt în îndepărtarea lui Foriş. Dej l-a considerat periculos în q40 atunci cânt Cominternul a sugerat numele lui ca o posibilă luţie pentru românizarea elitei P.C.R. Teohari Georgescu se va matura grupului Ana Pauker-V. Luca şi în 1952 va fi epurat împreună cu acesta, sub acuzaţia de membru al facţiunii „<*antipartinice*\trtdător al liniei partidului etc. Nu manevrele „dibace” ale lui Dej au dus la căderea Anei Pauker, ci hotărârea lui Stalin de a face o mare epurare în România.

Grupului moscovit i-a aparţinut şi Al. Nikolski, omul cu chip şi suflet de maimuţă, care prin iniţierea bestialului „Experiment piteşti” şi a terorii din închisori a trădat orice brumă de demnitate umană, de omenie. Călăul sadic a fost

şi el decorat de Ceauşescu şi s-a bucurat de pensie şi imunitate atât în timpul *„odiosului şi odioaseI* cât şi sub guvernarea Iliescu.

La 26 septembrie 1944, „Scânteia" *cerea „*Arestarea trădătorilor, vinovaţi de războiul pe care l-a dus România împreună cu Germania fascistăla *30 septembrie*, *Societatea Scriitorilor Români*, în Actul de aderare" *la Platforma-Program a* P.C.R., *propunea* pedepsirea agenţilor români ai coloanei a V-a naziste. În România Liberă *din 1 octombrie*, *comentatorul de presă Iosif Petre*, *la rubrica „*Figuri de trădători" *îl „*demasca" *pe filosoful Ion Petrovici*, *pentru că a spus*, Acest Moloh de la răsărit, cu picioarele de lut, care ne ameninţă astăzi, se va prăbuşi într-o zi. Şi această zi nu va fi prea îndepărtată" *Ziarele*, J5 cânteia" *şi* România Liberă" *îl etichetează pe ministrul de interne*, *Aldea*, *drept fascist şi pe Al. Brătescu-Voineşti*, *Al. Tzigara-Samurcaş*, *Mircea Vulcănescu şi Radu Tudoran*, liste moaşte de care s-au slujit tâlharii fasciştila *11 octombrie 1944*, *după eliberarea Clujului de către armatele româno-ruse*, *L. Pătrăşcanu afirma că doar „o* bandă de *trădători nemernici*, *legionari şi vânduţi nemţilor*, *încearci M împiedice războiul Ardealului*".

La 10 octombrie 1944. S-a dat un decret în legături cu punsub acuzare a celor ce au comis crime de război. P.C.R. a înţul decret care prevedea sancţionarea criminalilor de război, corripde un altul, din aprilie 1945, care stipula urmărirea şi sanction* celor vinovaţi de dezastrul ţării şi de crime de război. Guvernmi Sănătescu a destituit până la 28 octombrie 1944, pe 54 de prefect, din 58 de prefecturi judeţene existente, care aparţineau fostulii regim. Democratizarea aparatului de stat s-a făcut şi trădătorii fe tară, cum îi considerau comuniştii, au fost înlocuiţi. Cu toate acestea. Frontul Naţional Democrat scoate masele în stradă ca să ceari democratizarea aparatului de stat. FND contopea toate organizaţiile procomuniste, care urmau să întărească poziţia P.C.R. şi să

sprijine partidul în cucerirea puterii. Tactica alianţelor a fost dictată de Moscova, conform principiului leninist că pentru realizarea obiectivului propus, e necesară realizarea unei coaliţii, după care fostul tovarăş de drum putea fi trădat şi chiar lichidat fizic. În F.N. D vor intra toţi trădătorii de patrie şi popor, ca P. Groza (Frontul Plugarilor), Şt. Voitec şi Lothar Rădăceanu (P. S. D.), Mihai Raiea (P. Social-fărănesc), dar şi dizidenţa ţărănistă a lui Anton Alexandrescu şi cea liberală condusă de Gh. Tătărescu.

Comuniştii, *„dispuşi să trădeze interesele naţionale”*. (Gh. Buzatu), pornesc ofensiva contra guvernului Sănătescu. Aceste *„brute analfabete sau semi*cultivate după caracterizarea lui Al. Cretzianu, uneltele Kremlinului *„sunt oricând gata să accepte, fără cea mai mică remuşcare, integrarea ţării noastre în Uniunea Sovietică, în momentul în care li se va ordona s-o facă”*. Un document din arhivele americane dezvăluie că, *Jiande înarmate de comunişti au ocupat anumite prefecturi”* şi că încearcă să creeze haos, panică, teroare şi violenţă. Cu toate că în cel de al doilea guvern Sănătescu, din 4 noiembrie 1944, partidul comunist devenise de fapt partid de guvernământ, comuniştii atacă totuşi guvernul. La sfârşitul lui noiembrie mai mult de jumătate din prefecturi erau ale FND-ului. Ceea ce urmărea P.C.R. era ministerul de Interne. N. Penescu, membru PNŢ şi ministru de Interne, s-a declarat deschis vll Tic? I anticomunist. Sănătescu nu a fost destul de dur în JI cu P.C. R considera Maniu, ţi premierul, în incapacitate ** – uvern» în cond, He <e ordinelor provocate de comunist. M» i, zolat a demislonat la 2 decembrie 1944. U 6 decembrie jurământul noul guvern Rădescu. Conferinţa de la Ialta, lfebruarie 1945, a însemnat, potrivit lui N. Baciu, crucificarea Viei”. O altă trădare a intereselor naţionale. Americanul Alger cel care a pregătit conferinţa, a fost spionul lui Stalin, iar Hlşlezul G. Prime a fotocopiat şi *predat ruşilor tone de document**

Ultrasecrete". Astfel la Kremlin ajungeau toate informaţiile trjsecrete.

Propaganda comunistă, susţinută şi de Comisia Aliată de Control (sovietică), făcea mereu valuri în chestiunea arestării şi decării criminalilor de război, a ceea ce numeau trădătorii Intereselor ţării. Ruşii au prezentat guvernului o listă cu 47 de rsoane, presupuşi criminali de război, în frunte cu generalii Gh Potopeanu şi I. Frâncu. Deşi guvernul a protestat, cei acuzaţi au fost arestaţi. La 16 decembrie 1944, L. Pătrăşcanu şi p. Groza fac un comitet pentru definirea criminalilor de război şi ai celor răspunzători de dezastrul ţării. Gr. Niculescu-Buzeşti s-a opus creării unui Tribunal al Poporului cu juraţi, pentru că atunci instanţa nu se mai subordona doar legii. La 1 februarie 1945 s-au publicat primele liste cu cei arestaţi. Din cele 81 de persoane, multe se aflau arestate în URSS, ca Ion şi Mihai Antonescu.

Comuniştii au cerut şi au obţinut epurarea unor ziarişti, consideraţi de către ei ca trădători: Pamfil Şeicaru, Stelian Popescu, Nichifor Crainic. Societatea Scriitorilor i-a exclus din rândurile ei pe Sextil Puşcariu, Al. Brătescu-Voineşti şi Nichifor Crainic. La 2 decembrie 1944, Silviu Brucan, în „Scânteia", îl cataloga pe I. Maniu ca pe un „*strigoi*" care „*în politica românească nu-şi mai are rostul*\ Dar în F.S. N.-ul, ca şi în CPUN-ul de după decembrie 1989 Brucan şi-a avut rostul lui. Ministerul Educaţiei Naţionale a trecut ia cenzurarea operelor lui I. Lupaş, C.C. Giurescu, P.P. Panaitescu, C. Rădulescu-Motru, I. Petrovici, C. Kiriţescu, D. Caracostea. L. Pitrăşcanu cere epurarea din învăţământ a lui Gh. Brătianu ca antisovietic. Toţi cei epuraţi, după indicaţiile Anei Pauker, umsă fie internaţi în lagăre. În schimb, pentru o aşa numiţi „*proporţionaltate*", se „*bagă*" cu zecile evrei ca studenţi) a Medicină, direct în anii III şi IV. Şt. Voitec a spus că *bagaj** lot de 80 la Medicină în Bucureşti, până în decembrie 1944 începutul anului universitar 1945 – 46, nota N. Cosma, 25 de evrau

solicitat înscrierea în anul V la Medicină, dar studenţii românj au propus ca mai întâi să dea examen. Mai vehemenţi s-au arătat Enăchescu şi Vasilache, care au fost arestaţi şi acuzaţi de trădare <fe patrie. Silviu Brucan (Bruckner) cerea în *„Scânteia"*, *dreptate evreilor persecutaţi"*. Ionel Teodoreanu şi lstrate Micescu îi apără pe cei doi studenţi români.

Potrivit documentelor de la Washington, după întoarcerea din URSS a lui Gh. Dej, în ianuarie 1945, acesta a dat partidului comunist următoarele sarcini: declanşarea unei acţiuni pentru răsturnarea guvernului Rădescu şi eliminarea, *ştin orice mijloc"* a lui I. Maniu din viaţa politică. Comuniştii continuă actele de violentă contra prefecturilor, atacurile furibunde în presă împotriva PNŢ-ului, PNL-ului, a liderelor lor, Maniu şi Brătianu, a miniştrilor proveniţi din partidele istorice. Subsecretarii de stat FND atacă virulent şefii de departamente. Poziţia inacceptabilă a subsecretarului de stat de la Interne, Teohari Georgescu, l-a determinat pe premierul Rădescu să suprime acest post, dar comunistul a refuzat să părăsească postul şi s-a baricadat în minister. Au loc tulburări şi agitaţii în fabrici, administraţie, societăţi particulare, manifestaţii de stradă. Acest haos şi această acţiune concertată pentru dezorganizare pe care o provoacă P.C.R. pentru destabilizarea guvernului şi împingerea ţării spre anarhie e o reală trădare de ţară. Publicaţiile *„Viitorul* şi *„Dreptatea"* şi-au întrerupt de câteva ori apariţia din cauza obstrucţiilor tipografilor. Orice încercare de a lua atitudine prin presă, a liderilor partidelor istorice, e contracarată prin încetarea publicării ziarelor. Micul grup comunist era permanent încurajat şi dirijat de „Radio-Moscova\Extrema stângă agită valurile cu lozinca *„Vrem guvern FND"*. La 11 februarie 1945, N. Rădescu, într-o cuvântare la acuză de tulburări pe *axttiva mărunţi* nemernici pe comunişti adică, pentru că duc o

Ilie Veninoasa asupra guvernului, iar calomniilor lor

jte Wg P™tăhl consecinţele!”°1 incalculabile”. Premiem! Comuniştilor să respecte *ineptul la exprimarea gândirii prin* Ţipografii, cu de la ei putere, cenzurează sau pur şi simplu

Vendi unele publicaţii.

Replica la întrunirea guvernamentală de la Jlro a fost dată de către Dej la 13 februarie:, *<Să nu aveţi niciun fel de şovăială de aceşti câini turbaţi, unde-i întâlniţi loviţi-i cu toată hotărârea*, Pentru mulţi devenea tot mai limpede dincotro bate vântul şi inoportunism îşi vor trăda idealurile şi crezul. Un grup de universitari, Daicoviciu, Al. Rosetti, M. Ralea, E. Condurachi, A. Oţetea, G. Vftscu, Gr. Moisil, cer guvern FND şi acuză guvernul Rădescu de Implicarea clauzelor Convenţiei de Armistiţiu.

Şeful misiunii militare americane la Bucureşti, Schuyler, afirma că trupele de ocupaţie sovietice *„sprijineau acţiunea comuniştilor pentru preluarea puterii politice”*. Generalul Vioogradov e solicitat de anglo-americani să conlucreze *pentru evitarea unui război civil în România”* şi acesta promite *studieze propunerea*\ Schuyler afirma că, *JScena este acum favorabilă pentru o lovitură de Stat a elementelor FND, sprijinite de generalul lânogradov”*.

PNŢ a fost consecvent anticomunist şi nu a putut fi subminat din interior, de unde înverşunarea cu care a fost atacat, iar mai târziu liderii lui exterminaţi. PCR a făcut mari eforturi pentru a-şi spori numărul de membri şi a-şi îmbunătăţi compoziţia etnică. Între noiembrie 1944-august 1945, A. Pauker a dus tratative cu legionarii reprezentaţi prin N. Pătraşcu, pe care i-a invitat să intre în P.C.R. Ana Pauker sublinia că atunci când *opunem fascist, când spunem legionar, când spunem criminal de război, înţelegem pe acela caret pentru a servi o cauză străină poporului român, pentru a servi o cauză străină maselor populare, s-a aliat cu nemţii hitlerişti, s-a aliat cu duşmanii românilor şi care astăzi încă îşi continuă treaba*

* y i *lui de trădător*\Extrema dreaptă, pentru un timp, se va alia cu extremă stângă. Ambele extreme, pentru interese proprii şi-au trădat crezul şi doctrina. Un document american preciza că *„mulţi comunişti români au luat parte la activităţile Gărzii de Fier iar în prezent (1945), partidul comunist a primit în rândurile sale un niQ număr de foşti membri ai Gărzii de Fier”*.

Din mărturiile de la „Hoover Archi ves” rezultă că la Uzinec Malaxa muncitorii s-au opus preluării sindicatului de către comunişi pentru că în alegerile din 19 februarie 1945 nu au putut triumfa S subordona sindicatul, în 20 februarie Gh. Dej a adus bande comuniste înarmate care au deschis focul. Dej, ministru în guvernul Rădescu, era şi el prezent, cu o mitralieră în mână. Trăda guvernul trăda ordinea de drept şi principiul democratic al alegerilor libere cu mitralieră încercând să-şi impună candidatul.

La 24 februarie 1945, FND a organizat o mare demonstraţie în Capitală. Forţele de şoc pregătite de Teohari Georgescu au încercat să intre cu forţa în Ministerul de Interne. Provocatorii comunişti au deschis focul, dar s-au izbit de rezistenţa armată, care apăra legalitatea şi acest lucru apărea drept o crimă în ochii lor. Mircea lonniţiu notă că la 24 februarie generalul Rădescu (care se afla fă Ministerul de Interne) scapă doar prin minune de a nu fi rănit de gloanţele trase de comunişti. Doar doi cetăţeni nu au fost atât de notveoşi şi au căzut sub gloanţele comuniste. Acestea au fost extrase ulterior de medici şi s-au dovedit a fi provenit din pistoalele şi nu din arme militare, cum susţin astăzi comuniştii. Contramanifestaţia din Piaţa Palatului regal, unde patrioţii românise adunaseră pentru a-şi arăta solidaritatea cu generalul Rădescu, este atacată cu focuri de pistol automat, trase dintr-o maşină a sindicaliştilor comunişti”. *Dej va spune că* „Gloanţele trase împotriva demonstranţilor FND dovedesc că în fruntea Guvernului se află un criminal... *„în continuare arată că demonstranţii au*

fost atacaţi cu focuri de armă şi că s-a tras de pe acoperişul Ministerului de Interne. Comuniştii îl acuzau pe Rădescu că a trădat poporul şi a comis un masacru, iar Rădescu susţinea că bandele lui Teohari au deschis focul deliberat pentru a compromite guvernul. Mai este şi ipoteza unei diversiuni militare sovietice. Bodnăraş era pregătit cu forţe paramilitare ca să ocupe prin violenţă Poliţia, Telefoanele, Radioul etc. Comuniştii au plănuit un puci şi acţiunea lor nu a însemnat decât înaltă trădare. Rădescu s-a adresat prin Radio naţiunii şi i-a incriminat pe *„cei fără neam şijară Dumnezeu*\Ana Pauker şi V. Luca, *Joi venetici”*.

fiU Pornit să aprindă focul în tară şi i-o *înece în sânge** şi; fi *jeaută prin teroare să supună neamut*\în continuare premierul e* I* Craiova grupări armate comuniste au atacat prefectura şi alte incidente s-au petrecut la Braşov. Silviu Brucan l-a etichetat patriotul R & descu *„un discipol al lui Himmler”* Radio-Moscova ura armata română că a deschis focul.

La 26 februarie 1945, Regelui Mihai 1 i se trimite o telegramă tre’ 10 (sau 11) ofiţeri români, din care 6 generali, printre care Cretulescu, D. Dămăceanu, C. Vasiliu Răşcanu, în care aceştia arată desolidarizarea de Rădescu, de acţiunile şi declaraţiile sale. Mai grav, chiar şi fiul lui Rădescu îşi trădează tatăl, căruia îi aduce alţi/e. Ofiţerii superiori, semnatari ai telegramei, au trădat guvernul dar şi principiul statutat al neimplicării cadrelor active ale armatei în politică. Statul Major Român a remis Regelui un decret pentru unerea în retragere a acestor ofiţeri. Regele a semnat decretul dar cenzura tipografilor a împiedicat publicarea lui. În 27 februarie, academicienii C.I. Parhon, M. Sadoveanu, T. Săvulescu, S. Stoilov, imită gestul trădător al ofiţerilor, prin dezaprobarea atitudinii lui Rădescu.

Pe fundalul acestei crize a sosit la Bucureşti Vîşinski care a fost primit în audienţă la Rege. El cere demiterea

guvernului Rădescu, în timp ce tancurile şi camioanele cu soldaţi sovietici patrulau pe străzile Bucureştiului. O parte din trupele române, inclusiv jandarmeria, au fost dezarmate de către ruşi. În 28 februarie 1945, *dreptatea*" a făcut o paralelă între rebeliunea legionară din ianuarie 1941 şi acţiunile comuniste din februarie 1945. Era limpede că ta mijloc se afla trădarea de ţară.

*În a treia audienţă la Rege, din 28 februarie, ora 15, 30, Vîşinski dă un ultimatum, până la ora 18, pentru demiterea lui Rădescu. În caz contrar „e/*nu mai răspunde în numele guvernului comunist şi al armatei sovietice de independenţa ţării" *A bătut cu pumnul în masă şi a ieşit trântind uşa, atât de tare, încât a căzut tencuiala. De la anglo-americani nu vine niciun sprijin, ba mai mult, Churchill cere temperarea zelului filoromân*: *„Afa* avem într-adevăr nicio justificare pentru a interveni atât de viguros în favoarea foştilor noştri inamici români, compromiţând astfel poziţia *noastră în Polonia şi iritându-i pe ruşi, care acceptaseră indehm noastră luptă la Atena… Reprezentanţii noştri din România să dezvolte acolo unfront politic antirus. Ei fac lucrul acesta cu oenerip, inoportună, fără să înţeleagă ce este în joc în alte domenii*" Cu al cuvinte, premierul britanic ne-a mai trădat o dată.

Moscova cere un guvern P. Groza şi Regele e silit să-l accept la 6 martie 1945. Vîşinski preciza că una din sarcinile acestui guvern este *Jichidarea rămăşiţelor nazismului şi fascismului în România*" B. Berry releva: *„ste clar că unul din obiectivele prime ale noului Guvern va fi să lichideze toate elementele pe care comuniştii le numesc fasciste iar noi. Americanii, îi numim democraţi*". V. Frunză nota în legătură cu guvernul zis *„de largă concentrare democrată* că e de fapt nu o schimbare de guvern, ci de regim şi că el *fost schimbat fără prea multe vărsări de sânge. Sângele avea să curgi după aceea. Şase luni şi 11 zile i-au trebuit lui Stalin deci pentru a anula de fapt actul de la 23 august, prin înlăturarea definitivă de la putere a*

coaliţiei care îl înfăptuise şi pentru a începe lucrarea sa cea mare”, comunizarea şi satelizarea ţării. Vîşinski a afirmat mai târziu că *fisiunea mea s-a dovedit mult mai uşoară, greutăţile ei fiind mai mici decât cele presupuse*... „Cu sprijinul tancurilor sovietice comuniştii au pus mâna pe putere. Democraţia şi independenţa ţării au fost trădate, la fel şi interesele poporului român, ca şi viitorul lui. Guvernul Groza a fost primul guvern al trădării naţionale.

Groza, cum însuşi a spus-o, era *„un fel de prim-ministru*”, care citea în „Scânteia” ce a făcut în ziua precedentă. A avut trei ţeluri în viaţă, banii, tenisul şi politică. A fost ministru în guvernul Averescu, l-a trădat, a făcut curte ţărăniştilor dar nu a fost luat în serios şi trădând în continuare a ajuns la remorcă PCR-ului. Trădătorul Groza, marionetă politică în lupta pentru cucerirea puterii politice de către comunişti, a transformat România în stat vasal Uniunii Sovietice.

Rădescu a reuşit să evadeze din ţară în 1946 şi s-a stabilit în 1947 în America. Va ajunge *„liderul de excepţie al IS I te anticomuniste a exilului românesc, fapt consacrat prin desemnarea sa drept cel dintâi ptreşedinte al Comitetului Naţional Român (1949 – 1950). A fondat «Liga Românilor Liberi»* (Gh. Buzatu). C.

tt g Fugii din târţ în 1946 şi va jfeirra ca/ufer ai *anticomuniste române, ajungând să fie desemnai al Comitetului Naţional Român, veritabil guvern de exil de peste hotare comitet co-participant la toate îi. tilie internaţionale ale naţiunilor captive. „*(ibidern) p. C Rt0V m-l tanv anticomunişti din diaspori eriu ffjj-n. dar adevăraţii trădători ai patriei şi poporului se aflau în instalaţi confortabil în casele atât de hulitei burghezii. Noua (*Ocraţie roşie*”, *jiomenklatura*”. Avea pâinea şi cuţitul. Regele Mihai a încercat să se opună lui Vîşinski prin formula cOlâlpromis Barbu Ştirbei ca premier, dar în zadar. A vrut şi fă Dinu Brătianu l-a rugat să rămână în

ţară Suveranul a presiunii Moscovei în ideea restituirii Transilvaniei – de unde îwietici» au a, un8 at administraţia românească şi au făcut din – ninirea acestei provincii faţă de care nu aveau niciun drept, un Thicct de şantaj – şi în speranţa unei uşurări a obligaţiilor materiale tării către URSS.

ţ) C ce au impus ruşii cu atâta brutalitate guvernul Groza? Potrivit lui W. McCagg ar fi fost vorba de „*începutul unei testări sovietice deliberate a răspunsurilor politice ale Aliaţilor*". P. Bidiscombe leagă instaurarea lui Groza de o ipotetică trădare românească preconizată în spatele armatei sovietice, prin realizarea unui., 23 *august de*-andoaselea Horia Sima şi guvernul său fantomă de la Viena, împreună cu Andreas Schmidt, şeful Grupului etnic german, prin contactele stabilite cu generalul Gh. Avramescu, comandantul Armatei 4 române, urmau să schimbe frontul şi lovească pe ruşi pe la spate. Cât de real era planul, complotul, şi ce sorţi de reuşită ar fi avut, nu se poate şti. Consecinţele însă, în faţa tăvălugului rus, nu puteau fi decât dramatice, fatale, pentru armata română şi pentru ţară.

Un raport informativ american, din aprilie 1945, arăta că guvernul Groza a luat rapid măsuri de lichidare a opoziţiei democrate, de purificare a armatei, poliţiei şi administraţiei. Sub masca defascizării ţării şi a armatei, 52 de generali sunt trecuţi în rezervă într-o săptămână şi alţi trei arestaţi. Prin eticheta de trădător u hitlerist se putea distruge orice carieră. Dar cine au fost trădătorii şi prohitleriştii găsiţi acum cu sutele de către Groza şi pe de căutau fără folos nemţii, la 23 august, ca să-i folosească? H. Fie* a primit de la generalul P. Dumitrescu, când a fost întrebat e* atitudine va lua după căderea lui 1. Antonescu, următorul răspu „Afa *pot să am altă atitudine decât aceea pe care MS Regele 5 l noul guvern au luat-o*". I. Şteflea a răspuns la fel: „Foi merge *cu Ţara şi cu M S Regele*!

Pentru România, de facto, războiul mondial s-a

încheiat U 26 septembrie 1945, prin revenirea de pe frontul de Vest a tuturor trupelor. Deplasarea Armatelor 1 şi 4 a început în iunie şi s-a focuţ pe jos. Eroii au fost umiliţi, trădaţi. La parada militară cu trecerea trupelor pe sub Arcul de Triumf, de la 23 august 1945, Regele Mihai nu a participat, iar Groza în discursul său nu i-a menţionat nici măcar numele.

Groza va introduce în armată un aparat de educaţie, *cultura* şi propagandă, ECP. *Educatorii*" *Jonctiitorii politici*\, *politrucii*!

Trădători ai adevărului şi principiilor democratice, care au înlocuit patriotismul cu internaţionalismul apoi cu patriotardismul, au fost primiţi în unităţi cu scârbă. Generalul N. Dăscălescu a refuzat să-l primească pe „*educatorul* comunist, căruia i-a transmis că armata română a străbătut 1700 de km. În Vest, eroic, şi fără „*educatori*".

Contrainformaţiile vor studia dosarele ofiţerilor şi cei socotiţi indezirabili vor fi epuraţi. Dej, Bodnăraş şi Ceauşescu au „meritul".

De a fi trădat armata română şi de a o fi decapitat. Dej şi Ceauşescu nu au făcut armată, dar Ceauşescu avea grad de general, iar Bodnăraş a fost dezertor. Vor fi arestaţi şi vor muri în puşcăriile comuniste generalii 1. Ştefl ea, N. Macici (Aiud), R. Băldescu (Jilava) şi mulţi alţii. Prin puşcării au mai trecut şi N. Dăscălescu, L. Mociulschi, 1.

Arbore, C. Trestioreanu, I. Iacobici, S. Mardare, Emilian Ionescu.

C. Pantazi, 1. Cretoiul ş.a. Generalii N. Samsonovici, R. Roşculeţ.

N. Tătăranu şi amiralul N. Păiş se vor sinucide. Comuniştii au trădat e. Onoarea militară şi sentimentul demnităţii naţionale.

Ofiţerii români însă nu au capitulat în totalitate, ci mulţi dintre ei au format grupe de partizani, care au fost,

pe cât posibil, ajutate de populaţie. Colonelul Sfârlogea şi cp. Uţa au acţionat în Munţii Semenic, mr. Dabija în zona Muntele Mare, cp. Diamandi în zona gritoart. O figuri legendari a devenit luptătorul anticomunist col. V-oescu.

Prin introducerea consilierilor militari sovietici, întreaga Uiniti română era pusă sub control sovietic. Generalul Naum şrtghei şi cp. V. Rangă, în fruntea contrainformaţiilor de model «ovietic, au desfăşurat şi că o activitate de trădare a armatei române.

La 8 noiembrie 1945, cu ocazia zilei onomastice a Regelui Mihai I, PNŢ şi PNL au organizat la Bucureşti o manifestaţie promonarhică. A fost o răscoală de o zi, spune V. Frunză, care nu a (tuşit să răstoarne guvernul Groza. Tineretul a negat comuniştilor dreptul de a dispune de destinul patriei şi al poporului; *Manifestaţia a fost concepută ca o demonstraţie şi s-a transformat în răscoală de stradă*". Soldaţii din divizia „71 *Vladimirescu*" au deschis focul asupra demonstranţilor şi trupele de şoc pregătite de T. Georgescu intervin intrând în plin cu camionete în mulţime. Au fost morţi şi răniţi şi s-au operat arestări. Guvernul a trădat poporul, a tras în el, dar P.C.R. a susţinut că Maniu şi Brătianu au fost trădătorii *y* *

Guvernului. Elevii, studenţii şi profesorii participanţi vor fi supuşi represaliilor.

Guvernul trădării naţionale în guvernul Groza, pentru imagine în Occident, dar şi pentru reale servicii, va intra şi Tătărescu. Considerat fie ca trădător, fie ca oportunist, Tătărescu, care prin trecutul său putea fi uşor şantajat, nu avea de ales decât între banca ministerială şi cea a acuzaţilor.

% *

Însuşi Maniu îi cere judecarea şi condamnarea ca vinovat de dezastrul ţării. A intuit corect că în noua conjunctură, Moscova va avea cuvântul decisiv în România şi a acceptat o colaborare. S-a crezut abil şi indispensabil, dar s-a înşelat, pentru că după ce nu au mai avut nevoie de

serviciile sale, comuniştii l-au trădat şi l-au Aruncat în închisoare.

Guvernul Groza, *„dominat de Partidul Comunist Român, care reprezintă, probabil, mai puţin de 10% din populaţia românească”*, după aprecierea lui Schuyler, guvernul *„comunist minoritar*\cum îl caracteriza Churchill, nu a fost recunoscut de anglo-americani.

Acest lucru, cât şi atitudinea mai tranşantă a noului preţedinamerican, Truman, la Conferinţa de la Potsdam, l-a făcut pe Reşi ceară la 20 august 1945 demisia premierului Groza. Susţinut Kremlin, acesta va refuza şi Regele va intra în *„greva regală*\prin intrarea în guvern a lui E. Haţieganu (PNŢ) şi M. Râniceai (PNL), anglo-americanii au acceptat să recunoască guvernul comunist, ceea ce era o victorie a lui Stalin.

În aprilie 1945, Pătrăşcanu a numit ca acuzatori publici cadrul Tribunalului Poporului pe Avram Bunaciu, V. Stoican, H Leibovici, Al. Drăghici, D. Săracu’. La 13 mai va începe procesul primului lot al *„criminalilor de război” lotul Macicl* Din cei 38 de „trădători” şi „criminali”, 30 au fost condamnaţi la moan* Pedeapsa cu moartea era abrogată prin Constituţia din 1923, dar legile lui Pătrăşcanu o vor include după 23 august 1944. Chiar el va fi unul dintre „beneficiarii” acestor legi. Tribunalul Poporului condamnă la moarte (în contumacie), pe Pamfil Şeicaru şi la închisoare pe viaţă pe N. Crainic şi Şt. Popescu, ca fiind gazetari *criminali de* războiln curând alte loturi vor umple sălile tribunalelor. Teroarea comunistă îşi începea nefasta acţiune de distrugere a elitelor, o trădare a culturii şi civilizaţiei române Poporul şi noile generaţii urmau să fie îndobitocite de propagandă comunistă mincinoasă, de *„Cursul scurt”* al istoriei PCUS şi de manualul lui Roller.

Interesele economice ale ţării vor fi trădate prin semnarea la Moscova a acordurilor economice româno-ruse care stipulau înfiinţarea Sovromurilor. *„Tributul plătit*

Moscovei pe această cale a fost enormr, afirmă I. Raţiu în *„România de* astăziân 1954, guvernul României ducea tratative pentru răscumpărarea acţiunilor deţinute de sovietici în Sovromuri. Cuantumul compensaţiilor nu se cunoaşte, dar cert este că ruşii nu au investit aproape nimic în Sovromuri, dar că au jeluit fără milă ţara. Marele prieten de la Răsărit!

La Moscova, Stalin l-a preferat pe Dej în fruntea PCR-ului, pe considerentul că Ana Pauker era evreică. Conferinţa Naţională a PCR din 16 – 21 octombrie 1945, l-a ales secretar general pe Dej.

*Fost una dintre figurile politice cele mai sinistre ale României postbelice, cu o răspundere directă şi gravă pentru introducerea şi a*şjrrfti *gulagului în România*. pe tai *comunilor*** *forţaţi a şi Transformarea ei în satelit al Moscovei în mii* 40 – 5<T <Gfe ÎL gw). O schit* biografici americani îl prezintă ci un om jend, *unfanatism feroce; ignorat de orice sentiment uman ţi unment perfect al Moscoveim.*

Luliu Maniu, din tot comportamentul ruşilor to România, a miit ci s-ar fi putut ajunge la un aranjament sovieto-engfez şi l-a flotat pe Churchill, prin reprezentantul său la Bucureşti, a-i ml adevirol. Le Rougetel consemna că Maniu i-a spus ci atunci pud a acceptat să negocieze armistiţiul de la Cairo, a fâkut-o cu condiţia ca independenta şi suveranitatea României să nu fie periclitate. Maniu a adăugat că Făcând armistiţiul ei a fost înşelat st\arându-l său, el a înşelat milioane de români care îl considerau conducătorul lor»". Într-*un memoriu trimis lui Stevenson, Maniu prreiza*: %>ică intenţia Marii Britanii este că România să trea*că cu totul sub* controlul sovietic, el este gata să se sacrifice şi să pregătească poporul pentru acest lucru. În felul acesta se poate oiţa un masacru şi un război civil dacă terenul este pregătit de el\ *dar dacă*, acest lucru nu intră în intenţia guvernului englez, atunci el este gata să lupte împotriva comunizării

ţării până la moarte*N. Penescu spune că în ianuarie 1946, PNŢ ştia*. Fă România făcuse obiectul unui târg între Churchill şi Stalin, fără a cunoaşte detaliile". *Lui B. Berry, Maniu îi spune „*că Uniunea Sovietică plănuieşte în mod deliberat comunizarea României în timp ce puterile aliate tac şi privesc*Maniu, în continuare, vrea să afle adevărul pentru că şi „oya* târziu cum este acum", «*ar* mai putea să aranjeze lucrurile" pentru România mai bine decât o vor face comuniştii". *N. Baciu este de părere că Maniu „*ştia încă din noiembrie 1944 că România fusese abandonată. Căuta să aibă certitudinea întrebând pe britanici şi pe americani, pentru a lua măsurile de sacrificiu politic ce se impuneau şi a împiedica pe comunişti să livreze ţara, legată de mâini şi de picioare... Maniu se înşela profund; Ruşii, chiar dacă ar fi «tratat» cu el în 1943, l-ar fi lichidat, cum l-au lichidat pe Beneš în Cehoslovacia". *Totul era îmbibat în trădare*! *Chiar mareşalul Antonescu a afirmat odată ci în ipoteza că ar fi încheiat totuşi un armistiţiu cu ruşii, se îndoia* profund că aceştia l-ar fi respectat, adică nu l-ar fi» trădat atucând aveau interes. 1

Guvernul Groza a promis să respecte, în alegerile care urma toate drepturile democratice cerute de anglo-americani, dar din stan comuniştii au plănuit să trădeze orice legalitate. Regele a căutat şi explice occidentalilor că alegerile nu vor fi libere *atunci cândţarase află în mâna acestor oameni*" şi că %*J*) *acă nu veţi supraveghea intrvQ operaţie prin observatori răspândiţi în întreaga* (*ară, listele şi \vr fi falsificate, iar guvernul va obţine o mare majoritate falsa car** iY7 *întări puterea comuniştilor*\Englezii răspund suveranului că *doresc să dea niciun sfat sau încurajare... deoarece nu-l vor puteQ proteja pe rege şi pe liderii opoziţiei de urmări*

Până la alegeri, PCR a trecut la măsuri drastice contra oricărei tentative de a-i zădărnici drumul spre puterea absolută. *„Prvcesul Marii Trădări Naţionale*" şi apoi executarea lui Antonescu trebuia să creeze un climat

de teroare şi să dea de înţeles cine are puterea în ţară.

După arestarea la Palat, din ordinul Regelui Mihai, a Mareşalului şi a altor colaboratori, la 23 august 1944, suveranul a părăsit Bucureştiul, mult prea nesigur. La 24 august, ora 02, 15, o echipă din formaţiunile de luptă patriotică, condusă de Bodnăraş, ca urmare a dispoziţiilor date de Rege căpitanului Gh. Teodorescu, i-a preluat pe arestaţi şi i-a dus într-o casă conspirativă din Vatră Luminoasă. În 3 septembrie 1944, după insistenţe şi ameninţări, mareşalul Antonescu şi încă 10 membri ai guvernului, inclusiv soţia lui Ion Antonescu, au fost predaţi ruşilor şi duşi la Moscova. Dacă demiterea lui I. Antonescu era legală, arestarea sa nu, pentru că în prerogativele regale nu se prevedea dreptul suveranului de a aresta un mareşal şi un preşedinte de guvern. Preluarea de către sovietici a celor arestaţi şi anchetarea lor abuzivă în URSS, trăda normele de drept internaţional.

La 3 februarie 1946, presa anunţa că Ion Antonescu şi alţi 11 arestaţi au fost aduşi în ţară spre a fi judecaţi. Guvernul a trebuit să creeze cadrul legal de desfăşurare al procesului, pentru că sovieticii i-au considerat pe arestaţi drept criminali de război şi în conformitate cu prevederile Convenţiei de Armistiţiu, România trebuia să judece criminalii de război. Învinuirea de bază a lui I. Antonescu, *„criminal*

— %/*i u avusese o acoperire juridică*. (I. Sută) Antonescu

* – trădat crezul şi principiile şi a refuzat să recunoască, cu nuresiunile ruşilor, că a dus contra URSS-ului un război de jaf Ppire şi că Basarabia nu a fost niciodată pământ românesc? La 6 mai a început procesul, botezat de comunişti al Mării

— Din Naţionale” *Preşedintele completului de judecată al* îţi *aiului Poporului a fost Al. Voitinovici, iar acuzatori publici ian, C. Dobrian şi D. Săracu’. Actul de acuzare însuma câteva Vede pagini, dar Mareşalul l-a*

ascultat, împreună cu rechizitoriile, Lturbabil. De altfel, pe tot timpul procesului a avut o ţinută leutoate că agitatorii comunişti urlau la moarte trădătorul *C roces Mareşalul a spus acuzatorilor*: „Nu dumneavoastră trebuie – mă judecaţi pe minet ci adevăratul popor român şi istoria... fiţi istoriei adevărul şi nu faceţi faţă unei situaţii de moment/" *în*ătură cu ororile războiului a precizat că, *mu a fost război să nu ecomită cruzimi peste capul şefilor*" şi a cerut *9 rsă nu se considere ci soldaţii (români) au trădat legile umanităţii*; *toţi le-au trădat*" Fată de represaliile de la Odesa, Antonescu a declarat: „... ce *s-a intdmplat la Odesa, adică sărirea în aer a întregului comandament (acţiune a NKVD-ttlui, soldată cu moartea gen. /. Glogojeanu şi a altora) ... atunci mi s-a cerut dacă aprob să se facă represalii. Represaliile sunt prevăzute de dreptul internaţional atuncea când adversarul aplică mijloace ne tolerate de legile normale ale războiului. Am aprobat să se facă represalii. Am indicat şi cifră. Eu îmi iau asupra mea toată această răspundere*" Represaliile au însemnat că pentru fiecare ofiţer român mort, să fie executaţi 200 de cetăţeni sovietici, iar pentru fiecare soldat român mort sau rănit, câte 100 de ruşi.

La acuzaţia că a trădat interesele economice ale României, Mareşalul a spus că în *1940 Banca Naţională a României avea în seif 40 de vagoane de aur*! *România nu a dat nimic şi a primit totul pe bază de acorduri...*"

În testamentul politic, I. Antonescu a repetat cuvintele lui Scipio Africanul la plecarea acestuia în exil: *„Ţie popor ingrat, nu-ţi va rămâne nici cenuşa med*". Mihai Antonescu nu l-a trădat pe Mareşal şi a afirmat că îi aduce elogii şi că e mândru că i-a fost 4 ani colaborator: *„JSuntem mândri de faptele noastre şi le susţinem*!

Din cei 24 de acuzaţi în proces, 7 au fost condamnaţi Ian pentru acuzaţia de înaltă trădare şi criminali de război: I. Antone* M Antonescu. C. Vasiliu. Gh. Alexianu, C. Pantazi, E. Criste U R l. ecca; cinci au fost condamnaţi la

moarte în contumacie u Sima. C Georgescu, C. Papanace. M. Sturdza şi V. Iaşinschi; tre' au fost condamnaţi la muncă silnică pe viaţă: G. Dobre, *q* Petrovicescu şi 1. Protopopescu; la muncă silnică pe viaţă în contumacie au fost condamnaţi C. Lănulescu şi C. Dimitriuc, iaria 20 de ani temniţă grea: T. Brăileanu şi I. Marinescu. Alţi condamnaţi vor fi: P. Ionescu, T. Dragoş, D. Popescu, C. Buşilă, N. Mareş. Al. Voitinovici. Într-un interviu luat în 1984, a declarat în legătură cu sentinţa dată că: *„yAzi, aş da aceiaşi hotărâre, pentru că am convingerea de penalist că în materie de politică trebuie să existe o răspundere colectivă ca şi individuală. În ceea ce-l priveşte pe Antonescu nu am niciun fel de dubiu că aş fi dat o pedeapsă greşită"*. Despre Eugen Cristescu, Al. Voitinovici spune că nu a trădat niciun secret în timpul procesului şi că: *„o/ojf agentul tuturor şi în acelaşi timp i-a rulat pe mulţi, chiar pe nemţi. Cred că în principal a fost agentul englezilor sau poate chiar al sovieticilor"*. Noul regim a căutat să-l folosească potrivit propriilor interese. În cei 7 ani de anchetă, şeful S.S.I. nu şi-a trădat sursele de informaţii. A refuzat să-i spună lui Th. Georgescu dacă Foriş a fost ori nu agent al Siguranţei sau S.S.I. A ştiut că Vasile Luca (Laszlo) a făcut parte din *„Divizia secuiască"* \ în 1919, care s-a opus armatei române dezrobirii Ardealului şi că din 1924 a fost agent al Siguranţei, cu o retribuţie de 3.000 de lei pe lună. În 1952, V. Luca va cădea de la putere şi va înfunda puşcăria. S.S. I.

— Ul a reuşit prinderea şi anchetarea a 452 de spioni-şi trădători în perioada 1941 – 1944, printre care Grumberg Boris, alias Nicolschi. C.Z. Codreanu l-a pus pe Eugen Cristescu pe lista neagră în 1936. Cristescu a aflat şi că în rebeliunea legionară a fost implicată şi Moscova şi că Mişcarea era penetrată de comunişti. Muncitorii comunişti au intrat în 1937 în „Corpul Muncitoresc Legionar". Comuniştii nu au putut fi asimilaţi şi s-au impus Mişcării legionare, ca Dumitru Groza. După 23 august a

început goana după arhiva S.S.I. 1. Cristescu a acceptat colaborarea

K V. D-ul în 1950 va muri, a VScire? ti ce a fost utilizat unişti ca *Sarică de informaţii*!

Ic *e° Antonescu a afirmat că cerc să fie condamnat la moarte şi* fU7 ă dinainte orice graţiere: În *felul acesta voi fi sigur că voi lJfene pământul patriei, în schimb voi ceilalţi nu veţi fi siguri* un [viti mai Ji aici când veţi fi morţi *Li s-a comutat pedeapsa la* lui E. Cristescu, C. Pantazi, R. Lecca. Regele a aprobat. S-a nloh t mult de o aşa numită trădare a Regelui faţă de Mareşal şi de ftizul suveranului de a-l salva de la moarte. În arhive există o

** a semnată de P. Groza cu numele celor 7 condamnaţi la moarte.

*dreptul a 4 nume scrie „*execut*” P. Groza şi L. Pătrăşcanu au decis evident la ordinul lui Stalin, sentinţa. Regele nu avea nicio sibilitate de a-l salva pe Mareşal. G. Magherescu notă că mama* lui *Antonescu a făcut, în numele său, o cerere de graţiere şi* Regele, *ntru a eschiva de la soluţionarea acelei cereri, a dispărut din*

Capitel Iuliu Maniu, în ziua execuţiei, s-a dus la Palat pentru a se prezentă regelui şi a-l convinge să semneze graţierea. Nu l-a *găsit*\La 1 iunie 1946 condamnaţii la moarte au fost împuşcaţi la jilava. Antonescu a dat singur comanda execuţiei şi a strigat

Trăiască România” Era un real patriot şi calificarea lui Dobrjan de la proces, că a trădat interesele neamului, a fost un fals. Şi-a iubit patria şi prin soluţiile gândite de el a vrut s-o salveze. Poate că aceste soluţii sunt discutabile, dar scopul nu.

De trădare şi de punere în slujba propagandei naziste vor fi acuzaţi şi George Georgescu şi Ionel Perlea. Au fost obligaţi să se prezinte în *faţa comisiei de epurare*\în boxa acuzaţilor se vor afla şi Gh. A. Cuza şi Victor Vojen, judecaţi de Tribunalul Poporului în procesul *„criminalilor de război*\în „lotul Horia Sima”. O

*Relatare din arhivele americane preciza că „*Guvernul dându-şi *seama de nepopularitatea sa şi văzând incapacitatea lui de a realiza ceva pentru a-şi câştiga cel mai mic ascendent asupra opiniei publice, se refugiază la calomnierea opoziţiei şi în special, a*

Partidului Naţional Ţărănesc şi la înscenări cu totul fanteziste. În special el montează prin agenţi provocatori şi plăsmuiri de presupuse probe aşa-zise acţiuni subversive, conspiraţiuni fasciste şi anarhiste, pe care organele comuniste din subordine le pun la ea/r Sub pretextul acestora guvernul operează urmăriri, a-*j-n. vi persecuţii. Astfel... a înscenat şi pus la cale procese privind Organizaţi T\ „Organizaţia 8 Noiembrie\ <JSarmizegetus*?%\%*JSumanele Negre" etc „*Vor fi arestaţi în acest fel Ilie Lăzir profesorul Gerota, industriaşul Domocoş. Potrivit lui M. Roller atitudinea P. NT.

— Ului *„a fost pe aceiaşi linie de trădare a intereselor naţionale. pe care a urmat-o de la începutul existenţei lui"*.

Românii din exil, consideraţi de guvernul Groza ca trădători, au avut în lupta anticomunistă un rol deosebit. Au căutat să dovedească că guvernul Groza era nedemocratic şi nereprezentativ şi că legea electorală apărea ca nedemocratică şi reacţionară, iar guvernul a lăsat deschise toate porţile abuzurilor şi falsificărilor.

Pentru campania electorală din 1946, Gh. Dej i-a cerut lui Vîşinski un miliard de lei. Comuniştii pregătesc alegerile într-un climat de teroare şi exclud de la vot 6.000 de persoane, printre care

Gh. Brătianu şi I. Mihalache, considerat *„voluntar hitlerist şi*

M. I *provocator de război civil* şi la 19 noiembrie 1946, în ziua alegerilor, au loc abuzuri strigătoare la cer. Cu toate acestea, P.N. T.

— Ul va avea cele mai multe voturi, dar aceasta nu însemna nimic, pentru că Stalin a spus că nu contează cine

şi cum votează, „*ci cine numără voturil*ez\Alegerile au fost trucate, principiul alegerilor libere trădat şi comuniştii au „biruit” cu 79, 86% după datele oficiale. Anglo-americanii erau la curent cu marea cacealma, marea trădare comunistă, dar nu au intervenit. Trădat din nou, Regele Mihai nu poate decât să deschidă parlamentul şi să legalizeze frauda electorală.

La alegerile din 1946, a participat şi un personaj insolit, C. Argetoianu. Din 1944 se afla în Elveţia şi în 1946 se va înapoia în tară. Şerban Voinea relatează următoarea convorbire, la Paris, cu Argetoianu: „J) omnule, uite ce este. Eu mă duc sub cuvânt că vreau să întemeiez un partid (am aflat, după aceea, că ar fi fost chiar unele încercări şi convorbiri cu comuniştii în vederea alegerilor împreună), dar realitatea este următoarea: nu vreau să mor în străinătate, vreau să mor în ţară şi să fiu înmormântat la mine la Breasta”. S-*a întors în 1946, a înjghebat la repezeală un partid şi* §*prezentat la alegeri. Visul său, că în România va fi o viaţă* tară democratică, a fost trădat. Şi speranţa că va fi Anta* la Breasta i-a fost trădată. Arestat în 1950, va muri în înrea de la Sighet, în 1952. Când au venit forţele de represiune! «tehisaa-/e, anticomunistul notoriu, Argetoianu, a spus: *M dar i-l un*] *eu voi, comuniştii ăştia, dacă vă este frică de un mas* fi *Ca miner* Avea 80 de ani.

La 11 august 1946 3 P’elat la Pană De, cgat>ia Românici pentrunta de Pace. Delegaţia cuprindea 73 de membri, printre care lei Pătrăşcanu, Maurer, Dej. La Conferinţă interesele Ti (în e jei au fost din nou trădate, pentru că nu ni s-a recunoscut cranta şi Basarabia, Bucovina şi Herţa au fost încorporate CObi R.S.S. Emil Haţieganu a declarat în numele P.N. Ţ-ului că la 10 nu am avut o izbândă şi că delegaţia trimisă nu a reprezentat *a ci un Guvern dictatorial ieşit din lovitură de Stat…*

Naţiunea, …

R tiere, cobeligeranţa, chestiunea Dunării, reparaţii –

iată problemefundamentale româneşti care, sau au fost rezolvate contra jjoostră, sau au puţine şanse de a fi tratate potrivit drepturilor şi intereselor noastre!

La Paris, Molotov îi cerea lui Maurer, să nu discute nicio problemă a relaţiilor româno-ruse, pentru că acestea se vor discuta ulterior. De asemenea s-au interzis contactele participanţilor la Conferinţă cu românii din diasporă. Totuşi Belu Zilber a putut transmite occidentalilor un mesaj dramatic: *„Nu ne lăsaţi complet în mâna ruşilor, căci nu numai că dispărem complet ca naţiune, dar va fi şi în detrimentul vostru, până în cele din urmă*\Dar occidentalii, urmărindu-şi pragmatic propriile interese, au trădat interesele României.

În octombrie 1946 s-a desfăşurat şi procesul foştilor miniştri Antonescieni. Au primit ani grei de puşcărie, Mircea Cancicov, Mircea Vulcănescu ş.a., cu toate că atât ei cât şi apărarea au susţinut cu argumente că au făcut servicii ţării şi nu au trădat-o.

Iuliu Maniu a incriminat Guvernul Groza şi a arătat ţării că de la 6 martie 1945, au fost batjocorite instituţiile ţării, epurată armata şi terorizată populaţia de bande de bătăuşi organizate de comunişti. Vor fi calomniaţi, judecaţi şi arestaţi toţi cei „care *n-au consimţit să fie slugi păcătoase ale regimului*\într-un cuvânt.

Comuniştii au trtdat, atât ţara cât şi poporul. Printr-un memoriu fă 20 iunie 1947,! Maniu denunţa regimul din închisori şi artu *„deţinuţii politici sunt maltrataţi şi bătuţi*", prost hrăniţi ţi permanenţi terorizaţi, ceea ce însemna trădarea drepturilor omuul

Maniu şi P.N. Ţ.

— Ul reprezentau un serios obstacol în cale, comuniştilor spre puterea absolută şi P.C.R. s-a pregătit temein* ca şi îl doboare. P.C.R. nu a vrut doar eliminarea lui Maniu Brătianu din viaţa politică, ci eliminarea completi a P N Ţ şi pn Iuliu Maniu, când i-a strâns mâna mareşalului la proces, a precum ci acesta i-a fost adversar

şi nu duşman. P.C.R. vedea însă în Maniu un duşman periculos, pe care îl eticheta drept fascist şi trădător Maniu a pus înaintea alegerilor din 1946 bazele unui „Cerc Militar Profesional", condus efectiv de 1. Mihalache şi pregătit să acţiona în *cazul unei răscoale contra guvernului*" relata N. Penescu Maniu, după evadările lui Buzeşti şi Vişoianu în vest, a început jă *examineze posibilitatea continuării bătăliei peste* hotarenotan. Carandino.

Teohari Georgescu a pus la cale, la 14 iulie 1947, înscenarea de la Tămădău. I. Mihalache, N. Penescu, l. Lazăr, N. Carandino, au fost arestaţi pe când se pregăteau „să *fugă peste* graniţă cu două avioane I.A.R. Cursa întinsă de către comunişti ţărăniştilor avea ca scop final lichidarea P.N.Ţ. *proiectul fugii peste graniţa fusese pus la punct cu începere de la 6 iulie, când dr. C. Gafencu prin fiul fruntaşului acestui partid, Emil Haţieganu, Vlad, comunică posibilitatea fugii în Occident cu două avioane IAR-39, după ce avusese o convorbire în grădina de zarzavat a unei unităţi militare, cu un pilot. Probabil că poliţia secretă a intrat pe fir când pilotul va fi încercat să convingă un coleg să deturneze cel de-al doilea avion, dacă chestiunea nu a fost de la bun început aranjată prin C Gafencu*" (V. Frunză). În dimineaţa de 14 iulie, pe lângă soldaţii înarmaţi, a fost prezent, la Tămădău, „din întâmplare", şi un fotoreporter. Presa guvernamentală a început o virulentă campanie contra P.N.Ţ. La 18 iulie, în Parlament, se cere judecarea imediată a „trădătorilor" şi interzicerea P.N. Ţ.

— Ului. Deputatul Eduard Mezincescu a spus în numele a 33 de deputaţi că: JVE luăm *angajamentul să luptăm cu toate forţele până la nimicirea definitivă ftact*} *onart a lui Maniu. Brătianu şi Titel Petm*ar *Vor* mitinguri, în care „masele", cu indignare", vor cere jrfciătorilor" De fapt P.N.Ţ. a fost cel trădat. Comuniştii f-x judecarea doar a celor implicaţi direct în „afacerea i-o, arestarea tuturor

conducătorilor PN. Ţ., pentru trădare, cu I. Maniu şi dizolvarea partidului. Imunitatea infrlentart a celor 7 deputaţi P.N.Ţ. a fost ridicată, ziarul P1 iatea% a fost interzis şi la 30 iulie, printr-un jurnal al „fiului de miniştri, P.N.Ţ., a fost dizolvat. La 13 noiembrie cOnfs. a dat sentinţa în Procesul conducătorilor P.N.Ţ., prin care 1.1. şi-i Mihalache au primit temniţă grea pe viaţă, iar I. Lazăr, Carandino, N. Penescu, V.R. Pogoneanu şi I. Mocioni-Stârcea Verei de temniţă. Printre alte acuze figură la loc de cinste cea de trjdare. Prim procurorul G. Alexandru arăta la proces *jea\trtffd <rum Parcurs Maniu, Ion Mihalache şi ceilalţi acuzaţi fost un drum al trădării... drum al trădării intereselor naţionale depoporului român, ce s-a încheiat cu un complot criminal... În sforţa realizării planurilor criminale ale loviturii de sfat...* „Numai omuniştii, care au ferecat frontierele, puteau transforma dreptul legitim al fiecărui om de a călători în străinătate într-o crimă politică, \ctul de acuzare glăsuia: *„crimă de complot, înaltă trădare, tentativă de suprimare a* ordinii *constituţionale, răzvrătire. Insurecţie armată, instigare la înaltă trădare...”*

În timpul procesului lui Maniu, se descoperise la Ministerul de Externe, deţinut de Tătărescu, *„un cuib de trădători”* Gh. Tătărescu a fost pentru comunişti o piesă de decor pentru iluzionarea occidentalilor. Lothar Rădăceanu îl numea *Jichea*\iar Maniu îl definea ca fiind cel mai imoral om politic. Dej îl considera un *joleraf*\care după semnarea Tratatului de Pace de la Paris nu-şi mai avea rostul. *„Tovarăşul de drum*\după ce a fost folosit şi refolosit, urma să fie trădat şi eliminat. Sorin Toma, în „Scânteia”, acuza Ministerul de externe că *„este azi cuib de spionaj şi trădare”* Miniştrii şi subsecretarii de Stat tătărescieni au fost demişi în bloc şi tovarăşa Ana Pauker a preluat externele.

La 12 noiembrie 1947, Regele Mihai a plecat la Londra spre a asista la oficierea căsătoriei Principesei Elizabeta. Guvernul a acceptat călătoria în speranţa

secretă că suveranul nuity, întoarce în ţară. De fapt a şi fost sfătuit de unele personalităţi polt4 ct să rămână în străinătate. Regele era ultimul bastion anticomunist din România. La 21 decembrie 1947, Regele Mihai a revenit totuşi, în ţară. În 28 – 29 decembrie, Biroul politic al C.C. al p. c. R a definitivat planul de abolire al Monarhiei. Armata epurată era pusi în alertă şi Telefoanele, Radioul, sediile instituţiilor de Stat, podurile. Tundele CFR. au fost puse sub pază. În seara zilei de 29 decembrie Groza l-a rugat pe Rege să vină de la Sinaia la Bucureşti, pentru a discuta *„o chestiune de familie”*, ceea ce l-a făcut pe suveran creadă că era vorba de viitoarea sa căsătorie cu Principesa Ana de Burbon-Parma.

La 30 decembrie 1947, ora 11, 15, Regele Mihai I i-a primit la Palatul Elizabeta, înconjurat de trupele diviziei staliniste *„Tudor Vladimirescu”*. pe Groza şi pe Dej, care imediat îi vor cere adicarea. Nu încape îndoială că cei doi au primit instrucţiuni precise de la Moscova. Actul de la 30 decembrie, spune V. Frunză, *„a fost de două ori ilegal şi anticonstituţional. O dată*: *prin statutul de cetăţeni români, ei (Groza şi Dej) erau supuşi monarhiei constituţionale. Arogându-şi cu de la sine putere… obţinerea… semnăturii de abdicare, ei intrau sub incidenţa unor legi marţiale. În alte împrejurări istorice aşa s-ar fi petrecut lucrurile. A doua oară*: *sub aceiaşi ameninţare cu forţa regele a fost obligat să semneze nu doar simpla sa abdicare, ci pentru un act care nu se putea hotărî nici de el. Nici de ceilalţi doi*: *abrogarea monarhiei”*. Groza şi Dej se aflau, fără îndoială, în postura de drept şi de fapt de trădători. Semnarea de către Rege a abdicării, sub ameninţare şi şantaj cu măcelărirea tuturor studenţilor arestaţi în urma manifestaţiei de la 8 noiembrie, nu este valabilă. Ulterioara „legalizare” într-un parlament marionetă este o altă trădare. La 30 decembrie comuniştii au răsturnat prin mijloace ilegale cea mai importantă instituţie constituţională a ţării. Actul nu poate fi considerat decât ca

unul de înaltă trădare. Nerespectarea legalităţii, trădarea ei de către lideni P.C.R., va crea un precedent extrem de periculos, care va avea repercusiuni şi asupra lor. Procesul lui Ceauşescu a fost plin de ilegalităţi. Execuţiile făcute de comunişti între 1946 – 47, contra

§l cĂror num4 r send, e* 1» P «te 60.000, au foit şi ele irfik o trtdarc a PrinciP, i, or de drept şi umanitare.

Parlamentul s-a convocat în reuniune extraordinari, dar nu <4 ftuşit întrunirea cvorumului necesar. S-au votat actele privitoare j-ibolirca Monarhiei şi proclamarea Republicii.

Republica a fost proclamată, dar teamă era ca şi nu triumfe lui V. Luca care dorea ca R.P.R. şi fie o republici sovietici.

U 4 ianuarie 1948. Regele Mihai părăsea ţara. I se va confisca iotriaga avere şi întregii familii i se va retrage cetăţenia. La 22 mai 1948, prin Decizia Consiliului de Miniştri, nr. 797, bazată pe legile din 1939 şi 1940 în legătură cu primirea sau pierderea cetăţeniei. Regelui Mihai i se retrage cetăţenia pentru *purtări potrivnice îndatoririi de fidelitate fată de ţară*". Imnul ţării, *„Trăiască regele în pace şi onor*... „a fost interzis şi Emil Paraşcanu şi Ion Piţurcă realizează noua stemă pe care o vor decupa din drapel tinerii ieşiţi în stradă în decembrie 1989.

În *Jurnal*\Carol al II-lea, care la un moment dat părea o piesă importantă pe tabla de şah a lui Stalin şi a P.C.R. contra Regelui Mihai. Avea să noteze în legătură cu abdicarea: *„cine dracu' l-a pus pe Mihăiţă să se întoarcă (din Anglia) ca după o săptămână să plece în condiţiile cele mai urâte şi dând către popor o proclamaţie FUS – lfl O (2SCI Mă sufocă ideea că fiul meu, ca suveran, să poată să-şi pună iscălitura sub un document astfel redactat... Chiar dacă abdicarea şi proclamaţia i-au fost smulse prin amenințare, s-a pus în situaţia cea mai oribilă posibila*!

VW. TRĂDAREA DE LA DEJ LA CEAUŞESCU

Epoca dejtstă în istoria românilor se deschide cu

1948, o pagină neagrj totalitarismul. Sprijinul de nădejde va fi securitatea, odioasa instituţie care se baza pe delaţiune, teroare, tortură şi crimă. A trădat orice brumă de umanitate. Nikolscki şi Walther Neulânder (Valţer Roman) au jucat un rol important în diabolica instituţie. Evreiască şi sovietică la început, securitatea se va româniza, dar năravul va rămâne acelaşi. Mult trâmbiţata dictatură proletară nu era în fond decât o dictatură stalinistă. Stalinismul, a afirmat S. Brucan în *„Generaţia pierduta*\ *„ea fost nu numai un fenomen politic şi ideologic, aspectul său psihosocial fiind tot atât de important”* Modelul stalinist se va imprima în economie, politică şi cultură, Din 1945 până în 1962 *România a fost condusă de alogenii, ei fiind aceia care au decis ori au executat dispoziţiile care veneau de la Moscova dar şi din altă* capitală Aceşti trădători de neam şi ţară, îndeobşte evrei şi unguri au fost din păcate secondaţi şi de trădătorii români. P.C.R. Îşi va continua în epoca Dej, cu şi mai mult clan, acţiunea trădătoare faţă de patrie şi popor. Frontierele sunt închise şi tentativele de evadare sunt privite, exact ca în evul mediu, drept acte de trădare contra stăpânirii. Posturile de radio, JBBC” „Vocea Americif\ „Europa Libera\ sunt considerate de Bucureşti ca trădătoare, iar cei care colaborează la ele sunt priviţi ca „vânzători de ţara\Până aproape de decembrie 1989, Eugen Barbu şi C.V. Tudor se războiau în *săptămâna”* cu toţi angajaţii şi colaboratorii de la „Europa Libera\pe care în bloc îi considerau ca trădători.

În 1948, în urma unei înţelegeri dintre Molotov şi Groza, Insula Şerpilor e predată de Eduard Mezincescu sovieticilor. Din nou interesele României au fost trădate de către „marii patrioţi” români. Va începe seria marilor procese politice, acuzaţiile de sionism, titoism, cosmopolitism, împletindu-se organic cu cele de complot contra statului, trădare, spionaj.

Colaborarea dintre socialişti şi comunişti a început în

mai 1944, într-un cadru vag, Frontul Unic Muncitoresc. C. Titel-Petrescu

44 k pe de seama că P.C.R. dorea în fond anihilarea şi absorbţia, lui Lothar Rădâccanu şi Şt. Voitec însă, au trădat P.S. D-ul venit colaboraţionieştii comuniştilor. În 1946, peste jumătate cmbrii C.C. şi C. Hxecutiv al P.S.D. erau în secret membri r Trădătorii măcinau din interior partidul. Comuniştii au} îl c canipanie de denigrare a lui Titel-Petrescu şi a tuturor căi şi s-au pregătit pentru asaltul final, înghiţirea de către jJcPJL p 5 D.-ului. Acest lucru se va produce în urma „Congresului pâRţicare" a P.C.R. cu P.S.D. din februarie 1948. Nu a fost în real o unificare ci o lichidare a socialiştilor. Cei care nu se *unificaţi*" au fost declaraţi trădători şi vor intra în puşcării. Mea astfel Partidul Muncitoresc Român, care prin vocea Anei] a lui Th. Iordănescu şi L. Rădăceanu aducea elogii lui Stalin. H/Rădăceanu susţinea că unificarea s-a făcut *„organic şi nu L° nic*\tocmai acest principiu l-au trădat comuniştii. L. Veeanu a vrut să răspândească în lume marea performanţă anificăriişi a scris articolul intitulat *„Rolul trădător al cial-democraţilor de dreapta*". Dar nu aceştia au trădat la urma urmei ci cei de stânga, „unificaţii", cum a fost cazul lui Mişa Levin, numit diplomat la Roma. Va fugi imediat în Israel. Ştefan Voitec, are i... a trădat pe Titel-Petrescu, a devenit sub Ceauşescu un *mişcărici trist*". Titel-Petrescu va intra în puşcărie şi la presiunile englezilor va fi eliberat în 1955, după ce va fi obligat de comunişti să-şi trădeze public, în *„Scânteia*", crezul politic.

P. M.R. a ajuns partid unic, iar comuniştii au lansat lozinca %*ycine nu este cu noi, este împotriva noastră*". Prezidiul Marii Adunări Naţionale, în mod figurativ, deţinea conducerea supremă în stat. În frunte era I.C. Parhon, secundat de Mihail Sadoveanu, care încă din 1945 acceptase că *lumina vine de la răsărit*\Prozatorul, numit de ţărănişti *„conte de Ciorogârla*", pentru că se mutase în

proprietatea lui Pamfil Şeicaru, devenise un trădător şi un colaboraţionist de marcă al comuniştilor Stalin apărea ca *„<cel mi bun şi drag prieten al poporului român* „şi osanalele la adresa *genialului*”, al *„părintelui popoarelor*\ nu mai conteneau. De la bardul de aprozar, A. Toma, până la copiii din clasele primare, toţi adulau pe criminalul sângeros. Comuniştii au început să-şi fabrice false biografii şi numărul ilegaliştilor a fost în creştere permanenţi. Se va ajunge chiar la cifra de 5.000, când partidul avea ca membrii sub 1.000. Apar pseudoeroi cu merite inventate. Operaţia de cosmetizare a elitei comuniste va atinge apogeul sub Ceauşescu devenit primul *„emu dintre eroi*” Toate aceste malversaţiuni fata de istoric sunt tot atâtea trădări ale adevărului. Dar însăşi Istoria neamului a fost trădată, prin rescrierea ei de către culturnicii comunişti. O parte dintre aceste trădări ale adevărului istoric au fost evidenţiate de Vlad Georgescu în *politică şi istorie*”.

Naţionalizarea din 1948 deschide drumul modelului stalinist în economie. Interesele economice reale ale României sunt trădate Colectivizarea forţată va ruina pe ţărani şi agricultură, care nici până astăzi nu şi-a revenit. Dej a dat vina pe Ana Pauker pentru greşelile şi abuzurile făcute în timpul colectivizării. A recunoscut că mai mult de 80.000 de ţărani au intrat în puşcării pentru că s-au opus sistemului colhozurilor. Ceauşescu, cu pistolul în mână, apus umărul la colectivizare şi după multe surse a tras efectiv în satele din Vrancea în ţăranii recalcitranţi.

În 1951 s-a desfăşurat, *Procesul unui grup de spioni, trădători şi complotişti în slujba Vaticanului şi a centrului de spionaj italian*\Din cei 1.800 de preoţi uniţi, doar 400 au trecut la ortodoxie; ceilalţi au refuzat să trădeze cultul şi au fost ei acuzaţi de „trădare”.

În 1952, Dej, cu acordul lui Stalin, a triumfat asupra grupului Pauker, Luca şi T. Georgescu. Cei care au scandat până mai ieri *„Ana, Luca, Teo, Dej/bagă spaimă în burgheji*” intră în derută. Consideraţi trădători ai liniei

juste a partidului, cei din grupul Anei Pauker sunt eliminaţi din conducerea P.M.R. şi îşi pierd locurile din guvern. Prin eliminarea lui Pătrăşcanu şi a „moscoviţilor”, poziţia lui Dej, care îl avea la interne pe Al. Drăghici, părea de nezdruncinat, dar în 1953, idolul Stalin a murit şi Hruşciov va Denunţa crimele staliniste la Congresul XX, din februarie 1956. Va începe o aşa-zisă destalinizare care îl va alarma pe Dej. Mai mult, liderul va avea de înfruntat şi atacul lui Miron Constantinescu, aliat cu I. Chişinevschi. Ei îşi trădează şeful şi vor să-l răstoarne. Îl prezintă ca pe un *„mic Stalin*\rob al *„cultului personalităţii”*. Miron Constantinescu denunţă şi abuzurile şi ilegalităţile Securităţii care, nstrumentul terorii comuniste. În apărarea lui Dej se ralia/l\hApostol. P. Borilă, N. Ceauşescu. Ghiva Stoica. Al. Drăghici.

l, Moghioroş;

În 1953. În *procesul legionar”*, s-au condamnat şi executat, 3 acuzaţi de trădare”. Va urma procesul Ioanid, pe urmă al celor ficaţi în evenimentele din 1956. În 1957 59 vor fi înscenate fesele intelectualilor. Elita politică şi intelectuală trebuia distrusă. Auci/ut victime chiar şi dintre cei care au acceptat să încheie. un *cu diavolul”*, adică să-şi trădeze idealul şi convingerile, colaborând cu P.C.R.

— Ul.

Revoluţia din Ungaria, din 1956, creează panică şi confuzie în pM. R. Se constituie la 30 octombrie 1956, un Comandament General, thimatdin E. Bodnăraş, Al. Drăghici şi L. Sălăjan, care spiona armata, Securitatea şi Miliţia de teama unei posibile trădări. Securitatea a primit asarcină întărirea vigilenţei şi o acţiune promptă pentru a împiedica izbucnirea şi în România a unei revolte de tip ungar. Orice acţiune *jare ar ameninţa ordinea de stat”* era considerată înaltă trădare şi trebuia rapid înăbuşită. La Timişoara însă şi în Ardeal, studenţimea începe să se agite. Au loc întruniri, se pregătesc manifestaţii, se cer răspunsuri la întrebări grave. Turnătorii, trădătorii, îşi

încep nefasta activitate şi Securitatea operează arestări masive. După înfrângerea revoluţiei maghiare, Imre Nagy şi unii colaboratori au fost deportaţi în România. Ministrul de Externe Gr. Preoteasa asigură ONU că şefii insurecţiei ungare vor primi azil politic în R. PR. Ei au fost însă trădaţi. Vor fi anchetaţi în permanenţă şi în final predaţi lui J. Kádár, care, după un simulacru de proces îi va executa.

Epoca lui Dej a însemnat îngrădirea drepturilor cetăţeneşti, lichidarea vechilor elite politice şi culturale şi a oricărei opoziţii. După 1948, în România ia fiinţă un Gulag propriu şi ţara se transformă într-o uriaşă puşcărie, unde terorarea, bestialitatea, sadismul, crima sunt în floare. Sute de mii de români, floarea intelectualităţii, zac în puşcării, unde umanitarismul a fost total trădat. Criminalul Dej are pe suflet zeci de mii de morţi. Mulţi dintre deţinuţi nu au avut nici măcar parte chiar şi de un proces încât şi nu au primit nici condamnări, ceea ce înseamnă trădarea principiilor de drept şi a drepturilor omului.

Biserica ortodoxă a fost total aservită statului iar cea un IU desfiinţată. Din cei cinci episcopi uniţi, patru au murit în inchi* Puşcăriile comuniste sunt pline şi de preoţi ortodocşi. Nu tou făcut dovada demnităţii în detenţie. Patriarhia a fost obedient* regimului comunist şi în vremea când Ceauşescu demola bisericile neamului, Teoctist îi trimitea telegrame de felicitare. Copiii sunt educaţi să-şi denunţe, să-şi trădeze părinţii şi delaţiunea, turnătoria, trădarea devine o instituţie anexă a Miliţiei şi Securităţii. Din păcate dosarele informatorilor, ale trădătorilor, nu au fost făcute nici pan* astăzi publice, cu toate că dl. Ticu Dumitrescu a cerut-o în repetate rânduri.

La Piteşti şi Gherla, torţionarul Ţurcanu, un legionar devenit comunist, experimentează cu un diabolic sadism „reeducarea” Consilierii NKVD instruiesc tinerii securişti şi în curând ei îşi depăşesc maeştri. Oricine putea fi arestat pe motive politice şi exterminat. Aiudul sau

Canalul, Jilava, Sighetul etc., au însemnat trădarea moralei creştine, trădarea omeniei, trădarea justiţiei de către comunişti.

La 15 mai 1948, mii de legionari şi simpatizanţi ai acestora au fost arestaţi de Teohari Georgescu. Vor urma recalcitranţii din P.S.D. şi alţi oameni politici, dar şi intelectuali, muncitori şi ţărani. Numărul victimelor a fost de peste o jumătate de milion. Comunismul se ridica pe sânge, lacrimi şi cadavre, până când va deveni el însuşi un cadavru.

Trădarea specificului naţional s-a făcut prin încercarea de a se „confecţiona" un nou Frankenstein, „jhomo *sovieticus român*" Monstrul numit *„omul nou* l-a preocupat şi pe Ceauşescu care l-a înzestrat şi cu o pedagogie şi o etică şi echitate socialistă.

Falsificarea istoriei, Indexul cărţilor, în 1946 au fost interzise 2000 de cărţi şi reviste, iar în 1948, 8.000, epurarea bibliotecilor, înfiinţarea cotelor S, secrete, propaganda penibilă şi mincinoasă, obligativitatea învăţării limbii ruse, îndobitocirea ideologică, manipularea cunoştinţelor, încurajarea delaţiunii, a turnătoriei, ocuparea abuzivă a caselor, etc., au fost toate acte de trădare faţade poporul propriu al unui partid care se autointitula glorios, de avangardă, continuator al tradiţiilor etc.

— Enoad» 1956 – 59, dogmatismul cultural s-a accentuat şi t, pe «Lu val de arestiri. C. Noica şi Pilat se vor afla printrt *neclanţia din* aprilie 1964, a produs o anume distanţare va şi II» din interese Proprii, păstrarea puterii, a forţat jr jsju poate fi vorba de o trădare a lui Dej faţă de Kremlin, că România va gravita şi pe mai departe, în timpul lui orbita URSS-ului şi chiar Ion Iliescu, după venirea (CV & 9* yag-bi să încheie un tratat, credea „isteţ" şi bun de HPfe către alţii, cu muribunda Uniune Sovietică care imediat cea se va dezmembra.

În 195. Dej, călăul şi trădătorul patriei şi al

poporului, omul *deştept şi uman*\în versiunea lui Gh. Apostol, a murit. Ha plâns poate Lică, *prinţesa roşie*". Căreia tăticul îi făcea ** 10 p soţii pe care i-a avu.

Un aspect dureros îl reprezintă în „*victoria socialismului* ni (jarca intelectualilor. După 23 august a avut loc o adevărată *vână*toare *de vrăjitoare*", colaboraţioniştii lui Carol al II-lea, Mitonescu şi simpatizanţii legionarilor sau chiar legionari fiind atacaţi atât în *dreptatea*" (PNŢ) cât şi în „*Scânteia*" (PCR). Restructurării cantitative a culturii prin epuraţie i-a urmat şi una calitativă, care a însemnat intervenţia statului. Apare noua ordine culturală, proletcultismul, realismul socialist, cultura de masă. Literatura nouă, apologetică la adresa noii puteri şi a URSS-ului este completată cu arta nouă. Începând cu M. Sadoveanu, G. Călinescu şi continuând cu Arghezi, o serie de scriitori au devenit colaboraţioniştii comuniştilor. Trădarea intelectualilor, prin colaborarea cu regimul, deturnare a adevărului, crearea de false mituri, otrăvirea ideologică, a avut loc şi în istorie, filosofie, etc. Nici muzica nu a scăpat nepoluată de activitatea trădătorilor culturali, de la cea uşoară, „Macarale... „şi „Ilenuţă tractoristă", Ia cea simfonică. „Mitrea Cocor", romanul lui Sadoveanu care îi consacră lichelismul şi trădarea, e transpus şi pe ecran, iar coloana sonoră a fost „opera" lui Sabin Drăgoi. Hpoca Dej îşi va avea „*barzi oficiali*" «şi „*epoca de aur*\E destul să-i numim pe A. Păunescu şi C.V. ludor. Pamfil Şeicaru îl acuză pe Sadoveanu că sub *stăpânirea haină a străinului*", a rămas „*neclintit printre părtaşii ospăţulu satanic al ocupaţiei ruseşti*", şi că s-a spurcat „*colaborând* cu *ocupantul*". A adus elogii la adresa „*tătucului Stalin*" şi apnvil zâmbitor cum ruşii jefuiesc „*Academia română de toate*\>*echile hrisoaw*". Un alt intelectual trădător, Arghezi, în *tJSeara*" şi „*Gazeta Bucureştilor*" făcea propagandă nemţilor în primul război mondial pe urmă a adus elogii lui Carol al II-lea şi Rădescu şi a sfârşit îi remorca comuniştilor, încărcat

de onoruri.

„Epoca de aur".

Gh. Apostol susţine că Dej l-ar fi dorit ca succesor, dar că manevrele lui Maurer l-au propulsat pe Ceauşescu. Vlad Georgescu spunea că „*baronii*" lui Dej, Maurer, Chivu Stoica, Bodnăraş, l-au sprijinit pe Ceauşescu în speranţa că îl vor putea domina. Treptat, el îşi va trăda tovarăşii de drum, „*vechea gardă*" dejistă şi se va înconjura de oameni noi, dar în care nu avea totuşi deplină încredere.

Se temea de trădare şi de aici neîncetata rotare a cadrelor şi

Promovarea rudelor, dar mai ales a soţiei, în posturile cele mai importante. Se temea de Moscova că îl va trăda, se temea de KGB pentru că ştia că a penetrat armata şi Securitatea, se temea de Securitate care după trădarea lui Pacepa se arăta nesigură, se temea de generali şi va refuza înaintările în grad. Păzit ca un şef mafiot, „ce/*mai iubit fiu al poporului*" dormea alături de câinii de pază „Şarona" şi „Corbul" în care probabil că avea deplină încredere. De teamă să nu fie iradiat îşi schimba zilnic îmbrăcămintea şi casă evite o posibilă otrăvire, îşi căra din ţară, în timpul turneelor pe mapamond, până şi sucul. „Spionita se manifesta prin puzderia de microfoane puse peste tot, de la oamenii politici până în dormitorul propriei fiice.

Ceauşescu a moştenit de la Dej o ţară semiautonomă, spune V. Tismăneanu şi în toate discursurile trâmbiţa independenţa României. Ceauşescu susţinea sus şi tare rolul conducător al partidului, dar el a trădat acest principiu, pentru că în fond clanul său anihilase partidul. Dictatura lui de tip „naţional-stalinist" care à la & at PCR-ul, fără nicio putere a fost denunţată de Ion Iliescu înf" când la TV a spus că Ceauşescu, *ja* întinata trădat *Jei era orlie perene ale socialismului*" Debutul perestroikăi a jjici „vâreapresiunilor internaţionale asupra României şi i-au ju-la CflŞ Ceauşescu puterea absolută. În *Decembrie 1989, s „rt) '1 lU> pornit o revoltă anticomunistă şi a distrus*

întregul pel”” °stituţional al socialismului de stat. Timp de câteva ore, a fi} if, cu, n *vi (j de putere şi se părea că trecerea ţării la democraţie fost<—realU, fără niciun impediment. A urmat. Însă. O causistă, «eşalonul secund». Îndelung frustrat de capriciile dintelui, a ieşit atunci la suprafaţă şi a format F.S.N., Frontul*

— /\r\nr: x lo vi… */>».

evapro ducej – Ulovitură care a determinat escaladarea violenţei. Birocraţia tont? 010 *I* i/. *„i/… j… inti (*

ţării Naţionale” (*VI. Tismăneanu*). *F.S.N. s-a înfăţişat ca o ţalvaru enianaţie a revoluţiei”* şi şi-a arogat conducerea luptei populare; Realitate F.S.N. a trădat ceea ce numim revoluţie pentru că fanaticii neoleninişti aveau „ca *scop real*” „să *raţionalizeze*, 5/wu 5 a *înlocuiască, sistemul comunist. Preluarea puterii s-a petrecut în umbra confruntărilor sângeroase dintre oamenii ieşiţi în stradă şi forţele de securitate. Foarte versaţi în conspiraţii, aceşti aparatciki ce au orchestrat o înşelătorie colosală…* Ceea ce *reprezentau ei, de fapt,* W O *formă bastardizată de comunism naţional*: *F.S.N. era o pseudoformă de inovaţie revoluţionară, o încercare a birocraţiei asediate de a inventa un nou principiu al legitimităţii prin renunţarea la trăsăturile cele mai compromise ale sistemului”* (ibidem). Reformiştii comunişti au trădat revoluţia prin confiscarea ei, Legitimitatea lor se axa pe o opoziţie mai mult sau mai puţin tranşantă faţă de Ceauşescu. Astfel, faimoasa scrisoare a celor 6 foşti nomenclaturişti care se dezic de sistemul stalinist al lui Ceauşescu, dar nu de comunism, apare ca o atitudine *revoluţionară*” şi de „mare *curaf*\Şi Pârvulescu în timpul unui Congres al P.C.R.

— ului a cerut ca Ceauşescu să nu mai fie reales, dar nu a cerut desfiinţarea comunismului. S. Brucan a publicat în presa americană o declaraţie, *„interpretată de observatori că fiind un act de disidentă în urma demonstraţiei anti-ceausiste a muncitorilor din Braşov, de*

La 15 Nov. 1987. Brucan nu-l ataca însă pe dictator, ci avea să vorbească doar de pericolul pierderii de către P.C.R. *a alianţei sau încrederii muncitorimii, întregul eşafodaj al criticii lui fiind un fals şi o şmecherie*" (V. Frunză). Toţi aceşti opozanţi sau disidenţi, mai mult sau mai puţin de operetă, au fost catalogaţi de Ceauşescu drept trădători. Nu i-a suprimat, ci i-a marginalizat şi mutat din locuinţele luxoase pe care abuziv le ocupau, graţie partidului, care tot abuziv le-a luat de la proprietarii de drept.

Prin contractele stabilite cu terorismul internaţional şi primirea în secret, la Bucureşti, a lui Ramirez Sánchez, alias, Carlos \alias „Şacaluf\în 1980, Ceauşescu a trădat lupta antiteroristă internaţională. Organizaţiile teroriste l-au servit pe dictator în încercările sale de răzbunare şi anihilare a opoziţiei din diasporă. Contra unor angajaţi de la *JEuropa Liberă*" Monica Lovinescu, VI. Georgescu, vor avea loc atentate.

Bârlădeanu, Apostol, Verdeţ, Brucan, dar şi Iliescu, au vrut un socialism mai cosmetizant, însă, spune Adam Michnik, *„nu există socialism cu fată umană, ci doar totalitarism cu pumnul în gură*". Pentru că în România nu a existat o destalinizare, nu a avut loc niciun proces al comunismului după decembrie ’89. În România a avut loc un real genocid comunist şi Ceauşescu şi-a trădat propriul popor, pe care l-a umilit prin punerea fără drept de apel de a-i cânta osanale în timp ce-l ţinea în frig, întuneric, foame şi arestat în propria tară. Trădarea dictatorului asupra poporului s-a făcut şi prin distrugerea morală. Sistematizarea localităţilor rurale şi urbane, dărâmarea bisericilor, au fost alte acte de trădare comise asupra naţiunii. Oraşul Victoria a avut trista faimă de a fi singurul din ţară fără biserică.

În 1977 va avea loc greva minerilor din Valea Jiului. Constantin Dobre, liderul lor, a decis sechestrarea lui Verdeţ, Pană şi Negruţ, până la venirea lui Ceauşescu, care

avea să fie confruntat nu cu aplauze festive, ci cu huiduieli. Greva a fost pentru revendicări social-economice şi nu a avut nicio conotaţie politică sau anticeauşistă. Promisiunile făcute de dictator vor fi în mare parte trădate. Acţiunea „Sindicatelor libere", din 1979, iniţiată de I. Cană, Gh. Braşoveanu, N. Dascălu, C. Popescu, a fost repede anihilată şi „trădătorii" arestaţi. Mulţi intelectuali, şi ei trădători în ochii Puterii, difuzează proteste individuale şi scrisori în străinătate şi la posturile de radio occidentale. Mircea Dinescu dă interviuri fulminante, iar Doina Cornea e în război declarat cu Securitatea şi cu Ceauşescu.

Goma a devenit un disident de marcă, care prin cărţile sale, Pl comunismul, fără drept de apel. M. Botez, Maria Celac, P Ku/ Qfr Calciu-Dumitreasa acuză cu mult curaj regimul. Lista N** – or este lungă şi pentru Putere ei sunt trădători periculoşi. Ji51 craiul Militaru, care era în legătură cu Ion Iliescu, l-a pe Ceauşescu şi a fost în contact cu o agentă sovietică. A l (anizat o mişcare contra dictatorului cu mai mulţi aderenţi şi a t sprijin sovietic. Vasile Patilineţ va fi bănuit de trădare şi Crâmă1 într-un accident de automobil. Generalul Ion Ioniţă s-a dit şi el la o posibilă lovitură militară şi l-a atras şi pe generalul l tvai, dar trădarea lor a rămas doar teoretică. În 1988, la Moscova, Brucan discuta cu Gorbaciov despre chestiunea răsturnării lui Ceauşescu. Gorbaciov a fost de acord cu debarcarea dictatorului, *cu condiţia, ca... să aducă la menţinerea partidului comunist ca frtăpolitică conducătoare în România*" (S. Brucan).

În 30 octombrie 1989, raportorul pentru România al Centrului pentru drepturile omului de pe lângă ONU, prezenta 131 de cazuri de trădare a drepturilor omului în România, printre care şi acţiunile represive contra opoziţiei politice: G. Andreescu, P.M. Băcanu, A. Blandiana, Dan Petrescu, A. Pleşu, D. Iugă etc.

Radu Portocală afirmă că la 24 noiembrie 1989, în ziua închiderii Congresului al XIV-lea al P.C.R., se ştia în

Occident că ruşii l-au trădat pe Ceauşescu şi că vor să se debaraseze în curând de el. O acţiune de răsturnare a lui Ceauşescu era preconizată să înceapă la Iaşi, dar va fi blocată. Scânteia se va aprinde la Timişoara şi evenimentele se vor precipita în legătură cu pastorul reformat László Tökes, care mai târziu va fi acuzat că ar fi colaborat cu Securitatea, şi/sau cu serviciile secrete maghiare. Se mai discută dacă evenimentele de la Timişoara şi devastările de magazine au fost rezultatul unei acţiuni spontane a locuitorilor sau că anumite agenturi străine s-au implicat direct şi au avut rolul conducător. La Timişoara s-a strigat, *Jos Ceauşescu*" şi, *Jos comunismuf* şi s-a tras în primul rând de către armată, ca în război. „Măcelul" s-a soldat cu 73 de morţi. Bucureştiul reacţionează mai târziu. În 20 decembrie dictatorul ţine o cuvântare televizată în care îi face pe timişoreni „*huligani*" şi acuză agenturile străine de tulburare a ordin. În şedinţa „cepex"-ului, Ceaufescu a dat ordinul de k Wge în populaţie. T. Postelnicu, V. Mâlea, Vlad Iulian, au fb* criticaţi. „Huliganii" de la Timişoara ar fi trebuit ucişi, nu de* bătuţi: *înfrângeri un duşman cu predici popeşti*, ci *dd/u/n –, yî>e/… Ca comandant suprem, consider că aţi comis o trădai împotriva intereselor naţionale ale ţării, împotriva intereselor poporului şi împotriva intereselor socialismului*" Mitingul din 21 decembrie, convocat chiar din ordinul lui Ceauşescu, îi va f, fatal. A fost trădat când a fost sfătuit să adune masele, ori iniţiativa i-a aparţinut în exclusivitate? Ordinul de a deschide foc împotriva propriului popor este un act de trădare a naţiunii, dar membrii „cepex" îl aprobă. Armata care a jurat credinţă statului socialist trebuie să-şi ţină jurământul şi să apere statul. Dar cum să-l aperi de propriul popor? Refuzul de a executa ordinele comandantului suprem, care era Ceauşescu, însemna trădare. Cum să ieşi din dilemă? Ministrul Apărării este găsit împuşcat. Crimă, sinucidere? Ceauşescu îl declară pe Mâlea trădător. Atanase

Stănculescu îl determină pe Ceauşescu şi pe soţie să fugă cu un elicopter. A vrut să-l ia prizonier? A plănuit să-l salveze?

Ce rol a jucat Securitatea? Potrivit lui S. Brucan ar fi avut

700.000 de informatori. O parte a securităţii l-a trădat pe Ceauşescu şi o alta a acţionat contra poporului? Şi cum se explică că Iulian Vlad, şeful Securităţii devenise şeful militar, alături de Ştefan Guşe,,» 1»

Al revoluţiei? Făcea un joc dublu? Teroriştii cine au fost? Mercenari străini, trupe USLA, securişti, trupe de diversiune? Generalii care au acţionat la Timişoara, pentru represiune, în frunte cu Stănculescu şi Chitac sunt trădători? Şi dacă sunt, pe cine au trădat; poporul său *»

Pe Ceauşescu?

În urma unei parodii de proces, cuplul Ceauşescu a fost executat. Ceauşescu a sfidat completul de judecată şi nu a văzut în el decât o adunătură de trădători. Preşedintele tribunalului, Gică Popa, se va sinucide mai târziu. A fost o sinucidere din remuşcare sau o crimă? Apelurile de la TV care chemau poporul de a veni în apărarea instituţiei, cu mâinile goale, a fost o simplă naivitate, un gest disperat sau o altă diversiune, o altă trădare?

St-raoţt de a afla adevărul despre evenimentele din 1989 a fost trădată. A fost o revoluţie, o lovituri de stat tide un grup anticeauşist care l-a trădat pe „geniul carpatin" frfţiune externi, în care *genturili*" din Est şi Vest au avut O Jenant? Ceauşescu a fost trădat până şi de propria gaidi şi Imente abandonat în mijlocul drumului când elicopterul]] ltt\cni\$ la aterizat în câmp şi a fost silit să facă autostopul? Cepr\Icat „turiştii" ruşi prezenţi în număr atât de mare în decembrie în România? Guşe, Stănculescu, Vlad, Mâlea, au fost trădători Grupul Iliescu, după ce l-a trădat pe Ceauşescu, a trădat şi lută p* care a con-scat-° V adeturnat-o în interes propriu? Constituţia

R.S.R. preciza: *„Călcarea jurământului militar rea de patrie, trecerea de partea inamicului, aducerea de udicii capacităţii de apărare a statului, constituie crimele cele grave faţă de popor şi sunt pedepsite prin lege cu toată rimea”* Un trădător în propria tabără *„valorează pentru inamic cât o divizie sau chiar mai multe*

Vladimir Tismăneanu notă: *„Un singur lucru e clar*: *imediat (jupa începutul revoltei populare în Bucureşti, a fost organizat un complot împotriva lui Ceauşescu de cei mai apropiaţi colaboratori aisâi. Cel mai remarcabil dintre ei era generalul Victor Atanasie Stănculescu, locţiitor al ministrului apărării şi omul căruia Ceauşescu îi încredinţase apărarea clădirii Comitetului Central şi protecţia personală. Stănculescu era ultimul care vorbise cu Ceauşescu înainte ca acesta să fugă şi el singur a supravegheat modul în care s-a desfăşurat procesul ce se spune că ar fi avut loc în 25 decembrie. Cu alte cuvinte, sfârşitul regimului lui Ceauşescu a fost determinat de o revoluţie populară, iar sfârşitul personal al lui Ceauşescu a fost înfăptuit de chiar garda sa pretoriană*

Corneliu Coposu considera că *„iniţial avem de-a face cu o revoluţie, care pe urmă s-a desfăşurat printr-o înscenare ce nu avea nimic comun cu revolta populaţiei româneşti”*. Înscenarea a durat între 22 şi 29 decembrie pentru ca să timoreze populaţia şi grupul care confiscase revoluţia să îşi poată consolida puterea.

Belu Zilber notase că *socialismul în România trebuie să poarte pecetea lui I. V Stalin şi Ion Luca* Caragiale şi, spunea

„Ultimul ocupant fanariot”, care a fost Caragiale, *„iubesc trădarea dar îi urăsc pe trădători”*.

Televiziunea a transmis revoluţia din decembrie\9 fc9\n direct. A fost o manipulare categorică şi în mare parte o trădare a adevărului.

Istoria nu este obiect de cult şi din istorie, se ştie, nimeni nu a învăţat nimic…

Bibliografie selectiv.
Partea l-a
Andreescu, Şt.
— *Restitutio Daciae*, vol. 11, Bucureşti, 1989.2 Andrbescu, C. I.; Stoide, C.A. – *Ştefanită Lupu, Domn alh, jovei* (1659 – 1661), Bucureşti, 1938.
3. Bălcescu, N. – Opere, vol. 1, Bucureşti, 1953.
4. Bălcescu, N. – *Puterea armată şi arta militară la români*, Bucureşti, 1990.
5. Bălcescu, N. – *Românii supt Mihai Voievod viteazul*, Bucureşti, 1967.
6. Boicu, L.
— *Principatele române în raporturile politice internaţionale – secolul al XVM-lea*, Iaşi, 1986.
7. Brătianu, I. Gh.
— *Sfatul Domnesc şi adunarea stărilor în principatele române*, Bucureşti, 1995.
8. Bunta, P., Gabriel, Bethlen, Bucureşti, 1981.
9. Cantacuzino, I.M. – *O mie de ani în Balcani*, Bucureşti, 19%.
10. Călători străini despre Ţările Române, vol. VI, Bucureşti.
1976.
II. Cernavodeanu, I.P. – *Răscoala seimenilor şi dorobanţilor din Bucureşti la 1655*, Bucureşti [1961].
12. Cândea, V. – *Stolnicul între contemporani*, Bucureşti, 1971.
13. Ciachir, N. – *Din istoria Bucovinei* (*177*5 – 1944 j, Bucureşti, 1993.
14. Ciobanu, V. – *Jurnal ieşean la sfârşit de veac*, [laşi], 1980.
15. Ciobanu, V. – *La graniţa a trei imperii*, [Iaşi], 1985.
16. Columbeanu, S., Valentin, R.
— *Constantin Brâncoveanu şi epoca sa*, Bucureşti, 1967.

17. Constantiniu, F. – *O istorie sinceră a poporului român*, Bucureşti, 1997.
18. Costin, M. – *Letopiseţul Târai Moldovei. De Neamul moldovenilor*, [Bucureşti], 1961.
19. Cronica anonimă a Moldovei (Pseudoamiras), Bucureşti.
1975.
20. Cronicari Munteni, vol. 1, U, Bucureşti, 1961.
21. Damşa, V. T.
— *Biserica greco-catolică din România perspectivă istorică*, Timişoara, 1994. În
22. Danielopolu, P. C.
— *Literatură în limba greacă – Principatele Române (1774 – 1830)*, Bucureşti, 1982.
23. Dimitriu, V. C.
— *Doi dregători moldoveni. I Portarul d Suceava*. II *Hatmanul şi Pârcălabul de Suceava*, Bucureşti, 1935
24. Eclesiarhul, D. – *Hronograf1764 – 1815*, Bucureşti, 1987
25. Eliade, P. – *Influenţa franceză asupra spiritului public în România. Originile*. Bucureşti, 1982.
26. Gane, C. *Trecute xieţi de doamne şi domniţe*, vol. II, ed V-a Bucureşti, 1943.
27. Gemil, T.
— *Ţările române în contextul politic internaţional 1621 – 1672*. Bucureşti, 1979.
28. Giurescu, C. *C.*
— *Istoria românilor*, vol. III, partea întâi. *De la moartea lui Mihai Viteazul până la sfârşitul epocii fanariote (16011821)*, Bucureşti, 1942.
29. Georgescu, V. Al., Sachelarie, O.
— *Judecata domnească în Ţara Românească şi Moldova, 1611 – 1831*, Bucureşti, 1982.» *
30. Golimas, A. H.
— *Un domnitor-o epocă – vremea lui Mim Barnovschi Moghilă, voievod al Moldovei*, Bucureşti, 1980.

31. Gollner, C.
— *Gheorghe Rákóczi*//, Bucureşti, 1977.
32. Greceanu, L.R. *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voievod (1688 – 1714)*, Bucureşti, 1970.
33. Ionescu, Şt.
— *Epoca Brâncovenească*, Cluj-Napoca, 1981.
34. Iordache, A. – *Principii Ghica. O familie domnitoare din istoria României*, Bucureşti, 1991.
35. Iorga, N. – *Basta şi Mihai Viteazul*, Bucureşti, 1895.
36. Iorga, N. – *Istoria Românilor prin călători*, vol. III, ed. A II-a, Bucureşti, 1929.
37. Iorga, N. – *Istoria lui Mihai Viteazul*, [Bucureşti], 1968.
38. Iorga, N. – *Istoria românilor din Ardeal şi Ungaria*.
Bucureşti, 1989.
39. Iorga, N. – *Istoria românilor pentru poporul românesc*.
Chişinău, 1992.
40. Iorga, N. – *Istoria Bisericii româneşti ţi-a vieţii religioase a. ni10 r*. Bucureşti, 1995.
41. Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1688 până la martier, 7 t [Bucureşti, 1959].
42. Istoria României, vol. IU, Bucureşti, 1964.
43. Lizfirescu, A.D. – *Imaginea României prin călători 1789 lz*. Voi – II Bucureşti, 1986.
44. Lupaş, I.
— *Istoria bisericească a românilor ardeleni*, Cluj-Napoca, 1995.
45. Papacostea, V. – *Civilizaţie românească şi civilizaţie telcanică*, Bucureşti, 1983.
46. Popean, Gr., Grigoriu, P. – *Matei Basarab şi Vasile Lupu*, Bucureşti, 1970.
47. Popescu, Al. *Şerban Cantacuzino*, Bucureşti,

1978.
48. SAECULUMI – aşi, 1977.
49. Sârbu, I.
— *Relaţiile externe ale lui Matei vodă Basarab*, Timişoara, 1992.
50. Simonescu, D. – *Contribuţii* Bucureşti, 1984.
51. Stahl, H. H.
— *Studii de sociologie istorică*, Bucureşti, 1972.
52. Stoicănescu, C.
— *Revoluţia lui Horia*, Timişoara, 1937.
53. Stoicescu, N. – *Constantin Şerban*, Bucureşti, 1990.
54. Şandru, N. – *Vulturul Cantacuzin*, Bucureşti, 1975.
55. Todiţă, D. – *Pătraşcu cel Tânăr fiul lui Mihai Viteazul*, Bucureşti, 1982.
56. Xenopol A.D. – *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. VI-IX, Iaşi, 1896.
Partea a II-a
1. Alexe, VI.
— *Imperiul invizibil*, Bucureşti, 1992.
2. Apostol, Gh.
— *Eu şi Gheorghiu-Dej*, îl, 1998.
3. Arnăutu, I., N. – *12 Invazii ruseşti în România*, Bucureşti.
1996.
4. Argetoianu, C.
— *Pentru cei de mâine amintiri din vremea celor de ieri*, vol. I-IV, Bucureşti, 1991 – 1993; *Memorii*, vol. VI-IX, Bucureşti, 1996 – 1997.
5. Baciu, N. – *Agonia României 1944 – 1948*, Cluj-Napoca.
1990.
6. Barbul. Gh.
— *Memorial Antonescu*. *Al treilea om al Axei*. Iaşi, 1992.

7. Barbul. Gh., Solacolu, 1. – *Schimbarea alianţelor României*, Iaşi, 1995.
8. Berindei, D. – *Oraşul Bucureşti, reşedinţa şi capitala Ţării Româneşti (1450 – 1862)*, Bucureşti, 1963.
9. Berindei, D. – *Societatea românească în vremea lui Carol 1 (1866 – 1876)*, Bucureşti, 1992.
10. Bitoleanu, I.
— *Din istoria României moderne, 19221926*, Bucureşti, 1981.
11. Boicu, L.
— *Adevărul despre un destin politic*, Iaşi, 1973.
12. Bossy, R.
— *Amintiri din viaţa diplomatică 1918 – 1948*, vol. I-II, Bucureşti, 1993.
13. Brucan, S. – *Generaţia irosită*, Bucureşti, 1992.
14. Bulei, I. *t-Lumea românească la 1900*, Bucureşti, 1984.
15. Bulei, I.
— *Atunci când veacul se năştea*, Bucureşti, 1990.
16. Buzatu, Gh.
— *România cu şifară Antonescu*, Iaşi, 1991.
17. Buzatu, Gh.
— *Românii în arhivele Americii*, Iaşi, 1992.
18. Cantacuzino, I., M. – *O mie de ani în Balcani*, Bucureşti.
1996.
19. Cantacuzino, S. – *Din viaţa familiei Ion C. Brătianu*, Bucureşti, 1993.
20. Carol al II-lea.
— *Între datorie şi pasiune. Însemnări zilnice*, vol. L-III, Bucureşti, 1995 – 1996.
21. Călinescu, A. – *Însemnări politice 1916 – 1939*, Bucureşti.
1990.
22. Chioreanu, N. – *Morminte vii*, Iaşi, 1992.
23. Ciachir, N. – *Basarabia sub stăpânire ţaristă*

(*18121917*), Bucureşti, 1992.
24. Codreanu, Z., C.
— *Cărticica şefului de cuib*, München, (1987).
25. Codreanu, Z., C.
— *Însemnări de la Jilava*, Bucureşti.
1995.
26. Constantinescu, M. – *Când toca la Radu-Vodă*. 1992.
27. Coposu, C.
— *Dialoguri cu Vartan Arachelian*, f. l. f a.
28. Cosma, N. – *Dominaţia comunistă 1944 – 1989. Atribuţia unor minorităţi naţionale la bolşevizarea României*.
I. 1995.
29. Crainic, N. – *Zile albe, zile negre. Memorii*, vol. I, pucureşti, 1991.
30. Cucu, V., Vlăsceanu, Gh. f – *Insula Şerpilor*, Bucureşti.
31. Danielopolu, P., C.
— *Literatură în limba greacă din prin spatele române (1774 – 1831)*, Bucureşti, 1982.
32. Diamandi, S. – *Galeria oamenilor politici*, f. l., 1991.
33. Diculescu, VI.
— *Viaţa cotidiană a Ţării Româneşti în documente 1800 – 1848*, Cluj, 1970.
34. – Din luptele tineretului român 1919 – 1939 (culegere de texte), îl, 1993.
35. Djuvara, N. – *Între orient şi occident – Ţările române la începutul epocii moderne (1800 – 1848)*, Bucureşti, 1995.
36. Drăgan, J., C.
— *Istoria românilor*, Bucureşti, 1993.
37. Ducă, Gh., I.
— *Memorii*, vol. I-IV, Bucureşti, 1992
1994.

38. Eliade, P. – *Influenţa franceză asupra spiritului public în România. Originile. Studiu asupra stării societăţii româneşti în vremea domniilor fanariote*, Bucureşti, 1982.
39. Fătu, M., Spălăţelu, I.
— *Garda de fier, organizaţie ieroristăde tip fascist*, ed. II, Bucureşti, 1980.
40. Filitti, C., I.
— *Frământările politice şi sociale în Principatele Române de la 1821 la 1828*, Bucureşti, 1932.
41. Filitti, C., I.
— *Tudor Vladimirescu (Rostul răscoalei)*.
Bucureşti, 1937.

42. Flamură-Blănaru, V. – *jyblăstămele" lui Iorga... adevărul în moartea savantului*, f. l., 1995.
43. Franck, N. – *O înfrângere în victorie. Cum a devenit România, din Regat, Republică Populară. 1944 – 1947*, Bucureşti.
1992.
44. FYuiwă. N. – *Istoria stalinismului în România*, Bucurtşt
1990.
45. Futorea, N. – *Divizia stalinistă, „Tudor Vladimirescu"* Ai *umbra steagului roşu*. Bucureşti, 1992.
46. Grafencu, *Gr.* – *Jurnal iunie 1940-iulie 1942*, Bucuri»; fi.
47. Graficncu, Gr. – *însemnări politice 1929 – 1939*, Bucureşti
1991.
4 S. Geoiţescu, T.
— *Între două revoluţii*, Craiova, 1974
49. Geoiţescu, VI.
— *Istoria ideilor politice româneşti (13691878)*. München, 1987.
50. Geoiţescu, V!
— *Politică şi istorie. Cazul comuniştilor români 1944*

– *1977*, Bucureşti, 1991.
51. Georgescu, VI.
— *Istoria românilor*. *De la origini până în zilele noastre*. Bucureşti, 1992.
52. Georgian, C., P. – *Întemeierea dinastiei române*. Bucureşti, 1940.
53. Giurescu, C., C.
— *Viaţa şi opera lui Cuza Vodă*.
Bucureşti, 1966.
54. Halipă, P., Moraru, A. – *Testament pentru urmaşi*, Chişinău, 1991.
55. Hillgruber, A. – *Hitler, Regele Carol şi Mareşalul Antonescu*. *Relaţiile româno-germane* (*1938 – 1944*), Bucureşti, 1994.
56. Hitchins, K.
— *România 1866 – 1947*, Bucureşti, 1996.
57. Hossu, A., I.
— *Istoria monarhiei române ianuarie 1866 – 30 decembrie 1947*, Bucureşti, 1995.
58. Ionescu, Gh.
— *Comunismul în România*, Bucureşti, 1994.
59. Ionescu, Şt.
— *Manuc Bei zâraf şi diplomat la începutul secolului al XIX-lea*, Cluj-Napoca, 1976.
60. Ionniţiu, M. – *Amintiri şi reflecţiuni*, Bucureşti, 1993.
61. Iordache, A. – *Viaţa politică în România 1910 – 1914*, Bucureşti, 1972.
62. Iordache, A. – *Principii Ghica – o familie domnitoare* am*utoria României*, Bucureşti, 1991.
63. Iorga, N. – *Istoria românilor prin călători*, ed. II, vol. Gucureşti, 1929.
64. Iorga, N., *Politica externă a regelui Carol 1*, Bucureşti. 1991
65. Iorga, N. – *Istoria românilor pentru poporul românesc*, Chişinfiu, 1992.

66. Iscru, D., G. – *1821 – moment crucial în istoria modernă aRomâniei*, Bucureşti, 1981.
67. Istrati, P. – *Cruciada mea sau a noastră*, Cluj, 1992.
68. Karetki, A., Covaci, M. – *Zile însângerate la Iaşi (28*-l *o iunie 1941)*! Bucureşti, 1978.
69. Kiriţescu, I., C., *România în al doilea război mondial*, vol. HI, Bucureşti, 1995.
70. Lăţescu, Gh., B. - *Genocidul comunist în România*, Bucureşti, 1992.
71. Lăzărescu, A., D. – *Imaginea poporului român în conştiinţa europeană*, vol. III, 1821, Oradea, 1995.
72. Lungu, Tr. – *Viaţa politică în România la sfârşitul secolului al XIV-lea1889 – 1900*, Bucureşti, 1967.
73. Magherescu, Gh.
— *Adevărul despre mareşalul Antonescu*, vol. MII, f. l., 1991.
74. Manoilescu, M. – *Dictatul de la Viena. Memorii iulie-august 1940*, Bucureşti, 1991.
75. Marghilamon, Al.
— *Note politice 1897 – 1924*, vol. I-V, Bucureşti, 1927.
76. Marx, K. - *Însemnări despre romani (Manuscrise inedite)*, Bucureşti, 1964.
77. – *Memoriile lui Carol I Regele României de un martor ocular*, vol. II-IV, Bucureşti, 1994.
78. – *Memoriile Principelui Nicolae Şuţu mare logofăt al Moldovei 1789 – 1871*, Bucureşti, 1997.
79. Motru, R., C. - *Revizuiri şi adăugiri*, vol. I, 1943, vol. II, 1944, Bucureşti, 1996.
80. Muşat, M., Ardeleanu, M. – *Viaţa politică în România 1918 – 1921*, Bucureşti, 1976.
81. Muşat, M., Ardeleana, I.
— *De la statulgeto-dac la statul român unitar* Bucureşti, 1983.
82. Muşat, M., Ardeleanu, I.
— *România după Marea Unire* vol. II, partea I, 1918 –

1933, Bucureşti, 1986, partea a II-a, noiembrie 1933 – septembrie 1940, Bucureşti, 1988.

83. Neagoe, Şt.

— *Istoria unirii românilor de la începuturi la Cuza Vodă*, Bucureşti, 1986.

84. Neagoe, Şt.

— *Cazul Barbu Catargiu. O crimă politica perfectă*, Bucureşti, 1992.

85. Neagoe, Şt.

— *Istoria politică a României 1944 – 1941* Bucureşti, 1996.

86. Neagu, C., Marinescu, D., Georgescu, R.

— *Fapte din umbră*, vol. I-IV, Bucureşti, 1975 – 1983.

87. Opriţescu, M. – *1918 – 1947. Aceasta ne este istoria* Iaşi fă. „1

88. Palaghiţă, Şt.

— *Garda de Fier spre reînvierea României*, Bucureşti, 1993.

89. Paul al României.

— *Carol al II-lea Rege al României*, Bucureşti, 1991.

90. – Pe marginea prăpastiei 21 – 23 ianuarie 1941, vol. II, Bucureşti, 1992.

91. Perraux, G.

— *Amorurile principelui Carol de Hohenzollern*, f. l., 1991.

92. Petrescu, C.

— *Cei trei regi*, Bucureşti, 1993.

93. Pippidi, A. – *Hommes et idées du Sud-Est europeen i laube de lage moderne*, Bucureşti, 1980.

94. Platon, Gh.

— *Istoria modernă a României*, Bucureşti.

1985.

95. Porter, I.

— *Operaţiunea „Autonamus\În România pe vremea războiului*, Bucureşti, 1991.

96. – Procesul mareşalului Antonescu. Documente,

vol. I-II, Bucureşti, 1995.
97. Prost, H.
— *Destin de la Roumanie (1918 – 1954)*, Paris.
J954.
98. Radu, M., T. – *1821. Tudor Vladimirescu şi revoluţia din Ţara Românească*, Craiova, 1978.
99. Raţiu, I.
— România de astăzi. Comunism sau *mdenţă*? F. l., f a.
Îjfţfi
100. Raller, M. – *Istoria R.P.R., Manual pentru învăţământul*
Bucureşti, 1956.0101. Sănătescu, C. f – *Jurnal*, Bucureşti, 1993.
102. Scafeş, I., C., Zodian, VI.
— *Barbu Ştirbei*. Bucureşti.
103.1981 – Scurtu, I.
— *Din viaţa politică a României (192 fy-1947). Studiu critic privind istoria Partidului National Ţărănesc*, gucureşti, 1983.
104. Scurtu, I.
— *Monarhia în România 1866 – 1947*, Bucureşti, 1991.
105. Selejan, A. – *Trădarea intelectualilor*. Sibiu, 1992.
106. Sima, H.
— *Istoria mişcării legionare*, Timişoara, 1994.
107. Sonea, E., Sonea, G.
— *Viaţa economică şi politică a României 1933 – 1938*, Bucureşti, 1978.
108. Stan, A. – *Iuliu Maniu. Naţionalism şi democraţie*.
*
Biografia unui mare roman, Bucureşti, 1997.
109. Stoenescu, A. – *Din vremea ocupaţiei*, Bucureşti, 1927.

110. Stoica, Ch.
— *Eroicele lupte ale muncitorilor ceferişti şi petrolişti din 1932*, Bucureşti, 1955.
111. Sturdza, M. – *România şi sfârşitul Europei Amintiri din ţara pierdută*, Alba-Iulia-Paris, 1994.
112. Şeicaru, P. – *Rechizitorii*, f. l., 1996.
113. Şerbulescu, A. – *Monarhia de drept dialectic*. A doua *versiune a memoriilor lui Belu Zilber*, Bucureşti, 1991.
114. Şuta, I.
— *România la cumpăna istorieit* Bucureşti, 1991.
115. Tătărescu, Gh.
— *Evacuarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord*, Craiova, f. a.
116. Teodor, P. – *Avram Iancu în memorialistică*, Cluj, 1972.
117. Tismăneanu, VI.
— *Condamnaţi la fericire*: *experimentul comunist în România*, Sibiu-Braşov, 1991.
118. Tismăneanu, VI.
— *Fantoma lui Gheorghiu-Dej*.
Bucureşti, 1995.» *
119. Trancotă, Gr. – *Eugen Cristescu*. *Asul serviciilor secrete româneşti-memorii*, *mărturii*, *documente*, Bucureşti, f. a.
120. – *Uneltirile împotriva dinastiei*. *Abdicarea fostului principe moştenitor*. *Complotul de la Londra*. Echivocul *mttkmal-ţărănist*, Bucureşti, 1930.
121. Verga, Fr. – *Istoria Gărzii de Fier 1919 – 1941*. Mutica *ultra naţionalismului*. Bucureşti, 1993.
122. Zeletin, Gh.
— *Burghezia română*. Bucureşti, 1991.